

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ALMAN VE TÜRK HUKUKUNDA

ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

DOKTORA TEZİ

BAHADIR ÜNAL

1110110002

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hanife Öztürk Akkartal

Haziran 2021

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ALMAN VE TÜRK HUKUKUNDA

ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

DOKTORA TEZİ

BAHADIR ÜNAL

1110110002

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Özel Hukuk

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hanife Öztürk Akkartal

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Merih Kemal Omağ

Prof. Dr. Ayşe Nur Berzek

Prof. Dr. Atilla Altop

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar

Haziran 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
KISA ÖZET.....	xii
ABSTRACT.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ALMAN HUKUKUNDA

ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

I. Bilgi Alma Hakkının Tanımı, Amacı, Tarihsel Gelişimi ve Hukuki Niteliği...	5
A. Bilgi Alma Hakkının Tanımı.....	5
B. Bilgi Alma Hakkının Amacı.....	6
C. Bilgi Alma Hakkının Tarihsel Gelişimi.....	7
1. 1897 Tarihli Handelsgesetzbuch (Alman Ticaret Kanunu).....	7
2. 1937 Tarihli Aktiengesetz	8
3. 1965 Tarihli Aktiengesetz	10
4. 2009 Tarihli Gesetz zur Umsetzung der Aktionärsrechterichtlinie (Pay Sahibi Hakları Yönergesi Uygulama Kanunu).....	13
D. Bilgi Alma Hakkının Hukuki Niteliği.....	15
1. Üyelik Hakkı.....	16
2. Bireysel Hak.....	17
3. Menfaatçi Hak.....	18
4. Vazgeçilemez ve Devredilemez Hak.....	19
II. 1965 Tarihli Aktiengesetz’ de Bilgi Alma Hakkı Düzenlemesi.....	20
III. Bilgi Alma Hakkının Kanuni Unsurları.....	24
A. Bilgi Alma Hakkı Sahibi.....	24
1. Pay sahibi.....	24
a. Hakkın Temsilci Aracılığıyla Kullanılması.....	26

b. Hakkın Meşru Hamil Aracılığıyla Kullanılması.....	27
2. Üçüncü Kişiler ve Genel Kurul.....	28
3. İntifa Hakkı Sahibi.....	28
B. Bilgi Verme Yükümlüsü.....	29
1. Yönetim Kurulu.....	29
2. Üçüncü Kişiler.....	31
3. Denetim Kurulu.....	32
C. Bilgi Talebi.....	33
D. Bilgi Alma Hakkının Konusu: Şirket İşleri.....	39
E. Gereklilik.....	41
1. Bilginin Gerekliliği.....	41
2. Gündem Konusu.....	44
F. Bağlı İşletmelerle Olan Ticari ve Hukuki İlişkiler.....	45
1. Bağlı İşletmeye İlişkin Düzenleme.....	45
2. Bağlı İşletme.....	48
a. Çoğunluğuna Sahip Olunan ve Çoğunluğa Sahip Olan İşletme....	48
b. Bağımlı ve Hakim İşletme.....	49
c. Şirketler Topluluğu ve Şirketler Topluluğu İşletmeleri.....	50
d. Karşılıklı İştirak Halindeki İşletmeler.....	53
e. İşletme Sözleşmeleri.....	54
aa. Hakimiyet Sözleşmesi.....	55
bb. Kar Devri Sözleşmesi.....	56
aaa. Yönetim Sözleşmesi.....	57
bbb. Eşitlik Temelli Şirketler Topluluğu Sözleşmesi..	58
cc. Diğer İşletme Sözleşmeleri.....	58
aaa. Kar Ortaklığı Sözleşmesi.....	59
bbb. Kısmi Kar Devri Sözleşmesi.....	60
ccc. İşyeri Yönetim Kira ve Devir Sözleşmesi.....	61
3. Bağlı İşletmeyle Olan İlişki.....	62
G. Mali Tabloların İbrazı.....	64
H. Konsolide Mali Tablolar ve Konsolide Faaliyet Raporu.....	69
I. Bilgi Verme.....	72
1. Bilgi Vermenin Şekli.....	72
2. Toplantı Başkanının Sınırlandırma Yetkisi.....	75

J. Bilgi Alma Hakkının Sınırları.....	78
1. Bilgi Vermekten Kaçınma Hakkı.....	78
a. Genel.....	78
b. Bilgi Vermekten Kaçınma Nedenleri.....	81
aa. Zarar Tehlikesi.....	81
aaa. Şirket veya Bağlı İşletme.....	82
bbb. Önemsiz Olmayan Zarar.....	83
ccc. Makul Ticari Değerlendirme.....	84
bb. Vergiler.....	85
cc. Gizli Yedek Akçeler.....	87
dd. Bilançolandırma ve Değerleme Metotları.....	91
ee. Ceza Yaptırımı.....	93
ff. Kredi ve Finansal Hizmet Kuruluşları.....	96
gg. Şirketin İnternet Sitesi.....	97
2. Bilgi Alma Hakkının Diğer Sınırları.....	101
a. Hakkın Kötüye Kullanılması.....	101
aa. Hakkın Sadık Olmayan, Ağır Menfaatçi Kullanımı.....	103
bb. Hakkın Ölçüsüz Kullanımı.....	104
cc. Hakkın Tutarsız Kullanımı.....	104
b. İmkansızlık.....	105
aa. Bilginin Temin Edilmesinin İmkansızlığı.....	106
bb. Bilginin Kapsamından Kaynaklanan İmkansızlık.....	107
c. Makul Olmama.....	108
d. Sadakat Yükümlülüğü.....	109
K. Genel Kurul Toplantısı Dışında Bilgi Alma.....	110
1. Genel.....	110
2. Genişletilmiş Bilgi Verme Yükümlülüğü.....	112
3. Şirketler Topluluğunun Konsolide Mali Hesapları.....	117
L. Bilgi Vermekten Kaçınmanın Tutanağa Kaydettirilmesi.....	118
M. Bilgi Alma Hakkının İhlalinin Hukuki Sonuçları.....	121
1. Bilgi Vermeye Zorlama Davası.....	121
a. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	122
b. Hak Sahibi.....	123
c. Başvuru.....	125

d. Yargılama.....	127
e. Şikayet.....	130
f. Kararın İcrası.....	131
g. Yargılama Giderleri.....	133
2. İptal Davası.....	133
3. Tazminat Yükümlülüğü.....	135
4. Ceza Yaptırımı.....	136
5. Özel Denetim.....	136

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA

ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

I. Bilgi Alma Hakkının Tanımı, Amacı, Tarihsel Gelişimi ve Hukuki Niteliği.	138
A. Bilgi Alma Hakkının Tanımı.....	138
B. Bilgi Alma Hakkının Amacı.....	139
C. Bilgi Alma Hakkının Tarihsel Gelişimi.....	140
1. 1926 Tarihli 865 Sayılı Ticaret Kanunu.....	140
2. 1956 Tarihli 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu.....	140
3. 2011 Tarihli 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu.....	142
D. Bilgi Alma Hakkının Hukuki Niteliği.....	144
1. Bireysel Hak.....	147
2. Vazgeçilemez Hak.....	147
3. Bağımsız Hak.....	148
4. Müktesep Hak.....	149
II. Türk Ticaret Kanununun Bilgi Alma Hakkına İlişkin Düzenlemesi.....	151
A. Pasif Bilgi Alma Hakkı.....	152
B. Aktif Bilgi Alma Hakkı.....	154
C. Aktif Bilgi Alma Hakkının Bir Türü Olarak İnceleme Hakkı.....	156
III. Bilgi Alma Hakkının Kanuni Unsurları.....	158
A. Bilgi Alma Hakkı Sahibi.....	158
1. Pay Sahibi.....	158
a. Hakkın Temsilci Aracılığıyla Kullanılması.....	161
b. Hakkın İnançlı Pay Sahibi Tarafından Kullanılması.....	165

2. Şirket, Genel Kurul ve Üçüncü Kişiler.....	166
3. İntifa Hakkı Sahibi.....	167
B. Bilgi Verme Yükümlüsü.....	170
1. Yönetim Kurulu.....	170
2. Denetçiler.....	175
3. Üçüncü Kişiler.....	178
C. Bilgi ve İnceleme Talebi.....	178
1. Bilgi Talebi.....	178
2. İnceleme Talebi.....	183
D. Bilgi Alma Hakkının Konusu.....	186
1. Genel.....	186
2. Pasif Bilgi Alma Hakkının Konusu : Genel Kurul Belgeleri.....	187
a. Finansal Tablolar.....	188
b. Konsolide Finansal Tablolar.....	189
c. Yönetim Kurulunun Yıllık Faaliyet Raporu.....	190
d. Denetim Raporları.....	192
e. Yönetim Kurulunun Kar Dağıtım Önerisi.....	194
2. Aktif Bilgi Alma Hakkının Konusu : Şirket İşleri ve Denetim Faaliyeti..	195
a. Şirket İşleri.....	195
b. Denetim Faaliyeti.....	196
3. İnceleme Hakkının Konusu : Şirketin Ticari Defterleriyle Yazışmaları...	198
a. Genel.....	198
b. Şirketin Ticari Defterleri.....	200
c. Şirketin Yazışmaları.....	202
E. Gerekliklik Şartına Bağlı Olmama	203
1. Bilginin Gerekli Olmaması.....	203
2. Gündem Konusuyla Sınırlı Olmama.....	205
F. Bağlı Şirketler.....	206
1. Şirketler Topluluğu.....	208
a. Fiili Şirketler Topluluğu.....	209
aa. Oy Haklarının Çoğunluğunu Haiz Olmak.....	210
bb. Şirket Yönetiminde İmtiyaz.....	211
cc. Oy Sözleşmesi.....	212
b. Sözleşmeye Dayanan Şirketler Topluluğu.....	213

c. Hakimiyet Karinesi.....	216
d. Doğrudan ve Dolaylı Hakimiyet.....	217
e. Karşılıklı İştirak.....	217
2. Bağlı Şirketlerle Olan Hukuki ve Ticari İlişkiler.....	219
G. Bilgi ve İnceleme İzni Verme.....	221
1. Bilgi Verme.....	221
2. İnceleme İzni Verme.....	226
3. Şirketin İnternet Sitesi.....	231
H. Bilgi Alma Hakkının Sınırları.....	233
1. Genel.....	233
2. Bilgi Vermekten Kaçınma.....	234
a. Şirket Sırları.....	237
aa. Mutlak Şirket Sırları.....	241
bb. Nispi Şirket Sırları.....	242
b. Diğer Şirket Menfaatlerinin Tehlikeye Girmesi.....	246
3. Hakkın Kötüye Kullanılması.....	248
4. Fiili ve Hukuki İmkansızlık.....	252
5. Sadakat Yükümlülüğü.....	253
6. Hakkın Süre Olarak Sınırlandırılması.....	255
I. Genel Kurul Toplantısı Dışında Bilgi Alma.....	258
J. Bilgi Alma Hakkının İhlalinin Hukuki Sonuçları.....	263
1. Bilgi Alma Davası.....	263
a. Genel.....	263
b. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	265
c. Hak Sahibi.....	267
d. Başvuru.....	270
e. Yargılama.....	275
f. Kararın İcrası.....	278
g. Yargılama Giderleri.....	279
2. Butlanın Tespiti Davası.....	280
3. İptal Davası.....	282
4. Tazminat Yükümlülüğü.....	285
5. Ceza Yaptırımı.....	286
6. Özel Denetim.....	287

SONUÇ.....	288
KAYNAKÇA.....	296

KISALTMALAR LİSTESİ

AktG.	:	Aktiengesetz
AR-GE	:	Araştırma - Geliştirme
ARUG.	:	Gesetz zur Umsetzung der Aktionärsrechterichtlinie
A.Ş.	:	Anonim şirket
Bkz.	:	Bakınız
BGB.	:	Bürgerliches Gesetzbuch
BGH.	:	Bundesgerichtshof
C.	:	Cilt
E.	:	Esas
ed.	:	Editör
EG.	:	Europäische Gemeinschaft
EKGS.	:	Elektronik Genel Kurul Sistemi
FGG-RG	:	Gesetz zur Reform des Verfahrens in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit
GKTHY.	:	Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik
HGB.	:	Handelsgesetzbuch
HMK.	:	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK.	:	İcra İflas Kanunu
İSDY.	:	Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik
K.	:	Karar
KostRMoG	:	Kostenmodernisierungsgesetz
MERSİS	:	Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
s.	:	Sayfa
TBK.	:	Türk Borçlar Kanunu
TDİT.	:	Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ
TFRS.	:	Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TMK.	:	Türk Medeni Kanunu
TMS.	:	Türkiye Muhasebe Standartları
TST.	:	Ticaret Sicil Tüzüğü
TTK.	:	Türk Ticaret Kanunu
UMAG.	:	Gesetz zur Unternehmensintegrität und Modernisierung des Anfechtungsrechts
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve devamı
vs.	:	vesaire
YFRHY.	:	Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik

Üniversitesi : **İstanbul Kültür Üniversitesi**
Enstitüsü : **Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**
Anabilim Dalı : **Özel Hukuk**
Programı : **Özel Hukuk**
Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Hanife Öztürk Akkartal**
Tez Türü ve Tarihi : **Doktora – Haziran 2021**

KISA ÖZET

ALMAN VE TÜRK HUKUKUNDA ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

Bahadır Ünal

Çalışmamızın konusu Alman ve Türk hukukunda anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkının Türk Ticaret Kanununun 437. maddesi ile Aktiengesetz (Alman Pay Senetli Ortaklıklar Kanunu) 131. ve 132. paragraflar çerçevesinde incelenmesidir. Bu bağlamda pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin her iki hukuk sistemindeki düzenlemelerin tanımı, amacı, tarihsel gelişimi, hukuki niteliği, hükümleri ve kanuni unsurları incelenmiştir. Ayrıca her iki hukuk sistemindeki düzenlemeler karşılaştırılmış, aradaki benzer yönler ile farklılıklar açıklanarak varılan sonuçlar ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler : Anonim Şirket, Pay Sahibi, Bilgi Alma Hakkı, Alman Hukuku, Alman Pay Senetli Ortaklıklar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, İnceleme Hakkı, Bilgi Verme, Yönetim Kurulu, Denetçiler, Bilgi Alma Davası, Genel Kurul Toplantısı.

University : **Istanbul Kültür University**
Institute : **Institute of Post Graduate Studies**
Department : **Civil Law**
Program : **Civil Law**
Thesis Advisor : **Prof. Dr. Hanife Öztürk Akkartal**
Degree Awarded and Date : **Dr. iur. – June 2021**

ABSTRACT

A JOINT STOCK COMPANY SHAREHOLDER' S RIGHT TO INFORMATION UNDER GERMAN AND TURKISH LAWS

Bahadır Ünal

This study deals with a joint stock company shareholder's right to information under German and Turkish Laws within the framework of Article 437 of Turkish Commercial Code and Article 131 and 132 of Stock Corporation Law. Within this framework, this study examines the definition, purpose, historical development, legal characteristics, provisions, and legal elements of the regulations in both law systems concerning a shareholder's right to information. This study also compares the both law systems, explaining differences and similarities between them, and drawing conclusions.

Key Words : Joint Stock Company, Shareholder, Right to Information, German Law, German Stock Corporation Act, Turkish Commercial Code, Right to Inspection, Release of Information, Board of Directors, Auditors, Right to Information Case, General Assembly Meeting.

ALMAN VE TÜRK HUKUKUNDA ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

GİRİŞ

Anonim Şirketler hukukunda bireysel bir hak olarak pay sahibinin bilgi alma hakkı konusu sadece Türk hukuk sisteminde değil Almanya ve İsviçre gibi yabancı hukuk sistemlerinde de uzun yıllardır tartıőılan bir konudur. Zaman içerisinde sermaye Şirketi olan anonim Şirketlerin iktisadi hayattaki rolü ve fonksiyonu artmasıyla ve özellikle özenli, gerçeğe uygun ve dürüst bilgi verme prensibinin benimsenmesiyle birlikte bilgi alma hakkının anlamı ve önemi de artmıőtır. Her ne kadar anonim Şirketlerin sayısı diğer bir sermaye Şirketi olan limited Şirketlere oranla çok daha az olsa da, hem ulusal hem de uluslararası alanda her geçen gün gelişen ticari ilişkiler ve artan ticaret hacmiyle birlikte, paylarının kolayca el deęiőtirebildięi, çok ortaklı olmaya ve halka açılmaya müsait olan güçlü sermaye yapısıyla anonim Şirketlerin sayısı da her geçen gün artmaktadır.

Bu durum ülkeleri, anonim Şirketlerin artan sayısı, geniőleyen faaliyet alanları ve bununla doğru orantılı olarak yükselen Őeffaflaőma talebiyle beraber değişen Şartlara uyum sağlamak, hesap verme ve dürüstlük ilkesini yerleőtirmek ve tartıőmalı bir alan olan pay sahibinin bilgi alma hakkı konusunda çözüm bulmak amacıyla ülke mevzuatlarında birtakım değişiklikler ve yenilikler yapmaya zorlamıőtır. Bu değişiklik ve yenilikler daha ziyade kurumsal denetim ve kamuyu aydınlatma ilkeleri çerçevesinde anonim Şirket pay sahibinin bilgi alma hakkını genişleten ve güçlendiren nitelikler taşımaktadır. Bu sayede hukuk sistemlerindeki bilgi alma hakkına ilişkin geçmiş düzenlemelerde öngörülen pay sahibi aleyhine hükümlerin dengelenmesi ve eksikliklerin giderilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Alman hukukunda bireysel bir hak olarak ilk kez 1937 tarihli Aktiengesetz (Alman Pay Senetli Ortaklıklar Kanunu) ile düzenlenen pay sahibinin bilgi alma hakkı, 1965

tarihli Aktiengesetz (AktG.) kapsamlı şekilde yeniden düzenlenmiş ve önemli değişiklik ve yenilikler getirilmiştir. 1965 tarihinden bugüne kadar ise değişen koşullara ve gelişen teknolojiye uygun olarak defalarca değişikliğe uğramıştır. Pay sahibinin bilgi alma hakkının önemi karşısında Avrupa Birliği de sessiz kalmamış ve çıkarmış olduğu yönergelerle bilgi alma hakkının Avrupa Birliğine üye ülkelerde güçlendirilmesini sağlamaya çalışmıştır. Özellikle üye tüm ülkelerde pay sahibinin bilgi alma hakkını garanti altına almak amacıyla çıkarılmış 2009 tarihli Pay Sahibi Hakları Yönergesiyle, çerçeve bir düzenleme getirilerek pay sahibinin bilgi alma hakkı Avrupa hukuku çerçevesinde sağlamlaştırılmıştır.

Türk hukukunda da bireysel bir hak olarak ilk kez 1956 tarihli Türk Ticaret Kanununda yer alan ancak yetersiz olması, ihtiyaçlara cevap verememesi ve uygulamada etkili bir şekilde kullanılamaması nedenleriyle eleştirilen bilgi alma hakkı düzenlemesi 2011 tarihli Türk Ticaret Kanunuyla kapsamlı şekilde değişikliğe uğramış ve kanunla önemli yenilikler getirilmiştir. Özellikle Türk hukuk çevrelerinde eksikliği en çok belirtilen pay sahibinin soru sormak suretiyle aktif bilgi alma hakkına ve hakkın yerine getirilmemesi halinde yargı yoluna başvurma hakkına ilişkin hükümler düzenlemeye dahil edilmiştir. Yapılan değişiklikler ve getirilen yeniliklerle dürüst hesap verme ilkeleri çerçevesinde çağdaş ölçülerle örtüşen bir bilgi alma hakkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Her ne kadar ülkeler pay sahibinin bilgi alma hakkı konusunda güncel gelişmelere uygun şekilde mevzuat hükümlerini revize etseler de gerek mevzuat hükümlerindeki değişiklikler, gerekse uygulamada mahkemelerce alınan kararlar aynı şekilde yoğun olarak eleştirilmeye devam etmektedir. Eleştirilerin temel sebebi biraz da bilgi alma hakkının niteliği gereği bir menfaat çatışması alanında bulunmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle hakkın nerede başlayıp nerede sona erdiği hususu diğer bir ifadeyle hakkın kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi konusu eleştirilerin en yoğun olduğu aynı zamanda uygulamada da en çok sorun yaşanan konudur. Gerçekten de bunun tespiti hem teoride hem de uygulamada kolay değildir. Bu nedenle hukuk sistemlerinde gerek mevzuat düzenlemeleriyle gerekse yargı kararlarıyla birtakım ölçüler kabul edilmiştir.

Bilgi alma hakkının pay sahibi açısından önemi, pay sahibi ve şirket arasında önemli bir menfaat çatışma alanı olması ve hukuk sistemlerinin de hukuki düzenlemelerle çatışan iki menfaati adeta bağdaştırmaya çalışması göz önüne alındığında, hukuk doktrinlerindeki eleştirileri ve uygulamada yaşanan güçlükleri normal kabul etmek gerekir. Bu noktada bir yandan pay sahibinin bilgi alma hakkı diğer yandan şirketin sırlarını ve menfaatlerini koruma hakkı noktasında çatışan menfaat sahiplerinin her hakkın kullanımında geçerli olan dürüstlük ilkesi çerçevesinde hareket etmesinin hakkın uygulanması noktasında her iki tarafın da işini kolaylaştıracağı açıktır. Bununla beraber ülkeler uygulamada yaşanabilecek sorunlara karşı bilgi alma hakkının sınırlarının uygulanması konusunu tarafların iradesine bırakmamış, dürüstlük ilkesinin dışında bilgi alma hakkı konusunda sınırların daha net belirlenmesi amacıyla birtakım kriterler öngörmüştür.

Hem Türk hukuk sisteminde hem de diğer yabancı hukuk sistemlerinde bilgi alma hakkının kullanılmasında yaşanan menfaat çatışmasında pay sahibine bir yere kadar menfaatini koruma imkanı tanınmış, ancak şirketin menfaatini ihlal ettiği yerde bilgi alma hakkı sınırlandırılmıştır. Hakkın sınırlandırılması konusunda hukuk sistemleri tarafından kullanılan ortak kavram ise şirket menfaatidir. Bu noktada anonim şirketler hukukunda pay sahibinin bilgi alma hakkı açısından şirketin menfaatinin pay sahibinin menfaatine üstün tutulduğunu ifade etmek gerekir. Türk hukukunda da İsviçre ve Alman hukuk sistemlerinde olduğu gibi pay sahibinin bilgi alma hakkının temel sınırı olarak şirketin menfaatinin zarar görmesi olduğu kabul edilmiştir. Bu bağlamda anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanarak şirkete zarar veremeyeceği ilkesi benimsenmiştir.

Türk hukukunda anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı konusunda eski Türk Ticaret Kanunundaki yetersizliklerin giderilmesi amacıyla, halen yürürlükte olan 2011 tarihli Türk Ticaret Kanununda yapılan değişiklik ve getirilen yeniliklerde ağırlıklı olarak İsviçre hukukunun ilgili hükümleri, bunun yanında kısmen de Alman hukuku düzenlemeleri esas alınmıştır. Alman hukukundaki düzenlemeler incelendiğinde İsviçre hukukundaki ve Türk hukukundaki düzenlemelere nazaran daha detaylı ve kapsamlı olduğu görülecektir. Bu duruma özellikle bilgi alma hakkının sınırları konusunda Alman hukukundaki hükümlerin İsviçre ve Türk hukukundaki düzenlemelerden farklı olarak tek tek sayma yöntemini tercih ederek,

hakkın sınırlarını oldukça detaylı şekilde düzenlemesi örnek olarak gösterilebilir. Türk hukukunda pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin düzenleme ihdas edilirken Alman hukukundaki düzenlemelerin esas alınmış olması, bir akademik çalışmada Türk hukukundaki düzenleme ele alınırken ister istemez Alman hukukundaki düzenlemelerin de incelenmesi gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu çalışmamızda da halka açık olmayan anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı çerçevesinde Alman hukukundaki düzenlemeler, Türk hukukundaki düzenlemeyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin Alman hukukundaki AktG. 131. ve 132. paragraf düzenlemeleri, ikinci bölümde ise yine pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin Türk hukukundaki TTK. 437. madde düzenlemesi ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmamızın birinci ve ikinci bölümlerinde ilgili düzenlemeler çerçevesinde öncelikle her iki hukuk sisteminde pay sahibinin bilgi alma hakkının tanımı, amacı, tarihçesi ve hukuki niteliği ele alınmış, ardından hakkın kullanılması için gereken şartlar diğer bir ifadeyle bilgi alma hakkının kanuni unsurları ile bilgi alma hakkının sınırları irdelenmiş, hakkın ihlal edilmesi halinde ortaya çıkan hukuki sonuçlar incelenmiş, nihai olarak da Türk ve Alman hukukundaki düzenlemeler arasındaki farklar ortaya konmuş ve varılan sonuçlar karşılaştırmalı olarak açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALMAN HUKUKUNDA

ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

I. Bilgi Alma Hakkının Tanımı, Amacı, Tarihsel Gelişimi ve Hukuki Niteliği

A. Bilgi Alma Hakkının Tanımı

Alman anonim şirketler hukukunda anonim şirketin her pay sahibi AktG. 131. paragraf düzenlemesinin 1. fıkrasına göre, şirketin işleriyle ilgili olarak genel kurul toplantısında bilgi talep etme hakkına sahiptir.¹ Pay sahibinin bilgi talebinin ise üç temel şartı vardır. Birincisi talep edilen bilginin şirket işleriyle ilgili olması, ikincisi talep edilen bilginin herhangi bir genel kurul toplantı gündem konusuyla ilgili olarak gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması, üçüncü şart ise bilginin genel kurul toplantısında talep edilmesidir. Bilgi alma hakkına ilişkin bu şartlar çerçevesinde pay sahibi tarafından bilgi talep edilmesi halinde yönetim kurulu tarafından pay sahibine genel kurul toplantısında bilgi verilir.² Pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlal edilmesi halinde ise AktG. 132. paragrafa göre mahkemeye başvurarak bilginin temini için dava açma hakkı bulunmaktadır.³

Pay sahibinin bilgi alma hakkı AktG. 131. paragrafta tanımlanmamıştır. Bununla birlikte hakkın konusu, şartları ve sınırları paragrafta belirtilmiştir. Doktrinde bilgi

¹ **Thomas Wachter**, AktG – Kommentar zum Aktiengesetz (Köln: RWS Verlag, 1. Baskı, 2012) s. 818.

² **Uwe Hüffer**, Aktiengesetz (München: Verlag C.H. Beck, 10. Baskı, 2012) s. 748. AktG. 131. maddede yer alan pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin düzenleme AktG. 118. paragrafın 1. fıkrasında bahsedilen pay sahiplerinin haklarını genel kurul toplantısında kullanacağına ilişkin hükümle de bağlantı içindedir. Bkz.: **Hüffer**, s. 748. AktG. 118. paragrafın 1. fıkrasına göre “*Kanun diğer türlü belirlememişse, pay sahipleri şirket işleri ile ilgili olarak haklarını genel kurul toplantısında kullanır. Şirket esas sözleşmesi, pay sahiplerinin genel kurul toplantısına bizzat yerinde veya temsilcisi aracılığıyla katılmaksızın, tüm veya bazı haklarını tam olarak ya da kısmen elektronik iletişim yoluyla kullanabileceğini veya şirket yönetimini bu konuda yetkilendirmeyi öngörebilir.*”

³ **Wachter**, s. 829.

alma hakkıyla ilgili benzer tanımlamalar yapılmaktadır. Bilgi alma hakkını Heidel, her pay sahibine tanınan menfaatçi, bireysel bir üyelik hakkı olarak tanımlamaktadır.⁴ Spindler/Stilz ise bilgi alma hakkını menfaatçi, devredilemeyen ve bireysel bir üyelik hakkı şeklinde tanımlamaktadır.⁵ Daha kapsamlı bir tanımla ise bilgi alma hakkı, her pay sahibi tarafından, genel kurul toplantı gündem konusuna ilişkin gerçeğe uygun değerlendirme yapabilmek için gerekli olması şartıyla, şirket işleriyle ilgili olarak yalnızca genel kurul toplantısında ileri sürülebilen, üyelik hukukunun bir unsuru olan ve anayasa tarafından korunan menfaatçi, bireysel bir hak olarak ifade edilmektedir.⁶

B. Bilgi Alma Hakkının Amacı

Anonim şirketlerde pay sahibi şirketin iktisadi olarak sahibidir. Pay sahibinin bu konumuna uygun olarak haklarını kullanabilmesi ve şirket yönetiminde etkili olabilmesi için bilgi alabilmesi gerekir.⁷ Bu noktada AktG. 131. paragrafla pay sahibine tanınan bireysel bilgi alma hakkıyla gerçekleştirilmek istenen temel amaç, pay sahibine ait genel kurul toplantısında kullanılacak olan veya genel kurul toplantısıyla ilgili olan üyelik haklarının mantıklı ve gerçeğe uygun bir şekilde kullanılması için ihtiyaç duyulan bilgiyi temin etmektir. Burada ön planda olan pay sahiplerinin oy hakkını makul şekilde kullanması olmakla beraber, aynı zamanda genel kurul kararlarına karşı iptal davası açma, özel denetim isteme ve diğer azınlık hakları gibi pay sahipliği haklarının da yine makul ve bilinçli şekilde kullanılması için gerekli olan bilginin de sağlanması amaçlanmaktadır.⁸ Bu nedenle de oy hakkından yoksun pay sahiplerine de bilgi alma hakkı tanınmıştır.⁹

Pay sahibi şirketin iktisadi olarak sahibi olduğu gibi aynı zamanda şirketin yatırımcısı sıfatını taşımaktadır. Bu nedenle pay sahibinin haklarını makul ve bilinçli

⁴ **Thomas Heidel**, Aktienrecht und Kapitalmarktrecht (Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 3. Baskı, 2011) s. 750.

⁵ **Gerald Spindler/Eberhard Stilz**, Kommentar zum Aktiengesetz – Band I (München: Verlag C.H. Beck, 2. Baskı, 2010) s. 1745.

⁶ **Wachter**, s. 818, 819; **Hüffer**, s. 748, 752.

⁷ **Heidel**, 749.

⁸ **Tobias Bürgers/Torsten Körber**, Aktiengesetz (Ul: C.F. Müller Verlag, 2. Baskı, 2011) s. 1081; **Wolfgang Hölters**, Aktiengesetz (München: Verlag C.H. Beck-Verlag Vahlen, 2011) s. 1079; **Wachter**, s. 818; **Karsten Schmidt/Marcus Lutter**, Aktiengesetz Kommentar I. Band (Köln: Otto Schmidt, 3. Baskı, 2015), s. 2140; **Hüffer**, s. 748.

⁹ **Schmidt/Lutter**, s. 2140.

şekilde kullanmasının yanında, pay sahibinin bir yatırımcı olarak korunması da bilgi alma hakkının diğer amacı olarak kabul edilmektedir. Bilgi alma hakkı vasıtasıyla şirket yönetiminin kalitesinin doğru değerlendirilmesi, pay sahibinin de paylarının alım satım imkanının korunmasını ve paylarının akıbeti ile şirketteki geleceği konusunda pay sahibinin isabetli şekilde karar vermesini sağlar.¹⁰

C. Bilgi Alma Hakkının Tarihsel Gelişimi

1. 1897 Tarihli Handelsgesetzbuch (Alman Ticaret Kanunu)

Alman hukukunda 1937 tarihli Kanun ihdas edilmeden önce yürürlükte olan ve anonim şirketle ilgili yasal düzenlemeler içeren 1897 tarihli Handelsgesetzbuch (HGB.) yürürlükte olduğu dönemde, bu kanunun anonim şirketle ilgili hükümlerinde (178. ila 319. paragrafları) pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin açık bir yasal düzenleme bulunmamaktaydı.¹¹ Gerçi 1897 tarihli kanunda pay sahibine bireysel bir hak olarak çoğunluk kararıyla zedelenemeyen veya tamamen ortadan kaldırılamayan genel bir bilgi alma hakkı tanınmıştı. Fakat buna rağmen anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkıyla ilgili hukuki durum belirsizdi.¹²

Bu kanun döneminde Alman Yüksek Mahkemesi (Reichsgericht) tarafından verilen kararlarda münferit pay sahiplerinin toplantı konularıyla ilgili karar verme sürecine yardımcı olacak konularda soru sorma haklarının bulunduğu kabul edilmiş ancak yönetim kurulunun bu soruları cevaplama zorunluluğu kabul edilmemişti.¹³ Diğer bir ifadeyle Alman Yüksek Mahkemesi vermiş olduğu kararlarda münferit pay sahiplerinin bireysel bilgi alma hakkını reddetmiş, bunu genel kurul kararına bağlamıştı. Alman Yüksek Mahkemesine göre şirket yönetimi yalnızca, şirket genel kurulunun bir çoğunluk kararıyla pay sahibine bilgi verilmesine onay vermesi

¹⁰ Spindler/ Stilz, s. 1745, 1746.

¹¹ Robert Teichmann/Walter Koehler, Aktiengesetz-Gesetz Über Aktiengesellschaften und Kommanditgesellschaften auf Aktien vom 30. Januar 1937 (Berlin: Verlag Franz Vahlen, 2. Baskı, 1939), s. 240; Franz Schlegelberger/Leo Quassowski/Gustav Herbig/Ernst Gessler/Wolfgang Hefermehl, Aktiengesetz vom 30. Januar 1937 (Berlin: Verlag Franz Vahlen, 2. Baskı, 1937), s. 490; Adolf Baumbach/Alfred Hueck/Götz Hueck/Joachim Schulze, Aktiengesetz (München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 13. Baskı, 1968), s. 421.

¹² Heinrich Balser/Gunther Bokelmann/Hans Ott/Karl Friedrich Piorreck, Die Aktiengesellschaft (Berlin : Rudolf Haufe Verlag, 4. Baskı, 2002) s. 100

¹³ Schlegelberger/Quassowski/Herbig/Gessler/Hefermehl, s. 490.

halinde pay sahibine bilgi vermekle yükümlüydü.¹⁴ Aksi takdirde talep edilen bilginin karar için önemli olabileceği genel kurul kararlarının iptali söz konusu olabilirdi.¹⁵ Dolayısıyla pay sahibine bilgi verilip verilmeyeceğine ilişkin karar genel kurula bırakılmıştı.¹⁶

2. 1937 Tarihli Aktiengesetz

Alman hukukunda anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı yasal bir düzenlemeye ilk olarak 1937 tarihli AktG. 112. paragrafıyla kavuşmuştur.¹⁷ Bu düzenlemeyle birlikte pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin olarak 1897 tarihli kanun dönemine göre köklü bir değişiklik gerçekleştirilmiştir.¹⁸ 1937 tarihli AktG. 112. paragraf hükmüne göre;

‘‘Her pay sahibine, genel kurul toplantısında talebi üzerine toplantı konusuyla bağlantılı şirket işleriyle ilgili bilgi verilmek zorundadır. Bilgi verme yükümlülüğü şirketler topluluğu işletmeleriyle olan ilişkileri de kapsar.

Bilgi verme, özenli ve gerçeğe uygun şekilde hesap vermenin temel ilkelerine uygun olmalıdır.

Bilgi vermekten yalnızca, şirketin veya iştirak edilen bir işletmenin üstün menfaatlerinin ya da halkın ve devletin ortak çıkarlarının bunu gerektirmesi halinde kaçınılabilir. Yönetim kurulu bu koşulun oluşup oluşmadığına re’ sen karar verir.’’¹⁹

1937 tarihli AktG. 112. paragrafın ihdasıyla beraber her pay sahibine tanınan oy hakkı, genel kurul toplantısına katılma hakkı vb. diğer pay sahibi hakları gibi kanundan doğan, bağımsız, bireysel bir bilgi alma hakkı ilk kez tanınmıştır.²⁰ Bu özel

¹⁴ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 421; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100; Schlegelberger/Quassowski/Herbig/Gessler/ Hefermehl, s. 490.

¹⁵ Schlegelberger/ Quassowski/ Herbig/Gessler/ Hefermehl, s. 490.

¹⁶ Teichmann/Koehler, s. 241.

¹⁷ Ernst Gessler/Wolfgang Hefermehl/Ulrich Eckardt/Bruno Kropff, Aktiengesetz, Band II (München, Verlag Franz Vahlen, 1974), s. 230; Heidel, s. 749; Sebastian Schäfer, Das Recht des Aktionärs Auf Auskunft über Beteiligungen (Lohmar: Josef Eul Verlag, 1999) s. 1; Spindler/ Stilz, s. 1745; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100.

¹⁸ Schlegelberger/Quassowski/ Herbig/Gessler/Hefermehl, s. 490.

¹⁹ Schlegelberger/Quassowski/Herbig/Gessler/Hefermehl, s.490;

Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100.

²⁰ Schlegelberger/Quassowski/ Herbig/Gessler/Hefermehl, s. 490, 491.

düzenlemeyle birlikte pay sahipleri herhangi bir genel kurul kararıyla veya şirket esas sözleşmesiyle ortadan kaldırılamayan kesin bir hakka kavuşmuştur.²¹

1937 tarihli AktG. 112. paragrafa göre, her pay sahibi, münferit olarak genel kurul toplantısında talep etmesi halinde, şirketler topluluğunun işletmeleriyle olan ilişkiler de dahil olmak üzere, toplantı gündemiyle ilgili olan şirket işleri hakkında bilgi alma hakkına sahipti. Bu durumda şirket tarafından pay sahibine verilecek olan bilginin de özenli ve gerçeğe uygun bir şekilde verilmesi gerekirdi. Şirket tarafından pay sahibine bilgi vermekten ancak şirketin veya bir iştirakinin üstün menfaatlerinin zedelenmesi veya halkın veya devletin ortak çıkarlarının bunu gerektirmesi halinde kaçınılabilirdi. Pay sahibinin bilgi talep etmesi halinde bu şartların varlığının bulunup bulunmadığına karar verme yetkisi ise genel kurula değil, yönetim kuruluna aitti.²²

Ancak AktG. 112. paragraf düzenlemesi her yerde hakkaniyetli bir sonuç doğurmamış ve bilgi alma hakkı sorununu adil bir şekilde çözmemişti.²³ Pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin birçok soru halen cevapsız kalmıştı.²⁴ Özellikle bilgi alma hakkının uygulanabilirliğine ilişkin problem hala devam ediyordu. Zira 112. paragrafa göre yönetim kurulu bilgi verip vermemekle ilgili olarak takdir hakkına sahip olan, karar veren konumundaydı ve zorunlu bir değerlendirmeden sonra bilgi vermekten kaçınabileceğine kendisi karar verebilecekti.²⁵ Ayrıca bilgi alma hakkının kapsamı oldukça geniş düzenlendiğinden pay sahibi tarafından hakkın kötüye kullanımı kolaylaşmıştı.²⁶ Bu dönemde, özellikle 1961 yılında bilgi alma hakkı ve bu hakkın istismar edilmesi ihtimali Alman Federal Yüksek Mahkemesi tarafından da tartışılmıştı.²⁷ Her ne kadar Alman hukuk doktrininde AktG. 112. paragrafın pay sahiplerine hakkında yargı yoluna başvurulabilen bir talep hakkı

²¹ Teichmann/Koehler, s. 241.

²² Teichmann/Koehler, s. 241; Schlegelberger/Quassowski/Herbig/Gessler/Hefermehl, s. 491, 492.

²³ Bruno Kropff, Aktiengesetz Textausgabe des Aktiengesetzes vom 6.9.1965 und des Einführungsgesetzes zum Aktiengesetz vom 6.9.1965 mit Begründung des Regierungsentwurfs Bericht des Rechtsausschusses des Deutschen Bundestags Verweisungen und Sachverzeichnis (Düsseldorf: Verlagsbuchhandlung des Instituts der Wirtschaftsprüfer GMBH, 1965), s. 185. Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 421.

²⁴ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100.

²⁵ Spindler/Stilz, s. 1745; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100; Katja Grage, Das Auskunftsrecht des Aktionärs unter besonderer Berücksichtigung von Minderheitsbeteiligungen als Gegenstand aktienrechtlicher Auskunftsbegehren (Lohmar: Josef Eul Verlag, 1999), s. 7.

²⁶ Stephan Höfs, Das Auskunftsrecht des Aktionärs in der Hauptversammlung und die Folgen seiner Verletzung (Berlin: Wissenschaftlicher Verlag Berlin, 2013), s. 1; Grage, s. 7.

²⁷ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100.

verdiği, yönetim kurulu tarafından pay sahibine bilgi vermekten kaçınılmasına karar verilmesi halinde, pay sahibi tarafından şirket aleyhine yargı yoluna başvurulabileceği kabul edilse de, buna ilişkin kanunda açık bir hüküm yer almamaktaydı.²⁸

3. 1965 Tarihli Aktiengesetz

Alman hukukunda anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin 1937 tarihli Kanunun 112. paragraf düzenlemesi yetersiz kaldığından, pay sahibinin bilgi alma hakkı 06.09.1965 tarihli AktG. 131. maddesinde yeniden düzenlenmiştir.²⁹ AktG. 131. paragraf hükmü, 1937 tarihli AktG. 112. paragrafın hükümlerinde birtakım değişiklikler ve yeni eklemeler yapılmak suretiyle düzenlenmiştir.³⁰ Zira her ne kadar 1937 tarihli Kanunun 112. paragrafıyla bu konu düzenlenmiş olsa da bu maddedeki

²⁸ Teichmann/Koehler, s. 242; Schlegelberger/Quassowski/Herbig/Gessler/Hefermehl, s. 492; Kropff, s.185.

²⁹ “1965 tarihli AktG. Paragraf 131 – Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”

(1) Her pay sahibine talep halinde, genel kurul toplantı gündemi konusunda gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması kaydıyla, genel kurul toplantısında yönetim kurulu tarafından şirket işleri ile ilgili bilgi verilir. Bilgi verme yükümlülüğü şirketin bağlı bir işletmeyle olan hukuki ve ticari ilişkilerini de kapsar.

(2) Bilgi vermenin özenli ve gerçeğe uygun şekilde hesap vermenin temel ilkelerine uygun olması gerekir.

(3) Yönetim bilgi vermekten aşağıdaki hallerde kaçınabilir:

Bilgi;

1. Makul ticari bir değerlendirmeye göre şirkete veya bağlı bir işletmeye önemsiz olmayan bir zarar vermeye elverişliyse,

2. Vergisel değerler veya münferit vergilerin miktarları ile ilgiliyse,

3. Genel kurulun mali tabloları tespit etmemesi şartıyla, yıllık bilançoda yer alan kalemlerin değerleri ile bu kalemlerin daha yüksek bir değeri arasındaki farkla ilgiliyse,

4. Değerlendirme ve amortisman metotları ile ilgili olarak yıllık raporda yer alan bu metotlar hakkında bilgi, şirketin malvarlığı ve gelir durumunun mümkün olan en güvenli şekilde anlaşılmasını sağlamak için yeterliyse; ancak bu şart genel kurulun mali tabloları tespit etmesi halinde geçerli değildir.

5. Yönetim kurulunun bilgi vermesi cezalandırılmasına sebep olacaksa,

Diğer nedenlerden dolayı bilgi vermekten kaçınamaz.

(4) Bir pay sahibine pay sahibi sıfatı nedeniyle genel kurul toplantısı dışında bir bilgi verilmişse, diğer tüm pay sahiplerine de talep etmeleri halinde genel kurul toplantı gündemi konusunda gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olmasa bile, genel kurul toplantısında bilgi verilir. Yönetim kurulu 3. fıkranın 1. cümlesinin 1 ila 4. bentleri uyarınca bilgi vermekten kaçınamaz.

(5) Bir pay sahibine bilgi vermekten kaçınıldığı takdirde, pay sahibi sorusunun ve bilgi vermekten kaçınma sebebinin genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesini talep edebilir.

(Madde metni için bkz.: Bundesgesetzblatt, 1965, Teil I, No: 48, 11.09.1965, s. 1089: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl165s1089.pdf%27%5D#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl165s1089.pdf%27%5D__162179588787

1. Erişim Tarihi: 19.03.2020. Ayrıca madde gerekçesi için bkz.: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/04/001/0400171.pdf>. Erişim Tarihi: 19.03.2020)

³⁰ Hans Wilhelmi/Sylvester Wilhelmi, Godin/Wilhelmi Aktiengesetz vom 6. September 1965 Kommentar Band I (Berlin: Walter de Gruyter & Co., 3. Baskı, 1967), s. 705.

düzenleme yeterince tatmin edici değildi.³¹ Özellikle yönetim kurulunun bilginin verilmesine ilişkin takdir yetkisi yoğun tartışmalara neden olmuştu.³² Bu tartışmalar neticesinde 1965 tarihli AktG. 131. paragrafıyla, yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğünün temel kapsamı açık ve net olarak belirlenmiştir.³³ Ayrıca getirilen düzenlemeyle yönetim kurulunun takdir yetkisi kaldırılarak yönetim kurulunun bilgi vermekten kaçınma halleri tek tek sayılmış ve başka nedenlerden dolayı bilgi vermekten kaçınılamayacağı açıkça belirlenmiştir.³⁴

Pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen AktG. 131. paragrafa ek olarak, pay sahibine AktG. 131. paragrafa aykırı olarak bilgi vermekten haksız şekilde kaçınılması halinde, bilginin temini için pay sahibinin mahkeme yoluna başvurabilmesi konusunda AktG. 132. paragraf ihdas edilmiştir.³⁵ Böylelikle pay sahibinin gerçek ve emredici bir bireysel hak olarak bilgi alma hakkı garanti altına alınmıştır.³⁶

³¹ Kropff, s.185; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s.100; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s.421.

³² Spindler/Stilz, s. 1745.

³³ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 422.

³⁴ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 421, 422; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100.

³⁵ “1965 Tarihli AktG. Paragraf 132 – Bilgi Alma Hakkına İlişkin Mahkeme Kararı

(1) Başvuru üzerine şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye mahkemesi yönetim kurulunun bilgi verip vermemesi gerektiğine karar verir. Asliye mahkemesinde ticari işler için ayrı bir mahkeme kurulmuşsa, asliye hukuk mahkemesi yerine bu mahkeme karar verir. Yargı kararlarının yeknesaklaşmasını güvence altına almaya hizmet etmesi halinde Eyalet Yönetimi kararı, kararnameyle birden fazla asliye mahkemesinin yetki alanı için bunlardan birisine devredebilir. Eyalet Yönetimi yetkisini Eyalet Adalet İdaresine devredebilir.

(2) Talep etmiş olduğu bilgi kendisine verilmeyen her pay sahibi ve bilgiyle ilgili olan gündem konusu hakkında karar alınması şartıyla, genel kurul toplantısına katılarak itirazını tutanağa kaydettirmiş olan her pay sahibi mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. Başvuru bilgi alma talebinin reddedildiği genel kurul toplantısından sonra iki hafta içinde yapılır.

(3) Kanunun 99. paragrafının 1. fıkrası, 3. fıkrasının 1. ve 2. cümleleri ile 4 ila 9. cümleleri ile 5. fıkrasının 1. ve 3. cümleleri aynı şekilde geçerlidir. Derhal yapılan şikayet ancak asliye mahkemesinin kararında buna izin vermesi halinde mümkündür. Mahkeme buna ancak, bu sayede çok önemli bir hukuki sorunun açıklığa kavuşmasının beklenmesi halinde izin verir.

(4) Başvurunun kabul edilmesi halinde, bilgi genel kurul toplantısı dışında da verilir. Kararın cebren icrası Alman Hukuk Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerçekleşir.

(5) Yargılama giderleri için Çekişmesiz Yargı İşlerindeki Harçlar Hakkında Kanun geçerlidir. İlk derece yargılaması için tüm giderlerin iki katı meblağı tahsil edilir. İkinci derece yargılaması için aynı gider meblağı tahsil edilir. Aynı durum şikayetin olumlu sonuçlanması halinde de geçerlidir. Başvuru veya şikayet bir karardan veya mahkeme aracılığıyla yapılan bir anlaşmadan önce geri çekilirse, giderler yarıya iner. Dava değeri re’ sen belirlenir. Dava değeri Çekişmesiz Yargı İşlerindeki Harçlar Hakkında Kanunun 30. paragrafının 2. fıkrasındaki orana göre, kural olarak 10.000 Alman Markı değerinde kabul edilerek belirlenir. Yargılamayı yapan mahkeme hangi tarafın yargılama giderlerine katlanacağını makul bir değerlendirmeye takdir eder.”

(Madde metni için bkz.: Bundesgesetzblatt, 1965, Teil I, No: 48, 11.09.1965, s. 1089: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl165s1089.pdf%27%5D#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl165s1089.pdf%27%5D__162179588787 1. Erişim Tarihi: 19.03.2020)

³⁶ Gessler/ Hefermehl/Eckardt/ Kropff, s. 231; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100, 101.

1965 tarihli AktG. 131. ve 132. paragraf hükümleri pay sahibine bir yandan gerçek ve emredici bir bireysel hak sağlayacak şekilde düzenlenmişken, diğer yandan da 1937 tarihli AktG. 112. paragrafa göre daha sınırlandırıcı şekilde düzenlenmiştir.³⁷ Zira 1937 tarihli AktG. 112. paragrafa göre pay sahibine genel kurul toplantı konusuyla bağlantılı şirket işleriyle ilgili bilgi talep etme hakkı tanınmışken, 1965 tarihli AktG. 131. paragrafta hakkın kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla pay sahibine gündem konusu hakkında gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için bilginin gerekli olması şartıyla bilgi talep edebilme hakkı tanınmıştır.³⁸ Diğer yandan anılan düzenlemeyle yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğünün temel kapsamı da net olarak ortaya konmuştur.³⁹

1937 tarihli AktG. 112. paragrafta yer alan yönetim kurulunun pay sahibine bilgi verilip verilmeyeceğine dair karar verme yetkisi, diğer bir ifadeyle ‘*kendi davasında yargıç*’ pozisyonu 1965 tarihli AktG. 131. paragrafta tamamen ortadan kaldırılmış ve sınırlı şekilde yapılan yargısal denetimin kapsamı genişletilerek yalnızca yönetim kurulunun takdir yetkisini kötüye kullanıp kullanmadığı değil, aynı zamanda yönetim kurulunun pay sahibine bilgi vermesinin gerekip gerekmediği konusu da yargısal denetim altına alınmıştır.⁴⁰ Buna ek olarak hukuk güvenliğini sağlamak ve yargısal denetimi kolaylaştırmak amacıyla 1965 tarihli AktG. 131. paragrafta yönetim kurulunun hangi hallerde bilgi vermekten kaçınabileceği sınırlı sayıda düzenlenen hallerde belirtilmiştir.⁴¹

Yine 1937 tarihli AktG. 112. paragrafta yer alan bilgi verme yükümlülüğünün sınırı olarak şirketin korunması ilkesi 1965 tarihli AktG. 131. paragrafta korunmuş yalnızca içerik olarak değiştirilmiştir. 1937 tarihli AktG. 112. paragrafta şirketin üstün menfaatleri kavramı kaldırılarak, bilgi talep eden pay sahibinin menfaati ile şirketin menfaatinin kıyaslanması şartına son verilmiştir. 1965 tarihli AktG. 131. paragrafta talep edilen bilginin şirkete veya bir bağlı işletmeye önemli zarar getirmesi halinde bilgi vermekten kaçınılabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca bilgi vermekten kaçınma hakkı veren diğer özel durumlar olan; bilginin, vergi değerleri

³⁷ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 231.

³⁸ Kropff, s. 185; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 231.

³⁹ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 422.

⁴⁰ Kropff, s. 185; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 422; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 231; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 103.

⁴¹ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 422; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 231.

veya münferit vergilerin miktarlarıyla ilgili olması hali, genel kurulun mali tabloları tespit etmemesi şartıyla; yıllık bilançodaki kalemlerin değerleri ile bu kalemlerin daha yüksek bir değeri arasındaki farkla ilgili olması ve yıllık rapordaki değerlendirme ve amortisman metotları hakkındaki bilginin şirketin malvarlığı ve gelir durumunu anlamak için yeterli olması halleri ile yönetim kurulunun bilgi vermesinin cezalandırılmasına sebep olması hali de 1965 tarihli AktG. 131. paragrafta belirtilmiştir.⁴²

1937 tarihli AktG. 112. paragrafta yer almayan kendisine bilgi verilmekten kaçınılan pay sahibinin sorusunun ve bilgi verilmeme nedeninin toplantı tutanağına geçirilmesini talep etme hakkı ileride yaşanabilecek olası tartışmalardan kaçınmak amacıyla 1965 tarihli AktG. 131. paragrafta yeni bir düzenleme olarak öngörülmüştür.⁴³

Son olarak 1937 tarihli AktG. 112. paragrafın uygulandığı dönemde de kabul edilen pay sahiplerini eşit şekilde bilgilendirme prensibi çerçevesinde 1965 tarihli AktG. 131. paragrafta yönetim kurulu tarafından genel kurul toplantısı dışında bir pay sahibine bilgi verilmesi halinde, gündem konusuyla ilgili gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gereklilik şartını taşımasa dahi bu bilgiyi talep eden diğer pay sahiplerine de genel kurul toplantısında bu bilginin verilmesi gerektiği hükmü düzenlenmiştir. Bu çerçevede yönetim kurulunun şirketin korunması hükmüne dayanarak bilgi vermekten kaçınması imkanı da ortadan kaldırılmıştır.⁴⁴

4. 2009 Tarihli Gesetz zur Umsetzung der Aktionärsrechterichtlinie (Pay Sahibi Hakları Yönergesi Uygulama Kanunu)

Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin olarak Avrupa Birliğinde de mevzuat çalışmaları yapılmış ve 11.07.2007 tarihinde kısaca Pay Sahibi Hakları Yönergesi (Aktionärsrechterichtlinie) olarak adlandırılan 11.07.2007 Tarihli ve 2007/36/EG Sayılı Borsaya Kayıtlı Şirketlerin Pay Sahiplerinin Belirli Hakları

⁴² Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 232.

⁴³ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 422; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 232.

⁴⁴ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 232.

Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi ihdas edilmiştir.⁴⁵ Yönergenin 9. maddesinde pay sahibinin soru sorma hakkı (Fragerecht) düzenlenmiştir. Yönergenin ‘‘Soru Sorma Hakkı’’ madde başlıklı 9. maddesine göre;

1. Her pay sahibi genel kurul toplantı gündem maddeleriyle ilgili sorular sorma hakkına sahiptir. Şirket pay sahibinin kendisine yönelttiği soruları cevaplar.

2. Soru sorma hakkı ve cevaplama zorunluluğu; pay sahiplerinin kimliklerinin tespitinin, genel kurul toplantılarının düzenli bir şekilde yürütülmesinin ve düzenli bir şekilde hazırlanılmasının ve ayrıca şirketlerin gizliliğinin ve ticari menfaatlerinin korunmasının garanti altına alınması için, üye devletlerin alması gereken veya şirketlerle ilgili alınması gereken olası önlemlere müsaade edilmesi koşuluyla ortaya çıkar. Üye devletler şirketlerin, aynı içerikteki sorular için toplu cevap vermesine müsaade edebilir.

İlgili bilginin daha önce soru ve cevap formunda şirketin internet sitesinde erişilebilir olması halinde, üye devletler soruyu cevaplanmış olarak tespit edebilir.’’⁴⁶

Yönergenin ihdasıyla birlikte anonim şirket pay sahiplerine Avrupa çapında bir soru sorma hakkı tanınmıştır.⁴⁷ 11.07.2007 tarihli Yönergenin ihdasının ardından 30.07.2009 tarihinde Alman hukukunun Yönerge ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla Almanya’ da Gesetz zur Umsetzung der Aktionärsrechterichtlinie (ARUG.) çıkarılmıştır. Ancak ARUG., anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen AktG. 131. ve 132. paragraflar için herhangi bir değişiklik içermemiştir. Bu bağlamda ARUG. pay sahibinin bilgi alma hakkı konusunda doğrudan herhangi bir değişiklik yapmamıştır.⁴⁸

Bununla beraber pay sahibinin bilgi alma hakkının gereklilik kriteri ile sınırlandırılması konusunda Yönergenin 9. maddesinin 1. fıkrasıyla AktG. 131.

⁴⁵ Aktionärsrechterichtlinie olarak adlandırılan yönergenin tam adı: Richtlinie 2007/36/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 11. Juli 2007 über die Ausübung bestimmter Rechte von Aktionären in börsennotierten Gesellschaften Richtlinie 2007/36/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 11. Juli 2007 über die Ausübung bestimmter Rechte von Aktionären in börsennotierten Gesellschaften.

⁴⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007L0036&from=DE>.

Erişim Tarihi: 15.01.2021

⁴⁷ Spindler/Stilz, s. 1763.

⁴⁸ Wachter, s. 820; Heidel, s. 753.

paragrafın 1. fıkrası arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Zira Yönergenin 9. maddenin 1. fıkrasında bilginin gerekliliğine ilişkin bir sınırlandırma bulunmamaktadır.⁴⁹ Bu durum Alman hukuk çevrelerinde tereddüte neden olmuştur. Gerçi Yönergenin 9. maddesinin 2. fıkrasının 1. cümlesinde genel kurul toplantısının düzenli bir şekilde yürütülmesine ilişkin sınırlamalara izin verilmekte, ancak içerikle ilgili sınırlandırma yapılmasının mümkün olduğunu gösteren bir hüküm yer almamaktadır.⁵⁰ Bununla beraber konuyla ilgili olarak Federal Almanya Temyiz Mahkemesi (Bundesgerichtshof) vermiş olduğu bir kararında bilgi alma hakkının gereklilik kriteri ile sınırlandırılmasının Yönergenin 9. maddesine aykırı olmadığına karar vermiştir.⁵¹ Gereklilik kriteri Yönergenin 9. maddesinin 2. fıkrasında yer alan toplantının düzenli bir şekilde yürütülmesi önlemi çerçevesinde Yönergeye uygun bir kanuni kriter olarak kabul edilmiştir.⁵²

Yönergenin 9. madde hükmü Avrupa Birliğine üye tüm devletlerde pay sahibinin bilgi alma hakkını garanti altına almak amacıyla çıkarılmış asgari hükümleri içeren genel çerçeve bir düzenlemedir. Yönergenin 9. maddesine nazaran AktG. 131. ve 132. paragraf hükümleri oldukça detaylı ve kapsamlı düzenlemelerdir. Bu nedenle Yönerge, Alman hukukunda pay sahibinin soru sorma ve bilgi alma hakkı konusunda önemli bir değişiklik yaratmamıştır. Bununla beraber Yönerge ile soru sorma hakkı ve bilgi verme yükümlülüğü Avrupa hukuku çerçevesinde sağlamlaştırılmıştır.⁵³

D. Bilgi Alma Hakkının Hukuki Niteliği

Anonim şirket pay sahibinin sahip olduğu haklarla ilgili olarak farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Bu hakları Manz/Mayer/Schröder; genel kurul toplantısı ile bağlantılı olan haklar (yönetim hakları) veya olmayan haklar, bireysel haklar veya pay oranına

⁴⁹ Wachter, s. 820; Schmidt/Lutter, s. 2141.

⁵⁰ Schmidt/Lutter, s. 2153.

⁵¹ BGH 14.01.2014–II ZB 5/12 (Karar için bkz.: <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2014-1&Seite=7&nr=67205&pos=218&anz=290>, Erişim Tarihi: 21.06.2020); BGH 05.11.2013–II ZB 28/12 (Yüksek mahkemenin kararı için bkz.: <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2013&Seite=16&nr=66167&pos=505&anz=3204>, Erişim Tarihi: 21.06.2020)

⁵² Hartwig Henze/Manfred Born/Ingo Drescher, Aktienrecht – Höchststrichterliche Rechtsprechung (Köln: RWS Verlag Kommunikationsforum GmbH, 6. Baskı, 2015), s. 383.

⁵³ Schmidt/Lutter, s. 2141.

bağlı haklar, genel üye hakları veya özel haklar⁵⁴ olarak tasnif etmektedir. Bilgi alma hakkını ise genel kurul toplantısı ile bağlantılı yani genel kurul toplantısında kullanılan (yönetim) bireysel bir hak olarak sınıflandırmaktadır.⁵⁵

Lack, pay sahibinin sahip olduğu hakları malvarlığı hakları ve yönetim hakları, kolektif bilgi alma hakkı ve bireysel bilgi alma hakkı olarak tasnif etmektedir. Bu tasnifinde hakkın malvarlığı haklarıyla bağlantılı bir yönünün de bulunduğunu vurgulamakla birlikte bilgi alma hakkını üyelikten doğan, paydan bağımsız şekilde devredilemeyen, pay ile bağlantılı bireysel bir yönetim hakkı olarak tanımlamaktadır.⁵⁶ Semler/Volhard, pay sahibinin bilgi alma hakkını oy hakkının yanında genel kurul toplantısındaki merkezi bir yönetim hakkı olarak nitelendirmektedir.⁵⁷ Yine Bürgers/Körber de bilgi alma hakkını genel kurula ait olmayan ve organ sıfatından kaynaklanmayan, üyelikten kaynaklanan pay sahibine ait bireysel bir yönetim hakkı olarak tanımlamaktadır.⁵⁸ Hoffmann-Becking ise bilgi alma hakkını üyelikten doğan bireysel bir yönetim hakkı olarak tasnif etmektedir.⁵⁹

Bilgi alma hakkının bu sınıflandırmalar içerisindeki yeri konusunda farklı görüşler bulunmakla beraber bilgi alma hakkı genel olarak her pay sahibinin sahip olduğu menfaatçi, vazgeçilemez ve devredilemez, bireysel bir üyelik hakkı olarak kabul edilmektedir.⁶⁰

1. Üyelik Hakkı

Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı pay sahibinin üyeliğinin bir sonucu olarak bir üyelik hakkıdır.⁶¹ Pay sahibinin bilgi alma hakkı, üye olan pay sahibinin

⁵⁴ **Gerhard Manz/Barbara Mayer/Albert Schröder**, Die Aktiengesellschaft (Freiburg: Rudolf Haufe Verlag, 5. Baskı, 2007) s. 139.

⁵⁵ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 139, 140, 191.

⁵⁶ **Matthias Lack**, Rechtsfragen des Individuellen Auskunftsrechts des Aktionärs nach dem Gesetz zur Unternehmensintegrität und Modernisierung des Anfechtungsrechts (Frankfurt am Main: Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2009) s. 44.

⁵⁷ **Johannes Semler/Rüdiger Volhard**, Arbeitshandbuch für die Hauptversammlung (München: Verlag C.H. Beck/Verlag Franz Vahlen, 2. Baskı, 2003) s. 489.

⁵⁸ **Bürgers/Körber**, s. 1081.

⁵⁹ **Michael Hoffmann-Becking**, Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4: Aktiengesellschaft (München: Verlag C.H. Beck, 5. Baskı, 2020) s. 832.

⁶⁰ **Heidel**, s. 750; **Hüffer**, s. 748; **Spindler/Stilz**, s. 1745; **Wachter**, s. 819.

⁶¹ **Henze/Born/Drescher**, s. 381; **Ludger Wellkamp**, Vorstand, Aufsichtsrat und Aktionär (Bonn: Verlag für Rechts- und Wirtschaftsbücher GmbH, 2. Baskı, 2000) s.76; **Heidel**, s. 750; **Hüffer**, s. 748; **Wachter**, s. 819; **Lack**, s. 44; **Hoffmann-Becking**, s. 832; **Schmidt/Lutter**, s. 2142.

şirket üzerindeki kontrolü ve karar vermesi açısından bir şart olarak kabul edilir ve bu nedenle de üyelikten doğan temel bir hak olarak tanımlanır.⁶² Federal Almanya Anayasa Mahkemesi (Bundesverfassungsgericht) 20.09.1999 tarihli “Wenger/Daimler-Benz” kararı olarak bilinen kararında da pay sahibinin bilgi alma hakkını üyelik hakkının önemli ayrılmaz bir unsuru olarak kabul etmektedir.⁶³ Üyelik hakkı olarak bilgi alma hakkı, aynı zamanda pay sahibinin yönetim hakkı ile de bağlantı içindedir.⁶⁴ Zira bilgi alma hakkı hem yönetim hakkının kullanılması hem de kendisine ait malvarlığı ile ilgili olarak planlama yapma özgürlüğünün korunması için zorunlu bir haktır.⁶⁵

Bilgi alma hakkı aynı zamanda anayasal bir hak olup, malvarlığı ve miras hakkının güvence altına alındığı Federal Almanya Anayasasının (Grundgesetz) 14. paragrafının 1. fıkrasının 1. cümlesi⁶⁶ kapsamında anayasanın koruması altındadır. Zira kişilerin şirketlerde sahip oldukları paylar kişilerin şahsi malvarlığına dahil kabul edilmektedir.⁶⁷ Federal Almanya Anayasa Mahkemesi de çeşitli tarihlerde vermiş olduğu kararlarında pay sahipliğinin de malvarlığı hakkını koruyan anayasa hükmünün koruması altında olduğunu vurgulamıştır.⁶⁸

2. Bireysel Hak

Bir hakkın bireysel veya kolektif bir hak olarak tasnifinde belirleyici olan hakkın kime tanındığı yani hakkın sahibidir.⁶⁹ Bireysel hak ile genel kurula ya da şirketin kendisine değil, her bir pay sahibine tanınmış hak kastedilmektedir.⁷⁰ Bu bağlamda bireysel veya kolektif hak tasnifinde bilgi alma hakkı bireysel bir hak olarak kabul

⁶² Wellkamp, s. 76; Schäfer, s. 7, 8.

⁶³ Bundesverfassungsgericht, 20.09.1999 – 1 BvR 636/95 (Mahkeme kararının tam metni için bkz.: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1999/09/rk19990920_1bvr063695.html. Erişim Tarihi: 24.07.2020)

⁶⁴ Hüffer, s. 749. Hakkın aynı zamanda yönetim hakkı olduğu görüşü için bkz.: Semler/Volhard, s. 489; Bürgers/Körber, s. 1081; Lack, s. 44; Hoffmann-Becking, s. 832; Schmidt/Lutter, s. 2142.

⁶⁵ Henze/Born/Drescher, s. 381.

⁶⁶ Federal Almanya Anayasasının 14. paragrafının 1. fıkrasının 1. cümlesine göre “Malvarlığı ve miras hakkı güvence altındadır.”

⁶⁷ Heidel, s. 750; Hüffer, s. 749; Höfs, s. 1.

⁶⁸ Bundesverfassungsgericht, 27.04.1999 – 1 BvR 1613/94 (Kararın tam metni için bkz.: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1999/04/rs19990427_1bvr161394.html. Erişim Tarihi: 24.07.2020); Bundesverfassungsgericht, 20.09.1999 – 1 BvR 636/95.

⁶⁹ Lack, s.44.

⁷⁰ Schmidt/Lutter, s. 2141; Hüffer, s. 748.

edilir.⁷¹ Bilgi alma hakkı, genel kurula veya şirkete tanınmış bir hak olmayıp, her bir pay sahibine tanınmış subjektif bir haktır.⁷² Pay sahibinin bilgi alma hakkı genel kurul toplantısında kullanılan bir hak olduğundan, hem pay sahibinin bireysel bilgisine hem de bir şirket organı olan genel kurulun bilgisine hizmet eder. Buna karşın burada genel kurula tanınmış bir hak değil, organ sıfatından kaynaklanmayan aksine üyelikten kaynaklanan pay sahibine ait bireysel bir hak söz konusudur.⁷³ Bilgi alma hakkının bireysel karakteri pay sahibine bilgi talebinin karşılanması açısından tasarruf yetkisi verirken, genel kurulun bilgi alma hakkı üzerindeki tasarrufunu da ortadan kaldırır.⁷⁴

Buna karşın şirkete tanınmış olan kolektif bilgi alma hakkı ise yönetim kurulunun şirkete karşı veya bir şirket organına karşı olan bilgi verme yükümlülüğüne dayanan bir bilgi alma hakkı olarak karakterize edilir. Bu nedenle de münferit pay sahiplerinin üyeliğinden değil, bir yönetim organı olarak organ sorumluluğu ile bağlantılı olarak ortaya çıkar. Pay sahibinin bilgi alma hakkında ise bunun tam tersine -kolektif olmayan- pay sahibinin üyeliğinden ayrılmaz bireysel bir bilgi alma hakkı söz konusudur.⁷⁵ Ancak bununla beraber bilgi alma hakkı pay sahibinin bireysel bilgi menfaatinin tatmininin yanında şirket organı olarak genel kurulun da bilgi edinmesine ve kolektif bir irade oluşumuna yönelik de hizmet eder.⁷⁶ Bu çerçevede bireysel bir hak olarak sınıflandırılmasının yanında yöneldiği hedef yönünden tüm pay sahiplerinin fikir oluşumunu etkiler.⁷⁷

3. Menfaatçi Hak

Bilgi alma hakkı bireysel bir üyelik hakkı olmasının yanı sıra menfaatçi bir haktır.⁷⁸ Zira bilgi alma hakkı temel olarak şirketin kolektif işlerine değil, her bir pay sahibinin şahsi menfaatine hizmet eder.⁷⁹ Diğer bir ifadeyle menfaatçi hak, pay

⁷¹ Hoffmann-Becking, s. 832; Manz/Mayer/Schröder, s. 191; Hölter, s. 1079; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 100, 101; Hüffer, s. 748; Wachter, s. 819;

⁷² Lack, s. 44; Schmidt/Lutter, s. 2141.

⁷³ Bürgers/Körber, s. 1081.

⁷⁴ Lack, s. 45.

⁷⁵ Lack, s. 44.

⁷⁶ Spindler/Stilz, s. 1745; Lack, s. 45.

⁷⁷ Lack, s. 45.

⁷⁸ Heidel, s. 750; Hüffer, s. 749; Wachter, s. 819; Lack, s. 45.

⁷⁹ Schäfer, s. 11; benzer şekilde bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2142.

sahibinin bilgi alma hakkını öncelikli olarak şirketin hizmetine sunmakla yükümlü olmaması anlamına gelir.⁸⁰ Bilgi alma hakkının menfaatçi karakteri pay sahibinin menfaati ile şirketin menfaati arasındaki çatışmanın dengelenmesi için AktG. 131. paragrafta yer alan kuralı ve istisnasını düzenleyen hükümlerden de çıkarılabilir. Pay sahibinin şirketin menfaatleri yerine kendi şahsi menfaatlerini ön planda tutmasının karşısında ise, şirketin hakkın kötüye kullanılması nedeniyle bilgi vermekten kaçınma hakkı bulunmaktadır.⁸¹

Ancak bilgi alma hakkı sınırsız bir hak değildir. Pay sahibinin şahsi menfaati bilgi talebinde kolektif karar üzerinde fiili olarak etkiye de sahiptir ve bu şekilde pay sahipleri topluluğunun çıkarlarına hizmet edebildiği gibi zarar da verebilir. Hukuki olarak bir taraftan anonim şirketin menfaatleri de AktG. 131. paragrafla korunurken ve diğer taraftan bilgi alma hakkını sınırlandıran sadakat yükümlülüğü ile hakkın menfaatçi karakteri azaltılır. Egoist karakterli bilgi alma hakkının sınırı şirket menfaatleridir.⁸² Bu bağlamda şirket menfaatlerinin AktG. 131. paragrafta düzenlenen bilgi alma hakkı ile korunamaması halinde ise, hakkın kullanımı üyelikten kaynaklanan sadakat yükümlülüğü ile sınırlandırılır.⁸³

4. Vazgeçilemez ve Devredilemez Hak

Bilgi alma hakkı vazgeçilemez bir hak olup, ne esas sözleşmeyle ne genel kurul çoğunluk kararıyla ne de iç tüzük ile sınırlandırılabilir veya tamamen ortadan kaldırılabılır.⁸⁴ AktG. 23. paragrafın 5. fıkrası⁸⁵ uyarınca şirket esas sözleşmesiyle AktG. hükümlerinden farklı düzenlemeler ancak kanunun buna açıkça izin verdiği hallerde yapılabilir. Bu bağlamda bilgi alma hakkı zorunlu ve vazgeçilemeyen bir

⁸⁰ Hüffer, s. 749; Lack, s. 45.

⁸¹ Lack, s. 45, 46.

⁸² Schäfer, s. 11; Lack, s. 46.

⁸³ Hüffer, s. 749; Schäfer, s. 11; Lack, s. 46.

⁸⁴ Schäfer, s. 12; Manz/Mayer/Schröder, s. 191, 192; Spindler/Stilz, s. 1746; Hüffer, s. 749; Schmidt/Lutter, s. 2143. Bunun tek istisnası AktG. 131. paragrafın 2. fıkrasının 2. cümlesinde yer alan toplantı başkanının pay sahibinin bilgi alma hakkını süre olarak sınırlandırma yetkisini içeren düzenlemedir. Ancak bu düzenleme dahi hakkın kullanımını güçleştiremez. Bu bağlamda örneğin; esas sözleşmede bilginin yazılı olarak talep edilmesi gerektiğine ilişkin hüküm öngörülemez. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2143.

⁸⁵ AktG. 23. paragrafın 5. fıkrasına göre “Şirket esas sözleşmesi bu kanunun hükümlerinden ancak buna açıkça izin verilmesi halinde sapabilir. Bu kanunun emredici bir kural içermemesi şartıyla, esas sözleşmenin tamamlayıcı hükümlerine izin verilir.”

haktır. Esas sözleşmeyle veya genel kurulda alınmış çoğunluk kararıyla belirlenen her türlü sınırlandırma geçersizdir.⁸⁶

Bilgi alma hakkının sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmadığı gibi genişletilmesi de mümkün değildir.⁸⁷ 131. paragraf pay sahibine tanınan bilgi alma hakkının kapsamı ile ilgili olarak yalnızca bir alt sınır belirlememiş, aynı zamanda bir üst sınır da belirlemiştir.⁸⁸ Bunun yanında bilgi alma hakkı aynı zamanda devredilemez bir haktır. Zira bilgi alma hakkının paydan bağımsız şekilde devredilmesi mümkün değildir.⁸⁹ Pay sahibi payın kullanım hakkını üçüncü bir kişiye devretse dahi bilgi alma hakkı pay sahibinde kalır.⁹⁰

II. 1965 Tarihli Aktiengesetz’ de Bilgi Alma Hakkı Düzenlemesi

Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı halen yürürlükte olan 1965 tarihli AktG.’ un 131. ve 132. paragraflarında düzenlenmiştir. AktG. 131. paragraf pay sahibinin bilgi alma hakkının yasal şartları ile bilgi vermekten kaçınma hallerini düzenlemektedir. AktG. 131. paragraf düzenlemesinin ilk hali 1997, 2002, 2005 ve 2015 yıllarında değişikliğe uğramıştır. AktG. 131. paragraftaki hükümler emredici kurallar olarak kabul edilmektedir. AktG. 132. paragraf ise kendisine bilgi verilmeyen pay sahibinin hukuki başvuru hakkının şekil, süre ve şartlarını belirlemektedir. AktG. 132. paragraf düzenlemesinin ilk hali ise 2008 ve 2013 yıllarında değişikliğe uğramıştır.

Bilgi alma hakkı AktG. 131. paragrafta Türkçe tam karşılığı “*Pay Sahibinin Bilgi Hakkı*” olarak ifade edilebilecek ancak işbu çalışmada bilgi alma hakkı olarak ifade edilen “*Auskunftsrecht des Aktionärs*” başlığı altında düzenlenmiştir. Kanunun “*Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı*” başlıklı 131. paragrafı:

⁸⁶ Schäfer, s. 12.

⁸⁷ Hüffer, s. 749; Manz/Mayer/Schröder, s. 192; Schäfer, s. 12; Schmidt/Lutter, s. 2142.

⁸⁸ Schäfer, s. 12. Bilgi alma hakkının genişletilebileceğini savunan görüş için bkz. Heidel, s. 751.

⁸⁹ Wachter, s. 819; Schäfer, s. 12; Hölter, s. 1080; Bürgers/Körber, s. 1083; Höfs, s. 1.

⁹⁰ Hölter, s. 1080.

Paragraf 131 - Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı

(1) Her pay sahibine talep halinde genel kurul toplantı gündem konusu hakkında gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması kaydıyla, genel kurul toplantısında yönetim kurulu tarafından şirket işleri ile ilgili bilgi verilir. Bilgi verme yükümlülüğü şirketin bağlı bir işletmeyle olan hukuki ve ticari ilişkilerini de kapsar. Bir şirket Alman Ticaret Kanununun 266. paragrafının 1. fıkrasının 3. cümlesinde veya 276. paragrafında ya da 288. paragrafında belirtilen kolaylıklardan yararlanmışsa, her pay sahibi mali tablolarla ilgili genel kurul toplantısında mali tabloların bu kolaylıklardan yararlanılmamış şekliyle kendisine ibraz edilmesini talep edebilir.⁹¹ Bir ana şirketin yönetim kurulunun, (Alman Ticaret Kanununun 290. paragrafının 1. ve 2. fıkraları) genel kurul toplantısındaki bilgi verme yükümlülüğü, kendisine konsolide mali tablonun ve konsolide faaliyet raporunun ibraz edilmiş olması halinde, şirketler topluluğunun faaliyetleri ile konsolide mali tabloda yer alan işletmenin faaliyetlerini de kapsar.⁹²

(2) Bilgi vermenin özenli ve gerçeğe uygun şekilde hesap vermenin temel ilkelerine uygun olması gerekir. Şirket esas sözleşmesi veya 129. paragrafta belirtilen iç tüzük toplantı başkanını, pay sahiplerinin soru sorma ve konuşma hakkını süre olarak ölçülü şekilde sınırlandırma ve amaca uygun şekilde belirleme konusunda yetkilendirebilir.⁹³

(3) Yönetim bilgi vermekten aşağıdaki hallerde kaçınabilir:

Bilgi;

⁹¹ AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesinde yer alan imla hataları ile atıf paragraf numarası düzeltilmiş 22.12.2015 tarihli Alman Pay Senetli Ortaklıklar Kanununun Değiştirilmesine İlişkin Kanunun (Gesetz zur Änderung des Aktiengesetz (Aktienrechtsnovelle 2016)) 1. paragrafının 15. fıkrası ile düzeltilmiş ve “bu hükümlerin kullanımı” ifadesi kaldırılarak yerine, “bu kolaylıklardan” eklenmiştir. Değişiklik için bkz. **Bundesgesetzblatt, 2015, Teil I, No: 55, 30.12.2015**, s. 2565: <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=b6f5988ffe72de4af9c6972f5b3c5a722e4e763d×tamp=20210507173425&version=2.2&documentId=820899>. Erişim Tarihi: 19.03.2020.

⁹² AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının son cümlesi, 19.07.2002 tarihli Şeffaflık ve Aleniyet Kanununun (Gesetz zur Weiteren Reform des Aktien- und Bilanzrecht, zu Transparenz und Publizität (Transparenz und Publizitätsgesetz)) 1. paragrafının 14. fıkrasıyla eklenmiştir. Değişiklik için bkz. **Bundesgesetzblatt, 2002, Teil I, No: 50, 25.07.2002**, s. 2681: <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=7f3b291cf35e7560fa458852cbb8c16607909543×tamp=20210507174315&version=2.2&documentId=831184>. Erişim Tarihi: 19.03.2020

⁹³ AktG. 131. paragrafının 2. fıkrasının 2. cümlesi, 22.09.2005 tarihli İşletme Entegrasyonu ve İptal Hukukunun Modernizasyonu Kanununun (Gesetz zur Unternehmensintegrität und Modernisierung des Anfechtungsrecht (UMAG)) 1. paragrafının 9. fıkrasıyla eklenmiştir. Değişiklik için bkz. **Bundesgesetzblatt, 2005, Teil I, No: 60, 27.09.2005**, s. 2802: <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=7f2631e8261dc7708f13c841ddbc469809efb8e9×tamp=20210507174456&version=2.2&documentId=828533>. Erişim Tarihi: 19.03.2020

1. Makul ticari bir değerlendirmeye göre şirkete veya bağlı bir işletmeye önemsiz olmayan bir zarar vermeye elverişliyse,

2. Vergisel değerler veya münferit vergilerin miktarları ile ilgiliyse,

3. Genel kurulun mali tabloları tespit etmemesi şartıyla, yıllık bilançoda yer alan kalemlerin değerleri ile bu kalemlerin daha yüksek bir değeri arasındaki farkla ilgiliyse,

4. Bilançolandırma ve değerlendirme metotları ile ilgili olarak, ekte yer alan bu metotlar hakkında bilgi Alman Ticaret Kanununun 264. paragrafının 2. fıkrası çerçevesinde şirketin malvarlığı, mali ve gelir durumunun gerçeğe uygun bir resmini sunması için yeterliyse, ancak bu şart genel kurulun mali tabloları tespit etmesi halinde geçerli değildir.

5. Yönetim kurulunun bilgi vermesi cezalandırılmasına sebep olacaksa,

6. Bir kredi kuruluşunda veya finansal hizmet kuruluşunda,⁹⁴ kullanılmış bilançolandırma ve değerlendirme metotlarıyla ve ayrıca uygulanmış mahsup işlemleriyle ilgili bilgilerin, mali tablolarda, faaliyet raporunda, konsolide mali tablolarda veya konsolide faaliyet raporunda kullanılması şart değilse;

7. Şirketin internet sitesinde genel kurul toplantısından en az yedi gün önce ve genel kurul toplantısı esnasında aralıksız olarak erişilebilir durumdaysa.⁹⁵

Diğer nedenlerden dolayı bilgi vermekten kaçınamaz.

(4) Bir pay sahibine pay sahibi sıfatı nedeniyle genel kurul toplantısı dışında bir bilgi verilmişse, diğer tüm pay sahiplerine de talep etmeleri halinde genel kurul toplantısında, genel kurul toplantı gündemi konusunda gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olmasa da bilgi verilir. Yönetim kurulu 3. fıkranın 1. cümlesinin 1 ila 4. bentleri uyarınca bilgi vermekten kaçınamaz. Bir bağlı işletmenin (Alman Ticaret Kanununun 290. paragrafının 1. ve 2. fıkraları), bir ortak

⁹⁴ AktG. 131. paragrafının 3. fıkrasının 6. bendi, 22.10.1997 tarihli Banka ve Kıymetli Evrak Denetimi Hukukuna İlişkin Düzenlemelerin Harmonizasyonuna Dair Avrupa Birliği Yönergesinin Uygulama Kanununa Ek Kanunun (Begleitgesetz zum Gesetz zur Umsetzung von EG-Richtlinien zur Harmonisierung bank- und wertpapieraufsichtsrechtlicher Vorschriften) 4. paragrafının 11. fıkrasıyla değiştirilmiş ve anılan hükümde yer alan kredi kuruluşu ifadesinin yanına “finansal hizmet kuruluşu” ifadesi eklenmiştir. Değişiklik için bkz. **Bundesgesetzblatt, 1997, Teil I, No: 71, 28.10.1997**, s. 2567: <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=d67b8c135290ec7029d62346e6c65186d4787de5×tamp=20210507174756&version=2.2&documentId=835016>. Erişim Tarihi: 19.03.2020

⁹⁵ AktG. 131. paragrafının 3. fıkrasının 7. bendi de yine 22.09.2005 tarihli İşletme Entegrasyonu ve İptal Hukukunun Modernizasyonu Kanununun (Gesetz zur Unternehmensintegrität und Modernisierung des Anfechtungsrechts (UMAG)) 1. paragrafının 9. fıkrasıyla eklenmiştir. Değişiklik için bkz. **Bundesgesetzblatt, 2005, Teil I, No: 60, 27.09.2005**, s. 2802: <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=0b1968e3ef7706c7bf6854fde329ec4687934ea5×tamp=20210507175019&version=2.2&documentId=828533>. Erişim Tarihi: 19.03.2020

girişimin (Alman Ticaret Kanununun 310. paragrafının 1. fıkrası) veya bir ortak işletmenin (Alman Ticaret Kanununun 311. paragrafının 1. fıkrası) talep edilen bilgiyi bir ana işletmeye (Alman Ticaret Kanununun 290. paragrafının 1. ve 2. fıkraları), ana işletmenin şirketler topluluğunun mali hesaplarına dahil edilmesi amacıyla vermesi ve bilginin bu amaç için gerekli olması halinde, 1. ve 2. cümleler geçerli değildir.

(5) *Bir pay sahibine bilgi vermekten kaçınıldığı takdirde, pay sahibi sorusunun ve bilgi vermekten kaçınma sebebinin genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesini talep edebilir.*

AktG. 132. paragrafta ise pay sahibine AktG. 131. paragrafta uygun olarak verilmesi gereken bilginin yönetim kurulu tarafından verilmemesi halinde, pay sahibinin yargısal yola başvurmak suretiyle talep etmiş olduğu bilgiyi temin etme hakkı düzenlenmiştir. Pay sahibinin yargısal yola başvurma hakkı Türkçe tam karşılığı “*Bilgi Alma Hakkına İlişkin Mahkeme Kararı*” olarak ifade edilebilecek, “*Gerichtliche Entscheidung über das Auskunftsrecht*” madde başlığı altında yer almaktadır:

Paragraf 132 – Bilgi Alma Hakkına İlişkin Mahkeme Kararı

(1) *Başvuru üzerine şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye mahkemesi yönetim kurulunun bilgi verip vermemesi gerektiğine karar verir.*⁹⁶

(2) *Talep etmiş olduğu bilgi kendisine verilmeyen her pay sahibi ve bilgiyle ilgili olan gündem konusu hakkında karar alınmış olması şartıyla genel kurul toplantısına katılarak itirazını tutanağına kaydettirmiş olan her pay sahibi, mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. Başvuru bilgi talebinin reddedildiği genel kurul toplantısından sonra iki hafta içinde yapılır.*

(3) *Kanunun 99. paragrafının 1. fıkrası, 3. fıkrasının 1. ve 2. cümleleri ile 4 ila 6. fıkraları ve ayrıca 5. fıkrasının 1. ve 3. cümleleri aynı şekilde geçerlidir. Şikayet ancak asliye mahkemesinin kararında buna izin vermesi halinde mümkündür. Aile*

⁹⁶ AktG. 132. paragrafın 1. fıkrasının 2. ve devam eden cümleleri 17.12.2008 tarihinde Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Reformuna İlişkin Kanunun (Gesetz zur Reform des Verfahrens in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FGG-Reformgesetz-FGG-RG)) 74. paragrafının 11. fıkrasıyla tamamen yürürlükten kaldırılmıştır. Değişiklik için bkz. **Bundesgesetzblatt, 2008, Teil I, No: 61, 22.12.2008**, s. 2586; <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=e9db52251a7b4d39bfd0ea398a0ded36bf4dc839×tamp=20210507175137&version=2.2&documentId=826096>, Erişim Tarihi: 19.03.2020

*Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanunun 70. paragrafının 2. fıkrası uygun şekilde uygulanır.*⁹⁷

(4) Başvurunun kabul edilmesi halinde, bilgi genel kurul toplantısı dışında da verilir. Kararın cebren icrası Alman Hukuk Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerçekleşir.

(5) Yargılamayı yapan mahkeme hangi tarafın yargılama giderlerine katlanacağını makul bir değerlendirmeye takdir eder.⁹⁸

III. Bilgi Alma Hakkının Kanuni Unsurları

A. Bilgi Alma Hakkı Sahibi

1. Pay sahibi

AktG. 131. paragrafa göre her pay sahibi bilgi alma hakkına sahiptir.⁹⁹ Bilgi alma hakkı hem maddi hukuk anlamında hak sahibi olan pay sahiplerine, hem de şirkete karşı pay sahibi olarak kabul edilen kişilere, özellikle de pay defterine kayıtlı olan nama yazılı payların sahiplerine tanınmıştır.¹⁰⁰ Bilgi alma hakkı kural olarak şirketin genel kurul toplantısında kullanılır. Bu nedenle de bilgi alma hakkı yalnızca genel

⁹⁷ Yine 17.12.2008 tarihli Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Reformuna İlişkin Kanunun 74. paragrafının 11. fıkrasıyla, AktG. 132. paragrafın 3. fıkrasının 1. cümlesindeki atf yapılan madde numaraları değiştirilmiş ve cümlede geçen “*anlamına uygun şekilde*” ifadesi kaldırılarak yerine “*uygun şekilde*” ifadesi eklenmiştir. AktG. 132. paragrafın 3. fıkrasının 2. cümlesinde şikayet ifadesinin önünde yer alan “*derhal*” ifadesi kaldırılmıştır. AktG. 132. paragrafın 3. fıkrasının son cümlesi ise tamamen kaldırılmış ve yerine “*Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanunun 70. paragrafının 2. fıkrası uygun şekilde uygulanır.*” cümlesi eklenmiştir. Değişiklikler için bkz. **Bundesgesetzblatt, 2008, Teil I, No: 61, 22.12.2008**, s. 2586.

⁹⁸ Yine 17.12.2008 tarihli Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Reformuna İlişkin Kanunun 74. paragrafının 11. fıkrasıyla, AktG. 132. paragrafın 5. fıkrasının 2. cümlesindeki “*ikinci yargılama*” ifadesi kaldırılarak yerine, “*itiraza ilişkin yargılama*” ifadesi, “*şikayet*” ifadesi kaldırılarak da yerine “*itiraz*” ifadesi eklenmiştir. AktG. 132. paragrafın 5. fıkrasının 3. cümlesindeki “*şikayet*” ifadesi de kaldırılarak, yerine “*itiraz*” ifadesi eklenmiştir. AktG. 132. paragrafın 5. fıkrası, 23.07.2013 tarihli Yargılama Giderlerine İlişkin Hukukun Modernizasyonuna Dair İkinci Kanunun (Zweites Gesetz zur Modernisierung des Kostenrechts (2. Kostenmodernisierungsgesetz – 2. KostRMOG)) 26. paragrafının 2. fıkrasıyla tekrar değiştirilmiş ve son cümle hariç tüm cümleler kaldırılmıştır. Değişiklikler için bkz. **Bundesgesetzblatt, 2013, Teil I, No: 42, 29.07.2013**, s. 2586: <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=20f2893054f9beded7349c8756311920f819ad9e×tamp=20210507175333&version=2.2&documentId=822507>. Erişim Tarihi: 19.03.2020

⁹⁹ Wachter, s. 820; Heidel, s. 753. Hoffmann-Becking, s. 832.

¹⁰⁰ Bürgers/Körber, s. 1083; Hölter, s. 1080. Schäfer, s. 57.

kurul toplantısına katılma hakkına sahip¹⁰¹ ve gerçekte de bizzat katılmış ya da - hakkın temsilci aracılığıyla kullanılması mümkün olduğundan- kendisini genel kurul toplantısında temsil ettirmiş pay sahibine tanınmıştır.¹⁰² Diğer bir ifadeyle genel kurul toplantısına katılması mümkün olup da katılmayan pay sahibinin bilgi alma hakkı yoktur.¹⁰³ Bununla beraber pay sahibinin genel kurul toplantısına fiziki olarak katılması zorunlu olmayıp, AktG. 118. paragrafın 1. fıkrasının 2. cümlesi çerçevesinde elektronik iletişim yoluyla da toplantıya iştirak edebilir.¹⁰⁴ Bu durumda elektronik iletişim yoluyla genel kurula katılan pay sahibinin de esas sözleşme veya bu konuda yetkilendirilmiş yönetim kurulunun hakkın elektronik iletişim yoluyla kullanımını tanımasına bağlı olarak, elektronik iletişim yoluyla da bilgi alma hakkını kullanma hakkı bulunmaktadır.¹⁰⁵

Bilgi alma hakkının kullanılabilmesi için pay sahibinin payının miktarının veya değerinin bir önemi yoktur.¹⁰⁶ Tek bir payın sahibi dahi bu hakka sahiptir.¹⁰⁷ Bilgi alma hakkı yalnızca oy hakkının gerçeğe uygun şekilde kullanılması için öngörülmüş yardımcı bir hak değildir.¹⁰⁸ Bu nedenle her ne kadar bilgi alma hakkı genel kurulda gerçeğe uygun bilgiye dayalı bir irade beyanı oluşturma temeline dayanıyorsa da, oy hakkı bulunmayan pay sahiplerine de bilgi alma hakkı tanınmıştır.¹⁰⁹ Bu çerçevede

¹⁰¹ **Johannes Semler/Rüdiger Volhard**, Arbeitshandbuch für die Hauptversammlung (München: Verlag C.H. Beck/Verlag Franz Vahlen, 2. Baskı, 2003), s. 489; **Heidel**, s. 754.; benzer şekilde bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2146. Gerçek pay sahipliği konusunda şüpheye düşülmesi halinde maddi hukuka ilişkin durum pay sahipliği açısından belirleyicidir. Bunun araştırılmasından ve buna ilişkin karar verilmesinde ise toplantı başkanı sorumludur. Bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2146.

¹⁰² **Hölters**, s. 1080.

¹⁰³ **Hüffer**, s. 749.

¹⁰⁴ **Axel M. Seeger**, Die Online-Hauptversammlung, (Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 2002) s. 91, 92; **Matthias Schüppen/Bernhard Schaub**, Handbuch Aktienrecht (Düsseldorf: IDW Verlag GmbH, 2010) s. 858-859; **Bürgers/Körber**, s. 1082; **Höfs**, s. 6.

¹⁰⁵ **Bürgers/Körber**, s. 1082.

¹⁰⁶ **Michael Dröge**, Die Hauptversammlung (Hamburg: Verlag Dashöfer GmbH, 2013), s. 48; **Rauf Karasu**, *Auskunftserteilung und Auskunftsverweigerungsrechte Nach 131 Aktiengesetz Im Spannungsfeld Der Insider-Verboten und Ad Hoc-Publizität Nach Deutschem Wertpapierhandelsgesetz unter vergleichender Berücksichtigung des türkischen Rechts*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 52, Sayı: 4 (Aralık 2003), s. 300. **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 234; **Wachter**, s. 820; **Schäfer**, s. 57; **Hoffmann-Becking**, s. 832.

¹⁰⁷ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 705; **Dröge**, s. 48; **Heidel**, s. 753; **Schäfer**, s. 57. **Stuttgarter Aktien-Club**, Alles über Aktien, Berlin: Ullstein Buchverlage GmbH&Co. KG, 1998, s. 55.

¹⁰⁸ **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 234; **Höfs**, s. 4; **Heidel**, s. 753;

¹⁰⁹ **Hölters**, s. 1080; **Semler/Volhard**, s. 490; **Wachter**, s. 820; **Bürgers/Körber**, s. 1083; **Karasu**, *Auskunftserteilung*, s. 300.

sermaye koyma borcunu tam olarak yerine getirmeyen pay sahipleri ve oy hakkından yoksun imtiyazlı pay sahipleri de bilgi alma hakkına sahiptir.¹¹⁰

Pay sahibinin bilgi alma hakkı genel kurul toplantısındaki tüm gündem konularını kapsar.¹¹¹ Bu bağlamda hakkında herhangi bir oylama yapılmayacak olan örneğin; mali tabloların ibrazı gibi konular da yine bilgi alma hakkının kapsamı içerisinde yer alır.¹¹² Genel kurul toplantı gündemiyle ilgili olarak oy kullanılmasının söz konusu olduğu durumlarda ise pay sahibinin oyunu hangi yönde kullanacağına önceden karar vermiş olması, bilgi alma hakkını engellemez.¹¹³ Aynı şekilde sorusunun cevabını bilen veya bildiğini düşünen pay sahibinin de bilgi alma hakkı vardır.¹¹⁴

a. Hakkın Temsilci Aracılığıyla Kullanılması

Bilgi alma hakkına sahip olmak için pay sahibi olmak şarttır.¹¹⁵ Ancak bilgi alma hakkı bizzat pay sahibi tarafından kullanılması gereken bir hak olmayıp, pay sahibinin yazılı bir vekaletname ile yetkilendirdiği bir temsilcisi aracılığıyla¹¹⁶ da kullanılabilir. Kural olarak pay sahibinin temsilcisine vermiş olduğu oy kullanma vekaletnamesinin bilgi alma hakkı için de yetki verdiği ve yeterli olduğu kabul edilir.¹¹⁷ Bununla birlikte yine aynı şekilde pay sahibinin temsilcisinin de genel kurul toplantısına bizzat fiziken veya elektronik iletişim yoluyla katılması şarttır. Zira bilgi alma hakkı yalnızca genel kurul toplantısında kullanılabilen bir haktır.¹¹⁸ Temsilcinin gerçek veya tüzel kişi olması mümkündür.¹¹⁹ Bununla beraber temsilci bilgi alma hakkının sahibi değildir. Bilgi alma hakkı yalnızca pay sahibine aittir.¹²⁰

¹¹⁰ Schäfer, s. 57; Semler/Volhard, s. 490; Heidel, s. 753; Hölter, s. 1080; Hoffmann-Becking, s. 832

¹¹¹ Schmidt/Lutter, s. 2140; Schäfer, s. 57.

¹¹² Schäfer, s. 57.

¹¹³ Heidel, s. 754; Hüffer, s. 750; Semler/Volhard, s. 490; Schmidt/Lutter, s. 2155.

¹¹⁴ Semler/Volhard, s. 490; Heidel, s. 754.

¹¹⁵ Bürgers/Körber, s. 1083.

¹¹⁶ Tokay, s. 11. Temsilci, gerçek veya tüzel kişi olabileceği gibi bir dernek de olabilir. Bkz. : Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 234.

¹¹⁷ Schäfer, s. 57; Hüffer, s. 750; Bürgers/Körber, s. 1083; Heidel, s. 754; Hölter, s. 1080.

¹¹⁸ Wachter, s. 820; Hüffer, s. 750; Hölter, s. 1080.

¹¹⁹ Seeger, s. 91.

¹²⁰ Bürgers/Körber, s. 1083.

Pay sahibi tarafından temsilciye verilen oy kullanma vekaletnamesinin pay sahibinin bilgi alma hakkını da içerdği kabul edilir.¹²¹ Zira bilgi alma hakkı temelde oy hakkının gerçeğe uygun şekilde kullanılmasına hizmet eder. Oy kullanma vekaletnamesinin kapsamının vekaletname ile yetkilendirilen temsilciye, gerçeğe uygun şekilde oy kullanılabilmesi için yapılması gereken her şeyi yapabilme yetkisi veren bir vekaletname olarak kapsamlı bir şekilde anlaşılması gerekir.¹²² Bu noktada hakim görüşe göre oy kullanma vekaletnamesi ile bilgi alma hakkı sadece genel kurulun oylama yapılacak gündem konularıyla ilgili olarak karar verebilmek için değil, aynı zamanda hakkında oylama yapılmayacak olan toplantı gündem konularının ve mali tablolar vb. belirli belgelerin ibraz edilmesi için de geçerlidir.¹²³ Bununla beraber pay sahibi tarafından özenli bir şekilde vekaletnamede bilgi alma hakkını kullanma yetkisinin -oy kullanılmayacak konular da dahil olmak üzere- hangi konularda kullanılacağına tek tek açıklanması suretiyle kapsamlı ve açık bir şekilde belirtilmesi yine de tavsiye edilir.¹²⁴

b. Hakkın Meşru Hamil Aracılığıyla Kullanılması

Bilgi alma hakkının AktG. 129. paragrafın 3. fıkrası¹²⁵ çerçevesinde pay sahibinin oy hakkını kullandırmak amacıyla payını devrettiği diğer bir pay sahibi olan meşru hamil (Legitimationsaktionär) aracılığıyla da kullanılması mümkündür. Kural olarak pay sahibinin meşru hamillğin devrinin (Legitimationsübertragung) pay sahibinin bilgi alma hakkının kullanılması için yetki verdiği kabul edilir.¹²⁶ Ancak yine meşru hamilin de genel kurul toplantısına bizzat fiziken veya elektronik iletişim yoluyla katılması gereklidir.¹²⁷

¹²¹ **Bürgers/Körber**, s. 1083. Hoffmann-Becking' e göre pay sahibinin genel kurul toplantısında temsil edilmesi yetkisini içeren bir vekaletname kural olarak bilgi alma hakkının kullanılmasını da içermektedir. Bkz.: **Hoffmann-Becking**, s. 832, 833.

¹²² **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 234; **Heidel**, s. 754; **Seeger**, s. 91.

¹²³ **Stefan Mutter**, *Auskunftsansprüche des Aktionärs in der HV* (Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2002), s. 1; **Bürgers/Körber**, s. 1083; **Heidel**, s. 754; **Schäfer**, s. 69; **Hölters**, s. 1080; **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 707; **Schmidt/Lutter**, s. 2147. Oy kullanma vekaletnamesinin yalnızca hakkında oylama yapılacak olan gündem maddeleri için geçerli olduğu görüşü için bkz.: **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 234, 235.

¹²⁴ **Heidel**, s. 754; **Bürgers/Körber**, s. 1083.

¹²⁵ AktG. 129. paragrafın 3. fıkrasının 1. cümlesinde “*Bir pay sahibi tarafından kendisine ait olmayan paya ait oy hakkını pay sahibinin adına kullanmak için yetkilendirilen kişi,...*” şeklinde ifade edilmiştir.

¹²⁶ **Schäfer**, s. 57; **Hüffer**, s. 750; **Bürgers/Körber**, s. 1083; **Heidel**, s. 754; **Hölters**, s. 1080.

¹²⁷ **Wachter**, s. 820; **Hüffer**, s. 750; **Hölters**, s. 1080.

2. Üçüncü Kişiler ve Genel Kurul

Pay sahibi veya meşru hamil olmayan ya da temsilci sıfatı da taşımayan üçüncü kişiler bilgi alma hakkına sahip değildir. Bu durum, üçüncü kişilerin genel kurul toplantısına katılma hakkı bulunması halinde dahi geçerlidir.¹²⁸ Örneğin; genel kurul toplantısındaki misafirler veya medya temsilcileri gibi üçüncü kişiler bu hakka sahip değildir.¹²⁹ Genel kurul toplantısında üçüncü kişilere konuşma hakkı tanınabilir ve bu konu toplantı başkanının takdirindedir.¹³⁰ Ancak toplantı başkanı bilgi alma hakkı sahibi olmayan kişilere bilgi alma hakkı tanıyamaz.¹³¹

AktG. 131. paragraf düzenlemesinin başlığı “*Pay sahibinin Bilgi Alma Hakkı*” olup, şirket pay sahibine tanınmış bir hakkı işaret etmektedir.¹³² Bu nedenle bu hak münferit pay sahiplerine tanınmış bir hak olup, genel kurula tanınmış bir hak değildir.¹³³ Bilgi alma hakkı genel kurul toplantısında kullanılabilen bir hak olduğundan, pay sahibinin talebi üzerine genel kurul toplantısında verilen bilgi, sadece pay sahibine değil aynı zamanda genel kurul toplantısında bulunan tüm pay sahiplerine yani genel kurula da verilmiş olur. Diğer bir ifadeyle bilgi şirket organı olan genel kurula yönelik olarak verilir.¹³⁴ Ancak bu durum genel kurulu bilgi alma hakkı sahibi yapmaz. Zira genel kurul bilgi alma hakkının sahibi değil, bilginin adresidir.¹³⁵ Bununla beraber genel kurul ne pay sahibinin yanında ne de pay sahibinin yerine bilgi alma hakkının sahibidir.¹³⁶

3. İntifa Hakkı Sahibi

Bilgi alma hakkı paydan bağımsız olarak devredilemeyen bir haktır. Bu çerçevede pay üzerindeki kullanım hakkının devredilmesi bilgi alma hakkının da devri anlamına gelmez.¹³⁷ Bu nedenle pay üzerinde intifa hakkı sahibi olanlar

¹²⁸ Schmidt/Lutter, s. 2147; Hölters, s. 1080. Şirkette pay sahibi olmayan üçüncü kişiler genel kurul toplantısından birkaç hafta önce şirkete yapacakları yazılı bir başvuru ile şirketten izin almak suretiyle genel kurul toplantısına katılabilirler. Bkz.: **Stuttgarter Aktien-Club**, s. 212.

¹²⁹ Wachter, s. 820; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 235.

¹³⁰ Bürgers/Körber, s. 1083.

¹³¹ Hölters, s. 1080; Bürgers/Körber, s. 1083.

¹³² Grage, s. 86.

¹³³ Schmidt/Lutter, s. 2146; Grage, s. 86; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 235.

¹³⁴ Hölters, s. 1079.

¹³⁵ Bürgers/Körber, s. 1083.

¹³⁶ Schmidt/Lutter, s. 2146.

¹³⁷ Hoffmann-Becking, s. 832; Hölters, s. 1080. Benzer şekilde bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2142.

(Niessbrauchern an Aktien) bilgi alma hakkına sahip değildir.¹³⁸ Ayrıca pay üzerindeki intifa hakkının sahibine yönetim hakları açısından Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medeni Kanunu) 100. madde¹³⁹ anlamında bir yararlanma sağlamadığı, bu nedenle de intifa hakkı sahibinin oy hakkı, bilgi alma hakkı gibi yönetim haklarına sahip olmadığı, bu hakların pay sahibinde kaldığı da ifade edilmektedir.¹⁴⁰

B. Bilgi Verme Yükümlüsü

1. Yönetim Kurulu

Bilgi alma talebi yönetim kurulu tarafından temsil edilen şirkete yöneltilir.¹⁴¹ Diğer kişilerden veya kurullardan bilgi verilmesi talep edilemez.¹⁴² Doktrinde bilgi verme yükümlüsünün yönetim kurulu olduğuna dair görüşe karşılık, hakim görüşe göre pay sahibine bilgi vermekle yükümlü olan şirkettir. Her ne kadar AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 1. cümlesinde bilginin şirketin yönetim organı olarak faaliyet gösteren yönetim kurulu tarafından verilmesi gerektiği açıkça belirtilse de, asıl bilgi verme yükümlüsü anonim şirketin kendisidir.¹⁴³ Bu bağlamda yönetim kurulu şirket organı olarak bilgi vermek için yalnızca fonksiyonel olarak yetkilidir.¹⁴⁴ Bilgi talebiyle ilgili olarak mahkemeye başvurulması halinde de dava yönetim kuruluna değil, şirkete yöneltilir yani davalı taraf şirkettir. Bilgi vermekle yükümlüsü olan şirket ise sadece

¹³⁸ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 234; Hölter, s. 1080; Hoffmann-Becking, s. 832; Schmidt/Lutter, s. 2142.

¹³⁹ BGB.'nin "Yararlanmalar" başlıklı 100. maddesine göre; "Yararlanmalar, bir eşyanın veya bir hakkın semereleri ve ayrıca eşyanın veya hakkın kullanımının sağladığı menfaatlerdir."

¹⁴⁰ Bürgers/Körber, s. 1132. Alman hukukunda intifa hakkı sahibinin oy hakkına sahip olup olmadığı konusu tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş oy hakkının sadece intifa hakkı sahibine ait olduğunu, diğer bir görüş ise pay sahibi ile intifa hakkı sahibinin ortak şekilde oy hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir. Bkz.: Spindler/Stilz, s. 1795. Hakim görüşe göre ise pay üzerinde intifa hakkı bulunması halinde oy hakkı yalnızca pay sahibine aittir. Bkz.: Wachter, s. 855; Bkz.: Bürgers/Körber, s. 1132; Bkz.: Spindler/Stilz, s. 1795.

¹⁴¹ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 422; Semler/Volhard, s. 491.

¹⁴² Hüffer, s. 750. Toplantı başkanından, hesap denetçisinden, denetim kurulundan veya başkanından bilgi talep edilemez. Bkz.: Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 243.

¹⁴³ Volker Emmerich/Mathias Habersack, Aktien- und GmbH-Konzernrecht, (München: Verlag C.H. Beck, 6. Baskı, 2010) s. 778; Gökhan Tokay, Rechte von Aktionären und ihre Durchsetzung, Rechte von Aktionären in Deutschland, (Norderstedt: Grin Verlag GmbH, 2012), s. 10; Dröge, s. 48; Schäfer, s. 12; Hölter, s. 1081; Manz/Mayer/Schröder, s. 192; Hüffer, s. 750; Bürgers/Körber, s. 1084; Wachter, s. 820; Höfs, s. 5; Hoffmann-Becking, s. 833; Schmidt/Lutter, s. 2147. Bilgi verme yükümlüsünün yönetim kurulu olduğuna dair görüş için bkz.: Wilhelmi/Wilhelmi, s. 706; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 243; Mutter, s. 3.

¹⁴⁴ Schäfer, s. 55; Schmidt/Lutter, s. 2147.

genel kurul toplantısında kendisinden bilgi talep edilmiş olan anonim şirket olup, anonim şirkete bağlı diğer şirketler bilgi verme konusunda yükümlü değildir.¹⁴⁵

Yönetim kurulu prensip olarak oybirliğiyle talep edilen bilginin verilmesi veya bilgi vermekten kaçınılması hakkında karar verir.¹⁴⁶ Bilgi vermeye ilişkin yani bilginin verilip verilmeyeceğine veya hangi içerikte verileceğine ilişkin karar yönetim kurulunun yönetim ve karar alma usulünü düzenleyen “Yönetim” başlıklı AktG. 77. paragrafın 1. fıkrasına¹⁴⁷ göre kural olarak oybirliğiyle alınan bir yönetim önlemidir.¹⁴⁸ Buna karşın esas sözleşme veya AktG. 77. paragrafta göre çıkarılmış iç tüzük yönetim kurulunun karar alması konusunu başka türlü belirleyebilir.¹⁴⁹ Bu durumda yönetim kurulunun bilgi vermeye ilişkin kararını esas sözleşmedeki diğer hükümlere veya iç tüzüğe uygun şekilde vermesi gerekir.¹⁵⁰ Bununla beraber bilgi vermeye ilişkin yönetim kurulu kararı zımnen de alınabilir. Bu duruma örnek olarak bir yönetim kurulu üyesinin vermiş olduğu bilgiye diğer yönetim kurulu üyelerinin itiraz etmemesi durumu verilebilir.¹⁵¹

Yönetim kurulu üyelerinin tamamının AktG. 118. paragrafın 3. fıkrası gereği genel kurul toplantısına katılması gerekir.¹⁵² Yönetim kurulu üyeleri için bu hem bir hak hem de yükümlülüktür. Genel kurul toplantısına katılma yükümlülüğü bizzat yerine getirilmesi gereken bir yükümlülük olup temsilci aracılığıyla katılım mümkün değildir. Yönetim kurulu üyelerinin toplantıya katılmaması halinde alınan genel

¹⁴⁵ Hölter, s. 1081; Bürgers/Körber, s. 1083, 1084.

¹⁴⁶ Manz/Mayer/Schröder, s. 192; Wachter, s. 820; Heidel, s. 757.

¹⁴⁷ “AktG. Paragraf 77 - Yönetim

“(1) Yönetim kurulunun birden fazla kişiden oluşması halinde, tüm yönetim kurulu üyeleri müşterek şekilde yönetim yetkisine sahiptir. Esas sözleşme veya yönetim kurulunun iç tüzüğü bunu farklı şekilde belirleyebilir. Ancak bir ya da birden fazla yönetim kurulu üyesinin yönetim kurulundaki fikir ayrılıklarına üye çoğunluğuna karşı karar verebileceğine ilişkin bir hüküm düzenlenemez.

(2) Esas sözleşme iç tüzüğün çıkarılmasını denetim kuruluna devretmemişse veya denetim kurulu yönetim kurulu için iç tüzük çıkarmazsa, yönetim kurulu bir iç tüzük çıkarabilir. Esas sözleşme iç tüzüğün münferit konularını bağlayıcı şekilde düzenler. Yönetim kurulunun iç tüzükle ilgili kararlarının oybirliğiyle alınması şarttır.”

¹⁴⁸ Schmidt/Lutter, s. 2148; Schäfer, s. 56; Hölter, s. 1081; Hüffer, s. 750; Bürgers/Körber, s. 1084.

¹⁴⁹ Heidel, s. 757; Hüffer, s. 750; Schäfer, s. 56; Schmidt/Lutter, s. 2148.

¹⁵⁰ Hölter, s. 1081.

¹⁵¹ Bürgers/Körber, s. 1084; Heidel, s. 757; Hoffmann-Becking, s. 833. Uygulamada genellikle yönetim kurulu başkanı veya yönetim kurulunun yetkilendirdiği kişi tarafından önceden açık bir karar alınmaksızın bilgi verilir. Diğer yönetim kurulu üyelerinin buna itiraz etmemesi halinde ise yönetim kurulu tarafından zımni olarak ortak bir karar alınmış kabul edilir. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2148.

¹⁵² AktG. 118. maddenin 3. fıkrasının 1. cümlesine göre; “Yönetim kurulu ve denetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına katılması gerekir.”

kurul kararlarının geçerliliği bundan doğrudan etkilenmez.¹⁵³ Bununla beraber pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlal edilmesi çerçevesinde genel kurul kararlarının iptali gündeme gelebilir.¹⁵⁴

Pay sahibine bilgi verilip verilmeyeceğine yalnızca genel kurul toplantısının gerçekleştiği anda görevde olan yönetim kurulu tam bir organ olarak (örneğin; yalnızca başkan değil) karar verir.¹⁵⁵ Bu durum bilgi alma talebinin kendisinden önceki yönetim görevdeyken gerçekleşmiş olması halinde de geçerlidir.¹⁵⁶ Yönetim kurulu üyelerinin bu konuda anlaşması halinde yönetim kurulu adına başkan veya yetkilendirilmiş bir yönetim kurulu üyesi de bilgi verebilir.¹⁵⁷ Toplantı başkanına doğrudan bilgi alma talebi yöneltilmesi halinde, soru eğer şirket işleriyle ilgiliyse yönetim kuruluna yöneltilmiş kabul edilir ve yalnızca yönetim kurulunun onayı ile toplantı başkanı tarafından cevaplandırılabilir.¹⁵⁸

2. Üçüncü Kişiler

Bilgi, yönetim kurulu tarafından temsil edilen şirketçe verilir. Bu nedenle üçüncü kişiler bilgi verme yükümlüsü olamazlar. Bununla beraber yönetim kurulu bilgi vermede üçüncü bir kişinin (şirket çalışanı, avukat, denetim kurulu üyesi vs.) desteğinden faydalanabilir.¹⁵⁹ Özellikle talep edilen bilginin verilebilmesi için üçüncü bir kişinin sahip olduğu özel bir bilgi nedeniyle bilginin üçüncü kişi tarafından verilmesinin daha uygun olması halinde, yönetim kurulu bilgi verme yetkisini devredebilir ya da üçüncü kişi tarafından verilen bilgiyi kendi bilgisi olarak benimseyebilir. Ancak bu durumda dahi bilgi verme konusunda yetkilendirilmiş kişilerin kendileri (toplantı başkanı, denetim kurulu üyesi, belirli bir temsilci, üçüncü bir kişi vs.) bu sayede bilgi verme yükümlüsü olmazlar. Bilgi verme yükümlülüğü bu durumda da her zaman olduğu gibi yalnızca şirkettir.¹⁶⁰

¹⁵³ Wachter, s. 732; Manz/Mayer/Schröder, s. 179.

¹⁵⁴ Wachter, s. 732.

¹⁵⁵ Hoffmann-Becking, s. 833; Schäfer, s. 55; Hölter, s. 1081; Bürgers/Körber, s. 1083.

¹⁵⁶ Schäfer, s. 56; Bürgers/Körber, s. 1083; Hoffmann-Becking, s. 833; Schmidt/Lutter, s. 2147.

¹⁵⁷ Hoffmann-Becking, s. 833; Semler/Volhard, s. 491; Hüffer, s. 750.

¹⁵⁸ Höfs, s. 5; Semler/Volhard, s. 491.

¹⁵⁹ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 243; Emmerich/Habersack, s. 778, 779; Wachter, s. 820; Höfs, s. 5.

¹⁶⁰ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 706; Schäfer, s. 56; Heidel, s. 757; Wachter, s. 820; Hölter, s. 1081.

3. Denetim Kurulu

Denetim kurulu da AktG. 131. paragrafa göre bilgi verme yükümlüsü değildir. Zira bilgi yalnızca anonim şirketi temsil eden yönetim kurulu tarafından verilebilir.¹⁶¹ Bu bağlamda eğer denetim kurulu tarafından pay sahibine bir bilgi verilmişse bu bilgi AktG. 131. paragraf çerçevesinde verilmiş bilgi değildir. Ancak bununla beraber denetim kurulu tarafından verilen bilgi yönetim kurulu tarafından da açıkça kendi vereceği bilgi olarak kabul edildiğinin beyan edilmesi halinde bu bilgi de geçerlidir.¹⁶²

Pay sahibi tarafından denetim kurulundan bilgi talep edilemez.¹⁶³ Hakim görüşüne göre bu durum, talep edilen bilgi denetim kurulunun yetki alanına giren önlemleri ilgilendirse dahi geçerlidir.¹⁶⁴ Bu anlamda denetim kuruluna açıkça bir soru yöneltildiğinde ve denetim kurulunun yetkisine giren bir konu söz konusu olduğunda, denetim kurulu şirketin yanında veya şirketin yerine bilgi verme yükümlüsü olmadığı gibi, bilgi vermek için fonksiyonel olarak da yetkili değildir.¹⁶⁵ Denetim kurulunda olduğu gibi, AktG. 176. paragrafın 2. fıkrasında¹⁶⁶ da açıkça belirtildiği üzere mali tabloların denetlenmesi için bir kapanış hesap denetçisi (Abschlussprüfer) görevlendirilmişse, bu hesap denetçisi de pay sahiplerine bilgi vermekle yükümlü değildir.¹⁶⁷

¹⁶¹ Schmidt/Lutter, s. 2148; Heidel, s. 757; Hüffer, s. 750; Hoffmann-Becking, s. 833.

¹⁶² Schäfer, s. 56; Hüffer, s. 750.

¹⁶³ Hüffer, s. 750.

¹⁶⁴ Semler/Volhard, s. 491; Hüffer, s. 750; Bürgers/Körber, s. 1084; Hoffmann-Becking, s. 833; Hoffmann-Becking' e göre hakim görüşten hareket edildiğinde denetim kurulunun alanına giren bir konuda denetim kurulu tarafından bilgi verilebilmesi için yönetim kurulu tarafından yetkilendirilmesi gerekir. Ancak denetim kurulu açısından böyle bir gereklilik adil olmadığı gibi gereksiz şekilde zahmetlidir. Denetim kurulu başkanı böyle bir durumda bilgi verebilir. Denetim kurulu alanına giren konularda denetim kurulunun bilgi verebileceği görüşü konusunda detaylar için bkz.: Hoffmann-Becking, s. 833.

¹⁶⁵ Hölter, s. 1081; Uygulamada ise genellikle denetim kurulunun yetkisine giren konularda bilgi denetim kurulu tarafından verilmektedir. Bkz.: Schüppen/Schaub, s. 859; Hoffmann-Becking, s. 833.

¹⁶⁶ AktG.' nin "Layihalar. Hesap Denetçisinin Hazır Bulunması" başlıklı 176. paragrafının 2. fıkrasına göre "Mali tablolar bir hesap denetçisi tarafından incelenmişse, hesap denetçisinin mali tabloların tespitine ilişkin toplantılara katılma hakkı bulunmaktadır. 1. cümle şirketler topluluğunun mali tabloların onaylanması ile ilgili toplantılar için de aynı şekilde geçerlidir. Hesap denetçisi, pay sahibine bilgi vermekle yükümlü değildir."

¹⁶⁷ Dröge, s. 48; Hüffer, s. 750; Bürgers/Körber, s. 1084; Schmidt/Lutter, s. 2148.

C. Bilgi Talebi

Pay sahibine bilgi ancak talep edilmesi halinde verilir. Uygun bir bilgi talebi bulunmaksızın AktG. 131. paragraf çerçevesinde bir bilgi verme yükümlülüğü ortaya çıkmaz.¹⁶⁸ Bilgi talebi için zımni bir talebin bulunması dahi yeterlidir. Yorum yoluyla da pay sahibinin bilgi talebi çıkartılabilir.¹⁶⁹ Yeter ki pay sahibinin bir bilgi talep ettiği anlaşılsın.¹⁷⁰ Bilgi genel kurul toplantısında verileceğinden, bilgi talebinin de genel kurul toplantısında yöneltilmesi gerekir.¹⁷¹ Pay sahibi, çoğunluk hissesine sahip olsa dahi genel kurul toplantısı dışında kendisine bilgi verilmesini talep edemez.¹⁷² Şirket, genel kurul toplantısı dışında bilgi vermeye yetkilidir ancak bu konuda yükümlü değildir.¹⁷³ Bilgi, gündem konusu için yapılacak olan oylama anına kadar talep edilebilir.¹⁷⁴ Bununla birlikte AktG. 131. paragrafta toplantıda karar alma değil, toplantı gündem konusu kastedilmektedir.¹⁷⁵ Bu nedenle de bilginin, hakkında oylama yapıp karar alınması gereken bir gündem konusuyla ilgili olması şart olmayıp, mali tablolar gibi hakkında karar alınması gerekmeyen konularda da talep edilmesi mümkündür.¹⁷⁶ Uygun bir bilgi talebinin genel kurul toplantısında şirkete, şirketi temsil etmesi dolayısıyla da yönetim kuruluna yöneltilmiş olması gerekir. Bilgi talebinin genel kurul toplantı başkanına yöneltilmesi de mümkündür. Bu durumda toplantı başkanı bilgi talebini yönetim kuruluna iletir.¹⁷⁷

¹⁶⁸ Semler/Volhard, s. 493; Bürgers/Körber, s. 1084; Hüffer, s. 751.

¹⁶⁹ Bürgers/Körber, s. 1084; Spindler/Stilz, s. 1750;

¹⁷⁰ Schmidt/Lutter, s. 2150.

¹⁷¹ Manz/Mayer/Schröder, s. 195; Schäfer, s. 58; Semler/Volhard, s. 493; Hüffer, s. 751; Hoffmann-Becking, s. 839. Her ne kadar kanunda yalnızca bilginin genel kurul toplantısında verilmesi gerektiği belirtilmiş olsa da AktG. 118. paragraftaki pay sahibinin haklarını genel kurul toplantısında kullanacağı hükmü çerçevesinde bilgi talebi ile bilgi verme arasındaki sıkı bağlantı nedeniyle bilgi talebinin de genel kurul toplantısında yöneltilmesi gerekir. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2149.

¹⁷² Semler/Volhard, s. 493; Hoffmann-Becking, s. 839. Bunun istisnası ise bir hakim şirketin hakimiyet sözleşmesi çerçevesinde şirketi bilgi vermesi konusunda görevlendirmesi durumudur. Zira AktG. 308. paragrafa göre hakim şirket, şirket yönetim kuruluna doğrudan talimat verebilir ve hakim şirketin vermiş olduğu talimatların şirket yönetim kurulu tarafından yerine getirilmesi gerekir. Bkz.: Semler/Volhard, s. 493.

¹⁷³ Semler/Volhard, s. 493.

¹⁷⁴ Höfs, s. 6; Schmidt/Lutter, s. 2149.

¹⁷⁵ Schäfer, s. 68.

¹⁷⁶ Mutter, s. 1; Schäfer, s. 69; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 707. Karşıt görüş için bkz.: Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 234, 235.

¹⁷⁷ Schäfer, s. 59; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 235; Hüffer, s. 751; Bürgers/Körber, s. 1084.

Hakim görüşe göre bilginin yazılı veya sözlü olarak talep edilmesi mümkündür.¹⁷⁸ Buna karşın doktrinde bilgi talebinin sadece sözlü olarak yöneltilebileceğini savunan görüşler de bulunmaktadır.¹⁷⁹ Burada önemli olan eşit davranma yükümlülüğü çerçevesinde hiçbir pay sahibini mağdur etmeksizin yönetim kurulu ile pay sahibi arasında mümkün olan en iyi iletişim yolunu pragmatik bir şekilde kullanmaktır. Bu nedenle pay sahibinin gerekirse yazılı bilgi taleplerinin de karşılanması AktG. 131. paragrafın amacına uygun olduğu kabul edilir.¹⁸⁰ Bununla beraber ister sözlü olsun ister yazılı bilgi talebinin ve bilginin tüm genel kurul tarafından anlaşılmasının sağlanması gerekir. Zira her ne kadar bilgi pay sahibi tarafından talep edilse de, bilginin adresi yalnızca bilgi talep eden pay sahibi değil tüm genel kuruldur. Bu nedenle de yazılı bilgi talebinin genel kurula yüksek sesle okunması gerekir.¹⁸¹

Bilgi, kural olarak ancak geçmiş mali yıl ile ilgili olarak talep edilebilir. Daha uzun süreli geçmiş dönemlere ilişkin bilgi ise ancak genel kurul tarafından karar alınacak mali yılda bir etki yaratacak olması halinde mümkündür.¹⁸² Bilgi alma hakkı, verilen bilginin belgelerle ispatlanmasını talep etme hakkını kapsamadığından, pay sahibi

¹⁷⁸ **Schmidt/Lutter**, s. 2150; **Schäfer**, s. 59; **Spindler/Stilz**, s. 1749, 1750; **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 235; **Hölters**, s. 1083; **Bürgers/Körber**, s. 1084. Pay sahibi bilgi alma hakkı çerçevesinde şirketin gelişimi açısından önemli rol oynayabilecek bir konuyla ilgili değerlendirme yapabilmek için, daha önce incelemeye açılmamış veya incelemeye açılması gerekmeyen bir belgenin yüksek sesle okunmasını, belgenin okunması için gereken sürenin uzun olması, gecikmeye neden olması vb. nedenlerle toplantının olumsuz etkilenmemesi şartıyla talep edebilir. Bu gibi olumsuz durumların varlığı halinde ise okunması talep edilen belgeye atıfta bulunulması ve içeriği hakkında kapsamlı bilgi verilmesi yeterlidir. Bu durum özellikle belgenin yabancı dilde olması halinde geçerlidir. Ayrıca daha önce incelemeye açılmış bir belgenin yüksek sesle okunması için talepte bulunulması mümkün değildir. Bkz.: **Semler/Volhard**, s. 493, 494; Belgenin yüksek sesle okunmasıyla ilgili olarak karşılaştırma için bkz.: **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 245.

¹⁷⁹ Bilginin yalnızca sözlü talep edilebileceği görüşü için bkz.: **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 705; **Heidel**, s. 754; **Wachter**, s. 821; **Hoffmann-Becking**, s. 840. Hüffer' e göre; 131. paragrafın 2. fıkrasının 2. cümlesinde yer alan yasal düzenlemeye kadar bilgi talebinin yazılı olarak da yöneltip yöneltilemeyeceği konusu tartışmalıydı. Her ne kadar hakim görüşe göre açık bir yasal bir düzenleme olmadığından bilgi talebinin yazılı olarak da yöneltilmesi mümkün kabul edilse de, 131. paragrafın 2. fıkrasının 2. cümlesinde yer alan toplantı başkanının soru sorma ve konuşma hakkını süre olarak sınırlandırabilme yetkisine ilişkin düzenlemeyle birlikte bu tartışma ortadan kalkmıştır. Zira bilgi talebinin toplantı başkanı tarafından sınırlandırılması yasal düzenlemesi sadece sözlü bilgi talebi için geçerli olabilir. Aksi takdirde bu kural boş yere düzenlenmiş olurdu. Bkz.: **Hüffer**, s. 751. Schmidt/Lutter' e göre ise her ne kadar toplantı başkanının sınırlandırma yetkisi sözlü bilgi talebi için geçerli gibi görünsün de aslında genel kurulun düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamaya yöneliktir ve bilgi talebinin yazılı olarak verilmesi de toplantının düzeninin korunmasına yardımcı olabilir. Bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2150.

¹⁸⁰ **Spindler/Stilz**, s. 1750.

¹⁸¹ **Semler/Volhard**, s. 491; **Bürgers/Körber**, s. 1084. Hüffer' e göre bilgi pay sahibine toplantı atmosferinin korunmasına hizmet etmesi şartıyla genel kurul toplantısı dışında sonradan yazılı olarak da verilebilir. Bkz.: **Hüffer**, s. 752.

¹⁸² **Mutter**, s. 2; **Schmidt/Lutter**, s. 2155. İçinde bulunulan mali yıl ile ilgili de bilgi talep edilebileceği görüşü için bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2155.

tarafından verilen bilgiye ilişkin belge talep edilemez.¹⁸³ Pay sahibinin AktG. 131. paragraf çerçevesinde bilgi talep etme hakkı inceleme hakkını içermemektedir. Bu nedenle pay sahibi şirkete ait ticari defterleri veya diğer belgeleri inceleme hakkına sahip değildir. Diğer bir ifadeyle pay sahibinin genel kurul toplantısında sözlü bilgi verilmesini talep etmesi gerekir.¹⁸⁴

Her ne kadar bilginin adresi genel kurul olsa da, bilgi talep eden pay sahibi sorusuyla ilgili planlama yetkisine (Dispositionsbefugnis) sahiptir.¹⁸⁵ Planlama yetkisi çerçevesinde pay sahibi bilgi talebini her zaman geri alabilir, bilgi talebinin karşılanmasından vazgeçebilir.¹⁸⁶ Vazgeçme açıkça olabileceği gibi zımni olarak da olabilir. Pay sahibinin bilgi talebi çerçevesinde birden fazla soru sorması ve bunların bir kısmının cevaplanması halinde, cevaplanmayan soru veya soruların pay sahibi tarafından yeniden yöneltilmemesi durumunda da bilgi talebinin zımni olarak geri alınması söz konusu olur.¹⁸⁷ Aynı şekilde bilgi talep eden pay sahibinin cevabı almadan önce toplantı salonunu terk etmesi halinde de pay sahibinin planlama yetkisi çerçevesinde bilgi talebini zımni olarak geri aldığı kabul edilir.¹⁸⁸ Buna karşın bilgi talep eden pay sahibinin önceden bir temsilci görevlendirmesi veya başka bir bilgi alma hakkı sahibinin bilgi talebini kendi talebi olarak benimsemesi hallerinde bilgi

¹⁸³ Semler/Volhard, s. 493.

¹⁸⁴ Schüppen/Schaub, s. 861.

¹⁸⁵ Bürgers/Körber, s. 1085.

¹⁸⁶ Schmidt/Lutter, s. 2151; Spindler/Stilz, s. 1750; Bürgers/Körber, s. 1085. Bununla beraber toplantıdaki diğer pay sahiplerinden birisinin geri alınan bilgi talebini kendi talebi olarak benimsemesi halinde yine geçerli bir bilgi talebi söz konusu olur. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2151.

¹⁸⁷ Bürgers/Körber, s. 1085. Hoffmann-Becking' e göre pay sahibi cevaplanmayan veya eksik cevaplanan bir bilgi talebinin bulunduğunu kendisinden talep edilmeden bildirmek zorunda değildir. Ancak yönetim kurulu veya toplantı başkanı tarafından pay sahiplerine cevaplandırılmadığı veya eksik cevaplandırıldığı düşünülen sorular varsa bildirilmesi için uyarı yapması halinde pay sahibinin bilgi talebini tekrarlaması gerekir. Yine pay sahibinin toptan soru sorup detaylı bilgi beklemesi halinde toptan verilen cevapların tatmin edici olmaması halinde sorunun tekrarlanması gerekir. Uygulamada da toplantı başkanı sorular cevaplandırıldıktan sonra pay sahiplerine veya genel kurula hitaben tüm soruların cevaplandırılıp cevaplandırılmadığı sorusunu yöneltir. Bkz.: Hoffmann-Becking, s. 840. Schmidt/Lutter' e göre ise bilgi talebine konu cevabın yetersiz olması halinde pay sahibinin sorusunu tekrarlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Pay sahibinin bunu ihmal etmesi ve hangi bilginin kendisine verilmediğini açıkça belirtmemesi halinde bilgi alma hakkının ihlal edildiğini iddia edemez. Toplantı başkanının talebine rağmen bilgi talebini somutlaştırmaması halinde de bilginin gerekliliği unsurunun ortaya konulamaması nedeniyle bilgi alma hakkı ortadan kalkar. Schmidt/Lutter, s. 2156, 2157.

¹⁸⁸ Bürgers/Körber, s. 1085. Bilgiyi talep eden pay sahibi cevabı almadan toplantı salonunu terketse dahi güvenlik açısından bu talebin karşılanması gerekir. Zira bu durumla ilgili açık bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca pay sahibinin genel kurul toplantısında bir temsilci aracılığıyla temsil edilme hakkı bulunmaktadır. Bkz. Hüffer, s. 751. Benzer şekilde bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2152.

talebinin karşılanması zorunludur.¹⁸⁹ Bu noktada münferit ve somut soru veya soruların açıkça benimsenmesi şart olup, soruların toptan bir şekilde benimsenmesi mümkün değildir.¹⁹⁰

Bilgi talebinin gerekçelendirilmesi gerekli değildir.¹⁹¹ Diğer bir ifadeyle pay sahibinin bilgiyi neden talep ettiğini izah etmesi şart değildir.¹⁹² Bununla birlikte pay sahibinin bilgi talebinin genel kurul gündemi konusunda gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması kanuni şartını ortaya koyması şarttır. Bu nedenle pay sahibinin bilgi talebinin genel kurul gündemi konusunda gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olduğunun anlaşılmaması halinde pay sahibinin bilgi talebini açıklaması ve gerekçelendirmesi gerekir.¹⁹³ Aksi takdirde kendisine bilgi verilmeyen pay sahibinin AktG. 132. paragraf çerçevesinde açacağı olası bir bilgi vermeye zorlama davasında, davanın reddedilmesi nedeniyle mahkeme masraflarını karşılamakla yükümlü olması söz konusu olabilir.¹⁹⁴ Pay sahibi tarafından yöneltilen retorik sorular bilgi talebi olarak kabul edilmez ve sadece genel kurul toplantısında konuşma hakkının kullanılması olarak değerlendirilir.¹⁹⁵ Bilgi talebinin olabildiğince açık ve net formüle edilmesi başka herhangi bir yoruma ihtiyaç duyulmaması gerekir. Aksi takdirde birden fazla anlama gelebilecek bilgi talepleri, cevaplanmaması gereken sorular olarak kabul edilerek karşılanamayabilir.¹⁹⁶ Ayrıca bilgi talebinin tam olarak karşılanmasının (bilgi vermekten kaçınma hallerinin söz konusu olması, imkansızlık, sadakat yükümlülüğüne aykırılık vb.) herhangi bir nedenle mümkün olmadığı hallerde talebin tamamen reddedilmemesi, karşılanabilen kısmına ilişkin pay sahibine cevap verilmesi gerekir.¹⁹⁷

Genel kurul toplantısından önce yöneltilen bilgi talebi AktG. 131. paragraf şartlarına uygun bir bilgi talebi olmadığından, yalnızca bilgi talebinin önceden bildirilmesi

¹⁸⁹ Schmidt/Lutter, s. 2151, 2152; Bürgers/Körber, s. 1085. Yönetim kurulunun geri çekilen bilgi talebinin benimsenmesi için diğer pay sahiplerine imkan tanınmasına rağmen, diğer pay sahiplerinin bunu talep etmemesi halinde ise bilgi verme yükümlülüğü ortadan kalkar. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2152.

¹⁹⁰ Bürgers/Körber, s. 1085.

¹⁹¹ Schäfer, s. 59; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 102; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 423; Spindler/Stilz, s. 1750; Hoffmann-Becking, s. 839; Schmidt/Lutter, s. 2151.

¹⁹² Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 236.

¹⁹³ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 102; Schäfer, s. 59; Spindler/Stilz, s. 1750; benzer şekilde bkz.: Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 236.

¹⁹⁴ Spindler/Stilz, s. 1750.

¹⁹⁵ Bürgers/Körber, s. 1084.

¹⁹⁶ Schäfer, s. 60.

¹⁹⁷ Schäfer, s. 60.

olarak kabul edilir ve bu nedenle de genel kurul toplantısında bu talebin tekrarlanması gerekir.¹⁹⁸ Bilgi talebinin önceden yönetim kuruluna bildirilmesi de kural olarak şart değildir.¹⁹⁹ Ancak istisnai hallerde ve özellikle pay sahibinin karmaşık sorularının bulunması halinde önceden yönetim kuruluna bildirilmesi tavsiye edilir.²⁰⁰ Ayrıca bilgi talebinin önceden bildirilmesi yönetim kuruluna bilgi talebinin karşılanması için önceden hazırlanma imkanı verir.²⁰¹ Bilhassa kapsamlı ve içerik olarak karşılanması zor bilgi taleplerinin yönetim kurulunun gerçek duruma uygun şekilde cevap verebilmesi için gereken hazırlığı yapabilmesi amacıyla genel kurul toplantısından önce pay sahibi tarafından bildirilmesi talep edilebilir.²⁰²

Bununla beraber yönetim kurulunun genel kurul gündemiyle ilgili olan olası bilgi taleplerine karşı bu taleplerin karşılanmasında bir gecikmeye mahal vermemek ve kısa süre içerisinde gerçeğe uygun şekilde bilgi verebilmek için genel kurul toplantısına uygun şekilde hazırlanma ve -tatil gününde gerçekleşse dahi- genel kurul toplantısında yeterli ölçüde yardımcı personel ile araç-gereç ve belge bulundurma (Back Office) yükümlülüğü bulunmaktadır.²⁰³ Ancak yönetim kurulunun hazırlanma yükümlülüğünün de sınırları vardır. Bu noktada yönetim kurulunun da desteklenmesi gereklidir. Zira çok sayıda yardımcı personel ve araç-gereç ve belge gerektiren konularda sadece yönetim kurulundan bilgi beklendiği durumlarda yönetim kurulunun böyle bir hazırlanma yükümlülüğünden söz edilemez.²⁰⁴

Diğer taraftan pay sahibi önceden bildirmeksizin, cevaplandırılması zor, detaylı bir araştırma ile yoğun bir hazırlık ve hesaplama gerektiren bir bilgi talebinin genel kurul toplantısında karşılanmasını bekleyemez. Bu durumda bilgi talebi açık bırakılabilir ve yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü söz konusu olmaz.²⁰⁵ Bununla birlikte yönetim kurulu bu tarzdaki bilgi taleplerinin cevaplarını yazılı şekilde sonradan verme hakkına sahiptir. Ancak yönetim kurulunun böyle bir

¹⁹⁸ **Bürgers/Körber**, s. 1084.

¹⁹⁹ **Hüffer**, s. 751; **Spindler/Stilz**, s. 1750; **Schmidt/Lutter**, s. 2151.

²⁰⁰ **Schäfer**, s. 63; **Hüffer**, s. 751.

²⁰¹ **Spindler/Stilz**, s. 1750; **Bürgers/Körber**, s. 1085;

²⁰² **Henze/Born/Drescher**, s. 386, 387; **Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck**, s. 102; benzer şekilde bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2151.

²⁰³ **Schüppen/Schaub**, s. 860; **Dröge**, s. 48; **Manz/Mayer/Schröder**, s. 195; **Henze/Born/Drescher**, s. 386; **Bürgers/Körber**, s. 1091.

²⁰⁴ **Hüffer**, s. 751.

²⁰⁵ **Dröge**, s. 48; **Manz/Mayer/Schröder**, s. 195; **Bürgers/Körber**, s. 1085.

zorunluluğu yoktur.²⁰⁶ Pay sahibinin bilgi talebinin beklenmeyecek ölçüde özel nitelikte olması ve önceden de pay sahibi tarafından bildirilmemiş olması halinde, yönetim kurulu uygun şekilde hazırlanmasına rağmen bilgi talebini karşılayamayabilir. Bu durumda yönetim kurulunun o konuyla ilgili bildiklerini aktarması ve diğer bilgileri de sonradan tamamlayacağını ifade etmesi halinde bilgi verme yükümlülüğüne aykırılık söz konusu olmaz.²⁰⁷

Yönetim kurulu tarafından genel kurul toplantı tarihi ilan edildikten sonra, bilgi talebi pay sahibi tarafından toplantı tarihinden ne kadar önce bildirilirse, yönetim kurulu tarafından pay sahibine o kadar detaylı bilgi verilmesi gerekir. Toplantı ilanından önceki bildirimler yönetim kurulu tarafından dikkate alınmak zorunda değildir. Detaylı bilgi sadece bilgi talebini önceden bildiren pay sahibi tarafından beklenebilir. Diğer pay sahiplerine ise pay sahibinin önceden bildiriminin bir faydası olmayacaktır.²⁰⁸

²⁰⁶ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 195.

²⁰⁷ **Hüffer**, s. 751; **Bürgers/Körber**, s. 1092. Federal Almanya Temyiz Mahkemesi de 07.04.1960 tarihli kararında bilgi talebiyle ilgili olarak pay sahibinin ve yönetim kurulunun yükümlülüklerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü, pay sahibinin sorularının cevaplanabilmesi için yönetim kurulunun kolaylıkla ve genel kurul toplantısında önemli bir gecikmeye neden olmadan belge temin edebilmesini de kapsar. Bu yükümlülüğü yerine getirilebilmesi için yönetim kurulunun görevi, kolaylıkla seçilmesi gereken belgeleri zamanında temin edebilmek için genel kurul toplantısı esnasında yeterli personel bulundurmadığı gerekçe gösterilerek ciddi ölçüde kısıtlanabilir. Diğer yandan şüphesiz soru soran pay sahibinin yönetim kurulunca dikkate alınan sorunun cevaplanmasını kolaylaştırma ve böylelikle genel kurul toplantısının rahatça akışına olanak sağlama yükümlülüğü de görmezden gelinemez. Bu durum özellikle gerçeğe uygun şekilde cevaplandırılması uygun bir hazırlanmayı ve belge bulundurmaya gerektiren sorular için geçerlidir. Bu gibi sorularda, soru soran pay sahibinden dürüstlük kuralı gereği, gereken hazırlanma süresinin sağlanması için sorularını genel kurul toplantısından önce yönetim kuruluna bildirmesi beklenebilir ve hatta talep edilebilir. Aksi takdirde pay sahibinin böyle bir sorunun genel kurul toplantısında karşılanmasının yönetim kurulu tarafından beklenemeyeceği için cevaplandırılmaktan haklı olarak kaçınılabileceğini göze alması gerekir. Bu iki taraflı yükümlülük düşünüldüğünde bir yandan yönetim kurulu ve diğer yandan soru soran pay sahibi münferit durumda; yönetim kurulunun ilk defa genel kurul toplantısında yöneltilen sorunun cevabını gerçeğe uygun şekilde verebilmesi için özel belgeler getirmesinin gerekmesi halinde, bunu tahmin edip edemeyeceği sorusuna karar vermesi gerekir.”* Bkz.: **BGH**, 07.04.1960 – II ZR 143/58 (Mahkeme kararının tam metni için bkz.: <https://research.wolterskluwer-online.de/document/8f71154c-432e-4ca5-bcd6-ad111cfbad22>. Erişim Tarihi: 30.07.2020)

²⁰⁸ **Bürgers/Körber**, s. 1085;

D. Bilgi Alma Hakkının Konusu: Şirket İşleri

Pay sahibinin bilgi alma hakkı ancak bilgi talebinin şirket işleriyle ilgili olması halinde mümkündür.²⁰⁹ Bireysel bir hak olarak bilgi alma hakkı genel olarak değil, ancak şirket işleriyle sınırlı olması kaydıyla kullanılabilir.²¹⁰ Şirket işleri aynı zamanda bilgi alma hakkının konusunu oluşturur. Bu çerçevede bilgi alma hakkının konusu pay sahibinin genel kurul toplantı gündemi hakkında değerlendirme yapabilmesi için gerekli olan tüm şirket işleridir.²¹¹ Bilginin şirket işleriyle ilgili olması kuralıyla, yönetim kurulunun görevi gereği yalnızca şirket işleri hakkında pay sahiplerinden daha fazla bilgi sahibi olması durumu karşısında, pay sahibinin de yine yalnızca şirket işleri ile sınırlı olmak üzere yönetim kurulundan bilgi talep edebilmesi neticesinde pay sahibinin pozisyonunun dengelenmesi, diğer bir ifadeyle pay sahibinin şirket işleri ile ilgili bilgi eksikliğinin telafi edilmesi amaçlanmıştır. Zira yönetim kurulundan talep edilen bilgi şirket işleriyle ne kadar ilgisiz olursa, yönetim kurulu tarafından verilen bilgi de gerçek duruma o kadar aykırı olacaktır.²¹²

Şirket işleri kavramı geniş yorumlanır.²¹³ Şirket işleri, şirketle ve şirketin faaliyeti ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan tüm konulardır.²¹⁴ Şirket işlerine örnek olarak; önemli tedarikçilerle veya müşterilerle olan ilişkiler, şirketin gelir durumuna ve gelir beklentisine ilişkin bilgiler, bilanço bilgileri, kamusal yükümlülükler, özel borçlar ile vergi borçları, önemli bir bağlı şirketin işleri, ortaklık yapısına ait bilgiler, sermaye artırımını vb. şirket açısından doğrudan veya dolaylı olarak önemli etki yaratan işler verilebilir.²¹⁵ Şirketin dışında gelişen fakat şirketin faaliyetlerini etkileyen konular da yine şirket işi olarak kabul edilir. Buna diğer şahıs veya şirketlerin işleri de dahildir.²¹⁶ Bununla beraber şirket işleri kavramı şirket açısından önem arz eden hususları kapsar. Bu nedenle şirketi önemli şekilde etkilemeyen konular şirket işleri kapsamında değerlendirilmez.²¹⁷ Örneğin; yönetim kurulu veya denetim kurulu üyelerinin kişisel görüşleri veya duygu ve düşünceleri şirket işleri

²⁰⁹ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 192; **Hüffer**, s. 752.

²¹⁰ **Schäfer**, s. 64.

²¹¹ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 192; **Semler/Volhard**, s. 492.

²¹² **Spindler/Stilz**, s. 1750.

²¹³ **Hölters**, s. 1081; **Manz/Mayer/Schröder**, s. 192; **Hüffer**, s. 752; **Hoffmann-Becking**, s. 834.

²¹⁴ **Wachter**, s. 822; **Hölters**, s. 1081; **Semler/Volhard**, s. 492; **Hüffer**, s. 752; **Hoffmann-Becking**, s. 834.

²¹⁵ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 193.

²¹⁶ **Schmidt/Lutter**, s. 2152; **Schäfer**, s. 64; **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 240.

²¹⁷ **Spindler/Stilz**, s. 1750; **Bürgers/Körber**, s. 1085.

olarak kabul edilmez.²¹⁸ Yine yönetim kurulu veya denetim kurulu üyelerinin görevlerinden azli durumunun söz konusu olmaması kaydıyla, şirketin yönetim kurulu veya denetim kurulu üyelerine yönelik bir ceza soruşturma veya kovuşturması şirket işi olarak kabul edilmez.²¹⁹

İşlerin şirket açısından önemli olma gerekliliği dolaylı işlerin (mittelbare Angelegenheiten) ispatı noktasında da önem taşır. Zira şirketin dışında gelişen örneğin; müşterilerin ya da tedarikçilerin işleri, şirket organlarının üyelerinin şirket açısından da önem taşıyabilecek işleri vb. dolaylı işleri şirketin işleri olarak ispatı yükü pay sahibine aittir. Pay sahibinin, şirket dışında gelişen dolaylı işleri şirket üzerinde önemli etkiler doğuracağını yeterli şekilde ispatlaması gerekir. Buna karşın doğrudan işler (unmittelbare Angelegenheiten); şirketin malvarlığı, mali durumu ve gelirleri, hukuki ve ticari ilişkileri, şirket politikaları, mevcut ve olası riskler ile bu risklerin yönetimi gibi dahili konular ile ilgili olup, bunların şirket üzerindeki etkilerinin ise pay sahibi tarafından ispatı zorunluluğu yoktur.²²⁰

Şirket işleri çerçevesinde bağlı işletmenin işleri konusunda ise ikili bir ayırım yapmak gerekir.²²¹ Pay sahibinin, şirketin bağlı işletmesinin işleriyle ilgili bilgi talepleri temelde dolaylı işler olarak kabul edilir ve ancak şirketin işleri açısından önem taşınması durumunda bilgi talebine konu olabilirler.²²² Ancak bu durumu AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 2. cümlesinde düzenlenen bilgi verme yükümlülüğünün şirketin bağlı bir işletmeyle olan hukuki ve ticari ilişkilerini de kapsadığına ilişkin hükümden ayrı tutmak gerekir. Zira AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 2. cümlesinde yalnızca şirketin bağlı işletmeyle olan ilişkileri düzenlenmiş olup, bağlı işletmenin işleri düzenlenmemiştir. Bu çerçevede AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının

²¹⁸ **Wachter**, s. 822; **Manz/Mayer/Schröder**, s. 193; **Bürgers/Körber**, s. 1086; **Hüffer**, s. 752. Karşılaştırma için bkz.: **Hoffmann-Becking**, s. 834.

²¹⁹ **Bürgers/Körber**, s. 1086; **Schmidt/Lutter**, s. 2152; benzer şekilde bkz.: **Hüffer**, s. 752. Şirketin yönetim veya denetim kurulu üyelerinin şirket organı üyesi sıfatıyla faaliyetini önemli şekilde ilgilendiren konular şirket işleri kapsamında değerlendirilir. Organ üyelerinin özel malvarlıkları ise bu kapsamda değildir. Bkz.: **Hoffmann-Becking**, s. 834. Bununla birlikte yeterlilik açısından yaş değerlendirilmesinin önemli olduğu münferit durumlarda yönetim veya denetim kurulu üyelerinin yaşı ile ilgili bilgi şirket işi olarak kabul edilebilir. Bkz.: **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 240.

²²⁰ **Hölters**, s. 1081, 1082; **Bürgers/Körber**, s. 1085, 1086.

²²¹ **Bürgers/Körber**, s. 1088; **Hölters**, s. 1082.

²²² **Hölters**, s. 1082; **Bürgers/Körber**, s. 1088; Karşılaştırma için bkz.: **Hoffmann-Becking**, s. 835. Bağlı işletmenin işlerinin şirketin işleri için ne kadar önem taşıdığı hususunda ise bağlı işletmenin büyüklüğüne, iktisadi önemine, aradaki şirketler topluluğu ilişkisinin yoğunluğuna ve operasyon merkezi üst şirketin veya holdingin karakterine bağlıdır. Bkz.: **Hoffmann-Becking**, s. 835.

2. cümlesinde şirketin doğrudan işleri, diğer halde ise şirketin dolaylı işleri söz konusudur.²²³ Aynı durum AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 4. cümlesinde düzenlenen şirketler topluluğunun durumu ve şirketler topluluğunun mali tablolarıyla ilgili işletmenin durumu hakkındaki bilgi talebi için de geçerlidir.²²⁴ 131. paragrafın 1. fıkrasının 4. cümlesi kapsamındaki bir bilgi talebinde de yine –şirket üzerinde önemli bir etkisi bulunduğu ispatlanması gerekmeyen- şirketin doğrudan işleri söz konusudur.²²⁵

E. Gereklilik

1. Bilginin Gerekliliği

Pay sahibi tarafından talep edilen bilginin, amacına uygun şekilde gündem konusu hakkında gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması gerekir.²²⁶ Kanun koyucu gereklik şartını öngörerek, gündemle bağlantılı olmasına rağmen gündem konusu hakkında değerlendirme yapabilmek için gerekli olmayan önemsiz sorularla bilgi alma hakkının kötüye kullanımının önüne geçmek ve genel kurul toplantısının düzenli şekilde yürütülmesini garanti altına almayı amaçlamıştır.²²⁷ Gereklik şartının gerçekleşip gerçekleşmediği objektif olarak belirlenir.²²⁸ Gereklik şartının varlığının tespitinde şirketin iş ve ilişkilerini, bilinen genel bilgiler çerçevesinde tanıyan objektif karar veren, talep ettiği bilgi karar verme sürecinde önemli rol oynayan ortalama bir pay sahibi esas alınır.²²⁹ Bu bağlamda bilgi talebi için subjektif, kişisel nedenler göz önüne alınmaz. Pay sahibinin bilgi talebinde

²²³ **Bürgers/Körber**, s. 1088; **Hölter**, s. 1082.

²²⁴ **Hölter**, s. 1082

²²⁵ **Hoffmann-Becking**, s. 835; **Hölter**, s. 1082.

²²⁶ **Bürgers/Körber**, s. 1088; **Hölter**, s. 1082.

²²⁷ **Semler/Volhard**, s. 492; **Henze/Born/Drescher**, s. 382; **Hüffer**, s. 752; **Hoffmann-Becking**, s. 836.; **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 237.

²²⁸ **Schäfer**, s. 70.; benzer şekilde bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2154; Bu noktada yönetim kurulunun veya pay sahibinin bilginin gerçeğe uygun bir değerlendirme için gerekli olduğunu düşünmesinin ya da pay sahibinin bilgi talebinin nedeninin (merak, şov yapma veya açıklama ihtiyacı) bir önemi yoktur. Bkz.: **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 237.

²²⁹ **Henze/Born/Drescher**, s. 381; **Mutter**, 1; **Semler/Volhard**, s. 492; **Manz/Mayer/Schröder**, s. 193; **Hüffer**, s. 752; Federal Almanyada Temyiz Mahkemesi de verdiği çeşitli kararlarda bilginin gerekliği koşulunun tespitinde, şirketin işlerini ve ilişkilerini genel bilgiler çerçevesinde bilen ve objektif karar veren pay sahibinin gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmesi için bilginin gerekli olması noktasını vurgulamıştır. **BGH**, 18.10.2004 – II ZR 250/02 (Federal Almanyada Temyiz Mahkemesinin kararının tam metni için bkz.: <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2004&Seite=22&nr=31064&pos=681&anz=3087>. Erişim Tarihi: 02.04.2020); **BGH**, 14.01.2014 – II ZB 5/12.

gereklilik şartının varlığının tespit edilmesi halinde ise bilgi alma hakkının kötüye kullanılması ihtimali ortadan kalkar.²³⁰

Talep edilen bilginin gerekliliği somut gündem konusuyla bağlantılı olarak değerlendirilir. Gündem konusuyla ilgili olarak karar alınması ise şart değildir.²³¹ Yönetim kurulu gündem konusuyla ilgili olmakla birlikte objektif karar veren pay sahibinin değerlendirmesi için önemli rol oynamayacak bilgi talebini karşılamakla yükümlü değildir.²³² Bununla beraber bilgi talep eden pay sahibinin, oy kullanmaya ilişkin kararını önceden vermiş olması veya talep ettiği bilgiye önceden vakıf olması halinde, genel kurul toplantısındaki diğer pay sahiplerinin fikir ve karar oluşturmaya katkı yapmak için bilgi talep etmesi durumu ise bilgi alma hakkını ortadan kaldırmaz.²³³ Zira burada hakkın kötüye kullanılması söz konusu olmayıp, bilgi talebi sübjektif menfaatlerle ilgili olmayan genel bilgilere sahip objektif karar veren pay sahibinin bilgi ihtiyacının karşılanması söz konusudur.²³⁴

Bilginin gündem konusuyla ilgili gerçeğe uygun bir değerlendirme için önemli bir bileşen teşkil etmesi gerekir.²³⁵ Talep edilen bilginin gündem konusu hakkında gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olup olmadığı konusunda tereddüt edilmesi halinde, pay sahibinin talep etmiş olduğu bilginin yalnızca kendisi açısından değil, objektif karar veren ortalama bir pay sahibi açısından da gerekli olduğunu somut olarak ortaya koyması gerekir.²³⁶ Buna rağmen gereklilik şartının varlığı konusunda şüpheye düşülmesi durumunda gerekliliğin varlığının kabulü tercih edilir ve bilgi verilir.²³⁷ Bu durum bilhassa pay sahibi açısından güven

²³⁰ **Schäfer**, s. 71; **Hoffmann-Becking**, s. 836. Aksi takdirde bilgi alma hakkının amacına uygun ve makul şekilde sınırlandırılması mümkün olmaz. Bkz.: **Schäfer**, s. 71.

²³¹ **Schmidt/Lutter**, s. 2154.

²³² **Hoffmann-Becking**, s. 836

²³³ **Schmidt/Lutter**, s. 2155; **Hoffmann-Becking**, s. 836.

²³⁴ **Hoffmann-Becking**, s. 836. Benzer şekilde bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2155. Bazı durumlarda bilginin başka yoldan genel kurul toplantısından önce veya toplantı esnasında örneğin; genel kurul toplantısında mali tabloların yorumlanması yoluyla öğrenildiği hallerde gereklilik şartının eksikliği söz konusu olabilir. Bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2155. Bilginin içeriği genel kurul toplantısına katılan tüm pay sahipleri veya temsilcileri tarafından biliniyorsa gereklilik şartı sağlanmadığından bilgi verilmesi şart değildir. Bkz.: **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 237.

²³⁵ **Schmidt/Lutter**, s. 2155.

²³⁶ **Bürgers/Körber**, s. 1088; Karşılaştırma için bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2156. Toplantı başkanının talebine rağmen pay sahibinin bilgi talebini somutlaştırmaması halinde de gereklilik unsurunun ortaya konulmaması nedeniyle bilgi alma hakkı ortadan kalkar. **Schmidt/Lutter**, s. 2156, 2157.

²³⁷ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 193; **Tokay**, s. 11.

duygusunun söz konusu olduğu ibra kararlarında söz konusu olur.²³⁸ Gereklilik şartının varlığı pay sahibi tarafından talep edilen bilgiye göre her olayda ayrı ele alınır.²³⁹ Örneğin; talep edilen bilgi şirketin mali tablolarından anlaşılabiliriyorsa gereklik şartının gerçekleşmediğı kabul edilir.²⁴⁰

Bilginin gerekliliğıyle ilgili olarak münferit şirket çalışanlarının tazminatları veya denetim kurulu toplantısının gündemiyle ilgili konulardaki bilgi taleplerinde gereklik şartının bulunmadığı kabul edilir.²⁴¹ Şirketin çalışan sayısı, müşteri portföyü, şirket sözleşmeleri ve içerikleri, çalışanlara ödenen yüksek tazminatlar, AR-GE çalışmaları, şirket hisselerinin edinimi ve satışı, şirketin durumunun geçmiş yıllarla kıyaslanması çerçevesinde değişimlerin nedenleri ve gelecek tahminleri, bağılı işletmelerdeki sorumluluk riskleri, şirket yönetim kurulu üyelerinin yetkinlikleri ve görevlerini yerine getirme konusunda değerlendirme yapabilmek açısından- kişisel işleri, azınlık pay sahiplerinin durumları gibi konular²⁴² ve yine yurt içinde veya yurt dışında ortak olunan sermaye şirketlerindeki payların kayıtlı değerleri, şirket ana sermayesi ve şirket geliri açısından önemli değerde olması halinde bir taşınmazın satış bedeli, şirket yöneticilerinin toplam tazminat miktarı, yönetim ve denetim kurulu üyelerinin diğer işletmelerde olan vekaletnameleri gibi konularda da gereklik şartının gerçekleşmiş olduğı kabul edilir.²⁴³

Pay sahibinin bilgi alma hakkının gereklik şartıyla sınırlandırılması hakkın ölçüsüzce sınırlandırılması olarak kabul edilmez. Zira pay sahibinin talep ettiğı bilginin gerekliliğinin değerlendirmesi AktG. 132. paragrafın 1. fıkrası gereğı yargısal kontrole tabidir. Ayrıca pay sahibine yetersiz bilgi verilmesi halinde genel kurul kararının iptali tehlikesi söz konusudur.²⁴⁴

²³⁸ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 193.

²³⁹ **Schäfer**, s. 68; **Wachter**, s. 823; **Hüffer**, s. 754.

²⁴⁰ **Hüffer**, s. 755.

²⁴¹ **Wachter**, s. 823.

²⁴² **Bürgers/Körber**, s. 1088.

²⁴³ **Wachter**, s. 823.

²⁴⁴ **Henze/Born/Drescher**, s. 383. **BGH 18.10.2004 – II 250/02** (Kararın tam metni için bkz.:

[https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-](https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2004&Seite=22&nr=31064&pos=68)

[bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2004&Seite=22&nr=31064&pos=68](https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2004&Seite=22&nr=31064&pos=68)
1&anz=3087. Erişim Tarihi: 02.04.2020)

2. Gündem Konusu

Pay sahibinin bilgi talebinin genel kurul toplantısının herhangi bir gündem konusuyla ilgisi olması gerekir. Gündem konuları arasında yer almayan şirket işleri bilgi alma hakkına konu olmaz.²⁴⁵ Bu nedenle pay sahibi ancak toplantıda o sırada görüşülmekte olan gündem konusu hakkında değerlendirme yapabilmek için gerekli olan bilgiyi talep edebilir. Farklı gündem konuları arasında ilişki bulunması da bu gerekliliği ortadan kaldırmaz. Bu nedenle pay sahibinin belirli bir gündem konusuyla ilgili bilgiyi o maddeyle ilgili görüşmenin başlama ve sona erme süresi içinde talep etmesi gerekir. Bununla birlikte genel kurul toplantısında birden fazla gündem konusunun aynı anda görüşülmesi veya uygulamada sıkça yapıldığı gibi tüm gündem konularının genel bir görüşme (Generaldebatte) çerçevesinde görüşülmesi söz konusu ise, gereklilik şartının varlığı için talep edilen bilginin herhangi bir gündem konusuyla ilgili olması yeterlidir. Ancak bilgi talebinin gündem konusuyla ilgisi konusunda açıklık olmaması halinde, pay sahibinin bilgi talebinin gündem konusuyla olan ilgisini ortaya koyması gerekir.²⁴⁶ Aynı şekilde pay sahibinin bilgi talebi gereklilik şartının yokluğu gerekçesiyle reddedildiğinde de bilginin gerekliliğinin pay sahibi tarafından izah edilmesi gerekir.²⁴⁷ Federal Almanya Temyiz Mahkemesi de 21.09.2009 tarihli kararında şirket tarafından bilgi talebinin gereklilik şartını taşımadığı gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınıldığı takdirde, pay sahibinin gereklilik şartının varlığını ortaya koyması gerektiğini vurgulamıştır.²⁴⁸ Bilginin muhakkak hakkında oylama yapılacak bir gündem konusuyla ilgili olması ise şart değildir.²⁴⁹

Pay sahibi tarafından talep edilen bilgi ile gündem konusu arasında sıkı bir bağlantı olması gerekir. Bilgi ile gündem konusu arasında sıkı olmayan gevşek bir ilişki gereklilik şartı için yeterli değildir. Talep edilen bilginin pay sahibinin alacağı karara dayanak teşkil etmesi gereklidir.²⁵⁰ Bir bilgi gündemle ilgili değerlendirme yapabilmek için zorunluysa, diğer bir ifadeyle pay sahibi talep edilen bilgiye muhtaç ise gerekli bilgi olarak kabul edilir.²⁵¹ Bu noktada pay sahibine bilgi verme

²⁴⁵ Schäfer, s. 68.

²⁴⁶ Bürgers/Körber, s. 1089; Hölter, s. 1082.

²⁴⁷ Henze/Born/Drescher, s. 383.

²⁴⁸ BGH, 21.09.2009 – II ZR 223/08 (Mahkeme kararının tam metni için bkz.: <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2009&Seite=35&nr=49584&pos=1073&anz=3418>. Erişim Tarihi: 16.04.2020)

²⁴⁹ Hoffmann-Becking, s. 836.

²⁵⁰ Bürgers/Körber, s. 1088.

²⁵¹ Hölter, s. 1082.

yükümlülüğü belirli bir gündem konusunun somut çerçevesinde ortaya çıkacağından pay sahibinin bilgi talebinin hangi gündem konusuyla ilgili olduğunu da belirtmesi gerekir. Ancak bundan sonra yönetim kurulu bilgi talebine olumlu yanıt verip vermeyeceğini değerlendirebilir.²⁵² Yine pay sahibi tarafından talep edilen bilgi o sırada görüşülen güncel bir gündem konusuyla ilgili değilse ve diğer bir gündem konusuyla ilgiliyse gereklilik şartının bulunmadığı kabul edilir. Ancak bu durumda pay sahibi bilgi talebini gereklilik şartını taşıması kaydıyla, diğer gündem konusunun görüşüldüğü sırada yeniden yöneltme hakkına sahiptir.²⁵³

F. Bağlı İşletmelerle Olan Ticari ve Hukuki İlişkiler

1. Bağlı İşletmeye İlişkin Düzenleme

Bilgi verme yükümlülüğü şirketin bağlı işletmelere (verbundene Unternehmen) sahip olması halinde, AktG. 131. paragrafta sayılan diğer koşulların da varlığı halinde şirketin bağlı işletmeleriyle olan hukuki ve ticari ilişkilerini de kapsar.²⁵⁴ Bu noktada bağlı işletmeler kavramının hangi işletmeleri kapsadığı konusu önem kazanmaktadır.

Bağlı işletme kavramı AktG. 15. paragrafta²⁵⁵ ne zaman ve hangi formlarda ortaya çıkacağı sınırlı sayıda belirlenmek suretiyle düzenlenmiştir.²⁵⁶ Buna göre bağlı işletmeler hukuken bağımsız olmakla beraber, aynı maddede tek tek sayılan; AktG. 16. paragrafta²⁵⁷ düzenlenen çoğunluğuna sahip olunan işletmeler (in

²⁵² Mutter, s. 1.

²⁵³ Hölters, s. 1082.

²⁵⁴ Hölters, s. 1084; Hüffer, s. 753.

²⁵⁵ “AktG. Paragraf 15 – Bağlı İşletmeler

Bağlı işletmeler; çoğunluğuna sahip olunan işletmelerle ve çoğunluğa sahip olan işletmelerle (Paragraf 16), bağımlı veya hakim işletmelerle (Paragraf 17), şirketler topluluğu işletmeleriyle (Paragraf 18), karşılıklı iştirak halindeki işletmelerle (Paragraf 19) veya bir işletme sözleşmesinin tarafı olan işletmelerle (Paragraf 291, 292) karşılıklı ilişki içinde olan hukuken bağımsız işletmelerdir.”

²⁵⁶ Hölters, s. 63.

²⁵⁷ “AktG. Paragraf 16 - Çoğunluğuna Sahip Olunan İşletmeler ve Çoğunluğa Sahip Olan İşletmeler

(1) Hukuken bağımsız bir işletmenin paylarının veya oy haklarının çoğunluğu başka bir işletmeye aitse bu işletme bir çoğunluğuna sahip olunan işletme, diğer işletme ise bir çoğunluğa sahip olan işletmedir.

(2) Payların ne kadarlık kısmının bir işletmeye ait olduğu, sermaye şirketlerinde o işletmeye ait payların toplam nominal değeri ile nominal sermaye arasındaki orana göre, diğer şirketlerde ise payların sayısına göre belirlenir. Sermaye şirketlerinde şirketin kendi payları nominal sermayeden,

Mehrheitsbesitz stehende Unternehmen) ve çoğunluğa sahip olan işletmelerle (mit Mehrheit beteiligte Unternehmen) , AktG. 17. paragrafta²⁵⁸ düzenlenen bağımlı işletmeler (abhängige) ve hakim işletmelerle (herrschende unternehmen), AktG. 18. paragrafta²⁵⁹ düzenlenen şirketler topluluğu işletmeleriyle (Konzernunternehmen) veya AktG. 19. paragrafta²⁶⁰ düzenlenen karşılıklı iştirak halindeki işletmelerle (Wechselseitig beteiligte Unternehmen) ya da AktG. 291. ve 292. paragraflarda²⁶¹

parça paylı şirketlerde ise parça paylar toplam pay sayısından düşülür. Başka bir işletmeye ait fakat işletmenin hesabına olan paylar da işletmenin kendi payları olarak kabul edilir.

(3) Oy haklarının ne kadarının bir işletmeye ait olduğu, kendi paylarına ait kullanabileceği oy haklarının sayısının, tüm oy haklarının toplam sayısına oranına göre belirlenir. Tüm oy haklarının toplam sayısından, işletmenin kendi paylarına ait oy hakları ile 2. fıkranın 3. cümlesine göre işletmenin kendi payları olarak kabul edilen paylara ait oy hakları düşülür.

(4) Bir işletmeye bağımlı işletmelerden birine ait olan veya başkasına ya da bağımlı işletmelerden birine ait fakat o işletmenin hesabına olan paylar ve işletmenin sahibinin tek bir tacir olması halinde işletme sahibinin diğer malvarlığı da, o işletmeye ait paylar olarak kabul edilir.”

²⁵⁸ **“AktG. Paragraf 17 – Bağımlı ve Hakim İşletmeler**

(1) Bağımlı işletme, başka bir işletmenin (hakim işletme) doğrudan veya dolaylı olarak kendi işletmesi üzerinde hakim bir etkiye sahip olduğu, hukuken bağımsız işletmedir.

(2) Bir çoğunluğuna sahip olunan işletmenin, çoğunluğa sahip olan işletmeye bağımlı olduğu kabul edilir.”

²⁵⁹ **“AktG. Paragraf 18 – Şirketler Topluluğu ve Şirketler Topluluğu İşletmeleri**

(1) Bir hakim işletmenin ve bir ya da birden fazla bağımlı işletmenin hep birlikte tek bir hakim işletmenin yönetimi altında birleşmesi halinde, bunlar şirketler topluluğunu oluşturur. Topluluğu oluşturan işletmeler ise şirketler topluluğu işletmeleri olarak adlandırılır. Aralarında hakimiyet sözleşmesi bulunan işletmeler veya bunlardan biri diğeriyle birleşen (Paragraf 319) işletmeler hep birlikte tek bir hakim işletmenin yönetimi altında birleşmiş kabul edilir. Bir bağımlı işletmenin hakim işletme ile bir şirketler topluluğu oluşturduğu kabul edilir.

(2) Hukuken bağımsız işletmeler biri diğeriyle bağımlı olmadan tek bir yönetim altında birleşmişse, bunlar da şirketler topluluğunu oluşturur ve münferit işletmeler şirketler topluluğu işletmeleri sayılır.”

²⁶⁰ **“AktG. Paragraf 19 – Karşılıklı İştirak Halindeki İşletmeler**

(1) Karşılıklı iştirak halindeki işletmeler, merkezi ülke içerisinde bulunan ve karşılıklı olarak biri diğeriyle toplam paylarının dörtte birinden fazlasına sahip olacak şekilde birbirlerine bağlı olan sermaye şirketi formundaki işletmelerdir. Bir işletmenin diğer işletmenin paylarının dörtte birinden fazlasına sahip olup olmadığının tespitinde 16. paragrafının 2. fıkrasının 1. cümlesi ve 4. fıkrası geçerlidir.

(2) Karşılıklı iştirak halindeki işletmelerden biri diğeriyle oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya birinin diğeri üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak hakim bir etkisi varsa, bu durumda birisi hakim işletme, diğeri bağımlı işletme olarak kabul edilir.

(3) Karşılıklı iştirak halindeki işletmelerden her biri diğeriyle oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya her birinin diğeri üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak hakim bir etkisi varsa, bu durumda her ikisi de hem hakim işletme, hem de bağımlı işletme olarak kabul edilir.

(4) Kanunun 328. paragrafı, 2. veya 3. fıkrada düzenlenen hakim veya bağımlı işletmeler için uygulanmaz.”

²⁶¹ **“AktG. Paragraf 291 – Hakimiyet Sözleşmesi. Kar Devri Sözleşmesi**

(1) İşletme sözleşmeleri, bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirketin, şirketin yönetimini diğer bir şirkete tabi kılan (Hakimiyet Sözleşmesi) veya tüm karı diğer bir işletmeye devretmekle yükümlü kılan (Kar Devri Sözleşmesi) sözleşmelerdir. Bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirketin işletmesini, diğer bir işletme hesabına yönetmeyi üstlenmesine ilişkin bir sözleşme de tüm karın devrine ilişkin sözleşme sayılır.

(2) Birbirlerine bağımlı olmayan işletmeler, işletmelerden birisi sözleşme tarafı olan diğer bir işletmeye bağımlı olmayacak şekilde sözleşmeyle tek bir yönetim altında toplanmışlarsa, bu sözleşme hakimiyet sözleşmesi olarak kabul edilmez.

düzenlenen bir işletme sözleşmesinin (Unternehmensvertrag) tarafı olan işletmelerle karşılıklı işletme ilişkisi içinde olan işletmelerdir.²⁶²

Düzenleme pay sahibinin bilgi alma hakkının içeriği açısından bir sınırlandırma veya genişletme amacı taşımayıp, sadece açıklayıcı bir anlam ifade eder. Zira şirketin bağlı işletmesiyle olan ilişkisi zaten şirket işleri kavramı içerisinde yer alır. Ayrıca AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasında yer alan şartlara tabi olduğundan hakkın genişletilmesi de söz konusu değildir.²⁶³

İşletmeler arasındaki ilişki çerçevesinde genellikle alt-üst ilişkisi meydana gelir. Bu bağlamda da üst (hakim) işletmenin iradesini dayatması, alt (bağımlı) işletmenin karına el koyması gibi nedenlerle alt (bağımlı) işletmelerin pay sahipleri ve alacaklıları açısından malvarlığı ve gelir kaybı oluşması suretiyle menfaat zedelenmesi tehlikesi ortaya çıkar. Alman hukukunda şirketler topluluğu hukuku (Konzernrecht) olarak adlandırılan AktG. 15. ve devamı paragrafların düzenlenmesindeki amaç ise anılan iktisadi menfaatlerin zedelenmesi tehlikesine karşı işletme pay sahiplerinin ve alacaklılarının korunmasıdır.²⁶⁴

(3) Bir hakimiyet sözleşmesinin veya kar devri sözleşmesinin varlığı halinde şirketin faaliyetleri 57., 58. ve 60. paragraflara aykırı sayılmaz.

AktG. Paragraf 292 – Diğer İşletme Sözleşmeleri

(1) İşletme sözleşmeleri, bir anonim şirketi veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketi,

1. Şirketin karını veya şirketin münferit işyerlerinin karını, tamamen veya kısmen diğer işletmelerin ya da diğer işletmelerin münferit işyerlerinin karıyla birlikte ortak bir karın dağıtımını için bir araya getirmekle yükümlü kılan (Kar Ortaklığı),

2. Şirketin karının bir kısmını veya şirketin münferit işyerlerinin karını, tamamen veya kısmen diğerine devretmekle yükümlü kılan (Kısmi Kar Devri Sözleşmesi),

3. Şirketin işyerinin yönetimini bir diğerine kiralayan veya devreden (İşyeri Yönetim Kira Sözleşmesi, İşyeri Yönetim Devir Sözleşmesi), sözleşmelerdir.

(2) Yönetim kurulu veya denetim kurulu üyeleriyle ya da şirketin münferit çalışanlarıyla yapılan kara iştirake ilişkin bir sözleşme ve ayrıca devam etmekte olan ticari işlerin sözleşmeleri çerçevesinde kara iştirake ilişkin bir sözleşme veya lisans sözleşmesi kısmi kar devri sözleşmesi sayılmaz.

(3) Bir işletme kira veya işletme devir sözleşmesi ve sözleşmenin şirket genel kurulunca onaylanması kararı, kanunun 57. 58. ve 60. paragraflarına aykırı olduğu gerekçesiyle hükümsüz sayılmaz. 1. cümle bu aykırılık nedeniyle kararın iptalini ortadan kaldırmaz.”

²⁶² Spindler/Stilz, s. 115; Schmidt/Lutter, s. 2159. Yalnızca borçlar hukukuna ilişkin lisans sözleşmesi vb. anlaşmalar AktG. 15. paragraf çerçevesinde işletme ilişkisinin kurulması için yeterli değildir. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2159.

²⁶³ Schmidt/Lutter, s. 2158.

²⁶⁴ Hölters, s.64.

2. Bağlı İşletme

Bağlı işletmeyi düzenleyen AktG. 15. paragrafta pratikte oluşabilecek zorluklara karşı tam olarak bir bağlı işletme tanımı yapılmamıştır. Buna karşın hangi işletme ilişkilerinin bağlı işletmeyi oluşturacağı tek tek ve sınırlı sayıda belirtilmiştir.²⁶⁵ Bununla birlikte düzenlemenin uygulanma alanının sınırlarının belirlenmesi açısından doktrinde işletme kavramı için farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Doktrinde hakim olan amaçsal görüşe AktG. 15. ve devamı paragraflarda yer alan şirketler topluluğu hukukuna ilişkin düzenlemelerin amacı alt (bağımlı) işletmenin pay sahiplerinin üst (hakim) şirketin hakimiyeti karşısında korunmasıdır.²⁶⁶ Kanun koyucu AktG. 15. paragrafta “*Unternehmen*” yani “*işletme*” terimini belirli bir hukuki formu işaret etmemek amacıyla kullanmıştır. Bu çerçevede AktG. 15. paragraf çerçevesinde “*işletme*” terimi yerli veya yabancı sermaye şirketlerini, dernek ve vakıfları, tacir veya şahıs şirketleri de dahil olmak üzere her türlü potansiyel işletmeciyi kapsar.²⁶⁷

AktG. 15. paragraf çerçevesinde bağlı işletmeden söz edebilmek için işletmelerin birbirinden hukuken tamamen bağımsız olması gerekir. Aynı hukuk süjesine ait işletmeler örneğin; şubeler, tesisler bu kapsama girmez. AktG. 15. paragrafta anlamında bağlı işletme kavramı işletmenin amacını gerçekleştirmek için maddi olmayan gerçek bir personel niteliğinde bir araç olarak değil, yalnızca bir hak sahibi olarak kabul edilir.²⁶⁸ Bu bağlamda hukuken haklara ve yükümlülöklere ehil ve en azından kısmi hak ehliyetine (Teilrechtsföhigkeit) sahip olan işletmelerdir.²⁶⁹ AktG. 15. paragrafta ifade edilen hukuken bağımsız işletmeler arasındaki işletme ilişkisinin ise doğrudan bir ilişki olması gerekir. İşletmeler arasındaki dolaylı bir ilişki AktG. 15. paragraf bağlamında yeterli değildir.²⁷⁰

a. Çoğunluğuna Sahip Olunan ve Çoğunluğa Sahip Olan İşletme

AktG. 15. paragrafta belirtilen bağlı işletmelerin karşılıklı ilişki içinde bulunduğu çoğunluğuna sahip olunan işletmeler ve çoğunluğa sahip olan işletmeler, AktG. 16.

²⁶⁵ Heidel, s. 88.

²⁶⁶ Hölter, s.64.

²⁶⁷ Spindler/Stilz, s. 117; Heidel, s. 89.

²⁶⁸ Hölter, s.64.

²⁶⁹ Emmerich/Habersack, s. 29; Spindler/Stilz, s. 131, 132.

²⁷⁰ Spindler/Stilz, s. 116;

paragrafta düzenlenmiştir. Buna göre hukuken bağımsız nitelikteki bir işletmenin paylarının veya oy haklarının çoğunluğunun diğer bir işletmeye ait olması halinde bu işletme çoğunluğuna sahip olunan işletme olarak, diğer işletme ise çoğunluğa sahip olan işletme olarak tanımlanır. AktG. 16. paragraf düzenlemesi malvarlığı aynı hukuki kişiliğe özgülenmemiş hukuken bağımsız işletmeler olması şartıyla her türlü hukuki formdaki bağlı işletmeleri kapsar.²⁷¹

AktG. 16. paragrafta belirtilen işletmeler arasındaki ilişki pay (sermaye) veya oy çoğunluğuna dayanmaktadır. Pay çoğunluğu işletmenin sermayesi veya malvarlığı üzerindeki payın çokluğu ile ortaya çıkar. Oy çokluğu ise genel kurul toplantısında veya şirket toplantısında yapılan oylamalarda kullanılabilen oy haklarının çoğunluğu ile belirlenir.²⁷² Pay veya oy çoğunluğunun ikisinin de aynı anda gerçekleşmesi şart olmayıp, birisinin bulunması yeterlidir.²⁷³ AktG. 16. paragraf kapsamında kurulan işletmeler arasındaki ilişkinin en önemli sonucu AktG. 17. paragrafın 2. fıkrasında düzenlenen bağımlı işletme hakim işletme arasındaki bağımlılık ilişkisi ve buradan da hareketle AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasında yer alan kanuni karine çerçevesinde şirketler topluluğunun ortaya çıkmasıdır.²⁷⁴

b. Bağımlı ve Hakim İşletme

Bağılı işletmeyi düzenleyen AktG. 15. paragrafta ifade edilen bağımlı ve hakim işletmeler, AktG. 17. paragrafta tanımlanmıştır. Bu tanıma göre bağımlı işletme, hukuken bağımsız olmakla beraber, başka bir işletmenin doğrudan veya dolaylı olarak kendisi üzerinde hakimiyetinin bulunduğu işletmelerdir. Bağımlı işletme üzerinde hakimiyet kuran işletme ise hakim işletme olarak adlandırılır. AktG. 17. paragrafın 2. fıkrasında öngörülen kanuni karineye göre AktG. 16. paragrafta düzenlenen çoğunluğuna sahip olunan işletme bağımlı işletme, çoğunluğa sahip olan işletme ise hakim işletme olarak kabul edilir.²⁷⁵

Bağımlılık unsuru şirketler topluluğu hukukunun merkez unsuru olup bağımlılık unsurunun varlığı şirketler topluluğunun oluşumu için kanuni bir karine olarak

²⁷¹ Hölter, s.67.

²⁷² Heide, s. 93; Spindler/Stilz, s. 133.

²⁷³ Hölter, s.68.

²⁷⁴ Spindler/Stilz, s. 133; Hölter, s.67.

²⁷⁵ Emmerich/Habersack, s. 45.

öngörülmüştür.²⁷⁶ AktG. 17. paragrafta ifade edilen bağımlılık unsuru hukuken bağımsız bir işletmenin kendi perspektifinden başka bir işletmenin hakim bir etkisi altında bulunması durumunu ifade eder. Bu etkinin doğrudan veya yedi eminlik sözleşmesi, oy hakkı sözleşmesi gibi anlaşmalarla üçüncü bir işletmenin etkisiyle dolaylı olarak kullanılması mümkün olduğu gibi, hakim etkinin fiili olarak kullanılması da şart değildir. Hakim etkiyi kullanma imkanının bulunması yeterlidir.²⁷⁷ Hakim etkinin şirketler hukuku çerçevesinde kurulması şarttır. Bu nedenle ekonomik bir bağımlılık doğuran tedarikçi, müşteri veya kredi sözleşmelerinden kaynaklanan etki bu kapsamda değerlendirilmez.²⁷⁸ Bununla beraber hakim etkiyi kullanma imkanının değişmez, kesin ve sadece belirli birkaç alanda değil, geniş bir alanda kapsamlı bir etki olması gerekir.²⁷⁹

Doktrinde bir işletmenin kendi iradesini diğer işletmeye dayatabilmesi olarak da tanımlanan hakim etkiden söz edilebilmesi için bir işletmenin yönetim organındaki şahıslar üzerinde başka bir işletmenin önemli bir etkisinin bulunması ve bu etki dolayısıyla işletmenin yönetim organı üyelerinin buna uygun hareket etmeleri gerekli ve yeterlidir.²⁸⁰ Farklı işletmelerin bir işletme üzerinde birden fazla hakim etki oluşturmaları halinde birden fazla bağımlılık ilişkisi ve birden fazla hakim işletme (Mehrmütterherrschaft) ortaya çıkar.²⁸¹ Birden fazla bağımlılık ilişkisi ve dolayısıyla birden fazla hakim işletme bir sözleşmeye (vertragliche Mehrmütterherrschaft) dayanabileceği gibi, herhangi bir sözleşmeye dayanmadan fiili (faktische Mehrmütterherrschaft) olarak da ortaya çıkabilir.²⁸²

c. Şirketler Topluluğu ve Şirketler Topluluğu İşletmeleri

AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasının 1. cümlesine göre şirketler topluluğu, bir hakim işletmeyle ve bir veya birden fazla bağımlı işletmenin birlikte hakim işletmenin yönetimi altında bir araya gelmesiyle oluşur (Bağımlılık Temelli Şirketler Topluluğu). Bu topluluğu oluşturan işletmeler ise şirketler topluluğu işletmeleri

²⁷⁶ Hölter, s. 70.

²⁷⁷ Spindler/Stilz, s. 144; Emmerich/Habersack, s. 49; Heidel, s. 96.

²⁷⁸ Heidel, s. 96; Spindler/Stilz, s. 148.

²⁷⁹ Hüffer, s. 75. Hakim etkinin süre olarak devamlılığı ise şart değildir. İşletmeye geçici süreli iştirak edilmesi de hakim etkinin kurulması için yeterlidir. Bkz.: Hüffer, s. 75; Hölter, s. 71.

²⁸⁰ Spindler/Stilz, s. 144, 149.

²⁸¹ Heidel, s. 98.

²⁸² Heidel, s. 98, 99.

olarak adlandırılır. AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasının 2. cümlesine göre aralarında hakimiyet sözleşmesi bulunan veya biri diğeriyle birleşen işletmeler tek bir yönetim altında birleşmiş kabul edilir. AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesine göre ise AktG. 17. paragrafta düzenlenen bağımlı bir işletmenin, hakim işletmeyle birlikte şirketler topluluğu oluşturduğu kabul edilir. AktG. 18. paragrafın 2. fıkrasına göre ise birbirlerine bağımlı olmayan hukuken bağımsız işletmelerin tek bir yönetim altında bir araya gelmesi de şirketler topluluğunu meydana getirir (Eşitlik Temelli Şirketler Topluluğu).²⁸³ AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasında iki farklı kanuni karine öngörülmüştür. AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasının 2. cümlesinde öngörülen aksi ispatlanamayan ve kesin, AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesindeki ise aksi ispatlanabilen adi kanuni bir karinedir. AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesinde öngörülen karineyle birden fazla işletmenin tek bir yönetim altında bulunduğu hesap denetçisine kanıtlanmasının kolaylaştırılması amaçlanmıştır.²⁸⁴

AktG. 18. paragrafta şirketler topluluğu, bağımlılık temelli (Unterordnungskonzern) ve eşitlik temelli şirketler topluluğu (Gleichordnungskonzern) olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmıştır. Her iki durumda da en önemli unsur hukuken bağımsız birden fazla işletmenin tek bir yönetim altında bir araya gelmesidir.²⁸⁵ Bağımlılık temelli ve eşitlik temelli şirketler topluluğu birbirinden yalnızca tek bir yönetim altında bir araya gelmiş işletmelerin aralarında AktG. 17. paragraf bağlamında bağımlılık unsurunun bulunup bulunmaması yönünden ayrılır. Bir hakim ve en az bir

²⁸³ Hüffer, s. 81; Hölters, s.76.

²⁸⁴ Emmerich/Habersack, s. 73, 74.

²⁸⁵ “Tek bir yönetim” kavramı doktrinde dar kapsamlı ve geniş kapsamlı olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Dar kapsamlı tanım çerçevesinde şirketler topluluğunun bir iktisadi birliktelik olduğu ve altta yatan temel düşüncenin HGB. 290. paragrafta düzenlenen yeknesak şekilde konsolide hesapların (Konzernrechnungslegung) temini olduğu kabul edilir. Bu çerçevede şirketler topluluğunun varlığının kabulü için şirketler topluluğunun üst işletmesinin, öncelikle finans alanı olmak üzere (neredeyse) tüm merkezi işletmesel alanlarda tek bir yönetim olarak planlama yapması ve şirketler topluluğu işletmelerine de -hukuki bağımsızlıkları dikkate almaksızın- buna uymayı dayatması gerektiği ifade edilir. Bkz.: Hüffer, s. 83; Hölters, s.78. Geniş kapsamlı tanımda ise tek bir yönetimin finansal alan dışında da duruma göre personel, prodüksiyon, satış, organizasyon gibi diğer merkezi işletmesel alanları kapsamı ve topluluk üzerinde etkili olacak şekilde bu alanlarda işletmelerin koordinasyonunu sağlaması halinde şirketler topluluğunun varlığından söz edileceği görüşü savunulur. Bkz.: Emmerich/Habersack, s. 69. “Bir araya gelme” kavramı ise ilkesel olarak uzun vadeli yeknesak iktisadi birliktelik içeren bir yapı olan şirketler topluluğu ile yalnızca münferit durumlarda bağlı işletmelerin koordine olması ayrımının ortaya konması açısından önemlidir. Bu bağlamda yeknesak şirketler topluluğu yönetiminin oluşması için, bir araya gelme kavramının bağımlılık unsurunu, sadece münferit ve öngörülebilir durumlar için değil, sürekli bir şekilde ilerisi için öngörülemeyen durumlar için de içermesi gerekir. Bununla beraber bir araya gelme için belirli bir süre şartı yoktur. İyileştirme, yeniden düzenleme veya satış gibi amaçlarla geçici şekilde bir araya gelmeler de mümkündür. Bkz.: Emmerich/Habersack, s. 72.

bağımlı işletmenin tek bir yönetim altında bir araya gelmesi halinde bağımlılık temelli şirketler topluluğu, tek bir yönetim altında bir araya gelen ancak aralarında bağımlılık ilişkisi olmayan, adeta aynı basamakta bulunan eşit haklara sahip doktrinde kardeş şirketler (Schwestergesellschaften) olarak adlandırılan işletmelerin oluşturduğu şirketler topluluğu ise eşitlik temelli şirketler topluluğu olarak tanımlanır.²⁸⁶ Uygulamada en sık karşılaşılan bağımlılık temelli şirketler topluluğudur.²⁸⁷

Şirketler topluluğunun kanunda belirtilen bağımlılık ve eşitlik temelli tasnifinin yanında doktrinde oluşumlarına göre sözleşme temelli (Vertragskonzern) veya fiili şirketler topluluğu (faktischer Konzern),²⁸⁸ tek basamaklı (einstufiger Konzern) veya çok basamaklı şirketler topluluğu (mehrstufiger Konzern) gibi farklı sınıflandırmaları da bulunmaktadır.²⁸⁹ Sözleşme temelli şirketler topluluğu ise AktG. 291. paragraf çerçevesinde bir hakimiyet sözleşmesine (Beherrschungsvertrag) veya AktG. 319. ve 320. paragraflar çerçevesinde bir birleşme sözleşmesine (Eingliederungsvertrag) dayanan şirketler topluluğu olarak, bunların dışında kalanlar ise AktG. 291. ve 292. paragraflar kapsamındaki diğer işletme sözleşmelerine veya başka sözleşmelere ya da bir işletmenin diğer işletmenin çoğunluğuna iştirak etmesi gibi sadece fiili ilişkilere dayanan fiili şirketler topluluğu²⁹⁰ olarak tanımlanır.²⁹¹ Sözleşme temelli şirketler topluluğu, kanunda düzenlenmiş (AktG. 291. paragraf) hakimiyet sözleşmesinde öngörülen yönetim gücüne dayanan, birleşme temelli şirketler topluluğu ise yine kanunda düzenlenmiş (AktG. 319. paragraf) bir anonim şirketin genel kurul kararıyla başka bir asıl şirketle birleşmesi ve şirketin tüm paylarının asıl şirketin elinde bulunmasından doğan yasal yönetim gücüne dayanan şirketler topluluğudur.²⁹²

²⁸⁶ **Emmerich/Habersack**, s. 65, 66, 78; **Heidel**, s. 101, 104.

²⁸⁷ **Hölters**, s. 76.

²⁸⁸ Doktrinde bazı yazarlar sözleşme temelli ve fiili şirketler topluluğunun yanına, birleşme temelli şirketler topluluğunu (Eingliederungskonzern) da ilave etmekte ve bu noktada ikili değil üçlü bir ayırım yapmaktadır. Bkz.: **Hüffer**, s. 81; **Hölters**, s. 77, **Heidel**, s. 101.

²⁸⁹ **Emmerich/Habersack**, s. 66.

²⁹⁰ Fiili şirketler topluluğu için tek elden yönetimin büyüklüğüne göre basit ve nitelikli fiili şirketler topluluğu olmak üzere ikili bir ayırım yapılmaktadır. Bkz.: **Heidel**, s. 102; **Emmerich/Habersack**, s. 66.

²⁹¹ **Emmerich/Habersack**, s. 66.

²⁹² **Hüffer**, s. 81; **Hölters**, s. 77.

Tek basamaklı şirketler topluluğu yalnızca tek basamaklı bir yapıdan yani ana işletme (Muttergesellschaft) ve bağlı işletmeden (Tochtergesellschaft) oluşan şirketler topluluğu; çok basamaklı şirketler topluluğu ise hakim işletmenin yönetimi altındaki bağlı işletmelerin birden fazla basamaklı bir yapıdan yani ana işletme (Muttergesellschaft), bağlı işletme (Tochtergesellschaft) ve bağlı işletmenin bağlı işletmesinden (Enkelgesellschaft) oluşan şirketler topluluğu olarak tanımlanır.²⁹³ Çok basamaklı şirketler topluluğunda, toplululukta yer alan hakim işletmenin diğer işletme üzerinde dolaylı hakimiyeti söz konusudur.²⁹⁴ Şirketler topluluğuna ilişkin yapılan tüm bu ayrımların dışında, doktrinde bir de şirketler topluluğu içinde şirketler topluluğu (Konzern im Konzern) veya çoklu şirketler topluluğu (mehrfacher Konzern) olarak tanımlanan özel yapılar da ifade edilmektedir.²⁹⁵

İster bağımlılık temelli ister eşitlik temelli olsun şirketler topluluğu içinde yer alsın bir araya gelen tüm işletmeler şirketler topluluğu işletmeleri olarak adlandırılır. AktG. 15. ila 17. paragraflarda belirtilen iki taraflı (zweiseitig) işletme ilişkilerinin aksine, AktG. 18. paragrafta düzenlenen şirketler topluluğunda çok taraflı (mehrseitig) bir ilişki söz konusudur. İşletmeler arasındaki çok taraflı ilişki işletmelerin yalnızca şirketler topluluğunun üst işletmesiyle olan ilişkilerini değil, aynı zamanda birbirleriyle olan ilişkilerini de kapsar.²⁹⁶

d. Karşılıklı İştirak Halindeki İşletmeler

Karşılıklı iştirak halindeki işletmeler AktG. 19. paragrafta hükme bağlanmıştır. AktG. 19. paragrafa göre karşılıklı iştirak halindeki işletmeler, ülke (Almanya) sınırları içerisinde bulunan ve karşılıklı olarak biri diğerinin toplam paylarının dörtte birinden fazlasına sahip olmak suretiyle birbirlerine bağlı olan sermaye şirketi (anonim şirket, sermayesi paylara bölünmüş komandit veya limited şirket)

²⁹³ Emmerich/Habersack, s. 66, 67.

²⁹⁴ Hölters, s. 79; Hüffer, s. 84. Örneğin; bir A ana işletmesinin B bağlı işletmesi üzerinde doğrudan hakimiyetinin bulunması halinde, B bağlı işletmesinin de C bağlı işletmesi üzerinde hakimiyetinin bulunması durumunda A işletmesinin C işletmesi üzerinde dolaylı bir hakimiyeti söz konusu olur. Bu durumda C işletmesi, A işletmesinin şirketler topluluğuna dahil olur. Bkz.: Hüffer, s. 84.

²⁹⁵ Hölters, s. 79; Hüffer, s. 84. Örneğin; çoklu şirketler topluluğunda C bağlı işletmesinin hem A ana işletmesinin hem de B bağlı işletmesinin şirketler topluluğuna dahil olması durumu söz konusudur. Ancak A ana işletmesinin tek elden yürüttüğü yönetimin B bağlı işletmesine böyle bir alan tanımayacağı kabul edildiğinden, hakim görüşe göre böyle bir yapı kabul edilemez. Bu durum hem bağımlılık temelli hem de eşitlik temelli şirketler topluluğu için geçerlidir. Bkz.: Hüffer, s. 84.

²⁹⁶ Emmerich/Habersack, s. 67.

niteliğinde işletmeler olarak tanımlanmıştır. Karşılıklı iştirak halindeki işletmelerden biri diğerinin -paylarının veya oy haklarının- çoğunluğuna sahipse veya birinin diğeri üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak hakimiyeti söz konusuysa (tek taraflı nitelikli karşılıklı iştirak halindeki işletmeler), karşılıklı iştirak halindeki işletmelerden birisi hakim işletme, diğeri bağımlı işletme olarak kabul edilir. Buna karşılık işletmeler karşılıklı olarak birbirlerinin -paylarının veya oy haklarının- çoğunluğuna sahipse veya birbirleri üzerinde karşılıklı olarak doğrudan veya dolaylı olarak hakim bir etkiye sahipse (iki taraflı nitelikli karşılıklı iştirak halindeki işletmeler) karşılıklı iştirak halindeki işletmelerin her biri hem hakim hem de bağımlı işletme kabul edilir.²⁹⁷

Karşılıklı iştirak halindeki işletmeleri düzenleyen AktG. 19. paragraf çerçevesinde basit ve nitelikli olmak üzere ikili bir ayrıma gidilmiştir. Buradaki ayırıcı özellik karşılıklı iştirak halindeki işletmelerin tek taraflı olarak veya karşılıklı olarak çoğunluğa veya hakim bir etkiye sahip olup olmaması noktasındadır. İşletmelerin tek taraflı veya karşılıklı olarak çoğunluğa veya hakim bir etkiye sahip olmaması halinde AktG. 19. paragrafın 1. fıkrası kapsamında basit karşılıklı iştirak halindeki işletmeler söz konusu olur. İşletmelerin tek taraflı veya karşılıklı olarak; birbirlerinin pay çoğunluğuna ya da oy çoğunluğuna ya da birbirleri üzerinde hakim bir etkiye sahip olmaları halinde ise bu işletmeler AktG. 19. paragrafın 2. fıkrası çerçevesinde nitelikli karşılıklı iştirak halindeki işletmeler adlandırılır.²⁹⁸

e. İşletme Sözleşmeleri

AktG. 15. paragrafta yer alan bağlı şirketin ilişki içinde bulunduğu bir işletme sözleşmesinin tarafı olan işletmeler ise AktG. 291. ve 292. paragraflarda düzenlenmiştir. AktG. 291. paragrafta düzenlenen hakimiyet ve kar devri sözleşmesi

²⁹⁷ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 491.

²⁹⁸ **Spindler/Stilz**, s. 172, 173; **Heidel**, s. 106; **Emmerich/Habersack**, s. 82. Karşılıklı iştirak halindeki işletmelerin, basit ve nitelikli olarak tasnifinin yanında işletmelerin iki veya ikiden fazla olması durumuna göre iki taraflı veya çok taraflı karşılıklı iştirak halindeki işletmeler olarak tasnifi de yapılmaktadır. Halka (ringförmige Beteiligungen) veya daire (zirkuläre Beteiligungen) ya da üçgen şeklinde iştirakler (Dreiecksbeteiligungen) olarak da adlandırılan çok taraflı karşılıklı iştirak halindeki işletmelerde, karşılıklı iştirak halindeki iki işletmenin dışında kalan işletmelerle de karşılıklı iştirakler bulunmaktadır. Bkz.: **Emmerich/Habersack**, s. 82; **Heidel**, s. 106; Örneğin; A işletmesinin B işletmesine B işletmesinin C işletmesine, C işletmesinin de A işletmesine iştirak etmesi halinde çok taraflı karşılıklı iştirak halindeki işletmeler söz konusu olur. Bu durumda AktG. 19. paragraf ancak belirli durumlarda uygulama bulur. Bkz.: **Hüffer**, s. 88.

uygulamada en sık rastlanan işletme sözleşmelerdir.²⁹⁹ AktG. 291. paragrafta düzenlenen işletme sözleşmeleri şirketlerin iç organizasyonuna kapsamlı bir müdahale ve yapısal değişiklik yarattığından şirketler hukuku karakteri taşıyan organizasyon sözleşmeleri (Organisationsverträge) olarak da tanımlanırlar.³⁰⁰ Bu işletme sözleşmelerinin akdedilmesiyle aynı zamanda sözleşme temelli şirketler topluluğu (Vertragskonzern) ortaya çıkar.³⁰¹ İşletme sözleşmelerinin yazılı şekilde düzenlenmesi, şirket genel kurul kararıyla akdedilmesi ve ticaret siciline tescil edilmesi şarttır.³⁰²

aa. Hakimiyet Sözleşmesi

AktG. 291. paragrafta düzenlenen hakimiyet sözleşmesiyle Alman hukukuna tabi bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket,³⁰³ şirketinin idaresini (Leitung) yerli veya yabancı (sermaye şirketleri dışında AktG. 15. paragraf bağlamında şahıs şirketi, esnaf, vakıf veya dernek vs.) diğer bir işletmenin yönetimine bırakır.³⁰⁴ Hakimiyet sözleşmesiyle hakim şirket hakim olunan şirket yönetim kuruluna karşı AktG. 308. paragraf³⁰⁵ çerçevesinde geniş kapsamlı bir talimat hakkına (Weisungsrecht) sahip olur. Hakimiyet sözleşmesinin neticesinde AktG. 18. paragrafın 1. fıkrasının 2. cümlesi çerçevesinde bağımlılık temelli bir şirketler topluluğu kurulmuş olur.³⁰⁶ Uygulamada hakimiyet sözleşmesinin taraflarından bağımlı olan şirket alt şirket (Untergesellschaft) ve hakim olan şirketse üst şirket (Obergesellschaft) olarak adlandırılır.³⁰⁷ Bu bağlamda alt şirketin yönetim

²⁹⁹ Wachter, s. 1491.

³⁰⁰ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 299; Hölters, s. 2011; Emmerich/Habersack, s. 139; Wachter, s. 1495.

³⁰¹ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 299.

³⁰² Hölters, s. 2021.

³⁰³ Alt şirketin limited şirket de olabileceği kabul edilmekte ve uygulamada da genellikle alt şirketin limited şirket olduğu görülür. Bkz.: Emmerich/Habersack, s. 131; Hölters, s. 2011; Hüffer, s. 1503.

³⁰⁴ Emmerich/Habersack, s. 131, 132; Semler/Volhard, s. 782.

³⁰⁵ AktG.'nin "İdare Yetkisi" başlıklı 308. paragrafının 1. fıkrasına göre "Hakimiyet sözleşmesinin varlığı halinde hakim şirket, şirketin idaresi açısından şirket yönetim kuruluna talimatlar verebilir. Sözleşmede aksi belirlenmemişse, hakim şirketin ya da hakim şirketle ve şirketle şirketler topluluğu ilişkisindeki işletmenin menfaatine hizmet etmesi halinde, şirketin zararına olan talimatlar da verilebilir."

³⁰⁶ Wachter, s. 1492; Emmerich/Habersack, s. 131.

³⁰⁷ Hölters, s. 2011; Schüppen/Schaub, s. 1497.

kurulu, üst şirketin talimatlarına göre hareket eder ve kendi şirketinin (alt şirket) idaresinden sorumlu olmaz.³⁰⁸

Hakimiyet sözleşmesinin en önemli ve diğer işletme sözleşmelerinden ayrılan unsuru alt şirketin, şirketinin idaresini üst şirkete bırakarak kendisini üst şirketin idaresine tabi kılmasıdır.³⁰⁹ Bunun en önemli neticesi ise sözleşmenin tarafları olan alt şirketle üst şirket arasında bağımlılık ilişkisinin tesis edilmesidir. Hakimiyet sözleşmesi ile tesis edilen bağımlılık ilişkisinin neticesi olarak da üst şirketin alt şirkete AktG. 308. paragraf bağlamında talimat verme hakkı ortaya çıkar.³¹⁰ Üst şirketin sahip olduğu talimat hakkının konusu ise yönetim kurulunun şirketin hedeflerinin planlanması, işletmenin koordinasyonu ve kontrolü, idari kadronun atanması vb. merkezi idari işlevleridir.³¹¹ Bu çerçevede alt şirket idari işlevleri açısından üst şirketin talimatlarına uygun hareket etmek zorundadır.³¹² Bu durum üst şirketin vermiş olduğu talimatın üst şirketin veya bağlı işletmesinin menfaatine olması şartıyla, alt şirketin zararına olması halinde dahi geçerlidir.³¹³

bb. Kar Devri Sözleşmesi

AktG. 291. paragrafta düzenlenen kar devri sözleşmesi ise Alman hukukuna tabi olan anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketi, şirketin bilançoda yer alan tüm karını yerli veya yabancı (sermaye şirketleri dışında AktG. 15. paragraf bağlamında şahıs şirketi, esnaf, vakıf, dernek vs.) diğer bir işletmeye devretmekle yükümlü kılan sözleşmedir. Bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin işletmesinin tamamını diğer bir işletme adına yönetmeyi üstlendiği sözleşmeler (Geschäftsführungsvertrag) de yine kar devri sözleşmesi olarak kabul edilir.³¹⁴ Uygulamada kar devri sözleşmeleri vergisel amaçlarla yapılır.³¹⁵ Alman vergi hukuku çerçevesinde kurumlar vergisine tabi şirketler arası bir topluluk ilişkisi

³⁰⁸ Semler/Volhard, s. 782.

³⁰⁹ Emmerich/Habersack, s. 132; Wachter, s. 1493.

³¹⁰ Emmerich/Habersack, s. 131; Hölter, s. 2012.

³¹¹ Wachter, s. 1493; Hölter, s. 2013; Hüffer, s. 1505. Denetim kurulunun veya genel kurulun işlevine dahil olan konular bu kapsamda değildir. Bkz.: Schüppen/Schaub, s. 1498.

³¹² Hölter, s. 2013.

³¹³ Manz/Mayer/Schröder, s. 509; Hölter, s. 2013; Schüppen/Schaub, s. 1498; Buna karşın hakimiyet sözleşmesinin değiştirilmesine, devam ettirilmesine veya sona erdirilmesine ilişkin talimat verilemez. Bkz.: Schüppen/Schaub, s. 1498.

³¹⁴ Semler/Volhard, s. 782; Manz/Mayer/Schröder, s. 513; Wachter, s.1497.

³¹⁵ Wachter, s.1498; Manz/Mayer/Schröder, s. 515.

(körperschaftsteuerliche Organschaft) söz konusu olduğunda şirketler topluluğu işletmelerinin (Organgesellschaften) kar ve zararı beraberce yeknesak bir şekilde ana şirket (Organträger) üzerinden hesaplanır.³¹⁶ Kar devri sözleşmesiyle devredilen kar ile kastedilen bilanço karı olup, kar devri sözleşmesinde alt şirketin yıllık bilançosunda yer alan karın üst şirkete devredilmesi düzenlenir.³¹⁷ Bunun dışında kar devri sözleşmesi neticesinde taraflar AktG. 15. paragraf çerçevesinde bağlı işletme olarak kabul edilir. Ancak hakimiyet sözleşmesinden farklı olarak sözleşmenin tarafları arasında bağımlılık ilişkisi oluşmaz.³¹⁸ Kar devri sözleşmesinin hakimiyet sözleşmesi arasındaki diğer önemli fark ise geçmişe etkili olabilmesidir. Hakimiyet sözleşmesi geçmişe yürütülemezken, kar devri sözleşmesi geçmişe etkili olarak akdedilebilir.³¹⁹

aaa. Yönetim Sözleşmesi

AktG. 291. paragrafın 1. fıkrasının 2. cümlesine göre bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin işletmesinin tamamını diğer bir işletme adına yönetmeyi üstlendiği yönetim sözleşmesi de kar devri sözleşmesi olarak kabul edilir.³²⁰ Yönetim sözleşmesinde alt şirket tarafından, işletmesinin tamamen yani tüm işletmesel faaliyetiyle birlikte üst şirketin hesabına yönetilmesi söz konusudur. İşletmenin yalnızca bir kısmını veya münferit işyerlerini yönetimini içeren sözleşmeler yönetim sözleşmesi olarak kabul edilmez.³²¹ Alt şirketin kendi adına veya üst şirketin adına yönetip yönetmemesinin bir önemi yoktur. Bununla beraber alt şirketin işletmesini kendi adına yönetmesi halinde herhangi bir karı söz konusu olmayacak, üst şirketin adına yönetmesi halinde ise karı üst şirkete devretmesi söz konusu olacaktır.³²² Yönetim sözleşmesi çerçevesinde alt şirketin yönetim faaliyetinin karşılıksız olması gerekir.³²³ Yönetim sözleşmesinin karşılıksız olmaması halinde üst şirket tarafından alt şirkete ödeme yapılması ve kar edilmesi söz konusu olur. Bu durumda sözleşme AktG. 291. paragraf gereği yönetim

³¹⁶ Manz/Mayer/Schröder, s. 515; Wachter, s.1498.

³¹⁷ Heidel, s. 1597; Manz/Mayer/Schröder, s. 513; Wachter, s.1497.

³¹⁸ Emmerich/Habersack, s. 151; Hölters, s. 2019.

³¹⁹ Emmerich/Habersack, s. 151; Semler/Volhard, s. 786.

³²⁰ Wachter, s.1497; Heidel, s. 1599.

³²¹ Emmerich/Habersack, s. 157; Heidel, s. 1600; Hüffer, s. 1511.

³²² Hölters, s. 2020.

³²³ Wachter, s.1500; Heidel, s. 1599.

sözleşmesi olarak kabul edilmez.³²⁴ Böyle bir sözleşme AktG. 292. paragraf uyarınca diğer işletme sözleşmesi olarak kabul edilir.³²⁵

bbb. Eşitlik Temelli Şirketler Topluluğu Sözleşmesi

AktG. 291. paragrafın 2. fıkrasına göre birbirlerinden bağımsız işletmeler, birbirlerine bağımlı olmayacak şekilde sözleşmeyle tek bir yönetim altında toplanmışlarsa, bu sözleşme hakimiyet sözleşmesi olarak kabul edilmez. Eşitlik temelli şirketler topluluğunda tek bir yönetimin varlığının işletmeler arasında imzalanmış bir sözleşmeye dayanması halinde bu eşitlik temelli şirketler topluluğu sözleşmesi/eşitlik sözleşmesi (Gleichordnungskonzernvertrag/Gleichordnungsvertrag) olarak adlandırılır. Ancak AktG. 291. paragrafın 2. fıkrası gereğince bu sözleşme AktG. 291. paragrafın 1. fıkrası anlamında bir hakimiyet sözleşmesi değildir.³²⁶ Bu sözleşmeyle işletmeler tarafından kural olarak BGB. 705. paragraf³²⁷ çerçevesinde bir adi şirket (BGB-Gesellschaft) kurulmuş olur.³²⁸ Eşitlik temelli şirketler topluluğu sözleşmesinde şirketler topluluğunu idare yetkisi veya bir talimat hakkı öngörülmediğinden bu sözleşme hakimiyet sözleşmesi olarak kabul edilmez.³²⁹ Sözleşmeye dayanan eşitlik temelli şirketler topluluğunda, topluluğu oluşturan işletmeler tek elden yürütülecek yönetimi işletmecilerden birine/birkaçına veya işletmelerden birine vermek suretiyle ya da müşterek bir yönetim organı oluşturmak suretiyle veyahut ortak girişim (Gemeinschaftsunternehmen) oluşturmak suretiyle bir araya gelebilirler.³³⁰

cc. Diğer İşletme Sözleşmeleri

AktG. 292. paragraf hakimiyet ve kar devri sözleşmesi dışında kalan diğer işletme sözleşmeleri tiplerini düzenlemiştir. Bunlar kar ortaklığı, kısmi kar devri, işyeri

³²⁴ Emmerich/Habersack, s. 157; Hölters, s. 2020. Wachter, s.1500.

³²⁵ Wachter, s.1500.

³²⁶ Emmerich/Habersack, s. 77.

³²⁷ “BGB. Paragraf 705 - Şirket Sözleşmesinin İçeriği

Ortaklar, şirket sözleşmesiyle karşılıklı olarak sözleşmede belirlenen şekilde ortak bir amaca ulaşmayı teşvik etmekle, özellikle kararlaştırılan katkı payını ödemekle yükümlü olur.”

³²⁸ Heidel, s. 104; Emmerich/Habersack, s. 77; Hölters, s. 81.

³²⁹ Wachter, s.1500; Hölters, s. 2021.

³³⁰ Heidel, s. 104, 105; Emmerich/Habersack, s. 76, 77. İşletme sözleşmelerinden farklı olarak eşitlik temelli şirketler topluluğunu meydana getiren bu sözleşmenin yazılı olma şartı bulunmadığı gibi, genel kurul kararı alınması ve ticaret siciline tescil edilmesi de şart değildir. Bkz.: Hölters, s. 2021; Wachter, s.1501.

yönetim kira ve işyeri yönetim devir sözleşmeleridir.³³¹ Bu sözleşmeler borçlar hukukuna ilişkin edim ve karşı edimli takas sözleşmeleri (Austauschverträge) olarak tanımlanır.³³² Bu sözleşmeler de hakimiyet ve kar devri sözleşmesinde olduğu gibi genel kurul onayına tabi olup, ticaret sicilinde tescil edilmeleri gerekir.³³³ Hakimiyet ve kar devri sözleşmelerinde olduğu gibi bu işletme sözleşmelerinde de sözleşmede belirlenen temel edimi yerine getirmekle yükümlü olan şirket Alman hukukuna tabi bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkettir.³³⁴ Bu çerçevede kısmi kar devri sözleşmesinde karı devreden tarafın, işyeri yönetim kira ve işyeri yönetim devir sözleşmelerinde işyerinin yönetimini kiraya veren veya devreden tarafın, kar ortaklığı sözleşmesinde ise diğerlerinden farklı olarak sözleşmenin her iki tarafının da Alman hukukuna tabi bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket olması gerekir.³³⁵ Sözleşmenin diğer tarafı ise yerli veya yabancı olabileceği gibi sermaye şirketleri dışında AktG. 15. paragraf bağlamında şahıs şirketi, esnaf, vakıf veya dernek de olabilir.³³⁶

aaa. Kar Ortaklığı Sözleşmesi

Alman hukukuna tabi bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin karını veya münferit işletmelerinin karını tamamen ya da kısmen, diğer işletmelerin veya diğer işletmelerin münferit işyerlerinin karıyla ortak kar paylaşımı amacıyla bir araya getirmekle yükümlü olduğu sözleşmeler kar ortaklığı sözleşmesi olarak adlandırılır.³³⁷ Kar ortaklığı sözleşmesiyle BGB. 705. paragraf çerçevesinde adi şirket kurulmuş olur.³³⁸ Kar ortaklığı sözleşmesinde kar ifadesi ile kastedilen periyodik bir hesaplamanın neticesi olan kardır. Bu kar bilanço veya mali tablolarla bağlantılı olabileceği gibi brüt gelirle (Rohertrag) de bağlantılı olabilir.³³⁹ Kar ortaklığı sözleşmesinde karın paylaşımı sözleşmenin taraflarınca belirlenen bir

³³¹ Schüppen/Schaub, s. 1515; Hüffer, s. 1515; Manz/Mayer/Schröder, s. 497.

³³² Emmerich/Habersack, s. 162; Hölter, s. 2011.

³³³ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 309, 310; Manz/Mayer/Schröder, s. 499, 500.

³³⁴ Emmerich/Habersack, s. 163; Hüffer, s. 1516.

³³⁵ Hölter, s. 2023; Emmerich/Habersack, s. 163.

³³⁶ Hölter, s. 2023.

³³⁷ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 308; Emmerich/Habersack, s. 163; Schüppen/Schaub, s. 1516.

³³⁸ Schüppen/Schaub, s. 1516; Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 308; Hüffer, s. 1516; Wachter, s. 1506; Bürgers/Körber, s. 2042.

³³⁹ Schüppen/Schaub, s. 1516; Heidel, s. 1606; Hölter, s. 2024; Emmerich/Habersack, s. 164; Ham gelir olamayacağına dair görüş için Bkz.: Bürgers/Körber, s. 2043.

paylaşım esasına (Verteilungsschlüssel) göre gerçekleştirilir.³⁴⁰ Sözleşme tarafları arasında aynı zamanda bağımlılık ilişkisi söz konusu ise kar paylaşımı neticesinde şirket açısından dezavantajlı durumun ortaya çıkması halinde makul ölçüde bir karşı edimin yerine getirilmesi gerekir. Uygun bir denkleştirme yapılmaması halinde ise sözleşmenin tarafının dezavantajlı durumdaki şirketin bir pay sahibi olmaması halinde şirket yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu gündeme gelir.³⁴¹ Sözleşmenin tarafının dezavantajlı şirketin pay sahibi olması halinde ise hakim görüşe kar ortaklığı sözleşmesi yok hükmünde sayılır.³⁴²

bbb. Kısmi Kar Devri Sözleşmesi

Kar devri sözleşmesiyle bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin tüm karının devri öngörülürken, kısmi kar devri sözleşmesiyle bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin karının yalnızca bir kısmını veya münferit işyerlerinin karının tamamını veya bir kısmını diğer bir şirkete devretmesi söz konusu olur.³⁴³ Buna karşılık şirket yönetim ve denetim kurulu üyelerinin veya münferit çalışanların kara iştirakine ilişkin sözleşmeler ile devam eden ticari sözleşmeler veya lisans sözleşmeleri çerçevesindeki kara iştirake ilişkin anlaşmalar kısmi kar devri sözleşmesi olarak kabul edilmezler.³⁴⁴ Kısmi kar devri sözleşmesi neticesinde sözleşme tarafları AktG. 15. paragraf çerçevesinde bağlı işletme olarak kabul edilir.³⁴⁵ Uygulamada en sık karşılaşılan örneği bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ile yapılmış gizli ortaklıktır (stille Gesellschaft).³⁴⁶ Kısmi kar devri sözleşmesinde belirli bir periyotta hesaplanan bilanço veya mali tablolarla ya da ham gelirlerle ilgili karın kısmen devredilmesi söz konusudur.³⁴⁷ Burada da kar devri sözleşmesinde olduğu gibi üçüncü taraflara kısmi kar devri yapılması mümkün değildir.³⁴⁸ Ayrıca kısmi kar devri sözleşmesinde vergi hukuku

³⁴⁰ Emmerich/Habersack, s. 164; Hölter, s. 2024; Wachter, s. 1505; Hüffer, s. 1517; Schüppen/Schaub, s. 1516;

³⁴¹ Hölter, s. 2024; Emmerich/Habersack, s. 166

³⁴² Bürgers/Körber, s. 2044; Wachter, s. 1506; Hölter, s. 2024; Emmerich/Habersack, s. 166; Hüffer, s. 1518.

³⁴³ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 308; Hüffer, s. 1518; Schüppen/Schaub, s. 1517

³⁴⁴ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s. 308; Wachter, s. 1507.

³⁴⁵ Emmerich/Habersack, s. 175.

³⁴⁶ Semler/Volhard, s. 792; Wachter, s. 1507; Bürgers/Körber, s. 2044; Heidel, s. 1608.

³⁴⁷ Emmerich/Habersack, s. 168; Hölter, s. 2024; Karşıt görüş için bkz.: Bürgers/Körber, s. 2044.

³⁴⁸ Hölter, s. 2024.

anlamında iki bağımsız şirket arasında bir ilişki (Organschaft) söz konusu değildir.³⁴⁹ Kısmi kar devri sözleşmesinin karşı edimli veya karşılıksız olarak akdedilmesi mümkün olup, kısmi kar devri karşılığında uygun bir karşı edim belirlenebilir.³⁵⁰ Sözleşmede uygun bir karşı edim belirlenmemesi halinde sözleşme tarafı şirketin pay sahibi ise sözleşme yok hükmünde olur.³⁵¹ Sözleşme tarafının pay sahibi olmaması halinde ise şirket organ üyelerinin sorumluluğu gündeme gelir.³⁵²

ccc. İşyeri Yönetim Kira ve Devir Sözleşmesi

İşyeri yönetim kira sözleşmesinde bir anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin işyerinin yönetiminin sözleşme çerçevesinde kiraya verilmesi söz konusudur. İşyeri yönetim kira sözleşmesi kapsamında işyerinin yönetimini kiralayan taraf belirlenen kira süresi boyunca tüm işyerini kullanması karşılığında belirlenen kira bedelini kiraya veren tarafa ödemekle yükümlü olur.³⁵³ İşyerinin yönetimini kiralayan taraf işyerini kendi adına ve kendi hesabına işletir.³⁵⁴ Anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin birden fazla işyerinin bulunması durumunda, işyeri yönetim kira sözleşmesiyle yalnızca belirli işyerlerinin yönetiminin kiralınması mümkün değildir. Kiraya veren şirkete ait tüm işyerlerinin işyeri yönetim kira sözleşmesine konu olması gerekir.³⁵⁵

İşyeri yönetim devir sözleşmesinde ise işyeri yönetim kira sözleşmesinden farklı olarak işyerinin yönetimini sözleşmeyle devralan taraf işyerini, işyerinin yönetimini devreden anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin adına ve fakat kendi hesabına, kendisine verilmiş bir vekaletnameyle yönetir.³⁵⁶ İşyeri yönetim devir sözleşmesi kapsamında işyerinin yönetimini devralan taraf işyerinin yönetimi neticesinde elde edilen gelirden belirli bir bedeli talep etme hakkına sahibi olur.³⁵⁷ İşyeri yönetim kira sözleşmesinde olduğu gibi işyeri yönetim devir sözleşmesinde de

³⁴⁹ Wachter, s. 1508.

³⁵⁰ Hölter, s. 2026; Emmerich/Habersack, s. 169.

³⁵¹ Hüffer, s. 1520; Bürgers/Körber, s. 2046; Emmerich/Habersack, s. 169.

³⁵² Hölter, s. 2026, 2027; Emmerich/Habersack, s. 170.

³⁵³ Emmerich/Habersack, s. 178; Heidel, s. 1610.

³⁵⁴ Semler/Volhard, s. 793; Hölter, s. 2027; Wachter, s. 1507; Bürgers/Körber, s. 2047; Schüppen/Schaub, s. 1518.

³⁵⁵ Schüppen/Schaub, s. 1518; Hölter, s. 2027; Wachter, s. 1509; Bürgers/Körber, s. 2046.

³⁵⁶ Emmerich/Habersack, s. 179; Bürgers/Körber, s. 2047; Wachter, s. 1510.

³⁵⁷ Emmerich/Habersack, s. 180; Bürgers/Körber, s. 2047.

sözleşmenin şirketin tüm işyerlerini içermesi gerekir.³⁵⁸ İşyeri yönetim devir sözleşmesi, işyeri idare sözleşmesinden (Betriebsführungsvertrag) farklı olup, işyeri idare sözleşmesinde işyeri sözleşmenin diğer tarafı adına ve hesabına yönetilirken, işyeri yönetim devir sözleşmesinde devralan taraf işyerini kendi hesabına yönetir.³⁵⁹

Doktrinde hakim görüşe göre her iki sözleşme de karşı edimli veya karşılıksız şekilde akdedilebilir. Bu çerçevede uygun bir karşı edim öngörülebilir.³⁶⁰ Karşı edimin uygun bir edim olmaması halinde, diğer tarafı pay sahibiyse yine sözleşme yok hükmünde olur. Sözleşmenin diğer tarafı pay sahibi değilse temsil yetkisinin yönetim kurulu tarafından kötüye kullanımı gibi nedenlerle geçersiz kabul edilebilir.³⁶¹ Her iki sözleşmede de sözleşmenin tarafları AktG. 15. Paragraf çerçevesinde bağlı işletme kabul edilir.³⁶²

3. Bağlı İşletmeyle Olan İlişki

AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 2. cümlesi çerçevesinde şirketin bağlı işletmeyle olan ticari ve hukuki ilişkileri de bilgi verme yükümlülüğü kapsamı içinde yer alır.³⁶³ Ancak bilginin gündem konusuyla ilgili gerçeğe uygun değerlendirme yapabilmek için gerekli olması şartı burada da aranır.³⁶⁴ Şirketle bağlı işletme arasındaki ilişkinin belirlenmesinde bağlı işletmede sahip olunan pay oranının azlığı veya çokluğu mutlak belirleyici değildir. Bu nedenle bağlı işletmenin belirlenmesinde mutlaka AktG. 16. paragraf bağlamında pay çoğunluğuna sahip olunması şartı aranmaz. Payların azınlığına sahip olunması halinde de bağlı işletmeyle ilişki unsuru gerçekleşmiş olabilir. Payların azınlığına sahip olunsu dahi bağlı işletmeyle olan ilişki ya da bağlı işletmenin niteliği veya büyüklüğü nedeniyle ilişkinin şirket için de önemli olması halinde, AktG. 131. paragraf çerçevesinde bağlı işletmeyle ilişki unsuru gerçekleşmiş sayılır.³⁶⁵ Bununla birlikte şirketin sadece bir lisans sözleşmesi

³⁵⁸ Bürgers/Körber, s. 2047.

³⁵⁹ Wachter, s. 151; Hölters, s. 2028, 2029; Hüffer, s. 1521.

³⁶⁰ Hölters, s. 2029.

³⁶¹ Hölters, s. 2029; Emmerich/Habersack, s. 182.

³⁶² Emmerich/Habersack, s. 181.

³⁶³ Spindler/Stilz, s. 1751; Hüffer, s. 753.

³⁶⁴ Hoffmann-Beckings, s. 835; Spindler/Stilz, s. 1751; Hüffer, s. 753; Schmidt/Lutter, s. 2159.

³⁶⁵ Hölters, s. 1085; Hüffer, s. 753, 754.

ilişkisi veya borçlar hukuku anlamında diğer bir ilişki içerisinde bulunduğu işletmeler bağlı işletme olarak kabul edilmez.³⁶⁶

Şirketin bağlı işletmeyle olan ticari ve hukuki ilişkilerine öncelikle payların mülkiyet durumu, personel entegrasyonu, işletme sözleşmelerinin akdedilmesi ve içeriği, karşılıklı tedarik ve teslimata ilişkin çerçeve sözleşmelerin akdedilmesi ve içeriği, karşılıklı iş ilişkilerinin geliştirilmesi gibi şirketle bağlı işletme arasında ilişki doğuran veya geliştiren tüm konular girer. Ayrıca hakim işletme tarafından hesaplanan satış ve dağıtım maliyetleri vb. münferit ticari ve hukuki işlerin içeriği ve tasfiyesi de yine bu kapsamdadır.³⁶⁷

Şirketin bağlı işletmeyle olan ilişkileri ile bağlı işletmenin işleri birbirinden farklı kavramlardır. AktG. 131. paragrafın 2. cümlesinde yer alan düzenleme yalnızca anonim şirketin bağlı işletmeyle olan hukuki ve ticari ilişkilerine ilişkin olup, bağlı işletmenin işlerine ilişkin değildir.³⁶⁸ Bağlı işletmenin işleri söz konusu olduğunda, bunların şirketin işleri olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği işlerin şirket için olan önemine bağlıdır.³⁶⁹ Bu bağlamda bilgi alma hakkının kabulü bağlı işletmenin işlerinin önem düzeyi itibarıyla şirketin kendi işleri olarak değerlendirilmesi halinde söz konusu olur. Bağlı işletmenin işlerinin şirket işleri olarak kabul edilmesi için gereken önem düzeyinin tespitinde ise şirketle bağlı işletme arasındaki ilişkinin yoğunluğu belirleyici olur.³⁷⁰ Örneğin; bir bağlı işletmenin yöneticilerinin ücretleri söz konusu olduğunda; tek tek her bir yöneticinin maaşı için bilgi alma hakkından söz edilmez ancak yöneticilerin maaşlarının tümünün toplam meblağı şirket açısından önemli olduğundan bilgi alma hakkının konusu olabilir.³⁷¹ Bağlı işletmenin işlerinin şirket işleri olarak kabulü için aradaki ilişkinin yoğunluğu kriterinin yanında üst şirketin şirketler topluluğu içerisindeki işlevi de önemli bir kriterdir.³⁷² Bu çerçevede şayet bir anonim şirket operasyonla meşgul bir holding şirket olarak

³⁶⁶ Hüffer, s. 753; Schmidt/Lutter, s. 2159.

³⁶⁷ Bürgers/Körber, s. 1087; Hüffer, s. 754.

³⁶⁸ Bürgers/Körber, s. 1086.

³⁶⁹ Hölters, s. 1085; Hoffmann-Beckings, s. 835; Schmidt/Lutter, s. 2160.

³⁷⁰ Spindler/Stilz, s. 1751; Hüffer, s. 754. Schmidt/Lutter, s. 2160; benzer şekilde bkz.: Hoffmann-Beckings, s. 835.

³⁷¹ Hüffer, s. 754; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff'e göre münferit yönetim veya denetim kurulu üyelerinin maaşları her zaman şirket işleri kapsamında yer alır. Zira maaş ödemeleri şirket tarafından yapılır. Bu nedenle münferit yönetim kurulu üyelerine yapılan ödemelerle, yönetim kuruluna toplam ödenen maaş arasında ayırım yapılarak yönetim kuruluna toplam ödenen maaşın şirket işi olarak kabul edilmesinin hukuki bir dayanağı yoktur. Bkz.: Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 241.

³⁷² Schmidt/Lutter, s. 2160.

faaliyet gösteriyorsa, bağıli işletmenin işlerinin de şirketin kendi işleri açısından önem arz ettiğı ve şirketin kendi işi olduğı kabul edilir.³⁷³

G. Mali Tabloların İbrası

AktG. 131. paragrafın 1 fıkrasının 3. cümlesine göre küçük veya orta büyüklükteki bir anonim şirketin, bilançonun hazırlanması aşamasında HGB. 266. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesinde³⁷⁴ veya 276. paragrafında³⁷⁵ ya da 288. maddesinde³⁷⁶

³⁷³ Hölter, s. 1085; Hüffer, s. 754; Schmidt/Lutter, s. 2160.

³⁷⁴ “HGB. Paragraf 266 – Bilançonun Tasnifi

(1) Bilanço hesap tipi olarak düzenlenir. Orta büyüklükteki ve büyük sermaye şirketleri (Paragraf 267 Fıkra 2 ve 3) 2. fıkra da yer alan kalemleri aktif bölümde, 3. fıkra da yer alan kalemleri pasif bölümde belirtir ve belirtilen sıralama içinde gösterilir. Küçük sermaye şirketleri (Paragraf 267 Fıkra 1) yalnızca, 2. ve 3. fıkralarda yer alan harfler ve roma rakamları ile belirtilen kalemlerin yer aldığı ve belirtilen sıralama içinde kaydedildiğı kısaltılmış bir bilanço düzenler. En küçük sermaye şirketleri (Paragraf 267a) ise yalnızca, 2. ve 3. fıkralarda yer alan harfler ile belirtilen kalemlerin yer aldığı ve belirtilen sıralama içinde kaydedildiğı kısaltılmış bir bilanço düzenler.

(2) Aktif Bölüm

A. Duran Varlıklar :

I. Maddi Olmayan Duran Varlıklar :

1. Bizzat yaratılan ticari koruma hakları ve benzer haklar ve değerler;
2. İvazlı olarak edinilen imtiyazlar, ticari koruma hakları ve benzer hak ve değerler ile bunun gibi hak ve değerlere ilişkin lisanslar;
3. İşletme veya firma değeri;
4. Ödenmiş avanslar;

II. Maddi Duran Varlıklar :

1. Taşınmazlar, taşınmaza denk haklar ve yabancı taşınmazlar üzerinde bulunanlar da dahil olmak üzere yapılar;
2. Teknik tesisler ve makineler;
3. Diğer tesisler, işletme ve iş teçhizatları;
4. Ödenmiş avanslar ve inşaatta yer alan tesisler;

III. Finans Varlıkları :

1. Bağıli şirketlerdeki paylar;
2. Bağıli şirketlerdeki ödüncüler;
3. İştirakler;
4. İştirak ilişkisi kurulan işletmelerdeki ödüncüler;
5. Sabit varlıklara ait kıymetli evraklar;
6. Diğer ödüncüler.

B. Dönen Varlıklar :

I. Stoklar :

1. Hammaddeler, yardımcı maddeler ve işletme maddeleri;
2. Tamamlanmamış ürünler, tamamlanmamış hizmetler;
3. Tamamlanmış ürünler ve mallar;
4. Ödenmiş avanslar;

II. Alacaklar ve diğer malvarlığı konuları :

1. Teslimatlardan ve hizmetlerden doğan alacaklar;
2. Bağıli şirketlerden olan alacaklar;
3. İştirak ilişkisi kurulan işletmelerden olan alacaklar;
4. Diğer malvarlığı konuları;

III. Kıymetli Evraklar :

1. Bağıli şirketlerdeki paylar;
2. Diğer kıymetli evraklar;

IV. Kasa Mevcudu, Banka Mevduatları, Kredi Kuruluşlarındaki Mevduatlar ve Çekler

öngörülen mali kolaylıklardan yararlanması halinde her pay sahibi, genel kurul toplantısında mali tabloların detaylı ve tam bir şekilde kendisine ibraz edilmesini

C. Tahakkuk kalemleri.

D. Aktif ertelenmiş vergiler.

E. Malvarlığı denkleştirmesinden doğan aktif fark meblağı.

(3) Pasif Bölüm

A. Öz Sermaye :

I. Taahhüt edilmiş sermaye;

II. Sermaye yedek akçesi;

III. Kar yedek akçeleri :

1. Yasal yedek akçe;

2. Bir hakim şirket veya çoğunluk iştiraki işletmesindeki paylar için yedek akçe;

3. Esas sözleşmede öngörülen yedek akçeler;

4. Diğer kar yedek akçeleri;

IV. Kar/Zarar raporu;

V. Yıllık kar/Yıllık zarar.

B. İhtiyat Akçeleri :

1. Emeklilik ve benzeri yükümlülükler için ihtiyat akçeleri

2. Vergi ihtiyat akçeleri

3. Diğer ihtiyat akçeleri

C. Yükümlülükler :

1. Tahvil

dönüştürülebilenler;

2. Kredi kuruluşlarına karşı olan yükümlülükler;

3. Siparişler üzerine alınmış avanslar;

4. Teslimatlardan veya hizmetlerden doğan yükümlülükler;

5. Düzenlenmiş borç senetlerinin kabulünden ve kendi borç senetlerini düzenlemesinden doğan yükümlülükler;

6. Bağlı işletmelere karşı olan yükümlülükler;

7. İştirak ilişkisi kurulan işletmelere karşı olan yükümlülükler;

8. Diğer yükümlülükler,

vergilerden doğanlar,

sosyal güvenlik çerçevesinde olanlar.

D. Tahakkuk kalemleri

E. Pasif ertelenmiş vergiler''

³⁷⁵ **“HGB. Paragraf 276 – Büyüklüğe Bağlı Kolaylıklar**

Küçük ve orta büyüklükteki sermaye şirketleri (Paragraf 267 Fıkra 1, 2) 275. maddenin 2. fıkrasının 1. ila 5. bentleri veya 3. fıkrasının 1. ila 3. bentleri ve 6. bentlerinde yer alan kalemleri bir kalem olarak “Brüt Sonuç” başlığı altında özetleyebilir. 1. cümledeki kolaylıklar, 275. maddenin 5. fıkrasındaki düzenlemeden yararlanan en küçük sermaye şirketleri (Paragraf 267a) için geçerli değildir.”

³⁷⁶ **“HGB. Paragraf 288 – Büyüklüğe Bağlı Kolaylıklar**

(1) Küçük sermaye şirketlerinin (Paragraf 267 Fıkra 1)

1. 264c paragrafın 2. fıkrasının 9. cümlesinde, 265. maddenin 4. fıkrasının 2. cümlesinde, 284. paragrafın 2. fıkrasının 3. bendinde, 3. fıkrasında, 285. maddenin 2., 3., 4., 8., bentlerinde 9. bendinin a ve b numaralarında, 10. ila 12. bentlerinde, 14., 15., 15a, 17 ila 19. bentlerinde, 21., 22., 24., 26 ila 30. bentlerinde, 32 ila 34. bentlerinde yer alan bildirimleri yapmak zorunluluğu yoktur;

2. Bildirimlerde gruplara göre bir ayırım 285. paragrafın 7. bendine göre yapılır;

3. 285. paragrafın 14a bendine göre yapılan bildirimde, ana şirket tarafından düzenlenen konsolide mali tabloların temin edilebileceği yer bildirilir.

(2) Orta büyüklükteki sermaye şirketlerinin (Paragraf 267 Fıkra 2) 285. paragrafın 4., 29. ve 32. bentlerindeki bildirimleri yapma zorunluluğu yoktur. Şirketlerin 285. paragrafın 17. bendindeki bildirimini yapmadığı durumlarda ise, yazılı talep üzerine bunları mali denetçiler odasına iletmekle yükümlüdür. Şirketlerin doğrudan veya dolaylı olarak bir şirket ortağıyla, kendisi tarafından iştirak edilmiş bir işletmeyle veya idare, denetim ya da yönetim organı üyeleriyle ticari işler yapması halinde, yalnızca 285. paragrafın 21. bendindeki bildirimleri yapmakla yükümlüdür.”

talep edebilir.³⁷⁷ Hükümle pay sahibine tanınan bu hak bilginin sözlü şekilde verilmesi kuralının kanuni istisnasını oluşturur.³⁷⁸ Hükümde sözü edilen mali kolaylıklara kısaca değinmek gerekirse:

HGB. 266. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesinde bilançodaki tasnif şemasının küçük sermaye şirketleri için kolaylaştırılması düzenlenmiştir.³⁷⁹ Küçük sermaye şirketlerine bu noktada seçim hakkı tanınmıştır.³⁸⁰ Bu bağlamda küçük sermaye şirketlerinin bilançoda yer alması gereken HGB. 266. paragrafta sayılan kalemlerle ilgili olarak harfler ve roma rakamlarını içeren kısaltılmış bir bilanço düzenlemeleri mümkündür.³⁸¹ Küçük sermaye şirketleri, HGB. 267. paragrafın 1. fıkrasında öngörülen kriterler çerçevesinde; 6.000.000 Euro bilanço değeri, kapanış tarihinden önceki on iki aylık süre içerisinde 12.000.000 Euro satış geliri ve yıllık ortalama olarak elli çalışan istihdam etme kriterlerinden en az ikisini aşmayan şirketler olarak tasnif edilir.³⁸²

HGB. 276. paragraf ise küçük ve orta büyüklükteki sermaye şirketleri için kar ve zarar hesabını düzenleyen HGB. 275. paragraf³⁸³ hükmünü kolaylaştırmaktadır. Bu

³⁷⁷ Wachter, s. 825; Hölters, s. 1085.

³⁷⁸ Spindler/Stilz, s. 1759; Wachter, s. 824.

³⁷⁹ Adolf Baumbach/Klaus J. Hopt, Handelsgesetzbuch mit GmbH&Co., Handelsklauseln, Bank- und Kapitalmarktrecht, Transportrecht (ohne Seerecht), Band 9, (München: Verlag C.H. Beck, 38. Baskı, 2018) s. 1119.

³⁸⁰ Carsten Thomas Ebenroth/Karlheinz Boujong/Detlev Joost, Handelsgesetzbuch, Band 1, (München: Verlag C.H. Beck/Verlag Franz Vahlen, 2001), s. 2435.

³⁸¹ Ebenroth/Boujong/Joost, s. 2435; Baumbach/Hopt, s. 1119.

³⁸² Baumbach/Hopt, s. 1126.

³⁸³ “HGB. Paragraf 275 - Tasnif

(1) Kar ve zarar hesabı toplam maliyet yöntemi veya gelir maliyet yöntemine göre rapor tipinde kademeli olarak düzenlenir. Bunun yanında 2. veya 3. fıkarda sayılan kalemler belirtilen sıralama içinde gösterilir.

(2) Toplam maliyet yönteminin kullanılması halinde gösterilmesi gerekenler :

1. Satış gelirleri

2. Tamamlanmış veya tamamlanmamış ürün mevcudunun artırılması ya da azaltılması

3. Diğer aktive edilmiş kendi hizmetleri

4. Sair işletme hasılatları

5. Maddi masraflar :

a) Hammaddeler, yardımcı maddeler ve işletme maddeleri ile ilgili mallar için olan giderler

b) İlgili hizmetler için olan giderler

6. Kişisel masraflar :

a) Ücret ve maaşlar

b) Sosyal ödemeler ile yaşlılık aylığı ve yaşlılık aylığının desteklenmesi için olan giderler

7. Amortismanlar :

a) Duran varlıkların ve maddi duran varlıkların maddi olmayan malvarlığı unsurlarına ait olanlar

b) Sermaye şirketindeki alışılmış amortismanları aşmaması kaydıyla dönen varlıkların malvarlığı unsurlarına ait olanlar

8. Sair işletme giderleri

çerçevede HGB. 275. paragrafın 2. fıkrasının 1. ila 5. bentleri veya 3. fıkrasının 1. ila 3. bentleri ve 6. bentlerinde yer alan bilanço kalemlerinin, (özellikle satış gelirleri gösterilmeden) toplam bir kalem olarak ‘*Brüt Sonuç*’ başlığı altında özetlenmeleri mümkündür.³⁸⁴ Böylelikle küçük ve orta büyüklükteki sermaye şirketleri için kar ve zarar hesabı kısaltılmış olur.³⁸⁵ HGB. 276. paragrafta belirtilen orta büyüklükteki anonim şirketler de yine HGB. 267. paragrafın 2. fıkrasında tanımlanmıştır. Buna göre orta büyüklükteki şirketler 267. paragrafın 1. fıkrasında küçük sermaye

9. *İştiraklerden gelen hasılatlar*

bağlı işletmelerden gelenler

10. *Diğer kıymetli evraklardan doğan hasılatlar ve finansal duran varlıklara ait alacaklar*

bağlı işletmelerden olanlar

11. *Sair faizler ve benzer hasılatlar,*

bağlı işletmeden olanlar

12. *Finansal varlıklara ve dönen varlıkların kıymetli evraklara ait amortismanlar*

13. *Faizler ve benzer giderler*

bağlı işletmelere olanlar

14. *Gelirden ve hasılatlardan doğan vergiler*

15. *Vergisel sonuçlar*

16. *Sair vergiler*

17. *Yıllık kar/yıllık zarar*

(3) *Gelir maliyet yönteminin kullanılması halinde gösterilmesi gerekenler :*

1. *Satış gelirleri*

2. *Satış geliri hedefine yönelik hizmetlere ait üretim masrafları*

3. *Brüt satışlar*

4. *Dağıtım masrafları*

5. *Genel yönetim masrafları*

6. *Sair işletme hasılatları*

7. *Sair işletme giderleri*

8. *İştiraklerden gelen hasılatlar*

bağlı işletmelerden gelenler

9. *Diğer kıymetli evraklardan doğan hasılatlar ve finansal duran varlıklara ait alacaklar,*

bağlı işletmelerden olanlar

10. *Sair faizler ve benzer hasılatlar,*

bağlı işletmeden olanlar

11. *Finansal varlıklara ve dönen varlıkların kıymetli evraklarına ait amortismanlar*

12. *Faizler ve benzer giderler*

13. *Gelirden ve hasılatlardan doğan vergiler*

14. *Vergisel sonuçlar*

15. *Sair vergiler*

16. *Yıllık kar/yıllık zarar*

(4) *Sermaye ve kar yedek akçelerinin değiştirilmeleri kar zarar hesabında ancak ‘Yıllık kar/Yıllık zarar’ kaleminden sonra gösterilebilir.*

(5) *En küçük sermaye şirketleri (Paragraf 267a) kar ve zarar hesabını kademelendirme yerine 2. ve 3. fıkralara göre aşağıda açıklanan şekilde düzenleyebilir :*

1. *Satış gelirleri*

2. *Sair hasılatlar*

3. *Maddi masraflar*

4. *Kişisel masraflar*

5. *Amortismanlar*

6. *Sair giderler*

7. *Vergiler*

8. *Yıllık kar/Yıllık zarar*

³⁸⁴ **Baumbach/Hopt**, s. 1151; **Ebenroth/Boujong/Joost**, s. 2489.

³⁸⁵ **Ebenroth/Boujong/Joost**, s. 2489.

şirketleri için öngörülen kriterler çerçevesinde 6.000.000 Euro bilanço değeri, kapanış tarihinden önceki on iki aylık süre içerisinde 12.000.000 Euro satış geliri ve yıllık ortalama olarak elli çalışan istihdam etme kriterlerinden en az ikisini aşan, ancak HGB. 267. paragrafın 2. fıkrasında sayılan; 20.000.000 Euro bilanço değeri, kapanış tarihinden önce on iki aylık sürede 40.000.000 Euro satış geliri ve yıllık ortalama iki yüz elli çalışan istihdam etme kriterlerinden en az ikisini aşmayan şirketlerdir.³⁸⁶

HGB. 288. paragrafta ise yine küçük ve orta büyüklükteki sermaye şirketleri için kolaylıklar öngörülmüş ve bu şirketler bilanço, kar ve zarar hesabı ile ilgili olarak birtakım zorunlu düzenlemelerden muaf tutulmuştur.³⁸⁷

AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesi bağlamında küçük veya orta büyüklükteki bir anonim şirket söz konusu olduğunda, HGB.'nin 266. paragrafının 1. fıkrasının 3. cümlesinde veya 276. paragrafında ya da 288. paragrafında öngörülen kısaltılmış bilanço, özetlenmiş kar ve zarar hesabı ve bildirim muafiyetleri gibi mali kolaylıklardan yararlanılmış olması halinde her pay sahibi, AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesi çerçevesinde bilgi alma hakkını kullanmak suretiyle genel kurul toplantısında mali tabloların detaylı ve tam bir şekilde kendisine ibraz edilmesini talep edebilir.³⁸⁸ Pay sahibinin bunu talep edebilmesi için gündem konusuyla ilgili değerlendirme yapabilmek için gerekli olma şartı aranmaz.³⁸⁹ Zira gereklilik şartı yalnızca gündem konusu bağlamında karar verilmesi gereken bir unsurdur.³⁹⁰ Ayrıca HGB. 266. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesinde veya 276. paragrafında ya da 288. paragrafında yer alan kolaylıklardan kısmen dahi yararlanılmış olması, AktG. 131. paragrafının 1. fıkrasının 3 cümlesi uygulaması açısından yeterlidir.³⁹¹

Pay sahibine mali tabloların ibrazı yoluyla bilgi vermenin gereken şekilde yapılması gerekir. Bu çerçevede yönetim kurulu AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 3. cümlesi gereği mali tabloları pay sahibine ibraz ederken belgelerin yeterli sayıda nüsha ile

³⁸⁶ **Baumbach/Hopt**, s. 1126. Büyük ölçekli sermaye şirketleri ise HGB. 267. paragrafın 3. fıkrasında düzenlenmiş olup, orta ölçekli şirketler için öngörülen HGB. 267. paragrafın 2. fıkrasındaki kriterlerin en az ikisini aşan sermaye şirketleri olarak tanımlanmıştır. Bkz.: **Baumbach/Hopt**, s. 1127.

³⁸⁷ **Baumbach/Hopt**, s. 1173.

³⁸⁸ **Wachter**, s. 825; **Hölter**, s. 1085.

³⁸⁹ **Schmidt/Lutter**, s. 2161; **Wachter**, s. 825; **Bürgers/Körber**, s. 1090.

³⁹⁰ **Bürgers/Körber**, s. 1090.

³⁹¹ **Schmidt/Lutter**, s. 2161;

tam olarak ibraz edilmesi konusunda gereken özeni göstermekle yükümlüdür.³⁹² Pay sahibinin açıkça belgelerin ibrazını talep etmesine rağmen, pay sahibine yalnızca sözlü bilgi verilmesi halinde, bilgi talebi karşılanmamış olur. Buna karşın pay sahibinin mali tablolar konusunda sözlü bilgi talep etmesi halinde ise, pay sahibine belgelerin ibrazı suretiyle bilgi verilebileceği gibi, sözlü bilgi verilmesi de mümkündür.³⁹³

H. Konsolide Mali Tablolar ve Konsolide Faaliyet Raporu

Pay sahibinin bilgi alma hakkı şirketler topluluğunun ve şirketler topluluğu ile ilgili olan işletmelerin durumunu da içerir. Bu çerçevede AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 4. ve son cümlesine göre bir ana işletmenin yönetim kurulu, şirketler topluluğuna ait konsolide mali tabloların ve konsolide faaliyet raporunun ibraz edildiği genel kurul toplantısında, hem şirketler topluluğunun durumu hem de konsolide mali tablolarla ilgili olan işletmelerin durumu hakkında bilgi vermekle yükümlüdür.³⁹⁴

Hükümde şirketler topluluğunun ve topluluğa dahil olan işletmelerin faaliyetleri ve ticari gelişimi hakkında genel bir bakış temin edilmesi söz konusudur. Bu nedenle şirketler topluluğuna dahil olan münferit işletmelere ait her iş değil, yalnızca şirketler topluluğunun faaliyetini ilgilendiren veya 131. paragrafın 1. fıkrasının ilk cümlesi çerçevesinde ana işletmeyi etkileyen işler bilgi alma hakkının kapsamı içinde yer alır.³⁹⁵ Düzenleme aynı zamanda HGB. 290. paragraf³⁹⁶ ile bağlantılı olup, madde

³⁹² Schmidt/Lutter, s. 2161, 2162.

³⁹³ Schmidt/Lutter, s. 2162.

³⁹⁴ Hölters, s. 1085; Heidel, s. 766; Hoffmann-Becking, s. 835.

³⁹⁵ Heidel, s. 766.

³⁹⁶ “HGB. Paragraf 290 – Düzenleme Yükümlülüğü

(1) Merkezi ülke sınırları içinde bulunan bir sermaye şirketinin (ana işletme) yasal temsilcisi, şirketin diğer bir işletme (bağlı işletme) üzerinde doğrudan veya dolaylı hakim bir etki kullanabilecek olması durumunda, mali yılın ilk beş ayı içerisinde geçmiş mali yıl için şirketler topluluğuna ait konsolide mali tablo ve faaliyet raporunu hazırlamakla yükümlüdür. Ana işletmenin 325. paragrafın 4. fıkrasının 1. cümlesi gereği bir sermaye şirketi olması halinde ise geçmiş mali yıl için konsolide mali tablolar ile faaliyet raporu mali yılın ilk dört ayı içerisinde düzenlenir.

(2) Bir ana işletmenin hakim etkisi şu hallerde ortaya çıkar :

1. Diğer bir işletmedeki pay sahiplerinin oy haklarının çoğunluğu kendisine ait olduğunda;

2. Diğer bir işletmedeki finans ve iş politikalarını belirleyen yönetim, idare ve denetim organlarının üyelerinin çoğunluğunu atama ve görevden alma hakkı kendisine ait olduğunda ve aynı zamanda şirketin pay sahibi olduğunda;

hükmüne göre merkezi Almanya sınırları içerisinde bulunan, üzerinde doğrudan veya dolaylı hakim bir etkiye sahip olabileceği bir bağlı işletmesi bulunan bir sermaye şirketi olan ana işletme, mali yılın ilk beş ayı içerisinde geçmiş mali yıl için şirketler topluluğuna ait konsolide mali tabloları ve konsolide faaliyet raporunu hazırlamakla yükümlüdür.³⁹⁷

AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 4. cümlesi, konsolide edilmesi gereken veya gerekmeyen işletmelerin düzenlendiği HGB. 294. paragraf³⁹⁸ ve 296. paragraf³⁹⁹

3. Finans ve iş politikalarını diğer bir işletmeyle imzalanmış hakimiyet sözleşmesi nedeniyle veya diğer işletmenin esas sözleşmesinde yer alan bir hüküm nedeniyle belirleme hakkı kendisine ait olduğunda ya da

4. Bir ana şirketin dar bir şekilde sınırlandırılmış ve tam olarak tanımlanmış amacına ulaşmasına hizmet eden bir işletmenin iktisadi açıdan risklerini ve şanslarını taşıması halinde (Amaç şirketi). Amaç şirketleri, işletme olabileceği gibi diğer özel hukuk tüzel kişilikleri veya özel hukuk kapsamındaki bağımsız olmayan fon da olabilir. Ancak Yatırım Kanununun 2. maddesinin 3. fıkrası kapsamındaki özel fon veya benzer yabancı yatırım malvarlığı veya fon olarak oluşturulan Yatırım Kanununun 284. paragrafı kapsamındaki sabit yatırım şartlı açık yurtiçi Özel-AIF veya benzer AB-Yatırım malvarlığı ya da yabancı fon olarak oluşturulan Yatırım Kanununun 284. Paragrafı kapsamındaki sabit yatırım şartlı açık yurtiçi Özel-AIF yatırım malvarlığı istisnadır.

(3) Ana işletmenin 2. fıkraya göre sahip olduğu haklara, diğer bir işletmenin sahip olduğu haklar ve ana işletmenin veya bağlı işletmenin hesabına hareket eden kişilerin sahip olduğu haklar da dahildir. Diğer bir işletmenin ve ana işletmenin sahip olduğu haklara, ana işletmenin kendisinin veya kendisine bağlı işletmelerden birisinin, o işletmenin diğer pay sahipleriyle olan bir anlaşma nedeniyle sahip olabilecekleri haklar da eklenir. Ancak;

1. Ana işletmenin veya bağlı işletmesinin diğer bir kişinin hesabına olduğu kabul edilen paylarla bağlantılı veya

2. Teminat verenin talimatı gereği teminat olarak kabul edilmesi halinde veya bir kredi kuruluşunun payları bir kredi teminatı olarak kabul etmesi halinde bu paylarla bağlantılı teminat verenin yararına kullanılabilen haklar, bu haklara dahil değildir.

(4) Oy haklarının ne kadarının bir işletmeye ait olduğu, 2. fıkranın 1. cümlesine göre çoğunluğun hesaplanması için, kendi paylarına ait kullanabileceği oy haklarının sayısının, tüm oy haklarının toplam sayısına oranına göre belirlenir. Toplam oy haklarının sayısından kendisine, bağlı işletmenin kendisine, bağlı işletmelerinden birisine veya o işletme hesabına hareket eden diğer bir kişiye ait olan payların oy hakları düşülür.

(5) Bir ana işletmenin yalnızca, 296. paragrafı gereği konsolide mali tabloya dahil edilmesi gerekmeyen bağlı işletmelere sahip olması halinde, o ana işletme konsolide mali tablo ve faaliyet raporu hazırlama yükümlülüğünden muaftır.”

³⁹⁷ Baumbach/Hopt, s. 1197, 1198.

³⁹⁸ “HGB. Paragraf 294 – Dahil Edilecek İşletmeler İbraz ve Bilgi Verme Yükümlülüğü

(1) Konsolide mali tabloya ana işletme ve tüm bağlı işletmeler, dahil etmeye ilişkin 296. Paragraftaki şartların gerçekleşmemesi kaydıyla, bağlı işletmelerin merkezi ve hukuki formu dikkate alınmaksızın dahil edilir.

(2) Konsolide mali tabloya dahil edilen işletmenin kompozisyonu mali yıl içerisinde önemli ölçüde değişmişse, birbirini izleyen konsolide mali tabloların yararlı bir şekilde birbirleriyle kıyaslanabilmesini mümkün kılan verilerin konsolide mali tabloya kaydedilmesi gerekir.

(3) Bağlı işletmelerin, kendi mali tablolarını, 325. Paragrafın 2a fıkrasında düzenlenen mali tabloları, durum raporlarını, finansal olmayan ayrı raporları, konsolide mali tabloyu, konsolide faaliyet raporunu, finansal olmayan ayrı konsolide raporlarını ve kapanış incelemesi gerçekleşmişse, inceleme raporlarını ve ayrıca ara dönem mali tablosu düzenlenmişse, konsolide mali tablonun son teslimi gününe düzenlenmiş bir mali tabloyu derhal ana işletmeye sunması gerekir. Ana işletme tüm bağlı işletmelerden konsolide mali tablonun, konsolide faaliyet raporunun ve finansal olmayan ayrı konsolide raporun düzenlenmesi için gereken her türlü açıklama ve delilleri talep edebilir.”

³⁹⁹ “HGB. Paragraf 296 – Dahil Etmekten Vazgeçme

çerçevesinde konsolidasyonla yükümlü olan ana işletmelerle bağlantılı olup, şirketler topluluğuna dahil olan işletmelerin işlerini de ana işletmenin işleri gibi bilgi alma hakkının kapsamına dahil etmiştir.⁴⁰⁰ Bununla beraber AktG. 131. paragrafın 1. fıkrası gereği ana işletmeye ait işin açıklanması ise gerekli değildir.⁴⁰¹

Yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü yalnızca şirketler topluluğuna ilişkin konsolide mali tabloların ve konsolide faaliyet raporunun ibraz edildiği olağan genel kurul toplantısı için geçerlidir. Bilgi talebi için AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 1. cümlesinde kurala bağlanan bilginin gündem konusuyla ilgili olarak gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması şartı, burada da aranır.⁴⁰² Ancak bilginin sadece bilgi verme yükümlüsü olan şirkete ait işlerle ilgili olması şart olmayıp konsolide mali tablolara dahil edilen herhangi bir işletmeyle ilgili olması yeterlidir.⁴⁰³

Pay sahibi tarafından talep edilebilecek bilginin şirketler topluluğunun ve konsolide mali tablolara dahil edilen işletmenin durumuyla ilgili olması gereklidir. Bu noktada esas olan konsolide mali tablolara dahil edilen işletmenin gerçekten dahil edilmesi veya kanun gereği dahil edilmesinin gerekli olmasıdır.⁴⁰⁴ HGB. 294. ve 296. paragraflarda hangi işletmelerin konsolide mali tablolara dahil edilip, hangilerinin

(1) Bir bağlı işletmenin aşağıdaki hallerde konsolide mali tabloya dahil edilmesi gerekmez;

1. Önemli ve devam eden kısıtlamaların, ana işletmenin malvarlığına ilişkin haklarının kullanımını veya o işletmenin idaresini devamlı şekilde olumsuz etkilemesi halinde,

2. Konsolide mali tablonun düzenlenmesi için gerekli olan verilerin aşırı derecede yüksek maliyetli olmaksızın veya makul olmayan bir gecikme olmaksızın temin edilmemesi halinde,

3. Bağlı işletmenin paylarının yalnızca devretme amacıyla elde tutulması halinde.

(2) Bir bağlı işletmenin, şirketler topluluğunun malvarlığı, finans ve gelir durumu hakkında hakiki ilişkilere uygun bir resim sağlanması yükümlülüğü için önem arz etmemesi halinde, konsolide mali tabloya dahil edilmesi gerekmez. 1. cümleinin şartı birden fazla bağlı işletmeye uymakla birlikte o işletmelerin hep birlikte önem arz etmesi durumunda konsolide mali tabloya dahil edilmesi gerekir.

(3) 1. ve 2. fıkraların uygulamasının konsolide mali tablo notlarında gerekçelendirilmesi gerekir.”

⁴⁰⁰ Spindler/Stilz, s. 1751; Schmidt/Lutter, s. 2161.

⁴⁰¹ Spindler/Stilz, s. 1751. Heidel’ e göre anılan hüküm şirketler topluluğunun hesap verme ilkesine uygun olarak ana işletmenin pay sahiplerine şirketler topluluğunun durumunu kapsamlı bir şekilde göstermeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle de şirketler topluluğu için bu şekilde açık bir düzenleme yapılmamış olsaydı dahi, bilgi verme yükümlülüğünün şirketler topluluğunun en üst şirketinin yönetim kurulu açısından şirketler topluluğunun ve toplulukta yer alan şirketlerin durumunu da kapsadığı AktG. 131. maddenin 1. cümlesinden de şüpheye yer bırakmayacak şekilde çıkartılabilirdi. Bkz.: Heidel, s. 765.

⁴⁰² Heidel, s. 765, 767; Bürgers/Körber, s. 1093; Hoffmann-Becking, s. 835; Schmidt/Lutter, s. 2161.

⁴⁰³ Bürgers/Körber, s. 1093.

⁴⁰⁴ Heidel, s. 766. Hangi işletmenin gerçekten konsolide edildiği değil, hangi işletmenin hukuken konsolide edilmesi gerektiği önemlidir. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2161.

edilmeyeceği düzenlenmiştir. Konsolide mali tablolara HGB. 310. paragrafta⁴⁰⁵ düzenlenen bağlı işletmenin de dahil edilmesi gerekmekte olup HGB. 311. paragrafta⁴⁰⁶ yer alan bağlı iştirakin ise dahil edilmesi gerekli değildir.⁴⁰⁷

I. Bilgi Verme

1. Bilgi Vermenin Şekli

AktG. 131. paragrafın 2. fıkrasında pay sahibine bilginin ne şekilde verilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Buna göre pay sahibine verilecek bilginin, özenli ve gerçeğe uygun hesap verme ilkelerine uygun olması⁴⁰⁸ gerekir. Bu bağlamda pay sahibine verilen bilginin içerik olarak gerçek, tam ve doğru olması şarttır.⁴⁰⁹ Diğer bir ifadeyle bilginin pay sahibine şirketin gelişimi ve iktisadi durumu hakkında gerçeğe uygun bir resim sunması, yarı gerçeklik taşıyan veya yanıltıcı bir görüntü vermemesi önemlidir.⁴¹⁰ Talep edilen bilgiyle ilgili olan amaç, tahmin ve endişelerin de bilginin anlaşılması açısından gerekli olması halinde pay sahibine açıklanması gerekir.⁴¹¹ Ayrıca verilen bilgiyle ilgili kesin olmayan veya tahmin içeren noktaların bulunması halinde bunların pay sahibine bildirilmesi gerekir.⁴¹² Pay sahibine yanlış bilgi verildiğinin tespit edilmesi halinde ise bunun genel kurul toplantısında

⁴⁰⁵ “HGB. Paragraf 310 – Paya Göre Konsolidasyon

(1) Konsolide mali tabloya dahil edilen bir ana işletmenin veya bağlı işletmenin diğer bir işletmeyi, bir veya birden fazla konsolide mali tabloya dahil edilmeyen işletmeyle birlikte ortaklaşa şekilde yönetmesi halinde, diğer işletme ana işletmenin sermaye içindeki payına uygun olarak konsolide mali tabloya dahil edilebilir.

(2) 297. paragraf ila 301. paragraflar, 303. ila 306. paragraflar, 308. paragraf, 308a paragrafı ve 309. paragraf uygun şekilde paya göre yapılan konsolidasyona uygulanır.”

⁴⁰⁶ “HGB. Paragraf 311 – Tanım. Muafiyet

(1) Konsolide mali tabloya dahil edilen bir işletme, 271. paragrafın 1. fıkrasına göre iştirak ettiği ancak konsolide mali tabloya dahil edilmeyen bir işletmenin iş ve finans politikaları üzerinde önemli bir etkiye sahipse, bu iştirakin konsolide bilançoda ayrı bir kalem olarak uygun bir tanımla gösterilmesi gerekir. Bir işletmenin diğer bir işletmede pay sahiplerinin oy haklarının en az beşte birine sahip olması durumunda önemli etkinin varlığından söz edilir.

(2) İştirakin şirketler topluluğunun malvarlığı, finans ve gelir durumu hakkında hakiki ilişkilere uygun bir resim sağlanması için önem arz etmemesi halinde, 1. fıkranın ve 312. paragrafın bir bağlı iştirakteki iştirake uygulanması gerekli değildir.”

⁴⁰⁷ Bürgers/Körber, s. 1092; Heidel, s. 766.

⁴⁰⁸ Bu ifadeyle “Denetim Kuruluna Sunulacak Rapor” başlıklı AktG. 90. paragrafın 4. fıkrasında yer alan “Raporların özenli ve gerçeğe uygun hesap verme ilkelerine uygun olması gerekir.” düzenlemesindeki ifade kastedilmektedir.

⁴⁰⁹ Wellkamp, s. 60; Manz/Mayer/Schröder, s. 195; Wachter, s. 824; Schmidt/Lutter, s. 2174.

⁴¹⁰ Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck, s.102; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s.246; Heidel, s. 767.

⁴¹¹ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 424.

⁴¹² Manz/Mayer/Schröder, s. 195.

düzeltilmesi gerekir.⁴¹³ Yine pay sahibinin sorusunun yanlış bir bilgiye dayanması halinde, bunun da yönetim kurulu tarafından aynı şekilde düzeltilmesi gerekir.⁴¹⁴ Bununla birlikte pay sahibine verilen bilginin doğruluğu konusunda yönetim kurulundan yeminli beyan vermesi talep edilemez.⁴¹⁵

Pay sahibi tarafından talep edilen bilgi kural olarak sözlü şekilde verilir.⁴¹⁶ Zira bilgi yalnızca bilgi talep eden pay sahibinin bilgilenmesine değil, aynı zamanda genel kurulun organ olarak bilgilenmesine de hizmet eder. Bu nedenle diğer pay sahiplerinin cevabı öğrenme imkanına sahip olması gerekir.⁴¹⁷ Bilginin sözlü olarak verilmesi kuralı çerçevesinde ne pay sahibi tarafından yazılı bilgi veya belge inceleme talep edilebilir ne de şirket tarafından yazılı bilgi verilmesine karar verilebilir. Sözleşme vb. yazılı belgelerin söz konusu olması halinde belgenin sözlü şekilde özetlenmesi mümkün olmakla birlikte –kelimesi kelimesine okunmasının önemli olduğu haller hariç olmak üzere- tüm belgenin yüksek sesle okunması talep edilemez.⁴¹⁸

Bununla birlikte talep edilen bilginin sözlü olarak verilmesinden daha hızlı ve güvenilir şekilde gerçekleşeceği istisnai durumlarda (örneğin; talep edilen bilginin fazla sayıda veri ve sayı içermesi halinde) genel kurul toplantısında pay sahibine yazılı belgeleri inceleme hakkı tanınabilir veya yazılı olarak da bilgi verilebilir.⁴¹⁹ Bu durumda pay sahibine genel kurul toplantısı esnasında herhangi bir engelleme ile karşılaşmadan belgeleri inceleme imkanı verilmesi gerekir. Bununla beraber genel

⁴¹³ **Heidel**, s. 767.

⁴¹⁴ **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 246.

⁴¹⁵ **Spindler/Stilz**, s. 1759; **Hölters**, s. 1086; **Heidel**, s. 767.

⁴¹⁶ **Schmidt/Lutter**, s. 2172; **Hüffer**, s. 757; **Spindler/Stilz**, s. 1759; **Hölters**, s. 1086. **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff** a göre bilgi yalnızca sözlü olarak verilebilir. Ancak yönetim kurulu ile bilgi talep eden pay sahibi, bilginin sonradan yazılı olarak verilmesi hususunda anlaşmaları, genel kurul toplantısından bulunan diğer pay sahiplerinin de buna onay vermesi halinde bilgi pay sahibine yazılı olarak sonradan verilebilir. Bu durumda pay sahibinin bilginin genel kurul toplantısında verilmediği gerekçesiyle AktG. 132. madde çerçevesinde dava açma hakkı yoktur. Diğer pay sahiplerinin buna onay vermemesi halinde ise bilginin genel kurul toplantısında verilmesi şarttır. Bkz.: **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 244; Karşılaştırma için bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2161. **Semler/Volhard** a göre de bilgi sözlü olarak verilir. Ancak bilgi verilirken belgelere atıfta bulunulması veya onay verilmesi söz konusuysa tüm pay sahiplerinin de buna onay vermesi ve bilginin tüm pay sahiplerine ulaşması şartıyla, bilgi sonradan yazılı olarak da verilebilir. Bkz.: **Semler/Volhard**, s. 493. Bilginin sözlü olarak verilmesi gerektiğine ilişkin görüş için bkz.: **Hoffmann-Becking**, s. 843.

⁴¹⁷ **Henze/Born/Drescher**, s. 387.

⁴¹⁸ **Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze**, s. 424; **Spindler/Stilz**, s. 1759; **Hölters**, s. 1086; **Schmidt/Lutter**, s. 2172,2173.

⁴¹⁹ **Schäfer**, s. 201; **Hoffmann-Becking**, s. 843; **Hölters**, s. 1086; **Hüffer**, s. 758; Karşılaştırma için bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2161.

kurul toplantısında belgeleri inceleme imkanının sadece bilgi talep eden pay sahibine değil, diğer tüm katılımcılara da verilmesi şarttır.⁴²⁰ Toplantıya sonradan katılan bir pay sahibinin toplantıda daha önceden verilen bir bilgi talep etmesi halinde, yeniden aynı bilginin verilmesi şart olmayıp, daha önce verilen bilgiye atıfta bulunulması yeterlidir.⁴²¹

Bilgi, Alman dilinde verilebileceği gibi yabancı bir dilde de verilebilir. Bilginin yabancı dilde verilmesi toplantı başkanının takdirindedir. Bu noktada toplantı başkanının genel kurul toplantısının gidişatını göz önünde bulundurması ve diğer tüm pay sahiplerine de bilgi talebinin tercüme edilebilmesini de temin etmesi gerekir.⁴²² Ayrıca yönetim kurulunun pay sahibine açık, net ve anlaşılır şekilde bilgi vermesi şarttır.⁴²³ Verilecek bilginin kapsamı pay sahibinin talebine göre her bir talep için ayrı ayrı belirlenir. Bu bağlamda bilginin tam verilmesiyle ilgili olarak temel prensip genel sorulara genel cevaplar verilmesidir. Bilgi talebinin yeterince karşılanmadığını düşünen pay sahibinin, talebinin hangi noktalarda karşılanmadığını somut olarak açıklaması gerekir.⁴²⁴ Bilgi talep edilen konuyla ilgili detaylara vakıf olmayan pay sahibi tarafından açıkça ifade edilmese de, pay sahibinin bilgi talebinden açıkça detaylı bilgi talep ettiğinin ve bu detayların bilinmesinin pay sahibi açısından önemli olduğunun yönetim kurulu tarafından anlaşıldığı durumlarda ise pay sahibine bilginin detaylı şekilde verilmesi gerekir.⁴²⁵ Bununla beraber pay sahibinin bilgi talebinin doğrudan karşılanmasını talep etme hakkı yoktur. Yönetim kurulu tarafından pay sahibinin birden fazla sorularının veya birden fazla pay sahiplerinin sorularının tamamının öğrenildikten sonra blok olarak cevaplandırılması mümkündür.⁴²⁶

⁴²⁰ Hüffer, s. 758; Schäfer, s. 201; Schmidt/Lutter, s. 2161.

⁴²¹ Schmidt/Lutter, s. 2171.

⁴²² Schmidt/Lutter, s. 2150. Bilginin yönetim kurulunun anlayabilmesi şartıyla Alman dili dışında yabancı dilde de talep edilebileceği görüşü için bkz.: Heidel, s. 755. Bilginin, toplantı başkanının yanında diğer tüm pay sahiplerinin ve toplantı tutanağını düzenleyen kişinin de yeterli düzeyde anlayabilmesi şartıyla Alman dili dışında yabancı dilde de talep edilebileceği görüşü için bkz.: Wachter, s. 821. Bilginin yalnızca Alman dilinde talep edilebileceği görüşü için bkz.: Hoffmann-Becking, s. 840.

⁴²³ Heidel, s. 767.

⁴²⁴ Wachter, s. 824; Semler/Volhard, s. 495; Spindler/Stilz, s. 1760.

⁴²⁵ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 246; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 423; Heidel, s. 767.

⁴²⁶ Schmidt/Lutter, s. 2171.

Pay sahibinin açık olmayan soruları karşısında yönetim kurulunun öncelikle muhtemel yanlış anlamaları önlemeye çalışması ve pay sahibine açık olmayan sorusunu açıklattırması gerekir.⁴²⁷ Yönetim kurulu aynı konuyu ilgilendiren tek bir pay sahibinin veya birden fazla pay sahibinin birden fazla sorularını özet bir şekilde cevaplandırma yetkisine sahiptir.⁴²⁸ Pay sahibinin bilgi talebi karşısında yönetim kurulunun bilgi vermek istememesi halinde, pay sahibine gerçek dışı bilgi verme veya pay sahibinden bilgi saklama hakkı bulunmamaktadır. Bununla beraber böyle bir durumda yönetim kurulunun AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında düzenlenen bilgi vermekten kaçınma nedenlerine dayanması gerekir.⁴²⁹ Yönetim kurulunun pay sahibine eksik veya yanlış bilgi vermesi halinde ilgili genel kurul kararı hakkında iptal davası açılması gündeme gelir.⁴³⁰ Yine ayrıca pay sahibi tarafından AktG. 132. paragraf çerçevesinde şirket aleyhine bilgi vermeye zorlama davası açılması da mümkündür.⁴³¹

2. Toplantı Başkanının Sınırlandırma Yetkisi

AktG. 131. paragrafın 2. fıkrasına göre şirket esas sözleşmesi veya AktG. 129. paragrafta⁴³² düzenlenen iç tüzükle toplantı başkanı, pay sahiplerinin konuşma ve soru sorma hakkını ayrı ayrı veya birlikte, süre olarak ölçülü şekilde sınırlayabilir ve amaca uygun şekilde belirleyebilir. Konuşma hakkının böyle özel bir yetkilendirmeye ihtiyaç duyulmaksızın genel yönetim yetkisi çerçevesinde toplantı başkanı tarafından sınırlandırılabilmesi kabul edildiğinden, kural esas itibarıyla konuşma hakkından daha önemli olan soru sorma hakkı için düzenlenmiştir.⁴³³ Ancak konuşma ve soru sorma hakkı pratikte iç içe geçtiğinden konuşma hakkı da soru sorma hakkıyla birlikte düzenlemede yer almıştır.⁴³⁴

⁴²⁷ **Heidel**, s. 767. Hoffmann-Becking' e göre pay sahibinin sorusu açık değilse, yönetim kurulu anladığı şekilde cevaplandırabilir. Bu durumda pay sahibi yönetim kurulunun sorusunu yanlış anladığını düşünüyorsa, sorusunu açıkça tekrar yöneltmesi gerekir. bkz.: **Hoffmann-Becking**, s. 842.

⁴²⁸ **Hoffmann-Becking**, s. 842.

⁴²⁹ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 708; **Balser/Bokelmann/Ott/Piorreck**, s. 102; **Semler/Volhard**, s. 495; **Schmidt/Lutter**, s. 2174.

⁴³⁰ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 709.

⁴³¹ **Hoffmann-Becking**, s. 849; **Bürgers/Körber**, s. 1106; **Schmidt/Lutter**, s. 2214.

⁴³² AktG.' nin "İçtüzük; Katılımcı Çizelgesi; Oy Sayımının İspatı" başlıklı 129. paragrafının 1. fıkrasının 1. cümlesine göre "Genel kurul, ana sermayenin en az dörtte üçünü temsil eden çoğunluğun kararıyla genel kurul toplantısının hazırlanması ve uygulanması için kurallar içeren bir iç tüzük çıkarabilir."

⁴³³ **Heidel**, s. 769; **Hölters**, s. 1086.

⁴³⁴ **Spindler/Stilz**, s. 1757. Pay sahipleri şirket işleriyle ilgili haklarını genel kurul toplantısında kullanır. Bu nedenle her pay sahibinin genel kurul toplantısında söz almak suretiyle konuşma hakkı

Konuşma ve soru sorma hakkının sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemenin amacı pay sahipleri tarafından bilgi alma hakkının kötüye kullanılmasının engellenmesi ve genel kurul toplantısının süre olarak yapılandırılarak pay sahipleri tarafından şirket için önemli kararlarla ilgili görüşmelere odaklanılmasını sağlamak suretiyle genel kurulun etkinliğinin ve işlevselliğinin artırılmasıdır.⁴³⁵ Temel olarak konuşma süresinin sınırlandırılması, çok fazla sayıda konuşma talebinin bulunması nedeniyle zorunlu olarak bunların süresinin kısaltılması suretiyle genel kurul toplantısının makul bir sürede gerçekleştirilmesi amacıyla yapılır. Pay sahibinin soru sorma hakkını aşırı şekilde kullanması nedeniyle genel kurul toplantısının makul bir sürede gerçekleştirilmesini engellemesi halinde hakkın kötüye kullanılması söz konusu olur.⁴³⁶

Toplantı başkanının konuşma ve soru sorma hakkının sınırlandırmasının ölçülü olması gerekir. Ölçülü şekilde sınırlandırma her durum için ayrı şekilde değerlendirilir.⁴³⁷ Bu noktada özellikle genel kurul toplantı süresi, görüşülecek gündem konusunun önemi, soru sorma hakkının konuşma hakkına göre daha yüksek öneme sahip olması kriterleri dikkate alınır.⁴³⁸ Bu bağlamda genel kurul toplantısının kısa sürmemesi gerekir. Kanunun gerekçesine göre derinlikli yapısal önlemlerin görüşülmediği normal bir genel kurul toplantısı kural olarak 4 ila 6 saat sürmelidir.⁴³⁹ Bununla beraber önemli yapısal önlemlerin görüşüldüğü toplantılar 24 saati aşmamak koşuluyla 4 ila 6 saatten daha fazla sürebilir. Hatta istisnai hallerde toplantı için bir günlük sürenin yeterli olmayacağının öngörülememesi halinde genel kurul toplantısının iki gün yapılması da mümkündür. Ancak istisnai durumlar hariç olmak üzere bir gün içerisinde tamamlanan toplantılar yeterlidir.⁴⁴⁰

bulunmaktadır. Konuşma hakkı, soru sorma hakkından bağımsızdır. Konuşma hakkının kullanılması için konunun, soru sorma hakkından farklı olarak gündem konusuyla değil, şirket işleriyle ilgili olması yeterlidir. Pay sahiplerine söz hakkı verme ve bunların sırası hakkında karar verme yetkisi ise toplantı başkanındadır. Bkz.: **Semler/Volhard**, s. 486, 487.

⁴³⁵ **Lack**, s. 116; **Schmidt/Lutter**, s. 2176.

⁴³⁶ **Schmidt/Lutter**, s. 2176.

⁴³⁷ **Hölters**, s. 1087; **Schmidt/Lutter**, s. 2176. Frankfurt Asliye Mahkemesi bir kararında toplantı başkanının konuşma süresini 15 dakikayla ve konuşmacı başına toplamda 45 dakikayla sınırlandırılmasına ilişkin somut yetkiyi ölçülü kabul ederken, Frankfurt İstinaf Mahkemesi ise bu süreyi genel kurulun çıkarları göz önüne alınmadan, gerçek duruma uygun, ölçülü bir süre sınırlandırması yapılmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle ölçülü kabul etmemiştir. Bkz.: **Hölters**, s. 1087.

⁴³⁸ **Spindler/Stilz**, s. 1757; **Hölters**, s. 1087; **Heidel**, s. 770.

⁴³⁹ **Spindler/Stilz**, s. 1757; **Heidel**, s. 770; **Schmidt/Lutter**, s. 2177.

⁴⁴⁰ **Hölters**, s. 1087.

Konuşma ve soru sorma hakkının süre olarak sınırlandırılmasına ilişkin yetkinin, münferit duruma yönelik olarak katı bir yetki olarak değil de genel bir yetki olarak verilmesi, toplantı başkanına yeterli esnekliğin sağlanabilmesi için önemlidir. Zira katı bir süre sınırlandırması öngörülmesi uygulamada zorluğa neden olabilir.⁴⁴¹ Konuşma ve soru sorma hakkının sınırlandırılmasına ilişkin yetki çerçevesinin bizzat toplantı başkanı tarafından doldurulması gerekir. Toplantı başkanının bu yetkisini kullanırken daha önce anılan kriterleri dikkate alması ve bunlara ek olarak pay sahiplerine karşı eşit davranma ilkesine uygun hareket etmesi gerekir. Pay sahiplerinden birisinin konuşma ve soru sorma hakkına ilişkin süreyi aşması halinde toplantı başkanının zamanında müdahale etmemesi halinde, eşit davranma ilkesine aykırı hareket edilmiş olur.⁴⁴² Pay sahibinin belirlenen süre sınırını aşması halinde sorulan sorunun cevaplandırılmaması, böyle bir durumda yönetim kurulunun bilgi vermekten kaçınma hakkını kullanması gerekir.⁴⁴³

Bilgi alma hakkında olduğu gibi konuşma ve soru sorma hakkının sınırlandırılmasında da pay sahibinin payının büyüklüğünün bir önemi olmayıp, sınırlandırma her pay sahibi için aynı şekilde geçerlidir.⁴⁴⁴ Toplantı başkanı AktG. 131. paragrafın 2. fıkrasına göre şirket esas sözleşmesiyle veya iç tüzükle yetkilendirilmesi halinde konuşma ve soru sorma hakkını süre olarak sınırlandırma yetkisini, ister tüm genel kurul toplantı süresi boyunca isterse de münferit gündem konuları için isterse de münferit konuşmacılar için kullanabilir.⁴⁴⁵ Ayrıca toplantı başkanı ölçülülük çerçevesinde öncelikle konuşma hakkını ardından soru sorma hakkını sınırlandırabilir.⁴⁴⁶

Toplantı başkanı konuşmacılar için bir sıralama belirleyebileceği gibi, konuşma ve soru sorma hakkı için bir kota da belirleyebilir. Ancak bir kota belirlenmesi durumunda konuşma ve soru sorma hakkı arasındaki bağlantıyı dikkate alması gerekir. Bununla beraber toplantı başkanı, genel kurulun belirlenen süre içerisinde tamamlanamayacağını öngörmesi halinde, konuşma ve soru sorma hakkına ilişkin sınırlandırmayı genel kurul toplantısının başlangıcında açıklayabilir. Ancak daha öne

⁴⁴¹ Schmidt/Lutter, s. 2179; Spindler/Stilz, s. 1757; Hölters, s. 1087.

⁴⁴² Hölters, s. 1087.

⁴⁴³ Schmidt/Lutter, s. 2179.

⁴⁴⁴ Spindler/Stilz, s. 1757.

⁴⁴⁵ Lack, s. 116.

⁴⁴⁶ Hölters, s. 1087; Schmidt/Lutter, s. 2177.

de ifade edildiği gibi toplantı başkanı tüm bu yetkileri kullanırken yine ölçülü olmak ve eşit davranma ilkesine uygun hareket etmekle yükümlüdür.⁴⁴⁷ Toplantı başkanının bu ilkelere uygun hareket etmemesi halinde alınan genel kurul kararı hakkında iptal davası açılması gündeme gelir.⁴⁴⁸

Şirket esas sözleşmesinde veya iç tüzükte böyle bir yetkinin yer almaması halinde toplantı başkanının soru sorma hakkını süre olarak sınırlandırıp sınırlandıramayacağı konusu ise tartışmalıdır. Hakim görüşe göre böyle bir yetkinin verilmemiş olması halinde toplantı başkanının genel kurul toplantısında soru sorma hakkını sınırlandırma yetkisi bulunmamaktadır.⁴⁴⁹

J. Bilgi Alma Hakkının Sınırları

1. Bilgi Vermekten Kaçınma Hakkı

a. Genel

Çalışmamızın önceki bölümlerinde değinildiği üzere 1937 tarihli AktG. 112. paragrafı, her ne kadar pay sahibine bireysel bir bilgi alma hakkı tanısa da, pay sahibi tarafından talep edilen bilginin verilir verilmeyeceğine ilişkin yönetim kuruluna geniş bir takdir yetkisi tanımıştı. Bu durum yönetim kurulunu adeta ‘*kendi davasında yargıç*’ konumuna getirmekte ve uygulamada ciddi sorunlara neden olmaktaydı. İşte yaşanan bu sorunlar ve doktrindeki ciddi tartışmalar neticesinde 1965 tarihli AktG. 131. paragraf düzenlemesinde yönetim kurulunun hangi hallerde bilgi vermekten imtina edebileceği açıkça kurala bağlanmıştır.⁴⁵⁰

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında pay sahibinin bilgi alma hakkının sınırlarını oluşturan ve şirket yönetim kuruluna pay sahibine talep etmiş olduğu bilgiyi vermekten kaçınma hakkı tanıyan haller ayrıntılı şekilde tek tek sayılmıştır. Bu haller sınırlı sayıda olup, diğer herhangi bir nedene dayanılarak pay sahibine bilgi vermekten kaçınılması açıkça yasaklanmıştır.⁴⁵¹ Düzenlemenin amacı bir yandan

⁴⁴⁷ Schmidt/Lutter, s. 2177.

⁴⁴⁸ Lack, s. 107.

⁴⁴⁹ Heidel, s. 771; Schmidt/Lutter, s. 2179. Karşıt görüş için bkz. : Hölters, s. 1088; Hüffer, s. 759.

⁴⁵⁰ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 422; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 231.

⁴⁵¹ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 424; Grage, s. 67; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 710.

hukuk güvenliğini sağlamak ve bilgi verilmemesi neticesinde ortaya çıkabilecek bir yargılamada bilgi vermekten kaçınma hallerinin oluşup oluşmadığının denetlenmesini kolaylaştırmak, diğer yandan da pay sağibinin bilgi alma hakkının daha fazla sınırlandırılmasının önüne geçmektedir.⁴⁵²

Bilgi vermekten kaçınma şartlarının söz konusu olabilmesi için öncelikle AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasına uygun bir bilgi talebi bulunması gerekir.⁴⁵³ Buna uygun bir bilgi talebinin bulunmaması halinde yönetim kurulu bilgi vermekten kaçınabilir.⁴⁵⁴ Ancak bilgi vermekten kaçınma bir yükümlülük değil, haktır.⁴⁵⁵ Bilgi vermekten kaçınma hakkı AktG. 77. paragraf çerçevesinde bir yönetim önlemi olarak kabul edilmekle birlikte yalnızca yönetim kurulu tarafından kullanılabilir.⁴⁵⁶ Bu kural bağlayıcı olup, bilgi vermekten kaçınmaya ilişkin karar yetkisi ne esas sözleşmeyle ne yönetim veya denetim kurulu kararıyla üçüncü bir kişiye veya denetim kurulu başkanına devredilemez.⁴⁵⁷ Aynı şekilde genel kurul da yetkili değildir. Genel kurulun böyle bir karar alması halinde bu karar yönetim kurulunu bağlamaz.⁴⁵⁸

Yönetim kurulu bilgi vermekten kaçınılması konusunda karar alır.⁴⁵⁹ Bilgi talebinin toplantı veya yönetim kurulu başkanı tarafından spontan bir şekilde reddedilmesi önemli değildir.⁴⁶⁰ Bilgi vermekten kaçınma hakkına ilişkin karar alınması konusunda yönetim kurulu tam bir organ olarak yetkili olup, bilgi vermekten kaçınma şartlarının ortaya çıkıp çıkmadığının değerlendirilmesinde takdir yetkisine sahiptir.⁴⁶¹ Yönetim kurulunun buradaki takdir yetkisinin sınırı ise AktG. 93. paragrafın 1. fıkrasının 1. cmlesinde⁴⁶² düzenlenen zen yükümlülüğü ile 3. cmlesinde⁴⁶³ düzenlenen sır saklama yükümlülüğüdür.⁴⁶⁴ Bu gibi durumlarda bilgi

⁴⁵² Grage, s. 68.

⁴⁵³ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 710,711; Hüffer, s. 760.

⁴⁵⁴ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 711.

⁴⁵⁵ Schmidt/Lutter, s. 2180.

⁴⁵⁶ Schmidt/Lutter, s. 2180; Hüffer, s. 760; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 247.

⁴⁵⁷ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 246;

⁴⁵⁸ Schmidt/Lutter, s. 2180; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 246; Hüffer, s. 760.

⁴⁵⁹ Semler/Volhard, s. 497.

⁴⁶⁰ Semler/Volhard, s. 497.

⁴⁶¹ Hölter, s. 1088.

⁴⁶² AktG.' nin "zen Yükümlülüğü ve Yönetim Kurulu yelerinin Sorumluluğu" başlıklı 93. paragrafının 1. fıkrasının 1. cümlesine göre "Yönetim kurulu yeleri yönetim faaliyetini yürütürken dikkatli ve itinalı bir yönetici gibi özenli davranmakla yükümlüdür."

⁴⁶³ AktG.' nin "zen Yükümlülüğü ve Yönetim Kurulu yelerinin Sorumluluğu" başlıklı 93. paragrafının 1. fıkrasının 3. cümlesine göre ise "Yönetim kurulu yeleri tarafından görevleri

vermekten kaçınma sadece bir hak olarak değil, aynı zamanda AktG. 93. paragrafın 1. fıkrası gereği bir yükümlülük olarak da ortaya çıkar.⁴⁶⁵ Yönetim kurulunun bilgi vermekten kaçınma kararı tümüyle yargısal denetime tabidir.⁴⁶⁶

Yönetim kurulu bilgi vermekten kaçınmaya ilişkin kararını esas sözleşmeyle veya iç tüzükle başka şekilde belirlenmemişse AktG. 77. paragraf çerçevesinde kural olarak oy birliğiyle alır.⁴⁶⁷ Bilgi vermekten kaçınmaya ilişkin yönetim kurulu kararı açık veya örtülü şekilde alınabilir. Toplantı başkanının bilgi talebine verdiği red cevabının yönetim kurulu tarafından benimsenmesi veya pay sahibine yalnızca sınırlı bilgi verilmesi örtülü karara örnek olarak verilebilir.⁴⁶⁸ Kural olarak bilgi vermekten kaçınma kararı yönetim kurulu tarafından genel kurul toplantısında alınır. Ancak yönetim kurulu genel kurul toplantısından önce de toplantıda talep edilmesi muhtemel bilgiler konusunda kaçınma kararı alabilir.⁴⁶⁹ Böyle bir durumda genel kurul toplantısında bu kararı değiştirecek önemde yeni bir durum ortaya çıkmadığı sürece kaçınma kararı uygulanır.⁴⁷⁰ Talep edilen bilginin bir kısmı için kaçınma nedeni bulunmakla beraber, diğer kısmı için böyle bir neden bulunmamaktaysa, bilginin kaçınma hakkına konu olmayan kısmının pay sahibine verilmesi gerekir.⁴⁷¹

Yönetim kurulunun bilgi vermekten kaçınması halinde genel kurul toplantısında bunu açıkça izah etmesi⁴⁷² veya gerekçelendirmesi şart değildir.⁴⁷³ Ancak pay sahibinin bunu toplantı tutanağına geçirmeyi talep etmesi halinde yönetim kurulu, bilgi vermekten kaçınma kararını gerekçelendirerek tutanakta belirtmekle yükümlüdür. Karar ve gerekçesi tutanağa geçirilirken kanun maddesinin ilgili hükmüne atıf yapılması yeterli olup, yönetim kurulunun herhangi bir gerekçe göstermemesi halinde ise gerekçe gösterilmediğinin de tutanağa geçirilmesi

nedeniyle öğrenilen gizli bilgilerin ve şirket sırlarının, özellikle işletme sırları veya ticari sırların gizli tutulması zorunludur. ''

⁴⁶⁴ Höfs, s. 30; Spindler/Stilz, s. 1753; Hölter, s. 1088.

⁴⁶⁵ Schmidt/Lutter, s. 2180; Wachter, s. 825.

⁴⁶⁶ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 424; Spindler/Stilz, s. 1753; Hölter, s. 1088.

⁴⁶⁷ Hüffer, s. 760; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 247; Manz/Mayer/Schröder, s. 198.

⁴⁶⁸ Spindler/Stilz, s. 1753; Hüffer, s. 760; Semler/Volhard, s. 497.

⁴⁶⁹ Semler/Volhard, s. 497.

⁴⁷⁰ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 247.

⁴⁷¹ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 711.

⁴⁷² Schmidt/Lutter, s. 2181.

⁴⁷³ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 424; Spindler/Stilz, s. 1753; Schmidt/Lutter, s. 2183; Karşıt görüş için bkz.: Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 248; Hüffer, s. 761; Kısa şekilde gerekçelendirmesi konusunda bkz. Wachter, s. 825.

gerekir.⁴⁷⁴ Bilgi vermekten kaçınma kararının tutanağa geçirilmesi ispat kolaylığı için öngörülmüş olup, hak doğurucu bir etki yaratmamaktadır.⁴⁷⁵

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında düzenlenen bilgi vermekten kaçınma nedenleriyle ilgili olarak yalnızca AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendinde bağlı işletmelerden bahsedilmiş olsa da, diğer bentlerde bahsedilen kaçınma nedenleri bağlı işletmeler için de geçerlidir. Ayrıca AktG. 15. ve devamı paragraflarında düzenlenen bağlı işletmelerin söz konusu olduğu hallerde hakim işletmenin bağlı işletmenin yönetim kuruluna bilgi vermekten kaçınması konusunda talimat vermesi halinde, bu talimat AktG. 131. paragrafta aykırı olamaz. Zira hakim işletme de AktG.' ye uygun hareket etmek zorundadır. Bu nedenle pay sahibinin AktG. 131. paragrafta düzenlenen bilgi alma hakkını daraltan veya ortadan kaldıran AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında düzenlenen bilgi vermekten kaçınma şartları incelenmeksizin belirli bilgilerin verilmemesi gibi kanuna aykırı talimatlar önemsiz olup, bu talimatların reddedilmesi gerekir.⁴⁷⁶

Yönetim kurulunun AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında belirtilen bilgi vermekten kaçınma nedenlerinden herhangi birisine dayanması halinde diğer kaçınma nedenleri devre dışı kalmaz. Yönetim kurulu hükümde sayılan nedenlerden her birine dayanarak bilgi vermekten kaçınma hakkına sahiptir. Bu bağlamda herhangi bir nedene dayanması hukuka uygun olmasa da, diğer bir neden yönünden bilgi vermekten kaçınma hukuka uygun olabilir.⁴⁷⁷

b. Bilgi Vermekten Kaçınma Nedenleri

aa. Zarar Tehlikesi

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendi gereği yönetim kurulu pay sahibi tarafından talep edilen bilginin, yapmış olduğu makul ticari bir değerlendirmeye göre şirkete veya bağlı bir işletmesine önemsiz olmayan bir zarar vermeye elverişli olduğunu öngörüyorsa, pay sahibine bilgi vermekten kaçınabilir.⁴⁷⁸ Bu hüküm bilgi

⁴⁷⁴ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 248.

⁴⁷⁵ Manz/Mayer/Schröder, s. 196.

⁴⁷⁶ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 247.

⁴⁷⁷ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 248.

⁴⁷⁸ Hoffmann-Becking, s. 844; Manz/Mayer/Schröder, s. 196.

alma hakkına ilişkin olarak pay sahiplerinin menfaatleri ile şirket menfaatlerinin çatışmasının kanuni ifadesi olarak da tanımlanabilir.⁴⁷⁹ Uygulamada en sık karşılaşılan bilgi vermekten kaçınma nedeni şirket menfaatlerinin zarara uğraması tehlikesidir.⁴⁸⁰

aaa. Şirket veya Bağlı İşletme

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendine göre bilgi vermekten kaçınma nedeni olarak ifade edilen önemsiz olmayan zarar tehlikesinin şirket veya şirketin bağlı işletmesi için geçerli olması gerekir. Diğer bir ifadeyle şirketin ve AktG. 15. paragraf çerçevesindeki bağlı işletmesinin menfaati uğrayabileceği zarara karşı koruma altındadır.⁴⁸¹ Bununla beraber kaçınma hakkına ilişkin hüküm, pay sahipleri veya yönetim kurulu ya da denetim kurulu üyeleri gibi kişilerin uğrayabileceği zararlar için geçerli değildir.⁴⁸² Özellikle yönetim veya denetim kurulu üyelerinin şirket zararı bahanesinin arkasına saklanarak kendi yükümlülüklerinin ihlalini ve kişisel hatalarını örtmek amacıyla bilgi vermekten kaçınma hakkına başvurması mümkün değildir.⁴⁸³ Yine üçüncü şahıs veya şirketlerin zararları da bu kapsama girmez.⁴⁸⁴ Buna karşın üçüncü kişilerin uğrayabileceği zarar doğrudan şirket veya bağlı işletmenin zararına da neden oluyorsa ancak o zaman önem arz eder.⁴⁸⁵

Bunun dışında şirket tarafından üçüncü bir kişi veya şirketle imzalanmış gizlilik sözleşmesi bulunması halinde, bilginin verilmesiyle sözleşmenin ihlal edilmesi nedeniyle tazminat yükümlülüğü doğması ve önemli bir zarar tehlikesi meydana gelmesi söz konusuysa, bu durumda da bilgi vermekten kaçınma hakkına dayanılması suretiyle dolaylı olarak üçüncü kişilerin de hükmün koruması altına girerek zarardan korunması söz konusu olabilir.⁴⁸⁶ Bununla beraber gizlilik sözleşmesinin ihlali nedeniyle ortaya çıkabilecek zarar her zaman için şirket veya bağlı işletmesi için önemli bir zarar tehlikesi olarak kabul edilmez. Zira bu durumda yönetim kurulu tarafından pay sahibinin bilgi alma hakkının gizlilik sözleşmesi

⁴⁷⁹ Grage, s. 68.

⁴⁸⁰ Schäfer, s. 174.

⁴⁸¹ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 2489.

⁴⁸² Höfs, s. 31; Hüffer, s. 760.

⁴⁸³ Semler/Volhard, s. 498; Schmidt/Lutter, s. 2183.

⁴⁸⁴ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 250; Höfs, s. 31; Hüffer, s. 760.

⁴⁸⁵ Höfs, s. 31.

⁴⁸⁶ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 250.

gerekçe gösterilerek engellenmesi söz konusu olur.⁴⁸⁷ Ancak yönetim kurulu gizlilik sözleşmesi olmamış olsaydı da önemli bir zarar nedeniyle talep edilen bilgiyi vermekten imtina edebilecekse, gizlilik sözleşmesi açısından da objektif bir gereklilik söz konusu olduğundan bilgi vermekten kaçınma hakkı söz konusu olur.⁴⁸⁸

bbb. Önemsiz Olmayan Zarar

Şirkete veya bağlı işletmesine zarar getirebileceği endişesiyle bilgi vermekten kaçınma hakkına dayanma konusunda ortaya çıkabilecek zararın büyüklüğü önemlidir. Zira AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendine göre bilginin verilmesi halinde doğabilecek her türlü zarar değil, önemsiz olmayan diğer bir ifadeyle önemli bir zarar tehlikesinin mevcut olması gerekir.⁴⁸⁹ Kanun koyucu tarafından “*önemsiz olmayan zarar*” ifadesi ile objektif bir ölçü ortaya konmuş olup, yönetim kurulunun sübjektif değerlendirme yapması söz konusu değildir.⁴⁹⁰ Zararın önemli olması bilgi vermekten kaçınma hakkına başvurulması konusunda belirleyicidir. Bu nedenle zararın öneminin tespitinde bilgi vermeye bağlı şirket menfaat ve zararlarının ölçülmesi gerekir.⁴⁹¹ Bununla birlikte önemli zararın tespiti bilgi talep eden pay sahibinin menfaatleri ile şirketin menfaatlerinin karşılaştırılması suretiyle değil, sadece şirketin menfaat ve zararlarının bir bütün olarak ölçülmesi suretiyle yapılır.⁴⁹² Menfaat ve zararların objektif bir şekilde ölçülmesi sonucunda şirket yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerini ihlal ettiğinin ortaya çıkması halinde ise bu durum şirketin aleyhine değil menfaatine fayda sağlayan bir durum olarak kabul edilir.⁴⁹³ Zira şirketteki olumsuz durumların ortaya çıkması, bunların düzeltilmesini de beraberinde getireceğinden, şirketin veya şirket imajının uğrayabileceği zararlara göre daha üstün tutulur.⁴⁹⁴

⁴⁸⁷ Wachter, s. 826; Schmidt/Lutter, s. 2182; Spindler/Stilz, s. 1753.

⁴⁸⁸ Schmidt/Lutter, s. 2182; Spindler/Stilz, s. 1753.

⁴⁸⁹ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 424

⁴⁹⁰ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 249.

⁴⁹¹ Höfs, s. 30.

⁴⁹² Grage, s. 69, 70; Hüffer, s. 761; Semler/Volhard, s. 498; Hoffmann-Becking, s. 844; Doktrinde bazı yazarlar hem pay sahibinin hem de şirketin menfaatlerinin karşılıklı olarak ölçülmesi gerektiğini savunmuştur. Bu yazarlara göre pay sahibi ile şirketin menfaatlerinin karşılaştırılması sonucunda pay sahibinin bilgi almadaki menfaati ne kadar az ise, şirket açısından doğacak zararın büyüklüğünün o kadar fazla diğer bir ifadeyle zararın o kadar fazla önemli olduğu söylenebilir. Bkz.: Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 425.

⁴⁹³ Hüffer, s. 761; Höfs, s. 30; Schmidt/Lutter, s. 2183.

⁴⁹⁴ Schäfer, s. 175; Höfs, s. 31; Schmidt/Lutter, s. 2183.

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendi gereği pay sahibine bilgi vermekten kaçınılması durumunda, bilgi talebinin karşılanması halinde ortaya çıkabilecek önemsiz olmayan zararın mutlaka verilecek olan bilginin sonucu olarak beklenmesi şart olmayıp, bilginin zarar doğurmaya elverişli olması yeterlidir.⁴⁹⁵ Anılan zararın iktisadi bir ölçülebilirliğinin olması şart değildir.⁴⁹⁶ Zarar kavramı yalnızca maddi zararı değil, şirket veya bağlı işletmenin menfaatlerini herhangi bir şekilde önemli derecede etkileyen her türlü zararı kapsar.⁴⁹⁷ Şirketin ticari itibarını veya gelişme şansını olumsuz etkileyen zararlar da bu kapsamdadır.⁴⁹⁸ Pay sahibinin bilgi talebi, şirketin ticari partnerleriyle yapmış olduğu sözleşmelerdeki hassas bilgilerin ortaya çıkmasına da neden olabileceği için, bilgi talebinin karşılanması şirket açısından zarara yol açabilir.⁴⁹⁹ Bu nedenle örneğin; şirket sözleşmelerinin diğer taraflarının veya rakiplerin şirket iç muhasebe bilgilerine erişmesine veya en azından kanaat oluşturmaya imkan veren ya da şirketin araştırma ve geliştirme bölümleri hakkında bilgilere erişime veyahut banka sırlarına erişime imkan tanıyan bilgi talepleri de şirkete gelebilecek önemli zarar kapsamı içindedir.⁵⁰⁰ Buna karşın pay sahibine bilgi verilmesi nedeniyle şirkette veya bağlı işletmesinde doğabilecek zararın önemli bir zarar olmaması halinde yönetim kurulunun kaçınma hakkına başvurmaması ve talep edilen bilgiyi vermesi gerekir. Zira kanun koyucu şirketin zarar görmesinin önlenmesi şartıyla, pay sahibinin bilgiden doğan menfaatine, şirketin menfaatine göre öncelik tanımıştır.⁵⁰¹

ccc. Makul Ticari Değerlendirme

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendi kapsamında bilginin şirkete veya bağlı işletmesine verebileceği önemsiz olmayan zararın tespiti makul bir ticari değerlendirmeye göre yapılır. Bu çerçevede yönetim kurulunun doğabilecek zararın önemini tespit ederken subjektif bir değerlendirme yapma hakkı bulunmamakta olup aksine objektif bir ölçüye göre dikkatli ve özenli bir tacir gibi değerlendirme yapması

⁴⁹⁵ Hüffer, s. 760; Grage, s. 71.

⁴⁹⁶ Höfs, s. 30.

⁴⁹⁷ Manz/Mayer/Schröder, s. 196; Höfs, s. 30; Hüffer, s. 760.

⁴⁹⁸ Hoffmann-Becking, s. 844; Karasu, Auskunftserteilung, s. 300.

⁴⁹⁹ Schmidt/Lutter, s. 2182.

⁵⁰⁰ Schmidt/Lutter, s. 2181.

⁵⁰¹ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 249.

gerekir.⁵⁰² Bu noktada kanun koyucu tümüyle yargısal bir denetime tabi objektif bir ölçü belirlemiş ve yönetim kurulu için yalnızca ticari bir değerlendirme değil, makul ticari bir değerlendirme şartı öngörmüştür.⁵⁰³ Bu nedenle yönetim kurulu yalnızca ticari bir değerlendirme yapmayacak, aynı zamanda keyfi ve ölçüsüz olmayan makul bir ticari değerlendirmede bulunacaktır.⁵⁰⁴

Yönetim kurulu tarafından yapılacak değerlendirmede talep edilen bilginin doğrudan ve mutlak suretle şirketin veya bağlı işletmesinin zararına yol açacağını tespit edilmesi şart değildir.⁵⁰⁵ AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendindeki ‘*zarar vermeye elverişli olma*’ ifadesinden hareketle, yönetim kurulunun talep edilen bilginin verilmesi halinde zarar tehlikesi ihtimalinin ortaya çıkacağını beklemesi yeterlidir.⁵⁰⁶ Zarar tehlikesini değerlendirirken yönetim kurulu subjektif bir değerlendirme değil, makul bir ticari ölçüde objektif bir değerlendirme yapar.⁵⁰⁷

Zarar tehlikesi kavramı, zararın bilimsel bilgi ve deneyimler çerçevesinde makul bir değerlendirme sonucunda objektif bir ihtimal dahilinde herhangi bir engelle karşılaşmadan objektif öngörülebilir bir gelecekte ortaya çıkmasının önceden öngörülmesi olarak tarif edilir. Zararla kastedilen somut zarardır. Bununla beraber zarar kavramıyla belirli birden fazla durum için ortaya çıkan genel bir zarar değil, zarar tehlikesinin tespiti tehlikenin büyüklüğü ihtimaline bağlı olduğundan münferit durumlar için ortaya çıkan münferit zararlar kastedilir.⁵⁰⁸ Yönetim kurulunun bilginin önemli bir zarar getirebileceğine ilişkin değerlendirme yaparken bir delile dayanması ise şart değildir.⁵⁰⁹

bb. Vergiler

Yönetim kuruluna bilgi vermekten kaçınma hakkı tanıyan diğer bir neden AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 2. bendine göre ise vergi bilançosunda (Steuerbilanz) yer alan vergisel değerler ile şirketin buradan doğan münferit vergi borçları ve daha ziyade

⁵⁰² Kropff, s. 186; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 710; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 425; Schäfer, s. 175.

⁵⁰³ Schäfer, s. 175; Grage, s. 70; Hüffer, s. 760; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 249.

⁵⁰⁴ Grage, s. 71; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 251.

⁵⁰⁵ Spindler/Stilz, s. 1754; Schmidt/Lutter, s. 2183.

⁵⁰⁶ Schmidt/Lutter, s. 2183; Spindler/Stilz, s. 1754.

⁵⁰⁷ Kropff, s. 186; Schmidt/Lutter, s. 2183.

⁵⁰⁸ Spindler/Stilz, s. 1754

⁵⁰⁹ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 425. Ayrıca bkz.: BGH 14.01.2014 II ZB 5/12.

vergi iadeleridir.⁵¹⁰ Hükümün düzenlenme amacı vergisel değerler ve münferit vergilerin miktarı ile ilgili olarak pay sahibine verilen bilgi nedeniyle pay sahibinin yanlış bir izlenim edinerek vergisel karı, işletme iktisadı çerçevesinde amaçlanan ve paylaşılabilen bir kar olarak düşünmesinin önüne geçmektir.⁵¹¹ Buna karşın hükmün düzenlenme amacı şirketin vergisel sırlarının korunması değildir.⁵¹² Aynı şekilde gizli yedek akçelerin ortaya çıkmasının engellenmesi de değildir.⁵¹³

Pay sahibinin vergi bilançosunda yer alan değerler hakkında bilgi talep edememesi karşısında ticari bilanço (Handelsbilanz) ile ilgili önemli konularda bilgi talep etmesi mümkündür.⁵¹⁴ Anonim şirketin HGB. 242. paragrafa⁵¹⁵ göre bir ticari bilanço hazırlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu aynı zamanda kar payının hesaplanması açısından önemlidir. Buna karşın vergi bilançosu ise ticari bilançodan tamamen farklı olup, verginin hesaplanması için düzenlenir. AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 2. bendiyle (vergi bilançosundaki) vergisel karın (ticari bilançodaki) dağıtılabilen kar ile birbirine karıştırılması engellenmek istenmiştir.⁵¹⁶ Vergisel değerler ile kastedilen vergi bilançosunda yer alan değerlerdir.⁵¹⁷ Bu değerler yönetim kurulu açısından veya vergi dairesi tarafından şirketin vergilendirilmesine, özellikle kurumlar vergisine dayandırılması gereken değerlerdir.⁵¹⁸ Bu değerlerle ilgili olarak bilgi vermekten kaçınma hakkı yalnızca devam eden veya bir önceki mali yıl için değil, daha önceki yıllar için de geçerlidir.⁵¹⁹ Buna karşın AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 2. bendi pay sahibine ticari değerlerle ilgili sınırsız bir şekilde bilgi

⁵¹⁰ Hölter, s. 1088.

⁵¹¹ Kropff, s. 186; Grage, s. 79; Semler/Volhard, s. 499; Heidel, s. 774; Hüffer, s. 761; Hoffmann-Becking, s. 845.

⁵¹² Wachter, s. 826; Heidel, s. 774; Schmidt/Lutter, s. 2183; Düzenlemenin amacının vergisel sırların korunması olduğuna ilişkin görüş için bkz.: Dröge, s. 49.

⁵¹³ Heidel, s. 774; Schmidt/Lutter, s. 2183.

⁵¹⁴ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 710.

⁵¹⁵ “HGB. Paragraf 242 – Düzenleme Yükümlülüğü

(1) Tacir ticari işletmesinin başlangıcında ve her mali yılın sonu için malvarlığının ve borçlarının durumunu gösteren bir tablo (Açılış bilançosu, bilanço) hazırlamakla yükümlüdür. Açılış bilançosuna mali tablo için geçerli olan bilançoyla ilgili hükümler uygulanır.

(2) Tacir her mali yıl sonu için mali yıla ait giderler ve gelirler karşılaştırması (Kar ve zarar hesabı) düzenler.

(3) Bilanço ile kar ve zarar hesabı mali tabloyu oluşturur.

(4) 1. ila 3. fıkralar 241a paragrafı çerçevesinde esnafılar için uygulanmaz. Yeni kurulma söz konusu olduğunda 1. cümleye göre hukuki sonuçlar, 241a paragrafının 1. cümlesindeki değerlerin yeni kuruluştan sonraki ilk mali yılın son gününde aşılmaması halinde ortaya çıkar.”

⁵¹⁶ Höfs, s. 31, 32.

⁵¹⁷ Schmidt/Lutter, s. 2184;

⁵¹⁸ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 253.

⁵¹⁹ Hölter, s. 1088; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 253.

verilebileceği anlamına gelmez. Bu durumda da pay sahibinin bilgi talebinin AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendindeki hükme aykırılık taşıması halinde pay sahibine bilgi vermekten kaçınılabılır.⁵²⁰

Münferit vergi miktarları ile kastedilen ise buna bağlı olarak vergisel ilişkiden doğan alacak diğer bir ifadeyle vergi iadeleri ve vergi borçlarıdır.⁵²¹ Ödenmiş veya borçlanılmış olan vergiler bu kapsamdadır. Münferit vergi miktarları özellikle kurumlar vergisinin miktarı olmak üzere varlık ve gelir vergilerinin miktarını kapsar. Varlık vergisinin miktarının bir sonucu olduğundan varlık vergi bilançosu da buraya dahil edilebilir. Aynı şekilde vergi bilançosundaki kara ilişkin bilgi talepleri karşısında da bilgi vermekten kaçınma hakkına başvurulması mümkündür.⁵²²

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 2. bendinde yer alan düzenleme tüm vergisel ilişkileri kapsamamaktadır. Akdi takdirde her iktisadi sürecin aynı zamanda vergisel bir tarafı da bulunduğundan pay sahibinin bilgi alma hakkı ciddi şekilde sınırlandırılmış olur. Bu bağlamda mali yıl için ne kadarlık kısmın kar ve zarar hesabında vergiler adı altında belirtilen meblağ ve ne kadarlık kısmın sonradan ödeme olarak belirlendiği konusundaki bilgi talepleri için AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 2. bendi kapsamında bilgi vermekten kaçınma hakkına dayanılmaz.⁵²³ Yine her ne kadar vergisel değerler ile münferit vergilerin miktarına ilişkin bilgi talep edilmesi durumunda bilgi vermekten kaçınma hakkı ortaya çıksa da, mali tablonun ticari kar ve zarar hesabına vergisel değerlerin de (özellikle vergi iadesi haklarının) kaydedilmesi halinde, bilgi vermekten kaçınma hakkına dayanılmaz.⁵²⁴ Şirketin kullanılabılır öz sermayesinin vergi yüküne ilişkin bilgi taleplerinde ise şirketin bilgi vermekten kaçınma hakkı bulunmaktadır.⁵²⁵

cc. Gizli Yedek Akçeler

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 3. bendine göre talep edilen bilgi şirket genel kurulunun mali tabloları tespit etmemesi şartıyla, şirketin yıllık bilançosunda yer alan

⁵²⁰ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 253.

⁵²¹ Schmidt/Lutter, s. 2184;

⁵²² Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 253.

⁵²³ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 253.

⁵²⁴ Schmidt/Lutter, s. 2184. Bürgers/Körber, s. 1098; Heidel, s. 775.

⁵²⁵ Hüffer, s. 761; Schmidt/Lutter, s. 2184; Bürgers/Körber, s. 1098; Karşıt görüş için bkz. : Heidel, s. 775.

kalemlerin değerleri ile bu kalemlerin daha yüksek bir değeri arasındaki farkla yani şirketin gizli yedek akeleriyle (stille Reserven) ilgiliyse pay sahibine bilgi vermekten kaçınılabılır.⁵²⁶ Aynı durum bağlı işletmenin gizli yedek akçeleri için de geçerlidir.⁵²⁷

Gizli yedek akçeler ise şirket bilançosunda gösterilen kalemlerin değerleri ile bu kalemlerin gerçek değerleri arasındaki fark olarak tanımlanır.⁵²⁸ Bu değer farkı HGB. 253. paragrafın 1. fıkrasının 1. cmlesi⁵²⁹ gereği kalemlerin satın alma veya üretim maliyeti ile bilançoya kaydedilmesi ve fakat zaman içerisinde değer artışının ortaya çıkması nedeniyle oluşabileceği gibi, ticaret hukukuna ilişkin değerleme seçim hakkının (Ansatz- und Bewertungswahlrecht) kullanılması ve vergisel amortismanlar nedeniyle veya HGB. 253. paragrafın 4. fıkrası⁵³⁰ gereği makul bir ticari değerlendirme çerçevesinde uygulanan iradi amortismanlar nedeniyle de ortaya çıkabilir.⁵³¹ Düzenleme ile şirketin rakiplerinin ve sözleşme partnerlerinin muhtemel gizli yedek akçelerin oluşumu ve kapsamı ile ilgili olarak bilgi edinmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır.⁵³²

Gizli yedek akçelerle ilgili kaçınma nedenini düzenleyen AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 3. bendi hükmü malvarlığı kalemlerinin en fazla satın alındığı değer ile bilançoya kaydedilmesi gerektiğine ilişkin düzenleme olan HGB. 253. paragrafın 1. fıkrasının 1. cümlesi ile bağlantılıdır.⁵³³ Ancak HGB. 253. paragrafın 1. fıkrasının 1. bendi zaman içerisinde oluşan bir değer artışını kapsamaz. şirketler, alacaklılarını gizli bir iflas riskine karşı korumak amaçıyla, yüksek değerleme yapmak yerine düşük değerleme yapmayı tercih ederler. Ancak bu durum aynı zamanda şirketin ve

⁵²⁶ Semler/Volhard, s. 499; Schfer, s. 179.

⁵²⁷ Bürgers/Körber, s. 1098.

⁵²⁸ Spindler/Stilz, s. 1754.

⁵²⁹ HGB.' nın "Giriş ve Sonuç Değerlemesi" başlıklı 253. paragrafının. 1. fıkrasının 1. cümlesine göre "Malvarlığı kalemlerine en fazla, 3. ila 5. fıkralarda yer alan amortismanların düşüldüğü, satın alma veya üretim masraflarıyla değer biçilir."

⁵³⁰ HGB.' nın "Giriş ve Sonuç Değerlemesi" başlıklı 253. paragrafının. 4. fıkrasına göre "Dönen varlıklara ait malvarlığı kalemlerinde, mali yılın son günündeki borsa veya piyasa fiyatına göre düşük bir değerle kıymet biçmek amaçıyla amortismanlar uygulanır. Borsa veya piyasa fiyatının tespit edilememesi halinde, satın alma veya üretim maliyeti, malvarlığı kalemleri için belirlenen mali yılın son günündeki değeri aşıyorsa, bu değere amortisman uygulanır."

⁵³¹ Bundesverfassungsgericht, 20.09.1999 – 1 BvR 168/93 (Mahkeme kararının tam metni için bkz.: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1999/09/rk19990920_1bvr016893.html Erişim Tarihi: 02.07.2020)

⁵³² Wachter, s. 826; Schmidt/Lutter, s. 2184.

⁵³³ Spindler/Stilz, s. 1754; Hfs, s. 32.

dolayısıyla şirket paylarının değerinin şirket haricindekiler açısından düşük görünmesine neden olur. Bu da pay sahibinin mülkiyet hakkını zedeler.⁵³⁴ Şirketin değerinin gerçekte olduğundan farklı görünmesi temelde pay sahibinin de bilgi alma hakkını ortadan kaldıran bir durum olarak kabul edilmiştir.⁵³⁵ Bu konuyla ilgili olarak Alman Anayasa Mahkemesine başvurulmuş ve fakat yüksek mahkeme AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 3. bendi hükmünün pay sahibinin hakkını orantısız şekilde ihlal etmediğine ve bu nedenle de Alman Anayasasına aykırı olmadığına karar vermiştir.⁵³⁶

AktG. 173. paragrafın 1. fıkrasına göre şirketin yönetim ve denetim kurulunun ortak bir kararla mali tabloların tespitini genel kurula bırakması halinde veya yönetim kurulu tarafından tespit edilen mali tabloların denetim kurulu tarafından onaylanmaması halinde mali tablolar genel kurul tarafından tespit edilir.⁵³⁷ Genel kurulun mali tabloların tespiti hakkında karar alması halinde ise gizli yedek akçeler hakkında bilgi vermekten kaçınılamaz.⁵³⁸ Zira bu durumda gizli yedek akçelerle ilgili bilgi AktG. 131. paragrafın 1. fıkrası çerçevesinde gündem konusuyla ilgili değerlendirme yapabilmek için önemli hale gelir.⁵³⁹

Pay sahibinin, şirketin iştiraklerinin kayıtlı ve nominal değerlerine ilişkin bilgi talepleri AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 3. bendi gereği kaçınma hakkına konu olabilir.⁵⁴⁰ Zira piyasa fiyatlarının bilinmesi halinde kayıtlı iştiraklere ilişkin bilgi talepleri, gizli yedek akçelerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Buna karşın şirketin malvarlığı kalemlerinin satımı söz konusu olduğunda bilgi vermekten kaçınma hakkına dayanılamaz. Zira AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 3. bendi yalnızca gizli

⁵³⁴ Höfs, s. 32.

⁵³⁵ Spindler/Stilz, s. 1754.

⁵³⁶ Höfs, s.32; Spindler/Stilz, s. 1754; Ayrıca bkz.: **Bundesverfassungsgericht, 20.09.1999–1 BvR 168/93.**

⁵³⁷ Kural olarak mali tablolar yönetim ve denetim kurulu tarafından tespit edilir. İşleyişte, yönetim kurulu mali tabloları düzenleyerek denetim kurulunun onayına sunar. Denetim kurulu da bunu onaylar. Ancak istisnai olarak yönetim ve denetim kurulunun ortak bir kararla bunu genel kurula bırakması veya denetim kurulunun yönetim kurulu tarafından hazırlanan mali tablolara onay vermemesi halinde mali tablolar genel kurul tarafından tespit edilir. Bkz.: **Hoffmann-Becking**, s. 1030,1031. AktG.’nin “*Genel Kurul Tarafından Tespit*” başlıklı 173. paragrafının 1. fıkrasına göre “*Yönetim ve denetim kurulu mali tabloların tespitini genel kurula bırakma kararı alması halinde veya denetim kurulunun mali tablolara onay vermemesi halinde, genel kurul mali tabloları tespit eder.*”

⁵³⁸ Hüffer, s. 761; **Wilhelmi/Wilhelmi**, s 710; **Wachter**, s. 826.

⁵³⁹ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s 710.

⁵⁴⁰ **Schäfer**, s. 187.

yedek akçelerin oluşturulması ile ilgili olup satım söz konusu olması halinde gizli yedek akçelerin ortaya çıkması durumuyla ilgili değildir.⁵⁴¹

Gizli yedek akçelerin yanında gizli yükümlülükler (stille Lasten) ilişkin bilgi talepleri de buna dahildir.⁵⁴² Her ne kadar kanunen bilançoda düzenlenmese de uygulamada malvarlığı kalemlerinin değerlerine ilişkin sübjektif ve hatalı bir değerlendirme yapılması tehlikesine karşı gizli yükümlülüklerin de bu kapsamda olduğu kabul edilebilir.⁵⁴³ Dolaylı olarak da olsa şirkete ait malvarlığı kalemlerinin gerçek değerlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bilgi talepleri de yine bu kapsamdadır.⁵⁴⁴ Şirketin iştiraklerinin likidite veya varlık değerine ilişkin bilgi talepleri buna örnek olarak verilebilir.⁵⁴⁵ Bununla beraber şirketin mali tablolarında gizli yedek akçelerin zaten yer alması halinde bilgi vermekten kaçınma hakkına dayanılması mümkün değildir. Bu durum özellikle şirketin bilançosunun, Uluslararası Muhasebe Standartlarına (International Accounting Standards) veya Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (International Financial Reporting Standards) göre hazırlanarak gizli yedek akçelere de yer vermesi halinde söz konusu olur.⁵⁴⁶ Aynı durum şirket bilançosunun açık bilançoya atıf yapması halinde de geçerlidir.⁵⁴⁷

Pay sahiplerinin dolaylı olarak da olsa gizli yedek akçelere yönelen bilgi talepleri bilgi vermekten kaçınma hakkı nedeniyle karşılanmaz.⁵⁴⁸ Örneğin; şirkete ait işyerlerinin yangına karşı sigortalanması halinde eşyaların sigorta değerlerine ilişkin bilgi talebi, eşyaların bilançoda yer alan değerlerine değil, gerçek değerlerine yönelik olacağından kaçınma hakkı kapsamına girer.⁵⁴⁹ Aynı şekilde makineler ve mefruşatlar için belirlenmiş sigorta bedellerine ilişkin bilgi talepleri ve ayrıca iç değerlerdeki artışa ilişkin bilgi talepleri bulunması halinde de yine bilgi vermekten kaçınma hakkına dayanılabilir.⁵⁵⁰

⁵⁴¹ **Bürgers/Körber**, s. 1098;

⁵⁴² **Wachter**, s. 826; **Spindler/Stilz**, s. 1754; **Bürgers/Körber**, s. 1098.

⁵⁴³ **Spindler/Stilz**, s. 1754; **Schmidt/Lutter**, s. 2185.

⁵⁴⁴ **Schmidt/Lutter**, s. 2184; **Hölters**, s. 1089.

⁵⁴⁵ **Schmidt/Lutter**, s. 2185.

⁵⁴⁶ **Hölters**, s. 1089; benzer şekilde bkz.: **Spindler/Stilz**, s. 1754; benzer şekilde bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2184.

⁵⁴⁷ **Hölters**, s. 1089.

⁵⁴⁸ **Heidel**, s. 775; **Höfs**, s. 32.

⁵⁴⁹ **Höfs**, s. 32; **Bürgers/Körber**, s. 1098.

⁵⁵⁰ **Bürgers/Körber**, s. 1098;

dd. Bilançolandırma ve Değerleme Metotları

Pay sahibinin bilançolandırma ve değerleme metodlarına ilişkin bilgi talep etmesi halinde, genel kurulun mali tabloları tespit etmemesi şartıyla, mali tabloların ekinde yer alan bu metodlar hakkında bilgi, şirketin malvarlığı, mali ve gelir durumuna ilişkin pay sahibine gerçek duruma uygun bir resim sunması için yeterliyse, AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 4. bendi uyarınca bilgi vermekten kaçınılabılır.⁵⁵¹ Hüküm pay sahibine önceden yazılı olarak verilen bilginin, sözlü olarak da verilmesinin gerekmemesi ilkesinin bir sonucudur.⁵⁵² Hüküm AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 3. bendindeki gizli yedek akçelerle ilgili bilgi vermekten kaçınma hakkına ilişkin düzenleme ile bağlantılı olup, burada da hükmün düzenlenme amacı şirketin rakiplerine ve sözleşme partnerlerine karşı şirketin korunmasıdır.⁵⁵³

Şirketin mali tablolarının ekinde yer alan bilançolandırma ve değerleme metodlarına ilişkin bilginin HGB. 264. paragrafın 2. fıkrası⁵⁵⁴ hükmüne uygun olarak şirketin malvarlığı, mali ve gelir durumuna ilişkin olarak pay sahibine gerçeğe uygun bir resim ortaya koyması gereklidir.⁵⁵⁵ Ancak özel durumlar nedeniyle, mali tabloların gerçeğe uygun bir resim sunmaması halinde, bunun düzeltilmesi için HGB. 264. paragrafın 2. fıkrasının 2. cümlesine göre mali tablolara ek olmak üzere ilave bilgiler içeren bir ek belge düzenlenir.⁵⁵⁶ Bununla beraber AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 4. bendi aynı zamanda HGB. 284. paragrafın 2. fıkrasının 1. bendi⁵⁵⁷ ile de bağlantı

⁵⁵¹ Semler/Volhard, s. 499. Schmidt/Lutter, s. 2185; Hükmün gerekçesinde bu şart “Bu metotlara ilişkin bilgilerin malvarlığıyla ve gelir durumuyla ilgili mümkün olan en güvenilir bilgiyi temin etmesi için yeterli olması” şeklinde ifade edilmiştir. Bkz.: Kropff, s. 187.

⁵⁵² Semler/Volhard, s. 499.

⁵⁵³ Wachter, s. 826; Schmidt/Lutter, s. 2185; Spindler/Stilz, s. 1755.

⁵⁵⁴ HGB.’nın “Düzenleme Yükümlülüğü ve Muafiyet” başlıklı 264. paragrafının 2. fıkrasına göre “Sermaye şirketinin mali tablolarının, usulüne uygun şekilde defter tutma ilkelerini dikkate alarak şirketin malvarlığı, mali ve gelir durumunun gerçeğe uygun bir resmini sunması gerekir. Özel durumlar nedeniyle, mali tabloların 1. cümle çerçevesinde gerçeğe uygun bir resim sunmaması halinde, ekinde ilave bilgilere yer verilir. Dahili düzenleyen (Menkul Kıymet Ticareti Kanunu Paragraf 2 Fıkra 14) olarak kıymetli evrak (Kıymetli Evrak Ticareti Kanunu Paragraf 2 Fıkra 1) tedavüle sokan ve 327a maddesi çerçevesinde sermaye şirketi olmayan bir sermaye şirketinin temsile yetkili organının üyeleri, mali tablolara eklenmiş yazılı bir beyan içerisinde, mali tabloların bilinen en iyi bilgiye uygun şekilde 1. cümle çerçevesinde gerçek duruma uygun bir resim sunduğunu veya 2. cümleye göre ekte yer alan bilgileri içerdiğini taahhüt eder. En küçük sermaye şirketleri 1. fıkranın 5. cümlesindeki kolaylıktan yararlanmışsa, 2. cümlede yer alan gerekli ilave bilgilere bilançoda yer verir. Küçük sermaye şirketleri için kolaylıklar göz önüne alınarak düzenlenen mali tabloların 1. cümledeki şartlara uygun olduğu kabul edilir.”

⁵⁵⁵ Schmidt/Lutter, s. 2185.

⁵⁵⁶ Baumbach/Hopt, s. 1104.

⁵⁵⁷ HGB.’nin “Bilanço ile Kar ve Zarar Hesabının Açıklanması” başlıklı 284. paragrafının 1. fıkrasına göre “Ekte, bilançonun veya kar ve zarar hesabının münferit kalemleri için gerekli olan

içerisindedir.⁵⁵⁸ HGB. 284. paragraf düzenlemesi bilanço ile kar ve zarar hesabının ekinde yer alan ilave bilgilere ilişkindir. HGB. 284. paragrafın 2. fıkrasının 1. bendine göre bilanço ile kar ve zarar hesabında kullanılan bilançolandırma ve değerlendirme metotlarına ilişkin bilginin bilanço ile kar ve zarar hesabının eklerinde belirtilmesi gerekir.⁵⁵⁹

Bilançolandırma ve değerlendirme metotlarıyla ilgili olarak bilgi vermekten kaçınma hakkına başvurulabilmesi için HGB. 284. paragrafın 2. fıkrasının 1. bendine göre bilançolandırma ve değerlendirme metotlarına ilişkin mali tabloların ekinde yer alan bilginin, HGB. 264. paragrafın 2. fıkrası çerçevesinde şirketin malvarlığı, mali ve gelir durumu hakkında pay sahibine gerçeğe uygun bir resim sunması gerekir.⁵⁶⁰ Buna karşın pay sahibi tarafından talep edilen bilginin mali tabloların ekinde bulunması şart değildir.⁵⁶¹ Mali tabloların Uluslararası Muhasebe Standartlarına veya Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına uygun şekilde düzenlenmiş olması halinde de yine AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 4. bendi aynı şekilde uygulama bulur. Bu durumda önemli olan uluslararası finansal raporlama standartlarına ilişkin notların şirketin malvarlığı, mali ve gelir durumu hakkında yeterli bilgi sunmasıdır.⁵⁶²

Şirketin gerçek durumu konusunda bilgi sahibi olan pay sahibi karar vereceği konuyla ilgili olarak değerlendirme yapabilmek için önemli olan tüm durumlar hakkında bilgilenme imkanına sahip olur.⁵⁶³ Dolayısıyla pay sahibi açısından AktG. 131. paragrafın 1. fıkrası gereği bilginin gerekliliği şartı gerçekleşmeyeceğinden pay sahibinin bilgi talebi karşılanmayacaktır.⁵⁶⁴ Bununla birlikte genel kurulun mali tabloları tespit etmesi halinde AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 4. bendi kapsamında bilgi vermekten kaçınma hakkı söz konusu olmaz.⁵⁶⁵ AktG. 131.

bilgiler yer alır. Bunlar bilançonun ve kar ve zarar hesabının münferit kalemlerinin sırası içinde gösterilir. Ekte, seçme hakkının kullanımı çerçevesinde bilançoya veya kar ve zarar hesabına kaydedilmeyen bilgiler de gösterilir.” HGB. 284. paragrafının 2. fıkrasının 1. bendine göre ise “Ekte, bilançoda ve kar ve zarar hesabında yer alan kalemler için kullanılan bilançolandırma ve değerlendirme metotlarının belirtilmesi gerekir.”

⁵⁵⁸ Spindler/Stilz, s. 1755; Hölters, s. 1089.

⁵⁵⁹ Baumbach/Hopt, s. 1154, 1155.

⁵⁶⁰ Hüffer, s. 762; Höfs, s. 32; Grage, s. 82.

⁵⁶¹ Semler/Volhard, s. 499.

⁵⁶² Bürgers/Körber, s. 1099.

⁵⁶³ Kropff, s. 187.

⁵⁶⁴ Grage, s. 82; Schmidt/Lutter, s. 2185; Höfs, s. 32

⁵⁶⁵ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 254; Heidel, s. 776.

paragrafın 3. fıkrasının 3. bendinde gizli yedek akçelerle ilgili bilgi talebi için öngörülen genel kurulun mali tabloları tespit etmemesi şartı, bilançolandırma ve değerlendirme metotlarına ilişkin bilgi talebi açısından da aynı şekilde öngörülmüştür.⁵⁶⁶

Uygulamada AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 4. bendi uyarınca bilgi vermekten kaçınılması durumuna bugüne kadar pek rastlanmamıştır.⁵⁶⁷ Zira şirketlerin HGB. 284. paragrafın 2. fıkrası çerçevesinde bilgi verme yükümlülüklerini özenli şekilde yerine getirmesi halinde, hükmün uygulanma ihtimali oldukça düşüktür.⁵⁶⁸

ee. Ceza Yaptırımı

Yönetim kurulu, pay sahibine bilgi verdiği takdirde bir ceza yaptırımı ile karşılaşma tehlikesi buluması halinde AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendi gereği bilgi vermekten kaçınabilir.⁵⁶⁹ Hüküm hiç kimse ceza yaptırımına tabi bir fiil işlemeye zorlanamaz ilkesinden hareketle düzenlenmiştir.⁵⁷⁰ Bu nedenle yönetim kurulundan da bilgi vermek suretiyle ceza yaptırımına tabi bir fiil işlemesi beklenemez.⁵⁷¹ Düzenleme bir yandan yönetim kurulu üyelerinin menfaatlerini korurken, diğer yandan da hukuk düzeninin birlik ve bütünlüğüne hizmet etmektedir.⁵⁷²

Hükmün kapsamına ister tamamlanmış ister teşebbüs aşamasında kalmış olsun ceza yaptırımına tabi her çeşit fiil dahildir. Bu bağlamda suçun faili olarak fail, yardımcı fail, dolaylı fail, kışkırtan, iştirak eden vs. her türlü şekilde işlenebilecek ceza yaptırımına tabi fiiller yine bu kapsamdadır.⁵⁷³ Kabahatler de yine bu çerçevede değerlendirilir.⁵⁷⁴ Bu fiillere örnek olarak Alman Ceza Kanununda (Strafgesetzbuch) yer alan vatana ihanet, ülke güvenliğini tehlikeye atmak, devlet sırlarının ifşa edilmesi gibi suçlar verilebilir.⁵⁷⁵ Banka sırları ise kişisel bilgileri ve müşteri sırlarını

⁵⁶⁶ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 710; **Hölters**, s. 1089; **Spindler/Stilz**, s. 1755.

⁵⁶⁷ **Spindler/Stilz**, s. 1755; **Heidel**, s. 777.

⁵⁶⁸ **Hölters**, s. 1089; **Schmidt/Lutter**, s. 2184.

⁵⁶⁹ **Semler/Volhard**, s. 500.

⁵⁷⁰ **Schmidt/Lutter**, s. 2185, 2186.

⁵⁷¹ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 710; **Hüffer**, s. 762.

⁵⁷² **Spindler/Stilz**, s. 1755;

⁵⁷³ **Wachter**, s. 827; **Hölters**, s. 1089; **Schmidt/Lutter**, s. 2186;

⁵⁷⁴ **Wachter**, s. 827; **Bürgers/Körber**, s. 1099; **Spindler/Stilz**, s. 1755; **Heidel**, s. 777.

⁵⁷⁵ **Spindler/Stilz**, s. 1755; **Heidel**, s. 777; **Manz/Mayer/Schröder**, s. 196; benzer şekilde bkz.: **Hüffer**, s. 762; benzer şekilde bkz.: **Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze**, s. 425.

içermediği sürece AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendi çerçevesinde değerlendirilmez.⁵⁷⁶

Görevi gereği şirket sırlarına vakıf olan ve bir şirket sırrını, özellikle bir işletme veya iş sırrını (Betriebs- oder Geschäftsgeheimnis)⁵⁷⁷ açıklayan yönetim kurulu üyesinin hapis veya para cezasıyla cezalandırılacağını öngören AktG. 404. paragrafta⁵⁷⁸ düzenlenen sır saklama yükümlülüğünün ihlali AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendi çerçevesinde bilgi vermekten kaçınma hakkı vermez.⁵⁷⁹ Zira AktG. 404. paragrafta düzenlenen sır saklama yükümlülüğünü ihlal konusu 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendi gereği şirkete zarar verme şartı kapsamında ele alınır.⁵⁸⁰ Bu bağlamda şirkete zarar verme tehlikesi bulunmayan bir bilginin ceza yaptırımına tabi olmayacağı takdir edilir.⁵⁸¹ Ayrıca AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendinin uygulanması halinde işletme ve iş sırlarının çok geniş kapsamlı bir korumaya alınacağı, bu nedenle de pay sahibinin bilgi alma hakkının sınırlandırılacağı ve değersizleştirilebileceği kabul edilir.⁵⁸²

Yabancı hukuk sistemlerinde düzenlenen ceza yaptırımları, şirket açısından ülke sınırları dışında etki doğursa dahi, AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendi kapsamında değerlendirilmez.⁵⁸³ Bu durum ancak diğer şartların da oluşması halinde AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. bendi gereği şirket açısından zarar tehlikesi

⁵⁷⁶ **Heidel**, s. 777.

⁵⁷⁷ İşletme veya iş sırrı kavramı ile işletmeyle ve işletmenin idaresiyle bağlantılı olan, yalnızca sınırlı sayıda kişinin bildiği, aleni olmayan ve şirketin önemli organlarının iradesine göre gizli tutulması gereken her bilgiyi kapsar. Bkz.: **Grage**, s. 82, 83; **Wachter**, s. 1753, 1754.

⁵⁷⁸ AktG.'nin "Sır Saklama Yükümlülüğünün İhlali" başlıklı 404. paragrafın 1. fıkrası :

"(1) Bir şirket sırrını, özellikle bir işletme veya iş sırrını,

1. Yönetim veya denetim üyesi veya tasfiye memuru sıfatıyla

2. Denetçi veya denetçi yardımcısı sıfatıyla

bilen ve yetkisiz şekilde açıklayan kişi, bir yıla kadar hapis cezasıyla, borsaya kayıtlı şirketlerde iki yıla kadar hapis cezasıyla veya para cezasıyla cezalandırılır. Kişi, 2. bentteki durumda yalnızca, fiilin Alman Ticaret Kanununun 333. paragrafı gereği cezaya tabi olmaması halinde cezalandırılır."

⁵⁷⁹ **Hoffmann-Becking**, s. 845; **Semler/Volhard**, s. 500; **Grage**, s. 84; **Heidel**, s. 777; **Wachter**, s. 827; **Spindler/Stilz**, s. 1755; **Hölters**, s. 1089; **Hüffer**, s. 762; **Schmidt/Lutter**, s. 2186. Karşıt görüş için bkz.: **Bürgers/Körber**, s. 1099.

⁵⁸⁰ **Spindler/Stilz**, s. 1755; **Hölters**, s. 1089; **Schmidt/Lutter**, s. 2186; AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendinden bağımsız olarak aynı zamanda 3. fıkranın 1. bendi kapsamına girdiği görüşü için bkz.: **Bürgers/Körber**, s. 1099.

⁵⁸¹ **Hölters**, s. 1089.

⁵⁸² **Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff**, s. 257; **Wachter**, s. 827; **Spindler/Stilz**, s. 1755; **Grage**, s. 83, 84.

⁵⁸³ **Spindler/Stilz**, s. 1755; **Schmidt/Lutter**, s. 2186; **Hölters**, s. 1089; Karşıt görüş için bkz.: **Wachter**, s. 827.

çerçevesinde değerlendirilir.⁵⁸⁴ Bununla beraber yönetim kurulunun ceza yaptırımına tabi bilgi verme fiilinin o andaki güncel bilgi talebine ilişkin olması gerekmektedir.⁵⁸⁵ Bu nedenle yönetim kurulunun geçmişte ceza yaptırımına tabi kılan bir bilgi verme fiili AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendi kapsamında değildir.⁵⁸⁶ Ayrıca yönetim kurulunun, kendi yükümlülüğüne aykırı davranışını genel kuruldan saklamak suretiyle sorumluluktan kurtulmak için de yine AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendine dayanarak bilgi vermekten kaçınması mümkün değildir.⁵⁸⁷ Ayrıca yine yönetim kurulunun işlediği suç veya kabahatlerle ilgili olarak da yönetim kurulunun bilgi vermekten kaçınma hakkı bulunmamaktadır.⁵⁸⁸

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendi çerçevesinde ceza yaptırımına tabi bir bilgi verme durumunun söz konusu olması halinde bilgi vermekten kaçınma yönetim kurulunun takdirinde değildir.⁵⁸⁹ Yönetim kurulunun burada yapması gereken ceza veya kabahate ilişkin normun objektif ve sübjektif unsurlarının bilgi verme halinde gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmektir.⁵⁹⁰ Unsurların bulunduğunu tespit etmesi halinde bilgi vermekten kaçınma yönetim kurulu açısından bir yükümlülüktür.⁵⁹¹ Bunun yanında pay sahibinin bilgi alma hakkı, yönetim kurulu tarafından bilgi verme suretiyle işlenecek ceza yaptırımına tabi fiil için haklı bir gerekçe oluşturmaz.⁵⁹²

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 5. bendinde düzenlenen bilgi vermekten kaçınma nedeninin uygulaması, özellikle halka açık anonim şirketlerde Alman Menkul Kıymet Ticaretine İlişkin Kanun (Gesetz über Wertpapierhandel) çerçevesinde içeriden öğrenenlerin ticareti (Insiderdealing) diğer bir ifadeyle içeriden bilgi alıp satmak olarak bilinen durumla ilgili olarak yoğun olarak tartışılmaktadır.⁵⁹³ Ancak çalışmamızın konusu halka açık anonim şirketleri kapsamadığından bu konuya ayrıca değinilmeyecektir.

⁵⁸⁴ Hölter, s. 1089; Schmidt/Lutter, s. 2186.

⁵⁸⁵ Schmidt/Lutter, s. 2186.

⁵⁸⁶ Heidel, s. 777; Bürgers/Körber, s. 1099; Schmidt/Lutter, s. 2186.

⁵⁸⁷ Heidel, s. 777.

⁵⁸⁸ Grage, s. 82; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 258.

⁵⁸⁹ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 258; Bürgers/Körber, s. 1099.

⁵⁹⁰ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 258.

⁵⁹¹ Bürgers/Körber, s. 1099.

⁵⁹² Schmidt/Lutter, s. 2186.

⁵⁹³ Heidel, s. 777; Spindler/Stilz, s. 1755; Schmidt/Lutter, s. 2186.

ff. Kredi ve Finansal Hizmet Kuruluşları

Kanun koyucu kredi ve finansal hizmet kuruluşları için bilgi vermekten kaçınma hakkıyla ilgili olarak özel bir durum düzenlemiştir.⁵⁹⁴ AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 6. bendine göre kredi veya finansal hizmet kuruluşu⁵⁹⁵ niteliğindeki şirketlerin yönetim kurulları, kullanılmış olan bilançolandırma ve değerlendirme metotlarına ve uygulanmış olan mahsup işlemlerine ilişkin olarak, bunların mali tablolarında, faaliyet raporunda, konsolide mali tablolarında veya konsolide faaliyet raporunda kullanılmasının gerekli olmaması halinde, bilgi vermekten kaçınabilir.⁵⁹⁶ Hükümle, mali tablolarında ve faaliyet raporunda yer alan bilgilerin bildirilme yükümlülüğünün önüne geçilmiştir.⁵⁹⁷ Doktrinde hakim olan görüşe göre düzenleme ile bankaların halkın ekonomisiyle ilgili olan özel konumuna olan güven korunmak istenmiştir.⁵⁹⁸

Hüküm HGB. 340. ve devamı paragrafları ile bağlantılı olup, anılan maddelerde öngörülen bilançolandırma kolaylıklarından gerçekten yararlanılmış olması halinde kredi veya finansal hizmet kuruluşunun yönetim kurulunun bilgi vermekten kaçınma hakkı bulunmaktadır.⁵⁹⁹ Özellikle “*Genel Banka Riskleri İçin Önlem*” madde başlıklı HGB. 340f paragrafın 3. fıkrası, kredi kuruluşlarının kayıplarını örtebilmesi için istisnai olarak değer artışları ve amortismanlar için mahsup imkanı tanımıştır. AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 6. bendinde öngörülen bilgi vermekten kaçınma hakkı ile ise bu zararı örtme metotlarını koruma altına alınarak, bankalardan panikle para çekme ve bunun diğer kuruluşlardaki zincirleme reaksiyonunun engellenmesi amaçlanmıştır.⁶⁰⁰

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 6. bendi çerçevesinde yönetim kurulunun talep edilen bilgiyle ilgili olarak şirket açısından bir menfaat ve zarar ölçümü yapması

⁵⁹⁴ Grage, s. 84.

⁵⁹⁵ Kredi İşleriyle İlgili Kanununun (Gesetz über Kreditwesen) 1. paragrafının 1. fıkrasına göre kredi kuruluşu, banka işlerini ticari olarak veya belirli bir kapsamda yürüten ticari şekilde kurulmuş bir ticari işyeri olan işletmelerdir. Kredi İşleriyle İlgili Kanununun 1. paragrafının 1. fıkrasının (1a) bendine göre ise finansal hizmet kuruluşu, ticari olarak veya belirli bir kapsamda finansal hizmet sunan ticari şekilde kurulmuş bir ticari işyeri olan ancak kredi kuruluşu olmayan işletmelerdir.

⁵⁹⁶ Schmidt/Lutter, s. 2187, 2188.

⁵⁹⁷ Bürgers/Körber, s. 1099.

⁵⁹⁸ Spindler/Stilz, s. 1756; Höfs, s. 32; Schmidt/Lutter, s. 2188.

⁵⁹⁹ Wachter, s. 827; Hölters, s. 1089; Schmidt/Lutter, s. 2188.

⁶⁰⁰ Höfs, s. 32.

gerekli değildir.⁶⁰¹ Bununla birlikte yönetim kurulunun yükümlülüklerini ihlal ettiğine dair haklı bir şüphe bulunması ve talep edilen bilginin de gerçek durumun ortaya çıkmasına hizmet etmesi halinde bilgi vermektan kaçınılamaz.⁶⁰² Zira AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 6. bendi çerçevesinde bilgi vermektan kaçınma hakkı yönetim kurulunun yükümlülüklerine aykırı davranışları nedeniyle pay sahiplerine karşı olan sorumluluğundan kurtulma aracı olarak kullanılamaz.⁶⁰³

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 3. ve 4. bentlerinde öngörülen genel kurulun mali tabloları tespit etmemesi şartı burada uygulanmaz. Bu nedenle genel kurul mali tabloları tespit etse dahi AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 6. bendine dayanılarak bilgi vermektan kaçınılabılır. Bir kredi kuruluşu bankacılık faaliyetinden vazgeçse dahi AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 6. bendi uygulanabilir.⁶⁰⁴

gg. Şirketin İnternet Sitesi

AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 7. bendinde yer alan düzenlemeye göre pay sahibi tarafından talep edilen bilginin, şirketin internet sitesinde genel kurul toplantısından en az yedi gün önce erişime açılmış durumda ve genel kurul toplantısı esnasında da aralıksız olarak erişilebilir durumda olması halinde pay sahibine bilgi vermektan kaçınılabılır.⁶⁰⁵ Düzenlemenin amacı genel kurulu tipik standart sorulardan ve istatistiklere, listelere, olağan işlere ve dizinlere ilişkin bilgi taleplerinden kurtarmak ve böylelikle toplantı içeriğine yönelik tartışmalar için zaman kazanmaktır.⁶⁰⁶ Yönetim kurulunun bu internet sitesi vasıtasıyla bilgi verme imkanını pay sahiplerinin toplantıdan -en az yedi gün- önce yönelttiği sorular için de kullanması mümkündür.⁶⁰⁷ Bu çerçevede pay sahiplerinin standart sorularına veya toplantıdan önce sordukları sorulara ilişkin bilgiler internet sitesinde açıklanarak, toplantının etkinliğinin artırılması hedeflenmiştir.⁶⁰⁸

⁶⁰¹ Wachter, s. 827; Spindler/Stilz, s. 1756; Hölters, s. 1089; Bürgers/Körber, s. 1099; Schmidt/Lutter, s. 2188; Farklı görüş için bkz.: Heidel, s. 778.

⁶⁰² Hölters, s. 1089; benzer şekilde bkz.: Spindler/Stilz, s. 1756; Schmidt/Lutter, s. 2188.

⁶⁰³ Schmidt/Lutter, s. 2188, 2189.

⁶⁰⁴ Bürgers/Körber, s. 1099.

⁶⁰⁵ Wachter, s. 827.

⁶⁰⁶ Hölters, s. 1090; Wachter, s. 827; Bürgers/Körber, s. 1099; Spindler/Stilz, s. 1756; Heidel, s. 778; Schmidt/Lutter, s. 2189. Hükümle ulaşılmak istenen amaca uygulamada ulaşılamadığına dair görüş için bkz.: Hoffmann-Becking, s. 846. Hükümün diğer bir amacının da pay sahibinin genel kurul önündeki gerçek bilgi arayışının internet marifetiyle karşılanması olduğu görüşü için bkz. Lack, s. 172

⁶⁰⁷ Wachter, s. 827; Schmidt/Lutter, s. 2189.

⁶⁰⁸ Höfs, s. 33.

Şirket internet sitesinde yayınlanan bilginin pay sahibinin standart sorularına ilişkin olması halinde, bilgi vermekten AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 7. bendi gereği kaçınılmazdır. Zira bu durumda bilginin AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 1. cümlesinde yer alan değerlendirme yapmak için gereklilik şartı gerçekleşmemiş olur.⁶⁰⁹ Buna karşın bilginin önceden yöneltilen sorulara ilişkin olması halinde bilgi talebinin genel kurul toplantısı dışında karşılanması ve bilginin sözlü olarak verilmesi ilkesinin sınırlandırılması söz konusu olur.⁶¹⁰ Bu nedenle de toplantıya katılan pay sahiplerinden önceden sorulan soruyu genel kurulda tekrar sözlü bilgi talebine konu etmeleri beklenemez.⁶¹¹ Bununla beraber yönetim kurulunun önceden yöneltilen sorulara ilişkin bilgiyi şirketin internet sitesinde yayınlamak gibi bir yükümlülüğü de bulunmamaktadır.⁶¹²

İnternet sitesinde yayınlanacak bilgiye yalnızca yönetim kurulu karar verir. Yönetim kurulu kendisine önceden bildirilen veya herhangi bir şekilde öğrenmiş olduğu sorulara ilişkin bilgilere internet sitesinde yer verebilir. Buna karşın pay sahiplerinin bu şekilde bilgiye erişim ile ilgili bir talep hakkı yoktur.⁶¹³ Bir kısım pay sahiplerinin internet erişiminin olmaması bilgi vermekten kaçınma hakkını etkilemez.⁶¹⁴ Bilginin internet sitesinde erişilebilirliği ile kastedilen ise, bilginin internet sitesinde saklı bir şekilde olmaması, pay sahibinin bilgiye sitenin ana sayfasından doğrudan veya dolaylı olarak açıkça gösterilmiş link veya linkler vasıtasıyla bilginin bulunduğu diğer sayfalara da problemsiz bir şekilde ulaşabilir durumda olmasıdır.⁶¹⁵ Bununla beraber gündem maddesinde veya genel kurul toplantısına davet mektubunda internet sitesine ilişkin herhangi bir uyarı bulunması şart değildir.⁶¹⁶ Kanun koyucu bilerek

⁶⁰⁹ **Hüffer**, s. 763; **Höfs**, s. 33. Doktrinde bazı yazarlar AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 7. bendinde aslında bir bilgi vermekten kaçınma hakkı değil, bilginin önceden açıklanması neticesinde bilginin gerekliliği unsurunun ortadan kalkmasının söz konusu olduğunu ifade etmişlerdir. Bkz.: **Lack**, s. 173; **Höfs**, s. 33.

⁶¹⁰ **Hüffer**, s. 763; **Hölter**, s. 1090; **Schmidt/Lutter**, s. 2190.

⁶¹¹ **Hüffer**, s. 763.

⁶¹² **Lack**, s. 172.

⁶¹³ **Bürgers/Körber**, s. 1099; **Schmidt/Lutter**, s. 2189.

⁶¹⁴ **Bürgers/Körber**, s. 1099.

⁶¹⁵ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 197; **Hölter**, s. 1090; **Bürgers/Körber**, s. 1099; **Spindler/Stilz**, s. 1756; **Heidel**, s. 778; **Schmidt/Lutter**, s. 2189. Lack, şirketin internet sitesinde yer alan bilgiye erişim konusunda iki önemli kriter bulunduğunu bunların kolayca fark edilebilirlik (leichte Erkennbarkeit) ve doğrudan ulaşılabilirlik (unmittelbare Erreichbarkeit) olduğunu, bu iki kriterin pay sahibinin internet sitesinde yayınlanan bilgiye erişimi açısından şart olduğunu ifade etmiştir. Bu çerçevede pay sahibinin şirket internet sitesinin ana sayfasında doğrudan veya her bir alt sayfada bir link gösterilmesi suretiyle; ana sayfada yer alan bir link aracılığıyla açılan sayfada yer alan ikinci bir linkten sonra bilgiye erişebilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz.: **Lack**, s. 178, 183.

⁶¹⁶ **Bürgers/Körber**, s. 1099; benzer şekilde bkz.: **Heidel**, s. 778.

genel kurul davet mektubuna internet sitesine ilişkin bir ibare konulmasını öngörmemiştir. Ancak uygulamada tavsiye edilmektedir.⁶¹⁷ AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 7. bendi çerçevesinde pay sahibinin internet sitesindeki bilgiye erişimi konusunda hukuken bilgili olmamakla birlikte ticari hayata katılma konusunda makul, ortalama bilgi sahibi ve durumun gerektirdiği şekilde dikkatli, ortalama teknik bilgiye sahip ortalama internet kullanıcısı pay sahibi esas alınır.⁶¹⁸

Bilginin genel kurul toplantısından en az yedi gün önce internet sitesinde erişime açılması ve genel kurul toplantısı süresi boyunca, toplantı sona erene kadar kesintisiz olarak erişilebilir durumda olması gerekir.⁶¹⁹ Sürenin hesaplanmasında AktG. 121. paragrafın 7. fıkrası esas alınır. Buna göre yedi günlük sürenin hesabında toplantı tarihi hesaplamaya dahil edilmez.⁶²⁰ Bununla beraber şirketin internet sitesine girişte yaşanan önemsiz veya geçici arızalar erişim süresinin uzatılmasını gerektirmez.⁶²¹ Önemsiz veya geçici arızaların neden kaynaklandığının, özellikle şirketin kusuruyla mı yoksa dışarıdan bir siber saldırı nedeniyle mi olduğunun da bir önemi yoktur.⁶²² Şirketin kusurundan kaynaklanan ve önemsiz olmayan arızalar nedeniyle internet sitesine girişte sorun yaşanması riski bulunması halinde bir denkleştirme yapılarak bilginin internet sitesinde daha uzun bir süre için erişime açık tutulması suretiyle sorun riski azaltılabilir. Fakat böyle bir denkleştirme de yapılmaması halinde yönetim kurulu AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 7. bendine dayanarak bilgi vermekten kaçınamaz.⁶²³

Bilginin şirketin internet sitesinde yayınlanmasına ek olarak genel kurul toplantısında da erişime hazır halde bulundurulması gerekir. Ancak bunun için bir şekil şartı belirlenmemiştir.⁶²⁴ Bu çerçevede bilginin genel kurul toplantısı esnasında belgelerle yazılı şekilde veya elektronik ortamda ekranlardan ya da bilgisayarlardan görünebilecek şekilde de erişime hazır bulundurulması gerekir.⁶²⁵ Ancak her ikisinin de aynı anda gerçekleştirilmesi şart olmayıp, yönetim kurulunun burada seçim hakkı

⁶¹⁷ **Heidel**, s.778.

⁶¹⁸ **Lack**, s. 179, 180.

⁶¹⁹ **Hölters**, s. 1090; **Spindler/Stilz**, s. 1756; **Hüffer**, s. 762; **Heidel**, s.778; **Lack**, s. 184.

⁶²⁰ **Bürgers/Körber**, s. 1099.

⁶²¹ **Heidel**, s.778; **Lack**, s. 186; **Hölters**, s. 1090; **Schmidt/Lutter**, s. 2190.

⁶²² **Heidel**, s.778.

⁶²³ **Lack**, s. 187.

⁶²⁴ **Bürgers/Körber**, s. 1100; **Schmidt/Lutter**, s. 2190; **Lack**, s. 183; **Spindler/Stilz**, s. 1756.

⁶²⁵ **Hölters**, s. 1090; **Höfs**, s. 33; **Heidel**, s.778; **Lack**, s. 183, 184.

bulunmaktadır. Böylelikle pay sahiplerine internete girmeden de bilgiye ulaşma imkanı sunulur.⁶²⁶ Bilginin şirketin internet sitesinde kesintisiz olarak erişime açık olup olmadığına dair ihtilaf bulunması halinde ispat yükü şirkete aittir.⁶²⁷

Bilginin internet sitesinde yayınlanması suretiyle kolektif bir şekilde verilmesi, bireysel bilgi alma hakkının karşılanmasına göre daha az masraflı bir yol olarak görülmekle beraber, birtakım riskleri de beraberinde getirmektedir. Zira gerçek dışı veya yanlış zamanlama ile yapılan bilgi yayınları tazminat yükümlülüğü veya cezai yaptırımla sonuçlanabilir.⁶²⁸ Ayrıca yine bilginin şirketin internet sitesinde önceden yayınlaması her zaman şirketi bilgi verme yükümlülüğünden kurtarıcı etki yaratmayacağı, aksine bilgiye ilişkin soruların artmasına sebebiyet verebileceğinin de şirket tarafından göz önüne alınması gerekir.⁶²⁹ Pay sahibi tarafından şirketin internet sitesinde yayınlanan bilgiyle bağlantılı ek ve detaylı bilgi talepleri yöneltilmesi de mümkündür. Bu durumda AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 7. bendine dayanarak bilgi vermekten kaçınılamaz.⁶³⁰ Bu noktada pay sahibinin genel kurul toplantısındaki ek bilgi talebinin önceden internet sitesinde yayınlanmak suretiyle tamamen karşılanıp karşılanmadığı ve ek veya detaylı sorulara ihtiyaç bulunup bulunmadığı konusunda kriterler önceden verilen bilgi çerçevesinde değerlendirilir.⁶³¹ Buna karşın pay sahibinin ek bilgi talebi, teknik bilgisine güvenilen üçüncü bir kişinin yalnızca önceden internet sitesinden öğrendiği bilgiye dayanarak karşılanabiliyorsa ve ek bilgi talebi makul ticari, hukuki ve diğer bilgilerle donanımlı olan bir pay sahibi için gereksiz olacaksa yine bilgi vermekten kaçınma hakkına başvurulabilir.⁶³²

⁶²⁶ Lack, s. 177; 184.

⁶²⁷ Heidel, s.778.

⁶²⁸ Spindler/Stilz, s. 1756

⁶²⁹ Spindler/Stilz, s. 1756; Hölters, s. 1090; Höfs' e göre bilginin önceden açıklanmış olması genel kurul toplantısında yeni ve detaylı bilgi taleplerine yol açabilir ve bu nedenle de toplantının etkinliğini artırma amacı tehlikeye düşebilir. Buna karşın bu gibi durumlarda imkansızlık bir bilgi vermekten kaçınma nedeni olarak ileri sürülebilir. Bkz.: Höfs, s. 33.

⁶³⁰ Hölters, s. 1090; Wachter, s. 827; Bürgers/Körber, s. 1100; Hüffer, s. 762. Schmidt/Lutter, s. 2189.

⁶³¹ Schmidt/Lutter, s. 2189. Ek sorulara izin verilip verilemeyeceği konusunun pay sahibinin bilgi alma hakkı ve ek sorular göz önüne alınarak değerlendirilmesi gerektiğiyle ilgili olarak bkz.: Lack, s. 187.

⁶³² Bürgers/Körber, s. 1100.

2. Bilgi Alma Hakkının Diğer Sınırları

Her ne kadar AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında pay sahibinin bilgi alma hakkını sınırlandıran nedenler açıkça sayılmış olsa da, bunların yanında hakkın kullanımının sınırlandırılmasını gerektiren başka durumlar da ortaya çıkabilir.⁶³³ Bunlar hakkın kötüye kullanılması, bilgi vermenin imkansızlığı, bilgi vermenin makul olmaması ve sadakat yükümlülüğüne aykırılıktır.⁶³⁴ Bu koşulların ortaya çıkması halinde pay sahibine bilgi vermekten kaçınılabılır.⁶³⁵

a. Hakkın Kötüye Kullanılması

BGB. 242. paragrafta hakkın kötüye kullanılmamasına ilişkin genel ilke düzenlenmiştir.⁶³⁶ Bu çerçevede pay sahibinin bilgi alma hakkı da hakkın kötüye kullanımıyla ilgili temel ilke olan BGB. 242. paragraftaki sadakat ve güven ilkesine aykırı olarak kullanılamaz.⁶³⁷ Bununla birlikte doktrinde pay sahibinin bilgi alma hakkının BGB. 242. paragraf çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusu tartışmalıdır.⁶³⁸ Ancak genel olarak hakkın kötüye kullanılmaması genel ilkesinin pay sahibinin bilgi alma hakkı için de geçerli olduğu kabul edilir.⁶³⁹ Bu ilke özellikle pay sahibinin bilgi talebinin gündem konusuyla ilgili olarak gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması ve şirkete zarar getirme tehlikesi de dahil olmak üzere herhangi bir bilgi vermekten kaçınma nedeninin bulunmaması halinde önem kazanır. Diğer yandan bu ilkenin kısıtlayıcı etkisi bilgi alma hakkının içinin boşaltılmasının önlenmesi açısından da önemlidir.⁶⁴⁰

⁶³³ Spindler/Stilz, s. 1757.

⁶³⁴ Schäfer, s. 191; kısmen bkz.: Spindler/Stilz, s. 1757. Spindler/Stilz, bilgi alma hakkının diğer bir sınırı olarak genel kurulun pay sahipleri demokrasisinin karar ve toplantı yeri olma işlevinden bahsetmektedir. Bu nedenle de genel kurulun işleyiş düzenini bozan örneğin; çok sayıda ve detaylı soruların bilgi alma hakkının sınırını oluşturduğunu ifade eder. Bkz.: Spindler/Stilz, s. 1757.

⁶³⁵ Schäfer, s. 191.

⁶³⁶ BGB.'nin "Sadakat ve Güven İlkesine Göre İfa" başlıklı 242. paragrafına göre "Borçlu borcunu ifayı işlem teamülünü göz önüne alarak sadakat ve güven ilkesinin gerektirdiği şekilde yerine getirmekle yükümlüdür."

⁶³⁷ Schäfer, s. 191

⁶³⁸ Semler/Volhard, s. 500; Hüffer, s. 763.

⁶³⁹ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 711; Spindler/Stilz, s. 1757; Hoffmann-Becking, s. 841; Manz/Mayer/Schröder, s. 197; Höfs, s. 34; Hölter, s. 1084; Schäfer, s. 191; Dröge, s. 50; Grage, s. 246; Bürgers/Körber, s. 1100; Wachter, s. 823; Lack, s. 112; Karşıt görüş için bkz.: Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 260.

⁶⁴⁰ Schäfer s. 193.

Bilgi talebinin hakkın kötüye kullanımı nedeniyle reddedilebilmesi için sübjektif ve objektif olarak olağan dışı durumların ortaya çıkması ve bunlar nedeniyle bilgi vermenin katlanılmaz hale gelmesi gerekir. Bunun yanında pay sahibinin sorusunun objektif içeriğinden anlaşılmayan sübjektif amaçlar ve pay sahibinin saiki, hakkın kötüye kullanımının değerlendirilmesinde belirleyici olur. Her ne kadar gereklilik şartının varlığı gereği pay sahibinin bilgi talebindeki saiki temelde önemli olmasa da yine de hakkın kötüye kullanımının söz konusu olmaması ilkesi burada da geçerlidir.⁶⁴¹ Bununla birlikte hakkın kötüye kullanımının tespitinin o anda yapılması genellikle kolay değildir. Zira hakkın kötüye kullanımı genellikle pay sahibinin daha sonraki davranışlarından anlaşılır. Bu nedenle de pay sahibinin bilgi talebinin hakkın kötüye kullanımını nedeniyle reddilmesi yoluna pek başvurulmaması tavsiye edilir.⁶⁴²

Hakkın kötüye kullanılması nedeniyle bilgi vermekten kaçınılması durumunda, bilgi vermekten kaçınma hallerini sınırlı sayıda düzenleyen ve bunların arasında hakkın kötüye kullanılması halini içermeyen AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasındaki sayılan nedenler dışında başka bir nedenle bilgi vermekten kaçınılamayacağına dair hükme aykırılık söz konusu olmaz.⁶⁴³ Bununla beraber hakkın kötüye kullanılmaması ilkesi pay sahibinin bilgi alma hakkı açısından pek işlevsel değildir. Zira AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasında bilgi alma hakkının unsurları arasında gündem konusuyla ilgili gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olma şartı, zaten hakkın kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla düzenlenmiştir.⁶⁴⁴ Ancak buna rağmen tüm hukuk düzeni için geçerli olan hiçbir hakkın kötüye kullanılamayacağı temel ilkesi pay sahibinin bilgi alma hakkı için de geçerlidir.⁶⁴⁵ Bilgi alma hakkının kötüye kullanılmasındaki temel amaç, yönetim kuruluna yöneltilen sorularla sözde veya gerçekten bilgi eksikliğini provoke etmek ve bununla bağlantılı olarak genel kurul kararı hakkında iptal davası açmaktır.⁶⁴⁶ Hakkın kötüye kullanılması, hakkın

⁶⁴¹ Schäfer, s. 193.

⁶⁴² Semler/Volhard, s. 501.

⁶⁴³ Bürgers/Körber, s. 1100; Schmidt/Lutter, s. 2191; Schäfer, s. 191.

⁶⁴⁴ Höfs, s. 35; Schmidt/Lutter, s. 2191; Semler/Volhard, s. 501; Schäfer, s. 192.

⁶⁴⁵ Schäfer, s. 192.

⁶⁴⁶ Höfs, s. 34.

sadık olmayan, ağır menfaatçi veya ölçüsüz ya da tutarsız kullanımı gibi farklı şekillerde gerçekleşebilir.⁶⁴⁷

Diğer hakkın kötüye kullanım halleri sadakat yükümlülüğüne aykırılık olarak değerlendirilir ve pay sahibine bilgi verilmez. Hakkın kötüye kullanımına rağmen pay sahibine bilgi verilmiş olması halinde, bilginin hukuka uygunluğu genel kurallara göre belirlenir ve artık yönetim kurulu hakkın kötüye kullanımını gerekçe gösteremez.⁶⁴⁸ Bununla beraber pay sahibinin ilave soruları ve yönetim kurulunun yetersiz cevabı neticesinde sorusunu tekrar etmesi hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmez.⁶⁴⁹ Yine pay sahibinin sorusu aracılığıyla muhalefet etmesi veya kendi kendisini tatmin etmesi ya da şirket dışı şahsi menfaatler peşinde koşması hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilmez.⁶⁵⁰

aa. Hakkın Sadık Olmayan, Ağır Menfaatçi Kullanımı

Bilgi alma hakkının sadık olmayan, ağır menfaatçi kullanımı şirketi veya şirket organlarını aşağılamayı amaçlayan veya politik amaçlı sorular sorulması halinde ortaya çıkar.⁶⁵¹ Buna örnek olarak cezai yaptırıma tabi tamamen uydurma suçlamalarda bulunma gibi onur kırıcı sorular verilebilir. Bu tarz sorularda gereklilik şartının da bulunmadığı kabul edilir.⁶⁵² Buna karşın pay sahibinin bilgi alma hakkını; şahsi, bencilce şirket dışındaki menfaatler için veya sorusunun cevabını önceden bilmesine rağmen kullanması halinde ise bilgi alma hakkının sadık olmayan, kaba, menfaatçi kullanımı söz konusu olmaz.⁶⁵³ Yine pay sahibinin oylamaya ilişkin kararını önceden vermiş olmasına rağmen bilgi alma hakkını kullanması da bu kapsamda değerlendirilmez.⁶⁵⁴

⁶⁴⁷ Lack, s. 112; Semler/Volhard, s. 500; Hüffer, s. 763; Manz/Mayer/Schröder, s. 197; Hoffmann-Becking, s. 841; Spindler/Stilz hakkın kötüye kullanılması şekillerine hakkın şirket dışı menfaatler için kullanımını da dahil eder. Bkz.: Spindler/Stilz, s. 1758.

⁶⁴⁸ Bürgers/Körber, s. 1100.

⁶⁴⁹ Schmidt/Lutter, s. 2191

⁶⁵⁰ Heidel, s. 764.

⁶⁵¹ Schäfer, s. 193; Schmidt/Lutter, s. 2192.

⁶⁵² Schmidt/Lutter, s. 2192.

⁶⁵³ Hölters, s. 1084; Schmidt/Lutter, s. 2192. Benzer şekilde bkz.: Heidel, s. 764; Farklı görüş için bkz.: Semler/Volhard, s. 500.

⁶⁵⁴ Wachter, s. 824; Hüffer, s. 763; Hölters, s. 1084; Schmidt/Lutter, s. 2192.

bb. Hakkın Ölçüsüz Kullanımı

Bilgi alma hakkıyla ilgili olarak kanunda genel kurul toplantısında sorulabilecek sorulara ilişkin bir sınırlama düzenlenmemiştir. Bu çerçevede gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması kaydıyla çok sayıda soru da cevaplandırılabilir. Ancak bilgi alma hakkı çok fazla sayıda detay gerektiren sorunun ortalama bir pay sahibi için gereklilik sınırını aşması halini kapsamaz.⁶⁵⁵ Aşırı derecede fazla sayıda veya aşırı derecede detaylı sorular sorulması halinde bilgi alma hakkının ölçüsüzce kullanımı söz konusu olur.⁶⁵⁶ Örneğin; şirketin 5.000 den fazla ticari iş süreciyle ve 25.000 ayrı veri içeren bilgi talebi hakkın ölçüsüzce kullanımına örnek olarak gösterilebilir.⁶⁵⁷ Bu durumda bilginin gerekliliği şartının da gerçekleşmediği kabul edilir.⁶⁵⁸ Hakkın ölçüsüzce kullanımında önemli olan genel kurul toplantısının öngörülen süre içerisinde tamamlanması ve toplantının pay sahiplerinin bireysel bilgi ihtiyaçları ile domine edilmemesidir. Bu çerçevede de pay sahiplerinin bilgi alma hakkını ölçüsüzce kullanımının önüne geçmek için toplantı başkanının soru sorma hakkını uygun bir şekilde sınırlandırması gerekir.⁶⁵⁹

cc. Hakkın Tutarsız Kullanımı

Hakkın tutarsızca kullanımı ise sormuş olduğu sorular cevaplanmamasına veya cevabı açık bırakılmasına rağmen bu duruma o anda sessiz kalıp, daha sonraki bilgi vermeye zorlama veya iptal davası sürecinde, daha ziyade kendisinin sorumlu olduğu bilgi talebinin karşılanmamasını gerekçe göstermesi halinde söz konusu olur. Buna karşın pay sahibinin hakkı kötüye kullanma niyetiyle hareket etmesi ve bu nedenle sorusunun cevabını ihmal etmesi gerekir. Yalnızca cevabın ihmal edilmesi pay sahibinin hakkının tutarsızca kullanımı olarak kabul edilmez. Zira yönetim kurulunun temel görevi kendisine yöneltilen soruları tam olarak cevaplandırmaktır.⁶⁶⁰ Bununla beraber yönetim kurulunun kendisine yöneltilen soruda detaylar vermemesi ve pay sahibinin de ilave sorular sormaması durumu ise bundan farklıdır. Yine bir pay sahibinin, denetim kurulunun düzenlemiş olduğu

⁶⁵⁵ Hoffmann-Becking, s. 840.

⁶⁵⁶ Hoffmann-Becking, s. 841; Schmidt/Lutter, s. 2192; Hüffer, s. 763.

⁶⁵⁷ Semler/Volhard, s. 501; Bürgers/Körber, s. 1100.

⁶⁵⁸ Schmidt/Lutter, s. 2192. Buna karşın örneğin; genel kurul toplantısından 4 gün önce bir işletme sözleşmesiyle ilgili 54 sorudan oluşan bilgi talebi yöneltilmesi hakkın ölçüsüzce kullanımı olarak değerlendirilmez. Bkz.: Wachter, s. 824.

⁶⁵⁹ Hüffer, s. 764.

⁶⁶⁰ Schmidt/Lutter, s. 2192.

denetim raporunda bulunan bir eksiklik bilgi alma hakkını ortadan kaldırmamasına rağmen, denetim raporunda önemli bir eksiklik bulunduğu gerekçesiyle denetim kurulu hakkındaki ibra kararına karşı iptal davası açması durumu da hakkın pay sahibi tarafından tutarsızca kullanımı olarak değerlendirilmez.⁶⁶¹

Genel kurul toplantısında ses kaydı alınması halinde pay sahibinin çok fazla sayıda sorusu bulunmasına rağmen, ses kaydındaki soruların bir kısmını tutanağa kaydetmemesine rağmen, daha sonradan kaydedilmeyen soruların cevaplanmadığı iddiasında bulunması ise hakkın tutarsızca kullanımı olarak kabul edilir.⁶⁶² Ayrıca pay sahibinin toplantı görüşmelerinin sonlandırıldığı bildirilerek yalnızca 1 saatlik bir soru sorma süresi öngörülmesi halinde, toplantı esnasında daha önceki söz haklarında farklı konulardan bahsetmesine rağmen esas sorusunu genel kurul toplantısındaki görüşmeler tamamlandıktan sonra sorması halinde de yine hakkın tutarsızca kullanımı söz konusu olur.⁶⁶³ Bunun dışında pay sahibinin sormuş olduğu soruların bir kısmının henüz cevaplandırılmadan, başka sorular yöneltmesi halinde de tutarsızca kullanım söz konusu olur. Bu durumda pay sahibinin cevaplandırılmamış önceki sorularının cevaplandırılmasını talep hakkından vazgeçmiş olduğu kabul edilebilir.⁶⁶⁴

b. İmkansızlık

Pay sahibinin bilgi alma hakkının diğer bir sınırını ise bilgi vermenin imkansızlığı oluşturur. İfa imkansızlığı hali BGB. 275. paragrafta⁶⁶⁵ düzenlenmiş olup, hüküm pay sahibinin bilgi alma hakkı açısından da geçerlidir.⁶⁶⁶ İmkansızlık nedeniyle bilgi vermekten kaçınılması durumunda AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında sayılan

⁶⁶¹ Schmidt/Lutter, s. 2193.

⁶⁶² Schmidt/Lutter, s. 2193; Hüffer, s. 764; Benzer şekilde bkz.: Semler/Volhard, s. 501.

⁶⁶³ Hüffer, s. 764; Schmidt/Lutter, s. 2193.

⁶⁶⁴ Bürgers/Körber, s. 1100.

⁶⁶⁵ “BGB. Paragraf 275 – İfa Yükümlülüğünün Ortadan Kalkması

(1) Edimin ifası borçlu veya herkes için imkansızsa, edimin ifasını talep hakkı ortadan kalkar.

(2) Borçlu, borç ilişkisinin içeriği ve sadakat ve güven ilkesi göz önüne alındığında ifa için gereken masrafların alacaklının edimdeki menfaati için büyük bir dengesizlik yaratması halinde edimi ifadan kaçınabilir. Borçludan beklenecek çabanın belirlenmesinde, borçlunun ifa engelinden sorumlu olup olmadığı da göz önüne alınır.”

(3) Borçlu, edimi şahsen ifa etmesi gerektiği ve ifa engeli ile alacaklının menfaati karşılaştırıldığında ifanın kendisinden beklenemeyeceği durumda edimi ifadan kaçınabilir.”

⁶⁶⁶ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 244; Spindler/Stilz, s. 1758; Hölter, s. 1090; Grage, s. 233; Semler/Volhard, s. 495.

nedenler dışında başka bir nedenle bilgi vermekten kaçınılamayacağına dair hükme aykırılık söz konusu olmaz.⁶⁶⁷ Buna karşın yönetim kurulu tarafından imkansızlık nedeniyle bilgi vermeme yoluna pek sık başvurulmaz.⁶⁶⁸ İmkansızlık temelde iki şekilde ortaya çıkar. İlki bilginin temin edilmesinin imkansızlığı, diğeri ise bilgi vermenin kapsamından kaynaklanan imkansızlıktır.⁶⁶⁹

aa. Bilginin Temin Edilmesinin İmkansızlığı

Bilginin temin edilmesinin imkansızlığı halinde, yönetim kurulunun pay sahibinin bilgi talebini karşılayabilmek için gerekli olan bilgiyi temin edememesi söz konusudur. AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 1. cümlesi gereği bilginin genel kurul toplantısında verilmesi gerektiğinden, bilgi vermenin de genel kurul toplantısında mümkün olması gerekir.⁶⁷⁰ Bu çerçevede yönetim kurulunun genel kurul toplantısına hazırlanma ve bu yükümlülük çerçevesinde gerekli bilgi ve belgeler ile yeterli sayıda personeli hazır bulundurma yükümlülüğü bulunmaktadır.⁶⁷¹ Bununla beraber pay sahiplerinin öngörülemeyen sorularının cevaplandırılması için belge temininin gerekmesi ve belge temininin çok zaman alacak olması nedeniyle pay sahibinin sorusunun genel kurul toplantısında cevaplandırılmasının beklenemeyecek olması veya ciddi bir gecikmeyi de beraberinde getirecek olması halinde, pay sahibinin bilgi alma hakkı imkansızlık nedeniyle ortadan kalkar.⁶⁷²

Aynı durum yönetim kurulunun ilave bilgiler olmadan genel kurul toplantısında vereceği bilginin güvenilir olmayan bir tahminden öteye geçmeyecek olması halinde de geçerlidir. Yönetim kurulunun özenli ve sadık hesap verme ilkelerine göre bilgi verme yükümlülüğü bulunduğu gibi, pay sahibinin de tam ve yeterli bilgi alma hakkı bulunmaktadır. Bu bağlamda kanunda belirtilen usule uygun bir şekilde bilgi verme için gerekli olan bilginin temin edilememesi halinde imkansızlık söz konusu olur.⁶⁷³ Bunların dışında pay sahibinin sorusunun cevaplandırılabilmesi için gerekli olan

⁶⁶⁷ Hölter, s. 1090; Schäfer, s. 194.

⁶⁶⁸ Semler/Volhard, s. 495; Hölter, s. 1090.

⁶⁶⁹ Schäfer, s. 194, 195. Benzer şekilde bkz.: Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 244.

⁶⁷⁰ Schäfer, s. 194.

⁶⁷¹ Spindler/Stilz' e göre bu noktada yönetim kurulunun hazırlanma yükümlülüğünü ne derecede yerine getirmesi gerektiği önemlidir. Burada bilgi alma hakkını düzenleyen AktG. 131. paragrafın genel kurulda kullanılabilen bir hak karakteri taşıması nedeniyle, yönetim kurulu açısından sınırlı bir hazırlanma yükümlülüğü söz konusudur. Bkz.: Spindler/Stilz, s. 1758.

⁶⁷² Schäfer, s. 195; benzer şekilde bkz.: Spindler/Stilz, s. 1758; Schmidt/Lutter, s. 2175.

⁶⁷³ Schäfer, s. 195; benzer şekilde bkz.: Semler/Volhard, s. 495.

bilgiye sahip olan kişinin onu açıklamaktan kaçınması ve yönetim kurulunun da o bilgiyi başka herhangi bir yolla temin edememesi halinde de yine bilgi vermenin imkansızlığı söz konusu olur.⁶⁷⁴ Yine belgelerin yanma vb. nedenlerle veya bilgisayar verilerinin virüs vb. nedenlerle tamamen yok olması halinde de bilginin temininin imkansızlığından söz edilir.⁶⁷⁵

bb. Bilginin Kapsamından Kaynaklanan İmkansızlık

Bilginin kapsamından kaynaklanan imkansızlık halinde pay sahibi tarafından talep edilen bilginin genel kurul toplantısında karşılanması mümkün olmayan derecede kapsamlı olması hali söz konusudur. Kapsamlı bilgi; çok fazla sayıda sorunun bulunmasından veya cevabın oldukça kapsamlı olmasından kaynaklanabilir. Bu nedenle de bir yandan temelde bir günlük zaman dilimi içerisinde tamamlanması gereken genel kurul toplantısı, diğer yandan tüm pay sahiplerinin de kural olarak yılda bir defa genel kurul toplantısında kullanabildiği önemli bir hak olan bilgi alma hakları göz önüne alındığında, makul bir süre içerisinde cevaplandırılması mümkün olmayan, genel kurulun usulüne uygun şekilde tamamlanmasını tehlikeye düşüren çok fazla sayıda veya kapsamlı cevap gerektiren soruların imkansızlık nedeniyle cevaplandırılmaması mümkündür.⁶⁷⁶

Gerek bilginin temin edilmesinin imkansızlığı gerekse bilginin kapsamından kaynaklanan imkansızlık halinde pay sahibine bilginin sonradan verilip verilmeyeceği, bu anlamda bilgi alma hakkının ortadan kalkıp kalkmadığı konusu tartışmalıdır. Bilginin genel kurulda verilmesi gerektiği ilkesinden hareketle, imkansızlık halinde BGB. 275. paragrafın 1. fıkrası gereği pay sahibinin bilgi alma hakkı ortadan kalkar.⁶⁷⁷ Aynı durum edimin ifasının aşırı masraflı olması halinde ifadan kaçınma hakkı veren BGB. 275. paragrafın 2. fıkrasında yer alan hallerde de geçerlidir.⁶⁷⁸ Bununla beraber özellikle genel kurul toplantılarında uzman personel

⁶⁷⁴ Hölter, s. 1090.

⁶⁷⁵ Höfs, s. 29.

⁶⁷⁶ Schäfer, s. 196.

⁶⁷⁷ Hölter, s. 1090; Schäfer, s. 194,

⁶⁷⁸ Höfs, s. 29; Schmidt/Lutter, s. 2193; Hölter, s. 1090. Hölter' e göre edimin şahsen ifasının gerektiği durumlarda şahsen ifanın ortaya çıkan engel nedeniyle beklenemeyeceği BGB. 275. paragrafın 3. fıkrasında yer alan haller de yine bu kapsamdadır. Bkz.: Hölter, s. 1090.

ve danışman bulunduran büyük şirketlerde imkansızlık nedeniyle bilgi vermekten kaçınma hali nadir görülür.⁶⁷⁹

c. Makul Olmama

Bilgi vermenin BGB. 242. paragraf çerçevesinde makul olmaması hali bilgi alma hakkının bir diğer sınırını oluşturur.⁶⁸⁰ Burada da AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında sayılan nedenler dışında başka bir nedenle bilgi vermekten kaçınılamayacağına dair hükme aykırılık söz konusu değildir. Hakkın kötüye kullanılmasından farklı olarak makul olmama ile BGB. 242. paragrafta düzenlenen sadakat ve güven ilkesinin bağlantısı, pay sahibinin kötü niyetli amacı noktasında değil, pay sahibinin sorusunun cevabının olağan dışı şekilde zorlaşmasıyla ilgilidir. Bu anlamda sadakat ve güven ilkesi çerçevesinde bilgi vermenin makul olmaması söz konusudur. Bilgi verme olağan dışı ve aşırı büyük güçlükler nedeniyle zorlaşmışsa, makul olmama nedeniyle bilgi alma hakkı ortadan kalkar. Buna karşın makul olmama sebebiyle bilgi vermeme sadece istisnai durumlarda söz konusu olup, yönetim kurulunun önemli güçlükler nedeniyle bilgi verememesi halinde ileri sürülebilir.⁶⁸¹

Bilgi vermenin makul olup olmadığı sorusu bilgi alma hakkına sahip pay sahibinin niyeti açısından değil, bilgi verme yükümlüsü şirket –onu temsil eden yönetim kurulu- açısından cevaplandırılması gereken bir sorudur. Bilgi verme, bilgi talebinin hakkın kötüye kullanımı olarak kabul edilmediği durumlarda da makul olmayabilir. Buna örnek olarak; bilgi verme yükümlüsünün yönetim üyesinin talep edilen bilgiyi diğer bir şirketin veya bağlı işletmenin yönetim organı üyesi olarak edinmiş olması ve bu şirket veya işletmeye karşı sır saklama yükümlülüğü nedeniyle bilgiyi açıklamasının yasaklanması verilebilir. Buradan hareketle bir ana ve yavru şirketten oluşan şirketler topluluğunda, bilgiye sahip olan bilgi vermekle yükümlü bir yavru şirketin yönetim kurulunun, bilgiyi yavru şirketin yönetim organı üyesi işlevi çerçevesinde değil, ana şirketin yönetim organı üyesi olarak edinmiş olması ve bilgiyi yavru şirketteki işlevi ile temin edemeyecek olması durumu verilebilir.⁶⁸²

⁶⁷⁹ Hölter, s. 1090

⁶⁸⁰ Grage, s. 233; Schäfer, s. 197.

⁶⁸¹ Schäfer, s. 197, 198.

⁶⁸² Grage, s. 233, 234.

Makul olmama, bilgi vermenin imkansız olmadığı ancak makul da olmadığı durumlarda önem arz eder. Bilgi vermenin makul olmaması ile imkansızlığı arasındaki fark ise yalnızca teoriktir. Zira her ikisi de aynı sonucu yani bilgi alma hakkının ortadan kalkması sonucunu doğurur.⁶⁸³

d. Sadakat Yükümlülüğü

Bilgi alma hakkının diğer bir sınırını ise pay sahibinin sadakat yükümlülüğü oluşturur.⁶⁸⁴ AktG. 53a paragrafında⁶⁸⁵ yer alan eşit davranma yükümlülüğü çerçevesinde bilgi alma hakkı pay sahibi tarafından sadakat yükümlülüğüne aykırı şekilde kullanılamaz.⁶⁸⁶ Bu nedenle bireysel, menfaatçi bir üyelik hakkı olan bilgi alma hakkının diğer pay sahiplerinin hakları da göz önüne alınarak keyfi ve orantısız şekilde kullanılması mümkün değildir. Hakkın sadakat yükümlülüğüne aykırı kullanımı nedeniyle bilgi vermektan kaçınılması durumunda AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasındaki sayılan nedenler dışında başka bir nedenle bilgi vermektan kaçınılamayacağına dair hükme aykırılık söz konusu olmaz.⁶⁸⁷ Bilgi alma hakkının diğer sınırlarından farklı olarak burada özellikle diğer pay sahiplerinin menfaati söz konusudur.⁶⁸⁸

Pay sahibinin bilgi alma hakkını sınırsızca kullanması, hakkın orantısız ve aşırı kullanımından dolayı diğer pay sahiplerinin haklarını, özellikle de bilgi alma haklarını önemli şekilde olumsuz etkiler. Bu durum kapsamı nedeniyle imkansızlığa veya makul olmama durumuna sebebiyet vermemiş olmakla birlikte sadakat yükümlülüğüne aykırılık teşkil edebilir. Bu durumda pay sahibine bilgi verilmez.⁶⁸⁹ Bunun dışında genel kurulun usulüne uygun şekilde nizami devam eden genel kurul toplantısını sorularla bloke eden, yönetimin uzunca bilgiler sunmasına yol açan diğer pay sahiplerinin hızlıca sonuçlanan bir genel kurul toplantısı yapma haklarını ihlal

⁶⁸³ **Schäfer**, s. 198. Höfs, imkansızlık gibi makul olmamayı da ifa imkansızlığını düzenleyen BGB. 275. paragrafa dayandırır ve 275. paragrafın 2. fıkrası çerçevesinde değerlendirir. Makul olup olmamanın değerlendirilmesinde AktG. 131. paragrafın 2. fıkrasının 1. cümlesi kapsamındaki özen yükümlülüğünün dikkate alınması gerektiğini ifade eder. Bkz.: **Höfs**, s. 29.

⁶⁸⁴ **Spindler/Stilz**, s. 1758.

⁶⁸⁵ “*Pay Sahiplerine Eşit Davranma*” madde başlıklı AktG. 53a maddesine göre “*Pay sahiplerine eşit şartlar altında eşit davranılır.*”

⁶⁸⁶ **Lack**, s. 112; **Schäfer**, s. 198.

⁶⁸⁷ **Schäfer**, s. 199.

⁶⁸⁸ **Spindler/Stilz**, s. 1758

⁶⁸⁹ **Schäfer**, s. 199.

eden sorular da hakkın sadakat yükümlülüğüne aykırı kullanımı olarak kabul edilebilir. Zira genel kurul toplantısının makul bir süre içinde gerçekleştirilmesi gerekir. Kapsamlı ve detaylı bilgi talebi olan pay sahibi, bu talebinin internet sayfası aracılığıyla karşılanması için bir çalışma yapabilir.⁶⁹⁰

Doktrinde sadakat yükümlülüğü çerçevesinde yönetim kurulu tarafından verilecek olan bilginin pay sahibinin idrak kabiliyetini aşması halinde bilgi verilmemesi gerektiği, ortalama bir pay sahibinin tamamen anlayamayacağı ve nihai bir değerlendirme yapamayacağı durumlarda pay sahibi açısından bilgi alma hakkının ortadan kalkacağı görüşü de savunulmuştur.⁶⁹¹ Ancak bu görüş, bilginin gündem maddesiyle ilgili değerlendirme yapabilmek için gerekli olduğu hallerde pay sahibinin idrak kabiliyetini aşmasının, bu nedenle de pay sahibi tarafından tam olarak anlaşılamaması ve değerlendirme yapılamamasının mümkün olmadığı, ayrıca ortalama pay sahibinin ne zaman idrak kabiliyetinin bulunup ne zaman bulunmadığı konusunda hukuk güvenliğini zedeleyen sorunların ortaya çıkacağı düşüncesiyle eleştirilmiştir.⁶⁹²

K. Genel Kurul Toplantısı Dışında Bilgi Alma

1. Genel

Bilgi kural olarak genel kurul toplantısında verilir.⁶⁹³ Buna karşın AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasında genel kurul toplantısı dışında da pay sahibine bilgi verilmesinin şartları düzenlenmiştir. Buna göre bir pay sahibine pay sahibi sıfatı nedeniyle genel kurul toplantısı dışında bir bilgi verilmişse, diğer tüm pay sahiplerine de talep etmeleri halinde genel kurul toplantısında bilgi verilir. Bunun için bilginin gündem konusu hakkında gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması şartı aranmaz. Bu durumda şirket yönetim kurulu bilgi vermekten kaçınma nedenlerini düzenleyen AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. cümlesinin 1 ila 4. bentlerini gerekçe göstererek diğer bir ifadeyle; bilginin şirkete zarar verme tehlikesi bulunduğu gerekçesiyle veya bilginin vergilerle, gizli yedek akçelerle veya bilançolandırma ve değerlendirme metotlarıyla ilgili olduğu gerekçesiyle bilgi vermekten

⁶⁹⁰ **Bürgers/Körber**, s. 1100.

⁶⁹¹ **Schäfer**, s. 199, 200.

⁶⁹² **Schäfer**, s. 200.

⁶⁹³ **Dröge**, s. 50; **Bürgers/Körber**, s. 1102.

kaçınmaz.⁶⁹⁴ Bu çerçevede pay sahibi için genişletilmiş bir bilgi alma hakkı öngörülmüştür.⁶⁹⁵ Diğer yandan yönetim kurulu açısından da sınırlandırılmış bir bilgi vermekten kaçınma hakkı söz konusudur.⁶⁹⁶

Düzenlemenin istisnası ise şirketler topluluğudur. Bu bağlamda AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasının 3. cümlesine göre HGB. 290. paragrafın 1. ve 2. fıkraları çerçevesinde bir bağlı işletmenin, HGB. 310. paragrafın 1. fıkrası çerçevesinde bir ortak girişimin veya HGB. 311. paragrafın 1. fıkrası çerçevesinde bir ortak işletmenin talep edilen bilgiyi, yine HGB. 290. paragrafın 1. ve 2. fıkraları çerçevesinde bir ana işletmeye, ana işletmenin şirketler topluluğunun mali hesaplarına dahil edilmesi amacıyla vermesi ve bilginin bu amaç için gerekli olması halinde ise hüküm uygulanmaz.⁶⁹⁷

AktG. 131. paragrafın 1. fıkrası hükmü çerçevesinde bilgi alma hakkının yalnızca genel kurul toplantısında kullanılması ilkesiyle kanun koyucu pay sahiplerinin eşit şekilde bilgilendirilmesini garanti altına almak istemiştir. Pay sahiplerine tanınan bilgi alma hakkı çerçevesinde de pay sahipleri ile şirket arasındaki menfaat dengesi içinde mali yıl süresince yönetim kurulu tarafından, pay sahiplerinin sorularının cevaplandırılması suretiyle pay sahiplerinin bilgilendirilmesi hedeflenmiştir.⁶⁹⁸

AktG. 131. paragrafın 4. fıkra düzenlemesinin amacı ise pay sahiplerine karşı AktG. 53a paragraf anlamında eşit davranma yükümlülüğü çerçevesinde, şirketin durumuyla ilgili olarak bilgilendirilme konusunda belirli pay sahiplerine imtiyaz tanınmasının önüne geçmektir.⁶⁹⁹ Hüküm AktG. 129. paragraf çerçevesindeki meşru hamili ve pay sahibinin temsilcisini de kapsar.⁷⁰⁰ AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası uyarınca talep edilecek bilgide gereklilik şartı aranmamakla birlikte bilginin şirket işleri ile ilgili olması şartı aranır.⁷⁰¹

⁶⁹⁴ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 262; Hoffmann-Becking, s. 846.

⁶⁹⁵ Spindler/Stilz, s. 1760; Hölters, s. 1092; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 262. Hüffer, s. 764; Hoffmann-Becking, s. 846; Karşıt görüş için bkz.: Bürgers/Körber, s. 1101.

⁶⁹⁶ Hölters, s. 1092.

⁶⁹⁷ Hoffmann-Becking, s. 847; Heidel, s. 780.

⁶⁹⁸ Kropff, s. 187. Hüffer' e göre düzenlemenin amacı pay sahiplerinin genel kurul toplantısı dışında bilgi almak suretiyle oluşturacağı bilgi monopolünü önlemektir. Bkz.: Hüffer, s. 764.

⁶⁹⁹ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 421; Kropff, s. 187.

⁷⁰⁰ Schmidt/Lutter, s. 2195; Hüffer, s. 764; Hölters, s. 1091; Bürgers/Körber, s. 1101.

⁷⁰¹ Hölters, s. 1092; Bürgers/Körber, s. 1102; Hüffer, s. 765; Schmidt/Lutter, s. 2199.

2. Genişletilmiş Bilgi Verme Yükümlülüğü

AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasıyla talepte bulunan her pay sahibine, genel kurul toplantısı dışında diğer bir pay sahibine bilgi verilmiş olması halinde, AktG. m 53a hükmünde düzenlenen eşit davranma ilkesi gereği şirket açısından genişletilmiş bir bilgi verme yükümlülüğü öngörülmüştür.⁷⁰² Bu noktada bilgi verme yükümlülüğünün genişletilmesi, pay sahibine bilgi verilmesi için gereklilik şartının aranmaması ve bazı bilgi vermekten kaçınma nedenlerine dayanılarak pay sahibine bilgi vermekten kaçınılamaması durumundan kaynaklanır.⁷⁰³

Genişletilmiş bilgi alma hakkının kullanılabilmesi için bir pay sahibine pay sahipliği sıfatı dolayısıyla genel kurul toplantısı dışında bilgi verilmesi şarttır.⁷⁰⁴ Yönetim kurulunun belirli bir bilgiyi bir pay sahibine bilerek ve isteyerek vermesi gerekir.⁷⁰⁵ Pay sahibinin bilgiyi talep edip etmemesi önemli değildir.⁷⁰⁶ Üçüncü bir kişiye verilmiş bilgi bu kapsamda değerlendirilmez.⁷⁰⁷ Ancak bu durum üçüncü kişiye verilmiş bir bilginin talep edilmesine rağmen hiçbir zaman genel kurulda verilmeyeceği anlamına da gelmez. AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası her durumda yönetim kuruluna üçüncü bir kişiye verilmiş bilgiyle ilgili olarak özel bir kaçınma hakkı vermez. Üçüncü bir kişiye verilmiş bilgi, AktG. 131. paragrafın şartları çerçevesinde talep edilmesi halinde genel kurul toplantısında verilir.⁷⁰⁸ Pay sahipliği sıfatı için belirleyici olan zaman bilginin verildiği andır.⁷⁰⁹ Pay sahibinin daha sonra payını devretmiş olması önemli değildir.⁷¹⁰

Pay sahibi olmasının yanında aynı zamanda şirketle başka bir ilişki içinde bulunan (Örneğin; banka, denetim kurulu üyesi, hukuk danışmanı vb.) kişilere genel kurul toplantısı dışında bilgi verilmesi halindeyse, bilginin hangi sebeple verildiği, diğer bir ifadeyle pay sahipliği sıfatıyla verilip verilmediği önem kazanır.⁷¹¹ Bilginin pay

⁷⁰² Hüffer, s. 765; Wachter, s. 828.

⁷⁰³ Wachter, s. 828.

⁷⁰⁴ Hüffer, s. 764; Bürgers/Körber, s. 1101. Hoffmann-Becking' e göre Zaman olarak genel kurul toplantısından önce veya yakın bir zamanda verilmiş olması gerekir. Bkz.: Hoffmann-Becking, s. 846.

⁷⁰⁵ Wachter, s. 828; Bürgers/Körber, s. 1101; Schmidt/Lutter, s. 2194.

⁷⁰⁶ Bürgers/Körber, s. 1101.

⁷⁰⁷ Wachter, s. 828; Hüffer, s. 764.

⁷⁰⁸ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 263.

⁷⁰⁹ Hoffmann-Becking, s. 846; Spindler/Stilz, s. 1761.

⁷¹⁰ Spindler/Stilz, s. 1761.

⁷¹¹ Wachter, s. 828; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 421; Kropff, s. 187; Schmidt/Lutter, s. 2195.

sahibi de olsa pay sahipliği sıfatı dışındaki bir ilişki nedeniyle verilmesi bu kapsamda değerlendirilmez.⁷¹² Şirketin kendisi için dava yürüten bir avukata vermiş olduğu bilgiler de bu kapsamda değerlendirilmez.⁷¹³ Bilginin pay sahipliği sıfatıyla mı yoksa denetim kurulu üyesi veya banka ya da avukat sıfatıyla mı verilip verilmediği ise somut olayın özelliklerine göre değerlendirilir. Bilgi talebinin ve bilginin konusu, sebebi ve içeriği bu noktada belirleyicidir.⁷¹⁴ Bilginin bir kısmının pay sahipliği sıfatıyla verilmiş olması yeterlidir.⁷¹⁵ Ayrıca şirketin belirli kanuni yükümlülükler gereği örneğin; hesap denetçisine, üst şirketin yönetim kuruluna vs. vermiş olduğu bilgiler de bu kapsamda değildir.⁷¹⁶ AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası çerçevesinde bilginin şirket yönetim kurulu veya yetkili çalışanları aracılığıyla verilmiş olması gerekir.⁷¹⁷ Yetkisiz kişilerce verilen bilgiler bu kapsamda değerlendirilmez.⁷¹⁸ Yine yetkisiz şekilde şirket evraklarına erişerek bilgi edinme veya yanlışlıkla açıklanan bilgiler de bu kapsamda değildir.⁷¹⁹ Ayrıca denetim kurulu üyelerinin edinmiş oldukları bilgiyi açıklamaları da yine kapsam dışındadır.⁷²⁰

Genişletilmiş bilgi alma hakkının diğer bir şartı ise pay sahibinin bu hakkını genel kurul toplantısında açıkça kullanarak bilgiyi talep etmesidir.⁷²¹ Pay sahibinin genel kurul toplantısındaki bilgi talebinin, genel kurul toplantısı dışında verilen bilgiye ilişkin olduğunun açıkça belirtilmesi gerekir. Sadece soru sormak yeterli değildir.⁷²² Bilgiyi talep eden pay sahibinin genel kurul toplantısında AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasına göre bilgi talebinin gerekçesini oluşturan olguları ortaya koyması gerekir.⁷²³ Genel iddialar yeterli değildir.⁷²⁴ Buna karşın bilgi talep eden pay sahibinin, genel kurul toplantısı dışında bilgi verilen pay sahibinin ismini zikretmesi şart değildir.⁷²⁵

⁷¹² Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 421; Kropff, s. 187; Bürgers/Körber, s. 1101; Hüffer, s. 764.

⁷¹³ Bürgers/Körber, s. 1101; Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 262.

⁷¹⁴ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 262; Benzer şekilde bkz.: Bürgers/Körber, s. 1101; Kıyas için bkz.: Spindler/Stilz, s. 1761.

⁷¹⁵ Bürgers/Körber, s. 1101.

⁷¹⁶ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 262.

⁷¹⁷ Höfs, s. 21; Spindler/Stilz, s. 1761; Hoffmann-Becking, s. 846.

⁷¹⁸ Höfs, s. 21.

⁷¹⁹ Schmidt/Lutter, s. 2193.

⁷²⁰ Hüffer, s. 766; Spindler/Stilz, s. 1761; Schmidt/Lutter, s. 2196.

⁷²¹ Wachter, s. 828; Schmidt/Lutter, s. 2198.

⁷²² Bürgers/Körber, s. 1102; Hüffer, s. 765.

⁷²³ Hoffmann-Becking, s. 847; Hölter, s. 1091; Bürgers/Körber, s. 1101.

⁷²⁴ Spindler/Stilz, s. 1762; Hölter, s. 1091; Hoffmann-Becking, s. 847; Schmidt/Lutter, s. 2198.

⁷²⁵ Bürgers/Körber, s. 1102; Spindler/Stilz, s. 1761; Hölter, s. 1091; Schmidt/Lutter, s. 2198.

Bununla beraber pay sahibinin bilgi talebinin de yine genel kurul toplantısında karşılanması gerekir, toplantı dışında bilgi verilmesi mümkün değildir.⁷²⁶

Düzenlemede pay sahibinin genişletilmiş bilgi hakkını hangi genel kurul toplantısında kullanacağı belirtilmemiştir.⁷²⁷ Bununla beraber pay sahibinin bu hakkını ileride yapılacak olan genel kurul toplantılarının birisinde kullanabileceği kabul edilir.⁷²⁸ Ancak hakkın kötüye kullanılmaması ilkesi burada da geçerli olup, bilginin uzun süreli gecikmeyle talep edilmesi halinde hakkın kötüye kullanılması söz konusu olur.⁷²⁹ Bilginin pay sahibi tarafından talep edilmesi gerektiğinden yönetim kurulunun kendiliğinden diğer tüm pay sahiplerine bilgi verme yükümlülüğü yoktur.⁷³⁰ Pay sahibinin bilgiyi talep etmesi halinde aynı bilginin genel kurul toplantısı dışında verildiği şekilde genel kurul toplantısında da tekrar verilmesi gerekir.⁷³¹ AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası çerçevesinde bilgi talebi için bilginin içerik olarak gündemle veya bir gündem konusuyla ilgili olma şartı ise aranmaz.⁷³²

Genel kurul toplantısı dışında bilgi verilmesine genel kurul toplantısı esnasında toplantı salonu dışında veya (açık veya kapalı) sohbet grubu içerisinde, toplantıya katılan herkese ulaşmayan bilgiler de dahildir.⁷³³ Bu bağlamda genel kurul toplantısı devam ederken pay sahibine bilgi verilmiş olması halinde ise diğer pay sahiplerinin de bu bilgiye ulaşma imkanının bulunup bulunmadığına bakılır. İstisnai durumlarda örneğin; bilginin genel kurul toplantısı esnasında toplantı dışında şirket personeli (Back Office) tarafından pay sahibine sözlü olarak verilmesi halinde, diğer pay sahiplerinin de AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası anlamında talep hakları vardır.⁷³⁴ Bununla beraber AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası pay sahibine bilgiyi hukuka aykırı şekilde örneğin; pay sahibinin bir yönetim kurulu üyesini aldatması suretiyle bizzat

⁷²⁶ Hoffmann-Becking, s. 847.

⁷²⁷ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 712.

⁷²⁸ Wachter, s. 828; Spindler/Stilz, s. 1762; Schmidt/Lutter, s. 2198; Benzer şekilde bkz.: Bürgers/Körber, s. 1101. Hakkın genel kurul toplantısı dışında bilgi verildiğinin öğrenilmesinden sonraki ilk genel kurul toplantısında kullanılması gerektiğine ilişkin görüş için bkz.: Wilhelmi/Wilhelmi, s. 713.

⁷²⁹ Schmidt/Lutter, s. 2198.

⁷³⁰ Dröge, s. 51; Wachter, s. 828; Schmidt/Lutter, s. 2198.

⁷³¹ Wachter, s. 828.

⁷³² Hüffer, s. 765; Bürgers/Körber, s. 1102; Spindler/Stilz, s. 1760; Schmidt/Lutter, s. 2198. Karşıt görüş için bkz.: Hoffmann-Becking, s. 846.

⁷³³ Bürgers/Körber, s. 1101.

⁷³⁴ Hölter, s. 1091; Schmidt/Lutter, s. 2193.

temin etmesi hakkını vermez. Bilginin genel kurul toplantısı dışında verildiğine ilişkin ispat yükü pay sahibine aittir.⁷³⁵

Her pay sahibi genel kurul toplantısında, genel kurul toplantısı dışında bilgi verilip verilmediğini sorma hakkına sahiptir.⁷³⁶ Ancak bunun için sorunun AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasındaki şartları, özellikle de gereklilik şartını taşıması gerekir.⁷³⁷ Bununla beraber bilginin genel kurul toplantısı dışında hangi pay sahibine verildiğine ilişkin araştırma talebi sunulması ise mümkün değildir.⁷³⁸ Genel kurul toplantısında bulunan bir pay sahibinin, herhangi bir gündem konusuyla ilgili olarak genel kurul toplantısı dışında herhangi bir pay sahibine bilgi verilip verilmediğini sorması ve yönetim kurulunun bu konuda tereddüt etmesi halinde soruyu AktG. 131. paragrafın 1. fıkrası çerçevesinde gereklilik şartının bulunmaması sebebiyle cevaplandırmaması gerekir.⁷³⁹ Bilginin genel kurul toplantısı haricinde verilip verilmediğine ilişkin genel soruların ise şirket tarafından cevaplandırılması şart değildir.⁷⁴⁰ Zira düzenlemeyle pay sahibine araştırma yetkisi verilmemiştir.⁷⁴¹

Pay sahibi olan potansiyel alıcılara pay satış süreci çerçevesinde verilen bilgi, özellikle durum tespiti (Due Dilligence) kapsamında verilen bilgi AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası kapsamında değerlendirilmez.⁷⁴² Zira burada bilginin pay sahibine pay sahipliği sıfatı dolayısıyla verilmesi söz konusu değildir.⁷⁴³ Şirketler topluluğu söz konusu olduğunda ise bilgi ana şirkete kural olarak pay sahipliği sıfatıyla değil, daha ziyade şirketler topluluğunun idare işlevine sahip olması nedeniyle verilir.⁷⁴⁴ Bağlı işletmeler söz konusu olduğunda ise sözleşme temelli şirketler topluluğunda sözleşmenin taraflarından birisinin diğer tarafa vermiş olduğu bilgi topluluk yönetimiyle bağlantılı kabul edilir ve pay sahipliği sıfatıyla verilmiş

⁷³⁵ Schmidt/Lutter, s. 2195; Hölter, s. 1091; Bürgers/Körber, s. 1101.

⁷³⁶ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 713.

⁷³⁷ Bürgers/Körber, s. 1101. Genel kurul toplantısı dışında bilgi verilip verilmediğinin veya kime bilgi verildiğinin sorulmasının AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasındaki şartları sağlamadığına ilişkin görüş için bkz.: Hoffmann-Becking, s. 847.

⁷³⁸ Spindler/Stilz, s. 1762; Bürgers/Körber, s. 1101; Hoffmann-Becking, s. 846.

⁷³⁹ Dröge, s. 51.

⁷⁴⁰ Hoffmann-Becking, s. 847; Hölter, s. 1091; benzer şekilde bkz.: Hüffer, s. 765.

⁷⁴¹ Hoffmann-Becking, s. 847.

⁷⁴² Schmidt/Lutter, s. 2193; Bürgers/Körber, s. 1102. Karşıt görüş için bkz.: Heide, s. 779.

⁷⁴³ Bürgers/Körber, s. 1102. Pay satışı sürecinde pay sahibi tarafından alınan bilginin pay sahipliği sıfatıyla alındığına ilişkin görüş için bkz.: Hüffer, s. 765.

⁷⁴⁴ Höfs; 21; Wachter, s. 828.

kabul edilmez.⁷⁴⁵ Burada bilgi verilmesi sözleşmeden kaynaklanmakta olup, eşit davranma yükümlülüğüne aykırılık söz konusu değildir.⁷⁴⁶ Bilgi hakim olunan işletmeden gelse de aynı durum geçerlidir.⁷⁴⁷ Aynı durum fiili şirketler topluluğunda da hakim ve bağımlı işletme arasında işletme sözleşmesi imzalanmışsa ve sözleşme çerçevesinde bilgi verilmişse de geçerlidir.⁷⁴⁸

Arada bir sözleşme bulunmaması halinde ise hakimiyet ilişkisinin pay sahipliği sıfatıyla örtüşüp örtüşmediğine bakılır.⁷⁴⁹ Bu çerçevede arada sözleşme bulunmaması halinde de fiili şirketler topluluğu ilişkisinin pay sahipliği sıfatıyla örtüştüğü ve fakat açıkça pay sahipliği sıfatıyla verilmeyen bilgiler AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasının 3. cümlesi kapsamında kabul edilmez.⁷⁵⁰ Yine şirketler topluluğu söz konusu olduğunda arada yalnızca AktG. 17. paragraf çerçevesinde bağımlılık ilişkisi veya AktG. 16. paragraf çerçevesinde çoğunluğa iştirak ilişkisi bulunması genişletilmiş bilgi alma hakkını ortadan kaldırmaz.⁷⁵¹ Zira burada eşit davranmama sözleşme temelli veya fiili şirketler topluluğu yönetimiyle bağlantılı değildir.⁷⁵²

AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasının 2. cümlesine göre genişletilmiş bilgi alma hakkının ortaya çıktığı hallerde, şirket yönetim kurulu bilgi vermekten kaçınma nedenlerini düzenleyen AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasının 1. cümlesinin 1 ila 4. bentlerini gerekçe göstererek diğer bir ifadeyle; bilginin şirkete zarar verme tehlikesi bulunduğu gerekçesiyle veya bilginin vergilerle, gizli yedek akçelerle veya bilançolandırma ve değerlendirme metodlarıyla ilgili olduğu gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınamaz.⁷⁵³ Buna karşın yönetim kurulu diğer nedenlere dayanarak bilgi vermekten kaçınma hakkına sahiptir.⁷⁵⁴

⁷⁴⁵ Spindler/Stilz, s. 1761; Hüffer, s. 765; Schmidt/Lutter, s. 2196; Bürgers/Körber, s. 1102.

⁷⁴⁶ Schmidt/Lutter, s. 2196.

⁷⁴⁷ Hüffer, s. 765.

⁷⁴⁸ Spindler/Stilz, s. 1761; Hüffer, s. 765.

⁷⁴⁹ Hüffer, s. 765.

⁷⁵⁰ Hölters, s. 1092; Karşılaştırma için bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2197; Hoffmann-Becking, s. 848.

⁷⁵¹ Hölters, s. 1092; Schmidt/Lutter, s. 2197; Hüffer, s. 765.

⁷⁵² Schmidt/Lutter, s. 2197; Hüffer, s. 765.

⁷⁵³ Gessler/Hefermehl/Eckardt/Kropff, s. 262; Hoffmann-Becking, s. 846.

⁷⁵⁴ Heidel, s. 778.

Uygulamada ise bilgi alma hakkının AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası kapsamında kullanılmasının çok bir anlam ifade etmediği belirtilmektedir.⁷⁵⁵ Buna gerekçe olarak bir sonraki genel kurul toplantısı gerçekleşene kadar pay sahiplerinin bilgidan kaynaklanan menfaatinin önemini kaybetmekte olduğu gösterilmektedir.⁷⁵⁶ Ayrıca yönetim kurulunun ve pay sahibinin genel kurul toplantısı dışında bilgi verilmesini gizli tutması halinde de diğer pay sahiplerinin bundan haberinin olmaması nedeniyle yine hükmün uygulanmasının mümkün olmadığı da ayrıca vurgulanmaktadır.⁷⁵⁷

3. Şirketler Topluluğunun Konsolide Mali Hesapları

AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasının 3. cümlesine göre bir yavru işletmenin, ortak girişimin veya ortak işletmenin, bir ana işletmeye, ana işletmenin konsolide mali tablolarına dahil edilmesi amacıyla verdiği bilgiler, bu bilgilerin bu amaç için gerekli olması şartıyla, düzenlemenin kapsamı dışında yer alır.⁷⁵⁸ Düzenlemeyle amaçlanan olası bir genişletilmiş bilgi alma hakkı kullanılması nedeniyle işletmenin zarara uğramasının önüne geçmektir.⁷⁵⁹ Burada ana işletmeye verilen bilgi yalnızca ana işletme olması nedeniyle verilen bir bilgidir.⁷⁶⁰ Diğer bir ifadeyle pay sahipliği sıfatıyla verilen bir bilgi değildir.⁷⁶¹ Pay sahipliğine değil de, şirketler topluluğu ilişkisine dayanan bilgiler AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasının 3. cümlesinin uygulama alanına girmez.⁷⁶² Bu nedenle şirketler topluluğunun konsolide mali tablolarıyla ilgili olan bilgi yönetimle bağlantılı olarak kabul edildiğinden pay sahipliği sıfatına dayanılarak verilmiş bilgi olarak kabul edilmez.⁷⁶³

Konsolide mali tabloları düzenlemekle yükümlü olan ana işletmenin HGB. 294. paragrafın 3. fıkrasının 2. cümlesine göre bilgi alma hakkı bulunmaktadır. Bu çerçevede ana işletmeye verilen bilgi de konsolide mali tabloları düzenlemekle yükümlü olan şirket sıfatıyla verilmektedir. Bu nedenle de bu durum AktG. 131.

⁷⁵⁵ Hoffmann-Becking, s. 846; Hüffer, s. 764; Wachter, s. 828; Spindler/Stilz, s. 1760; Schmidt/Lutter, s. 2193.

⁷⁵⁶ Spindler/Stilz, s. 1760; Schmidt/Lutter, s. 2194.

⁷⁵⁷ Dröge, s. 51; benzer şekilde bkz.: Spindler/Stilz, s. 1760.

⁷⁵⁸ Hüffer, s. 765; Schmidt/Lutter, s. 2197.

⁷⁵⁹ Hüffer, s. 765; Schmidt/Lutter, s. 2197; Heidel, s. 780.

⁷⁶⁰ Spindler/Stilz, s. 1762; Hüffer, s. 766.

⁷⁶¹ Spindler/Stilz, s. 1762.

⁷⁶² Hoffmann-Becking, s. 846; Bürgers/Körber, s. 1102.

⁷⁶³ Hölter, s. 1091.

paragrafın 4. fıkrasının 1. ve 2. cümlelerinin istisnasını oluşturur.⁷⁶⁴ Buna karşın AktG. 131. paragrafın 4. fıkrasının 3. cümlesinin tersinden hareketle konsolide mali tablolar haricinde, yavru şirket tarafından genel kurul toplantısı dışında ana şirkete verilen bilgilerin, talep halinde diğer tüm pay sahiplerine genel kurul toplantısında verilmesi gerektiğine ilişkin bir çıkarım yapılması ise mümkün değildir.⁷⁶⁵

L. Bilgi Vermekten Kaçınmanın Tutanağa Kaydettirilmesi

AktG. 131. paragrafın 5. fıkrası pay sahibine, bilgi talebinin reddedilmesi halinde talebini ve red nedenini toplantı tutanağına kaydettirme imkanı vermiştir. Zira bilgi talebi reddedilen pay sahibi bununla ilgili güvenilir bir ispat aracına ihtiyaç duyar.⁷⁶⁶

Buna göre bilgi talebi kaçınma hakkına dayanılarak reddedilen pay sahibi sorusunun ve bilgi vermekten kaçınma nedeninin genel kurul toplantı tutanağına geçirilmesini talep edebilir.⁷⁶⁷ Tutanağa geçirme pay sahibi açısından yalnızca ispat kolaylığı sağlar.⁷⁶⁸ Düzenlemenin amacı da ispat amacına yöneliktir.⁷⁶⁹ Böylelikle yönetim kurulunun bilgi vermekten kaçınıp kaçınmadığı veya hangi nedenle kaçındığı konusunda sonradan ortaya çıkabilecek ihtilafların önüne geçilmiş olur.⁷⁷⁰

AktG. 131. paragrafın 5. fıkrası hükmü genel kurul toplantı tutanağını düzenleyen AktG. 130. paragrafla bağlantılıdır.⁷⁷¹ Tutanağa kaydettirme hakkı bilgi alma talebi reddedilen pay sahibine aittir.⁷⁷² Ancak bu bir zorunluluk değildir.⁷⁷³ Pay sahibi sadece gerçekten veya sözde cevapsız bırakılan kendisine ait soru için tutanağa kaydettirme talep edebilir, diğer bir pay sahibi için böyle bir talepte bulunamaz. Aksi durum, ancak tutanağa kaydettirme talep eden pay sahibinin, diğer bir pay sahibinin sorusunu açıkça kendi sorusu olarak benimsemiş olması halinde geçerlidir. Bununla birlikte diğer pay sahibinin tüm sorularının kendi soruları olarak benimsendiğine dair genel bir açıklama yeterli olmayıp, diğer pay sahibinin veya pay sahiplerinin hangi

⁷⁶⁴ Hoffmann-Becking, s. 847.

⁷⁶⁵ Bürgers/Körber, s. 1102; Hoffmann-Becking, s. 848; Hüffer, s. 766; Spindler/Stilz, s. 1762.

⁷⁶⁶ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 426.

⁷⁶⁷ Semler/Volhard, s. 510; Heidel, s. 782; Hölters, s. 1092.

⁷⁶⁸ Hölters, s. 1092; Spindler/Stilz, s. 1762; Schmidt/Lutter, s. 2200.

⁷⁶⁹ Hüffer, s. 767; Dröge, s. 51.

⁷⁷⁰ Kropff, s. 189; Wachter, s. 829; Schmidt/Lutter, s. 2200.

⁷⁷¹ Spindler/Stilz, s. 1762; AktG.'nin "Tutanak" başlıklı 130. paragrafının 1. fıkrasının 1. cümlesine göre "Her genel kurul kararı toplantıyla ilgili noterce düzenlenmiş bir tutanağa bağlanır."

⁷⁷² Bürgers/Körber, s. 1103.

⁷⁷³ Spindler/Stilz, s. 1762.

sorularının benimsenmiş olduğunun da açıkça belirtilmesi gerekir.⁷⁷⁴ Pay sahibinin tutanağa kaydettirme hakkını kullanabilmesi için genel kurul toplantısında bilgi talep etmiş olması ve fakat bu talebinin karşılanmasından imtina edilmesi gerekir.⁷⁷⁵ Pay sahibi tutanağa kaydettirme talebini karardan sonra en geç genel kurul toplantısının resmi olarak tamamlandığı ana kadar sunabilir.⁷⁷⁶ Genel kurul toplantısından önce veya sonra tutanağa kaydettirme talebinde bulunulamaz.⁷⁷⁷

Genel olarak tutanağa kayıt yapan noterin soruları yazılı olarak kaydetme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Pay sahipleri tarafından da sorular notere söylenerek kaydedirilemez.⁷⁷⁸ Zira birçok soru ve cevabın gerçekleştiği bir genel kurul toplantısında noter hangi soruların sorulduğunu hangilerinin cevaplandırılmadığını veya hangilerinin tam olarak cevaplandırılmadığını tek tek takip etme ve değerlendirme durumunda değildir.⁷⁷⁹ Noter daha ziyade münferit durumun gerektirdiği şekilde davranır ve takdir ederse tam ve doğru bir kayıt tutulması için pay sahiplerinden cevaplandırılmamış soruların yazılı olarak kendisine sunulmasını talep edebilir.⁷⁸⁰ Tutanağa kaydetme konusunda karar verme yetkisi tamamen notere aittir. Yönetim kurulu veya pay sahipleri bu konuda notere talimat veremez.⁷⁸¹ Uygulamada ise sorular pay sahipleri tarafından söylenerek kayda geçirilmekte ve çok fazla sayıda soru bulunması halinde ise bunlar yazılı olarak notere sunulmakta ve toplantı tutanağına eklenmektedir.⁷⁸²

Her ne kadar hüküm bilgi vermekten kaçınma nedeninin gösterilmesi halini düzenlemişse de, yönetim kurulunun herhangi bir neden göstermemesi halinde de pay sahibi, bunu yine tutanağa kaydettirebilir.⁷⁸³ Buna karşın pay sahibinin hiç cevaplanmayan soruları da AktG. 131. paragrafın 3. fıkrası çerçevesinde bilgi vermekten kaçınma nedenine dayanılmış olan bilgi olarak kabul edildiğinden,

⁷⁷⁴ Hoffmann-Becking, s. 842.

⁷⁷⁵ Wachter, s. 829.

⁷⁷⁶ Heidel, s. 782; Hölter, s. 1091; Bürgers/Körber, s. 1103.

⁷⁷⁷ Schmidt/Lutter, s. 2200.

⁷⁷⁸ Wachter, s. 829.

⁷⁷⁹ Hoffmann-Becking, s. 842.

⁷⁸⁰ Wachter, s. 829; Hoffmann-Becking, s. 842; benzer şekilde bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2201; Hölter, s. 1092.

⁷⁸¹ Semler/Volhard, s. 510.; Schüppen/Schaub, s. 860.

⁷⁸² Schmidt/Lutter, s. 2201.

⁷⁸³ Semler/Volhard, s. 510; Hüffer, s. 767; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 426.

tutanağa kaydettirme hakkı aynı şekilde uygulanır.⁷⁸⁴ Yine AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının 1. cümlesi çerçevesinde bilginin gündem konusuyla ilgili gereklilik şartını taşınamaması nedeniyle bilgi verilmemesi halinde de tutanağa kaydettirme hakkı vardır.⁷⁸⁵ Yönetim kurulu ile pay sahibi arasında yeterli bilgi verilmediğine ilişkin bir ihtilaf bulunması halinde de pay sahibi ispat güvenliği açısından tutanağa kaydedilmesini talep edebilir.⁷⁸⁶ Bununla beraber yönetim kurulu gündem maddesiyle ilgili oylama başlamadan önce eksik kaldığı iddia edilen bilgiyi de vererek veya vermiş olduğu bilgiyi tekrar ederek ve ispat güvenliği için cevabını da tutanağa kaydettirebilir. Yönetim kurulu bilgiyi yalnızca oylama başlayıncaya kadar tutanağa kaydettirebilirken, pay sahibi sorularını oylamadan sonra genel kurul toplantısı sona erene kadar cevaplandırılmadığı iddiasıyla tutanağa kaydettirebilir.⁷⁸⁷

Hüküm ispat kolaylığı amacıyla düzenlendiği için bilgi vermekten kaçınma halinin hukuki sonuçları tutanağa kaydettirme halinden bağımsızdır.⁷⁸⁸ Tutanağa kaydettirme, bilgi vermeye zorlama davası veya genel kurul kararının iptali için bir şart değildir. Bilgi talebi ve talebin karşılanmaması başka ispat araçlarıyla da ispatlanabilir. Buna karşın tutanağa kaydedilmemesi halinde pay sahibi için büyük bir risk ortaya çıkar. Zira bu durumda şirket herhangi bir bilgi talebinin bulunmadığını ileri sürebilir.⁷⁸⁹ Bununla birlikte AktG. 131. paragrafın 5. fıkrası çerçevesinde tutanağa kaydedilmesi gereken yalnızca bilgi vermekten kaçınılan soru ile bilgi vermekten kaçınma nedenidir. Cevabın tutanağa geçirilmesi şart değildir.⁷⁹⁰ Uygulamada ise genellikle sorular tam olarak tutanağa geçirilmediğinden, pay sahibiyle beraber kaydedilmesi tavsiye edilir.⁷⁹¹

⁷⁸⁴ **Heidel**, s. 782.

⁷⁸⁵ **Hoffmann-Becking**, s. 841.

⁷⁸⁶ **Hoffmann-Becking**, s. 841; benzer şekilde bkz: **Schüppen/Schaub**, s. 860.

⁷⁸⁷ **Hoffmann-Becking**, s. 841.

⁷⁸⁸ **Hüffer**, s. 767.

⁷⁸⁹ **Heidel**, s. 782.

⁷⁹⁰ **Wachter**, s. 829; **Heidel**, s. 782.

⁷⁹¹ **Heidel**, s. 782.

M. Bilgi Alma Hakkının İhlalinin Hukuki Sonuçları

1. Bilgi Vermeye Zorlama Davası

AktG. 132. paragraf bilgi alma talebi genel kurulda karşılanmayan pay sahibine bilgi alma hakkının yerine getirilmesi için özel bir yargısal başvuru hakkı tanınmıştır.⁷⁹² Bu bağlamda AktG. 131. paragrafa uygun olarak talep etmiş olduğu bilginin verilmesinden haksız şekilde kaçınıldığını düşünen pay sahibinin AktG. 132. paragraf çerçevesinde yetkili asliye mahkemesine başvurmak suretiyle bilgi alma hakkına ilişkin olarak karar verilmesini talep etme hakkı vardır.⁷⁹³ Düzenlemenin amacı pay sahibi açısından hızlandırılmış bir hukuki koruma sağlamaktır.⁷⁹⁴ Bu sayede pay sahibine talep etmiş olduğu bilgiye hızlı ve efektif şekilde ulaşma imkanı tanınmıştır.⁷⁹⁵

AktG. 132. paragrafta öngörülen bilgi vermeye zorlama davası iptal davasından bağımsızdır.⁷⁹⁶ Bilgi vermeye zorlama davası iptal davasının bir şartı olmadığı gibi, iptal davası açılmış olması da bilgi vermeye zorlama davası açma hakkını ortadan kaldırmaz.⁷⁹⁷ Bilgi vermeye zorlama davası açılmadan da pay sahibi, bilgi vermekten haksız şekilde kaçınıldığı gerekçesiyle genel kurul kararının iptali için dava açabilir.⁷⁹⁸ Bununla birlikte AktG. 132. paragraf çerçevesinde bilginin temin edilmesine yönelik bir ifa davası açılması ise mümkün değildir.⁷⁹⁹

AktG. 132. paragraf çerçevesinde bilgi vermeye zorlama davasında yalnızca yönetim kurulunun pay sahibi tarafından talep edilen bilgiyi verip vermemesi gerektiği, diğer bir ifadeyle AktG. 131. paragrafın 1. fıkrasının şartlarının oluşup oluşmadığı ve 131. paragrafın 3. fıkrasında düzenlenen bilgi vermekten kaçınma nedenlerinin ortaya çıkıp çıkmadığı hakkında karar verilir.⁸⁰⁰

⁷⁹² Hölter, s. 1093; Kropff, s. 189.

⁷⁹³ Wachter, s. 829.

⁷⁹⁴ Wilhelm Happ, Aktienrecht, (Köln: Carl Heymanns Verlag, 2. Baskı, 2004) s. 1811; Hoffmann-Becking, s. 848; Hüffer, s. 768; Hölter, s. 1094; Spindler/Stilz, s. 1764.

⁷⁹⁵ Wachter, s. 829; Schäfer, s. 205.

⁷⁹⁶ Hüffer, s. 768; Manz/Mayer/Schröder, s. 201; Hölter, s. 1094; Hoffmann-Becking, s. 850.

⁷⁹⁷ Manz/Mayer/Schröder, s. 201; Hoffmann-Becking, s. 850.

⁷⁹⁸ Hüffer, s. 768; Manz/Mayer/Schröder, s. 201; Hölter, s. 1094; Hoffmann-Becking, s. 850; Bürgers/Körber, s. 1105.

⁷⁹⁹ Wachter, s. 829.

⁸⁰⁰ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 428.

a. Görevli ve Yetkili Mahkeme

AktG. 132. paragrafın 1. fıkrasına göre pay sahibi tarafından yapılacak başvuru üzerine mahkeme, yönetim kurulunun bilgi verip vermemesi gerektiğine ilişkin olarak karar verir.⁸⁰¹ Yönetim kurulunun bilgi verip vermemesi konusunda görevli olan mahkeme asliye mahkemesidir.⁸⁰² Asliye mahkemeleri arasında ticari işlerle ilgilenen mahkeme bulunması halinde görevli mahkeme ticari işlerle ilgilenen asliye mahkemesidir.⁸⁰³ Yetkili mahkeme ise şirket merkezinin bulunduğu yer asliye mahkemesidir.⁸⁰⁴ Bilginin verilmediği genel kurul toplantısının yapıldığı yer mahkemesi ise yetkili değildir.⁸⁰⁵ Mahkemeye ilişkin görev ve yetki kuralı kesindir.⁸⁰⁶ Görev ve yetki incelemesi mahkeme tarafından re' sen yapılır.⁸⁰⁷ Mahkeme görev ve yetki incelemesi neticesinde görevsiz veya yetkisiz olduğunu tespit ederse, tarafları dinledikten sonra dosyayı görevli veya yetkili mahkemeye gönderir.⁸⁰⁸ Kesin görev ve yetki kuralının öngörülmesinin amacı yeknesak bir içtihat oluşmasını sağlamaktır.⁸⁰⁹

AktG. 132. paragraf çerçevesinde pay sahibi tarafından yapılan başvurunun görevsiz veya yetkisiz mahkemeye yapılması halinde, mahkeme başvuruyu görevli veya yetkili mahkemeye iletir. Bu durumda görevsiz veya yetkisiz mahkeme başvuruyu kanuni süre içerisinde göndermese dahi, pay sahibinin başvurusu süresi içerisinde yapılmış kabul edilir.⁸¹⁰ Yetkili olmayan mahkemeye yapılan başvuru neticesinde mahkemenin esas hakkında karar vermesi halinde, bu karar yok hükmünde olmayıp geçerli kabul edilir.⁸¹¹ Görevli olmayan mahkemeye yapılan başvuru neticesinde

⁸⁰¹ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 715.

⁸⁰² **Schmidt/Lutter**, s. 2206; **Spindler/Stilz**, s. 1765

⁸⁰³ **Happ**, s. 1811; **Spindler/Stilz**, s. 1765; **Bürgers/Körber**, s. 1105; **Schmidt/Lutter**, s. 2209.

⁸⁰⁴ **Schmidt/Lutter**, s. 2209; **Hüffer**, s. 769; **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 715. Temel olarak şirketin tek bir merkezinin bulunması esastır. Ancak istisnai hallerde ikinci bir şirket merkezine izin verilebilir. Detaylar için bkz.: **Schüppen/Schaub**, s. 211, 212. İki farklı şirket merkezinin bulunması halinde bunlardan birisinin bulunduğu yer asliye mahkemesine başvuruda bulunulması yeterlidir. Birden fazla yetkili mahkeme bulunması halinde ilk başvuruda bulunulan mahkeme yetkili kabul edilir. Bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2209.

⁸⁰⁵ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 714.

⁸⁰⁶ **Hüffer**, s. 769; **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 715.

⁸⁰⁷ **Bürgers/Körber**, s. 1105; **Schmidt/Lutter**, s. 2210.

⁸⁰⁸ **Schmidt/Lutter**, s. 2210.

⁸⁰⁹ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 715; **Kropff**, s. 189.

⁸¹⁰ **Hoffmann-Becking**, s. 849; **Schmidt/Lutter**, s. 2216.

⁸¹¹ **Schmidt/Lutter**, s. 2210. Burada yetkisiz mahkeme kararı temelde hukuka aykırı olmakla beraber, Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanunda yetkisiz mahkeme kararına karşı şikayet gibi herhangi bir hukuki başvuru yolu öngörülmemiştir. Bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2210.

karar verilmesi halinde ise bu karar kendiliğinden geçersiz kabul edilmez. Temel olarak geçerli kabul edilir. Ancak bu karar şikayet yoluna başvurularak iptal edilebilir.⁸¹² Ticari işlerle ilgilenen asliye mahkemesi yerine başka bir asliye mahkemesinin yargılamayı yaparak karar vermesi halinde iş bölümüne aykırılık söz konusu olur.⁸¹³ Ancak bu durum mahkeme kararının geçersizliği sonucunu doğurmaz.⁸¹⁴ Bununla beraber iptale konu olabilecek bir kanuna aykırılık söz konusu olur.⁸¹⁵

b. Hak Sahibi

AktG. 132. paragrafın 2. fıkrasının 1. cümlesine göre dava açma hakkı ilk olarak, genel kurul toplantısına katılmış veya kendisini toplantıda temsil ettirmiş ve bilgi talebi reddedilen pay sahibine tanınmıştır.⁸¹⁶ Bunun için pay sahibinin sorusunu ve bilgi vermekten kaçınma nedenini tutanağa kaydettirmiş olması veya karara karşı itiraz etmiş olması şart değildir.⁸¹⁷ Pay sahibinin, diğer bir pay sahibinin genel kurul toplantısındaki bilgi talebini kendi talebi gibi açıkça benimsemiş olması hali de hak sahipliği için yeterlidir. Ancak diğer pay sahiplerinin sorularının toptan benimsenmesi durumu buna dahil değildir.⁸¹⁸ İkinci olarak ise yine genel kurul toplantısına katılmış veya kendisini toplantıda temsil ettirmiş ve genel kurul toplantısında itirazını tutanağa kaydettirmiş olan her pay sahibine de, bilgiyle ilgili olan gündem konusu hakkında karar alınmış olması şartıyla, dava açma hakkı tanınmıştır.⁸¹⁹ Böylelikle hak sahipliği bilgiyi bizzat talep etmeyen pay sahipleri için de genişletilmiştir.⁸²⁰

Pay sahibinin temsilcisinin dava açma hakkı bulunmamaktadır.⁸²¹ Temsilci ancak vekaletnameyle yetkili kılınması şartıyla pay sahibi adına dava açabilir.⁸²² Meşru

⁸¹² Schmidt/Lutter, s. 2210.

⁸¹³ Schmidt/Lutter, s. 2210; Bürgers/Körber, s. 1105.

⁸¹⁴ Bürgers/Körber, s. 1105; benzer şekilde bkz.: Spindler/Stilz, s. 1765.

⁸¹⁵ Bürgers/Körber, s. 1105; Schmidt/Lutter, s. 2210. İş bölümüne aykırılık halinde verilen mahkeme kararı ancak keyfi olması ve bu nedenle anayasaya aykırı olması halinde iptal edilebilir. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2211.

⁸¹⁶ Dröge, s. 51, 52; Hüffer, s. 769; Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸¹⁷ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 716; Dröge, s. 51, 52; Hüffer, s. 770; Schmidt/Lutter, s. 2214.

⁸¹⁸ Spindler/Stilz, s. 1765; Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸¹⁹ Dröge, s. 51, 52. Manz/Mayer/Schröder, s. 200; Hüffer, s. 770. Hüküm meşru hamilin itirazını tutanağa geçirmiş olması halini de kapsar. Bkz.: Schäfer, s. 204.

⁸²⁰ Schmidt/Lutter, s. 2215.

⁸²¹ Dröge, s. 52; Hüffer, s. 770; Hölters, s. 1095; Schmidt/Lutter, s. 2212.

hamil ise genel kurul toplantısına katılmış olması ve meşru hamilliğin devri çerçevesinde AktG. 132. paragraf gereği dava açma hakkını içeren bir yetkiye açıkça sahip olması kaydıyla dava açma hakkına sahiptir.⁸²³ Sadece genel kurul toplantısında pay sahipliği haklarını kullanma yetkisi içeren bir vekaletname veya oy kullanma vekaletnamesi dava için yeterli değildir.⁸²⁴

Pay sahibi olmayan veya başvuru sırasında artık pay sahibi olmayan kişinin başvurusu reddedilir.⁸²⁵ Pay sahibinin sadece genel kurul toplantısı esnasında değil, aynı zamanda mahkeme karar verene kadar da pay sahipliği sıfatını taşıması gerekir.⁸²⁶ Genel kurul toplantısından sonra pay sahibi olmak dava açma hakkı vermez.⁸²⁷ Ayrıca yargılama devam ederken pay sahibinin tüm paylarını devretmesi halinde hak sahipliği düşer. Payları devralan kişinin de davaya devam etme hakkı bulunmamaktadır.⁸²⁸ Pay sahipliğinin sonradan tekrar kazanılması halinde de dava açma hakkı söz konusu olmaz.⁸²⁹ Bu durumda mahkemenin başvuruyu reddetmesi gerekir.⁸³⁰ Pay sahibinin genel kurul toplantısından sonra hayatını kaybetmesi halinde başvuru hakkı mirasçılara geçer. Pay sahibinin yargılama devam ederken hayatını kaybetmesi halinde ise yargılamaya mirasçılar tarafından devam edilir.⁸³¹ Yine genel kurul toplantısına katılmayan veya toplantıda kendisini temsil ettirmeyen pay sahiplerinin de başvuru hakkı bulunmamaktadır.⁸³² Toplantıya katılma elektronik yolla katılımı da içermektedir.⁸³³ Toplantıya katılması haksız şekilde engellenen pay sahibi de yine dava açma hakkına sahip değildir.⁸³⁴ Ancak bu durumda pay sahibi iptal davası açma yoluna başvurabilir.⁸³⁵

⁸²² Hölter, s. 1095.

⁸²³ Hoffmann-Becking, s. 849; Bürgers/Körber, s. 1106 Bürgers/Körber, s. 1105; Schmidt/Lutter, s. 2212. Benzer şekilde bkz.: Spindler/Stilz, s. 1765

⁸²⁴ Bürgers/Körber, s. 1106; Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸²⁵ Hüffer, s. 769; Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸²⁶ Dröge, s. 52; Hölter, s. 1095; Bürgers/Körber, s. 1106; Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸²⁷ Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸²⁸ Bürgers/Körber, s. 1106; Hölter, s. 1095; Happ, s. 1813.

⁸²⁹ Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸³⁰ Happ, s. 1813.

⁸³¹ Happ, s. 1813; benzer şekilde bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸³² Bürgers/Körber, s. 1106; Hüffer, s. 770; Hölter, s. 1095; Happ, s. 1813.

⁸³³ Hölter, s. 1096; Bürgers/Körber, s. 1106; Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸³⁴ Bürgers/Körber, s. 1106; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 428; Schmidt/Lutter, s. 2212.

⁸³⁵ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 428.

c. Başvuru

AktG. 132. paragrafın 1. fıkrasına göre bilgi vermeye zorlama davası için pay sahibi tarafından mahkemeye başvurulması şarttır.⁸³⁶ Ancak başvuru için belirli bir şekil şartı öngörülmemiştir.⁸³⁷ Bu nedenle mahkeme kalemine verilecek bir tutanakla veya telefonla, faksla veya e-mail ile dahi başvuru yapılması mümkündür.⁸³⁸ Bunun için başvuru sahibinin kim olduğunun ve başvuru iradesinin açıkça belli olması yeterlidir.⁸³⁹ Başvurunun içeriği konusunda özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, içerikte talebin gerekçesiyle birlikte belirtilmesi tavsiye edilir.⁸⁴⁰ Diğer bir ifadeyle içerikten genel kurul toplantısında belirli bir bilginin talep edildiği ancak bilginin verilmediği, bu nedenle de bu konuda bir mahkeme kararı talep edildiğinin anlaşılması gerekir.⁸⁴¹ Bununla birlikte başvuru konusunun pay sahibinin AktG. 131. paragraf çerçevesinde orijinal bilgi talebiyle örtüşmesi gerekir.⁸⁴² Başvurunun bir ifa veya tespit talebi olarak yöneltilmesinin ise bir önemi yoktur.⁸⁴³

Başvuru yönetim kurulu tarafından temsil edilen şirkete karşı yöneltilir.⁸⁴⁴ İptal davasından farklı olarak bilgi vermeye zorlama davasında şirket hem denetim hem yönetim kurulu tarafından değil, yalnızca yönetim kurulu tarafından temsil edilir.⁸⁴⁵ Şirketin başka bir şirketle birleşmesi halinde ise başvuru bünyesinde birleşilen şirkete karşı yöneltilir.⁸⁴⁶ Başvuru için avukat görevlendirme zorunluluğu da bulunmamaktadır.⁸⁴⁷ Başvurunun geri çekilmesi karar kesinleşinceye kadar her zaman mümkün olup, yargılamayı sona erdirdir.⁸⁴⁸ Başvurunun geri çekilmesinin belirli bir şekli bulunmamakta olup, ayrıca başvurunun geri çekilmesi için şirketin muvafakati de gerekli değildir.⁸⁴⁹ Bu durumda mahkeme tarafından verilmiş ama

⁸³⁶ Kropff, s. 190; Schmidt/Lutter, s. 2211.

⁸³⁷ Manz/Mayer/Schröder, s. 199, 200; Hüffer, s. 769; Hölters, s. 1094; Schmidt/Lutter, s. 2211.

⁸³⁸ Happ, s. 1812; Schmidt/Lutter, s. 2211; benzer şekilde bkz.: Manz/Mayer/Schröder, s. 200.

⁸³⁹ Bürgers/Körber, s. 1107; benzer şekilde bkz.: Hüffer, s. 769; benzer şekilde bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2211.

⁸⁴⁰ Hüffer, s. 769.

⁸⁴¹ Hölters, s. 1094; Hoffmann-Becking, s. 849; Bürgers/Körber, s. 1107; Spindler/Stilz, s. 1765.

⁸⁴² Bürgers/Körber, s. 1107.

⁸⁴³ Spindler/Stilz, s. 1766; Hölters, s. 1094.

⁸⁴⁴ Hoffmann-Becking, s. 849; Manz/Mayer/Schröder, s. 200; Hölters, s. 1094; Spindler/Stilz, s. 1766; Schmidt/Lutter, s. 2216.

⁸⁴⁵ Happ, s. 1814; Spindler/Stilz, s. 1766; Schmidt/Lutter, s. 2216.

⁸⁴⁶ Schmidt/Lutter, s. 2216; Spindler/Stilz, s. 1766

⁸⁴⁷ Manz/Mayer/Schröder, s. 201; Hüffer, s. 769; Bürgers/Körber, s. 1107.

⁸⁴⁸ Hüffer, s. 769; Hölters, s. 1094; Schmidt/Lutter, s. 2217.

⁸⁴⁹ Hölters, s. 1095.

kesinleşmemiş karar hukuken geçerli olmaz.⁸⁵⁰ Bilgi vermeye zorlama davası açıldıktan sonra fakat dava sona ermeden önce pay sahibine herhangi bir şekilde bilgi verilmesi halinde ise hukuki yarar yokluğu nedeniyle dava hakkı düşer.⁸⁵¹ Zira hukuki yarar bilgi vermeye zorlama davası açısından şart olup mahkeme tarafından re' sen göz önüne alınır.⁸⁵² Bu durumda pay sahibi tarafından AktG. 131. paragrafa aykırı olarak genel kurul toplantısında bilgi verilmemesi nedeniyle iptal davası da açılabilir.⁸⁵³

Bilgi talep eden pay sahibine eksik bilgi verilmesi hali de AktG. 132. paragraf hükmü kapsamındadır.⁸⁵⁴ Pay sahibine doğru olmayan bilgi verilmesi halinin bu kapsamda olup olmadığı ise tartışmalıdır.⁸⁵⁵ Doktrinde bir kısım yazarlar pay sahibine doğru olmayan bilgi verilmesi halinde de bilgi vermeye zorlama davası açılmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir.⁸⁵⁶ Bu yazarlar pay sahibine doğru olmayan bilgi verilmesini, pay sahibine bilgi vermemenin bir alt türü olarak kabul etmekte ve bu durumda açılan davanın da AktG. 132. paragrafın amacına aykırılık teşkil etmeyeceği görüşündedir.⁸⁵⁷ Karşıt görüşteki yazarlar ise bilgi vermeye zorlama davasında bilginin doğru olup olmaması konusunda herhangi bir karar verilemeyeceği görüşündedir.⁸⁵⁸

AktG. 132. paragrafın 2. fıkrasının 2. cümlesine göre başvurunun bilgi talebinin reddedildiği genel kurul toplantısından itibaren iki hafta içerisinde yapılması

⁸⁵⁰ Hüffer, s. 769; Schmidt/Lutter, s. 2217.

⁸⁵¹ Spindler/Stilz, s. 1766; Happ, s. 1814; benzer şekilde bkz.: Wellkamp, s. 61.

⁸⁵² Schmidt/Lutter, s. 2217.

⁸⁵³ Hölters, s. 1094.

⁸⁵⁴ Bürgers/Körber, s. 1106; Hoffmann-Becking, s. 849; Schmidt/Lutter, s. 2214.

⁸⁵⁵ Bürgers/Körber, s. 1106.

⁸⁵⁶ Hölters, s. 1095; Hoffmann-Becking, s. 849; Bürgers/Körber, s. 1106; Spindler/Stilz, s. 1765; Schmidt/Lutter, s. 2214; Happ, s. 1813. Karşıt görüş için bkz.: Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 428. Bununla beraber bilgi vermeye zorlama davasında verilen bilginin doğruluğunun kontrol edilmesi garanti edilmez. Bkz.: Happ, s. 1813.

⁸⁵⁷ Hölters, s. 1095. Schmidt/Lutter' e göre doğru olmayan bilginin verilmesi aynı zamanda doğru bilgiyi vermekten kaçınma anlamına gelir. Ayrıca eksik bilgi ile doğru olmayan bilgiyi birbirinden ayırt etmek de kolay değildir. Kaldı ki yönetim kurulunun AktG. 131. paragrafın 2. fıkrasına göre özenli ve sadık bir hesap verme ilkesine uygun şekilde tam ve gerçeğe uygun bilgi verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Yönetim kurulundan yemin etmesi de talep edilemez. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2214, 2215.

⁸⁵⁸ Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 428. Pay sahibine verilen bilginin doğru olmaması halinde AktG. 132. paragraf çerçevesinde bilgi vermeye zorlama davası açılmayacağını savunan yazarlar, bunun yerine genel kurul kararına karşı iptal davası yoluna veya medeni usul hukukundaki diğer hukuki koruma araçlarına başvurulmasının mümkün olduğu görüşündedir. Bkz.: Hüffer, s. 769.

gerekir.⁸⁵⁹ Genel kurul toplantısının istisnai olarak bir günden daha uzun sürdüğü hallerde, bilgi vermekten imtina edilen gün esas alınır.⁸⁶⁰ Sürenin hesaplanmasında BGB. 187. paragrafın 1. fıkrası⁸⁶¹ ve 188. paragrafın 2. fıkrası⁸⁶² uygulanır.⁸⁶³ Bu çerçevede genel kurul toplantısının gerçekleştiği gün hesaba katılmaz.⁸⁶⁴ Kanuni süre, maddi hukuka ilişkin hak düşürücü süredir.⁸⁶⁵ Başvuru için iki haftalık süre öngörülmesinin amacı karşılanmayan bilgi talebinin kısa süre içerisinde açıklığa kavuşturulmasıdır.⁸⁶⁶ Süre uzatımı veya eski hale getirme mümkün değildir.⁸⁶⁷ Başvurunun süresi içinde ancak yetkisiz mahkemeye yapılması halinde de başvuru geçerlidir.⁸⁶⁸ Süresi içerisinde yapılmayan gecikmiş başvurular ise reddedilir.⁸⁶⁹

d. Yargılama

AktG. 132. paragrafın 3. fıkrasına göre AktG. 99. paragraf⁸⁷⁰ hükümleri bilgi vermeye zorlama davasında da uygulama bulur.⁸⁷¹ Bu bağlamda yargılamada

⁸⁵⁹ Hölter, s. 1096.

⁸⁶⁰ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 716; Genel kurul toplantısının bir günden daha uzun sürdüğü hallerde sürenin toplantının sona erdiği günden sonra başlayacağı görüşü için bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2215.

⁸⁶¹ BGB.'nin "Süre Başlangıcı" başlıklı 187. paragrafının 1. fıkrasına göre ise "Bir sürenin başlaması için bir olay veya bir gün içerisine denk gelen bir an belirleyici ise, sürenin hesaplanmasında olayın gerçekleştiği veya o anı içeren gün hesaplamaya dahil edilmez."

⁸⁶² BGB.'nin "Süre Sonu" başlıklı 188. paragrafının 2. fıkrasına göre hafta olarak belirlenen sürelerde sürenin bitimi 187. paragrafın 1. fıkrasındaki durumlarda son haftanın ilgili gününün sona erdiği tarihtir.

⁸⁶³ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 200; **Hölter**, s. 1096; **Happ**, s. 1814; **Spindler/Stilz**, s. 1766.

⁸⁶⁴ **Happ**, s. 1814; **Schmidt/Lutter**, s. 2215.

⁸⁶⁵ **Happ**, s. 1814; **Hüffer**, s. 770; **Hölter**, s. 1096; **Bürgers/Körber**, s. 1107; **Spindler/Stilz**, s. 1766.

⁸⁶⁶ **Kropff**, s. 190; **Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze**, s. 428; **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 716.

⁸⁶⁷ **Happ**, s. 1814; **Hölter**, s. 1096; **Bürgers/Körber**, s. 1107; **Schmidt/Lutter**, s. 2215.

⁸⁶⁸ **Bürgers/Körber**, s. 1107; **Hölter**, s. 1096; **Hüffer**, s. 770; **Spindler/Stilz**, s. 1766; Karşıt görüş için bkz.: **Happ**, s. 1814.

⁸⁶⁹ **Happ**, s. 1814; **Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze**, s. 428; **Hüffer**, s. 770; **Schmidt/Lutter**, s. 2215.

⁸⁷⁰ "AktG. Paragraf 99 – Yargılama

(1) 2. ve 5. fıkralarda aksi belirlenmemişse, yargılamada Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanun uygulanır.

(2) Asliye mahkemesi başvuruyu şirket gazetesinde ilan eder. Yönetim kurulu ve her bir denetim kurulu üyesi ve ayrıca 98. paragrafın 2. fıkrasına göre başvuru hakkı sahibi işyeri konseyleri, konuşmacı komiteleri, tepe organizasyonları ve sendikalar dinlenir.

(3) Asliye mahkemesi gerekçeli olarak karar verir. Karara karşı şikayet yoluna başvurulabilir. Şikayet yoluna yalnızca hakkın ihlal edilmesi halinde başvurulabilir. Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanunun 72. paragrafının 1. fıkrasının 2. cümlesi ve 74. paragrafın 2. fıkrası ve 3. fıkrası ve ayrıca Hukuk Muhakemesi Kanununun 547. paragrafı aynı şekilde geçerlidir. Şikayet yoluna ancak bir avukat tarafından imzalanmış şikayet dilekçesiyle başvurulabilir. Yeknesak bir içtihat güvenliğine hizmet etmesi kaydıyla, Eyalet Yönetimi kararnameyle şikayet hakkında kararı birden fazla istinaf mahkemesinin bölgeleri için bir istinaf mahkemesine veya en üst asliye mahkemesine devredebilir. Eyalet Yönetimi yetkisini Eyalet Adalet İdaresine devredebilir.

çekişmesiz yargı hükümleri uygulanır.⁸⁷² Çekişmesiz yargı hükümlerinin öngörülme amacı daha hızlı bir şekilde mahkeme kararı temin etmektir.⁸⁷³ Yargılamada mahkeme talep edilen bilginin yönetim kurulu tarafından verilip verilmemesi gerektiğine karar verir. Bununla ilgili olarak mahkeme AktG. 131. paragrafın 3. fıkrasında düzenlenen kaçınma nedenlerini inceler.⁸⁷⁴ Taraflar yargılamada duruşma talep edebilir. Ancak mahkemenin duruşma yapması zorunlu değildir.⁸⁷⁵ Mahkemenin duruşma yapması halinde ise yargılama kamuya açık değildir.⁸⁷⁶

Bilgi vermeye zorlama davasında re' sen araştırma ilkesi geçerlidir.⁸⁷⁷ Yargılamada re' sen araştırma ilkesi geçerli olduğundan herhangi bir delil sunma (Beweisführungslast) veya iddia yükümlülüğü (Darlegungslast) söz konusu değildir.⁸⁷⁸ Bu çerçevede mahkeme, kararı için önemli olabilecek maddi vakıaları veya bunlardaki eksiklikleri bizzat tespit eder. Bununla beraber başvuru sahibinin de talep etmiş olduğu bilginin verilmemesi durumunu veya bilgidaki eksiklikleri mahkemeye açıklaması gerekir.⁸⁷⁹ Bu açıklama karar için önemli olan olguları ve ispat araçlarını ve ayrıca karşı tarafın ifadelerine karşı açıklamalarını da içerir.⁸⁸⁰ Mahkemenin re' sen araştırma yükümlülüğü bulunmasına rağmen yargılamadaki maddi ispat yükü (materielle Beweislast) tarafların üzerindedir.⁸⁸¹

Mahkeme tarafından yapılacak inceleme genel kurul toplantısında sorulan sorunun içerik ve kapsamıyla sınırlıdır. Bu nedenle bilgi talebinin değiştirilmesi veya farklı şekilde yorumlanması da mümkün değildir. Aynı şekilde pay sahibinin yeni bir bilgi

(4) Mahkeme kararını başvuru sahibine ve şirkete tebliğ eder. Ayrıca mahkeme kararı gerekçesiz olarak şirket gazetesinde ilan eder. 98. paragrafın 2. fıkrasında belirtilen tüm başvuru hakkı sahipleri şikayet yoluna başvurabilir. Şikayet süresi kararın resmi gazetede ilanı ile başlar, ancak başvuru sahibi ve şirket için kararın tebliğinden önce başlamaz.

(5) Karar, ilk olarak kesinleşmesiyle geçerli olur. Karar herkes için ve herkese karşı geçerlidir. Yönetim kurulu kesinleşmiş kararı derhal ticaret siciline bildirir.

(6) Hakkaniyete uygun olması halinde, giderler tamamen veya kısmen başvuru sahibi tarafından karşılanır. İştirak edenlerin giderleri karşılanmaz.

⁸⁷¹ Hüffer, s. 770; Hölter, s. 1096; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 429.

⁸⁷² Hölter, s. 1096; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 715; Hüffer, s. 770.

⁸⁷³ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 714, 715.

⁸⁷⁴ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 716, 717.

⁸⁷⁵ Schmidt/Lutter, s. 2218.

⁸⁷⁶ Hoffmann-Becking, s. 848; Hüffer, s. 770; Hölter, s. 1096; Kropff, s. 189; Spindler/Stilz, s. 1767; Schmidt/Lutter, s. 2218; Karşıt görüş için bkz.: Bürgers/Körber, s. 1107.

⁸⁷⁷ Hoffmann-Becking, s. 848; Hüffer, s. 770; Hölter, s. 1096.

⁸⁷⁸ Spindler/Stilz, s. 1766; Hüffer, s. 770; Hölter, s. 1096; Schmidt/Lutter, s. 2219.

⁸⁷⁹ Hüffer, s. 770; benzer şekilde bkz.: Hoffmann-Becking, s. 849; benzer şekilde bkz.: Bürgers/Körber, s. 1108; Spindler/Stilz, s. 1766.

⁸⁸⁰ Schmidt/Lutter, s. 2219.

⁸⁸¹ Schmidt/Lutter, s. 2220; Spindler/Stilz, s. 1766.

talebini yargılama konusu yapması mümkün değildir.⁸⁸² Mahkeme tarafından yapılan yargılama çerçevesinde bilgi vermekten kaçınma nedeninin bulunup bulunmadığı incelenir.⁸⁸³ Yargılamada şirket açısından kaçınma nedenleriyle ilgili olarak makul ticari bir değerlendirmeye göre talep edilen bilginin verilmesinin şirkete zarar verme olasılığına ilişkin olguların ortaya konması yeterlidir. Buna karşın toptan bir şekilde rekabet nedenlerinin öne sürülmesi yeterli değildir.⁸⁸⁴ Bununla birlikte şirket davada, yönetim kurulunun genel kurul toplantısında belirttiği bilgi vermekten kaçınma nedeni ile bağlı değildir. Şirket başka nedenler de ileri sürebilir.⁸⁸⁵ Hatta şirket sehven farklı bir kaçınma nedeni belirtmiş olsa dahi mahkeme farkedilir bir kaçınma nedeni tespit etmesi halinde bunu re' sen göz önüne alır.⁸⁸⁶ Yapılan yargılama neticesinde mahkeme kararını gerekçeli olarak verir.⁸⁸⁷ Mahkeme kararı taraflara bildirilir. Mahkeme kararı yargılamada hazır bulunan taraf olması halinde o tarafa tefhim, hazır olmayan tarafa ise tebliğ edilir.⁸⁸⁸

Mahkemenin bilgi verilmesi gerektiğine karar vermesi halinde pay sahibine yalnızca talep edilen bilginin verilmesi gerekir. Ayrıca mahkemenin kararının genel kurul kararları üzerinde bir etkisi yoktur.⁸⁸⁹ Mahkemenin kararında cebri icraya konu edilebileceğinin açıkça belirtilmesi gerekir. Mahkeme kararı kesinleşmesiyle birlikte hukuken geçerli olur.⁸⁹⁰ Mahkeme, kararını vakit kaybetmeksizin ticaret siciline bildirir.⁸⁹¹ Böylelikle herkes kararı inceleyebilir ve örnek talep edebilir.⁸⁹² Bu sayede yargılamaya katılmayan pay sahipleri de gelecek genel kurul toplantısında AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası çerçevesinde bilgi alma haklarını kullanabilirler.⁸⁹³

⁸⁸² Schmidt/Lutter, s. 2220.

⁸⁸³ Dröge, s. 52; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 717.

⁸⁸⁴ Schmidt/Lutter, s. 2221; Bilgi vermekten kaçınma nedeninin yargılamada belirtilmesi gerekmele birlikte şirketin talep edilen bilginin içeriğini bildirme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Aksi takdirde özellikle bilginin şirkete önemli zarar verme ihtimalinin bulunduğu hallerde şirket aleyhine bir duruma neden olmaktadır. Bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2221.

⁸⁸⁵ Dröge, s. 52; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 717.

⁸⁸⁶ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 717.

⁸⁸⁷ Hüffer, s. 770; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 718; Schmidt/Lutter, s. 2221.

⁸⁸⁸ Schmidt/Lutter, s. 2221.

⁸⁸⁹ Schäfer, s. 204.

⁸⁹⁰ Hüffer, s. 770; Schmidt/Lutter, s. 2222.

⁸⁹¹ Manz/Mayer/Schröder, s. 201; Hüffer, s. 771; Hölter, s. 1096; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 718; Kropff, s. 190.

⁸⁹² Hüffer, s. 771; Hölter, s. 1096.

⁸⁹³ Kropff, s. 190; Hüffer, s. 771; Hölter, s. 1096; Wilhelmi/Wilhelmi, s. 718.

e. Şikayet

Mahkemenin AktG. 132. paragraf kapsamında yapacağı yargılama neticesinde vermiş olduğu kararda, bu karara karşı istinaf mahkemesinde (Oberlandesgericht) şikayet yoluna başvurma hakkını açık tutabilir.⁸⁹⁴ Bu durumda karara karşı şikayet yoluna başvurulabilir.⁸⁹⁵ Ancak kararda şikayet yoluna başvuru yoluna izin verilmemişse, şikayet yoluna başvurulamaz.⁸⁹⁶ Şikayet yolunun açık tutulmamasına ilişkin karara karşı da şikayet yoluna başvurulamaz.⁸⁹⁷ Şikayet yolunun açık tutulmasıyla ilgili olarak Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanunun 70. paragrafının 2. fıkrası⁸⁹⁸ geçerlidir.⁸⁹⁹ Bu bağlamda asliye mahkemesi davanın temel bir öneminin bulunması ya da hakkın geliştirilmesi veya yeknesak içtihat oluşturulması açısından şikayet yolunun gerekli olması hallerinde şikayet başvuru yolunu açık tutmakla yükümlüdür.⁹⁰⁰ Asliye mahkemesi bunu re' sen inceler ve bu konuda takdir yetkisi yoktur.⁹⁰¹ Şikayet mahkemesi asliye mahkemesinin bu kararıyla bağlıdır.⁹⁰²

Şikayet başvurusu için yetkili mahkeme kararı veren asliye mahkemesinin bağlı bulunduğu istinaf mahkemesidir.⁹⁰³ Şikayet başvurusu kararı veren asliye mahkemesine yapılır.⁹⁰⁴ Ancak şikayet hakkında karar istinaf mahkemesi tarafından verilir.⁹⁰⁵ Başvuru süresi Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz

⁸⁹⁴ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 201; **Hölters**, s. 1096; **Schmidt/Lutter**, s. 2222.

⁸⁹⁵ **Hüffer**, s. 770.

⁸⁹⁶ **Spindler/Stilz**, s. 1767; **Hüffer**, s. 771; **Hölters**, s. 1096.

⁸⁹⁷ **Hoffmann-Becking**, s. 850; **Bürgers/Körber**, s. 1108; **Schmidt/Lutter**, s. 2223. Bunun tek istisnası ise açıkça kanuna aykırılık halidir. Detaylı bilgi için bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2223.

⁸⁹⁸ Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanunun “Şikayete Uygunluk” başlıklı 70. paragrafının 2. fıkrasına göre “Şikayet yoluna başvuru yolu,
1. davanın temel bir öneme sahip olması veya
2. hakkın geliştirilmesinin veya yeknesak bir içtihat temininin şikayet mahkemesinin kararını gerektirmesi hallerinde, açık tutulur. Şikayet mahkemesi şikayet yolunun açık tutulmasıyla bağlıdır.”

⁸⁹⁹ **Hüffer**, s. 770.

⁹⁰⁰ **Schmidt/Lutter**, s. 2222; **Hölters**, s. 1096. Davanın temel bir öneminin bulunması ile davanın birçok olayda söz konusu olan ve açıklığa kavuşturulmaya ihtiyaç duyulan bir hukuki sorunun hukuki ve ekonomik açıdan önemli olması kastedilmektedir. Hakkın geliştirilmesi ile kastedilen ise mahkeme kararının bir hükmün yorumlanması veya yasal bir boşluğun doldurulması için gerekli olması durumudur. Yeknesak bir içtihat oluşturulması ile ise ciddi farklılık yaratan yargı kararlarından kaçınmak istenilmesi kastedilmektedir. Bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2222.

⁹⁰¹ **Schmidt/Lutter**, s. 2222, 2223.

⁹⁰² **Hölters**, s. 1096.

⁹⁰³ **Schmidt/Lutter**, s. 2224.

⁹⁰⁴ **Hüffer**, s. 771; **Schmidt/Lutter**, s. 2224.

⁹⁰⁵ **Wilhelmi/Wilhelmi**, s. 718; **Hüffer**, s. 771; **Spindler/Stilz**, s. 1767.

Yargı İşleri Hakkında Kanunun 63. paragrafının 1. fıkrasına göre 1 aydır.⁹⁰⁶ Bu süre kararın taraflara tebliğ edildiği tarihten itibaren başlar. Kusurlu olmamak kaydıyla sürenin kaçırılması halinde eski hale getirme mümkündür.⁹⁰⁷ Yetkisiz mahkemeye yapılan başvuru, süresi içinde olsa dahi kabul edilmez.⁹⁰⁸

Şikayet yoluna başvuru için avukat tarafından imzalanmış bir başvuru dilekçesi şarttır.⁹⁰⁹ Yargılamada şikayet mahkemesi ilk derece mahkemesi olan asliye mahkemesinin kararını şikayet yolunun açık tutulması ve başvuru şartlarının bulunması da dahil olmak üzere her yönüyle inceler.⁹¹⁰ Bu aşamada taraflarca yeni delil ve iddiaların da ileri sürülmesi mümkündür.⁹¹¹ Başvurunun şikayet aşamasında da geri çekilmesi mümkündür.⁹¹² İstinaf mahkemesinin vermiş olduğu karar nihaidir.⁹¹³ Ancak istinaf mahkemesinin şikayet başvurusu neticesinde vermiş olduğu karara karşı, istinaf mahkemesinin bu yolu açık tutması halinde Federal Almanya Temyiz Mahkemesine başvuruda bulunulabilir.⁹¹⁴ İstinaf mahkemesinin bu yolu açık tutmaması kararına karşı ise şikayet yoluna başvurulamaz. İstinaf mahkemesinin kararına karşı 1 ay içerisinde, bir hakkın ihlal edildiği gerekçesiyle, avukat tarafından imzalanmış bir dilekçeyle Federal Almanya Temyiz Mahkemesinde şikayet başvurusunda bulunulur.⁹¹⁵

f. Kararın İcrası

AktG. 132. paragrafın 4. fıkrası bağlamında yapılan yargılama sonucunda şirketin haksız şekilde bilgi vermekten kaçındığına ilişkin karar verilmesi halinde, yönetim

⁹⁰⁶ **Bürgers/Körber**, s. 1108. Aile Hukuku İşlerine İlişkin Yargılama ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanunun 63. paragrafının 1. fıkrasına göre “*Şikayet, kanunen başka bir süre belirlenmemişse, bir aylık süre içerisinde gerçekleştirilir.*”

⁹⁰⁷ **Schmidt/Lutter**, s. 2224.

⁹⁰⁸ **Bürgers/Körber**, s. 1108; **Schmidt/Lutter**, s. 2224.

⁹⁰⁹ **Manz/Mayer/Schröder**, s. 201; **Hüffer**, s. 771; **Hölter**, s. 1096; **Schmidt/Lutter**, s. 2219. Ancak şikayet yargılaması sürecinde avukat zorunluluğu bulunmamaktadır. Bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2224.

⁹¹⁰ **Schmidt/Lutter**, s. 2224.

⁹¹¹ **Bürgers/Körber**, s. 1108; **Schmidt/Lutter**, s. 2224.

⁹¹² **Schmidt/Lutter**, s. 2217.

⁹¹³ **Schmidt/Lutter**, s. 2225.

⁹¹⁴ **Hoffmann-Becking**, s. 850; **Schmidt/Lutter**, s. 2226. Federal Almanya Temyiz Mahkemesinde şikayet yoluna başvurulabilmesi için de aynı şartlar yani davanın temel bir öneminin bulunması ya da hakkın geliştirilmesi veya yeknesak içtihat oluşturulması şartları dikkate alınır. Bkz.: **Schmidt/Lutter**, s. 2226.

⁹¹⁵ **Schmidt/Lutter**, s. 2226.

kurulunun genel kurul toplantısı dışında da olsa bilgi verme yükümlülüğü vardır.⁹¹⁶ Bilginin ilk olarak gelecek genel kurul toplantısında verilmesi genellikle pay sahibinin menfaatine hizmet etmez.⁹¹⁷ Bu nedenle yönetim kurulu bilginin yalnızca genel kurul toplantısında verilmesi gerektiğine dayanarak gelecek genel kurul toplantısında pay sahibine bilgi vereceğini ileri süremez.⁹¹⁸

Yönetim kurulunun bilgiyi mahkeme kararında belirtilen kapsamda tam ve doğru bir şekilde vermesi gerekir.⁹¹⁹ Bilginin genel kurul toplantısında verilmesi söz konusu olmadığından yazılı olarak da verilmesi mümkündür.⁹²⁰ Bilginin verilmesi konusunda yönetim kurulu görevli olduğundan, yargılama neticesinde verilecek olan bilginin de yine yönetim kurulu tarafından verilmesi gerekir. Üçüncü kişiler aracılığıyla bilgi verilmesi mümkün değildir.⁹²¹ Bilginin genel kurul toplantısı dışında verilmesi durumunda diğer pay sahipleri için AktG. 131. paragrafın 4. fıkrası gereği bilgi alma hakkı ortaya çıkar. Bu hak mahkeme kararının kesinleştiği anda değil, bilginin pay sahibine genel kurul toplantısında verildiği anda doğar.⁹²²

Mahkeme kararının geçerli olabilmesi için kesinleşmesi gerekir.⁹²³ Kararın kesinleşmesinden sonra pay sahipliği sıfatının kaybedilmesi halinde ise bilgi talep edilmesi mümkün değildir.⁹²⁴ Karar kesinleşmesiyle birlikte cebri icraya konu edilebilir.⁹²⁵ Karara rağmen yönetim kurulu tarafından bilgi verilmemesi durumunda cebri icra yoluna başvurulur.⁹²⁶ Cebri icra için Alman Hukuk Muhakemesi Kanununun 888. paragrafı⁹²⁷ uygulanır.⁹²⁸ Cebri icra mahkemesi ise kararı veren

⁹¹⁶ Dröge, s. 52; Hüffer, s. 771; Hölter, s. 1096. Bu noktada pay sahibinin seçimlik hakkı vardır. Dilerse gelecek ilk genel kurul toplantısında, dilerse de genel kurul toplantısı dışında bilgi talep edebilir. Bkz.: Spindler/Stilz, s. 1767; Schmidt/Lutter, s. 2227.

⁹¹⁷ Kropff, s. 190.

⁹¹⁸ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 718.

⁹¹⁹ Schmidt/Lutter, s. 2227.

⁹²⁰ Spindler/Stilz, s. 1767; Schmidt/Lutter, s. 2227.

⁹²¹ Dröge, s. 52; farklı görüş için bkz.: Bürgers/Körber, s. 1108.

⁹²² Schmidt/Lutter, s. 2228.

⁹²³ Wilhelmi/Wilhelmi, s. 718; Bürgers/Körber, s. 1108. Spindler/Stilz, s. 1766.

⁹²⁴ Happ, s. 1815

⁹²⁵ Hüffer, s. 771; Bürgers/Körber, s. 1108; Happ, s. 1815; Schmidt/Lutter, s. 2222.

⁹²⁶ Dröge, s. 52; Kropff, s. 190.

⁹²⁷ Alman Hukuk Muhakemesi Kanununun 888. paragrafının 1. fıkrasına göre “Bir edim üçüncü kişi tarafından yerine getirilemiyorsa, münhasıran borçlunun iradesine bağlıysa ilk derece yargılamasını yapan mahkeme, başvuru üzerine para cezası yoluyla ve bunun da yerine getirilememesi halinde zorlama hapsi yoluyla borçlunun edimini yerine getirmesine karar verir. Münferit para cezasının tutarı 25.000 Avroyu aşamaz. Zorlama hapsi için ikinci bölümün hapisle ilgili hükümleri geçerlidir.”

⁹²⁸ Happ, s. 1815; Hüffer, s. 771; Hölter, s. 1096; Bürgers/Körber, s. 1108.

asliye mahkemesidir. Cebri icra yoluna başvurulması halinde şirket aleyhine para cezası, yönetim kurulu aleyhine ise zorlama hapsi cezası gündeme gelir.⁹²⁹

g. Yargılama Giderleri

AktG. 132. paragrafın 5. fıkrasına göre mahkeme yargılama giderlerine kimin katlanacağına hakkaniyete göre karar verir.⁹³⁰ Yargılama giderleriyle ilgili olarak mahkeme tarafından yargılama giderleri ile yargılama dışı giderler hakkında ayrı ayrı karar verilir.⁹³¹ Avukatlık masraflarının yargılama giderlerine dahil edilmesi şart değildir. Ancak somut olaya göre gerekli olması halinde yargılama giderlerine dahil edilebilir. Yargılama giderleriyle ilgili karara karşı istinaf mahkemesine şikayet yoluna başvuru mümkündür.⁹³²

2. İptal Davası

Pay sahibinin talep etmiş olduğu bilginin verilmesinden haksız şekilde imtina edilmesi ya da doğru olmayan veya eksik bilgi verilmesi hallerinde, bu bilgiyle ilgili olan gündem konusu hakkında alınan genel kurul kararları AktG. 243. paragrafın 1. fıkrası⁹³³ gereği iptal edilebilir.⁹³⁴ Bu bağlamda genel kurul toplantısına katılmış ve itirazını tutanağa kaydettirmiş olan tüm pay sahipleri hukuka aykırı şekilde verilmeyen bilgiye dayanan genel kurul kararının iptalini talep edebilir. Ancak bunun için hakkında karar alınmış bir gündem konusuyla ilgili olan bilginin verilmemiş olması şarttır.⁹³⁵ Genel kurul toplantı başkanının tüm gündem konularıyla ilgili genel bir görüşme yapılmasını sağlaması halinde ise alınan tüm genel kurul kararları bilgi vermekten kaçınma nedeniyle iptal davasına konu olabilir.⁹³⁶

⁹²⁹ Bürgers/Körber, s. 1108; Schmidt/Lutter, s. 2228.

Spindler/Stilz, s. 1767.

⁹³⁰ Hölters, s. 1097; Schmidt/Lutter, s. 2230.

⁹³¹ Schmidt/Lutter, s. 2230; Hölters, s. 1097; Bürgers/Körber, s. 1108.

⁹³² Schmidt/Lutter, s. 2230.

⁹³³ AktG.'nin "İptal Nedenleri" başlıklı 243. paragrafının 1. fıkrasına göre "Bir genel kurul kararı kanunun veya esas sözleşmenin ihlali nedeniyle dava yoluyla iptal edilebilir."

⁹³⁴ Manz/Mayer/Schröder, s. 201; Schmidt/Lutter, s. 2204.

⁹³⁵ Schäfer, s. 205.

⁹³⁶ Schmidt/Lutter, s. 2204.

AktG. 243. paragrafın 4. fıkrasına⁹³⁷ göre iptal davası açısından bilginin verilmesini katılma ve üyelik haklarının gerçeğe uygun şekilde kullanılması için önemli bir etken olarak değerlendirecek objektif değerlendirme yapan bir pay sahibi esas alınır.⁹³⁸ Bununla beraber genel kurul kararının iptali açısından, verilmekten imtina edilen bilginin pay sahibinin kararını etkileyip etkilemediğinin pay sahibi tarafından açıklanmış olmasının veya açıklanmasının bir önemi bulunmamaktadır.⁹³⁹ Ancak bunun için talep edilen bilginin gündem konusuyla ilgili gerçeğe uygun değerlendirme yapabilmek için gerekli olması şarttır. Gereklilik şartının bulunmaması halinde haksız şekilde kaçınmanın varlığı söz konusu olmaz. Bununla beraber genel kurulun çoğunluğunun, usulüne uygun şekilde bilgi verilmiş olsaydı dahi aynı kararı alacak olmasının ise bir önemi yoktur.⁹⁴⁰

İptal davası açmak için önceden bilgi vermeye zorlama davası açılması şart değildir.⁹⁴¹ Bu iki dava farklı hukuki etkilere sahip olduklarından birbirlerinden ayrılırlar. Bilgi vermeye zorlama davasındaki karar, iptal davası açısından bağlayıcı değildir.⁹⁴² AktG. 246. paragrafın 1. fıkrası⁹⁴³ gereği iptal davasının genel kurul karar tarihinden itibaren 1 aylık süre içerisinde açılması şarttır.⁹⁴⁴ İptal davası bilgi vermeye zorlama davasından daha kapsamlı şekilde sonuç doğurur. Bu anlamda iptal kararı geçmişe etkili olur ve genel kurul kararı en başından itibaren geçersiz olur.⁹⁴⁵

⁹³⁷ AktG.’nin “İptal Nedenleri” başlıklı 243. paragrafının 4. fıkrasının 1. cümlesine göre “Doğru olmayan, eksik veya verilmekten imtina edilen bilgi nedeniyle iptal kararı, ancak objektif değerlendirme yapan bir pay sahibinin bilginin verilmesini katılma ve üyelik haklarının gerçeğe uygun kullanımı için önemli bir şart olarak görecektir.”

⁹³⁸ Schmidt/Lutter, s. 2204.

⁹³⁹ Manz/Mayer/Schröder, s. 202; Schäfer, s. 205.

⁹⁴⁰ Manz/Mayer/Schröder, s. 202.

⁹⁴¹ Schäfer, s. 205. Hüffer, s. 768; Hoffmann-Becking, s. 850.

⁹⁴² Schäfer, s. 205, 206; Hüffer, s. 768; Hoffmann-Becking, s. 850; Hölters’ e göre bilgi vermeye zorlama davasında verilen bilgi talebinin oluşup oluşmadığına ilişkin kesinleşmiş kararın iptal davası açısından da maddi bağlayıcı bir etki doğurduğunun kabulü gerekir. Aksi takdirde aynı konuda birbirleriyle uyuşmayan iki farklı kararın ortaya çıkması mümkün olur. Bkz.: Hölters, s. 1094. Madde hükmünün gerekçesine ve Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze’ e göre bilgi vermektan kaçınma nedeniyle açılan genel kurul kararının iptali davasında bilgi vermeye zorlama davasındaki mahkeme kararını beklenmesi gerekir. Bkz.: Kropff, s. 189; Baumbach/Hueck/Hueck/Schulze, s. 429.

⁹⁴³ AktG. 246. paragrafın 1. fıkrasına göre “Davanın karar tarihinden itibaren 1 ay içerisinde açılması şarttır.”

⁹⁴⁴ Schäfer, s. 205; Schmidt/Lutter, s. 2204.

⁹⁴⁵ Schäfer, s. 205.

3. Tazminat Yükümlülüğü

Şirketin bilgi verme yükümlülüğüne kusurlu şekilde aykırı davranarak, pay sahibinin bilgi alma hakkını ihlal etmesi halinde yönetim kurulunun tazminat sorumluluğu gündeme gelir.⁹⁴⁶ Buna karşın yönetim kurulunun yalnızca ihmali (kasıtlı olmayan) davranışlarının söz konusu olması tazminat sorumluluğuna sebebiyet vermez. Zira bilgi alma hakkı pay sahiplerinin malvarlığı menfaatlerini değil, yalnızca bilgi alma menfaatlerini korur.⁹⁴⁷ Yönetim kurulunun tazminat yükümlülüğü AktG. 93. paragrafın 2. fıkrası⁹⁴⁸ gereği şirkete karşıdır.⁹⁴⁹ Bu noktada şirketin uğramış olduğu zararları ispatlama yükümlülüğü vardır. Zarar kavramı özellikle bilgi vermeye zorlama ve iptal davalarındaki yargılama giderlerini de kapsar.⁹⁵⁰

Yönetim kurulunun pay sahiplerine karşı tazminat sorumluluğunun doğması için ise bilgi talep eden pay sahibinin zarara uğramış olması gerekir.⁹⁵¹ Bu durumda pay sahibi BGB. 823. paragrafın 2. fıkrası⁹⁵² gereği tazminat talep etme hakkına sahip olur.⁹⁵³ Bununla beraber üyelikten doğan bireysel bir hak olarak bilgi alma hakkı pay sahibinin diğer özel menfaatlerini korumaz. Örneğin; pay sahibine haksız şekilde verilmeyen veya doğru olmayan bilgi nedeniyle pay sahibinin hatalı yatırım kararından kaynaklanan zararlarının tazmini bu kapsamda değildir.⁹⁵⁴

⁹⁴⁶ Schmidt/Lutter, s. 2205; Wachter, s. 829.

⁹⁴⁷ Wachter, s. 830.

⁹⁴⁸ AktG.'nin "Özen Yükümlülüğü ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu" başlıklı 93. paragrafının 2. fıkrasının 1. ve 2. cümlelerine göre "Yükümlülüklerini ihlal eden yönetim kurulu üyeleri şirkete karşı bundan doğan zararların tazmini için müştereken ve müteselsilen yükümlüdürler. Özenli ve dikkatli bir yönetime düşen özeninin gösterilip gösterilmediği konusunda ihtilaf bulunması halinde, ispat yükü şirkete aittir."

⁹⁴⁹ Schmidt/Lutter, s. 2205; Schäfer, s. 206.

⁹⁵⁰ Schäfer, s. 206. Şirketin zararının yalnızca bilgi vermeye zorlama davasındaki ve/veya iptal davasındaki yargılama giderleri ile sınırlı olduğu görüşü için bkz.: Schmidt/Lutter, s. 2205.

⁹⁵¹ Manz/Mayer/Schröder, s. 202.

⁹⁵² "BGB. Paragraf 823 – Tazminat Yükümlülüğü

(1) Bir başkasının hayat, vücut, sağlık, özgürlük, malvarlığı veya diğer herhangi bir hakkını kasıtlı veya taksirle haksız şekilde zarar veren kişi, bu nedenle diğer kişide oluşan zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

(2) Aynı yükümlülük diğer bir kişinin korunmasını amaçlayan bir kanunu ihlal eden kişi için de geçerlidir. Kanunun içeriğine göre ihlalin kusursuz şekilde gerçekleşmesi de mümkünse, tazmin yükümlülüğü yalnızca kusur durumunda gündeme gelir."

⁹⁵³ Schmidt/Lutter, s. 2205; Manz/Mayer/Schröder, s. 202. Schäfer'e göre kendisine bilgi verilmeyen pay sahibine karşı BGB. 823. paragrafın 2. fıkrası gereği herhangi bir tazminat yükümlülüğü söz konusu olmaz. Zira bilgi alma hakkı pay sahibine tanınmış bir koruma hakkı olmayıp, pay sahibinin menfaatlerinin üyelik hakkı çerçevesinde korunması için yardımcı bir haktır. Bu nedenle BGB. 823. paragraf çerçevesinde bir koruma hakkı olarak kabul edilemez. Ayrıca bilgi sadece pay sahibine değil, tüm genel kurula verilir. Bkz.: Schäfer, s. 207, 208.

⁹⁵⁴ Schmidt/Lutter, s. 2205.

4. Ceza Yaptırımı

Genel kurul toplantısında pay sahibine verilen bilginin doğru olmaması veya pay sahibinden bilgi saklanması halinde ceza yaptırımı da gündeme gelebilir.⁹⁵⁵ Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısında kasıtlı olarak doğru olmayan bilgi vermesi veya bilgi saklaması halinde, üyeler hakkında AktG. 400. paragrafın 1. fıkrasının 1. cümlesine⁹⁵⁶ göre ceza yaptırımı söz konusu olur.⁹⁵⁷ Buna karşın yönetim kurulunun yalnızca hukuka aykırı şekilde bilgi vermekten kaçınması hali bu kapsamda değerlendirilmez.⁹⁵⁸

5. Özel Denetim

Pay sahibine hukuka aykırı şekilde bilgi verilmemesi veya doğru olmayan bilgi verilmesi durumunda, belirli şartların ortaya çıkması halinde özel denetim davası gündeme gelir. Ancak burada münferit pay sahipleri değil, ya genel kurul ya da en azından belirli bir pay sahibi grubu dava açmaya yetkilidir.⁹⁵⁹ AktG. 142. paragrafta düzenlenen özel denetim kapsamında şirketin kuruluşuyla, yönetimiyle, sermaye artırımı veya azaltımıyla ilgili belirli işlemlerin özel olarak araştırılması için genel kurul tarafından basit çoğunlukla alınan bir kararla özel denetim gerçekleştirmek üzere bir özel denetçi atanabilir.⁹⁶⁰

Genel kurulun özel denetçi atama kararı alamaması halinde şirketin nitelikli çoğunluğuna sahip olan veya belirli değerde paya sahip olan pay sahipleri kanuna veya esas sözleşmeye aykırı olduğu düşünülen belirli işlemler için şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine başvurmak suretiyle özel denetçi tayin edilmesini talep edebilirler. Genel kurulun özel denetçi ataması halinde de özel denetçinin kişisel veya mesleki nedenlerle uygun olmadığı gerekçesiyle yine nitelikli çoğunluğa sahip pay sahiplerinin başka bir özel denetçi atanması için mahkemeye

⁹⁵⁵ Schmidt/Lutter, s. 2206.

⁹⁵⁶ AktG.'nin "Doğru Olmayan Açıklama" başlıklı 400. paragrafının 1. fıkrasının 1. cümlesine göre "Yönetim veya denetim kurulu üyesi ya da tasfiye memuru olarak kişi, 162. paragrafın 1. veya 2. fıkrasında yer alan tazminat raporunda, malvarlığı durumuyla ilgili açıklamalarda veya özetlerde veya raporlarda ya da genel kurul toplantısında doğru olmayan bilgiler vermesi veya bilgileri saklaması halinde, fiil için Ticaret Kanununun 331. paragrafının 1 veya 1a bendinde ceza öngörülmemiş olması şartıyla, 3 yıla kadar hapis cezasıyla veya para cezasıyla cezalandırılır."

⁹⁵⁷ Manz/Mayer/Schröder, s. 202; Schäfer, s. 207; Schmidt/Lutter, s. 2206.

⁹⁵⁸ Schäfer, s. 207.

⁹⁵⁹ Schmidt/Lutter, s. 2206.

⁹⁶⁰ Wachter, s. 916, 917; Hölter, s. 1167.

başvurma hakkı vardır.⁹⁶¹ Yapılan denetim sonunda özel denetçi tarafından özel denetim raporu hazırlanır ve yönetim kuruluna ibraz edilir. Yönetim kurulu bu raporu tescil ve ilan ettirerek denetim kuruluna teslim eder. Denetim kurulu ise gelecek genel kurul toplantısında görüşülmek üzere toplantı gündemine ilave eder.⁹⁶²

⁹⁶¹ **Hölters**, s. 1167; **Wachter**, s. 919, 921.

⁹⁶² **Manz/Mayer/Schröder**, s. 234; **Hüffer**, s. 857.

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK HUKUKUNDA
ANONİM ŞİRKET PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

I. Bilgi Alma Hakkının Tanımı, Amacı, Tarihsel Gelişimi ve Hukuki Niteliği

A. Bilgi Alma Hakkının Tanımı

Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı TTK. 437. maddede düzenlenmiş ve pay sahibine; pasif bilgi alma hakkı çerçevesinde şirket tarafından sunulan TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında belirtilen şirket belgelerini genel kurul toplantısı öncesinde ve sonrasında incelemek, TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında düzenlenen aktif bilgi alma hakkı çerçevesinde genel kurul toplantısında şirket işleri veya denetim faaliyetine ilişkin yönetim kuruluna veya bağımsız denetçilere soru sorarak bilgi talep etmek ve TTK. 437. maddenin 4. fıkrasına göre sorusuyla ilgili kısımlarıyla sınırlı olmak üzere şirkete ait ticari defterlerle yazışmaları incelemek suretiyle bilgi alma hakkı tanınmıştır. Pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlal edilmesi halinde ise TTK. 437. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde mahkemeye başvurarak bilginin temini için dava açma hakkı bulunmaktadır.

Bununla beraber TTK. 437. maddede bilgi alma hakkının konusu, kapsamı ve sınırları belirtilmiş ancak bilgi alma hakkına ilişkin herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Doktrinde ise bilgi alma hakkına ilişkin farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bilgi alma hakkını Bozgeyik, *“Kural olarak genel kurul toplantılarının ve pay sahiplerinin bu toplantılarda kullanacağı hakların etkinliğini artırmaya yönelik, pay sahipliğinden doğan, bireysel olarak kullanılabilen bir hak”*

olarak tanımlamaktadır.⁹⁶³ Teoman, “*Pay sahibinin ortaklığın malvarlığı konusunda aydınlanmasını sağlayan ve gerek ana sözleşme ve gerekse genel kurulda alınacak kararlarla kısıtlanması olanağı bulunmayan kazanılmış bir hak*” şeklinde tanımlamaktadır.⁹⁶⁴ Akın, “*Pay sahibinin şirketin yönetimine katılması hakkında ona yol gösterici bilgilerin akmasını sağlayan hak*” tanımlaması yapmıştır.⁹⁶⁵ Eriş ise, bilgi alma hakkını “*Ortağın, anonim ortaklığın iş ve işlemleri ile üçüncü kişilerle olan ticari ilişkilerini öğrenmesi ve bu bilgi çerçevesinde hareket etmesi hakkı*” şeklinde tanımlamıştır.⁹⁶⁶ Bilgi alma hakkına ilişkin olarak bir tanımlama yapmak gerekirse bilgi alma hakkı; anonim şirket pay sahibinin, kişisel malvarlığına dahil olan payının değerini artırmak amacıyla bilgilenmek için şirkete soru sormak veya şirkete ait belgeleri incelemek suretiyle kullandığı, dava hakkıyla desteklenmiş bireysel bir hak şeklinde tanımlanabilir.

B. Bilgi Alma Hakkının Amacı

Alman hukukundaki bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemenin amacını anlatırken, anonim şirketlerde pay sahibinin bir yönüyle şirketin iktisadi olarak sahibi, diğer yönüyle ise şirketin yatırımcısı durumunda olduğunu, bireysel bilgi alma hakkının amacının ise bir yönüyle pay sahipliği haklarını etkili bir şekilde kullanarak şirketin yönetimini etkilemek, diğer yönüyle de yatırımını koruyarak yatırımının akıbeti konusunda sağlıklı karar vermek olduğunu ifade etmiştik. Bu noktada Türk hukukundaki düzenlemenin amacını izah etme açısından da ilgili bölüme atıfta bulunmakla yetinecek ve tekrar açıklama yapmayacağız.⁹⁶⁷

⁹⁶³ Sami Karahan/Hayri Bozgeyik, Şirketler Hukuku (Konya: Mimoza Yayınları, 2. Baskı, 2013) s. 663.

⁹⁶⁴ Ömer Teoman, “*Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne*”, İktisat ve Maliye, Cilt XVIII, Sayı 1, (1971) s. 20.

⁹⁶⁵ Murat Yusuf Akın, Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş. lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu (İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 2002), s. 90, 91.

⁹⁶⁶ Gönen Eriş, Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku (Ankara: Adalet Matbaacılık, 1995), s. 378.

⁹⁶⁷ Bu konuda bkz.: s. 6-7.

C. Bilgi Alma Hakkının Tarihsel Gelişimi

1. 1926 Tarihli 865 Sayılı Ticaret Kanunu

1926 tarihli Ticaret Kanununda pay sahibinin aktif anlamda bilgi alma hakkı bulunmamakla beraber, geniş anlamda bilgi alma hakkı olarak değerlendirilebilecek iki hüküm bulunmaktaydı. Bunlar kanunun; denetçilere şikayet hakkını düzenleyen 359. maddesi ile şirketin bilançosu ile faaliyet raporlarının açıklanmasını düzenleyen 373. maddesiydi. Fakat kanunun yürürlükte olduğu dönemde pay sahibinin bilgi alma hakkının pratikte kullanılması pek mümkün değildi. Ayrıca anılan madde hükümleri doktrinde pay sahibinin bilgi alma hakkından ziyade, şirketin yönetim ve denetimini doğrudan etkileme olanağı sağlayan bireysel bir hak olarak kabul edilmekteydi. Bu nedenle 1926 tarihli eski Ticaret Kanununda bir üyelik hakkı olarak pay sahibine pasif ve aktif cephesiyle bilgi alma hakkı tanınmamıştı. Bu hak pay sahibine ilk kez 1956 Tarihli 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile sağlanmıştır.⁹⁶⁸

2. 1956 Tarihli 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

Pay sahibinin bilgi alma hakkı ilk olarak 1956 tarihli 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanununun ‘‘Malûmat Alma Hakkı’’ üst başlığı altında ‘‘Bilanço’’ madde başlıklı 362. maddesinde ve ‘‘Ticari Defterler ve Sır Saklama Mükellefiyeti’’ madde başlıklı 363. maddesinde düzenlenmiştir.⁹⁶⁹ Buna karşın eski TTK.’ daki bu düzenlemelerde

⁹⁶⁸ Arslan Kaya, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001) s. 103.

⁹⁶⁹ ‘‘I. Bilanço:

Madde 362 - Kar ve zarar hesabı, bilanço, yıllık rapor ve safi kazancın nasıl dağıtılacağı hususundaki teklifler, murakıplar tarafından verilecek raporla birlikte umumi heyetin adi toplantısından en az on beş gün önce şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin emrine amade bulundurulur.

Bunlardan kar ve zarar hesabı, bilanço ve yıllık rapor, toplantıdan itibaren bir yıl müddetle pay sahiplerinin emrine amade kalır. Her pay sahibi masrafi şirkete ait olmak üzere kar ve zarar hesabıyla bilançonun bir suretini isteyebilir.

Hamile yazılı hisse senetleri ihraç edilmiş ise yukarda adı geçen vesikaların pay sahiplerine açık bulundurulduğu keyfiyeti 37 nci maddede anılan gazeteden başka esas mukavele ile muayyen şekilde dahi ilan olunur. Pay defterine kaydedilen nama yazılı hisse senedi sahiplerine ayrıca tebligat yapılır.

2. Ticari defterler ve sır saklama mükellefiyeti ve ceza:

Madde 363 – Pay sahipleri, şüpheli gördükleri noktalara murakıpların dikkat nazarlarını çekmeye ve lüzumlu izahatı istemiye salahiyetlidirler.

Şirketin ticari defterleriyle muhaberatının tetkiki yalnız umumi heyetin açık bir müsaadesi veya idare meclisinin kararıyle mümkündür. İncelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak şirketin iş sırlarını öğrenmeye salahiyetli değildir. Her ortak, her ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu, şirkete ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını zayi etmiş olsa dahi, daima gizli tutmaya mecburdur. Bu mecburiyeti yerine getirmiyen ortak, meydana gelecek zararlardan şirkete karşı mesul olduğu gibi şirketin şikayeti üzerine, her hangi bir zarar

pay sahibinin bilgi alma hakkı dar bir çerçevede yetersiz şekilde düzenlenmişti.⁹⁷⁰ Pay sahibine sadece spontan, belirtilen belgeleri inceleme yoluyla elde edilen geriye dönük diğer bir ifadeyle retrospektif olarak pasif ancak yetersiz bir bilgi alma hakkı tanınmıştı.⁹⁷¹ Anılan düzenlemelerle pay sahibine bilanço, kar-zarar hesabı, yıllık raporlar ve kar dağıtımı gibi konularda bilgi temin edilmesi amaçlanmasına rağmen, bilgilendirme araçlarının eksik ve yetersiz olması nedeniyle pay sahibine haklarını kullanırken veya yatırımının akıbetini değerlendirirken ihtiyaç duyduğu bilgiyi temin etmekten oldukça uzak kalmıştı.⁹⁷² Bu nedenle de bu hükümler pratik hayatta pek uygulama alanı bulamamış ve pay sahiplerinin bilgi alma hakkı uygulamada yalnızca şirket tarafından hazır bulundurulmuş belgeleri incelemekle sınırlı kalmıştı.⁹⁷³

Eski TTK.' da pay sahibinin genel kurul toplantısında bilgi alma hakkı gerçek anlamda ve kapsamda düzenlenmemişti.⁹⁷⁴ Zira pay sahibine yalnızca pasif bilgi alma hakkı tanınmakta ve fakat soru sormak suretiyle aktif bir bilgi alma hakkı tanınamaktaydı. Diğer yandan bilgi talebinin haksız şekilde reddedilmesi halinde pay sahibinin nasıl bir yol izleyeceği hakkında ve yargı yoluna başvurma konusunda

umulmasa dahi, bir yıla kadar hapis veya beş yüz liradan on bin liraya kadar ağır para cezasıyla veya her ikisiyle birlikte cezalandırılır.

Pay sahiplerinin malumat alma hakkı esas mukavele ile veya şirket organlarından birinin kararıyla bertaraf veya tahdidedilemez.'

⁹⁷⁰ **Hasan Pulaşlı**, Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt II (Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Baskı, 2014) s. 1482; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 68, 69; **Erdoğan Moroğlu**, Hukuki Mütalaalar II (İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015) s. 9; **Mehmet Emin Bilge**, "Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı (Yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümleri Çerçevesinde)", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: IX Sayı: 1-2 (2005), s. 432; **Karasu**, Auskunftserteilung, s. 322.

⁹⁷¹ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1483; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 68, 69. Benzer şekilde bkz.: **Fazıl Aydın**, Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirketler, Limited Şirketler ve Şirketler Topluluğu (Ankara: Bilge Yayınevi, 2. Baskı, 2019), s. 192; benzer şekilde bkz.: **Selçuk Öztekin**, "Şirketler Gruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı", Prof. Dr. Ernst E. Hirsch' in Hatırasına Armağan, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü- Olgaç Matbaası, 1986): s. 303. Eski TTK.' da pay sahibinin bilgi alma hakkının pasif, retrospektif ve statik tarafı düzenlenmiş olup, aktif, prospektif ve dinamik tarafı muğlak ve yorumlanması zor bir şekilde bırakılmıştı. Bkz.: **Öztekin**, s. 303; Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 4, 53.

⁹⁷² **Rauf Karasu**, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. XXIII, S. 2 (Aralık 2005): s. 78-79.

⁹⁷³ **Arslan Kaya**, "Müktesep Haklar", 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1997) s. 155.

⁹⁷⁴ **Mutlu Dinç**, Türk Ticaret Kanunu (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, 2013) Gerekçe, s. 458; **Nazmi Ocak**, "Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı", Prof. Dr. Nuri Çelik' e Armağan Cilt I (İstanbul: Beta Basım, 2001) s. 719; **Zühtü Aytaç**, "Anonim Ortaklık Denetçilerinin Sır Saklama Yükümlülüğü", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt X, Sayı 1 (1979); **Aydın**, s. 192.

herhangi bir hüküm de bulunmamaktaydı.⁹⁷⁵ Bu nedenle de eski TTK. düzenlemelerinden bilgi alma hakkının kapsamı ve sınırları tespit edilememekteydi.⁹⁷⁶ Bu noktalarda konunun çözümü doktrin ve yargı kararlarına bırakılmıştı.⁹⁷⁷ Ayrıca yine eski TTK.’ da pay sahibinin genel kurul toplantısı dışında bilgi alması diğer bir ifadeyle inceleme hakkı teknik anlamıyla yer almamaktaydı. Doktrindeki eleştiriler ve uygulamada yaşanan sıkıntılar neticesinde 2011 tarihli 6102 sayılı TTK. ile bilgi alma hakkı konusundaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla TTK.’ nın 437. maddesi ihdas edilmiştir.⁹⁷⁸

3. 2011 Tarihli 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

Eski TTK.’ daki eksikliklerin giderilmesi amacıyla İsviçre Borçlar Kanununun anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen ‘*Pay Sahiplerinin Kontrol Hakları*’ üst başlığı altında yer alan 696. ve 697. madde düzenlemeleri⁹⁷⁹ ile AktG.’ nin ‘*Toplantı Tutanağı. Bilgi Alma*’ üst başlığı altında yer alan 131. ve 132. madde düzenlemeleri de göz önüne alınmak suretiyle 2011 tarihli 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 437. maddesi ihdas edilmiştir.⁹⁸⁰

⁹⁷⁵ Arslan Kaya, ‘*Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*’, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu (İstanbul:1997): s. 156; Bilge, s. 430; Pulaşlı, Şerh, s. 1483.

⁹⁷⁶ Kaya, Pay Sahibi, s. 156; Pulaşlı, Şerh, s. 1483.

⁹⁷⁷ Pulaşlı, Şerh, s. 1483.

⁹⁷⁸ Dinç, Gerekçe, s. 458; Aydın, s. 192.

⁹⁷⁹ İsviçre Borçlar Kanununun ‘*Pay Sahiplerinin Kontrol Hakları*’ üst başlığı altında yer alan ‘*Finansal Raporların İlanı*’ madde başlıklı 696. maddesi ile ‘*Bilgi ve İnceleme*’ madde başlıklı 697. maddesi :

“Madde 696 - Finansal Raporların İlanı :

1. Olağan genel kurul toplantısından en geç 20 gün önce finansal rapor ve denetleme raporu şirket merkezinde pay sahiplerinin incelemesine sunulur. Her pay sahibi bu belgelerden bir örneğin derhal kendisine verilmesini talep edebilir.

2. Nama yazılı pay sahipleri yazılı bildirim yoluyla, hamiline yazılı pay sahipleri ise İsviçre Ticaret Sicil Gazetesinde yayınlanan ilan yoluyla ve ayrıca esas sözleşmede öngörülen şekilde bilgilendirilir.

3. Her pay sahibi genel kurul toplantısından sonra bir sene boyunca, şirketten genel kurulca onaylanan formda finansal raporu ve ayrıca denetim raporunu talep edebilir.

Madde 697 - Bilgi ve İnceleme :

1. Her pay sahibi, genel kurul toplantısında yönetim kurulundan şirket işleri hakkında, denetim merciinden ise denetimin uygulanması ve sonucu hakkında bilgi talep etme hakkına sahiptir.

2. Bilgi veya incelemeden haksız şekilde kaçınılması halinde, talep üzerine mahkeme buna karar verir. Şirket sırlarını veya şirketin korunması gereken diğer menfaatlerini tehlikeye atması halinde bilgi vermekten kaçınılabilir.

3. Ticari defterler ve yazışmalar yalnızca genel kurulun açık yetkilendirmesi veya yönetim kurulu kararıyla ve şirket sırlarının korunması koşuluyla incelenebilir.

4. Bilgi veya incelemeden haksız şekilde kaçınılması halinde, talep üzerine mahkeme buna karar verir.

⁹⁸⁰ Türk Ticaret Kanununun ‘*Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*’ başlıklı 437. maddesi :

“(1) Finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi, genel kurulun toplantısından en az onbeş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulur. Bunlardan finansal tablolar ve konsolide tablolar bir yıl süre ile merkezde ve şubelerde pay

TTK. 437. madde düzenlemesiyle anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı, farklı ülkelerdeki ilgili düzenlemeler de dikkate alınarak yeniden düzenlenmiş ve bu sayede eski TTK. düzenlemelerindeki eksikliklerin giderilmesi amaçlanmıştır.⁹⁸¹ TTK. 437. madde düzenlemesiyle birlikte pay sahibine ilk kez aktif bir bilgi alma hakkı tanınmıştır. Bu çerçevede TTK. 437. maddenin 2. fıkrası düzenlemesiyle pay sahibine genel kurul toplantısında yönetim kurulundan şirket işleri hakkında, denetim kurulundan ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi talep etme hakkı tanınmıştır.⁹⁸² Bunlara ek olarak TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde eşit işlem ilkesi çerçevesinde bir pay sahibine genel kurul toplantısı haricinde bilgi verilmesi halinde diğer pay sahiplerine de bilgi verilmesi gerektiği, böyle bir durumda şirket sırrı veya diğer şirket menfaatleri gerekçe gösterilerek bilgi vermekten imtina edilemeyeceği yine açıkça ifade edilmiştir.⁹⁸³ TTK. 437. madde düzenlemesiyle aynı zamanda pay sahibinin inceleme hakkının genel kurul toplantısı dışında da kullanılabilmesi mümkün kılınmıştır.⁹⁸⁴

Bunların dışında denetçilerin yanında yönetim kurulundan da bilgi talep edilebileceği hükme bağlanmış ve bilgi alma hakkının kapsamına bağlı şirketler ile konsolide

sahiplerinin bilgi edinmelerine açık tutulur. Her pay sahibi, gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir suretini isteyebilir.

(2) Pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir. Bilgi verme yükümü, 200 üncü madde çerçevesinde şirketin bağlı şirketlerini de kapsar. Verilecek bilgiler, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olmalıdır. Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir. Bu hâlde yönetim kurulu bu maddenin üçüncü fıkrasına dayanamaz.

(3) Bilgi verilmesi, sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir.

(4) Şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekir. İzin alındığı takdirde inceleme bir uzman aracılığıyla da yapılabilir.

(5) Bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirketin merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Başvuru basit yargılama usulüne göre incelenir. Mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebilir. Mahkeme kararı kesindir.

(6) Bilgi alma ve inceleme hakkı, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamaz ve sınırlandırılmaz.”

⁹⁸¹ **Diñç**, Gerekçe, s. 458; **Aydın**, s. 192.

⁹⁸² **Pulaşlı**, Şerh, s. 1484, 1485. Bu bağlamda pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı; soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı ile şirketin ticari defter ve yazışmalarını inceleme hakkı ve bilgi alma ve inceleme talebi haksız olarak reddedilen pay sahibinin mahkemeye başvurarak bilgi temin etme hakkını kapsamaktadır. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1485; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 5, **Muhammed Sulu**, Ticari Sırların Korunması (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 3. Baskı, 2020) s. s. 84.

⁹⁸³ **Kendigelen**, Değişiklikler, s. 290, 291.

⁹⁸⁴ **Hasan Pulaşlı**, İsviçre ve Alman Hukuku İle Karşılaştırmalı, Notlu ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Ticari Mevzuat (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), s. 240.

finansal tablolar da dahil edilmiştir.⁹⁸⁵ Ayrıca pay sahibi tarafından talep edilen bilginin TTK. 437. maddenin 3. fıkrası gereği ancak şirket sırlarının ortaya çıkacağı veya diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye gireceği gerekçesiyle imtina edilebileceği açıkça öngörülmüştür.⁹⁸⁶ Bununla birlikte TTK. 437. maddenin 5. fıkrası kapsamında bilgi talebi cevapsız bırakılan ya da haksız olarak ertelenen veya reddedilen pay sahibine mahkemeye başvurarak bilgi temin etme hakkı tanınmıştır.⁹⁸⁷ Böylelikle pay sahibinin bilgi talebinin reddedilmesi veya sürüncemede bırakılması olasılığına karşı pay sahibinin yargı yoluyla bilgiyi temin etme hakkı güvence altına alınmıştır.⁹⁸⁸

Özetle TTK. 437. madde düzenlemesinde kamuyu aydınlatma, kurumsal denetim ve dürüst hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş eski TTK. düzenlemelerine göre kapsamlı bir bilgi alma hem de inceleme hakkı öngörülmüştür. TTK. 437. madde hükmü hem bilgi alma hakkını hem de inceleme hakkını içermektedir.⁹⁸⁹ Düzenlemeyle bilgi alma ve inceleme hakkı eski TTK.' ya göre genişletilmiş ve aynı zamanda güçlendirilmiştir.⁹⁹⁰

D. Bilgi Alma Hakkının Hukuki Niteliği

Anonim şirket pay sahibinin hakları doktrinde farklı şekillerde tasnif edilmektedir. Doktrinde pay sahibinin hakları konusunda; mali haklar, kişisel haklar ve azınlık hakları,⁹⁹¹ yönetime ilişkin haklar ve mali haklar,⁹⁹² idari haklar ve mali haklar,⁹⁹³

⁹⁸⁵ **Abuzer Kendigelen**, Yeni Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 1. Baskı, 2011) s. 289; **Pulaşlı**, s. 240.

⁹⁸⁶ **Kendigelen**, Değişiklikler, s. 290; **Pulaşlı**, İsviçre, s. 240.

⁹⁸⁷ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1484.

⁹⁸⁸ **Kendigelen**, Değişiklikler, s. 290.

⁹⁸⁹ **Soner Altaş**, Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketler (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, 2015), s. 524; **Dinç**, Gerekçe, s. 458; **Aydın**, s. 192.

⁹⁹⁰ **Aydın**, s. 192, 194; **Kendigelen**, Değişiklikler, s. 289; **Zühtü Aytaç**, “Sermaye Piyasası Hukuku Bağlamında Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Pay Sahipliği Hakları”, Avrupa Birliği Perspektifinden Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sermaye Piyasasına Etkileri Uluslararası Konferans (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2010) s. 122.

⁹⁹¹ **Hakan Çebi**, Şirketler Hukuku (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), s. 258 vd.

⁹⁹² **Şaban Kayıhan**, Şirketler Hukuku (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, 2020), s. 155 vd.

⁹⁹³ **Selma Çetiner/Armağan Ebru Bozkurt Yüksel**, Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, 2017), s. 341 vd. **Tuğrul Ansay**, Anonim Şirketler Hukuku (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü- Olgaç Matbaası, 6. Baskı, 1982), s. 231; **Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı**, Şirketler Hukuku, (Bursa: Dora Yayıncılık, 9. Baskı, 2013) s. 495 vd.; **Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı**, Ticaret Hukuku Dersleri (Bursa: Dora Yayıncılık, 2. Baskı, 2012), s. 513

kişisel haklar ve azınlık hakları,⁹⁹⁴ bireysel haklar üst başlığı altında malvarlıksal haklar ve yönetsel haklar,⁹⁹⁵ (nitelikleri açısından) mali haklar ve kişisel haklar,⁹⁹⁶ gibi farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. Doktrinde bilgi alma hakkını bir kişisel hak olarak tarif eden yazarların yanında⁹⁹⁷ bir idari hak olarak tasnif eden yazarlar da mevcuttur.⁹⁹⁸ Bilgi alma hakkını idari haklar çerçevesinde bir denetleme hakkı olarak sınıflandıran yazarlar da bulunmaktadır.⁹⁹⁹ Bunların yanında bilgi alma hakkını bir kısım yazarlar aydınlatıcı haklar kapsamında¹⁰⁰⁰ bir kısım yazarlar ise malvarlıksal nitelikte olmayan koruyucu haklar kapsamında ele almaktadır.¹⁰⁰¹

Tekinalp, pay sahibinin haklarını müktesep haklar, vazgeçilmez haklar, imtiyazlı paylardan doğan haklar, tanındıkları yere göre haklar ve konularına göre haklar üst başlıkları altında tasnif etmekte, konularına göre hakları ise malvarlıksal haklar, katılma hakları, aydınlatıcı haklar ve koruyucu haklar olarak sınıflandırmaktadır.¹⁰⁰² Pay sahibinin bilgi alma hakkını ise pay sahibinin aydınlanmasına ilişkin bir hak olarak sınıflandırmaktadır. Bu çerçevede bilgi alma hakkını pay sahibinin bireysel ve vazgeçilemez bir hakkı olarak kabul etmektedir.¹⁰⁰³ Bozgeyik, pay sahibinin haklarını ilk olarak kaynağına, gücüne ve konusuna göre tasnif etmekte, kaynağına

⁹⁹⁴ **Osman Oy/Gerçek Onur Oy**, Anonim Şirketler (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020), s. 423 vd.

⁹⁹⁵ **Ünal Tekinalp**, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku İle Tek Kişi Ortaklığının Esasları, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2. Baskı, 2012) s. 202 vd; **Ünal Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 3. Bası, 2013), s. 352 vd. Tekinalp, bilgi alma ve inceleme hakkını yönetsel haklar başlığı altında genel kurula katılma hakkına bağlı haklar kategorisinde olduğunu ifade etmiştir. **Tekinalp**, Yeni, s. 209; **Tekinalp**, Sermaye, s. 363.

⁹⁹⁶ **Mehmet Bahtiyar**, Ortaklıklar Hukuku (İstanbul: Beta Basım, 7. Bası, 2012) s. 223 vd.; **Rahmi Can Ömür/Merdan Çalışkan**, Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020) s. 68.

⁹⁹⁷ **Hayri Domaniç**, Anonim Şirketler (İstanbul: Eğitim Yayınları, 1978) s. 866; **Hayri Domaniç**, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK. Şerhi II (İstanbul: Temel Yayınları, 1988), s. 926; **Oğuz İmregün**, Kara Ticareti Hukuku Dersleri (İstanbul: Gür-Ay Matbaası, 9. Baskı, 1991), s. 244; **Oğuz İmregün**, Anonim Ortaklıklar (İstanbul: Gün Matbaası, 3. Bası, 1974) s.244; **Çebi**, Şirketler, s. 269; **Kendigelen**, Değişiklikler, s. 289; **Bahtiyar**, s. 230; **Oy/Oy**, s. 450. Domaniç’ e göre pay sahibinin kişisel hakları, gerektiği zaman tek bir paya sahip pay sahibinin tek başına kullanabildiği, etkili olabilmesi için azınlığa veya çoğunluğa katılmaya gerek olmayan haklardır. Bkz.: **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 866. **Domaniç**, Şerh, s. 926. Ayrıca Domaniç, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını doğrudan doğruya bir denetleme hakkı olarak kategorize etmektedir. Bkz.: **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 866. **Domaniç**, Şerh, s. 727.

⁹⁹⁸ **Kayuhan**, s. 269; **Çetiner/Bozkurt Yüksel**, s. 342. Çetiner/Bozkurt Yüksel’ e göre bilgi alma ve (özellikle) inceleme hakkı aynı zamanda denetleme hakkı kapsamında yer alır. Bkz.: **Çetiner/Bozkurt Yüksel**, s. 342.

⁹⁹⁹ **Nail Sucu**, “Anonim Ortaklıklarda Pay Senedinin Sahibine Sağladığı Haklar”, Yargıtay Dergisi, C. 6, S. 4 (Ekim 1980): s. 538; **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 503, 504; **Bilgili/Demirkapı**, Ticaret Hukuku, s. 516.

¹⁰⁰⁰ **Tekinalp**, Sermaye, s. 349, 352; **Tekinalp**, Yeni, s. 200, 202; **Öztek**, s. 302.

¹⁰⁰¹ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 66, 67.

¹⁰⁰² **Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu**, Ortaklıklar Hukuku I (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 13. Bası, 2014), s. 611. Benzer şekilde bkz.: **Akın**, s. 90, 91.

¹⁰⁰³ **Tekinalp**, Sermaye, s. 349, 352; **Tekinalp**, Yeni, s. 200, 202.

göre kanundan veya esas sözleşmeden doğan, gücüne göre müktesep, vazgeçilemez veya diğer haklar, konusuna göre ise mali haklar, idari haklar ve dava hakları olarak sınıflandırmaktadır. İdari hakları ise şahsi haklar ve azlık hakları olarak ikiye ayırmaktadır.¹⁰⁰⁴ Pay sahibinin bilgi alma hakkını idari haklar kapsamında bireysel, vazgeçilemez kanunun emredici hükmünden doğan bağımsız bir şahsi hak olarak kabul etmektedir.¹⁰⁰⁵ Tekil, pay sahibinin bilgi alma hakkını bireysel, müktesep, sosyal bir üyelik hakkı olarak kategorize etmektedir.¹⁰⁰⁶ Pulaşlı, pay sahibine ait hakları müktesep haklar, vazgeçilemez haklar, imtiyazlı paydan doğan haklar, kanuni veya esas sözleşmesel haklar ve içerik ve fonksiyonuna göre haklar olarak tasnif ettikten sonra, içerik ve fonksiyonuna göre hakları malvarlığı ve katılma hakları olarak kategorize etmektedir.¹⁰⁰⁷ Pay sahibinin bilgi alma hakkını ise katılma hakları kapsamında bireysel, vazgeçilemez ve feragat edilemez, bağımsız bir (nisbi) müktesep hak olarak kabul etmektedir.¹⁰⁰⁸ Atalay, hakkın hukuki niteliğini “*bireysel, bağımsız, vazgeçilemez ve devredilemez, müktesep bir hak*” olarak tarif etmektedir.¹⁰⁰⁹ Karasu ise bilgi alma hakkını bireysel, bağımsız, vazgeçilemez, nispi bir müktesep hak olarak ele almaktadır.¹⁰¹⁰ Doktrindeki tüm bu tasnif ve tanımlamalar çerçevesinde TTK. 437. madde çerçevesinde pay sahibine tanınan bilgi alma hakkının hukuki niteliği bireysel, vazgeçilemez, bağımsız ve müktesep bir hak olarak tarif edilebilir.¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁴ Karahan/Bozgeyik, s. 633 vd.

¹⁰⁰⁵ Karahan/Bozgeyik, s. 663-666.

¹⁰⁰⁶ Fahiman Tekil, Anonim Şirketler Hukuku (İstanbul: Alkım Yayınları, 2. Baskı, 1998), s. 392, 393; Fahiman Tekil, Şirketler Hukuku, İkinci Cilt, Anonim Şirketler (İstanbul: Otağ Matbaası, İkinci Bası, 1978), s. 491-493, 509. Tekil’ e göre sosyal haklar üyelik sıfatına bağlı olan bu nedenle de üye olmayanların ileri sürmesinin mümkün olmadığı, üyelerin de bireysel olarak kullanabildikleri şirket idaresiyle ilgili haklardır. Yazar, bilgi alma hakkını kişisel denetim hakkı olarak değerlendirmektedir. Bkz.: Tekil, Anonim, s. 392; Tekil, Şirketler, s. 491, 492.

¹⁰⁰⁷ Pulaşlı, Yeni Şirketler, s. 759 vd.

¹⁰⁰⁸ Pulaşlı, Yeni Şirketler, s. 778-780; Pulaşlı, Şerh, s. 1485-1487.

¹⁰⁰⁹ Oğuz Atalay, “Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, (Özel Sayı 2014), s. 57. Aynı şekilde bkz.: Oy/Oy, s. 454.

¹⁰¹⁰ Karasu, Tasarı, s. 76-78.

¹⁰¹¹ Bilgi alma hakkının aynı zamanda devredilemez hak olduğu görüşü için bkz.: Ocak, s. 718; Güzin Üçışık/Aydın Çelik, Anonim Ortaklıklar Hukuku, I. Cilt (Ankara: Adalet Yayınevi, Birinci Baskı 2013), s. 665; Pulaşlı, Şerh, s. 1485.

1. Bireysel Hak

Anonim şirketler hukukunda pay sahibinin sahip olduğu bireysel haklar pay sahibi sıfatıyla sahip olunan ve tek başına kullanılabilen haklar ifade edilir.¹⁰¹² Bir başka ifadeyle bireysel haklar hakkın kullanılması için bireysel iradenin yeterli olduğu haklar olarak tanımlanır.¹⁰¹³ Bu bağlamda TTK. 437. maddede düzenlenen pay sahibinin bilgi alma hakkı da bireysel bir hak olarak kabul edilmektedir.¹⁰¹⁴ Bu noktada bireysel hak olarak bilgi alma hakkı şirkete veya genel kurula vs. değil, yalnızca ve münferiden pay sahibine ait bir haktır. Bilgi alma hakkı kolektif bilgiyle ilgili olan bireysel bir hak olup, pay sahibi bu hakkını ancak kişisel menfaati için kullanabilir. Kişisel menfaat ile kastedilen ise pay sahibinin bilgi alma hakkını öncelikle şirketin hizmetine sunmakla yükümlü olmamasıdır. Bununla beraber bilgi alma hakkı öncelikle pay sahiplerinin bireysel menfaatine hizmet etmekle birlikte, genel kurulun da karar alma görevinin bir koşulu niteliği taşımaktadır.¹⁰¹⁵ Bu bağlamda genel kurul toplantısında bilgi alma hakkı bireysel bir hak olmakla birlikte, diğer tüm pay sahiplerinin de bilgilendirilmesine hizmet ettiğinden kolektif bilgilendirmeye de yardımcı olur.¹⁰¹⁶

2. Vazgeçilemez Hak

TTK. 437. maddede düzenlenen pay sahibinin bilgi alma hakkı aynı zamanda vazgeçilemez hak niteliğindedir.¹⁰¹⁷ Vazgeçilemez haklar ise sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırılması pay sahibinin rızasına bağlı olmayan, pay sahibinin

¹⁰¹² Sucu, s. 543; Karahan/Bozgeyik, s. 663.

¹⁰¹³ Tekil, s. 393.

¹⁰¹⁴ Gönen Eriş, Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, Cilt II (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, 2017), s. 2257; İmregün, Kara, s. 399; İmregün, Anonim, s. 243; Karasu, Tasarı, s. 78; Karahan/Bozgeyik, s. 663; Bilgili/Demirkapı, s. 505; Pulaşlı, Yeni Şirketler, s. 778; Pulaşlı, Şerh, s. 1485; Tekil, s. 393, Teoman, s. 20; Tekinalp, Yeni, s. 202; Tekinalp, Sermaye, s. 352; Ocak, s. 720. Bilgi alma hakkı şirketin kurumsal yapısı içerisinde yönetim kurulunun ve denetçilerin bilgi alma hakkından ve genel kurulun kolektif bilgi alma hakkından ayrı bireysel bir haktır. Bkz.: Kaya, Bilgi Alma, s. 82.

¹⁰¹⁵ Pulaşlı, Şerh, s. 1485; Pulaşlı, Yeni Şirketler, s. 779.

¹⁰¹⁶ Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 14. Baskı, 2019), s. 59.

¹⁰¹⁷ Ocak, s. 718; Tekinalp, Sermaye, s. 363; Tekinalp, Yeni, s. 200; Karahan/Bozgeyik, s. 664; Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 504; Karasu, Tasarı, s. 78; Pulaşlı, Şerh, s. 1486; Pulaşlı, Yeni Şirketler, s. 779; Eriş, Ticari İşletme, s. 2259; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt I, s. 613; Karahan/Bozgeyik, s. 663; ; Fatih Yurtbaşı, Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2019) s. 121. Karşılaştırma için bkz.: Domaniç, Anonim Şirketler, s. 872; Domaniç, Şerh, s. 928; karşılaştırma için bkz.: Tuğrul Ansay/Aynur Yongalık, Şirketler Hukuku Bilgisi (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (T. İş Bankası A.Ş. Vakfı), 22. Baskı, 2018) s. 180.

vazgeçemeyeceği, pay sahibinden alınamayacak, bir başka ifadeyle pay sahibinin yoksun bırakılamayacağı, kanunla korunan, gerektiğinde sınırları ve kullanılmalarının zorlaştırılması ancak kanunla belirlenen haklar olarak tanımlanmaktadır.¹⁰¹⁸ Vazgeçilemez haklar mutlak eşitlik ilkesine tabi olup, ancak kanunda açıkça gösterilen ölçüde sınırlandırılabilir veya kullanımları zorlaştırılabilir. Vazgeçilemez hakları ortadan kaldıran veya kanuni ölçüyü aşan şekilde sınırlandıran ya da kullanımlarını zorlaştıran genel kurul veya yönetim kurulu kararları batıldır.¹⁰¹⁹ Bu çerçevede bilgi alma hakkını da kanunen izin verilen ölçü dışında kısıtlayan veya zorlaştıran kararlar butlan yaptırımına tabidir. Bilgi alma hakkı pay sahibi tarafından vazgeçilemeyen bir hak olmakla beraber, hakkın pay sahibi tarafından somut bir olayda kullanılmamış olması ise haktan vazgeçme olarak nitelendirilemez.¹⁰²⁰

3. Bağımsız Hak

Bilgi alma hakkı, diğer pay sahipliği haklarından bağımsız nitelikte bir haktır.¹⁰²¹ Bu bağlamda diğer pay sahipliği haklarına bağlı olmaksızın kullanılır.¹⁰²² Genel kurul toplantısı ve oy hakkı ile bağlantılı olarak kullanılması gerekmez¹⁰²³. Pay sahibinin bilgi alma hakkı diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasını hazırlamaya yönelik bir hak da değildir.¹⁰²⁴ Ancak bilgi alma hakkı pay sahibinin diğer haklarının etkin bir şekilde kullanılmasına da hizmet eder.¹⁰²⁵ Bununla beraber diğer pay sahipliği

¹⁰¹⁸ **Tekinalp**, Sermaye, s. 348; **Tekinalp**, Yeni, s. 199. Pay sahibinin iradesinin herhangi bir öneminin olmadığı haklar vazgeçilemez haklar olarak tanımlanır. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt I, s. 613. Vazgeçilemez hakların pay sahibine tanınmasının nedeni sadece pay sahibinin kişisel menfaatlerinin korunması değil, aynı zamanda anonim şirketin temel yapısının bunu gerektirmesidir. Zira vazgeçilemez haklar anonim şirketi tanımlayan haklardır. Anonim şirketin kurumsal yapısının özellikleriyle doğrudan ilgili olduğundan pay sahibinin kişisel tasarrufuna bırakılmamışlardır. Bkz.: **Tekinalp**, Yeni, s. 199; **Tekinalp**, Sermaye, s. 348, 349.

¹⁰¹⁹ **Tekinalp**, Sermaye, s. 348, 349; **Tekinalp**, Yeni, s. 199.

¹⁰²⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1486; **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 779; **Ramazan Durgut/Ahmet Emre Kaplan**, “Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13 Sayı: 171-172 Kasım-Aralık, (2018), s. 131.

¹⁰²¹ **Ocak**, s. 718; **Karahan/Bozgeyik**, s. 664; **Öztek**, s. 319; **Karasu**, Tasarı, s. 76; **Üçışık/Çelik**, s. 665; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 77; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1487; **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 780; **Sucu**, s. 543; **Tekinalp**, Sermaye, s. 363; **Tekinalp**, Yeni, s. 209; **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2257. Doktrinde bilgi alma hakkının oy hakkının bir uzantısı niteliği taşıdığını ifade eden yazarlar da bulunmaktadır. Bkz.: **Ömer Teoman**, “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”, Tüm Makalelerim (1971-2001) Cilt I-II (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2.Bası, 2010) s. 372. Bkz.: **Abuzer Kendigelen**, Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı (İstanbul: Beta Basım Yayım, 1. Bası, 1994) s. 322.

¹⁰²² **Pulaşlı**, Şerh, s. 1487; **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 780.

¹⁰²³ **Karahan/Bozgeyik**, s. 664. Benzer şekilde bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1487; bkz.: **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 780.

¹⁰²⁴ **Öztek**, s. 319.

¹⁰²⁵ **Bilge**, s. 43; **Karasu**, Tasarı, s. 76.

haklarından bağımsız nitelikte bir üyelik hakkıdır.¹⁰²⁶ Bilgi alma hakkı diğer haklardan ayrı bir fonksiyona sahiptir.¹⁰²⁷ Bu nedenle örneğin; payını devretmek isteyen bir pay sahibi payının gerçekteki değerini öğrenmek amacıyla ya da pay sahipliğine devam edip etmeme gibi konularda karar vermek için de bilgi isteyebilir.¹⁰²⁸

Bilgi alma hakkı bağımsız niteliği gereği hazırlayıcı ve yardımcı bir hak değildir.¹⁰²⁹ Bilgi alma hakkının pay sahibinin diğer haklarından bağımsız niteliğini destekleyen diğer bir nokta ise hakka duyulan ihtiyacın pay sahibince ortaya konması noktasındadır. Zira bilgi alma hakkının diğer pay sahipliği haklarına yardımcı olan bağımlı bir hak olarak kabul edilmesi, hakkın kullanılmasının aynı zamanda pay sahibinin diğer haklarını kullanmak amacıyla bilgi alma hakkına başvurma ihtiyacı bulunduğunu da ispat etmesi şartına bağlanmış olması anlamına gelir. Bu durum ise kanundaki düzenlemenin lafzına ve amacına aykırıdır. Ayrıca hakkın bağımsız niteliği kabul edilmediğinde pay sahibinin diğer haklarının ortadan kaldırılması veya sınırlandırılması halinde, bilgi alma hakkının da ortadan kaldırılması veya sınırlandırılması söz konusu olur. Örneğin; oydan yoksun pay sahibinin diğer oy hakkını haiz pay sahiplerine göre daha az bilgi alma hakkına sahip olması gibi.¹⁰³⁰

4. Müktesep Hak

Pay sahibinin bilgi alma hakkı aynı zamanda müktesep (kazanılmış) hak niteliğini haizdir.¹⁰³¹ Müktesep hak kavramı eski TTK.'nın aksine¹⁰³², TTK.'da tanımlanmadığı gibi, pay sahibinin hangi haklarının müktesep olduğu da örnek

¹⁰²⁶ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 77; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1487; **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 780; **Karasu**, Tasarı, s. 76.

¹⁰²⁷ **Bilge**, s. 434.

¹⁰²⁸ **Karasu**, Tasarı, s. 76; **Bilge**, s. 434; **Karahan/Bozgeyik**, s. 663.

¹⁰²⁹ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 81.

¹⁰³⁰ **Bilge**, s. 434; **Karasu**, Tasarı, s. 77.

¹⁰³¹ **Ansay**, s. 250; **Teoman**, Bilgi Alma Hakkı Üstüne, s. 20; **Tekil**, s. 406; **Karasu**, Tasarı, s. 77; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1486; **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 779; **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 508; **Aydın**, s. 194; **Altaş**, Türk, s. 526; **Sucu**, s. 542; **Öztek**, s. 302; **Üçışık/Çelik**, s. 664; **Tamer Bozkurt**, Şirketler Hukuku, (Ankara: Legem Yayıncılık, 11. Baskı, 2020), s. 413; **Yurtbaşı**, s. 121. Karşılaştırma için bkz.: **Ocak**, s. 718. Bilgi alma hakkının müktesep hak niteliği TTK. 437. madde gerekçesinde de ifade edilmiştir. Bkz.: **Dinç**, s. 459.

¹⁰³² Eski TTK.'nın "Müktesep Haklar" madde başlıklı 385. maddesinin 2. fıkrasında müktesep haklar; kanun veya esas sözleşme hükümlerine göre genel kurul ve yönetim kurulu kararlarına tabi olmayan ya da genel kurul toplantılarına katılma hakkından doğan, özellikle üyelik, oy kullanma, iptal davası açma, kar payı alma ve tasfiye neticesine katılma gibi haklar olarak tanımlanmıştır. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt I, s. 611.

olarak dahi gösterilmemiştir.¹⁰³³ Sadece TTK.'nın 452. maddesinde¹⁰³⁴ şirket esas sözleşmesinin değiştirilmesinin temel ilkesi olarak, şirket genel kurulunca, şirket esas sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, kanuni şartlara uymak koşuluyla esas sözleşmenin tüm hükümlerinin değiştirilebileceği ve fakat bunun mütesep ve vazgeçilmez haklara halel getirmeyeceği ifade edilmiştir.¹⁰³⁵

Mütesep haklar pay sahipliği sıfatı nedeniyle sahip olunan, pay sahibinin rızası olmaksızın hiçbir şekilde değişikliğe uğramayan haklar olarak tanımlanır.¹⁰³⁶ Diğer bir ifadeyle pay sahibinin rızası olmaksızın sınırlandırılmayan, pay sahibinden alınamayan haklar mütesep haklar olarak kabul edilir.¹⁰³⁷ TTK.'nın pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen 437. maddesinin 6. fıkrasında bilgi alma ve inceleme hakkının, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamayacağı ve sınırlandırılmayacağı vurgulanmıştır. Bu bağlamda örneğin; pay sahibine bilgi vermekle yükümlü olan kişilere TTK.'da belirlenen bilgi vermekten kaçınma halleri dışında, kaçınma hakkı tanıyan başka düzenlemeler yapılamayacak veya pay sahibi açısından hakkın kullanımı zorlaştırılmayacaktır.¹⁰³⁸

TTK.'nın 437. maddesinin 6. fıkrası çerçevesinde kanun koyucu bilgi alma hakkını mütesep hak olarak kabul etmiştir.¹⁰³⁹ Bu anlamda bilgi alma hakkı, pay sahibinin kişisel menfaatlerinin korunması amacını taşıyan nisbi emredici bir haktır. Mütesep

¹⁰³³ **Ansay/Yongalık**, s. 180; **Tekinalp**, Sermaye, s. 344; **Tekinalp**, Yeni, s. 195. Mütesep olmayan hakların şirket esas sözleşmesiyle ya da genel kurul kararıyla belirli koşullar altında ortadan kaldırılması mümkündür. Bkz.: **Ansay/Yongalık**, s. 182.

¹⁰³⁴ TTK.'nın "İlke" madde başlıklı 452. maddesine göre; genel kurulun esas sözleşmede aksine hüküm bulunmaması halinde kanundaki şartlara uymak suretiyle, esas sözleşmenin tüm hükümlerini değiştirmesi mümkündür. Ancak mütesep haklar ile vazgeçilmez haklar saklı tutulmuştur.

¹⁰³⁵ **Tekinalp**, Sermaye, s. 344; **Tekinalp**, Yeni, s. 195; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt I, s. 611. TTK. 452. maddenin gerekçesinde vazgeçilemez hakların bir yönden mütesep hakların bir türünü oluşturduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda mütesep haklar ile vazgeçilemez hakların bazı durumlarda örtüştüğü ifade edilebilir. Bu noktada bilgi alma hakkı da bir yönüyle pay sahibinin bizzat kendi iradesiyle dahi ortadan kaldıramadığı vazgeçilemez bir hak, bir yönüyle de esas sözleşme veya şirket organları tarafından dışarıdan bir iradeyle ortadan kaldırılması mümkün olmayan mütesep bir hak niteliği taşımaktadır.

¹⁰³⁶ **Ansay/Yongalık**, s. 180. **Ocak**, s. 716. Mütesep hak; hukuki bir öznenin malvarlığına dahil olmuş, malikinin rızası olmadan üzerinde herhangi bir şekilde tasarrufta bulunulması mümkün olmayan, yalnızca malikin rızasıyla tasarruf edilebilecek hak olarak da tanımlanmaktadır. Bkz.: **Kaya**, Mütesep, s. 147; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 72.

¹⁰³⁷ **Tekinalp**, Sermaye, s. 300; **Tekinalp**, Yeni, s. 198.

¹⁰³⁸ **Karasu**, Tasarı, s. 77; Buna karşın kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak, anonim şirketin kurumsal yapısına uygun olmak ve şirketin varlığını (şirket sırrı vs. nedenlerle) tehlikeye sokmamak kaydıyla hakkın kullanımını kolaylaştıran usuli düzenlemelere şirket esas sözleşmesinde yer verilmesi mümkündür. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 74. Genel kurul toplantısından en az on beş gün önce incelemeye sunulacak belgeleri bir ay önceden sunma konusunda açık hüküm getirmek buna örnek olarak verilebilir.

¹⁰³⁹ **Karasu**, Tasarı, s. 77; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1486; **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 779.

hak niteliğindeki bilgi alma hakkı ile yönetim kurulu veya genel kurul kararlarıyla bilgi alma hakkının sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırılmasının önlenerek, pay sahibinin özel menfaatlerinin şirkette çoğunluğu oluşturan pay sahiplerine karşı korunması amaçlanmıştır. Zira pay sahibinin bilgi alma hakkı olmaksızın yönetime katılması, şahsi menfaatlerini koruması ve şirketin finansal durumu hakkında fikir sahibi olması mümkün değildir.¹⁰⁴⁰

Pay sahibinin rızası alınmaksızın hiçbir surette değiştirilemeyen haklar mutlak müktesep haklar, buna karşın hakkın özünün korunduğu ve fakat şirket menfaatleri gereği kapsamı daraltılan haklar ise nisbi müktesep haklar olarak tanımlanır.¹⁰⁴¹ Bu ayrım içerisinde aktif bilgi alma hakkı mutlak değil, nisbi müktesep hak niteliği taşımaktadır.¹⁰⁴² Zira TTK.'nın 437. maddesinde bilgi alma hakkının kullanılması açısından şirket menfaatine birtakım sınırlandırma ve izinler öngörülmüştür. TTK. 437. maddenin 3. fıkrasına göre, pay sahibinin bilgi talebi şirket sırlarının veya diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle reddedilmesi mümkündür. Ayrıca TTK. 437. maddenin 4. fıkrasına göre pay sahibinin şirket defter ve yazışmalarının incelenebilmesi için genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı gereklidir. Bilgi alma hakkına ilişkin bu kanuni sınırlandırma ve izinler bilgi alma hakkının müktesep hak karakterine nisbilik niteliği kazandırmaktadır.¹⁰⁴³

II. Türk Ticaret Kanununun Bilgi Alma Hakkına İlişkin Düzenlemesi

Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı “Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı” başlığı altında TTK.'nin 437. maddesinde düzenlenmiştir. Bununla birlikte kanımızca pay sahibinin bilgi alma hakkının; pay sahibinin pasif bilgi alma hakkı, pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı ve aktif bilgi alma hakkının bir türü olan pay

¹⁰⁴⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1486; **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 779-780.

¹⁰⁴¹ **Ocak**, s. 716, 717.

¹⁰⁴² **Öztek**, s. 320; **Karasu**, Tasarı, s. 77; **Sucu**, s. 542; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1486; **Pulaşlı**, Yeni Şirketler, s. 779; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 75; **Aytaç**, Anonim, s. 201. Pasif bilgi alma hakkında pay sahibinin talebi ve şirketin bilgi verme konusunda takdir yetkisi bulunmadığından pasif bilgi alma hakkı mutlak müktesep hak olarak kabul edilmektedir. Bkz.: **Öztek**, s. 302; bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 75; **Durgut/Kaplan**, s. 130.

¹⁰⁴³ **Karasu**, Tasarı, s. 77-78; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1486-1487; benzer şekilde bkz.: **Sucu**, s. 542; benzer şekilde bkz.: **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 505.

sahibinin inceleme hakkı olarak üç başlık altında incelenmesi mümkündür. Bu çerçevede “bilgi alma hakkı” kavramı hem “pasif ve aktif bilgi alma hakkı”, hem de “aktif bilgi alma hakkının bir türü olan inceleme hakkı” kavramlarını içermektedir. Bu çalışmamızda da “bilgi alma hakkı” kavramı, çalışmamızın ilgili bölümlerinde hakkın hangi yönünün kastedildiği özellikle belirtilmediği sürece tüm bu kavramları kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

A. Pasif Bilgi Alma Hakkı

Pay sahibinin pasif bilgi alma hakkı TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre finansal tablolar ile konsolide finansal tabloların, yönetim kuruluna ait yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporları ile yönetim kuruluna ait kâr dağıtım önerisinin şirkete ait merkez ve şubelerde genel kurul toplantısının gerçekleşmesinden en az on beş gün önceden şirket pay sahiplerinin incelemesi için hazır bulundurulması, bunlardan finansal tablolar ile konsolide tabloların ise yine merkez ve şubelerde bir yıl boyunca pay sahiplerinin bilgi edinmelerine açık tutulması şarttır.¹⁰⁴⁴ Her bir pay sahibi, gideri şirket tarafından karşılanmak kaydıyla gelir tablosunun ve bilançonun bir suretini alma hakkına sahiptir. TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen pasif bilgi alma hakkında pay sahibinin her yıl gerçekleşen olağan genel kurul toplantısından önce, genel kurul toplantısına katılma hazırlığı çerçevesinde, şirketin merkez veya şubelerine bizzat gitmek suretiyle, toplantının en az on beş gün öncesinden pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulan belgeleri incelemek suretiyle kendi kendine bilgi edinmesi söz konusudur. Bu nedenle pasif bilgi alma hakkı “*kendi kendine bilgi edinme hakkı*” olarak da tanımlanmaktadır.¹⁰⁴⁵ Pay sahibine pasif (geriye dönük) bilgi alma hakkı

¹⁰⁴⁴ Burada pay sahibinin anılan belgelerin incelemeye sunulması konusunda herhangi bir etkisi yoktur. Şirketin anılan belgeleri kanuna uygun şekilde düzenleyerek hesap ve bilgi verme yükümlülüğü çerçevesinde pay sahiplerinin talebine gerek olmaksızın incelemeye sunma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bkz.: **Öztek**, s. 302; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 114. TTK. 437. maddenin 1. fıkrası gereği incelemeye sunulması gereken belgelerin kanun tarafından belirlenen asgari içeriğinin, şirket sırrı veya menfaati gibi gerekçelerle azaltılması ya da ortadan kaldırılması mümkün değildir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 114. Şirketin internet sitesi bulunması halinde ve bu belgelerin şirket tarafından şirketin internet sitesinde yayınlanması halinde, pay sahipleri tarafından bu belgelere internet üzerinde de ulaşılması mümkündür. Bu sayede daha süratli ve maliyetsiz şekilde belgelerin incelenmesi sağlanabilir. Bkz.: **Ali Murat Dolu**, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), s. 168.

¹⁰⁴⁵ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 56. Bilgi alma hakkının genel kurul toplantısı öncesindeki pasif yönü pay sahibine bilgi talebi hakkı vermesi açısından şirkete dönüktür. Burada şirkete düşen toplantıdan önce kanunda belirtilen belgeleri pay sahiplerinin incelemesine sunmaktır. Bkz.: **Bozkurt**, s. 411. Karasu, pasif bilgi alma hakkında pay sahibinin bireysel bir bilgi alma hakkının değil, şirketin

tanınmasıyla amaçlanan pay sahibinin bir önceki yılla karşılaştırma yaparak şirketin finansal durumu ve yönetimiyle ilgili fikir sahibi olmasıdır.¹⁰⁴⁶ Böylelikle pay sahipleri genel kurul toplantısında daha bilinçli ve isabetli şekilde oy kullanabilir, şirketin kötüye gidişini, yönetimi görevden almak vb. tedbirlerle engelleyebilirler.¹⁰⁴⁷

TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında belirtilen on beş günlük sürenin şirket esas sözleşmesiyle daha öne çekilmesi, diğer bir ifadeyle belgelerin genel kurul toplantısından daha uzun bir süre önceden incelemeye sunulması mümkündür. Bu durumda şirket tarafından bu süreye uygun hareket edilmesi gerekir.¹⁰⁴⁸ Finansal tablolar ile konsolide finansal tabloların bir yıllık süre boyunca bazı belgelerin pay sahiplerinin incelemesine açık tutulması ise, özellikle çok fazla sayıda pay sahibi bulunan anonim şirketlerde, genel kurul toplantısına herhangi bir nedenle katılamayan pay sahiplerinin de bilgi edinebilmelerini sağlamaya yöneliktir.¹⁰⁴⁹ Bununla beraber anılan bir yıllık süreyle bir takvim yılı değil, bir hesap yılı kastedilmektedir.¹⁰⁵⁰

Pay sahibinin pasif bilgi alma hakkı, finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yıllık faaliyet raporunun ve kar dağıtım önerisinin pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulması anlamına gelir.¹⁰⁵¹ Pasif bilgi alma hakkında pay sahibi sadece şirketin merkez veya şubelerindeki incelemeye hazır tutulan belgeleri incelemekle yetinir. Yönetim kuruluna sözlü olarak soru sorarak bilgi edinme hakkı bulunmamaktadır. Şirketin de pay sahibinin sorularını cevaplandıracak bir yetkiliyi hazır bulundurma zorunluluğu yoktur. Bununla beraber pasif bilgi alma hakkını kullanan pay sahibi, belgeleri incelemesi neticesinde cevaplanmasını istediği sorularını genel kurul toplantısında sorma hakkına sahiptir. Ayrıca pay sahibinin yine bu aşamada sorularını yönetim kuruluna veya denetçilere yazılı olarak sunma hakkı bulunmaktadır.¹⁰⁵²

kendiliğinden bilgi verme yükümlülüğünün söz konusu olduğunu, bu nedenle de pay sahibinin pasif bilgi alma hakkının bireysel bir hak değil, kolektif bir bilgi alma hakkı olduğunu ifade etmektedir. Bkz.: **Karasu**, Auskunftserteilung, s. 321.

¹⁰⁴⁶ **İmregün**, Kara, s. 401; **İmregün**, Anonim, s. 245; **Şener**, Teorik, s. 518; **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 504.

¹⁰⁴⁷ **Şener**, Teorik, s. 518.

¹⁰⁴⁸ **Orhan Çevik**, Anonim Şirketler, İkinci Kitap (Ankara: İkbāl Yayınevi, Tarih Yok) s. 172.

¹⁰⁴⁹ **Çevik**, s. 173.

¹⁰⁵⁰ **İmregün**, Kara, s. 401; **İmregün**, Anonim, s. 245.

¹⁰⁵¹ **Dinç**, Gerekçe, s. 458; **Çebi**, Şirketler, s. 270.

¹⁰⁵² **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 56.

Pasif bilgi alma hakkı çerçevesinde şirketin merkezinde ve şubelerinde incelemeye hazır bulundurulacak belgeler tahdidi olarak sayılmıştır. Bunlar finansal tablolar, anonim şirketin bir şirketler topluluğunun hakim şirketi sıfatını taşıması halinde konsolide finansal tablolar, yönetim kurulu tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporu, konsolide faaliyet raporu, eğer varsa konsolide denetim raporları ve yönetim kurulunun kar dağıtım önerisidir. TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında sayılan bu belgeler “*Genel Kurul Belgeleri*” olarak adlandırılmaktadır. Bunların dışında başka şirket belgelerinin TTK. 437. maddenin 1. fıkrası gereği pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulması zorunluluğu yoktur. Pay sahibi tarafından yapılacak inceleme şirketin mesai saatleri içerisinde gerçekleşir. Genel kurul toplantısından önceki onbeş günlük inceleme süresi içerisinde pay sahibi tarafından birden fazla kez inceleme yapılması mümkündür.¹⁰⁵³ İnceleme için bir süre sınırı bulunmamaktadır. Ayrıca pay sahibi şirketin gelir tablosunun ve bilançosunun bir suretini alma hakkına da sahiptir.¹⁰⁵⁴ Pay sahibinin bunlar dışındaki belgelerden suret talep etme hakkı bulunmamaktadır.¹⁰⁵⁵

B. Aktif Bilgi Alma Hakkı

TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesindeki pasif bilgi alma kaynağı, pay sahibi açısından şirketin durumu hakkında tatmin edici şekilde bilgi alması için yeterli olmayabilir.¹⁰⁵⁶ Zira pasif bilgi alma hakkı kapsamında alınan bilgiler genel ve geçmişe yönelik olup, pay sahibinin şirketin işleri, şirket yönetiminin şirket işleriyle ilgili tutum ve görüşleri ve şirketin denetimiyle ilgili bilgi taleplerini karşılamaz.¹⁰⁵⁷ Bu nedenle de istediği gibi bilgilenemeyen pay sahibi pasif bilgi alma hakkı neticesinde aldığı bilgiyi tamamlayacak daha kapsamlı ve detaylı ek bilgilere ihtiyaç duyabilir.¹⁰⁵⁸ Buradan hareketle kanun koyucu tarafından TTK. 437. maddenin 2. fıkrasıyla pay sahibine, genel kurul toplantısından önceki pasif bilgi alma hakkı

¹⁰⁵³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 57; Durgut/Kaplan, s. 132.

¹⁰⁵⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 57. Şirket bu belgeleri, pay sahibinin bilgi edinmesini engellemeyecek şekilde pay sahibine elektronik ortamda da verebilir. Bkz.: Karahan/Bozgeyik, s. 665.

¹⁰⁵⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 57. Tekinalp’ e göre suret talep etme hakkı, şirket esas sözleşmesiyle veya yönetim kurulu kararıyla da tüm pay sahiplerine verilebilir; başka belgeler için de öngörülebilir ve ayrıca belirli pay gruplarına TTK. 478. maddenin 2. fıkrası anlamında imtiyaz tanınabilir. Bkz.: Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 57.

¹⁰⁵⁶ Atalay, s. 54.

¹⁰⁵⁷ Şener, s. 518.

¹⁰⁵⁸ Öztekin, s. 3030; Kaya, Bilgi Alma, s. 113; Teoman, Bilgi Alma Hakkı Üstüne, s. 20.

yanında ayrıca hakkın aktif yönünü teşkil eden genel kurul toplantısında soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı da tanınmıştır.¹⁰⁵⁹ Genel kurul toplantısında soru sormak suretiyle aktif bir bilgi alma hakkına sahip olan pay sahibi, TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde incelediği belgelerde yer almayan veya incelediği belgelerde yer almasına rağmen halen şirketin yönetimi ve denetimiyle ilgili ihtiyaç duyduğu bilgilere erişim imkanına sahip olur.¹⁰⁶⁰

Bilgi alma hakkının aktif yönünü düzenleyen TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına göre pay sahibi genel kurul toplantısında yönetim kurulundan şirketin işleri; denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi talep etme hakkına sahiptir. Bilgi alma hakkı bağlı şirketleri de içermektedir. Bu bağlamda pay sahibi şirketin bağlı şirketleri bulunması halinde şirketin bunlarla olan hukuki ve ticari ilişkileri konusunda da bilgi alma hakkına sahiptir.¹⁰⁶¹ Pay sahibinin soruları yönetim kurulu açısından şirketin işleri, denetim kurulu açısından ise denetimle ilgili olacaktır.¹⁰⁶² Pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı gündeme bağlılık ilkesine tabi değildir. Bu nedenle aktif bilgi alma hakkı gündemle sınırlı değildir. Bunun yanında aktif bilgi alma hakkının kullanılması için pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olma şartı bulunmamaktadır.¹⁰⁶³

Pay sahibine bireysel bir hak olarak tanınan aktif bilgi alma hakkı soru sorma ve karşılığında cevap alma şeklinde kullanılır. Genel kurul toplantısında belge incelenmesi suretiyle gerçekleşmez.¹⁰⁶⁴ Pay sahibinin sorusuna karşılık yönetim kurulu veya denetçiler tarafından verilecek bilginin hesap verme ilkesine uygun, baştan savma ve konuyla ilgisiz olmayan, sorunun karşılığı olan cevabı içeren özenli, dürüst ve gerçek durumu yansıtan bilgi olması gerekir.¹⁰⁶⁵ Pay sahibi tarafından talep edilen bilginin şirket sırlarının açıklanması ya da diğer şirket menfaatleri açısından

¹⁰⁵⁹ **Atalay**, s. 54. Bilgi alma hakkının genel kurul toplantısı esnasındaki aktif yönü ise, pay sahibine bilgi talebi hakkı vermesi açısından pay sahibine dönüktür. Burada şirkete düşense bilgi talebinin gereğini yerine getirmektir. Bkz.: **Bozkurt**, s. 412. Teoman' a göre; pay sahibinin bilgi talebi şirketin yönetimine katılma haklarını kullanmasının bir türüdür. Bkz.: **Teoman**, Bilgi Alma Hakkı Üstüne, s. 21.

¹⁰⁶⁰ **Atalay**' a göre bilgi talebine ilişkin konular finansal tablolarda ya da faaliyet raporlarında bulunsa dahi, pay sahibinin yeterli şekilde aydınlatılmasına ve pay sahipliği haklarını bilinçli olarak kullanmasına imkan tanıyacak seviyede değilse bilgi talebi olumlu karşılanmalıdır. Bkz.: **Atalay**, s. 56.

¹⁰⁶¹ **Dinç**, Gerekçe, s. 458.

¹⁰⁶² **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2258.

¹⁰⁶³ **Dinç**, Gerekçe, s. 458.

¹⁰⁶⁴ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 505.

¹⁰⁶⁵ **Dinç**, Gerekçe, s. 459.

tehlike yaratması söz konusuysa, yönetim kurulu veya denetçiler tarafından pay sahibine bilgi verilmekten imtina edilebilir. Pay sahiplerinden birisine pay sahipliği sıfatı nedeniyle genel kurul toplantısı dışında herhangi bir konuda bilgi verilmiş olması halinde, başka bir pay sahibinin genel kurul toplantısında talep etmesi halinde aynı bilgi, aynı kapsam detaylarla bilgi talep eden pay sahibine verilir. Bu durumda yönetim kurulu ve denetçiler bilginin verilmesi halinde şirket sırlarının açıklanacağı veya şirket menfaatlerinin tehlikeye gireceği gerekçesiyle bilgi vermekten imtina edemez.

C. Aktif Bilgi Alma Hakkının Bir Türü Olarak İnceleme Hakkı

Pay sahibine aktif olarak bilgi alma hakkı kapsamında tanınan diğer hak ise inceleme hakkıdır.¹⁰⁶⁶ Pay sahibinin inceleme hakkı TTK. 437. maddenin 4. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre şirketin ticari defterlerinin ve yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekir. İzin alındığı takdirde inceleme bir uzman aracılığıyla da yapılabilir. Pay sahibinin inceleme hakkı bilgi alma hakkının bir türü niteliğindedir.¹⁰⁶⁷ Maddenin lafzından da açıkça anlaşılabacağı üzere pay sahibinin pasif ve aktif olarak doğrudan bilgi alma hakkı bulunmakla beraber, şirket ticari defterlerini ve kayıtlarını doğrudan inceleme hakkı bulunmamaktadır.¹⁰⁶⁸ Şirketin ticari defterlerinin ve yazışmalarının pay sahibi tarafından incelenmesi genel kurulun veya yönetim kurulunun iznine tabidir. Ancak iki izin türü aynı anda aranmamakta olup, birbirine alternatif olarak düzenlenmiştir.¹⁰⁶⁹ Pay sahibi inceleme hakkı için genel kurulun açık iznini genel kurul toplantısında, yönetim kurulunun kararını ise genel kurul toplantısı dışında

¹⁰⁶⁶ **Atalay**, s. 60.

¹⁰⁶⁷ **Ocak**, s. 726. Pulaşlı inceleme hakkını, pay sahibinin açık inceleme talebinin üzerine, kendisi ya da vekili aracılığıyla bizzat yapılacak olan inceleme neticesinde bilgi sahibi olmasını sağlayan, paya bağlı olan ve kanundan kaynaklanan, bilgi alma hakkını tamamlayıcı ve destekleyici bir pay sahipliği hakkı olarak tanımlamaktadır. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1505; **Atalay**, s. 60. Bozkurt, inceleme hakkını bilgi alma hakkının bir uzantısı, daha somutlaşmış bir şekli olarak ifade etmektedir. Bkz.: **Bozkurt**, s. 412. Ocak, bilgi alma hakkının yalnızca genel kurul toplantısında soru sorarak bilgi alma hakkına inhisar edilemeyeceğini, inceleme hakkının bilgi alma hakkının bir türünü oluşturduğu görüşündedir. Bkz.: **Ocak**, s. 726. Kaya, inceleme hakkını bünyesinde tipik denetim hakkı unsurları bulunduran aktif bir bilgi alma imkanı veren, aktif bilgi alma hakkını tamamlayan ve teyit eden bir hak olarak tanımlamaktadır. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 196, 289.

¹⁰⁶⁸ **Çetiner/Bozkurt Yüksel**, s. 342; **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 508.

¹⁰⁶⁹ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 507.

talep edebilir. Pay sahibine genel kurul toplantısında veya genel kurul toplantısı dışında izin verilmesi halinde pay sahibi inceleme hakkını genel kurul toplantısında kullanabileceği gibi, genel kurul toplantısı dışında da kullanabilir.¹⁰⁷⁰

Şirketin ticari defterlerinin ve yazışmalarının incelenmesi hakkı, pay sahibinin genel kurul toplantısında veya toplantı dışında kullanma hakkına sahip olduğu kendi incelemesiyle bilgi alma hakkı olarak da ifade edilebilir.¹⁰⁷¹ İnceleme hakkı bilgi alma hakkına bağlı olmayan, bilgi alma hakkı ile aynı düzeyde olan, aydınlatıcı bir hak karakteri taşımaktadır.¹⁰⁷² Bu çerçevede aktif ve pasif bilgi alma hakkı ile aktif bilgi alma hakkının bir türü olan inceleme hakkının hukuki yapıları, kanuni unsurları ve ileri sürülme koşulları tamamen aynı kanuni şartlara tabidir. Pay sahibi bunlardan dilediğini kullanma hakkına sahiptir.¹⁰⁷³ TTK. 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde pay sahibinin inceleme hakkı, bilgi alma hakkına bağlı olmayan vazgeçilemez, bağımsız, bireysel ve müktesep bir haktır. Bununla beraber hakkın kullanılması kanuni olarak sınırlandırıldığından yani genel kurulun açık iznine veya yönetim kurulunun kararına bağlı olduğundan nispi müktesep hak olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁷⁴

TTK. 437. maddenin 4. fıkrasında düzenlenen inceleme hakkı kapsamında pay sahibi sorusuyla ilgili olan belirli bir konu çerçevesinde ve bu konuyla sınırlı olmak üzere şirkete ait her türlü ticari defterler ile yazışmaları genel kurul toplantısında veya genel kurul toplantısı dışında inceleme hakkına sahiptir.¹⁰⁷⁵ İnceleme hakkı pay sahibinin sorusuyla sınırlı olduğundan pay sahibinin inceleme talep ettiği konunun ne olduğunu genel kurula ya da yönetim kuruluna bildirmesi gerekir. Pay sahibi şirket

¹⁰⁷⁰ Karasu, Tasarı, 83.

¹⁰⁷¹ Ocak, s. 720; Kaya, Bilgi Alma, s. 289. Ocak, TTK. 437. maddenin 4. fıkrasındaki bu hakkı inceleme hakkı olarak adlandırmanın mümkün olduğunu ancak bunun daha ziyade denetleme hakkı niteliği taşıdığını, pay sahibinin ticari defterlerle yazışmaları incelemesi suretiyle aynı zamanda bilgi edindiğini, bu nedenle geniş bir yorumlamayla inceleme hakkının da bilgi alma hakkının bir çeşidi olduğunun da kabul edilebileceğini, fakat bilgi alma hakkı ile pay sahibinin sorularının doğru ve tatmin edici şekilde karşılanması suretiyle pay sahibinin aydınlanmasının kastedildiğini, bu nedenle de inceleme hakkının denetleme hakkı olarak kabul edilmesinin daha uygun olacağını ifade etmektedir. Bkz.: Ocak, s. 720.

¹⁰⁷² Kaya, Bilgi Alma, s. 291; Pulaşlı, Şerh, s. 1506.

¹⁰⁷³ Bilge, s. 440. Baştuğ/Göksoy, bilgi alma ve inceleme haklarını, aynı bilgi alma hakkının pay sahibine sağladığı iki ayrı yetki olarak nitelendirmektedir. Bkz.: İrfan Baştuğ/Y. Can Göksoy, “Limited Şirkette Ortakların Denetleme Hakları”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’ e Armağan (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1998) s. 58.

¹⁰⁷⁴ Atalay, s. 61.

¹⁰⁷⁵ Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, Açıklamalı, Notlu ve Karşılaştırmalı 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanun ve Ticari Mevzuat (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 14. Baskı, 2012), s. 211; Pulaşlı, İsviçre, s. 240.

ticari defterleriyle yazışmalarının tamamını inceleme talebinde bulunamaz.¹⁰⁷⁶ İnceleme hakkı genel kurul toplantısında bu konuda gündemde ilgili bir madde bulunmasa dahi ileri sürülebilir.¹⁰⁷⁷ Pay sahibi inceleme hakkını kullanmayı bazı konularda aydınlanmak amacıyla talep edebilir. Şirketin aczi, kötü gidişatı veya usulsüzlük ve yolsuzluk benzeri olumsuz durumların ortaya çıkmış olması inceleme hakkının kullanılabilmesi için şart değildir.¹⁰⁷⁸ Bununla beraber pay sahibinin bağlı şirketlerle ilgili olarak inceleme hakkı bulunmamaktadır.¹⁰⁷⁹

III. Bilgi Alma Hakkının Kanuni Unsurları

A. Bilgi Alma Hakkı Sahibi

1. Pay Sahibi

Pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen TTK. 437. madde “*Pay Sahibinin Kişisel Hakları*” üst başlığı altında düzenlenmiştir. Ayrıca TTK. 437. madde lafzından bilgi alma hakkının pay sahibine tanındığı açıkça anlaşılmaktadır.¹⁰⁸⁰ Bu bağlamda bilgi alma hakkı bireysel bir hak olarak münferiden bizzat her bir pay sahibine aittir.¹⁰⁸¹ Her pay sahibinin şirket sermayesine katılım oranına ve statüsüne bakılmaksızın eşit şekilde bilgi alma hakkı bulunmakta olup, hakkın kullanılabilmesi içinse pay sahipliği sıfatı yeterlidir.¹⁰⁸² Bu durum şirketler hukukunun temel ilkelerinden biri olan ve TTK.’nın 357. maddesinde¹⁰⁸³ ifade edilen, her pay

¹⁰⁷⁶ Şener, Teorik, s. 521.

¹⁰⁷⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 63; Öztekin, s. 313; Şener, Teorik, s. 521.

¹⁰⁷⁸ Tekinalp, Yeni, s. 217, 218; Tekinalp, Sermaye, s. 375.

¹⁰⁷⁹ Şener, s. 519; Bilgili/Demirkapı, s. 508; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s. 60.

¹⁰⁸⁰ TTK. 338. maddeye göre anonim şirketin tek pay sahibinin bulunması mümkündür. Bu bağlamda anonim şirketin tek pay sahibinin dernek, vakıf ya da başka herhangi bir tüzel kişi veya bir ticaret ortaklığı olması halinde bunların kendi üyelerine bilgi verme yükümlülüklerini TTK. 437. madde çerçevesindeki bilgi alma hakkı çerçevesinde yerine getirmeleri mümkündür. Tekinalp, Yeni, s. 215.

¹⁰⁸¹ Pulaşlı, Şerh, s. 1485; Kaya, Bilgi Alma, s. 81.

¹⁰⁸² Aytaç, Avrupa, s. 120; Kaya, Bilgi Alma, s. 129. Pay sahipliğinin tespitinde pay defteri esas alınır. Pay sahipleri “*Kayıt*” madde başlıklı TTK. 499. madde gereği pay defterine kaydedilir. TTK. 499. maddeye göre senede bağlanmamış çıplak payların ve nama yazılı pay senetlerinin sahipleriyle, intifa hakkı sahipleri pay defterine kaydedilir. Şirketle ilişkilerde, sadece pay defterine kayıtlı bulunan kimse pay sahibi olarak kabul edilir. Anılan hüküm çerçevesinde şirket pay defterine TTK. 499. madde çerçevesinde kaydedilen çıplak pay sahipleri ile nama yazılı pay sahipleri bilgi alma hakkına sahip olur.

¹⁰⁸³ TTK.’nın “*Eşit İşlem İlkesi*” madde başlıklı 357. maddeye göre; pay sahiplerinin eşit şartlar altında eşit işleme tabi tutulması şarttır.

sahibinin eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulması anlamına gelen eşit işlem ilkesinin gereğidir.¹⁰⁸⁴ Alman hukukundaki düzenleme çerçevesinde bilgi alma hakkının sahibi olarak pay sahibi için yapmış olduğumuz açıklamalar burada da geçerlidir. Bu nedenle tekrar açıklama yapmıyor, ilgili bölüme atıfta bulunmakla yetiniyoruz.

Bununla beraber Türk hukukundaki devri kısıtlanan paylarla ilgili olan özel durumu açıklamakta fayda vardır. Anonim şirketler hukukunda temel ilke nama yazılı payların serbestçe devredilmesidir.¹⁰⁸⁵ Bu ilke TTK. 490. maddede kanunda ya da şirket esas sözleşmesinde aksine bir hüküm öngörülmediği sürece, nama yazılı payların bir sınırlandırmaya bağlı olmadan serbest şekilde devredilebileceği vurgulanmıştır.¹⁰⁸⁶ Bu ilkenin tek istisnası bedellerinin tümü ödenmemiş nama yazılı paylardır. Söz konusu paylar, esas sözleşmede belirtilmemiş olsa bile, ancak şirketin onayıyla devredilebilir.¹⁰⁸⁷ Kanuni veya esas sözleşmeyle bir kısıtlamanın söz konusu olduğu hallerde, diğer bir ifadeyle pay devri açısından bağlamın bulunduğu hallerde, bilgi alma hakkı çerçevesinde pay sahipliği sıfatının tespiti için TTK.’nın konuya ilişkin hükümleri göz önüne alınacaktır.

TTK.’nın “*Kanuni Sınırlama*” madde başlıklı 491. maddesinin 1. fıkrasına göre nama yazılı payların bedeli tamamen ödenmemişse, sadece şirketin buna onay vermesi ile devredilebilir. Ancak pay devrinin, miras veya mirasın paylaşılması ya da boşanan eşler arasındaki mal paylaşımı rejimi çerçevesinde veyahut cebri icra şeklinde gerçekleşmesi halleri bunun istisnasıdır. TTK. 491. maddenin 2. fıkrasına göre ise şirketin pay devrine onay vermeyi reddetmesi sadece, devralanın ödeme yeterliliğinin şüpheli olması ve şirket tarafından talep edilen teminatın verilmemesi halinde mümkündür. Ayrıca “*Borsaya Kote Edilmemiş Nama Yazılı Paylar*” üst başlığı altında düzenlenen “*Hükümleri*” madde başlıklı TTK. 494. maddenin 1. fıkrasına göre ise pay devri için şirket tarafından verilmesi gereken onay verilmediği sürece, pay üzerindeki mülkiyet hakkı ve diğer paya bağlı tüm haklar devredende kalmaya devam eder. TTK. 494. maddenin 2. fıkrasına göre ise payın miras veya mirasın paylaşılması ya da boşanan eşler arasındaki mal paylaşımı rejimi veyahut

¹⁰⁸⁴ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1485-1486; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 58.

¹⁰⁸⁵ **Dinç**, Gerekçe, s. 505.

¹⁰⁸⁶ TTK.’nın “*Nama Yazılı Payların ve Pay Senetlerinin Devrinde İlke*” madde başlıklı 490. maddenin 2. fıkrasına göre hukuki işlemle pay devri, nama yazılı pay senedinin ciro edilerek zilyetliğin payı devralana geçirilmesiyle gerçekleşir.

¹⁰⁸⁷ **Dinç**, Gerekçe, s. 505.

cebri icra kapsamında edinilmesi halinde, payın mülkiyet hakkı ile bundan doğan malvarlığı hakları derhal; genel kurul toplantısında katılma hakkı ve oy hakkı ise ancak şirketin buna onay vermesiyle birlikte payı devralana geçer.

TTK. 491. maddenin 1. fıkrasında öngörülen kanuni bağlam gereği bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı payların devredilmesi halinde, şirket tarafından buna onay verilmediği takdirde, TTK. 494. maddenin 1. fıkrası gereği pay sahipliği hakları devredende kalacağından, bilgi alma hakkı da yine devredende kalacak, devralan bilgi alma hakkına sahip olmayacaktır.¹⁰⁸⁸ Ancak payın devrinin miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra yoluyla gerçekleşmesi halleri TTK. 491. maddenin 1. fıkrasının istisnasını oluşturur. Bu hallerde bedeli tamamen ödenmemiş de olsa nama yazılı payların devri şirketin onayına tabi değildir. Bununla birlikte TTK. 494. maddenin 2. fıkrası uyarınca miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra yoluyla iktisap hallerinin ortaya çıkması halinde malvarlığı haklarının derhal, ancak genel kurula katılma ve oy haklarının ancak şirketin onayıyla devralana geçeceği öngörülmüştür. Madde gerekçesine göre yönetim haklarının geçmesi için şirketin onayı gereklidir. Şirket bu onayı vermediği sürece bu haklar devredende kalacaktır.¹⁰⁸⁹ Maddenin ve gerekçesinin lafzından yola çıkıldığında idari haklar olarak kabul edilen genel kurula katılma ve oy hakları gibi bilgi alma hakkının da şirketin onayıyla devralana geçeceği söylenebilir.

Şirket tarafından hamiline yazılı pay senetleri çıkartılmış olması halinde ise pay sahipliği sıfatının tespitinin ve bilgi alma hakkının TTK. 426. madde kapsamında ele alınması gerekir. TTK. 426. maddenin 2. fıkrasına göre hamiline yazılı pay senedi söz konusu olduğunda; pay senedinin zilyedi olduğunu ispatlayan kimse, pay sahipliğinden kaynaklanan hakları şirkete karşı kullanma hakkına sahiptir. Bu anlamda hamiline yazılı pay senedinin zilyedi bulunan kimse TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi alma hakkına sahiptir. Bunların yanında ilmühaber sahipleri de

¹⁰⁸⁸ TTK. 494. maddenin gerekçesine göre kanun koyucu burada birlik teorisini benimsemiş ve kıymetli evrak hukukuna hakim ilkeden ayrılmıştır. Bu çerçevede devri esas sözleşmeyle sınırlandırılmış bağlamalı nama yazılı pay senetlerinin mülkiyeti, (bir hukuki işlemle) ciro edilmesine ve zilyetliği teslim edilmesine rağmen şirketin onay vermemesi durumunda devralana geçmemektedir. Payın mülkiyeti ancak şirketin onay vermesi halinde diğer paya bağlı haklarla birlikte devralana geçer. Bu bağlamda payın mülkiyetinin de paya bağlı malvarlığı ile yönetim ve denetim-inceleme haklarının da şirketin onayına bağlanması birlik teorisine işaret etmektedir.

¹⁰⁸⁹ **Dinç**, Gerekçe, s. 509.

pay sahibi gibi bilgi alma hakkına sahiptir. Zira pay senedi bastırılıncaya kadar çıkartılan bir “ara senet olarak” olarak kabul edilen ilmühaberler, nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümlere tabidir. İlmühaberler pay sahipliği haklarının kullanılması açısından fark yaratmamakta olup, ilmühaber sahibinin de bilgi alma hakkını pay sahibi olarak kullanması mümkündür.¹⁰⁹⁰

a. Hakkın Temsilci Aracılığıyla Kullanılması

Bilgi alma hakkının kural olarak pay sahibi tarafından bizzat kullanılması gerekir.¹⁰⁹¹ Ancak bazı durumlarda gerek kanuni gerekçelerle gerekse özel gerekçelerle pay sahibi tarafından bizzat kullanılmaması durumu ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda hakkın kanuni veya iradi bir temsilci aracılığıyla kullanılması söz konusu olur.¹⁰⁹² Buna ilişkin olarak TTK.’nın “İlke” madde başlıklı 425. maddesine göre pay sahibi, pay sahipliğinden kaynaklanan haklarını kullanabilmek için genel kurul toplantısına bizzat kendisi katılabileceği gibi temsilcisi aracılığıyla da katılabilir. Temsilci, pay sahibi olabileceği gibi pay sahibi olmayan bir kişi de olabilir. Şirket esas sözleşmesine temsilcinin pay sahibi olması gerektiğine ilişkin hüküm konulması mümkün olmayıp, böyle bir hüküm geçersiz olacaktır.¹⁰⁹³ Bu çerçevede pay sahibi bilgi alma hakkını temsilci aracılığıyla kullanabilir. Hakkın temsilci aracılığıyla kullanılması hem pasif bilgi alma hem de aktif bilgi alma hakkı için geçerlidir.¹⁰⁹⁴

Bir payın birden fazla sahibinin bulunması halinde TTK. 432. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde paydan doğan hakların kullanılması için müşterek temsilci atanır. Müşterek temsilci pay sahiplerinden birisi olabileceği gibi üçüncü bir kişi de

¹⁰⁹⁰ **Dolu**, s. 94.

¹⁰⁹¹ **Karasu**, Tasarı, s. 80.

¹⁰⁹² **Karasu**, Tasarı, s. 80; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 144. Doktrinde temsil yetkisinin kaynağına göre kanuni ve iradi temsil ayrımı yapılmaktadır. Detaylı bilgi için bkz.: **Argun Karamanlioğlu**, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurul Toplantısında Temsili (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016) s. 73.

¹⁰⁹³ **Oruç Hami Şener**, Teorik ve Uygulamaları Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Bası, 2019) s. 498; **Ocak**, s. 722. Bu noktada kanun koyucu pay sahibinin genel kurul katılma hakkının zorlaştırılmasını geçersiz kabul etmiştir. Bkz.: **Şener**, Teorik, s. 498.

¹⁰⁹⁴ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 144. Bilgi alma hakkının pasif yönünü düzenleyen TTK. 437. maddenin 1. fıkrası bağlamında inceleme hakkının da vekaletname ile yetkilendirilmiş bir uzman aracılığıyla yapılabileceğinin kabulü gerekir. Zira TTK. 437. maddenin 4. fıkrasında düzenlenen inceleme hakkının uzman aracılığıyla kullanılabileceği açıkça ifade edilmiştir. Buradan hareketle pasif bilgi alma hakkı bağlamında yapılacak incelemenin de uzman aracılığıyla yapılabileceği söylenebilir. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 57.

olabilir.¹⁰⁹⁵ Pay sahibi ister gerçek kişi isterse tüzel kişi olsun, pay sahibinin genel kurul toplantısında sadece tek bir temsilci ile temsil edilmesi esastır. Bununla beraber birden fazla kişinin temsilci olarak atanması ya da tüzel kişi pay sahibinin temsile yetkili birden fazla kişiyle genel kurul toplantısına katılması halinde oy hakkı bunlardan ancak birisi tarafından kullanılabilir. Oy hakkının kim tarafından kullanılacağına düzenlenen yetki belgesi veya vekaletnamede belirtilmesi gerekir.¹⁰⁹⁶ Kanımızca birden fazla temsilcinin katıldığı genel kurul toplantılarında genel kurul toplantısının işleyişinin ve diğer pay sahiplerinin haklarının korunması açısından bilgi alma hakkının da oy hakkı gibi tek bir temsilci tarafından kullanılması doğru olacaktır.

Bilgi alma hakkının pay sahibinin iradesi dışında bir kanun hükmü veya mahkeme kararı nedeniyle temsilci aracılığıyla kullanılması gerekli olabilir. Bu hallerde bilgi alma hakkı pay sahibini temsil etme yetkisi bulunan kanuni temsilci tarafından kullanılır. Örneğin; fiil ehliyeti bulunmayan pay sahibinin velisi, vasisi veya atanmış bir kayyım, şirket tasfiye halindeyse tasfiye memuru, iflas halindeyse iflas masası pay sahibini temsilen bilgi alma hakkını kullanır.¹⁰⁹⁷ Yine miras ortaklığı, pay sahibinin tüzel kişiliği haiz olması, paya birden fazla kişinin malik olması gibi durumlarda da kanuni temsil söz konusu olur.¹⁰⁹⁸ Bu gibi durumlarda kanuni temsilcinin pay sahibini genel kurul toplantısında temsil etmesi söz konusu olduğundan, bilgi alma hakkının ayrıca pay sahibi tarafından bizzat kullanılması mümkün değildir.¹⁰⁹⁹

¹⁰⁹⁵ **Moroğlu, Erdoğan Moroğlu**, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 9. Baskı, 2020) s. 117, 118.

¹⁰⁹⁶ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 119.

¹⁰⁹⁷ **Karasu**, Tasarı, s. 80; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 148, 149; **Karamanhoğlu**, s. 75, 80, 87. Tasfiye memuru kanuni temsilci olarak bilgi alma hakkına sahip olduğu gibi aynı zamanda TTK.'nın "Diğer Tasfiye İşleri" madde başlıklı 542. maddesinin 1. fıkrasının i bendi gereği bilgi verme görevlisidir. Buna göre tasfiye memuru pay sahibine tasfiye işlemlerinin durumuyla ilgili bilgi vermekle ve talep halinde ise imzalı bir belge sunmakla yükümlüdür. Bu bağlamda şirketin tasfiye sürecine girmesi halinde de pay sahibinin pay sahipliği sıfatı devam ettiğinden bilgi alma hakkı da devam etmektedir. Bu durumda tasfiye memuru aynı zamanda pay sahibinin bilgi talep edebileceği görevlidir. Tasfiye memurundan şirketin tasfiye işlemlerinin durumuna ilişkin bilgi talep edilebilir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 241; **Dolu**, s. 122, 123. Pay sahibi tasfiyenin icrası, tasfiye sürecindeki malvarlığı durumu ve tasfiye nedenleri hakkında bilgi talep edebileceği gibi, tasfiye payını olumsuz etkileyen diğer konularda da bilgi alma hakkına sahiptir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 241.

¹⁰⁹⁸ **Karamanhoğlu**, s. 82-84; **Mustafa Yavuz**, "Anonim Şirketlerde Genel Kurul Toplantılarına Vekaleten Katılma Usulü", Mali Çözüm Dergisi Mayıs-Haziran 2015, s. 74.

¹⁰⁹⁹ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 149; **Karasu**, Tasarı, s. 80.

Bazı durumlarda ise pay sahibinin bilgi alma hakkını kendi iradesiyle üçüncü bir kişi aracılığıyla veya uzman bir temsilci aracılığıyla kullanmak istemesi ya da herhangi bir nedenle hakkı bizzat kullanamaması söz konusu olabilir. Bilgi alma hakkının uzman bir temsilci aracılığıyla kullanılması teknik bilgi gerektiren birtakım finansal belgeler, şirket ticari defterleri ve yazışmalarıyla ilgili olarak; mali müşavir, vergi danışmanı, avukat vb. uzman kişiler aracılığıyla kullanılması halinde söz konusu olur. Bilgi alma hakkının bizzat kullanılamaması durumu ise hastalık nedeniyle veya herhangi bir sebepten toplantıda hazır olamama nedeniyle ya da başka bir nedenle genel kurul toplantısına iştirak edememe halinde ortaya çıkar.¹¹⁰⁰ Bunların dışında pay sahibi bazı durumlarda yol ve konaklama maliyetlerinden kaçınmak veya kendini gizli tutmak gibi özel gerekçelerle de temsilci görevlendirmek isteyebilir.¹¹⁰¹ Tüm bu hallerde pay sahibinin tayin edeceği bir iradi temsilci aracılığıyla bilgi alma hakkını kullanması mümkündür.¹¹⁰² Pay sahibi temsilcisine bilgi alma hakkının kullandırılmaması hakkın pay sahibi açısından ortadan kaldırılmasına ve TTK. 437. madde hükmünün ihlaline neden olur.¹¹⁰³

Bilgi alma hakkının kanuni veya iradi temsilci aracılığıyla kullanılması halinde temsilci de kendisine verilen yetki doğrultusunda pay sahibi gibi tüm pay sahipliği haklarını kullanmaya yetkilidir. Bu nedenle temsilcinin bu sıfatı gerekçe gösterilerek, pay sahibine karşı ileri sürülemeyecek şartlara dayanılarak bilgi alma hakkının kullanımı kısıtlanamaz veya ortadan kaldırılamaz.¹¹⁰⁴ Gerek kanuni gerekse iradi

¹¹⁰⁰ **Karasu**, Tasarı, s. 80; **Bilge**, s. 436.

¹¹⁰¹ **Yavuz**, s. 74.

¹¹⁰² **Karasu**, Tasarı, s. 80. İradi temsil başlığı altında açık-gizli temsil ayrımı konusunda bkz.: **Karamanhoğlu**, s. 91 vd. İradi temsille ilgili olarak TTK. 426' ya göre senede bağlanmamış paydan, nama yazılı pay senedinden ve ilmühaberden kaynaklanan pay sahipliği hakları, pay defterinde kayıtlı olan pay sahibi ya da pay sahibi tarafından yazılı olarak yetkilendirilmiş kişi tarafından kullanılır. Yazılı yetki verilmesi bir geçerlilik şartı olmakla birlikte adi yazılı olma yeterlidir, noter onayı aranmaz. Buna karşın Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik' in (GKTHY) 18. maddesinin 7. fıkrasında; halka açık olmayan anonim şirketlerin nama yazılı ve hamiline yazılı pay sahipleri tarafından düzenlenecek temsil belgelerinin noter onaylı olması şartı öngörülmüştür. Ancak Yönetmelikle getirilen bu düzenleme TTK. 426. maddenin 1. fıkrasındaki kanuni düzenlemeye aykırı olup, noter onaylı temsil belgesi bulunmadığı gerekçesiyle toplantıya alınmayan pay sahibi temsilcisinin oy hakkının genel kurul kararlarını etkileyecek oranda olması halinde kararların iptali talep edilebilir. Bkz.: **Şener**, Teorik, s. 498, 499. Ayrıca genel kurula katılma yetkisini içeren yetki belgesi veya vekaletname “oy vermeye, itiraz etmeye, şerh yazdırmaya” vb. özel bir ifadeyi gerektirmez. Pay sahibi tarafından verilen genel kurula katılma yetkisi temsilcinin tüm bu yetkileri kullanabilmesi için yeterlidir. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, 316, 317; **Şener**, Teorik, s. 498, 499; aynı yönde bkz.: **Karamanhoğlu**, s. 311. Kanımızca genel kurula katılma yetkisini veya oy kullanma yetkisini içeren yetki belgesi veya vekaletname bilgi alma hakkının kullanılması yetkisini de içerir.

¹¹⁰³ **Karasu**, Tasarı, s. 81, **Bilge**, s. 436.

¹¹⁰⁴ **Yavuz**, s. 75; **Dolu**, s. 97.

temsilcinin şahsında yapılacak olan bir sınırlama neticesinde temsilcinin genel kurula kabul edilmemesi veya bilgi alma hakkının kullanımına izin verilmemesi veya kullanımının kısıtlanması hem TTK. 425. maddeye hem de TTK. 437. maddeye aykırılık teşkil eder. Pay sahibi açısından geçerli olan eşit işlem ilkesi pay sahibinin temsilcisi açısından da geçerli kabul edilmelidir.¹¹⁰⁵

Pay sahibi adına bilgi alma hakkını kullanacak olan temsilcinin tam ehliyetli gerçek bir kişi olması gerekir. Zira burada pay sahibinin bireysel temsili söz konusu olup, bireysel temsilde tüzel kişilerin temsilci olamayacağı kabul edilmektedir.¹¹⁰⁶ TTK. 425. madde düzenlemesinde pay sahibinin paydan doğan haklarını kullanabilmesi için genel kurul toplantısına temsilci gönderebileceğinden bahsedilmektedir. Bu çerçevede pay sahibinin temsilcisinin de genel kurul toplantısına katılmasının şart olduğu sonucuna ulaşılabılır. Ancak TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi alma hakkı yalnızca genel kurul toplantısında kullanılabilen bilgi alma hakkını içermemekte, aynı zamanda genel kurul dışında da bilgi alma hakkını kapsamaktadır. Bu nedenle TTK. 425. madde hükmünün, pay sahibinin genel kurul toplantısında kullanabileceği TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesindeki soru sorarak bilgi alma şeklindeki aktif bilgi alma hakkına ilişkin olduğu kabul edilmelidir. Zira soru sorarak bilgi alma hakkı kural olarak genel kurul toplantısında kullanılabilen bir haktır. Bununla beraber ister kanuni ister iradi temsilci tayin edilmiş olsun her iki durumda da bilgi alma hakkı pay sahibine aittir.

Doktrinde bazı yazarlar, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanımı için pay sahibinin temsilci olarak herhangi bir kişiyi tayin edemeyeceğini, yalnızca diğer pay sahiplerini veya meslekleri gereği sır saklama yükümlülüğü bulunan kişileri tayin edebileceğini ve ancak bu kişilerin bilgi alma hakkını kullanabileceğini, aksi takdirde şirkete ait sırların rakiplerin eline geçmesinin mümkün olacağını ifade etmektedir.¹¹⁰⁷

Kanımızca bu görüş isabetli değildir. Öncelikle TTK. 425. maddesi gereği pay sahibi paydan doğan haklarını kullanmak için, pay sahibi olan veya olmayan bir kişi

¹¹⁰⁵ **Dolu**, s. 98, 99.

¹¹⁰⁶ **Yavuz**, s. 75; TTK. 425. madde metninde de “...bir kişiyi de temsilci olarak genel kurula yollayabilir.” ifadesinden de temsilcinin gerçek kişi olacağı sonucuna ulaşılabılır.

¹¹⁰⁷ **Bilge**, s. 436; **Karasu**, Tasarı, s. 81; **Şener**, Teorik, s. 521; **Durgut/Kaplan**, s. 142. **Baştuğ/Göksoy**, s. 51. **Abdulkadir Bulut**, Anonim Şirket Elektronik Genel Kurul Uygulamasında Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014) s. 31. Hatta yazarlar, bu konuda şirket esas sözleşmesine hüküm konulmasının faydalı olacağını belirtmektedir. Bkz.: **Bilge**, s. 436; **Karasu**, Tasarı, s. 81; **Baştuğ/Göksoy**, s. 51; **Bulut**, s. 31.

aracılığıyla kendisini genel kurul toplantısında temsil ettirme hakkına sahiptir. Bununla birlikte temsilcinin pay sahibi olması gerektiğini öngören esas sözleşme hükmü geçersizdir. Bu bağlamda iradi temsilcinin diğer pay sahiplerinden olmasını öngörmek ve buna ilişkin esas sözleşmeye hüküm konulması başta TTK. 425. maddeye aykırılık teşkil eder. Ayrıca pay sahibi tarafından tayin edilecek iradi temsilciyi yalnızca diğer pay sahipleriyle veya sır saklama yükümlülüğü taşıyan meslek sahipleriyle sınırlamak hakkın kullanılmasının pay sahibi açısından kısıtlanması anlamına gelir. Pay sahibinin hangi meslek gruplarının sır saklama yükümlülüğünün bulunduğu bilmesi veya bu meslek gruplarından temsilci seçmesi her zaman kendisinden beklenemez. Kaldı ki TTK. 437. maddenin 4. fıkrasında şirket ticari defterlerinin ve yazışmalarının incelenmesine genel kurul veya yönetim kurulu kararıyla izin verilmesi halinde, incelemenin bir uzman aracılığıyla yapılabileceğini hükme bağlanmıştır. Bu uzmanın da mali müşavir, vergi uzmanı veya avukat vb. uzman kişiler olacağı göz önüne alındığında uygulamada zaten meslekleri gereği sır saklama yükümlülüğüne tabi olacağı kabul edilebilir. Bunların dışında şirket sırlarının açıklanacağı veya diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği durumlarda TTK. 437. maddenin 3. fıkrası çerçevesinde bilgi talebinin reddedilmesi mümkündür. Bu bağlamda şirket sırlarının ve menfaatlerinin korunmasının kanuni dayanağı TTK. 437. maddede zaten mevcuttur. Bu nedenle iradi temsilciyi diğer pay sahipleri veya sır saklama yükümlülüğüne tabi meslek gruplarına dahil kişilerle sınırlandırmak hakkın kullanımını zorlaştırmaktan başka bir etkiye sahip olmayacaktır.

b. Hakkın İnançlı Pay Sahibi Tarafından Kullanılması

Pay sahibinin payını bir inançlı işlemle devretmesi halinde payı devralan inançlı pay sahibinin bilgi alma hakkına sahip olup olmayacağı, hakkın inançlı pay sahibi tarafından da kullanılıp kullanılamayacağı konusu gündeme gelir. Konuyla ilgili olarak TTK. 433. maddenin 1. fıkrasında “*Oy hakkının kullanılmasına ilişkin sınırlamaları dolanmak veya herhangi bir şekilde etkisiz bırakmak amacıyla, payların veya pay senetlerinin devri ya da pay senetlerinin başkasına verilmesi geçersizdir.*” düzenlemesi yer almaktadır. TTK. 433. maddenin 1. fıkrasında oy hakkına ilişkin sınırlamaların uygulanmaması amacını taşıyan her türlü devir ve

bırakma kastedilmektedir.¹¹⁰⁸ Bu nedenle inançlı pay devrinin TTK. 433. maddenin 1. fıkrasına aykırı olarak gerçekleşmesi halinde inançlı pay devri geçersiz olacağından, pay sahibi de oy hakkına ve dolayısıyla da bilgi alma hakkına sahip olmayacaktır. Bununla beraber inançlı işlemin teminat veya gizli kalmak isteme gibi amaçlarla gerçekleşmesi durumunda ise işlem geçerli olacaktır.

Anonim şirketler hukukunda şirketin, genel kurul toplantısına katılacak kişilerden şekli olarak meşru pay sahibi olduklarının ispatı haricinde, maddi olarak da hak sahibi olduklarının ispatını talep etme hakkı bulunmamaktadır. İnançlı pay devri ile payı devralan inançlı pay sahibi payın üzerinde maddi olarak da hak sahibidir. Bu nedenle diğer tüm pay sahiplerinden herhangi bir farkı olmayıp, diğer tüm pay sahipleriyle aynı konumdadır. İnançlı pay sahibinin de genel kurul toplantısına katılma hakkı mevcuttur.¹¹⁰⁹ Diğer pay sahipleriyle aynı konumda olan inançlı pay sahibinin diğer tüm pay sahipleri gibi pay sahipliği haklarını kullanması da mümkündür. Bu bağlamda kanımızca inançlı pay sahiplerinin de TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi alma hakkı bulunmaktadır.

2. Şirket, Genel Kurul ve Üçüncü Kişiler

Bilgi alma hakkı şirkete tanınmış bir hak değildir.¹¹¹⁰ Bu durum şirketin kendi paylarını iktisap etmesi halinde de geçerlidir. Zira TTK.’nın “*Hakların Kullanılması*” madde başlıklı 389. maddesinde şirketin kendi paylarını veya yavru şirketin ana şirket paylarını iktisap etmesi halinde, bu paylar ana şirketin genel kurul toplantı çoğunluğunun hesabında gözönüne alınmayacağı, bedelsiz paylar hariç olmak üzere şirketin iktisap ettiği kendi paylarının pay sahipliğine ilişkin hiçbir hak vermeyeceği belirtilmiştir. Bu hüküm gereği de şirketin bilgi alma hakkına sahip olması mümkün değildir. Aynı şekilde şirket genel kurulu da TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi alma hakkına sahip değildir. TTK. 437. maddede düzenlenen bilgi alma hakkı bireysel bir hak olarak pay sahibine tanınmış olup genel kurula tanınmamıştır.¹¹¹¹

¹¹⁰⁸ Dinç, Gerekçe, s. 454.

¹¹⁰⁹ Üçışık/Çelik, s. 253.

¹¹¹⁰ Pulaşlı, Şerh, s. 1485.

¹¹¹¹ Pulaşlı, Şerh, s. 1485. Ocak, pay sahibinin bilgi alma hakkını genel kurul toplantısında kullanması veya genel kurul kararıyla pay sahibine bilgi verilmesi halinde, genel kurulun bilgi alma hakkından bahsedileceği görüşündedir. Bkz.: Ocak, s. 722.

TTK.’nın “*Genel Kurul*” üst başlıklı “*Genel Olarak*” madde başlıklı 407. maddesinin gerekçesinde, genel kurula katılabilecek olanlar sayıldıktan sonra genel kurula katılma hakkının esas sözleşmeyle başkalarına tanınmasının ratio legis’ e diğer bir ifadeyle amaca uygun düşmeyeceği ancak bu konuda içtihat yolunun açık olduğu, yargı kararlarıyla bu konunun irdelenebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca yine madde gerekçesinde genel kurul toplantısına hukuki ve mali danışmanların, basın mensuplarının vs. izinle katılabileceği belirtilmiştir.¹¹¹² Bunların yanında yine başka davetlilerin, ses ve görüntü alma teknisyenlerinin de toplantıya katılması mümkündür.¹¹¹³ Buradan hareketle şirket tarafından izin verilmesi halinde üçüncü kişilerin genel kurul toplantısına katılması mümkündür. Ancak üçüncü kişiler pay sahibi olmadıklarından bilgi alma hakkına sahip değildir. Bu nedenle TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi talep edemezler.¹¹¹⁴ Ayrıca şirketle veya payla ilgili olsalar da pay sahibi sıfatını haiz olmayan pay üzerinde rehin veya hapis hakkı bulunan, tevdi ya da ariyet yoluyla pay senedinin zilyedi olan üçüncü kişiler pay sahipliği haklarını kullanamayacaklarından bilgi alma hakkına da sahip değildir.¹¹¹⁵ Zira zilyetliğin devri mülkiyetin devri sonucunu doğurmayacağından payın mülkiyetine bağlı haklar pay sahibinde kalır.¹¹¹⁶

3. İntifa Hakkı Sahibi

İntifa hakkı, başka birisine ait olan bir eşya, hak ya da malvarlığı üzerinde belli bir kişiye ondan tam olarak yararlanma imkanı tanıyan kişiye bağlı bir irtifak hakkıdır. İntifa hakkı tesis edilmesiyle eşya, hak ya da malvarlığının özdeğeri malikte kalmaktayken, bunlardan elde edilebilecek faydalar intifa hakkı sahibine tahsis edilir.¹¹¹⁷ Pay üzerinde Türk Medeni Kanunu çerçevesinde intifa hakkı tesis edilmesi

¹¹¹² **Ömer Teoman**, “*Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar*”, Tüm Makalelerim (2002-2010) Cilt III (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 1. Bası, 2010) s. 222. **Dinç**, Gerekçe, s. 430. Şirket esas sözleşmesinde yer alacak açık bir hükümle genel kurul toplantılarına dinleyicilerin de katılmaları düzenlenebilir. Bu kişilerin toplantıya katılması kural olarak toplantının gereği gibi yürümesini engellemez. Toplantılara basın mensuplarının, davetlilerin ve bilim çevrelerinin katılması kural olarak toplantı düzenini bozmaz. Ayrıca esas sözleşmede hüküm bulunmadığında bu konuda toplantı başkanının yetkili olduğu kabul edilebilir. Bkz.: **Ömer Teoman**, “*Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Dinleyicilerin Katılması*”, Tüm Makalelerim (1971-2001) Cilt I-II (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Bası, 2012) s. 247, 253.

¹¹¹³ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 129.

¹¹¹⁴ **Teoman**, Dinleyicilerin Katılması, s. 257; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 129.

¹¹¹⁵ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 159; Benzer şekilde bkz.: **Baştuğ/Göksoy**, s. 49.

¹¹¹⁶ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 159.

¹¹¹⁷ **M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir**, Eşya Hukuku (İstanbul, Filiz Kitabevi, 10. Bası, 2004) s. 627.

halinde intifa hakkı sahibi TMK. 803. maddeye göre payı zilyetliğinde bulundurma, kullanma, paydan yararlanma ve semereler elde etme hakkına sahip olur. Pay sahibinde ise intifa süresi boyunca sadece payın çıplak mülkiyeti kalır. Pay üzerinde intifa hakkı kanunla kurulabileceği gibi akdi olarak da kurulabilir.¹¹¹⁸ İntifa hakkı sahibi de diğer pay sahipleri gibi TTK. 499. madde gereği pay defterine kaydedilir ve şirketle olan ilişkilerde deftere kayıtlı olan kişi intifa hakkı sahibi olarak kabul edilir.

Pay üzerindeki intifa hakkıyla ilgili olarak TTK. 432. maddenin 2. fıkrasında bir şirket payı üzerinde intifa hakkı tesis edilmiş olması halinde, aksinin kararlaştırılmamış olması halinde oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağı belirtilmiştir.¹¹¹⁹ Bununla beraber intifa hakkı sahibinin de pay sahibinin menfaatlerini hakkaniyetli şekilde göz önünde tutmak suretiyle hareket etmemesi halinde, pay sahibine karşı sorumlu olacağı hükmü düzenlenmiştir. Buradan hareketle payın üzerinde intifa hakkı bulunması halinde genel kurula katılma ve oy kullanma hakkı intifa hakkı sahibine aittir.¹¹²⁰ Düzenlemede intifa hakkı sahibinin oy hakkından bahsedilmekle birlikte, intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin açık bir hüküm yer almamaktadır. Ancak oy hakkını haiz olan intifa hakkı sahibinin aynı zamanda bilgi alma hakkına da sahip olduğu ifade edilebilir. Zira bilgi alma hakkına sahip olmayan intifa hakkı sahibinin oy hakkına sahip olmasının herhangi bir anlam ifade etmeyeceği, ne pay sahibine ne de intifa hakkı sahibine fayda getireceği açıktır. Ayrıca oy hakkı bulunan ancak bilgi alma hakkı bulunmayan intifa hakkı sahibinin hakkı, intifa hakkını kullanırken göstermesi gereken özen yükümlülüğüne aykırı şekilde keyfi veya kendi menfaati doğrultusunda kullanması mümkündür. Bu nedenle intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkına sahip olduğunu kabul etmek gerekir.¹¹²¹

¹¹¹⁸ **Ayşenur Berzek**, “Anonim Ortaklıkta Pay Üzerinde İntifa Hakkı Sahibinin Oy Hakkı ve Oy Hakkına Bağlı Diğer Haklar” Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: VI., Sayı: 1-4 (2002), s. 223. TMK. 803. maddeye göre intifa hakkı sahibi yetkilerini kullanırken iyi bir yönetici gibi özen yükümlülüğü altındadır.

¹¹¹⁹ Pay üzerinde kısmen intifa hakkı kurulmuşsa da aynısı geçerlidir. Bkz.: **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 117; karşılaştırma için bkz.: **Teoman**, İntifa Hakkı, s. 368, 369. Alman hukukundan farklı olarak TTK.’ da pay üzerinde intifa hakkı bulunması halinde oy hakkının kimin tarafından kullanılacağına ilişkin açık bir düzenleme yer almaktadır. Bu nedenle Alman hukukunda pay üzerinde intifa hakkı bulunması halinde oy hakkı pay sahibine aiten, Türk hukukunda aksi kararlaştırılmadığı takdirde oy hakkı intifa hakkı sahibine aittir. Oy hakkının intifa hakkı sahibine ait olması bilgi alma hakkının da intifa hakkı sahibine ait olması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

¹¹²⁰ **Üçışık/Çelik**, s. 253.

¹¹²¹ **Teoman**, İntifa Hakkı s. 372, 373; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 153; **Kendigelen**, İntifa Hakkı, s. 322-324, karşılaştırma için bkz.: **Baştuğ/Göksoy**, s. 49. İntifa hakkı sahibinin yanında pay sahibinin de bilgi alma hakkının bulunduğu görüşü için bkz.: **Teoman**, İntifa Hakkı s. 373; **Kendigelen**, İntifa

Gerçekten de pay sahibine bilgi alma hakkının tanınmasındaki temel amaçlardan birisi de pay sahibinin genel kurul toplantısında oy hakkını bilinçli ve isabetli şekilde kullanabilmesidir. Bir yandan intifa hakkı sahibinin oy kullanma hakkını kabul ederken, diğer yandan bilgi alma hakkını kullanamayacağını kabul etmek TTK. 432. madde hükmünün amacına aykırı olur. Bilgi alma hakkı bulunmayan intifa hakkı sahibinden, bilgi sahibi olmadığı konularda bilinçli ve isabetli şekilde oy kullanması da pay sahibinin menfaatini koruması da beklenemez. Bu bağlamda pay üzerindeki intifa hakkı sahibinin oy hakkına sahip olduğu gibi aynı zamanda bilgi alma hakkına da sahip olduğu söylenebilir.¹¹²² Kaldı ki intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkına da sahip olduğu sonucuna TMK. 803. maddenin 1. fıkrasında belirtilen intifa hakkının hukuki niteliği gereği de ulaşmak mümkündür. Zira intifa hakkı sahibine tam bir yararlanma hakkı sağlamaktadır. Pay sahibinin paydan yararlanabilmesi için ise payla ilgili konularda bilgi sahibi olması şüphesiz şarttır. Bu bağlamda da intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkına sahip olduğunun kabulü gerekir.

Bu noktada intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkını temsilci aracılığıyla kullanıp kullanamayacağı sorusu akla gelebilir. Kanımızca TMK 803. madde çerçevesinde intifa hakkı sahibinin payı zilyetliğinde bulundurma, yönetme ve kullanma yetkilerine diğer bir ifadeyle tam bir yararlanma hakkına sahip olduğu göz önüne alındığında, intifa hakkı sahibinin de bilgi alma hakkını pay sahibi gibi temsilci aracılığıyla kullanabileceğinin kabulü gerekir. Her ne kadar TTK. 425. madde düzenlemesinde yalnızca pay sahibinin paydan doğan haklarını kullanabilmesi için genel kurula temsilci gönderebileceğinden bahsetse de, intifa hakkı sahibinin de pay sahibi gibi genel kurul toplantısına katılmak suretiyle bilgi alma ve oy hakkını kullanabileceği dikkate alındığında bu hakları temsilci aracılığıyla kullanabilmesinin önünde herhangi bir engel olmaması gerekir.

Hakkı, s. 323. Kaya, intifa hakkının amacının pay sahibinin haklarını elinden alarak pay sahibini devre dışına çıkarmak değil intifa hakkına anlam kazandırmak olduğu, pay sahibinin şirketin faaliyetleri ile ilgili bilgi sahibi olma konusunda menfaatinin bulunduğu, bu nedenle bilgi alma hakkının intifa hakkı sahibinin yanında pay sahibi tarafından da kullanılabileceği, hakkın birden fazla kişi tarafından kullanılmasının şirkete ek külfet getirmeyeceği, ek külfet getirmesi halinde ise bunun intifa hakkı sahibi tarafından karşılanacağı görüşündedir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 154, 155.

¹¹²² Bilgi alma hakkının oy hakkına bağlı bir hak olarak intifa hakkı sahibi tarafından kullanılabileceği görüşü için bkz.: **Berzek**, s. 227. İntifa hakkı sahibinin oy kullanmaya yetkili olduğu hallerde, bilgi alma hakkının da kullanılmasının menfaatler dengesini koruduğu görüşü için bkz.: **Ocak**, s. 722.

B. Bilgi Verme Yükümlüsü

1. Yönetim Kurulu

Anonim şirket TTK. 365. maddeye göre kural olarak yönetim kurulu tarafından yönetilir ve temsil olunur. TTK. 374. maddeye göre yönetim kurulu kanun ve şirket esas sözleşmesi gereği şirket genel kurulunun yetkisine bırakılanlar hariç olmak üzere şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi amacıyla gereken her türlü iş ve işlemlerle ilgili olarak karar alma yetkisine sahiptir. Anılan hükümle yönetim kurulunun yönetim yetkisinin sınırları çizilerek -işlevlerin ayrılığı ilkesi çerçevesinde- kanunla veya esas sözleşmeyle genel kurulun yetki alanına bırakılanlar dışında şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her türlü iş ve işlemler yönetim kurulunun yetkisine bırakılmıştır.¹¹²³ Bu kapsamda TTK. 437. maddeye uygun olarak pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmak istemesi halinde muhatap olacağı görevli esas olarak yönetim kuruludur.¹¹²⁴

TTK. 437. maddenin 1. fıkrasına göre finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporlarının ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin, genel kurul toplantısından en az on beş gün önce, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması; finansal tablolar ve konsolide tabloların ise bir yıl süre ile şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin bilgi edinmelerine açık tutulması ve ayrıca her pay sahibine talep etmesi halinde gelir tablosuyla bilançonun bir suretinin verilmesi gerekir. TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında ve madde gerekçesinde açıkça belirtilmemekle beraber, anılan belge ve raporları pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurmakla ve bilgi

¹¹²³ **Dinç**, Gerekçe, s. 386. Ayrıca yönetim yetkisinin kapsamına giren iş ve işlemlerin şirket esas sözleşmesiyle genel kurul tarafından kullanılabilmesi için de bunların TTK. 375. maddede düzenlenen yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkilerinin kapsamına girmemesi gerekir. Bkz.: **Dinç**, Gerekçe, s. 386. Pay sahibine bilgi verme görevi yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkileri arasındadır. Zira yönetim kurulu genel kurul toplantısına bizzat katılarak pay sahibinin bilgi talebini karşılamakla yükümlüdür. Bununla beraber bilgi verme konusunda daha yetkin üçüncü kişilerden destek alabilir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, 183, 184. **Üçışık/Çelik**’ e göre yönetim kurulunun ve denetçilerin Türk Borçlar Kanununun 508. maddesi gereği vekalet sözleşmesinden doğan hesap verme yükümlülüğü bulunmakta olup, bu yükümlülük genel bir bilgi verme yükümlülüğü şeklinde kendisini göstermektedir. Hesap verme görevi yönetici ve denetçilerle şirket arasındaki hukuki ilişkiden doğmakla birlikte, aynı zamanda TTK.’ da da (TTK. 375., 401. ve TTK. 437. maddelerde) özel olarak düzenlendiğinden yalnızca genel kurula karşı değil, ayrı ayrı tüm pay sahiplerine karşı da mevcuttur. Bkz.: **Üçışık/Çelik**, s. 493. Ayrıca bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 162, 163.

¹¹²⁴ TTK. 437. maddeye göre bilgi verme konusunda yönetim kurulu ve denetçiler görevlendirilmiştir. Bununla birlikte şirketin iş ve işlemlerine, bilgi ve belgelerine, şirketin mali ve iktisadi durumuna ilk elden, en yakından ve sürekli şekilde vakıf olan şirketin yönetim ve temsilinden sorumlu olan yönetim kuruludur. Bu nedenle de pay sahibine bilgi verme konusunda denetçilere göre daha öncelikli olduğu ve bilgi verme kapsamının daha geniş olduğu söylenebilir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 179, 184.

edinmesine açık tutmakla ve de gelir tablosuyla bilançonun bir örneğini pay sahibine vermekle görevli olan şirketin yönetim kuruludur. Bu çerçevede pay sahibinin pasif bilgi alma hakkının yerine getirilmesi konusunda yönetim kurulu görevlendirilmiştir. Yönetim kurulunun TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesindeki incelemeye hazır bulundurma ve bilgi edinmeye açık tutma görevi genel kurul toplantısı dışında yerine getirilecektir. Pay sahibinin TTK. 437. maddenin 1. fıkrası gereği bilgi alma hakkını genel kurul toplantısı dışında kullanması TTK. 407. maddenin 1. fıkrasında öngörülen şirket işlerine ilişkin hakların pay sahibi tarafından genel kurul toplantısında kullanılacağına ilişkin hükmün de istisnasıdır.¹¹²⁵

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına göre ise pay sahibi genel kurul toplantısında yönetim kurulundan şirketin işleri hakkında bilgi isteyebilir. Bu çerçevede pay sahibinin genel kurulda bilgi alabileceği görevlilerden birisi şirketin yönetim kuruludur.¹¹²⁶ TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının lafzından ve madde gerekçesinden hareket edildiğinde yönetim kurulu bilgi verme yükümlüsü olarak kabul edilebilir. Buna karşın TTK. 437. maddenin lafzı ve madde gerekçesine rağmen gerçek bilgi verme yükümlüsü yönetim kurulu değil, şirketin kendisidir.¹¹²⁷ Bilgi verme yükümlülüğü bağlamında yönetim kurulunun gösterilmesi sadece şirket işleri hakkında bilgi verme konusunda tek yetkili olduğu ve başka bir yetkili olmadığı, başka bir yerden bilgi talep edilemeyeceği anlamına gelmektedir.¹¹²⁸ Yönetim kurulu bilgi verme konusunda şirketi temsil etmektedir. Ancak bilgi verme yükümlüsünün kendisi değildir. Zira aksinin kabulü halinde pay sahibinin bilgi talebinin reddedilmesi nedeniyle TTK. 437. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde yargı yoluna başvurulması halinde davanın yönetim kuruluna yöneltilmesi gerekirdi. Halbuki TTK. 437. maddenin 5. fıkrası kapsamında pay sahibi tarafından açılacak olan dava yönetim kuruluna karşı değil, şirkete karşı açılır.¹¹²⁹

Kanımızca da bilgi verme yükümlüsü yönetim kurulu değil anonim şirkettir. Pay sahipliğinden kaynaklanan ilişki pay sahibi ile şirket arasındadır. Pay sahibi ile yönetim kurulu arasında pay sahipliği ilişkisi mevcut değildir. Pay sahipliğinden

¹¹²⁵ TTK. 407. maddenin 1. fıkrasına göre; pay sahipleri şirketin işleriyle ilgili haklarını genel kurul toplantısında kullanır. Kanuni istisnalar ise saklıdır.

¹¹²⁶ Dinç, Gerekçe, s. 458.

¹¹²⁷ Baştuğ/Göksoy, s. 51; Bilge, s. 436; Karasu, Tasarı, s. 81; Dolu, s. 110; Yurtbaşı, s. 122.

¹¹²⁸ Karasu, Tasarı, s. 81; Bilge, s. 437.

¹¹²⁹ Karasu, Tasarı, s. 81.

doğan hak ve borçlar da yine pay sahibi ile şirket arasındadır. Pay sahibi, pay sahipliğinden doğan borçlarını şirkete karşı ifa edebilir, pay sahipliğinden doğan haklarını ise yine şirkete karşı ileri sürebilir. Bilgi alma hakkı söz konusu olduğunda da hakkın alacaklısı pay sahibi, borçlusunun ise şirket olması gerekir. Yönetim kurulu bilgi verme konusunda yalnızca fonksiyonel olarak yetkili olup, bilgi verme borçlusu değildir. Kaldı ki Alman hukukunda da vurgulandığı ve ayrıca doktrinde Karasu' nun da belirttiği gibi TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi talebi karşılanmayan pay sahibinin mahkemeye başvurarak açacağı dava da yönetim kuruluna karşı değil, şirkete karşı açılacaktır. Diğer bir ifadeyle davanın tarafları pay sahibi ve şirket olacaktır. Bu çerçevede bilgi verme yükümlüsünün şirketin kendisi olduğunu kabul etmek gerekir.

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında belirtilen görevlilerden biri olan yönetim kurulu ancak bilgi talebinin muhatabı diğer bir ifadeyle pay sahibinin bilgi talebini yöneltebileceği ilgili organdır. Buradan hareketle yönetim kurulu haricindeki kişi veya organlardan şirketin işleri hakkında bilgi talep edilmesi mümkün değildir. Örneğin; pay sahibinin genel kurul toplantı başkanından bilgi talep etmesi mümkün değildir. Böyle bir durumda toplantı başkanının bu talebi yönetim kuruluna iletmesi gerekir. Buna rağmen toplantı başkanı tarafından pay sahibine bilgi verilmesi halinde bu bilgi, TTK. 437. madde gereği verilmiş bir bilgi olarak değil, toplantı başkanının görüşü olarak kabul edilir, bu nedenle şirketi bağlamaz.¹¹³⁰ Bununla beraber kanımızca toplantı başkanının önceden yönetim kurulu tarafından bilgi verme konusunda yetkilendirilmiş olması halinde veya böyle bir yetkilendirme olmasa dahi toplantı başkanının pay sahibinin sorusuna cevap vermesi halinde, yönetim kurulunun da toplantı başkanı tarafından verilen bilginin içeriğini açıkça onaylaması ve bilgiyi kendi cevabı gibi benimsemesi halinde bilginin pay sahibine TTK. 437. madde kapsamında verildiğinin kabulü gerekir.

Yönetim kurulunun TTK. 437. maddenin 2. fıkrası gereği yerine getireceği bilgi verme görevi genel kurul toplantısında yerine getirileceğinden toplantıda hazır bulunması şarttır. Alman hukukundaki düzenlemeden farklı olarak yönetim kurulu

¹¹³⁰ **Karasu**, Tasarı, s. 81. Yönetim kurulu tarafından genel kurul toplantısında verilecek bilgi TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına göre şirket işleriyle ilgili olacaktır. Yönetim kuruluna denetim faaliyeti ile ilgili bilgi talebi yöneltilmesi durumunda talebin denetçilere iletilmesi gerekir. Aynı durum denetçilerden şirket işleriyle ilgili bilgi talep edilmesi halinde de geçerlidir.

üyelerinin tamamının genel kurul toplantısına katılması ise şart değildir. TTK. 407. maddenin 2. fıkrasında Murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunması gerektiği, bununla beraber diğer yönetim kurulu üyelerinin de toplantıya katılabileceği ve görüş açıklayabilecekleri ifade edilmiştir.¹¹³¹ Yönetim kurulunun en az bir üyesinin genel kurula katılması gerektiğine ilişkin hükmün amacı pay sahiplerinin yönetime ilişkin sorularının genel kurul toplantısında cevaplanmasını sağlamaktır.¹¹³² Buradaki amaç pay sahiplerinin bilgi alma hakkının yerine getirilmesi olmak beraber, yalnızca bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunması pay sahibinin bilgi talebinin karşılanması için her zaman yeterli olmayabilir. Özellikle yönetim kurulu üyesinin görev veya uzmanlık alanına girmeyen bir konuda bilgi talep edildiğinde pay sahibinin bilgi talebi yeterince karşılanmayabilir. Bu bakımdan Alman hukukunda olduğu gibi tüm yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısında bulunmasının zorunlu tutulması pay sahibinin bilgi alma hakkının karşılanması açısından daha isabetli olurdu.

Pay sahiplerinin genel kurul toplantısına katılma hakları olup yükümlülükleri bulunmamaktayken, Murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesi açısından genel kurul toplantısına katılma hak olduğu gibi aynı zamanda da yükümlülüktür.¹¹³³ Bununla beraber yönetim kurulunun talep edilen bilgiyi bizzat verme zorunluluğu bulunmamaktadır. Yönetim kurulu bilgi verme konusunda konuya hakim veya uzman olan üçüncü bir kişiyi görevlendirebilir.¹¹³⁴ Ancak bu durumda da yine bilgi verme konusunda sorumlu olan yönetim kuruludur.¹¹³⁵

¹¹³¹ TTK. 407. maddenin 2. fıkrasına göre Murahhas üyelerle yönetim kurulundan en az bir üyenin genel kurul toplantısında hazır bulunması gerekir. Yönetim kurulunun diğer üyeleri de genel kurul toplantısına katılabilir. Genel kurul toplantısında denetçi de hazır bulunur. Yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler toplantıda görüş bildirebilirler. Murahhas üyeler, kendilerine devredilen yönetim işlevi ile temsil yetkisi nedeniyle yönetim kurulu yerine geçtiğinden genel kurul toplantısına katılmaları şarttır. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 301.

¹¹³² **Tekinalp**, Sermaye, s. 301; **Teoman**, Katılmak Zorunda Olanlar, s. 231; **Diñç**, Gerekçe, s. 429.. Teoman, genel kurula katılma yükümlülüğünün ihlali halinde pay sahibinin bilgi alma hakkını gerektiği gibi kullanmadığı iddiasıyla açacağı iptal davasında bu durumun da göz önüne alınabileceğini ifade etmektedir. Bkz.: **Teoman**, Katılmak Zorunda Olanlar, s. 238.

¹¹³³ **Diñç**, Gerekçe, s. 429. Yönetim kurulu üyeleri genel kurul toplantısında görüş açıklayabilir, böylelikle gerektiğinde kendilerini savunabilir ve yapmış oldukları işlemlerle almış oldukları kararları izah edebilir. Bkz.: **Diñç**, Gerekçe, s. 429.

¹¹³⁴ **Bilge**, s. 437; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 185.

¹¹³⁵ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 185.

TTK. 437. maddenin 4. fıkrasına göre şirketin ticari defterlerinin ve yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekir. TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında sayılan belge ve raporların aksine, şirketin ticari defterlerinin ve yazışmalarını incelenebilmesi genel kurul veya yönetim kurulunun iznine tabidir. Bu izin alınmadan pay sahibinin ticari defterlerle yazışmaları inceleme hakkı bulunmamaktadır. Burada da genel kurulun yanında yönetim kurulu pay sahibinin inceleme hakkını kullanabilmesi için karar alma konusunda ve inceleme izni verilmesi halinde ise bu belgeleri pay sahibinin incelemesine sunma konusunda görevli kılınmıştır. Pay sahibinin TTK. 437. maddenin 4. fıkrası gereği inceleme hakkını genel kurul toplantısı dışında kullanması TTK. 407. maddenin 1. fıkrasında öngörülen hükmün diğer istisnasını oluşturur.

Gerek TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde bilgi verme görevi, gerekse TTK. 437. maddenin 1. ve 4. fıkraları çerçevesindeki kanunda sayılan belge ve raporları incelemeye hazır bulundurma ve incelemeye sunma görevi, o anda görevde olan yönetim kurulu tarafından yerine getirilir.¹¹³⁶ Talep edilen bilgi daha önceki dönemlere ilişkin olsa dahi o anda görevde olan yönetim kurulu tarafından karşılanması gerekir.¹¹³⁷ O anda görevde olan yönetim kuruluyla kastedilen ilgili genel kurul toplantısının gerçekleştiği sırada görevde olan yönetim kuruludur. Bu bağlamda geçmiş dönemlere ilişkin bilgi talepleri ilgili dönemdeki yönetim kurulu tarafından verilmez. İster geçmiş yönetim kurullarının görev döneminde, isterse de görevde olan yönetim kurulunun görev döneminde olsun tüm konularda o anda görevde olan yönetim kurulu bilgi vermekle yükümlüdür.¹¹³⁸ Bununla beraber TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında açıkça belirtildiği üzere yönetim kurulu tarafından verilecek bilgi şirketin işleriyle ilgili olup, denetimle ilgili değildir. Bu nedenle denetim faaliyeti hakkında yönetim kurulu tarafından bilgi verilmez. Madde gerekçesinde de her yükümlüye ancak sorumlu olduğu hususlarda soru sorulabileceği ifade edilmiştir.¹¹³⁹

¹¹³⁶ Kaya, Bilgi Alma, s. 183; Karasu, Tasarı, s. 82; Dolu, s. 117.

¹¹³⁷ Karasu, Tasarı, s. 82; Dolu, s. 117.

¹¹³⁸ Dolu, s. 117.

¹¹³⁹ Dinç, Gerekçe, s. 458.

2. Denetçiler

Anonim şirketin hesapları TTK.’ ya göre denetime tabidir. Anonim şirketin hesaplarının denetlenmesiyle ilgili olarak TTK.’ da bağımsız denetim ilkesi benimsenmiştir.¹¹⁴⁰ TTK.’ nın “Denetleme” üst başlıklı 397. ve devam eden maddelerine göre denetçiler, bağımsız, tarafsız, ruhsatlı, özel şekilde yetkilendirilmiş yeminli mali müşavir ya da serbest muhasebeci mali müşavir ve/veya ortakları bu kişilerden teşkil eden sermaye şirketleri niteliğine sahip gerçek veya tüzel kişilerdir.¹¹⁴¹ Denetçiler, şirketin bir organı değildir.¹¹⁴² Denetçiler, TTK.’ da düzenlenen bağımsız denetim hizmetini şirketle akdettiği bir sözleşme kapsamında sunar.¹¹⁴³ Bağımsız dış denetime tabi olan şirketler TTK. tarafından sınırlandırıldığından sadece denetime tabi olduğu öngörülenler denetçiler tarafından denetlenir.¹¹⁴⁴ Denetçiler, denetime tabi şirketleri TTK. 397. madde çerçevesinde anonim şirketlerin ve şirketler topluluğunun finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolarla tutarlı olup olmadığını ve gerçeği yansıtip yansıtmadığını denetlemekle yükümlüdür. Bu bağlamda denetçiler şirketin finansal tabloları ile yıllık raporlarını ve bunlar bağlamında tüm şirket muhasebesini denetler.¹¹⁴⁵

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına göre pay sahibi genel kurul toplantısında denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir. TTK. 437. maddenin gerekçesine göre de pay sahibine genel kurulda bilgi vermekle

¹¹⁴⁰ **Zekeriyya Arı**, Anonim Şirketlerin Denetimi (Ankara: Ekin Yayınevi, 2019) s. 53. TTK.’ da bağımsız denetimin öngörülmesinin temel amacı bir yandan pay sahiplerinin ve şirket alacaklılarının menfaatlerinin korunması, diğer yandan yönetim kurulunun mevzuata uygun davranmasını sağlamaktır. Bağımsız denetim kurumsal yönetim ilkeleriyle doğrudan bağlantılıdır. Kurumsal yönetim şeffaflık, adillik, hesap verilebilirlik ve sorumluluk ilkeleri üzerine kuruludur. Şirket hesaplarının bağımsız ve tarafsız denetçiler tarafından uluslararası standartlara göre denetlenmesi kurumsal yönetim ilkeleri hedefine yöneliktir. Bkz.: **Arı**, s. 53, 57.

¹¹⁴¹ **Oruç Hami Şener**, Yeni TTK. Döneminde Anonim ve Limited Ortaklıklara İlişkin Verilen Yargıtay Emsal Kararlarının Değerlendirilmesi (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2020), s. 179; **Dinç**, Gerekçe, s. 412.

¹¹⁴² **Arı**, s. 57.

¹¹⁴³ **Üçışık/Çelik**, s. 642.

¹¹⁴⁴ **Üçışık/Çelik**, s. 629. Bununla beraber bağımsız denetime tabi olmamasına rağmen, ihtiyari şekilde bağımsız denetim yaptıran şirketlerin denetçilerinden de bilgi talep edilmesi mümkündür. Bkz.: **Durgut/Kaplan**, s. 134. TTK. 397. maddenin 4. fıkrası hükmüne göre TTK. 398. madde çerçevesinde bağımsız denetime tabi olacak şirketler Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir. TTK 397. maddenin 5. fıkrasına göre ise bağımsız denetime tabi olmayan anonim şirketlerin denetleme sistemi Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

¹¹⁴⁵ **Dinç**, Gerekçe, s. 413.

görevli diğer ilgili ise denetçilerdir.¹¹⁴⁶ TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının lafzından ve madde gerekçesinden hareket edildiğinde denetçiler de yönetim kurulunun yanında bilgi verme yükümlüsüdür.¹¹⁴⁷ Ancak TTK. 437. maddenin lafzı ve madde gerekçesine rağmen, gerçek bilgi verme yükümlüsü denetçiler değil şirketin kendisidir. Denetçiler bilgi verme yükümlüsü değildir. Yönetim kurulu için yapmış olduğumuz açıklamalar burada da geçerlidir. Denetçilerin bilgi vermekle yükümlü olduğu ifadesi denetim faaliyetine ilişkin bilgi verme konusunda tek yetkili olduğu ve başka bir yetkili olmadığı, başka bir yerden bilgi talep edilemeyeceğini ifade eder.¹¹⁴⁸

TTK. 437. maddede belirtilen görevli ilgililerden diğeri olan denetçiler bilgi alma talebinin muhatabı diğeri bir ifadeyle pay sahibinin bilgi talebini yöneltebileceği diğeri ilgilidir. Buradan hareketle denetçiler haricindeki kişi veya organlardan denetimin yapılma şekli hakkında bilgi talep edilmesi mümkün değildir.¹¹⁴⁹ Bununla beraber TTK. 437. madde gereği bilgi vermekle görevli olan denetçiler sadece bağımsız denetime tabi olan anonim şirketlerin denetçileridir. Zira TTK. anonim şirketlerin tümü için bağımsız denetim öngörmemiştir.¹¹⁵⁰ TTK.’ da tüm anonim şirketlerin denetime tabi olduğu öngörülse de TTK. 397. maddenin 4. fıkrası gereği Cumhurbaşkanınca belirlenen bazı anonim şirketlere TTK. 398. ve devamı maddelerde düzenlenen bağımsız denetim sistemi uygulanır. Buna karşın diğeri anonim şirketler denetim açısından TTK.’ nın bağımsız denetim sistemine tabi değildir. TTK.’ nın bağımsız denetim sistemi dışında kalan anonim şirketlerin tabi olacağı denetleme sistemi ise Cumhurbaşkanınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.¹¹⁵¹ Bu anlamda bağımsız denetime tabi olmayan anonim şirketlerin genel kurul toplantılarında denetçilerden bilgi talep etmek mümkün değildir. Bu nedenle de

¹¹⁴⁶ **Dinç**, Gerekçe, s. 458. Denetçiler, şirketle aralarında akdetmiş oldukları denetleme sözleşmesi gereği bilgi vermekle yükümlüdürler. Her ne kadar denetleme sözleşmesi şirketle denetçiler arasında akdedilse de üçüncü kişileri korumaya etkili olan bir sözleşme olarak kabul edilmektedir. Bkz.: **Tekinalp**, Yeni, s. 217; **Tekinalp**, Sermaye, s. 375.

¹¹⁴⁷ Madde gerekçesinde denetçilerin bağımsızlığının diğeri bir ifadeyle şirket dışından olmasının şirketin bir organı olmamasının bilgi vermekle yükümlü olmadığı anlamına gelmeyeceği, denetçilerin işlevleri gereği bilgi vermekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Bkz.: **Dinç**, Gerekçe, s. 458

¹¹⁴⁸ **Karasu**, Tasarı, s. 81; **Bilge**, s. 437.

¹¹⁴⁹ **Karasu**, Tasarı, s. 81.

¹¹⁵⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1484; **Arı**, s. 68.

¹¹⁵¹ **Şener**, Yeni TTK., s. 177.

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında öngörülen denetçilerden bilgi alma hakkı uygulaması kısmi nitelikli olarak kalmaktadır.¹¹⁵²

Pay sahibi tarafından talep edilen bilgi ise o anda görevde olan denetçiler tarafından karşılanır.¹¹⁵³ Pay sahibi denetçilerden her konuda bilgi talep edemeyecek olup, sadece sorumlu olduğu hususlarla ilgili olarak soru sorma hakkına sahiptir. Denetçiler ise kendilerine yöneltilen bilgi taleplerini gereklilik tartışmasına girmeden karşılar¹¹⁵⁴ TTK. 437. maddede açıkça belirtildiğinden denetçiler tarafından verilecek bilgi denetimin yapılma şekli ve sonuçlarıyla ilgili olup, yönetim kurulunun bilgi vermekle görevli olduğu şirket işleri hakkında değildir. Madde gerekçesinde de vurgulanan her yükümlüye ancak sorumlu olduğu hususlarda soru sorulabileceği ifadesi çerçevesinde şirket işleri hakkında denetçiler tarafından bilgi verilmez.

TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde denetçilerin bilgi verme görevi pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı diğer bir ifadeyle genel kurul toplantısında soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı için geçerlidir. Zira denetçinin bilgi verme görevi TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında açıkça belirtildiği üzere genel kurul toplantısında yerine getirilir. Denetçinin TTK. 437. maddenin 1. ve 4. fıkraları kapsamında belirtilen belgeler ile rapor ve yazışmaları pay sahibinin incelemesine hazır bulundurma veya sunma görevi bulunmamaktadır.¹¹⁵⁵ Denetçi de bilgi verme görevini genel kurul toplantısında yerine getireceğinden genel kurul toplantısına katılması şarttır. TTK. 407. maddenin 2. fıkrasına göre denetçi genel kurul da hazır bulunur ve görüş açıklayabilir.¹¹⁵⁶ Denetçilerin genel kurul toplantısına katılma

¹¹⁵² **Pulaşlı**, s. 1484. Bir kısım anonim şirketlerin bağımsız denetimden muaf tutulması, bağımsız denetimden geçmeyen şirketlerde pay sahiplerinin denetimin yapılma şekli ve neticeleri ile ilgili olarak denetçilerden bilgi alma hakkının bulunmaması nedeniyle pay sahiplerinin denetimle ilgili bilgilenme hakkını ortadan kaldırmıştır. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1484. Bu durum yalnızca pay sahibinin aktif bilgi alma hakkını değil, pasif bilgi alma hakkını da olumsuz etkilemiştir. Zira TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında incelemeye sunulması gereken belgelerin arasında denetim raporları da yer almaktadır. Bağımsız denetime tabi olmayan şirketlerde denetim raporları olmayacağından pay sahibinin incelemesine de sunulamayacaktır. Bkz.: **Dolu**, s. 186.

¹¹⁵³ **Karasu**, Tasarı, s. 82. Denetçilere yalnızca denetim yaptıkları dönemle ilgili soru sorulabilmeli, eski dönemlerle ilgili soru sorulamazdır. Zira denetçi her faaliyet dönemi için faaliyet dönemi bitmeden seçilir. Bu nedenle de her faaliyet döneminde yeniden ayrı bir seçim yapılmaktadır. Bkz.: **Durgut/Kaplan**, s. 136.

¹¹⁵⁴ **Arı**, s. 68.

¹¹⁵⁵ **Dolu**, s. 120.

¹¹⁵⁶ **Arı**, s. 67; **Aytaç**, Anonim, s. 208; **Dinç**, Gerekçe, s. 429.

zorunluluğunun temelinde pay sahibinin bilgi alma hakkı bulunur.¹¹⁵⁷ Denetçinin genel kurul toplantısına katılması hem hak hem de yükümlülüktür.¹¹⁵⁸

3. Üçüncü Kişiler

TTK. 437. madde çerçevesinde pay sahibine bilgi vermekle görevli olan yönetim kurulu, uzmanlık gerektiren veya cevaplanması için özel bir bilgiye ihtiyaç duyulan soruların bulunması ve genel kurul toplantısında pay sahibine üçüncü kişilerce bilgi verilmesinin hakkın yerine getirilmesi konusunda daha uygun olacağını takdir etmesi halinde, bilgi verme konusunda diğer bir şirket çalışanı, danışman, mali müşavir veya avukat gibi üçüncü kişiler üçüncü kişilerin desteğinden yararlanabilir. Yönetim kurulunun bilgiyi bizzat verme zorunluluğu bulunmadığından bu konuda üçüncü bir kişiyi görevlendirebilir.¹¹⁵⁹ Ancak bilgi verme konusunda yetkilendirilmiş olmaları üçüncü kişileri bilgi verme görevlisi veya yükümlüsü haline getirmez.

C. Bilgi ve İnceleme Talebi

1. Bilgi Talebi

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına göre pay sahibi genel kurul toplantısında yönetim kurulundan şirketin işleri, denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi talep etme hakkına sahiptir. Bu bağlamda aktif bilgi alma hakkının kullanılması için pay sahibinin bilgiyi talep etmesi gerekir.¹¹⁶⁰ Madde gerekçesinde yönetim kurulu ile denetçilere sadece sorumlu oldukları konularda soru sorulabileceği ifade edilmiştir.¹¹⁶¹ Bu bağlamda bilgi talebinin şirket işleri ile ilgili olarak yönetim kuruluna, denetim faaliyeti ile ilgili olarak ise denetçilere yöneltilmesi gerekir.¹¹⁶² Yönetim kuruluna şirketin yönetimi ve organizasyonu,

¹¹⁵⁷ Aytaç, Anonim, s. 208; Arı, s. 67.

¹¹⁵⁸ Dinç, Gerekçe, s. 429.

¹¹⁵⁹ Bilge, s. 437.

¹¹⁶⁰ Karasu, Tasarı, s. 82.

¹¹⁶¹ Dinç, Gerekçe, s. 458.

¹¹⁶² Karasu, Tasarı, s. 82; Pulaşlı, Şerh, s. 1495.

personel politikası, işletme stratejisi, AR-GE çalışmaları ile ilgili yönetime ilişkin sorular sorulabilir.¹¹⁶³

Denetçilere ise denetimin yapılma şekli, yani uygulanan yöntem, yerinde denetim yapılıp yapılmadığı, sondaj yolu¹¹⁶⁴ ile denetime hangi sıklıkta yer verildiği ve kaç uzmanın çalıştırıldığı da dahil olmak üzere denetime ilişkin sorular sorulabilir.¹¹⁶⁵ Ayrıca denetimin neticeleri hakkında, denetim raporlarındaki ifadelerin yorumuna ilişkin de bilgi talep edilmesi mümkündür.¹¹⁶⁶ Pay sahibinin bilgi talebinde TTK. 437. maddenin 2. fıkrası uyarınca talep ettiği bilginin konusunu belirtmesi gerekir. Yeteri kadar somut ve açık olmayan “şirketin işlerinden bahsedin” “şirketle ilgili birşeyler anlatın” gibi talepler dikkate alınmaz.¹¹⁶⁷ Buna karşın pay sahibinin bilgi talebinin konusunu çok detaylandırması veya çok somutlaştırması da kendisinden beklenmez. Zira pay sahibinin şirketle ilgili her durumu veya olayı ya da işleri bilmesi mümkün değildir ve bilgi talep etmesinin nedeni de zaten budur.¹¹⁶⁸

Bilgi talebi TTK. 437. maddenin 2. fıkrası kapsamında genel kurul toplantısında soru sormak suretiyle gerçekleştirilir. Bilgi talebinin Türk dilinde olması gerekir. Bununla beraber kanımızca Türk dilini konuşamayan pay sahiplerinin de yabancı dilde soru sorma hakkı bulunmaktadır. Yabancı pay sahiplerinin, toplantıya katılan diğer pay sahiplerinin ve soruyu cevaplandıracak olan yönetim kurulu veya denetçilerin de soruyu anlayabilmesi için genel kurul toplantısında hazır bulunan bir tercüman aracılığıyla yabancı dilde bilgi talebi yöneltmesi mümkündür. Ancak burada şirketin TTK. 437. madde çerçevesindeki bilgi verme yükümlülüğü tercüman temin etmeyi kapsamamaktadır. Bu nedenle yabancı pay sahiplerinin kendi imkanlarıyla tercüman temin etmesi ve tercümanın genel kurul toplantısına katılabilmesi için izin alması gerekir. Bununla beraber yabancı pay sahiplerinin korunması ve yanlış

¹¹⁶³ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1495. Bunların yanında şirketin malvarlığı durumu, net kazançtaki azalma nedenleri, kar durumu ve karın oluş şekli, üretim ve satışta yaşanan problemler, izlenen fiyat politikası, şirkete bağlı bulunan ya da şirkete hakim olunan şirketler, sermaye artırımlarıyla ilgili hususlar, genel olarak yapılan bağışlar, yönetim kurulu üyelerinin şirkete karşı olan borçları ile taahhütleri, şirketin tür değiştirmesi, pay sahiplerine daha fazla temettü dağıtılmasıyla ilgili bilgiler bilgi talebine konu olabilir. Bkz.: **Üçışık/Çelik**, s. 666.

¹¹⁶⁴ Şirketin denetimi kural olarak sondaj yoluyla yapılmaz. Buna karşın Uluslararası Denetim Standartları, Türkiye Muhasebe Standartları ve uluslararası standartların buna izin vermesi durumunda mümkündür. TTK. 67. maddenin 1. fıkrasına göre envanter çıkarılırken sondaj yolunun uygulanmasına belirli koşullarda müsaade edilmektedir. Bkz.: **Arı**, s. 63.

¹¹⁶⁵ **Dinç**, Gerekçe, s. 458.

¹¹⁶⁶ **Şener**, Teorik, s. 519.

¹¹⁶⁷ **Bilge**, s. 437.

¹¹⁶⁸ **Bilge**, s. 437, 438. Benzer şekilde bkz.: **Baştuğ/Göksoy**, s. 52.

yönlendirilmesinin önlenmesi amacıyla gerektiği takdirde şirket tarafından da yabancı dilde yetkin noter yeminli bir tercüman temin edilerek genel kurul toplantısında hazır bulundurulması konusunda ilgili Yönetmelikte bir düzenlemeye yer verilmesi uygulamada yaşanabilecek sorunların önlenmesi açısından faydalı olacaktır.

Pay sahibinin TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesindeki bilgi talebi için genel kurulun iznine veya yönetim kurulunun buna ilişkin kararına ihtiyaç yoktur.¹¹⁶⁹ TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesindeki bilgi talebi maddede de açıkça belirtildiği üzere kural olarak genel kurul toplantısında yöneltilir.¹¹⁷⁰ Bu nedenle bilgi talep eden pay sahibinin veya temsilcisinin genel kurul toplantısına katılması şarttır.¹¹⁷¹ TTK. 437. madde düzenlemesinde bilgi talebinin ne şekilde yöneltileceğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Pay sahibi bilgi talebini genel kurul toplantısında sözlü veya yazılı olarak yöneltebilir.¹¹⁷² TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına göre bilgi talebi toplantı gündeminde bulunmasa dahi genel kurul toplantısında ileri sürülebilir. Bu bağlamda bilgi talebi gündeme bağlılık ilkesinin istisnasını oluşturur.¹¹⁷³ Pay sahibinin bilgi alma hakkı hem olağan hem de olağanüstü genel kurul toplantısı için geçerlidir.¹¹⁷⁴

¹¹⁶⁹ **Karasu**, Tasarı, s. 82.

¹¹⁷⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1494; **Karasu**, Tasarı, s. 82.

¹¹⁷¹ Pay sahibi genel kurul toplantısına fiziki olarak katılmak suretiyle toplantıda bilgi veya inceleme talebini ileri sürebileceği gibi internet üzerinden fiziken yapılan toplantıya katılmak suretiyle de bilgi veya inceleme talebini ileri sürmesi mümkündür. Anonim şirketin esas sözleşmesinde buna ilişkin bir hüküm bulunması, pay sahibinin bunu talep etmesi ve buna uygun sistem altyapısı yani Elektronik Genel Kurul Sistemi (EKGs) kurulması halinde, pay sahibinin elektronik ortamda da toplantıya katılması ve bilgi alma hakkını kullanması mümkündür. TTK.'nın "*Elektronik Ortam Kurulları*" madde üst başlıklı "*İlkeler*" madde başlıklı 1457. maddenin 5. fıkrasında; anonim şirkette genel kurula elektronik ortamda katılmanın, öneride bulunmanın, görüş açıklamanın ve oy kullanmanın, genel kurul toplantısına fiziki olarak katılmanın ve oy kullanmanın tüm sonuçlarını doğuracağı ifade edilmiştir. Ayrıca anılan fıkranın devamında buna ilişkin uygulamanın usul ve esaslarının Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılacak Yönetmelikle (Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik) belirleneceği, Yönetmelikte genel kurul toplantısına elektronik ortamda katılmaya ve oy kullanmaya ilişkin esas sözleşme hükmünün örneğinin de düzenleneceği belirtilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. : **Bulut**, s. 75 vd. Anılan düzenleme halka açık anonim şirketler için zorunlu olmakla beraber halka kapalı anonim şirketlerde isteğe bağlıdır. Bkz.: **Bulut**, s. 66, 67.

¹¹⁷² **Kaya**, Bilgi Alma, s. 287; **Yurtbaşı**, s. 131.

¹¹⁷³ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1506; **Dinç**, Gerekçe, s. 458.

¹¹⁷⁴ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 114. Tekinalp de TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesindeki bilgi alma düzenlemesinin bazı olağanüstü genel kurul toplantılarında da kıyas yoluyla uygulanması gerektiği görüşündedir. Her ne kadar olağanüstü genel kurul toplantısında genel kurul belgelerinin incelemeye sunulması söz konusu olmasa da, olağanüstü genel kurul toplantısıyla ilgili birtakım raporlar, uzman görüşleri vb. belgelerin toplantıdan önce pay sahibinin incelemesine sunulması gerekir. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 57. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi konuyla ilgili 17.10.1984 tarihli 3801E. ve 4820K. sayılı kararında şirketin mali durumunun bozulması nedeniyle şirket mallarının satılması yetkisinin yönetim kuruluna verilmesiyle ilgili olarak toplanmış bir olağanüstü

Yönetim kurulunun yönetim yetkisinin devrine ilişkin ‘‘Yönetimin Devri’’ madde başlıklı TTK. 367. maddenin 1. fıkrasına göre yönetim kurulunun şirket esas sözleşmesine konacak bir hükümle düzenleyeceği iç yönergeyle, yönetimi kısmen veya tamamen diğer yönetim kurulu üyelerine ya da üçüncü kişilere devretme yetkisi bulunmaktadır.¹¹⁷⁵ TTK. 367. maddenin 1. fıkrasının 3. cümlesine göre ise yönetim kurulunun pay sahiplerinin talebi üzerine yönetim kurulu tarafından düzenlenen şirketin yönetim organizasyonunu düzenleyen bu iç yönerge hakkında yazılı olarak bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu bağlamda yönetim kurulu tarafından çıkartılmış iç yönerge de TTK. 367. madde gereği pay sahibinin bilgi alma hakkı kapsamındadır. TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde pay sahibi kural olarak genel kurul toplantısında bilgi talep etme hakkına sahipken, iç yönergeyle ilişkin genel kurul toplantısı dışında da bilgi talebinde bulunabilir.¹¹⁷⁶ Pay sahibinin iç yönergeyle ilgili bilgi talebi için şekil şartı öngörülmemiştir. Kırca, iç yönergeyle ilgili bilgi talebinin yazılı olmasının ispat kolaylığı sağlayacağı görüşündedir.¹¹⁷⁷ Kanımızca genel kurul toplantısı dışında sunulacak bilgi talebinin zorunlu olmamakla birlikte yazılı, genel kurul toplantısında ileri sürülecek bilgi talebinin ise sözlü olarak yapılması yeterli ve ispat kolaylığı açısından uygun olacaktır.

Pay sahibinin TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesindeki bilgi talebini genel kurul toplantısından önce bildirmesi mümkün olmakla birlikte böyle bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Bununla beraber detaylı ve kapsamlı cevap gerektiren karmaşık soruların genel kurul toplantısından önce yazılı olarak bildirilmesi hakkın amacına uygun olacaktır.¹¹⁷⁸ TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesindeki bilgi talebi kural olarak genel kurul toplantısında kullanılacağından yönetim kurulu ile denetçiler pay sahibinin bilgi taleplerini gereği gibi karşılayabilmeleri için genel kurul toplantısına hazırlanmakla ve bu çerçevede gerekli olabilecek belgeleri ve yeterli sayıda personeli

genel kurul toplantısı için konuyla ilgili ayrıntılı bir raporun pay sahiplerinin incelemesine sunulması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 114; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 57.

¹¹⁷⁵ İç yönergede şirketin yönetimi düzenlenip, gereken görevler tanımlanır, yerleri gösterilir, kimin kime bağlı ve bilgi vermekle yükümlü olduğu açıklanır. Bu bağlamda iç yönerge kanuna ve şirket esas sözleşmesine aykırı olmayıp, şirket yönetiminin düzenlenmesini konu alır. Bkz.: **Çebi**, Şirketler, s. 175.

¹¹⁷⁶ **Ayhan Kortunay**, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2015) s. 90.

¹¹⁷⁷ **İsmail Kırca/Feyzan Hayal Şehirali Çelik/Çağlar Manavgat**, Anonim Şirketler Hukuku, Cilt 1, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı), 2013), s. 609.

¹¹⁷⁸ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 281, 282; **Karasu**, Tasarı, s. 82. **Yurtbaşı**, s. 126.

toplantıda hazır bulundurmakla yükümlüdür.¹¹⁷⁹ Bununla beraber bilgi talebi pay sahibi tarafından genel kurul toplantısından önce sunulsa dahi bilginin genel kurul toplantısında verilmesi veya daha önce verilmişse de aynı şekilde tekrarlanması gerekir.¹¹⁸⁰

Pay sahibi bilgiyi aydınlanmak amacıyla talep edebilir. Şirketin aczi, kötü gidişatı veya usulsüzlük ve yolsuzluk benzeri olumsuz durumların ortaya çıkmış olması gerekli değildir.¹¹⁸¹ Pay sahibinin bilgi talebini gerekçelendirmesi veya bilgi ihtiyacını ya da bilgiyi talep etmekteki menfaatini açıklaması zorunlu değildir.¹¹⁸² Buna karşın pay sahibine TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi verilip verilmemesi veya bilginin hangi kapsamda verilmesi gerektiğinin yönetim kurulu veya denetçiler tarafından takdir edilebilmesi için, bilgi talebinin yeterli ölçüde açık olması gerekir.¹¹⁸³

Pay sahibinin genel kurul toplantısındaki bilgi talebi TTK. 422. madde gereği toplantı tutanağına kaydedilmek zorundadır.¹¹⁸⁴ TTK. 422. maddenin 1. fıkrası ve Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik (GKTHY) 26. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde genel kurul toplantısında sorulan soruların ve verilen cevapların genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesi şarttır.¹¹⁸⁵ Toplantı

¹¹⁷⁹ **Karasu**, Tasarı, s. 82. GKTHY.'nin 15. maddesinde anonim şirket genel kurul toplantısında hazır bulundurulması gereken belgeler belirtilmiştir. Buna göre; şirket esas sözleşmesinin, pay defterinin, toplantıya çağrının yapıldığını gösteren gazetenin ve diğer belgelerin, yönetim kurulu tarafından hazırlanmış yıllık faaliyet raporunun, denetçi raporunun, finansal tabloların, gündemin, gündemde şirket esas sözleşmesi değişikliği varsa izne tabi olan şirketlerde izin yazısı ile eki olan değişikliğe ait tasarının, izne tabi olmayan şirketlerde ise yönetim kurulu tarafından hazırlanan değişikliğe ait tasarının, hazırlan listesinde ve eğer genel kurul erteleme nedeniyle toplantıya çağırılmışsa bir önceki genel kurul toplantısına ait toplantı tutanağının fiziki olarak veya elektronik ortamda hazır bulundurulması gerekir.

¹¹⁸⁰ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 283.

¹¹⁸¹ **Tekinalp**, Yeni, s. 217, 218; **Tekinalp**, Sermaye, s. 375.

¹¹⁸² **Eriş**, Uygulamalı, s. 380; **Karasu**, Tasarı, s. 82; **Bilge**, s. 438; **Baştuğ/Göksoy**, s. 52; **Yurtbaşı**, s.

¹¹⁸³ **Karasu**, Tasarı, s. 82, 83; **Bilge**, s. 438. Pulaşlı, TTK. 437. maddenin 2. fıkrası kapsamındaki bilgi talebinin, pay sahibinin şirketin o anda içerisinde bulunduğu durumla ilgili bir yargı oluşturabilmesine ve pay sahipliğinden doğan haklarını bilinçli bir şekilde kullanabilmesine yardımcı olması gerektiğini, bu nedenle de pay sahipliğinden doğan hakların kullanılmasıyla ilgisi bulunmayan, şirket yöneticilerinin şahsıyla ilgili bilgi taleplerinde ya da talep edilen bilginin herhangi bir amaca hizmet etmemesi durumunda pay sahibine bilgi verilmemesi gerektiği görüşündedir. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1494, 1495. Kanımızca Pulaşlı'nın bu görüşü bilginin gerekliliği şartına işaret etmekte olup, isabetli değildir. Zira TTK. 437. maddede bilgi alma hakkının kullanımı için gereklilik şartına yer verilmemiştir.

¹¹⁸⁴ **Oy/Oy**, s. 454; **Atalay**, s. 60.

¹¹⁸⁵ **Üçışık/Çelik**, s. 409. **Tekinalp**, Sermaye, s. 323.

tutanağının genel kurul toplantısında sorulan sorular ile verilen cevapları içermesi kuralı TTK.'nın 340. maddesi¹¹⁸⁶ kapsamında kanunun emredici hükmünün bir gereğidir. Bu gerekliliğe uygun şekilde tutulmayan toplantı tutanakları geçersizdir.¹¹⁸⁷ Bilgi talebinin genel kurul toplantısında tutanağa geçirilmesi önem arz eder. Zira hangi hususlarda bilgi talep edildiği, pay sahibine hesap verme ve dürüstlük ilkelerine uygun olarak özenli ve gerçeğe uygun şekilde bilgi verilip verilmediği, şirket sırlarının veya şirket menfaatinin tehlikeye gireceği gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınma hallerinin bulunup bulunmadığı, pay sahibinin kanuna uygun bilgi talebine rağmen bilgi talebinin haksız şekilde reddedilip edilmediği konuları genel kurul toplantı tutanağının incelenmesini gerektirir.¹¹⁸⁸

2. İnceleme Talebi

TTK. 437. maddenin 4. fıkrası kapsamında, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımla sınırlı olmak üzere şirket ticari defterlerinin ve yazışmalarının incelenmesi talep edilebilir. TTK. 437. maddenin 2. fıkrası kapsamında genel kurul toplantısında soru sormak suretiyle bilgi talebinde olduğu gibi inceleme hakkının kullanılması için de pay sahibinin bunu talep etmesi gerekir.¹¹⁸⁹ Pay sahibi sorusuyla bağlantılı olarak belirli bir konu çerçevesinde pay ve karar defteri de dahil olmak üzere şirketin ticari defterlerini, sözleşmelerini ve belgelerini genel kurul toplantısında veya genel kurul toplantısı dışında inceleme hakkına sahiptir.¹¹⁹⁰ Bilgi alma hakkında olduğu gibi pay sahibi inceleme yapmayı da aydınlanma amacıyla talep edebilir. Bu nedenle şirketin aczi hali, kötü gidişatı veya usulsüzlük ve yolsuzluk vb. olumsuz durumların ortaya çıkmış olması burada da şart değildir.¹¹⁹¹

¹¹⁸⁶ TTK.'nın "Emredici Hükümler" madde başlıklı 340. maddesine göre; şirket esas sözleşmesi TTK.'nın anonim şirketlerle ilgili hükümlerinden ancak TTK.'da buna açıkça izin verilmesi halinde sapabilir.

¹¹⁸⁷ **Tekinalp**, Sermaye, s. 323. Toplantı tutanağının içeriği nedeniyle geçersizliğe tabi olup olmayacağı somut olaya göre belirlenir. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 323.

¹¹⁸⁸ **Mehmet Bahtiyar**, "Anonim Şirketlerde Genel Kurul Toplantı Tutanağı ve Özellikle Kararların Hükümsüzlüğüne Etkileri" Şirketler Hukukunun Güncel Sorunları Sempozyumu (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), s. 39.

¹¹⁸⁹ **Karasu**, Tasarı, s. 83.

¹¹⁹⁰ **Tekinalp/Çamoğlu**, s. 211; **Pulaşlı**, İsviçre, s. 240.

¹¹⁹¹ **Tekinalp**, Yeni, s. 217, 218; **Tekinalp**, Sermaye, s. 375.

Pay sahibi inceleme talebini hem genel kurul toplantısında hem de genel kurul toplantısı dışında ileri sürme hakkına sahiptir.¹¹⁹² İnceleme talebi genel kurul toplantısında genel kurula, genel kurul toplantısı dışında ise yönetim kuruluna yöneltilir.¹¹⁹³ Bu bağlamda pay sahibi genel kurul toplantısı öncesinde veya sonrasında inceleme hakkını kullanmak için yönetim kuruluna sözlü ya da yazılı olarak başvurma hakkına sahiptir.¹¹⁹⁴ İnceleme talebi iki organdan birisine yöneltililebilir. Talebin bunlardan birine yöneltilmesi diğerine yöneltilmesine engel teşkil etmez.¹¹⁹⁵ Her iki şirket organı da birbirlerinden bağımsız olarak pay sahibine inceleme izni verilmesi hususunda yetkilidir.¹¹⁹⁶ Pay sahibi, bilgi talebinin konusundan farklı olarak inceleme talebinin konusunu diğer bir ifadeyle inceleme talep ettiği ticari defterleri ve yazışmaları belirtmek zorunda değildir.¹¹⁹⁷

TTK. 437. madde düzenlemesinde bilgi talebinin ne şekilde yöneltilileceğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. İnceleme hakkı gündeme bağlılık ilkesinin istisnasını oluşturduğundan, toplantı gündeminde yer almasa bile genel kurul toplantısında talep edilebilir.¹¹⁹⁸ Pay sahibinin inceleme talebi toplantı tutanağına kaydedilir. Bu durumda pay sahibinin sözlü inceleme talebiyle ilgili olarak genel kurulda oylama yapılarak talebin kabulüne ya da reddine ilişkin karar verilir.¹¹⁹⁹ Genel kurul toplantısı dışındaki inceleme talebiyle ilgili olarak ise Pulaşlı ve Atalay, toplantı dışındaki inceleme taleplerinin yönetim kuruluna yazılı olarak bildirilmesi gerektiği görüşündedir. Pulaşlı ve Atalay’ a göre şirketin ticari defterlerinin ve yazışmalarının incelenebilmesi yönetim kurulunun kararına bağlı olduğundan inceleme talebinin genel kurul toplantısı dışında sözlü olarak sunulması yeterli

¹¹⁹² **Pulaşlı**, Şerh, s. 1506; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 63; **Oy/Oy**, s. 455; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 295. **Mehmet Bahtiyar**, “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, Makaleler II (İstanbul: Beta Basım Yayım, 1. Baskı, 2008) s. 173. Karasu’ ya göre TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen finansal tabloların ve raporların pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulma süresi içinde de (genel kurul toplantısından en az on beş gün önce) inceleme talebi pay sahibi tarafından ileri sürülebilir. Bu sayede bir yandan bilgi verecek şirket organlarına hazırlanma imkanı sağlanır, diğer yandan pay sahibine tatmin edici bilgi verilir. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 83, 84.

¹¹⁹³ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 63.

¹¹⁹⁴ **Atalay**, s. 61.

¹¹⁹⁵ Tekinalp farklı görüştedir. Tekinalp’ e göre; genel kurul toplantısında genel kurulun pay sahibinin inceleme talebini reddetmesi halinde pay sahibi aynı taleple yönetim kuruluna başvuramaz. Zira genel kurul şirketin bu konudaki en yetkili organıdır ve pay sahipliği hakları genel kurul toplantısında kullanılır. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 380; **Tekinalp**, Yeni, s. 221.

¹¹⁹⁶ **Öztek**, s. 312.

¹¹⁹⁷ **Bilge**, s. 439.

¹¹⁹⁸ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 63; **Öztek**, s. 313; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 295.

¹¹⁹⁹ **Oy/Oy**, s. 455.

olmayıp, inceleme talebinin yazılı olarak yönetim kuruluna sunulması gerekir.¹²⁰⁰ Kanımızca inceleme talebinin genel kurul toplantısı dışında yönetim kuruluna yazılı olarak sunulması zorunlu olmayıp, sözlü olarak da sunulabilir. Ancak yazılı olarak sunulmasında fayda vardır. Zira inceleme talebinin genel kurul toplantısı dışında yazılı şekilde yöneltilmesi, talebin reddedilmesi durumunda yargı yoluna başvurulması halinde pay sahibi lehine ispat kolaylığı sağlar. Aksi takdirde sözlü olarak yöneltilen inceleme talebinin reddedilmesi veya sürüncemede bırakılması halinde olası bir dava aşamasında pay sahibi tarafından ispatlanması mümkün olmayabilir.

Pay sahibinin TTK. 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde inceleme talebini sözlü ya da yazılı olarak açık ve net bir şekilde genel kurula veya yönetim kuruluna bildirmesi gerekir.¹²⁰¹ İnceleme hakkı pay sahibinin sorusuyla sınırlı olduğundan pay sahibinin inceleme talep ettiği konunun ne olduğunu genel kurula ya da yönetim kuruluna bildirmesi gerekir. Pay sahibi, şirket ticari defterleriyle yazışmalarının tamamının incelenmesi talebinde bulunamaz.¹²⁰² Bununla beraber pay sahibinin inceleme talep ettiği ticari defterleri ve yazışmaları belirtme zorunluluğu bulunmamaktadır. Pay sahibi, inceleme hakkını inceleme izni verilen yer dışında örneğin; kendi evinde veya işyerinde kullanmak için talepte bulunamaz. Ayrıca pay sahibi inceleme hakkını kullanabilmesi için istisnai durumlar dışında kendisine eleman ya da materyal temin edilmesini de isteyemez.¹²⁰³

TTK. 437. maddenin 4. fıkrası kapsamındaki inceleme hakkı için genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı gerekir. Diğer bir ifadeyle inceleme hakkının kullanılabilmesi pay sahibinin talebi üzerine genel kurulun veya yönetim kurulunun iznine bağlıdır. İnceleme izni verilmesi halinde izin ticari defterlerin ve yazışmaların pay sahibinin sorusuyla ilgili olan kısımlarına özgülenir. Genel kurul veya yönetim kurulu isteseler dahi ticari defterlerinin tamamının ya da pay sahibinin sorusuyla

¹²⁰⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1506; **Atalay**, s. 61. İnceleme talebinin yazılı sunulmasının yanında talebin yönetim kuruluna ulaştığını ispata yarayan şekilde örneğin; noter veya iadeli taahhütlü posta ya da tutanakla elden teslim yoluyla yapılması, olası bir mahkeme sürecinde ispat kolaylığı sağlaması açısından tavsiye edilir. Bkz.: **Atalay**, s. 61, 62; **Oy/Oy**, s. 455. İnceleme talebinin genel kurul toplantısı dışında sözlü veya yazılı olarak yönetim kuruluna yöneltilebileceği görüşü için bkz.: **Oy/Oy**, s. 455.

¹²⁰¹ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 295; **Yurtbaşı**, s. 131, 132.

¹²⁰² **Şener**, Teorik, s. 521.

¹²⁰³ **Bilge**, s. 439.

ilgili olmayan bölümlerinin de incelenmesi konusunda izin veremezler.¹²⁰⁴ Bununla beraber pay sahibi hakim şirket organlarından bağlı şirketlerin ticari defterleriyle yazışmalarını incelemeyi talep edemez. Her genel kurulun yetkileri kendi şirketiyle sınırlı olup, hakim şirket genel kurulunun bağlı şirketlerin defter ve yazışmalarının incelenmesine karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Ayrıca bağlı şirketlerle ilgili olarak TTK. 200. madde çerçevesinde kullanılan bilgi alma hakkının inceleme hakkına kıyas yoluyla uygulanması da mümkün değildir.¹²⁰⁵ Pay sahibinin inceleme hakkı suret alma hakkını kapsamamaktadır. Fakat pay sahibinin notlar alması mümkündür.¹²⁰⁶

D. Bilgi Alma Hakkının Konusu

1. Genel

TTK. 437. maddenin 1. fıkrası uyarınca şirketin finansal tabloları ile konsolide finansal tabloları, yönetim kuruluna ait yıllık faaliyet raporu ile denetim raporları ve yönetim kuruluna ait kar dağıtım önerisi şirket genel kurul toplantısından on beş gün evvel pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulur. Finansal tablolar ile konsolide finansal tablolar ise bir yıl süreyle incelemeye açık tutulur. Genel kurul belgeleri olarak tanımlanan bu belgeler pay sahibinin pasif bilgi alma hakkının konusunu teşkil eder. Kanunda belirtilen bu belgeler tahdidi olarak sayılmış olup, bunların haricinde başka şirket belgelerinin pay sahibinin incelemesine hazır tutulma zorunluluğu bulunmamaktadır.¹²⁰⁷

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına göre pay sahibi genel kurul toplantısında şirketin işleri hakkında yönetim kurulundan, denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında ise denetçilerden bilgi talep edebilir. Şirketin işleri ile denetimin yapılma şekli ve sonuçları ibaresi pay sahibinin aktif bilgi alma hakkının konusunu oluşturur.¹²⁰⁸ Bilgi alma hakkı için konu bakımından bir sınır öngörülemediği ifade edilmektedir.¹²⁰⁹

¹²⁰⁴ Tekinalp, Sermaye, s. 377.

¹²⁰⁵ Tekinalp, Sermaye, s. 378.

¹²⁰⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 63. Karşılaştırma için bkz.: Bilge, s. 439, 440.

¹²⁰⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 57.

¹²⁰⁸ Karasu, Tasarı, s. 84.

¹²⁰⁹ Kaya, Anonim, s. 202; Atalay, s. 55; Aytaç, Anonim, s. 202; Bilgi alma hakkının konu olarak sınırlandırılması, örneğin; oy hakkı gibi belirli haklarla sınırlandırılması hakkın bağımsız niteliğine aykırıdır. Bkz.: Kaya, Bilgi Alma, s. 203.

Şirketin yönetim ve denetim faaliyetleri içinde olan tüm hususlar bilgi alma hakkının konusuna girer.¹²¹⁰ Yine şirketin bağlı şirketler de dahil olmak üzere diğer şirket ve kişilerle olan her türlü işlem ve ilişkileri de buna dahildir.¹²¹¹ Bu çerçevede pay sahibinin şirketin faaliyetleri ve şirketin içinde bulunduğu iktisadi durum hakkında bilgilenme ihtiyacı ve yönetimin icraatları ile şirket hesaplarının denetimi hakkındaki tüm konular ile faaliyet raporunun konusuna giren -personel politikası, şirketin yapısındaki veya organizasyonundaki değişikliklerle ilgili işletme stratejileri ve AR-GE çalışmaları gibi hususlar bilgi alma hakkının kapsamı içerisinde yer alır.¹²¹²

TTK. 437. maddenin 4. fıkrasına göre ise pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımla sınırlı olmak üzere şirkete ait ticari defter ve yazışmaların şirket genel kurulunun açık izni veya yönetim kurulu kararıyla pay sahibi tarafından incelenmesi mümkündür. Bu çerçevede pay sahibinin inceleme hakkının konusunu ise şirkete ait ticari defterler ve şirketin yazışmaları oluşturur. Maddenin lafzında sadece ticari defterler ve yazışmalar ifadeleri belirtilse de inceleme hakkı bunlarla sınırlı olmayıp, bu ifadelerin geniş yorumlanması hükmün amacına uygun düşer. Bu çerçevede tüm ticari defterler, envanter, müstenidatlar, iç yazışmalar ile dijital taşıyıcılar ve mizan da bu kapsamda değerlendirilmelidir.¹²¹³

2. Pasif Bilgi Alma Hakkının Konusu : Genel Kurul Belgeleri

TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen pasif bilgi alma hakkı kapsamında pay sahibinin incelemesine hazır ve bilgi almasına açık tutulması gereken belgeler tek tek ve sınırlı sayıda olmak üzere belirtilmiştir. Bunlar genel kurul belgeleri olarak ifade edilen; finansal tablolar ile konsolide finansal tablolar, yönetime kuruluna ait yıllık faaliyet raporu ile denetim raporları ve yönetim kuruluna ait kar dağıtım önerisidir.

¹²¹⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1491; **Atalay**, s. 55; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 202.

¹²¹¹ **Atalay**, s. 56; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 205.

¹²¹² **Pulaşlı**, Şerh, s. 1491; **Atalay**, s. 55; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 205, 234.

¹²¹³ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 57.

a. Finansal Tablolar

TTK. 68. maddenin 3. fıkrasına göre bilanço ve gelir (kar-zarar) tablosu finansal tabloları oluşturmaktadır. Bunlar asgari tabloları teşkil eder.¹²¹⁴ TTK. 514. maddeye göre yönetim kurulunun, geçmiş hesap dönemiyle ilgili olarak Türkiye Muhasebe Standartlarında (TMS.) öngörülen finansal tablolar ile bunların eklerini ve yıllık faaliyet raporunu, bilanço gününü takip eden hesap döneminin ilk üç aylık süresi içerisinde hazırlayarak genel kurula sunma yükümlülüğü bulunmaktadır. TTK 514. madde hükmü çerçevesinde nakit akım tablosu ile özsermaye (özkaynak) değişim tablosu da bunların ekleriyle birlikte finansal tabloların kapsamına alınmıştır. Finansal tabloların ekleriyle fon akım tablosu, satışların maliyeti tablosu ve kar dağıtım tablosu kastedilmektedir.¹²¹⁵ TTK.’nın “*Dürüst Resim İlkesi*” madde başlıklı 515. maddesine göre finansal tabloların TMS.’ye göre şirkete ait malvarlığını, borç ve yükümlülükleri, özkaynakları ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun şekilde; şeffaf ve güvenilir şekilde; gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık olarak yansıtmak şeklinde düzenlenmesi şarttır.

Bilanço, işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu tüm varlıklar ve bu varlıkların sağladığı kaynakları içeren finansal tabloyu ifade eder. TTK. 73. maddenin 1. fıkrasına göre TMS.’de aksi düzenlenmemişse bilançoda; şirkete ait duran ve dönen varlıklar, şirketin özkaynakları ile borçları ve dönem ayırıcı hesaplar yer alır. Gelir (Kar-zarar) tablosu ise işletmenin belirli bir dönem içerisinde elde ettiği tüm gelirleri ile aynı dönem içerisinde katlandığı tüm maliyet ve giderleriyle bunların neticesinde işletmenin elde etmiş olduğu dönem net karını ya da dönem net zararını içeren tablo olarak tanımlanır. Bilançoda görünen karın temeli gelir (kar-zarar) hesabıdır.¹²¹⁶

Fon (nakit) akım tablosu, işletmenin faaliyetlerini finanse etmek amacıyla temin ettiği kaynaklar ile bu kaynakların kullanıldığı yerleri gösteren tablodur. Fon kavramı ile tüm finansal araçlar ya da net işletme (çalışma) sermayesi veya para ve para

¹²¹⁴ Çebi, Şirketler, s. 181. Bilanço, envanterde yer alan kalemleri aktif ve pasif tablo şeklinde tasnif ederek iki tablo arasındaki dengeyi gösteren belge olarak, gelir (kar-zarar) tablosu ise bir hesap dönemindeki tüm gelir ve giderleri karşılıklı olarak tespit eden ve neticeyi olumlu ya da olumsuz olmasına göre kar veya zarar olarak gösteren tablo olarak tanımlanır. Bkz.: Kaya, Bilgi Alma, s. 117, 119.

¹²¹⁵ Çebi, Şirketler, s. 181.

¹²¹⁶ Çebi, Şirketler, s. 182.

benzerleri kastedilmektedir. Fon kavramı içeriğine göre; fon akım tablosu, nakit akım tablosu ve net işletme (çalışma) sermayesindeki değişim tablosunu ifade eder. Özsermaye (Özkaynaklar) değişim tablosu ise, ilgili dönem içerisinde özkaynak kalemlerinde ortaya çıkan artış ya da azalışları toplu şekilde gösteren tablo olarak ifade edilir. Bunun düzenlenme amacı özellikle sermaye şirketlerinde dönem içerisinde özkaynak kalemlerinde ortaya çıkan değişimlerin bir bütün olarak gösterilmesidir.¹²¹⁷

Satışların maliyeti tablosu, işletmenin dönem içerisindeki stok hareketleriyle satılan ürün, hammadde ve malzemeyle ticari mallar vb. maddelerin ve ayrıca satılan hizmetlerin maliyetini gösteren tablodur. Satışların maliyeti tablosu, gelir (kar-zarar) tablosunda yer alan satışların maliyeti kısmının ayrı bir tablo olarak düzenlenmesiyle oluşur. Kar dağıtım tablosu ise, işletmenin elde ettiği dönem karının dağıtım şeklini gösteren tablo olarak tanımlanır. Bu tablonun düzenlenme amacı özellikle sermaye şirketlerinde dönem karından, ödenecek olan vergilerin, ayrılan yedek akçelerin ve pay sahiplerine dağıtılacak kar payının açıkça gösterilmesi ve şirketlerin pay başına karıyla pay başına temettü meblağının hesaplanmasıdır.¹²¹⁸

b. Konsolide Finansal Tablolar

Şirketler topluluğunu varlığı halinde hazırlanması gereken konsolide finansal tablolar TTK. 517. maddede düzenlenmiştir. Maddenin 1. fıkrasına göre; konsolide finansal tabloları hazırlama yükümlülüğü bulunan işletmelerin ve konsolidasyon kapsamında yer alan işletmelerin belirlenmesinde ve ilgili diğer konularda TMS hükümlerinin geçerli olduğu belirtilmiştir. TTK. 517. maddenin 2. fıkrasına göre konsolide finansal tabloların da yine TTK. 515. maddede düzenlenen dürüst resim ilkesine uygun şekilde düzenlenmesi gerekir. TTK. 517. madde kapsamında topluluğun konsolidasyon çevresi TMS' ye göre tespit edilecektir. Maddede belirtilen “ilgili diğer konularda” ifadesiyle genel olarak diğerlerinin yanında; konsolidasyon muafiyetleri, işletmenin ölçeğine tabi olan muafiyetler, bilgi ve yükümlülükleri ile tam konsolidasyon, sermaye konsolidasyonu gibi konsolidasyon çeşitleri kastedilmiştir.¹²¹⁹

¹²¹⁷ Çebi, Şirketler, s. 183, 184.

¹²¹⁸ Çebi, Şirketler, s. 185.

¹²¹⁹ Dinç, Gerekçe, s. 526.

Şirketler topluluğunun tek bir işletme olarak kabul edilmesiyle hazırlanmış olan finansal tablolar, konsolide finansal tablolar olarak adlandırılır. Konsolide finansal tablolarda topluluk içindeki bakiyeler ile işlemler tamamen bertaraf edilerek, yalnızca grup dışındaki gerçek veya tüzel kişilerle yapılan işlemlerden kaynaklanan ilişkilerin neticeleri ortaya konur.¹²²⁰ Türkiye Finansal Raporlama Standardı 10 (TFRS. 10) çerçevesinde konsolide finansal tablolar, ana şirketin ve bağlı şirketlerinin varlıklarının, borçlarının, özkaynaklarının, gelir ve giderleri ile nakit akışlarının tek bir işletmeye aitmiş gibi sunulduğu, bir gruba ait finansal tablolar olarak tanımlanmıştır.¹²²¹

Şirketler topluluğuna ait konsolide finansal tablolar TMS çerçevesinde şirketler topluluğunun malvarlığı ile borç ve yükümlülüklerini, öz kaynakları ile faaliyet neticelerini tam olarak, anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir şekilde, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun, şeffaf ve güvenilir olarak ve ayrıca dürüst resim ilkesine uygun şekilde gerçeği dürüstçe, aynen ve aslına sadık kalarak yansıtabilecek şekilde düzenlenir.¹²²²

c. Yönetim Kurulunun Yıllık Faaliyet Raporu

TTK. 514. maddeye göre yönetim kurulunun, yıllık faaliyet raporunu bilanço gününü takip eden hesap döneminin ilk üç aylık süresi içerisinde hazırlayarak genel kurula sunma yükümlülüğü bulunmaktadır. TTK. 516. maddenin 1. fıkrası ile şirket yönetim kurullarının yıllık faaliyet raporlarının asgari içeriğini düzenleyen Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik (YFRHY) 3. maddenin 1. fıkrasının g bendi çerçevesinde yıllık faaliyet raporu, şirket yönetim organı tarafından Kanun ve Yönetmelik çerçevesinde düzenlenen; şirketin ilgili yıla ilişkin faaliyetlerinin akışının ve her yönüyle mali durumunun doğru, eksiksiz, dolambaçsız, gerçeğe uygun ve dürüst şekilde gösterildiği, şirketin gelişiminin ve şirketin karşılaşması muhtemel risklerin açıklandığı rapor olarak tanımlanır. Yıllık

¹²²⁰ Çebi, Şirketler, s. 189.

¹²²¹ Daha detaylı bir anlatımla konsolide finansal tablolar, ana şirketin ünvanı altında düzenlenen, ana şirketle bağlı şirketlere ait varlık, borç, öz kaynak, gelir ve giderler ile finansal durumdaki değişiklikleri bir bütün olarak gösteren, müşterek yönetime tabi şirketlerdeki ana şirkete ait payı içeren, dipnotlarıyla birlikte konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu ile bu tabloların eki olan diğer konsolide finansal tabloları ifade eder. Bkz.: **Karahan/Bozgeyik**, s. 664.

¹²²² **Soner Altaş**, Anonim Şirket Genel Kurul Rehberi (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, 2021) s. 64.

faaliyet raporunun düzenlenme amacı, pay sahiplerini ilgili hesap döneminin sonunda şirketin durumu, yapmış olduğu işlemler, elde edilen neticeler ile gelecek dönemlerdeki başarı şansı ile ilgili olarak aydınlatmaktır. Finansal tablolar rakam tablo ve şemalar içermekle birlikte bu neticelere getiren şirket işlemleriyle ilgili bilgi içermez. Bu şirket işlemleri faaliyet raporunda ilave bilgilerle birlikte açıklanır.¹²²³

Yıllık faaliyet raporunun ana konusunu şirket işlerinin akışı ve her yönüyle durumu teşkil eder. Her yönüyle ifadesi şirketin malvarlığı ve finansal durumu ile faaliyet neticelerini, alacak-borç ilişkilerini ve öz kaynaklarının yeterli olup olmadığı konularını kapsar. TTK. 515. madde çerçevesinde dürüst resim ilkesi yıllık faaliyet raporu için de geçerlidir. Bu nedenle bu ilkeye uygun bir durum resmi sunulması gerekir.¹²²⁴ Ayrıca TTK. 516. maddenin 2. fıkrasına göre yıllık faaliyet raporunun; faaliyet yılının sona ermesinden sonra şirkette meydana gelen özel önem arz eden olayları, şirketin AR-GE çalışmalarını, şirketin yönetim kurulu üyelerine ve üst düzey yöneticilerine ödenen ücret, prim, ikramiye vb. finansal menfaatleri, ödenekler, yolculuk, konaklama ve temsil giderleri, ayni ve nakdi imkanlar, sigortalar ile buna benzer teminatları da içermesi gerekir.

YFRHY.' nin 4. maddesinin 2. fıkrasına göre yıllık faaliyet raporu pay sahiplerinin şirket faaliyetleriyle ilgili her türlü bilgiye tam ve doğru şekilde ulaşmasını temin edecek ayrıntıda ve belirsiz ifadelerden kaçınmak suretiyle basit kavram ve terimlerle hazırlanır. YFRHY.' nin 4. maddesinin 3. fıkrasına göre yıllık faaliyet raporunda; şirketin mali performansı ve mali durumunun genel özellikleri ve ayrıca karşı karşıya olduğu temel riskler de değerlendirilir. Mali durumla ilgili değerlendirmeler şirketin finansal tablolarına dayandırılır. Mali nitelikte olmayan risklere de raporda yer verilir. YFRHY.' nin 4. maddesinin 4. fıkrasında ise raporda; şirketin faaliyet ve hizmetlerinin etkili, güvenilir ve kesintisiz şekilde yürütülmesi, şirketin muhasebe ve finansal raporlama sisteminden temin edilen bilgilerin bütünlüğünü, tutarlılığını, güvenilirliğini, zamanında elde edilebilirliğini ve güvenliğini temin etmek amacıyla yapılan iç kontrollerin etkinliği, yeterliliği ve uyumluluğu hususlarında açıklamalar yapılacağı, YFRHY.' nin 4. maddesinin 5. fıkrasında da gerekmesi halinde istatistiki bilgilerle grafiklere de raporda yer verilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir.

¹²²³ Ocak, s. 725.

¹²²⁴ Kayıhan, s. 259, 260. Dinç, Gerekçe, s. 525.

Şirketler topluluğunun yıllık faaliyet raporları ise TTK. 518. madde hükmü gereği TTK. 516. maddede düzenlenen yıllık faaliyet raporu için geçerli olan hükümlere göre düzenlenir. Burada belirlenmesi gereken nokta ise şirketler topluluğunun yıllık faaliyet raporunu hangi şirketin yönetim kurulunun hazırlayacağı konusudur. Şirketler topluluğunda yıllık faaliyet raporu hazırlama yükümlülüğü en üstte bulunan ana şirkete aittir. Bağlı şirketlerin böyle bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu bağlamda en üstte bulunan ana şirket yönetim kurulu şirketler topluluğunun yıllık faaliyet raporunu hazırlayacaktır. En üstte bir şirket bulunmasa veya ana şirket yurt dışında bulunsada dahi bu yükümlülük geçerlidir.¹²²⁵

d. Denetim Raporları

TTK.' da anonim şirketin denetimiyle ilgili olarak bağımsız denetim anlayışı benimsenmiştir. Bağımsız denetim TTK. 397. maddenin 1. fıkrasında hükmüne bağlanmıştır. Buna göre denetime tabi olan anonim şirketlere ve şirketler topluluğuna ait finansal tabloların Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayınlanan uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarına uygun şekilde nitelikleri TTK.' da belirtilen şirket dışından bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi faaliyetidir. Bu denetimin kapsamına yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunda yer alan bilgilerin, denetlenen finansal tablolarla tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtmadığı konusu da dahildir. Denetçiler TTK. 397. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde yaptıkları denetleme faaliyeti neticesinde denetim raporları düzenlemekle yükümlüdür. TTK. 402. madde çerçevesinde denetçi esas olarak iki farklı denetim raporu düzenler.¹²²⁶ Bununla beraber şayet şirket bünyesinde risklerin erken teşhisi komitesi kurulmuşsa, denetçi tarafından bu komitenin yapısı ve uygulamalarına ilişkin ayrı bir denetim raporu da hazırlanır.¹²²⁷

TTK. 402. maddenin 1. fıkrasına göre denetçi, yapılan denetimin türüne, kapsamına, niteliğine ve neticelerine ilişkin gereken açıklıkla, anlaşılır ve basit bir dille yazılmış ve geçmiş yıllarla karşılaştırmalı şekilde hazırlanmış finansal tabloları konu alan bir rapor düzenlemekle yükümlüdür. Denetçinin hazırladığı finansal tablolara ilişkin bu

¹²²⁵ Altaş, Anonim, s. 65.

¹²²⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt I, s. 470; Şener, Teorik, s. 454.

¹²²⁷ Şener, Teorik, s. 454.

ilk denetim raporu denetçi raporu olarak tanımlanır.¹²²⁸ Denetçi raporunun yazılı olması ve şirketin durumunu tam olarak yansıtması şarttır. Buna ek olarak geçmiş yılla karşılaştırmalı olarak basit bir dille ve anlaşılır şekilde düzenlenmesi gerekir. Böylelikle muhasebe bilgisine sahip olmayan pay sahibi şirketin durumu ve gelişmesi hakkında kolayca fikir sahibi olabilir.¹²²⁹ Genel ifadelerle kesin olmayan neticeleri ve belirsiz kanaatleri içeren raporlar denetim raporu olarak kabul edilmez.¹²³⁰

Denetçi raporuna ek olarak denetçi ayrıca TTK. 402. maddenin 2. fıkrası uyarınca yönetim kurulunun şirketin durumu hakkındaki yıllık faaliyet raporunda yer alan bilgilerin finansal tablolarla tutarlılığını ve gerçeğe uygunluğunu gösteren ayrı bir denetim raporu daha düzenler. Denetçinin düzenlediği yıllık faaliyet raporu hakkındaki bu ikinci denetim raporu yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporuna ilişkin denetim raporu olarak adlandırılır.¹²³¹ İki denetim raporuna ek olarak şirket bünyesinde TTK. 398. maddenin 4. fıkrasına göre şirketi tehdit eden ya da edebilecek riskleri zamanında teşhis edebilmek ve risk yönetimini gerçekleştirebilmek için risklerin erken teşhisi komitesi oluşturulmuşsa, bu komitenin yapısı ve uygulamaları hakkında denetçi tarafından üçüncü ve ayrı bir rapor daha hazırlanır. Bu denetim raporlarının da aynı şekilde basit dille ve anlaşılır şekilde düzenlenmesi şarttır.¹²³²

Denetçi, yapmış olduğu denetimin neticelerini TTK. 403. maddenin 1. fıkrası gereği düzenlemiş olduğu bir görüş yazısında açıklar. Görüş yazısı denetim raporlarından farklı olup, denetçilerin denetim sonucundaki nihai kararını ifade eder. Bu bağlamda görüş yazısı olumlu, sınırlandırılmış olumlu, görüş vermekten kaçınma ve olumsuz şeklinde olmak üzere dört farklı şekilde düzenlenebilir.¹²³³ Olumlu görüş yazısı denetim sonucunda finansal tabloların doğru olduğu, şirketin malvarlığı, finansal ve karlılık durumuna ilişkin resmin gerçeği yansıttığı anlamına gelir. Sınırlandırılmış

¹²²⁸ Denetçi raporu, finansal tablolar raporu olarak da adlandırmaktadır. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt I, s. 470.

¹²²⁹ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt I, s. 470, 471; **Şener**, Teorik, s. 454.

¹²³⁰ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt I, s. 470.

¹²³¹ **Şener**, Teorik, s. 455. Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporuna ilişkin denetim raporu, yönetim kurulunun yıllık raporundaki irdelemeleri değerlendiren rapor olarak da adlandırmaktadır. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt I, s. 470.

¹²³² **Şener**, Teorik, s. 456.

¹²³³ **Şener**, Teorik, s. 456; **Arı**, s. 103, 104.

olumlu görüş yazısı özünde olumlu görüş olmakla birlikte birtakım düzeltilebilir küçük aykırılıkların bulunmasını ifade eder. Denetçinin görüş vermekten kaçınması ise uygun bir denetim yapılmasına ve sonuca varılmasına imkan vermeyen ölçüde belirsizlikler bulunması ya da şirket tarafından denetlenecek konularda ciddi kısıtlamalar getirilmesi hallerinde söz konusu olup, olumsuz görüş yazısının sonucunu doğurur. Olumsuz görüş yazısı ise finansal raporların ve yıllık faaliyet raporunun gerçeğe aykırı olduğu, şirketin malvarlığı, finansal ve karlılık durumuna ilişkin resmin gerçeği yansıtmadığı anlamına gelir.

e. Yönetim Kurulunun Kar Dağıtım Önerisi

Anonim şirket pay sahibinin en önemli ve temel hakkı kar payı alma hakkıdır.¹²³⁴ Kar payı hakkı, şirketin net dönem karından pay sahibinin pay alma hakkı olarak ifade edilebilir.¹²³⁵ TTK. 507. maddenin 1. fıkrasına göre her pay sahibinin kanun ve esas sözleşme hükümlerine uygun şekilde pay sahiplerine dağıtılması kararlaştırılan net dönem karına payı oranında katılma hakkı bulunmaktadır. TTK. 508. maddenin 2. fıkrasına göre yıllık kar yıllık bilançoya göre tespit edilir. TTK. 509. maddenin 2. fıkrasında ise kar payının ancak net dönem karından ve serbest yedek akçelerden dağıtılabileceği ifade edilmiştir. Anılan hükümler bağlamında şirket kar payının pay sahiplerine dağıtımının kaynağının; şirkete ait yıllık bilançoya göre belirlenen ve kanun ve şirket esas sözleşmesi hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılması kararlaştırılan net dönem karı ve serbest yedek akçeler olduğu ifade edilebilir.¹²³⁶

Net dönem karı TTK.' da tanımlanmamış olmakla birlikte, TTK. 508. maddenin 2. fıkrasında yer alan yıllık bilançoya uygun olarak belirlenmiş yıllık kardan geçmiş yıllara ilişkin zararların ve şirketin ödeme yükümlülüğünün bulunduğu, matrahı yıllık kar olan, vergiler ve mali yükümlülükler düşüldükten sonra kalan tutar olarak ifade edilir.¹²³⁷ Serbest yedek akçeler ise önceki dönemde dağıtılmamış ve şirketin yedek akçe hesabına alınan değerleri oluşturur.¹²³⁸ Bu çerçevede şirketin kar payı dağıtmasının şartları şirketin kar etmesi ya da önceki yıllarda yapılan karlardan bu

¹²³⁴ Bozkurt, s. 402; Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 515.

¹²³⁵ Karahan/Bozgeyik, s. 637.

¹²³⁶ Karahan/Bozgeyik, s. 638.

¹²³⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt I, s. 625. Yıllık kardan vergilerin ve mali yükümlülüklerin düşülmesi kuralı TTK.' da yer almayan, ancak uygulamada fiilen gerçekleştirilen bir esastır. Bkz.: Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt I, s. 625.

¹²³⁸ Karahan/Bozgeyik, s. 638.

amaçla yedek akçe ayrılmış olmasıdır.¹²³⁹ Buna aykırı kararlar geçersiz olup, şirket bilançosundaki geçmiş yıllara ait zarar kapatılmadan önce kar payı dağıtılmasının mümkün olmadığı sonucuna varılabilir.¹²⁴⁰

Pay sahiplerine kar dağıtılıp dağıtılmayacağı ve dağıtılacaksa miktarının ne olduğu konusunda karar alma yetkisi TTK. 408. maddenin 2. fıkrasının d bendi uyarınca genel kurula aittir. Bununla beraber karın dağıtımı için öneride bulunma yetkisi yönetim kurulundadır. Yönetim kurulunun kar dağıtım önerisi genel kurul tarafından değerlendirilir. Genel kurul kar dağıtım önerisini kabul edebileceği gibi, değiştirerek de kabul etme yetkisine sahiptir. Bununla beraber genel kurul tarafından tespit edilen karın dağıtımına ilişkin karar ise yönetim kurulu tarafından uygulanır.¹²⁴¹

2. Aktif Bilgi Alma Hakkının Konusu : Şirket İşleri ve Denetim Faaliyeti

a. Şirket İşleri

Pay sahibinin genel kurul toplantısında soru sormak suretiyle bilgi alma hakkının konusunu Alman hukukundaki düzenlemeye olduğu gibi şirketin işleri oluşturur. Pay sahibi TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına uygun olarak yönetim kurulundan şirket işleriyle ilgili olarak bilgi talep etme hakkına sahiptir. Bilgi alma hakkının konusunu oluşturan şirket işleri kavramının geniş yorumlanması gerekir.¹²⁴² Şirket yönetim kurulunun görev alanı içerisinde bulunan şirkete ait tüm işler bu kapsamdadır.¹²⁴³ Şirket ile ilgili tüm işlerin bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir.¹²⁴⁴ Ancak bilgi alma hakkının konusu olarak şirket işlerinin şirket sırlarının açıklanmasına veya diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girmesine neden olmaması şarttır.¹²⁴⁵ Bu çerçevede şirketin işleri kavramı şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi amacıyla o hesap dönemi içinde yönetim kurulu tarafından yapılan ve yapılması gereken her çeşit iş ve işlemleri içerir.¹²⁴⁶ Alman hukukundaki düzenlemeyi

¹²³⁹ Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 516.

¹²⁴⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt I, s. 625.

¹²⁴¹ Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 515, 516.

¹²⁴² Karasu, Tasarı, s. 84; Şener, Teorik, s. 518; Kaya, Bilgi Alma, s. 236.

¹²⁴³ Kaya, Bilgi Alma, s. 205.

¹²⁴⁴ Baştuğ/Göksoy, s. 47; Karasu, Tasarı, s. 84. Pay sahiplerinin şirketin rakiplerleriyle veya iş ortaklarıyla olan ilişkileri de şirket açısından zarar doğurabilecek nitelikte işler olduğundan şirket işleri kapsamına dahildir. Bkz.: Baştuğ/Göksoy, s. 47, 48.

¹²⁴⁵ Karasu, Tasarı, s. 84.

¹²⁴⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 60. Benzer şekilde bkz.: Kaya, Bilgi Alma, s. 235. Yönetim kurulu TTK.'nın "Görev ve Yetkiler" üst madde başlıklı 374. maddesinin 1. fıkrasına göre

anlatırken ilgili bölümde yapmış olduğumuz açıklamalar Türk hukuku açısından da geçerlidir. Bu nedenle şirketin işlerine ilişkin olarak ilgili bölüme atıfta bulunarak tekrar açıklama yapmayacak, sadece Türk hukukundaki iç yönergeye ilişkin durum hakkında bilgi vereceğiz.

Yönetim kurulunun yönetim yetkisinin diğer üyelere ya da üçüncü kişilere kısmen ya da tamamen devrine ilişkin TTK. 367. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde düzenleyeceği şirketin yönetim organizasyonununa ilişkin iç yönerge hakkında TTK. 367. maddenin 1. fıkrasının 3. cümlesine göre yönetim kurulunun pay sahiplerini yazılı olarak bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu bağlamda yönetim kurulu tarafından çıkartılmış iç yönerge de TTK. 367. madde gereği pay sahibinin bilgi alma hakkı kapsamında yer alır. TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde pay sahibi kural olarak bilgi alma hakkının konusunu oluşturan şirket işleriyle ilgili olarak genel kurul toplantısında bilgi talep etme hakkına sahipken, iç yönergeye ilişkin genel kurul toplantısı dışında da bilgi talebinde bulunabilir. Bu çerçevede pay sahibi iç yönergeyle ilgili olarak her zaman bilgi talep edebilir.¹²⁴⁷

b. Denetim Faaliyeti

Bilgi alma hakkının diğer konusunu ise denetim faaliyeti oluşturur. Bu bağlamda pay sahibi denetimin yapılma şekli ve sonuçları kapsamında denetçilerden denetimin icrası ve neticeleri ile ilgili olarak her konuda bilgi talep edilebilir.¹²⁴⁸ Bilgi alma hakkının konusu olan denetim faaliyeti; TTK.' da kabul edilen bağımsız denetim ilkesi çerçevesinde TTK. 397. maddenin 1. fıkrası uyarınca şirkete veya şirketler topluluğuna ait finansal tablolar ile yönetim kurulu tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporunun, nitelikleri TTK. 400. maddede belirlenen bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi faaliyetini ifade eder.¹²⁴⁹ Denetim faaliyetinin amacı genel

yönetim kurulu, kanun ve esas sözleşme uyarınca genel kurulun yetkisinde bırakılmış bulunanlar dışında, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit işler hakkında karar almaya yetkilidir.

¹²⁴⁷ **Kortunay**, s. 90.

¹²⁴⁸ **Karasu**, Tasarı, s. 85. Pay sahibinin bilgi alma hakkı genel kurul toplantısıyla bağlantılı olup, toplantıda müzakere edilecek hesap ve belgeler gibi toplantıya hazırlanmak amacıyla bir temel teşkil eder. Bu bağlamda denetçi raporu olmadan genel kurul toplantısında ibra kararı alınamayacağı gibi pay sahibine bilgi alma hakkı tanınmadan da denetim ve ibra söz konusu olmaz. Bkz.: **Aytaç**, Anonim, s. 201, 202.

¹²⁴⁹ TTK. 398. maddeye göre; anonim şirketin ve şirketler topluluğunun finansal tablolarının ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimi; şirket envanterinin, muhasebesinin ve Türkiye Denetim Standartlarının öngördüğü ölçüde iç denetimin, TTK' nın denetlemeye ilişkin (üçüncü)

olarak şirketin mevcut ve gelecekteki muhtemel pay sahipleriyle alacaklılarının korunması olarak ifade edilebilir.¹²⁵⁰ Bu noktada denetim faaliyeti sürecine kısaca değinmek gerekirse;

TTK. 401. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde yönetim kurulu finansal tabloları ve yıllık faaliyet raporunu düzenleyerek denetim kuruluna teslim etmesinin yanında ayrıca şirketin defterleri ile yazışmalarını, diğer belgelerini (şirketin varlıklarını, borçlarını, kasasını, kıymetli evraklarını, envanterini) bağımsız denetçilere sunar. TTK. 401. maddenin 2. fıkrasına göre denetçiler; şirketler topluluğu içerisinde yer alan ana ve yavru şirketlerle ilgili olanlar da dahil olmak üzere kanuna uygun ve özenli bir denetim için gerekli olan bütün bilgi ve belgeleri yönetim kurulundan talep edebilir.¹²⁵¹ Ayrıca 401. maddenin 3. fıkrası gereği şirketler topluluğu söz konusu olduğunda konsolide finansal tabloları düzenlemekle yükümlü şirketin yönetim kurulu denetçilere, topluluğun konsolide finansal tabloları ile yıllık faaliyet raporunu ve ayrıca münferit topluluk şirketlerinin finansal tabloları ile yıllık faaliyet raporlarını, denetimden geçmiş ana ve yavru şirketlerin denetim raporlarını sunar.

Denetçiler, 401. madde çerçevesinde kendilerine sunulan tüm bu bilgi ve belgeleri inceledikten sonra TTK. 402. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde denetçi raporu hazırlar. Denetçi raporunda öncelikle TTK. 402. maddenin 3. fıkrası gereği şirketin veya topluluğun finansal durumuna ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesi hakkındaki görüşü açıklanır. Bu görüşte özellikle şirketin varlığını sürdürebilmesi ve gelecekteki gelişimi hakkında analiz yapılır ve şirketin finansal durumu irdelenir. Ardından denetçi raporunda TTK. 402. maddenin 4. fıkrası uyarınca şirketin defter tutma düzeninin ve finansal tablolarının kanuna ve esas sözleşmeye uygun olup olmadığı ve yönetim kurulunun denetçi tarafından talep edilen bilgi ve belgeleri verip vermediği belirtilir. Denetçi raporunda son olarak TTK. 402. maddenin 5. fıkrası uyarınca finansal tablolar ile bunların dayanağı olan defterlerin, öngörülen

bölümünün hükümleri bağlamında TTK. 378. madde gereği verilen raporların ve 397. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimidir. Denetim faaliyeti, TMS'ye, kanuna ve şirket esas sözleşmesinin finansal tablolarla ilgili hükümlerine riayet edilip edilmediğinin incelenmesini de içerir.

¹²⁵⁰ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 173.

¹²⁵¹ Denetçinin bilgi alma hakkı olarak ifade edilebilecek bilgi ve belge talep etme hakkı, denetim faaliyetinin eksiksiz, dürüst ve tarafsız bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaya yöneliktir. Denetçinin bilgi alma hakkının gereken şekilde yerine getirilmesi halinde pay sahibinin bilgi alma hakkı çerçevesinde denetçiden alacağı bilgiler de daha doyurucu olacaktır. Bu bağlamda denetçinin bilgi alma hakkı, pay sahibinin bilgi alma hakkı üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Bkz.: **Arı**, s. 67; **Karasu**, Tasarı, s. 103.

hesap planına uygun şekilde tutulup tutulmadığı ve TMS' ye uygun olarak şirketin malvarlığı, finansal ve karlılık durumu açısından gerçek durumu gösterip göstermediği açıklanır. Denetçi raporuna ek olarak denetçiler, TTK. 402. maddenin 2. fıkrasına göre şirketin veya topluluğun durumuna ilişkin yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporlarında yer alan bilgilerin finansal tablolarla tutarlılığı ve gerçeğe uygunluğu konusunda ayrı bir yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporuna ilişkin denetim raporu düzenler. Nihai olarak denetçiler TTK. 403. madde çerçevesinde denetim raporları neticesinde tespit etmiş olduğu veriler doğrultusunda denetime ilişkin değerlendirmeleri içeren bir görüş yazısı hazırlar. Görüş yazısı olumlu, sınırlandırılmış olumlu, görüş vermekten kaçınma ve olumsuz şeklinde olmak üzere dört farklı şekilde düzenlenir. Nihayetinde denetçiler hazırlamış oldukları raporları ve görüş yazısını imzalayarak yönetim kuruluna sunar.

Pay sahibi izah edilen denetim faaliyetiyle ilgili olarak TTK. 437. maddenin 2. fıkrası gereği denetçilere denetim faaliyetiyle ilgili her türlü soruyu sorabilir. Bu çerçevede örneğin; denetimde uygulanan yöntem, yerinde yönetim yapılıp yapılmadığı, sondaj yoluyla denetime hangi sıklıkta yer verildiği ve kaç uzmanın çalıştırıldığı konularında denetçilerden bilgi talep edilebilir. Denetimin sonuçları hakkındaki bilgi ile rakamların ve rapordaki ifadelerin yorumu kastedilmektedir.¹²⁵² Bu bağlamda denetimin neticeleri hakkında, denetim raporlarındaki ifadelerin yorumuna ilişkin de bilgi talep edilmesi mümkündür.¹²⁵³

3. İnceleme Hakkının Konusu : Şirketin Ticari Defterleri İle Yazışmaları

a. Genel

Pay sahibinin inceleme hakkını düzenleyen TTK. 437. maddenin 4. fıkrasına göre genel kurul veya yönetim kurulu tarafından izin verilmesi halinde pay sahibi sorusunu ilgilendiren kısımlarla sınırlı olmak üzere şirketin ticari defterlerini¹²⁵⁴ ve yazışmalarını inceleme hakkına sahiptir. Bu bağlamda TTK. 437. maddenin 2. fıkrası

¹²⁵² Dinç, Gerekçe, s. 458.

¹²⁵³ Şener, Teorik, s. 519.

¹²⁵⁴ TTK.'nın "DeFTER Tutma Yükümlülüğü" madde başlıklı 64. maddesine göre her tacir; ticari defterleri tutmakla, ticari defterlerinde ticari işlemleriyle işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç-alacak ilişkilerini ve her hesap döneminde elde ettiği sonuçları açıkça görülebilir şekilde belirtmekle yükümlüdür. Ticari defterlerin uzmanlara makul bir sürede yapacakları incelemede işletmenin faaliyetleriyle mali durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulması şarttır. İşletmenin faaliyetlerinin oluşumunun ve gelişmesinin defterlerden izlenebilmesi gerekir.

kapsamında bilgi alma hakkının konusu şirket işleri ile denetim faaliyeti iken, TTK. 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde inceleme hakkının konusunu şirket ticari defterleri ile yazışmaları oluşturmaktadır.¹²⁵⁵ Ancak kanun inceleme hakkının konu ve kapsamını sınırlandırmıştır. Zira ticari defterlerin ve yazışmaların yalnızca pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımları inceleme hakkına konu olabilir. Bu nedenle ticari defterlerle yazışmaların tamamının pay sahibi tarafından incelenmesi mümkün değildir.¹²⁵⁶

Ticari defterler TTK. 64. maddede tek tek sayılmış ve TTK. 437. maddenin 4. fıkrasında da bunlara atıf yapılmış olmakla birlikte, inceleme hakkının konusunu oluşturan şirketin ticari defterleri ile yazışmaları kavramının da geniş yorumlanması hükmün amacına uygun düşer.¹²⁵⁷ Pay sahibi, şirketin yönetimi ve durumuyla ilgili fikir sahibi olmasına hizmet eden her türlü belgeyi talep edebilir.¹²⁵⁸ Bu çerçevede şirketin zorunlu veya ihtiyari olarak tutulan tüm defterlerini (pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, genel kurul toplantı ve müzakere defteri de dahil olmak üzere), işletme ve envanter defterlerini, bunlarla ilgili belgeleri, ücret bordrolarını, ödeme makbuzlarını, şirketin yazışmalarını ve bunların muhafaza edildiği cihazları talep etme hakkına sahiptir.¹²⁵⁹ Yine şirketin mizanı, sözleşmeleri, taahhütnameleri ile talimatları da bu kapsamdadır.¹²⁶⁰ Bununla beraber pay sahibinin tüm bu sayılan belgeleri inceleme talebi değerlendirilirken bilgi alma hakkının sınırı olan şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri göz önüne alınır.¹²⁶¹

Şirkete ait ticari defterlerin ve yazışmaların inceleneceği kısımlar pay sahibinin sorusuna göre belirlenir. Buna uygun olarak ticari defterlerden veya yazışmalardan bazıları ya da bunların da pay sahibinin sorusunu ilgilendiren bazı kısımları inceleme

¹²⁵⁵ **Bozkurt**, s. 412; **Karasu**, Tasarı, s. 85; **Dinç**, Gerekçe, s. 459. İnceleme hakkı pay sahibine mehz. İBK.' dan farklı olarak pay sahibinin sorusu bağlamında tanınmıştır. Bkz.: **Dinç**, Gerekçe, s. 459.

¹²⁵⁶ **Altaş**, Türk, s. 526.

¹²⁵⁷ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 63; **Tekinalp**, Sermaye, s. 377; **Karasu**, Tasarı, s. 85; **Öztek**, s. 310. **Kaya**, Bilgi Alma, s. 298. Anonim şirketler tarafından tutulması zorunlu diğer bir defter de damga vergisi defteridir. Bkz.: **Aydın**, s. 431. TTK. 64. maddede ticari defterler arasında sayılmayan damga vergisi defteri, Vergi Usul Kanununun 'Damga Resmi Kayıtlar' madde başlıklı 205. maddesinde düzenlenmiştir. Kanımızca damga vergisi defteri de inceleme hakkı kapsamında yer almaktadır.

¹²⁵⁸ **Öztek**, s. 310; **Atalay**, s. 62. **Kaya**, Bilgi Alma, s. 298.

¹²⁵⁹ **Atalay**, s. 62; **Öztek**, s. 310. Benzer şekilde bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 85; benzer şekilde bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 63; benzer şekilde bkz.: **Oy/Oy**, s. 455. Genel kurul toplantısında hazır bulunanlar listesi de pay sahibinin inceleme hakkına dahildir. Bkz.: **Öztek**, s. 310.

¹²⁶⁰ **Tekinalp**, Sermaye, s. 377.

¹²⁶¹ **Atalay**, s. 62.

hakkına konu olabilir. Hangi belgenin ne kapsamda inceleneceğini pay sahibinin sorusu belirleyecektir.¹²⁶² Diğer yandan incelenecek ticari defterler ile yazışmalar şirkete ait olup, bağlı şirketlere ait ticari defter ve yazışmalar inceleme hakkı kapsamında yer almaz. Zira bağlı şirketlerle ilgili olarak bilgi alma hakkı sadece TTK. 437. maddenin 2. fıkrası gereği soru sormak suretiyle bilgi alma hakkı çerçevesinde tanınmış bir haktır.¹²⁶³ İnceleme hakkı izne tabi olduğundan genel kurul veya yönetim kurulu tarafından izin verilmesi halinde ise pay sahibi şirketin ticari defterlerini ve yazışmalarını bizzat kendisi inceleyebileceği gibi bir yeminli veya serbest muhasebeci mali müşavir gibi uzman bir kişi aracılığıyla da inceleme hakkına sahiptir.¹²⁶⁴

b. Şirketin Ticari Defterleri

TTK. 64. maddenin 1. fıkrasında her tacirin gerekli ticari defterleri tutmakla yükümlü olduğu ifade edilmiş ve ticari defterlerin neler olduğu TTK. 64. maddenin devam eden fıkralarında sayılmıştır. Şirketin ticari defterleriyle ilgili olarak gerçek kişi-tüzel kişi tacir ayrımı bulunmamakla birlikte TTK. 64. madde lafzından gerçek kişi tacirler tarafından işletmenin muhasebesiyle ilgili olan yevmiye defterinin, defter-i kebirin ve envanter defterinin; tüzel kişi tacirler tarafından ise bu defterlere ek olarak işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan pay defterinin, yönetim kurulu karar defterinin ve genel kurul toplantı ve müzakere defterinin tutulması gerektiği anlaşılmaktadır.¹²⁶⁵ TTK. 65. maddenin 2. fıkrasına göre ticari defterlere yapılan yazımlar ile diğer gerekli kayıtlar, eksiksiz olarak doğru şekilde zamanında ve düzenli olarak yapılır.

Ticari defterler ayrıca Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ’ de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğin 6. maddesinin 1. fıkrasına göre yevmiye defteri, kaydedilmesi gereken işlemlerin ilgili belge veya ispata dayanan evraktan çıkarılarak tarih sırasıyla ve madde halinde düzenli olarak yazıldığı

¹²⁶² **Dolu**, s. 198.

¹²⁶³ **Tekinalp**, Sermaye, s. 381.

¹²⁶⁴ **Altaş**, Türk, s. 526.

¹²⁶⁵ **Çetiner/Bozkurt Yüksel**, s. 123. Ticari defterleri düzenleyen Ticari Defterlere İlişkin Tebliğin 5. maddesinin 1. fıkrasına göre; ister gerçek kişi ister tüzel kişi olsun her tacirin tutmakla yükümlü olduğu defterler yevmiye defteri, defter-i kebir ve envanter defteridir. TDİT. 5. maddenin 3. fıkrasına göre anonim şirketler ise bu defterlere ek olarak pay defterini, yönetim kurulu karar defterini, genel kurul toplantı ve müzakere defterini de tutmak zorundadır.

defterdir. TDİT. 7. maddenin 1. fıkrasına göre defter-i kebir, yevmiye defterine kaydedilmiş işlemleri buradan alarak sistemli şekilde ilgili hesaplara dağıtan ve tasnifli olarak bu hesaplarda toplayan defterdir. Envanter defteri ise TDİT. 8. maddenin 1. fıkrasında ticari işletmenin açılışında ve açılışından sonra her hesap döneminin sonunda taşınmazların, alacak ve borçların, nakit para miktarının ve varlıklar ile borçların değerlerinin tek tek kaydedildiği defter olarak belirtilmiştir. Bu defterlere ek olarak anonim şirketin tutmakla yükümlü olduğu pay defteri TDİT. 9. maddenin 1. fıkrasında şirketteki pay sahiplerinin kaydedildiği defter olarak tanımlanmıştır.¹²⁶⁶ TDİT. 10. maddenin 1. fıkrasına göre yönetim kurulu karar defteri, şirket yönetim kurulunun yönetimle ilgili almış olduğu kararların kaydedileceği defterdir. Genel kurul toplantı ve müzakere defteri ise TDİT. 11. maddenin 1. fıkrasında genel kurul toplantılarında görüşülen konuların ve alınan kararların kaydedildiği defter olarak tanımlanmıştır.

Şirketin ticari defterleri ve diğer ilgili belgelerinin şirket tarafından düzenli şekilde tutulması yeterli olmayıp, aynı zamanda bunların TTK.' da öngörülen süre boyunca da saklanması zorunludur. TTK. 82. maddenin 5. fıkrasına göre ticari defterler, envanterler, açılış bilançoları, finansal tablolar, yıllık faaliyet raporları, topluluğa ait finansal tablolar ile tüm bu belgelerin anlaşılabilirliğini kolaylaştıracak çalışma talimatları ve diğer organizasyon belgeleri şirket tarafından on yıl süreyle saklanır. Şirketin bu belgeleri saklama yükümlülüğünü yerine getirmesi aynı zamanda pay sahibinin de inceleme hakkını TTK. 437. maddenin 4. fıkrasında öngörülen amaca uygun şekilde kullanmasını sağlar.

¹²⁶⁶ Pulaşlı, pay defterinin ticari defterlerden sayılmadığını, pay sahibinin de pay defterinde kendisine ait kayıtları içeren kısımlar dışında ya da bilgi veya inceleme talep eden pay sahibiyle pay sahipliği hakları arasında yeterli derecede ilişki bulunan istisnai haller dışında pay defterini inceleme hakkının bulunmadığını, zira nama yazılı pay sahiplerinin isim ve paylarının ancak pay sahiplerinin izniyle açıklanabileceğini ifade etmektedir. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1497. Kaya, pay defterinin gereklilik şartını ve şirket işleriyle ilgili olma şartını da taşımak koşuluyla iki istisnai halde incelenebileceğini, buradan hareketle; pay sahibinin pay defterinin kendisiyle ilgili olan kısımlarını inceleyebileceğini, bunun dışında da pay sahiplerinin sermaye borçlarını tam olarak ifa etmemeleri halinde sermaye alacaklıları tarafından borçluların ödeme zorluklarının tespiti amacıyla incelenebileceğini, bu haller dışında şirket işleriyle ilgili olmayan diğer pay sahipleriyle iletişime geçme vb. nedenlerle pay defteriyle ilgili inceleme hakkının bulunmadığını, diğer pay sahiplerinin anonim kalmadaki menfaatlerinin de bunu gerektirdiğini ifade etmektedir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 305, 309.

c. Şirketin Yazışmaları

Şirketin yazışmaları kavramı şirketin haberleşmesiyle ilgili olan her türlü kaydı içerir. Bu bağlamda her türlü notlar ve planlar, hesap defterleri, müşteri kartları, mikrofilm benzeri elektronik veya fotomekanik veri saklama cihazları şirket yazışmaları kavramına dahildir.¹²⁶⁷ Bununla beraber tüm bu belge ve kayıtların şirketin işleri ile ilgili olması şarttır. Bu nedenle şirketin yönetici ve çalışanlarının şahsi belge ve kayıtları ile şirketin üçüncü kişiler için tuttuğu belge ve kayıtlar bu kapsamda değerlendirilmez.¹²⁶⁸

Şirkete ait yazışmaların, sayılan bilgi ve belgeler ile kayıtların tamamının şirket tarafından yalnızca tutulmuş olması yeterli değildir. Aynı zamanda bunların muhafaza edilmesi için bir nüshasının fiziki veya elektronik ortamda saklanması gerekir. Zira TTK. 64. maddenin 2. fıkrası gereği tacirin, işletmesiyle ilgili gönderilen her türlü evrakın, fotokopi, karbonlu kopya, mikrofiş, bilgisayar kaydı ya da benzer bir yolla bir kopyasını yazılı, görsel veya elektronik olarak saklama yükümlülüğü bulunmaktadır.

Ayrıca yine TTK. 82. maddenin 1. fıkrası uyarınca alınan ticari mektupların, gönderilen ticari mektupların suretlerini ve ticari defterdeki kayıtların dayandığı belgelerinde sınıflandırılarak saklanması gerekir.¹²⁶⁹ TTK. 82. maddenin 2. fıkrasına göre ticari mektuplarla kastedilen şirketin herhangi bir ticari işiyle ilgili tüm yazışmalarıdır. Tüm bu belgeler görüntü ya da veri taşıyıcılarda saklanabilirler. TTK. 82. maddenin 5. fıkrasına göre şirketin tüm bu belgeleri on yıl süreyle saklama yükümlülüğü bulunmaktadır. Şirketin TTK. 64. maddenin 2. fıkrası ile TTK. 82. maddenin 1. fıkrasında belirtilen belgeleri saklama yükümlülüğünün yerine getirilmesi ile pay sahibinin inceleme hakkını TTK. 437. maddenin 4. fıkrasındaki amaca uygun şekilde kullanması mümkün olur.

¹²⁶⁷ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 298; **Karasu**, Tasarı, s. 85.

¹²⁶⁸ **Karasu**, Tasarı, s. 85. Benzer şekilde bkz.: **Baştuğ/Göksoy**, s. 57.

¹²⁶⁹ TTK. 64. ve 82. maddelerde anılan “belge” nin ne olduğu “Belge” madde başlıklı HMK. 199. maddede tanımlanmıştır. Buna göre ihtilaf konusu vakıaları ispata elverişli olan yazılı ya da basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ve elektronik ortamda bulunan veriler ile bunlara benzeyen bilgi taşıyıcılar belgedir.

E. Gereklilik Şartına Bağlı Olmama

1. Bilginin Gerekli Olmaması

Bilgi alma hakkıyla ilgili olarak mehz İsviçre Borçlar Kanununun “*Bilgi ve İnceleme*” madde başlıklı 697. maddesinin 2. fıkrasına göre “*Bilgi ancak pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olması halinde verilir.*” hükmü düzenlenmiştir. Buna göre pay sahibinin bilgi talebinin yalnızca pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olması şartıyla karşılanacağı belirtilmiştir. Yine AktG.’nin “*Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı*” madde başlıklı 131. maddesinin 1. fıkrasına göre “*Her pay sahibine talep etmesi halinde genel kurul toplantı gündem konusu hakkında gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması kaydıyla, genel kurul toplantısında yönetim kurulu tarafından şirket işleri ile ilgili bilgi verilir.*” hükmü düzenlenmiştir. Buna göre de pay sahibinin bilgi talebinin bilginin yalnızca genel kurul toplantı gündem konusu hakkında gerçeğe uygun bir değerlendirme için gerekli olması şartıyla verileceği vurgulanmıştır. TTK. 437. maddenin ihdasında örnek alınan her iki düzenlemede de bilginin gerekli olması şartı bilgi alma hakkının bir unsuru olarak düzenlenmiştir.

Bilgi alma hakkıyla ilgili olarak mehz İsviçre Borçlar Kanununun ve AktG.’nin aksine bilginin pay sahibi açısından gerekliliği unsuru TTK. 437. maddede düzenlenmemiştir. Bu nedenle TTK. 437. madde kapsamında bilgi alma hakkının kullanılması için bilginin gerekli olması şartı aranmaz.¹²⁷⁰ Madde gerekçesinde de bilgi alma hakkının, mehz İsviçre Borçlar Kanununun 697. maddesinin 2. fıkrasının aksine pay sahipliğinden doğan hakların kullanılabilmesi için “*gerekli*” olması şartına bağlanmadığı, zira gereklilik şartının bilgi alma hakkının kullanımını tehlikeye sokacağı ifade edilmiştir.¹²⁷¹ Buna karşın gereklilik şartının bilgi alma hakkını tam olarak hangi gerekçeyle tehlikeye sokacağı açıklanmamıştır. Bilgi alma hakkına ilişkin olarak TTK.’da gereklilik unsuruna yer verilmemiş olması doktrinde bir kısım yazarlar tarafından eleştirilmekte,¹²⁷² bir kısım yazarlarca ise isabetli bulunmaktadır.¹²⁷³

¹²⁷⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 63.

¹²⁷¹ Dinç, Gerekçe, s. 458.

¹²⁷² Pulaşlı, gereklilik şartının hakkın kullanımını sınırlandırmadığını, bu şartın hakkın amacına uygun olarak kullanımını sağlamak amacıyla geniş yorumlanacağını ifade etmekte, bu nedenle de pay sahipliğinden doğan hakların kullanımı için gerekli olma şartının da aranması gerektiği görüşünü savunmaktadır. Bkz.: Pulaşlı, Şerh, s. 1490. Aynı yönde bkz.: Atalay, s. 59. Ayrıca Pulaşlı, gereklilik şartının yalnızca oy hakkı bakımından değil, aynı zamanda diğer tüm pay sahipliği hakları

Kanımızca gereklilik unsurunun düzenlenmemesi TTK. 437. madde açısından bir eksiklik değildir. Öncelikle bilgi alma hakkı diğer pay sahipliği hakları için hazırlayıcı nitelikte yardımcı bir hak değildir. Hakkın bu özelliği bağımsız niteliğine denk düşmektedir. Dolayısıyla bilgi alma hakkının diğer pay sahipliği haklarının kullanımı için gerekli olması şartını ileri sürmek hakkın bağımsız niteliğine aykırıdır. Ayrıca pay sahibi sadece aydınlanmak için dahi bilgi alabilmelidir, muhakkak pay sahipliği haklarının kullanımı için gerekli olması şartının ispatlanması kendisinden beklenmemelidir. Pay sahibini, talep ettiği bilginin hangi pay sahipliği hakkını kullanması için neden gerekli olduğunu ispatlamak zorunda bırakmak hakkın sınırlandırılması anlamına gelecektir. Kaldı ki gerekliliğin varlığının ispatlanması her durumda kolay olmayabilir.¹²⁷⁴ Alman hukukunda hakkın kötüye kullanılması yasağına ilişkin genel bir düzenleme bulunmakla beraber anonim şirketler hukukunda bunu somutlaştırmak amacıyla pay sahibinin bilgi alma hakkı için

bakımından, özellikle de payın devredilmesiyle ilgili haklar için önemli olduğunu, bu sayede pay sahibinin payının gerçek değeri hakkında fikir sahibi olmasının mümkün olacağını ifade etmektedir. Bkz.: **Hasan Pulaşlı**, “*Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi ve Eleştirilen Hükümler*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: II, Sayı: 1 (2005), s. 440. Tekinalp ise TTK. 437. madde çerçevesinde pay sahibinin bilgi alma hakkı bağlamında sorulara ve cevaplara ilişkin başlıca kuralları açıklarken İsviçre Federal Mahkemesinin bir ilke kararında belirtilen bilgiye ilişkin temel esaslardan hareket ederek gereklilik unsuruna vurgu yapmıştır. Buna göre talep edilen bilginin pay sahipliği haklarının kullanılması açısından gerekli olması halinde verilmesi gerekir. Gereklilik unsurunun tespitinde ise ortalama bir pay sahibinin bilgi alma ve inceleme ihtiyacı esas alınır. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 59. Kaya, pay sahibinin bilgi talebinin karşılanabilmesi için talebe konu olayın şirketin genel durumunun gerçeğe uygun olarak değerlendirilmesi veya görüşülmekte olan gündem konusuyla ilgili olarak gerçeğe uygun bir karar verilebilmesi için diğer bir ifadeyle pay sahipliği haklarının bilinçli bir şekilde kullanılabilmesi için gerekli olmasının şart olduğu, bilgi talebinin bilgi alma hakkı kapsamına girip girmediği değerlendirmesinin gereklilik unsuru ile desteklenmesi gerektiği, gereklilik unsurunun bilgi talebinin kabul edilebilirliğinin bir şartı olduğu görüşünü savunmaktadır. **Kaya**, Bilgi Alma, s. 227, 230. Ayrıca yazara göre pay sahipliği haklarının kullanılmasına hizmet etmeyen detaya inen, önemli olmayan, sadece bilgi alma amacı taşıyan, bilginin sadece amaç olduğu talebin karşılanmaması gerekir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 232. Aytaç, madde gerekçesindeki gereklilik koşulunun hakkın kullanımını tehlikeye atacağı gerekçesinin tek başına yeterli bir gerekçe olmayacağını, pay sahibinin özel denetçi atanmasını talep etme hakkında bu koşul öngörülmüşken bilgi alma hakkında düzenlenmemiş olmasının çelişki yarattığını, bu nedenle de bilgi alma hakkı için de gereklilik şartının öngörülmüş olması gerektiğini belirtmektedir. Bkz.: **Aytaç**, Avrupa, s. 123, 125.

¹²⁷³ Karasu, bilgi alma hakkı için gereklilik şartının öngörülmüş olması halinde pay sahibinin bilgi talebini tanımlamak, gerektiğinde ise gereklilik şartının varlığını kanıtlamak zorunda kalacağını, bununla zaten şirket hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmayan pay sahibi açısından bilgi alma hakkını zorlaştıracaklarını, pay sahibinin talep ettiği bilgiyle ilgili konuda genel bilgilere dahi sahip olmadıklarını ve dolayısıyla gereklilik şartının varlığını ispat etmesinin mümkün olmadığını, ayrıca gereklilik şartının hakkın bağımsız niteliği ile bağdaşmadığını, pay sahibinin talep etmiş olduğu bilgiye pay sahipliği haklarını kullanmak için ihtiyaç duyduğunu ispat etmesi gerekmesinin hakkın kullanımını zorlaştıracaklarını ve hakkın bağımsız niteliğine uygun düşmeyeceğini belirtmektedir. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 87. Bilgili/Demirkapı da gereklilik şartının öngörülmemesinin isabetli olduğu, zira pay sahibinin bilgi alma hakkının kötüye kullanımının TMK. 2. maddede düzenlenen dürüstlük ilkesi kapsamında engellenmesinin mümkün olduğu görüşündedir. Bkz.: **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 505.

¹²⁷⁴ Bazı konularda gereklilik şartının sınırını belirlemek oldukça zordur. Yönetim kurulunun ibrası müzakere edilirken yönetim kurulunun tüm faaliyet ve işlemleriyle, şirketin durumunu gösteren her türlü bilgi gerekli olabilmektedir. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 88.

gereklilik şartı öngörülmüştür. Hatta Alman hukukunda bir adım daha öteye gidilerek bilgi talebinin gündem konusuyla ilgili olması şartı dahi düzenlenmiştir. Bununla birlikte Alman hukukunda gereklik şartının öngörülme amacı da zaten hakkın kötüye kullanımının önüne geçmektir. Türk hukukunda da pay sahibinin amacı dışında bilgi talep etmesinin önüne geçilmek isteniyorsa TMK. 2. madde uygulanarak bunun önüne geçilmesi mümkündür. Dolayısıyla gereklik şartıyla hakkın kötüye kullanılması yasağı aynı amaca hizmet etmektedir.

2. Gündem Konusuyla Sınırlı Olmama

Anonim şirket pay sahiplerinin genel kurul toplantılarına katılabilmeleri, toplantılarda konuşmalar yapabilmeleri ve oy hakkını kullanarak şirketin gidişatına yön verebilmeleri için genel kurul toplantılarından haberdar edilmeleri, toplantıda müzakere edilecek konular hakkında bilgilendirilmeleri gerekir.¹²⁷⁵ Pay sahiplerine bu imkanın sağlanabilmesi için de genel kurulun toplantıya davet edildiği ilan ya da mektuplarda toplantı gündeminin gösterilmesi zorunludur.¹²⁷⁶ Toplantı gündemiyle, toplantıda yapılacak müzakereler ve alınacak olan kararlar açısından bir çerçeve oluşturulur.¹²⁷⁷ Pay sahiplerine de toplantıda hangi konuların müzakere edileceği bildirilerek o konularda hazırlık yapma imkanı tanımak ve pay sahiplerinin genel kurul toplantısında beklenmedik bir durumla karşılaşmasını önlemek amacıyla gündeme bağlılık ilkesi öngörülmüştür.¹²⁷⁸

Gündeme bağlılık ilkesi çerçevesinde anonim şirket genel kurul toplantılarında TTK. 413. maddenin 2. fıkrası gereği kural olarak gündemde bulunmayan hususlar müzakere edilemez ve karara bağlanamaz. Ancak bu kuralın istisnaları bulunmaktadır. Bunlardan birisini de pay sahibinin bilgi alma hakkı oluşturur. Bilgi alma hakkı, hakkın kullanıldığı genel kurul toplantı gündemiyle sınırlı değildir.¹²⁷⁹ Bilgi alma ve inceleme hakkı, bilgi talep edilen konu toplantı gündeminde yer almasa dahi genel kurul toplantısında ileri sürülebilir. Bu anlamda bilgi alma ve inceleme hakkı gündeme bağlılık ilkesinin istisnasını oluşturur.¹²⁸⁰ TTK. 437. maddenin

¹²⁷⁵ Üçışık/Çelik, s. 281.

¹²⁷⁶ Şener, Yeni TTK., s. 190; Üçışık/Çelik, s. 281.

¹²⁷⁷ Şener, Yeni TTK., s. 190.

¹²⁷⁸ Üçışık/Çelik, s. 281; Şener, Yeni TTK., s. 190.

¹²⁷⁹ Atalay, s. 56.

¹²⁸⁰ Pulaşlı, Şerh, s. 1506; Oy/Oy, s. 455.

gerekçesinde bilgi almanın gündemle sınırlı olmadığı açıkça vurgulanmıştır.¹²⁸¹ Bu nedenle pay sahibi yönetim kuruluna ve denetçilere genel kurul toplantı gündemiyle alakalı olmasa bile soru sorma ve bilgi alma hakkına sahiptir.¹²⁸²

Bilgi alma hakkının gündeme bağlılık ilkesine tabi olmadığı hakkın niteliğinden de anlaşılabilir. Bilgi alma hakkının somut olarak gündem konularıyla bağlantılı hale getirilmesi hakkın bağımsız niteliğine de aykırıdır. Kaldı ki hakkın işlevselliği ve her hususla herhangi bir şekilde ilgili bulunduğu göz önüne alındığında genel kurul gündeminde yer alan her konuyla bağlantılı kabul edilmesi mümkündür.¹²⁸³ Pay sahibinin genel kurul toplantısında inceleme hakkını kullanmayı talep etmesi halinde de bu talebin gündeme bağlılık nedeniyle reddedilmesi mümkün değildir. İnceleme hakkı olağan genel kurul gündemine doğal olarak dahildir.¹²⁸⁴ Zira genel kurul toplantı gündeminin konuları arasında zaten şirketin finansal tabloları, kar dağıtımı vb. şirket hesaplarına ilişkin konular yer almaktadır. Dolayısıyla bunların dayanağını oluşturan ticari defterlerin ve yazışmaların incelenmesinin de gündemle ilişkilendirilmesi gerekli değildir.¹²⁸⁵ Genel kurul toplantısında pay sahibi tarafından inceleme hakkının ileri sürülmesi de bilgi alma hakkında olduğu gibi gündeme bağlılık ilkesinin istisnasını teşkil eder.¹²⁸⁶

F. Bağlı Şirketler

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 2. cümlesine göre bilgi verme yükümü, TTK. 200. madde çerçevesinde şirketin bağlı şirketlerini de kapsar. Bu nedenle şirketin bağlı şirketlerinin bulunması halinde pay sahibinin bilgi alma hakkı bağlı şirketler için de geçerlidir. Buradan hareketle şirketin bağlı şirketleriyle olan hukuki ve ticari ilişkileri de bilgi alma hakkının konusuna dahildir.¹²⁸⁷ Bilgi alma hakkının bağlı şirketleri de kapsadığına ilişkin hükmün düzenlenme amacı ise şirketler topluluğu içerisindeki

¹²⁸¹ Dinç, Gerekçe, s. 458;

¹²⁸² Eriş, Ticari İşletme s. 2258.

¹²⁸³ Kaya, Bilgi Alma, s. 231.

¹²⁸⁴ Ocak, s. 735. Kaya, Bilgi Alma, s. 284.

¹²⁸⁵ Kaya, Bilgi Alma, s. 284.

¹²⁸⁶ Tekinalp, Yeni, s. 220. Pulaşlı' ya göre pay sahibinin inceleme talebinin genel kurul tarafından gündeme bağlılık ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmesi halinde, pay sahibi genel kurul kararının iptali talebiyle dava açabilir. Bkz.: Pulaşlı, s. 1507.

¹²⁸⁷ Dinç, Gerekçe, s. 458; Pulaşlı, s. 1491.

menfaat dağılımının ve dengelerinin ortaya çıkarılmasıdır.¹²⁸⁸ Bu noktada hükmün, Alman hukukunda olduğu gibi pay sahibinin bilgi alma hakkının içeriği açısından bir sınırlandırma veya genişletme amacı taşımadığı, sadece açıklayıcı bir anlam ifade ettiği söylenebilir. Zira bir şirketin bağlı şirketle olan ilişkisi zaten şirketin işleri kavramı içerisinde yer alır.¹²⁸⁹

Bu noktada TTK. çerçevesinde bağlı şirket kavramının irdelenmesi gerekmektedir. Bağlı şirket kavramı TTK.'nın "*Şirketler Topluluğu*" üst başlığı altında "*Hakim ve Bağlı Şirket*" madde başlıklı 195. maddesinde tanımlanmıştır. TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının a bendine göre bir ticaret şirketi; doğrudan ya da dolaylı olarak başka bir ticaret şirketinin oy haklarının çoğunluğunu haizse ya da şirket esas sözleşmesi gereği yönetimde karar alabilecek çoğunlukta üye seçimini sağlayabilme hakkına sahipse ya da kendisine ait oy haklarının yanında bir sözleşmeye dayalı olarak tek başına ya da diğer pay sahipleri veya ortaklarla beraber oy haklarının çoğunluğunu teşkil ediyorsa, o şirket hakim diğer şirket ise bağlı şirket olarak kabul edilir.

TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının b bendine göre ise bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketini bir sözleşmeye dayanarak ya da başka herhangi bir yolla hakimiyeti altında tutabilmesi halinde de yine o şirket hakim, diğer şirket ise bağlı şirket olarak kabul edilir. Bu şirketlerden en az bir tanesinin merkezinin Türkiye' de bulunması halinde, TTK.'nın şirketler topluluğuna ilişkin hükümleri uygulama bulur.¹²⁹⁰ TTK. 195. maddede sayılan ticaret şirketleri bağlı şirket olarak kabul edilir ve bilgi alma hakkının kapsamına dahildir. Bu noktada şirketler topluluğu ve bağlı şirket kavramlarına kısaca değinmek gerekir.

¹²⁸⁸ Tekinalp, Yeni, s. 218.

¹²⁸⁹ Ana şirket ile yavru şirket arasındaki hukuki ve finansal ilişkiler her zaman şirketin işi sayılması gerekir, bu nedenle de bu konunun kanunda açık olarak düzenlenmesi aslında şart değildir. Bkz.: Karasu, Tasarı, s. 86.

¹²⁹⁰ TTK. 195. maddenin 2. fıkrasına göre; birinci fıkradaki durumlar haricinde bir ticaret şirketi tarafından diğer bir ticaret şirketinin paylarının çoğunluğuna sahip olunması ya da diğer şirketi yönetecek kararları alabilecek oranda paya sahip olunması halinde bu durum şirketin diğer şirket üzerinde hakimiyetinin varlığına karine teşkil eder. TTK. 195. maddenin 3. fıkrasına göre hakim şirketin bir ya da birden fazla bağlı şirket aracılığıyla diğer bir şirkete hakim olması hali dolaylı hakimiyet olarak kabul edilir. TTK. 195. maddenin 4. fıkrasına göre ise hakim şirketle hakim şirkete doğrudan ya da dolaylı şekilde bağlı olan şirketler topluluğunu oluşturur. Hakim şirket ana, bağlı şirket ise yavru şirket olarak kabul edilir. TTK. 195. maddenin 5. fıkrasına göre ise hakim şirketin merkezi yurt içinde ya da dışında bulunan bir teşebbüs olması halinde de TTK.'nın şirketler topluluğuna ilişkin hükümleri uygulama bulur. Hakim teşebbüs tacir kabul edilir. Konsolide finansal tablolarla ilgili hükümler saklıdır.

1. Şirketler Topluluğu

TTK. 195. madde çerçevesinde şirketler topluluğu, bir ya da birden çok şirketin hakim bir şirketle doğrudan ya da dolaylı şekilde kanunda düzenlenen hakimiyet (kontrol) unsuruna ya da aradaki bir sözleşmeye bağlı olarak oluşturduğu topluluk olarak ifade edilebilir.¹²⁹¹ Burada ana şirket hakim, yavru şirket ise bağlı şirket olarak tanımlanır. Şirketler topluluğundan bahsedilmek için ana (hakim) şirketin yavru (bağlı) şirket veya şirketler üzerinde sermaye çoğunluğuna ya da oy çoğunluğuna veya yönetim organının üye çoğunluğuna sahip olması sayesinde hakimiyet kurması ya da hakimiyet kurduğunun varsayılması söz konusudur.¹²⁹² TTK. 195. maddenin 4. fıkrasında da hakim şirkete doğrudan ya da dolaylı olarak bağlı olan şirketlerin, hakim şirketle birlikte şirketler topluluğunu oluşturacağı, hakim şirketlerin ana, bağlı şirketlerin ise yavru şirketler konumunda olacağı belirtilmiştir. Bununla beraber şirketler topluluğunun tüzel kişiliği bulunmamaktadır.¹²⁹³

TTK. 195. maddeye göre şirketler topluluğunu karakterize eden iki temel unsur vardır. Biri hakimiyet (kontrol) unsuru, diğeri ise birden çok ticaret şirketinin mevcudiyeti unsurudur.¹²⁹⁴ Hakimiyet unsuru, ana şirketin yavru şirketler üzerinde sermaye, oy ya da yönetimde üye çokluğu aracılığıyla kurduğu ya da kurduğu kabul edilen hakimiyeti ifade eder. Birden çok ticaret şirketinin mevcudiyetiyle unsuruyla ise şahıs ya da sermaye şirketi ayrımı olmaksızın her türlü ticaret şirketinin şirketler

¹²⁹¹ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 120.

¹²⁹² **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 120. Türk şirketler topluluğu hukuku Alman hukukundan farklı olarak, dayandığı temeller açısından hakimiyet/tek elden yönetim ilkesi ve kontrol ilkesi ayrımında, kontrol ilkesine dayanılarak oluşturulmuştur. Kontrol, matematiksel ve kesin bir ölçütken, hakimiyet kriterlerine de netice bağlar. Kontrol ilkesi, ana şirketin yavru şirketler üzerinde kurulan ya da kurulduğu varsayılan hakimiyet anlayışını temel alır. Kontrol ilkesinde, oy çoğunluğu, sermaye çoğunluğu, yönetimde üye çoğunluğu gibi kontrol araçları söz konusudur. Kontrol ilkesi söz konusu olduğunda ayrıca hakim şirketin bağlı şirket üzerinde tek elden yönetimi şartı aranmaz. Bkz.: **Bozkurt**, s. 633.

¹²⁹³ **Kayıhan**, s. 106.

¹²⁹⁴ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 121. Türk hukukunda Alman hukukundan farklı olarak “işletme” kavramı yerine “ticaret şirketi” kavramı esas alınmıştır. Bkz.: **Dinç**, Gerekçe, s. 276; **Bozkurt**, s. 633. Şirketler topluluğu için en az kaç şirketin gerektiğine dair maddede bir açıklama yer almadığı gibi, herhangi bir üst limit de belirlenmemiştir. Madde lafzından şirketler topluluğu için en az iki şirketin gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın Ticaret Sicil Yönetmeliğinin 105. maddesinde şirketler topluluğunun bir ticaret şirketiyle buna doğrudan ya da dolaylı şekilde bağlı olan en az iki bağlı ticaret şirketinden meydana geleceği yani en az üç ticaret şirketinden oluşacağı belirtilmiştir. Ancak normlar hiyerarşisi çerçevesinde bir Yönetmeliğin kanuna aykırı olamayacağı, kanunda da en az iki şirketten söz edilmesi nedeniyle de Yönetmeliğin 105. maddenin uygulanamayacağı söylenebilir. Bkz.: **Karahan/Giray**, s. 130. Tekinalp, şirketler topluluğu için en az üç şirketin bulunması gerektiği görüşündedir. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 611.

topluluğuna dahil olabilmesi kastedilmektedir.¹²⁹⁵ Hakim şirket olarak ticaret şirketlerinin yanında dernek, vakıf gibi özel hukuk veya kamu tüzeli kişilerinin ve hatta gerçek kişilerin de teşebbüs sıfatıyla şirketler topluluğuna dahil olması mümkündür.¹²⁹⁶ Bununla beraber holding ile şirketler topluluğu aynı yapı değildir. Şirketler topluluğu kavramı holding kavramından farklıdır. Holding, bir anonim şirketin (ana şirket) bir ya da birden çok anonim şirkete (yavru şirket) idare ve kontrol imkanı bırakacak oranda iştirak etmesidir.¹²⁹⁷ İştirak etmedeki amaç iktisadi bir bütünlük sağlamaktır. Ayrıca holding bir anonim şirket türü olup, tek bir şirket olması da mümkündür.¹²⁹⁸

TTK. 195. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde şirketler topluluğunda hakim teşebbüsün merkezinin yurt içinde veya yurt dışında olması TTK.’nın şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerinin uygulanması açısından fark yaratmaz. Ancak topluluğu oluşturan hakim veya bağılı şirketten en az birisinin merkezinin Türkiye’de olması gerekir. Hakim teşebbüs kural olarak tacir sayılır. Buna karşın hakim teşebbüsün devlet, belediye, il özel idaresi, köy ve benzeri kamu tüzeli kişileri ve kamu yararına dernekler ile gelirinin yarısından fazlasını kamusal görevlere harcayan vakıflardan olması halinde bunlar tacir olarak sayılmazlar.¹²⁹⁹ TTK. çerçevesinde şirketler topluluğunun temelde iki türü bulunmaktadır. Bunlar fiili şirketler topluluğu ile sözleşmeye dayanan şirketler topluluğudur.¹³⁰⁰ Bunlar doğrudan veya dolaylı hakimiyet şeklinde ortaya çıkabilir.¹³⁰¹

a. Fiili Şirketler Topluluğu

TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının a bendine göre bir ticaret şirketinin başka bir ticaret şirketinin doğrudan ya da dolaylı şekilde oy haklarının çoğunluğuna ya da şirket esas sözleşmesine göre şirketin yönetim organında karar alacak çoğunluğu

¹²⁹⁵ Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 121.

¹²⁹⁶ Bozkurt, s. 634. TTK. 195. maddenin 5. fıkrasında şirketler topluluğunun hakiminin “şirket” olması ifadesi yerine şirketler topluluğu hakiminin “teşebbüs” olması ifadesi kullanılmıştır. Böylelikle “teşebbüs” kavramı kapsamında sermaye şirketi niteliği bulunmayan şirket, işletme, dernek, vakıf, kamu tüzeli kişisi ya da gerçek kişinin de hakim şirket olabilmesi sağlanmıştır. Bkz.: Bozkurt, s. 634.

¹²⁹⁷ Üçışık/Çelik, s. 89; Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 120.

¹²⁹⁸ Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 120.

¹²⁹⁹ Karahan/Giray, s. 130.

¹³⁰⁰ Bozkurt, s. 634; Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 122; Karahan/Giray, s. 131.

¹³⁰¹ Karahan/Giray, s. 131.

oluşturacak oranda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkına sahipse ya da kendi oy haklarının yanında bir sözleşmeye dayanmak suretiyle tek başına ya da diğer pay sahipleriyle veya ortaklarla birlikte oy haklarının çoğunluğunu oluşturmaktaysa, bu ticaret şirketi hakim, diğer ticaret şirketi ise bağlı şirket olarak tanımlanır.¹³⁰² TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının a bendinde sayılan haller birbirinin alternatifi olup, birisinin varlığı hakimiyet unsuru için yeterlidir. Bu nedenle bu hallerin birarada gerçekleşmesi şartı aranmaz. Bu hallerden birisinin mevcut olması halinde hakimiyet unsurunun diğer bir ifadeyle hakim-bağlı şirket ilişkisinin varlığı için kanuni bir varsayım öngörülmüştür.¹³⁰³ Bu kanuni varsayımın aksinin ispatı ise mümkün değildir.¹³⁰⁴ Ayrıca yine kontrol ilkesi çerçevesinde hakim şirket tarafından hakimiyetin uygulandığının da ispatlanması gerekli değildir.¹³⁰⁵ Belirtilen hallerden birisinin varlığı halinde, bu şirketlerden en az birisinin merkezinin Türkiye’ de olması durumunda, TTK.’ nın şirketler topluluğuyla ilgili hükümleri uygulama bulur.

aa. Oy Haklarının Çoğunluğunu Haiz Olmak

TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının a bendinde belirtilen unsurlardan biri olan oy haklarının çoğunluğuna sahip olmak ifadesiyle yalnızca oy haklarının salt çoğunluğuna sahip olmak kastedilmemekte olup, bağlı şirkette karar alabilecek nitelikte oy çoğunluğuna sahip olmak kastedilmektedir. Diğer bir ifadeyle önemli olan bağlı şirket yönetimini belirleyebilecek oranda oy hakkını haiz olmaktır. Şirket sermayesinin çoğunluğuna sahip olmak suretiyle oy haklarının çoğunluğuna sahip olunabileceği gibi şirket sermayesinin çoğunluğuna sahip olmadan oy hakkında imtiyazlı paylar sayesinde de oy haklarının çoğunluğunun elde edilmesi söz konusu olabilir. Yönetimi belirleyebilecek nitelikte oy hakkına sahip olmak bağlı şirketi yönetme ve üzerinde hakimiyet kurma sonucuna götürür.¹³⁰⁶ Oy haklarının

¹³⁰² TTK. 195. maddenin 1. fıkrasında sayılan bu haller bir şirketin diğer bir şirket ya da şirketler üzerindeki kontrol araçları olup, bu araçlardan birisinin somut olarak bulunması halinde hakim-bağlı şirket ilişkisi, dolayısıyla da şirketler topluluğu kurulmuş olur. Bkz.: **Kayıhan**, s. 107. Bununla beraber şirket sermayesinin çoğunluğuna sahip olma, bir kontrol aracı olarak kabul edilmemiştir. Bkz.: **Bozkurt**, s. 636.

¹³⁰³ **Dinç**, Gerekçe, s. 275.

¹³⁰⁴ **Bozkurt**, s. 635; **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 123.

¹³⁰⁵ **Bozkurt**, s. 635.

¹³⁰⁶ Bazı istisnai hallerde oy hakkının çoğunluğuna sahip olmak hakimiyet sağlamaz. Örneğin; bağlı şirketin, herhangi bir kamu kurumu veya mahkeme veya kayyum ya da yediemin veyahut tasfiye memuru vs. idaresine tabi olması halinde, hakim şirketin oy çoğunluğuna sahip olması bir şey ifade etmez. Bkz.: **Karahan/Giray**, s. 133.

çoğunluğunu haiz olma unsuru, hakim şirket açısından değerlendirilir.¹³⁰⁷ Bununla birlikte oy haklarının asli olması diğer bir ifadeyle bu hakkı elinde bulunduran tarafından o sırada fiilen kullanılabilmesi gerekir.¹³⁰⁸

bb. Şirket Yönetiminde İmtiyaz

TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının a bendinde belirtilen diğer unsur olan şirket esas sözleşmesine göre şirketin yönetim organında karar alacak çoğunluğu oluşturacak oranda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkı ile ise bağlı şirketin yönetiminde tanınan bir imtiyaz kastedilmektedir. Bağlı şirkete ait esas sözleşmede düzenlenen bir hükümle bağlı şirketi yönetecek yetkili kişiyi veya kişilerin çoğunluğunu seçme hakkının, belirli bir grup pay ya da paylara, azınlığa ya da belirli niteliklere sahip grup oluşturan pay sahiplerine verilmesi mümkündür. Bu yetki yönetimde imtiyaz olarak tanımlanır.¹³⁰⁹ Her ne kadar normalde oy haklarının çoğunluğu yönetimi belirleme imkanını da beraberinde getirir de, yönetimin belirlenmesiyle ilgili olarak belirli imtiyazlar tanıma yolu tercih edilebilir. Çoğu zaman yönetimin belirlenmesi imtiyazı, oy haklarının çoğunluğunu haiz olmaktan çok daha etkilidir.¹³¹⁰ Yönetimde imtiyaz hakkının hakimiyetin oluşabilmesi için yönetimde karar almaya yetecek çoğunlukta üyeyi seçme hakkının tanınması gerekir. Yönetimin tek kişiden oluşması halinde ise tek yöneticiyi seçme hakkına sahip olan şirket hakimiyeti kurmuş olur. Bu yetkinin şirket esas sözleşmesiyle tanınması şarttır. Esas sözleşme değiştirilmeksizin sonradan gerçekleşen bir anlaşma yoluyla yönetim kurulunu belirleme hakkının bir şirkete verilmesi bu kapsamda değerlendirilmez.¹³¹¹ Bununla beraber yönetimde çoğunluk üyeyi seçme hakkı için şirketin bağlı şirkette oy hakkının bulunması şarttır. Diğer bir ifadeyle şirket sözleşmesi yönetimde çoğunluk üyeyi seçme hakkı yalnızca şirkette pay sahibi olanlara tanınabilir.¹³¹²

¹³⁰⁷ **Bozkurt**, s. 635. Hakim şirket bakımından oy haklarının çoğunluğunun hesaplanmasında TTK. 196. maddede yer alan ölçütler esas alınır.

¹³⁰⁸ **Karahan/Giray**, s. 133; benzer şekilde bkz.: **Bozkurt**, s. 635.

¹³⁰⁹ **Karahan/Giray**, s. 131.

¹³¹⁰ **Bozkurt**, s. 635.

¹³¹¹ **Karahan/Giray**, s. 134.

¹³¹² **Karahan/Giray**, s. 135.

cc. Oy Sözleşmesi

TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının a bendine göre bir ticaret şirketinin kendi sahip olduğu oy haklarının yanısıra bir sözleşmeyle tek başına ya da diğer pay sahipleriyle veya ortaklarla beraber oy haklarının çoğunluğuna sahip olması ve bu şekilde hakimiyet tesis edilmesi de mümkündür. Maddenin gerekçesinde de oy sözleşmesiyle sağlanan çoğunluğun da hakimiyet unsurunu tesis edebileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda oy sözleşmesi yoluyla da hakim-bağlı şirket ilişkisinin kurulması mümkündür.¹³¹³ Genel olarak oy sözleşmesi oy kullanma hakkının şirketin karar alma organlarında belirli bir yönde kullanılması veya kullanılmaması ya da çekimser kalınması taahhüdünü içeren sözleşme olarak tanımlanır.¹³¹⁴ Oy sözleşmesi; pay sahipleri ile şirket veya şirket organları (yönetim kurulu) ya da şirketin denetimi altındaki bir kuruluşla akdedilebileceği gibi pay sahiplerinin arasında da akdedilebilir.¹³¹⁵

Emredici hükümlere aykırı olmamak koşuluyla pay sahipleri aralarında oy sözleşmesi akdedebilir ve genel kurul toplantısında oy haklarını belirli bir yönde kullanma ya da hiç kullanmama ya da çekimser oy kullanma konusunda taahhüt altına girebilirler. Böylelikle oy sözleşmesine taraf olan pay sahipleri oy haklarını genel kurul toplantısında aynı yönde kullanarak beraber hareket etmeyi kararlaştırmış olurlar.¹³¹⁶ Bu noktada tek başlarına etkili olamayan pay sahiplerinin oy sözleşmesi akdetmek suretiyle oy haklarının çoğunluğunu ele geçirmesi durumu söz konusudur.¹³¹⁷ Netice olarak pay sahipleri tarafından oy sözleşmesiyle oluşturulan idari kontrol sayesinde hakimiyet kurulması söz konusu olur.¹³¹⁸

Bununla beraber oy sözleşmesi nisbi karakterde olup, sadece tarafları bağlar. Bu nedenle de pay sahipleri arasında akdedilmiş bir oy sözleşmesi yalnızca pay sahipleri için geçerli olacaktır. Anonim şirket sözleşmenin tarafı değildir. Bu nedenle oy

¹³¹³ **Dinç**, Gerekçe, s. 275.

¹³¹⁴ **Bahtiyar**, s. 150; **Üçışık/Çelik**, s. 309.

¹³¹⁵ **Üçışık/Çelik**, s. 309. Pay sahipleri ile şirket ya da yönetim kurulu arasında akdedilen oy sözleşmesi, pay sahiplerinin sürekli yönetim kurulunun talimat ya da önerileri doğrultusunda oy kullanmalarını öngörmesi ve (işlevlerin ayrılığı ilkesi ve genel kurulun münhasır yetkileriyle ilgili) emredici hükümlere aykırılık nedeniyle genellikle geçersiz sayılmaktadır. Bununla beraber emredici hükümlere uymak şartıyla farklı şekillerde akdedilen oy sözleşmeleri geçerli kabul edilmektedir. Detaylı bilgi için bkz.: **Üçışık/Çelik**, s. 309.

¹³¹⁶ **Karahan/Giray**, s. 135.

¹³¹⁷ **Bozkurt**, s. 635.

¹³¹⁸ **Karahan/Giray**, s. 135.

sözleşmesi ile taahhüt altına giren pay sahibinin bu taahhüdü şirkete karşı değil, sözleşmenin tarafı olan diğer pay sahiplerine karşıdır. Oy sözleşmesinden kaynaklanan borcunu ifa etmeyen pay sahibi sözleşmeye aykırılık nedeniyle sorumlu olur.¹³¹⁹

b. Sözleşmeye Dayanan Şirketler Topluluğu

Şirket topluluğu yalnızca TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının a bendinde sayılan hallerde kanun çerçevesinde fiilen değil, taraflar arasında akdedilen bir sözleşmeyle bilinçli bir şekilde de meydana gelebilir.¹³²⁰ Sözleşmeye dayanan şirketler topluluğu TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının b bendinde düzenlenmiştir. Buna göre bir ticaret şirketi başka bir ticaret şirketi üzerinde bir sözleşme gereği ya da başka bir yolla hakimiyet kurabiliyorsa, o şirket hakim şirket diğer şirket ise bağlı şirket olarak kabul edilir. Ayrıca şirketlerden en az bir tanesinin merkezinin Türkiye’ de bulunması halinde, TTK’ nın şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemeleri uygulanır. Sözleşmeye dayanan şirketler topluluğunda TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının a bendinde sayılan fiili hakimiyet şartlarının herhangi birisi mevcut değildir. Burada hakimiyet taraflar arasında akdedilen bir sözleşmeye dayalı olarak kurulmaktadır.¹³²¹

TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının b bendinde esas olarak hakimiyet sözleşmesi kastedilmiştir. Hakimiyet sözleşmesi temelinde sözleşmeye dayanan şirketler topluluğu oluşturulur. Ancak hakimiyetin hakimiyet sözleşmesi dışında başka bir yolla da örneğin; pay sahipleri sözleşmesiyle veya oy sözleşmesiyle de kurulması mümkündür. Hükümde yer alan “başka bir yolla” ifadesinin geniş yorumlanması suretiyle şirket birleşmeleri, şirket bölünmeleri ve pay alımları da bu kapsama girebilir.¹³²² Sözleşmeye dayanan şirketler topluluğunda hakimiyet karinesinden ve dolaylı hakimiyet halinden farklı olarak borçlar hukukuna ilişkin bir sözleşme ilişkisi çerçevesinde bir şirketin başka bir şirketin hakimiyetini elinde tutması söz konusudur. Bu bağlamda sözleşmeye dayanan şirketler topluluğunda hakimiyet mevcut olup, hakim şirket tarafından da kullanılmaktadır.¹³²³ Bu noktada sözleşmeye

¹³¹⁹ Üçışık/Çelik, s. 310.

¹³²⁰ Bozkurt, s. 636.

¹³²¹ Karahan/Giray, s. 138.

¹³²² Dinç, Gerekçe, s. 278.

¹³²³ Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 126.

dayanan şirketler topluluğunu temellendiren hakimiyet sözleşmesine kısaca değinmek gerekir.

TTK. 195. maddenin 1. fıkrasının b bendiyle şahıs ya da sermaye şirketi niteliğindeki bir ticaret şirketinin, başka bir ticaret şirketinin üzerinde bir sözleşmeye dayalı olarak hakimiyet kurması suretiyle de hakim ve bağlı şirketler ile şirketler topluluğu oluşturabilmenin mümkün olduğu ifade edilmiştir. Sözleşmeye dayanan şirketler topluluğunda hakimiyet oy veya sermaye ya da yönetimde üye çoğunluğuna dayanmaz. Burada hakimiyet, iki ya da daha çok şirket arasında akdedilen ve hakim şirketin sevk ve idaresine tabi olmayı öngören borçlar hukuku çerçevesinde bir hakimiyet sözleşmesine dayanır.¹³²⁴ Hakimiyet sözleşmesiyle hakim şirketin bağlı şirketin idaresine müdahale etme, bağlı şirkete talimat verme hakkı doğar. Böylelikle hakimiyet ilişkisi tesis edilmiş olur.¹³²⁵

Hakimiyet sözleşmesi için TTK.’ da herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Ancak Ticaret Sicil Tüzüğü’nün (TST.) 106. maddesinin 1. fıkrasında hakimiyet sözleşmesi tanımlanmıştır. Buna göre aralarında doğrudan ya da dolaylı olarak iştirak ilişkisi olmayan, olsa dahi bu iştirak ilişkisinden bağımsız ve soyutlanmış şekilde taraflardan birisinin, sermaye şirketi olan diğer şirketin yönetim organına herhangi bir şarta bağlı olmaksızın talimat verme hakkını içeren sözleşme hakimiyet sözleşmesi olarak adlandırılır. Hakimiyet sözleşmesiyle bir şirket başka bir şirketin yönetimini haiz olmak amacıyla yazılı olarak anlaşma yapmaktadır.¹³²⁶ Burada şirketin yönetim yetkisinin hakim şirkete geçmesi söz konusu olmaz.¹³²⁷ Hakim şirket bağlı şirket bünyesinde oy kullanma hakkına değil, bağlı şirket yönetimine talimat verme hakkına sahip olur. Bunun için hakim şirketin bağlı şirket bünyesinde pay sahibi de olması gerekmez.¹³²⁸ Hakimiyet sözleşmesi pay sahipleri sözleşmesinden farklı olarak pay sahipleri arasında değil, doğrudan hakim şirket ile bağlı şirket arasında akdedilir.¹³²⁹

¹³²⁴ Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 125.

¹³²⁵ Bozkurt, s. 636; Hakan Çebi, İşletme Sözleşmeleri (Ankara: Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, 2014) s. 19.

¹³²⁶ Karahan/Giray, s. 139; Çebi, İşletme, s. 19.

¹³²⁷ Çebi, İşletme, s. 19.

¹³²⁸ Karahan/Giray, s. 139.

¹³²⁹ Bozkurt, s. 636; Çebi, İşletme, s. 13.

TST. 106. maddenin 4. fıkrası uyarınca kredinin geri ödenmesini temin etmek amacıyla, kredinin geri ödemesini tehlikeye düşürebilecek işlemler açısından işlem gerçekleşmeden önce kredi alanın, kredi verenden onay alması koşulunu içeren sözleşmeler hakimiyet sözleşmesi olarak nitelendirilmez. Yine TST. 106. maddenin 5. fıkrasına göre şirketin tarafı olmadığı, bazı ya da tüm pay sahiplerinin, şirketin idaresine, pay sahiplerinin hakları ile borçlarına ilişkin olarak aralarında akdettikleri sözleşmeler hakimiyet sözleşmesi olarak kabul edilmez.

TST. 106. maddenin 2. fıkrası uyarınca hakimiyet sözleşmesinin geçerli olabilmesi bağlı şirketin genel kurulu tarafından onaylanması ve ticaret sicilinde tescil edilmesi şarttır. Ayrıca TTK. 198. maddenin 3. fıkrası gereği de hakimiyet sözleşmesinin ticaret sicilinde tescil ve ilan edilmesi gerekir. Tescil ve ilan hakimiyet sözleşmesi için geçerlilik şartı olup, tescil ve ilan edilmeyen hakimiyet sözleşmesi geçerli olmaz. Buna karşın hakimiyet sözleşmesinin tescil ve ilan edilmemesi halinde bu sözleşmeye dayalı olarak yapılan işlemleri akıbetinin ne olacağı sorusunun cevabı ise yine aynı fıkarda, sözleşmenin geçersizliğinin TTK.' da ve diğer kanunlarda bulunan şirketler topluluğuna ilişkin yükümlülük ve sorumluluklarla ilgili hükümlerin uygulanmasının önünde engel teşkil etmeyeceği şeklinde ifade edilmiştir.

Hakimiyet sözleşmesi çerçevesinde hakim şirketin bağlı şirkete talimat verme hakkı bulunmaktadır. Böylelikle hakim şirket bağlı şirketin idaresinde söz sahibi olur.¹³³⁰ Hakim şirketin hakimiyetini kullanarak talimat verme hakkına karşılık bağlı şirketin ise hakim şirketin hakimiyetini kullanmasına izin verme ve talimatlarına uygun hareket etme yükümlülüğü vardır. Bağlı şirket, hakim şirket tarafından verilen talimatları uygulamayı kendisini zarara uğratacağı gerekçesiyle reddedemez.¹³³¹ Bununla birlikte hakim şirketin bağlı şirket üzerindeki hakimiyetini kullanırken, bağlı şirkete hukuka aykırı talimat vermemesi, hakimiyetini Türk Medeni Kanununun 2. maddesine uygun şekilde kullanması, kanuna ve ahlaka aykırı talimatlar vermemesi gerekir. Ayrıca TTK. 202. maddenin 1. fıkrasının a bendi gereği hakim şirketin bağlı şirketi zarara uğratabilecek talimatlar da vermemesi gerekir. Fakat bağlı şirketi zarara uğratan her talimat hukuka aykırı kabul edilmez.¹³³²

¹³³⁰ Karahan/Giray, s. 141. Çebi, İşletme, s. 19.

¹³³¹ Karahan/Giray, s. 148.

¹³³² Karahan/Giray, s. 143, 144.

Bununla beraber TTK. 202. maddenin 1. fıkrasının a bendi uyarınca talimat neticesinde bağılı şirketin zararının ilgili faaliyet yılı içinde denkleştirilmesi veya zararın ne zaman ve ne şekilde denkleştirileceğı belirtilerek en geç ilgili faaliyet yılı sonuna dek bağılı şirkete zarara denk değerde bir talep hakkı tanınması halinde veya TTK. 202. maddenin 1. fıkrasının d bendine göre talimatın aynı ya da benzer koşullarda, şirket menfaatlerini gözeten, dürüst, özenli ve tedbirli bağımsız bir şirket yönetimi tarafından da yapılabileceğı ya da yapılmasından kaçınılabileceğinin ispatlanması halinde ya da TTK. 203. madde çerçevesinde tam hakimiyetin (sermaye şirketi olan bağılı şirketin payları ile oy haklarının doğrudan ya da dolaylı olarak tamamına sahip olunması) varlığı halinde hakim şirketçe verilen talimatın şirketler topluluğunun belirlenmiş somut politikalarının gereğı olması halinde hakim şirketin talimatı hukuka aykırı kabul edilmez. Buna karşın TTK. 204. madde uyarınca bağılı şirketin ödeme gücünü aşan, varlığını tehlikeye düşürebilecek ya da sahip olduğu önemli varlıkları kaybetmesine neden olabilecek talimatlar verilemez.

c. Hakimiyet Karinesi

TTK. 195. maddenin 2. fıkrasına göre ise bir ticaret şirketinin diğ er bir ticaret şirketinin paylarının çoğunluğuna ya da diğ er şirketi yönetebilecek kararlar alabilecek oranda paylara sahip olması,¹³³³ o ticaret şirketinin hakimiyetinin bulunduğu karine (hakimiyet karinesi) teşkil eder. TTK. 195. maddenin 1. fıkrasında öngörülen aksi ispat edilemeyen kanuni varsayımın aksine TTK. 195. maddenin 2. fıkrasında öngörülen karine aksi ispat edilebilen bir karinedir.¹³³⁴ Zira sermaye şirketlerinde pay çoğunluğunu haiz olmak hakimiyet unsuru için yeterli değildir. Belirleyici olan oy haklarının çoğunluğuna sahip olmaktır. Oy haklarındaki imtiyazların ve yönetim organında çoğunluğu haiz olmanın, sermaye çoğunluğunu tamamen etkisiz kılması mümkündür.¹³³⁵ Bununla beraber sermaye çoğunluğu nedeniyle hakimiyet karinesine göre hakim şirket kabul edilen tarafın, hakimiyet karinesinin aksini ispat etme imkanı bulunmaktadır. Bunun için, sermayenin çoğunluğunu haiz olan şirketin hukuki olarak karar alma sürecini etkileme imkanına

¹³³³ TTK. 195. maddenin 2. fıkrasında ifade edilen diğ er şirketi yönetebilecek kararlar alabilecek oranda paya sahip olmak ifadesi pay senetleri geniş halk kitlelerine yayılmış halka açık anonim şirketler için öngörölmüş bir karinedir. Zira bazen yüzde yirmibeş-otuz ve daha az miktarlarda paya sahip olmak dahi hakimiyet kurmak için yeterli olabilir. Bkz.: **Dinç**, Gerekçe, s. 276.

¹³³⁴ **Dinç**, Gerekçe, s. 276.

¹³³⁵ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 123; **Dinç**, Gerekçe, s. 276.

sahip olmadığını ispatlaması gerekir.¹³³⁶ Buna karşın bu karinenin aksi ispat edilmediği sürece hakim-bağlı şirket ilişkisi kurulmuş, dolayısıyla da şirketler topluluğu oluşmuş kabul edilir.¹³³⁷

d. Doğrudan ve Dolaylı Hakimiyet

Şirketler topluluğunun oluşması için hakimiyetin nasıl kurulmuş olduğunun bir önemi bulunmamaktadır. Hakimiyet doğrudan ya da dolaylı olarak kurulmuş olabilir. TTK. 195. maddenin 1. ve 2. fıkra düzenlemelerinde hakim şirketin bağlı şirket üzerinde doğrudan hakimiyeti söz konusudur.¹³³⁸ Doğrudan hakimiyet, hakim şirketin bağlı şirket üzerinde -arada başka bir şirket olmaksızın- doğrudan ve tek başına hakim olmasını ifade eder.¹³³⁹ TTK. 195. maddenin 3. fıkrasına göre hakim bir şirketin bir ya da birden çok bağlı şirket aracılığıyla başka bir şirkete hakim olması dolaylı hakimiyet olarak tanımlanır. Dolaylı hakimiyetin varlığı halinde hakim şirketin diğer şirkette doğrudan bir katılma payı bulunmamakla birlikte, hakim olduğu bağlı şirketlerden biri aracılığıyla diğer şirket üzerinde hakimiyeti söz konusu olur.¹³⁴⁰ Dolaylı hakimiyet söz konusu olduğunda bir şirket hakimiyet zinciri içerisinde, hakimiyeti altında bulunan şirket ya da şirketler aracılığıyla diğer şirket ya da şirketlere hakim olur.¹³⁴¹ Dolaylı hakimiyet tek bir hakim şirket bulunması halinde tek başına veya birden fazla hakim şirket bulunması halinde ise birlikte hakimiyet olarak ortaya çıkabilir.¹³⁴² İster doğrudan ister dolaylı yoldan hakimiyet ilişkisi kurulmuş olsun hakim şirket ile bağlı şirket veya şirketler şirketler topluluğunu teşkil eder.¹³⁴³

e. Karşılıklı İştirak

Şirketler topluluğunun yapısı her zaman hakim şirketin bağlı şirkete iştirak etmesi suretiyle yukarıdan aşağıya değil, bazen de bağlı şirketin hakim şirkete iştirak etmesi suretiyle tersine yani aşağıdan yukarıya doğru da gerçekleşebilir. Bu durumda

¹³³⁶ Bozkurt, s. 638.

¹³³⁷ Kayıhan, s. 108.

¹³³⁸ Kayıhan, s. 107, 108.

¹³³⁹ Karahan/Giray, s. 131.

¹³⁴⁰ Dinç, Gerekçe, s. 276.

¹³⁴¹ Bozkurt, s. 636.

¹³⁴² Dinç, Gerekçe, s. 276.

¹³⁴³ Kayıhan, s. 107.

karşılıklı iştirak ilişkisi söz konusu olur.¹³⁴⁴ Bununla beraber iki şirketin birbirlerine karşılıklı olarak iştirak etmesi şirketler arasında doğrudan bir hakimiyet ilişkisinin bulunduğu anlamına gelmemektedir. Şirketler arasında hakimiyet ilişkisinin bulunup bulunmadığının TTK. 197. maddede yer alan hükümler kapsamında değerlendirilmesi gerekir.¹³⁴⁵ Bununla beraber karşılıklı iştirak yalnızca sermaye şirketleri arasında gerçekleşebilir.¹³⁴⁶ TTK. 197. maddede sermaye şirketlerinin birbirlerinin payının en azından dörtte birine sahip olması halinde bunlar karşılıklı iştirak halindeki şirketler olarak ifade edilmiştir. Bu şirketlerden birisinin aynı zamanda diğerine hakim olması durumunda, diğer şirket bağlı şirket kabul edilir. Eğer karşılıklı iştirak halinde şirketlerin her birinin diğerine hakim olması durumunda ise her iki şirket de hakim ve bağlı şirket sayılır. TT. 197. madde düzenlemesinin amacı şirket sermayesinin sulandırılmasının, şirket bilançosunun gerçekliği konusunda ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesidir. Bu nedenle şirketlerin karşılıklı iştiraki geçerli kabul edilmekte ve fakat karşılıklı iştirakin hakimiyet veya karşılıklı hakimiyet ilişkisi tesis etmesi halinde, bu durumdaki şirketlerin hakim ve bağlı şirketlerin yükümlülüklerine tabi olacağı ifade edilmiştir.¹³⁴⁷

Karşılıklı iştirak hali söz konusu olduğunda TTK. 201. maddenin 1. fıkrasına göre bir sermaye şirketinin paylarını iktisap etmek suretiyle karşılıklı iştirak haline bilerek giren başka bir sermaye şirketi, iştirake konu paylardan kaynaklanan toplam oy haklarıyla diğer pay sahipliği haklarının yalnızca dörtte birini kullanma hakkına sahiptir. Bu durumda bedelsiz payları iktisap etme hakkı hariç olmak üzere pay sahipliğine ilişkin tüm haklar donar. Söz konusu olan paylar toplantı nisabında ve karar nisabında hesaplamaya dahil edilmez. Buradaki sınırlama sadece karşılıklı iştirak durumuna bilerek giren şirketin paylarının belirtilen kısmı için geçerli olup, sadece belirtilen kısma ait haklar donar. İki şirketin de karşılıklı olarak anlaşmak suretiyle karşılıklı iştirak haline girmeleri durumunda ise, sınırlama her iki şirket için de geçerli olacaktır.¹³⁴⁸

¹³⁴⁴ **Bozkurt**, s. 639. Karşılıklı iştirak halindeki şirketlerin birbirleri üzerinde hakimiyeti söz konusu değilse basit iştirak, birinin diğeri üzerinde hakimiyetinin bulunması halinde ise tek taraflı nitelikli iştirak söz konusu olur. İki şirketin de birbirlerine iştiraki hakimiyet kuracak düzeyde ise çift taraflı nitelikli iştirak durumundan söz edilir. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 632, 634.

¹³⁴⁵ **Karahan/Giray**, s. 158.

¹³⁴⁶ **Kayıhan**, s. 108.

¹³⁴⁷ **Dinç**, Gerekçe, s. 278.

¹³⁴⁸ **Karahan/Giray**, s. 158.

2. Bağlı Şirketlerle Olan Hukuki ve Ticari İlişkiler

TTK. 195. madde bağlamında bağlı şirket niteliği taşımayan şirketler bilgi alma hakkının kapsamı dışındadır.¹³⁴⁹ TTK.’nın 437. maddesinin 2. fıkrasında ifade edilen TTK.’nın “*Bağlı Şirketlerden Bilgi Alma*” madde başlıklı 200. maddesine göre hakim şirketin her pay sahibinin genel kurul toplantısında bağlı şirketlere ait finansal durumlar ile malvarlığı durumları ve hesap sonuçları hakkında bilgi talep etme hakkı vardır. Ayrıca hakim şirketin bağlı şirketleriyle olan ilişkileri, bağlı şirketlerin kendi aralarındaki ilişkileri, hakim ve bağlı şirketlerin pay sahipleriyle olan, yöneticileriyle olan ve bunların yakınlarıyla olan ilişkileri ve de bunların yapmış oldukları işlemler ile neticeleri de bilgi alma hakkının kapsamında yer alır. Bu noktada pay sahibine verilecek olan bilginin özenli, gerçeği olduğu gibi ve dürüst şekilde yansıtan hesap verme prensiplerine uygun ve doyurucu olması gerekir. TTK. 437. maddenin (lafzına ve) gerekçesine göre bağlı şirketler açısından bilgi alma hakkı, TTK. 200. madde ile sınırlıdır.¹³⁵⁰

TTK. 437. maddenin 2. fıkrası anlamında bilgi alma hakkı hakim şirketin bağlı şirketlerini de kapsar. Ana şirket ile kastedilen ise en üstte bulunan şirkettir.¹³⁵¹ TTK. 200. madde çerçevesinde pay sahibi ilk olarak bağlı şirketlerin finansal durumları ile malvarlığı durumları ve hesap sonuçlarıyla ilgili bilgi talep edebilir. Buradaki bilgi ise sadece “durumlar” a ve “hesap sonuçları” na ilişkindir. Hesap sonuçları ifadesi bağlı şirketlerin kar veya zarar durumuna ve bunun nedenlerine ilişkin olduğundan, bağlı şirketlerin işleriyle (yatırımları, günlük idare şekli ile işlemleri vs.) ilgili bilgi talep edilemez. Zira bağlı şirketin işleri, yatırımları ve faaliyetleri, yalnızca bağlı şirketlerin pay sahiplerini ilgilendirir. Bağlı şirketlerle ilgili bilgi talebinin genel resmi görüp anlamaya yönelik olması gerekir. Pay sahibi ikinci olarak ise şirketler topluluğu içindeki ilişkilerle, yani şirketler topluluğunu oluşturan şirketlerin ana

¹³⁴⁹ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 60.

¹³⁵⁰ **Dinç**, Gerekçe, s. 192.

¹³⁵¹ **Tekinalp**, Yeni, s. 218; **Tekinalp**, Sermaye, s. 375. Tekinalp, bunu TTK.’nın 200. maddesinde yer alan “hakim şirket” ifadesine ve madde gerekçesinde yer alan bağlı şirketlerle ilgili bilgi alma hakkının TTK. 200. madde çerçevesiyle sınırlandırılmasına dayandırmaktadır. Bkz.: **Tekinalp**, Yeni, s. 218; **Tekinalp**, Sermaye, s. 375. Karasu, TTK.’nın 437. maddesinin 2. fıkrasının sadece hakim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen TTK. 200. maddeye atıfta bulunmuş olmasının bağlı şirket pay sahibinin hakim şirket hakkında bilgi alma hakkı bulunmadığı sonucunu doğurmayacağını, bağlı şirketlerle ilgili bilgi alma hakkı ile genellikle şirketler topluluğundaki tüm pay sahiplerinin bilgi alma hakkının kastedildiğini, bu nedenle de hem hakim şirket pay sahibinin bağlı şirket hakkında, hem de bağlı şirket pay sahibinin hakim şirket hakkında bilgi alabileceği görüşündedir. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 86.

şirketle, birbirleriyle, pay sahipleriyle, yöneticilerle ve bunların yakınlarıyla olan ilişkileriyle ilgili olarak bilgi alma hakkına sahiptir.¹³⁵²

Bununla birlikte pay sahibine bu konularda durumun gerektirdiği şekilde aydınlatıcı ve içeriği önem arz eden bilgilerin verilmesi gerekir. Bu bağlamda yönetim kurulunun ayrıntılı bilgiler ve derine inen açıklamalar yapması gerekli değildir. Zira buradaki temel amaç pay sahibinin bağlı şirketin finansal durumuyla ilgili fikir sahibi olmasını sağlamaktır. Pay sahibi almış olduğu bilgi ile bağlı şirketin mali açıdan gerçek durumunu kavrayabilmeli, bağlı şirketten meşru olmayan şekilde faydalananların ya da kayırılanların olup olmadığı hakkında bilgi edinebilmeli ve bağlı şirketin kaynaklarının ne şekilde kullanıldığını öğrenebilmelidir. Pay sahibinin alacağı bilginin derinliğini ve sınırlarını bu amaç belirlemelidir. TTK. 200. maddede belirtilen sınırlar, verilecek bilginin baştan savma bir nitelikte olmasına neden olmamalıdır.¹³⁵³

TTK. 437. maddenin 2. fıkrası lafzından ve madde gerekçesinden bağlı şirketlerle ilgili olarak bilgi alma hakkının yalnızca hakim şirketin pay sahibine tanındığı anlaşılmaktadır. Buna karşın kanımızca pay sahibinin bilgi alma hakkını yalnızca hakim şirketin pay sahibine özgülemek bilgi alma hakkının amacına uygun düşmez. Zira özellikle bağlı şirketin bir anonim şirket olması halinde bağlı şirket pay sahibinin, şirketiyle hakim şirket arasındaki hakimiyet ilişkisine, topluluk ilişkisine ya da hakim şirkete ilişkin olarak bilgi talep edememesi TTK. 437. maddede düzenlenen bilgi alma hakkının ortadan kaldırılması anlamına gelir. Kaldı ki bağlı şirketin de hakim şirkette iştiraki bulunabilir. Diğer bir ifadeyle hakim şirketle bağlı şirket arasında karşılıklı iştirak durumu da söz konusu olabilir. Bu durumda bağlı şirket pay sahibinin bağlı şirketin iştirak ettiği hakim şirketle aradaki ilişki hakkında ve hakim şirketteki iştirakin durumu ve gidişatıyla ilgili bilgi talep edememesi kabul

¹³⁵² **Tekinalp**, Yeni, s. 218; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 61. Hakim şirketin pay sahibi konsolide finansal tablolarla ilgili olarak denetçilere soru sorabilir. Buna karşın hakim şirketin pay sahibinin bağlı şirketin denetçilerine soru sorma hakkı bulunmamakta olup, hakim şirketin yönetim kuruluna da bağlı şirketlerin denetimi hakkında soru sorma hakkı yoktur. Zira hakim şirketin yönetim kurulu üyelerinin bağlı şirketin denetçilerinin cevaplayabileceği sorular için pay sahibine cevap verilebilmesi mümkün değildir. Hakim şirketin pay sahibinin bağlı şirketin yöneticileri ile denetçilerinin genel kurul toplantısında bulunmasını talep etme hakkı da bulunmamaktadır. Pay sahibinin bağlı şirketle ilgili sorularını cevaplayacak olan üst şirket olan anonim şirkettir. Kademeli şirketler topluluğunda aradaki hakim şirketin ise böyle bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 59.

¹³⁵³ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 61.

edilebilir değildir. Bu nedenle bağlı şirketlerle ilgili bilgi alma hakkının bağlı şirketin pay sahibi tarafından kullanılabileceğinin kabulü gerekir.

Pay sahibi şirketin herhangi bir şirketler topluluğuna dahil olup olmadığını, eğer dahilse şirketle bağlı şirketler arasında topluluk ilişkisini oluşturan bağın niteliği ve şirketin topluluk içerisindeki konumu hakkında bilgi alma hakkına sahiptir.¹³⁵⁴ Bununla beraber şirketin bağlı şirketlerle olan hukuki ve ticari ilişkileri dışında kalan, bağlı şirketlerin kendi iç işleri kural olarak bilgi alma hakkının kapsamına girmez. Ancak bağlı şirketlerin iç işleri, şirket açısından objektif olarak önemli bir etkiye sahipse, bağlı şirketlerin işleri de şirket işleri olarak kabul edilerek bilgi alma hakkının kapsamında kabul edilmelidir.¹³⁵⁵ Ayrıca bir bağlı şirketin pay sahibi, bağlı şirketin toplulukta yer alan diğer şirketlerle arasındaki iş ilişkileri ile bu ilişkilerin sonucu olan kar ve malvarlığı transferleri hakkında ve ayrıca bağlı şirketin durumunu etkilediği ölçüde toplulukta yer alan ana şirket de dahil olmak üzere diğer şirketlerin iç durumları hakkında da bilgi talep edebilir.¹³⁵⁶

Bağlı şirketlerle ilgili olarak pay sahibinin bilgi alma hakkı bulunmasına karşın, inceleme hakkı bulunmamaktadır.¹³⁵⁷ Zira bilgi alma hakkından farklı olarak TTK. 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde inceleme hakkı yalnızca pay sahibi olunan şirket açısından mümkündür.¹³⁵⁸

G. Bilgi ve İnceleme İzni Verme

1. Bilgi Verme

TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde pay sahibine verilecek bilginin şekil ve içerik olarak belirli nitelikleri haiz olması gerekir. Aksi takdirde TTK. 437. maddeye

¹³⁵⁴ **Öztek**, s. 307. Aynı yönde bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 245, 246.

¹³⁵⁵ **Karasu**, Tasarı, s. 86. Pulaşlı, bağlı şirketlerle ilgili bilgi alma hakkının sınırı konusunda, diğer bir ifadeyle bağlı şirketlerle ilgili olarak bilgi vermekten kaçınılabilecek hallere ilişkin bir düzenleme bulunmadığını ifade etmekte, bu konuda Alman hukukundaki AktG. 131. maddenin 3. fıkrasında sayılan hallerin gereken şartların mevcut olması halinde ve uygun düştüğü ölçüde Türk hukukunda da uygulanabileceğini ifade etmektedir. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1493.

¹³⁵⁶ **Öztek**, s. 308. Bağlı şirket pay sahibi, bağlı şirketin yönetim kurulu üyelerinin topluluk içinde yer alan diğer şirketlerdeki görevleri hakkında da bilgi talep edebilir. Bkz.: **Öztek**, s. 308.

¹³⁵⁷ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 508; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 60; **Şener**, Teorik s. 519. Pay sahibinin bağlı şirketlerle ilgili inceleme hakkının olmaması, TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında öngörülen dava açma hakkının da kapsamını daraltmaktadır. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 61.

¹³⁵⁸ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 508.

uygun şekilde bilgi alma talebi karşılanmış olmaz. Pay sahibine bilgi vermede öncelikli olarak TTK. 357. maddede düzenlenen eşit işlem ilkesi önem arz etmektedir. Zira bazı pay sahipleri sahip oldukları payın büyüklüğü ya da şirket yönetimi ile olan yakın ilişki gibi nedenlerle diğer pay sahiplerinin ulaşamadığı bilgileri ilk elden edinebilirler. Bu durum ise pay sahipleri arasındaki dengeyi bozduğundan eşit işlem ilkesine aykırılık teşkil eder.¹³⁵⁹ Bu nedenle bilgi, pay sahibine eşit işlem ilkesi çerçevesinde verilir. Şirketteki büyük pay sahiplerinin herhangi bir ayrıcalığı bulunmaz.¹³⁶⁰ Ayrıca bazı pay sahiplerine eşit işlem ilkesine aykırı şekilde ayrıcalıklı davranılmaz, bazı pay sahipleri kayrılmaz. Eşit işlem ilkesiyle ilgili olarak TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında özel bir hal öngörülmüş ve pay sahiplerinden birisine pay sahibi sıfatıyla genel kurul toplantısı dışında bir bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibi tarafından talepte bulunulduğu takdirde aynı bilginin genel kurul toplantısında aynı kapsamda ve detayda verileceği, şirket sırrı veya şirket menfaatleri gerekçe gösterilerek bilgi vermekten imtina edilemeyeceği ifade edilmiştir.

TTK. 437. maddenin 2. fıkrası uyarınca pay sahibine verilecek olan bilginin hesap verme ve dürüstlük ilkeleri açısından özenli ve gerçeğe uygun olması şarttır. Hesap verme ilkesine uygun şekilde bilgi verme, hesap verme pozisyonunda bulunan kişinin hesap vermekle sorumlu olduğu kişiye içerikli, kapsamlı ve belgeye dayanan şekilde hesap vermesi diğer bir ifadeyle bilgi vermesi anlamına gelir.¹³⁶¹ Hesap verme ilkesiyle amaçlanan yalnızca aydınlatmak ya da fikir sahibi yapmak için bilgi vermek değil, aynı zamanda denetlemeye imkan sağlayacak rakamların, olguların ve neticelerin açıklanmasıdır.¹³⁶² Bilgi vermenin özenli olması; baştan savma nitelikte olmayan, soruyla ilgisiz konuları içermeyen, pay sahibinin sorusunu karşılayan nitelikte bilgi verme anlamına gelir. Bilgi vermenin gerçeğe uygun olması ise pay sahibine gerçek durumu olduğu gibi yansıtan, yalan, yanlış ve aldatıcı olmayan şekilde bilgi verilmesidir.¹³⁶³ Bilginin tam ve gerçek olması gerekir.¹³⁶⁴

¹³⁵⁹ **Tekinalp**, Sermaye, s. 376.

¹³⁶⁰ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 58

¹³⁶¹ **Dinç**, Gerekçe, s. 459. Tekinalp, hesap verme ilkesinin ibra kavramı ile yakından ilgili olduğunu, bu nedenle de hesap verme ilkesinin, ibra kavramı kapsamında ve TMK. 2. madde çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini belirttikten sonra, hesap verme kavramını; görevlerinin gereği olarak hesap verme yükümlülüğü olan kişilerin, görevlerini kanuna ve şirket esas sözleşmesine uygun olarak gerektiği şekilde ve sorumluluk bilinci içerisinde yerine getirdiklerini ve ibra edilmeyi hak ettiklerini ortaya koyacak şekilde açıklama yapması olarak ifade etmiştir. **Tekinalp**, Yeni, s. 218.

¹³⁶² **Dinç**, Gerekçe, s. 281.

¹³⁶³ **Dinç**, Gerekçe, s. 459.

Bilgi verme kapsamında, talep edilen bilgiye ilişkin önemli sayılabilecek her hususun pay sahibine bildirilmesi gerekir.¹³⁶⁵ Bu anlamda bilgiyle gerçek durumun eksiksiz şekilde anlatılması, önemli hiçbir konunun atlanmaması, olumsuz hallerin olumlu gibi gösterilmemesi gerekir.¹³⁶⁶ Bu çerçevede TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında pay sahibine verilecek bilginin kaliteli olması gerektiği öngörülmüştür.¹³⁶⁷ Bilginin taşınması gereken bu nitelikler bağlı şirketlerle ilgili olarak verilecek bilgi için de geçerlidir.¹³⁶⁸ Pay sahibine hesap verme ve dürüstlük ilkeleri açısından özenli ve gerçeğe uygun bilgi verme zorunluluğu hem şekli olarak hem de içerik olarak geçerlidir.¹³⁶⁹

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında bilginin genel kurul toplantısında ne şekilde verileceğine dair bir hüküm yer almamaktadır. Bununla beraber bilgi talebi genel kurul toplantısında sözlü olarak ileri sürüleceğinden, pay sahibine verilecek bilgi de kural olarak sözlü şekilde verilir. Bununla beraber gerektiği takdirde yazılı olarak da verilmesi mümkündür.¹³⁷⁰ Madde gerekçesinde de bilginin sözlü olarak verileceği bununla beraber sözlü olarak verilen bilginin yazı ile güçlendirilebileceği ifade edilmiştir.¹³⁷¹ Bu çerçevede bilgi şirket yönetim kurulu ve denetçiler tarafından sözlü veya yazılı olarak verilebileceği gibi, pay sahibinin de bilginin yazılı şekilde verilmesini talep edebilmesi gerekir.¹³⁷²

Bilginin genel kurul toplantısında sözlü olarak verilmesi bağlamında yönetim kurulunun veya denetçilerin pay sahibinin sorusunu sözlü olarak cevaplandırması gerekir. Karasu, talep edilen bilginin daha iyi şekilde verilebileceği hallerde, pay sahibinin bilgi talebinin birtakım şirket belgelerinin okunması ya da incelenmesi şeklinde de karşılanabileceği görüşündedir.¹³⁷³ Kanımızca Karasu' nun bu görüşü temelde isabetli olmakla birlikte eksiktir. Pay sahibine bilgi vermenin birtakım belgeleri göstermek suretiyle daha uygun olacağı kanaatinin oluşması durumunda, pay sahibine okunmak veya incelenmek üzere bir belgenin sunulması mümkündür.

¹³⁶⁴ Baştuğ/Göksoy, s. 54; Tekinalp, Yeni, s. 219; Tekinalp, Sermaye, s. 376.

¹³⁶⁵ Kaya, Bilgi Alma, s. 288; Baştuğ/Göksoy, s. 54.

¹³⁶⁶ Baştuğ/Göksoy, s. 54.

¹³⁶⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 55.

¹³⁶⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 61.

¹³⁶⁹ Karahan/Bozgeyik, s. 665.

¹³⁷⁰ Bilge, s. 438; Dinç, Gerekçe, s. 459.

¹³⁷¹ Dinç, Gerekçe, s. 459.

¹³⁷² Atalay, s. 60.

¹³⁷³ Karasu, Tasarı, s. 83.

Zira bazı durumlarda pay sahibine sözlü açıklama yapmak yerine talep edilen bilgiyi içeren bir belgeyi göstermek daha etkili olabilir. Bu durum özellikle bilgi talebinin sayılara, detaylı verilere veya birtakım şekil, şema vb. bilgilere ilişkin olması halinde söz konusu olur. Ancak eşit işlem ilkesi çerçevesinde genel kurula katılan tüm pay sahiplerinin de bu bilgiye erişebilmesini temin etmek gerekir. Bunun için belgenin genel kurul toplantısına katılan diğer pay sahiplerinin de görebileceği şekilde okunmak veya incelenmek üzere bir yere asılması veya elden ele dolaştırılması gerekir.

Yönetim kurulu, yönetim yetkisinin diğer üyelere ya da üçüncü kişilere kısmen ya da tamamen devrine ilişkin TTK. 367. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde düzenleyeceği şirketin yönetim organizasyonuna ilişkin iç yönerge hakkında pay sahiplerini talepleri üzerine yazılı olarak bilgilendirmekle yükümlüdür.¹³⁷⁴ Esasında şirket yönetim kurulunun kendisi tarafından düzenlenen iç yönergeyi pay sahiplerine duyurma zorunluluğu yoktur. Bununla birlikte yönetim kurulu tarafından çıkartılmış iç yönerge de TTK. 367. madde gereği pay sahibinin bilgi alma hakkı kapsamında yer alır.¹³⁷⁵ İç yönergeyle ilgili olarak bilgi alma hakkı iç yönergenin incelenmesi ya da bir örneğinin alınması hakkını içermez.¹³⁷⁶ İç yönerge hakkında bilgilendirme TTK. 367. maddenin 1. fıkrasının 3. cümlesine göre yazılı olarak ve pay sahibinin talebine göre yapılır.¹³⁷⁷ Bu noktada pay sahibinin menfaatinin gerektirdiği hususlarla sınırlı olmak üzere pay sahibine bilgi verilmesi gerekir.¹³⁷⁸ Bununla beraber TTK. 437. maddenin 3. fıkrası uyarınca şirket sırları ya da şirketin menfaatleri söz konusu olduğunda iç yönerge hakkındaki bilgi talebinin reddedilmesi mümkündür.¹³⁷⁹

¹³⁷⁴ İç yönerge hakkında bilgilendirmeye ilişkin hüküm iç yönergenin tescil ve ilanının bazı açılardan sakıncalı olması nedeniyle tescil ve ilanın yerine geçmektedir. Zira şirket görevlilerinin kişisel bilgilerinin yer aldığı teşkilat şeması şirket sırrı kapsamında olup, açıklanmasının da şeffaflık anlamında bir önemi yoktur. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 251. Tekinalp' e göre iç yönergeyle ilgili bilgi verilmemesi veya hatalı bilgi verilmesi halinde sözleşmeye aykırılık nedeniyle tazminat davası açılabilir. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 252.

¹³⁷⁵ **Kortunay**, s. 90.

¹³⁷⁶ **Kortunay**, s. 91; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 608.

¹³⁷⁷ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 609.

¹³⁷⁸ **Kortunay**, s. 91. Bazı durumlarda şirket organizasyonunu düzenleyen iç yönergede belirtilen durumla fiili organizasyon arasında, iç yönergenin güncellenmemesi nedeniyle farklılık ortaya çıkabilir. Bu nedenle de pay sahibine de iç yönergeyle ilgili yanlış bilgi verilmesi söz konusu olabilir. Bunun önüne geçmek amacıyla pay sahibine hem iç yönergede belirtilen hem de filli durumdaki organizasyon hakkında bilgi verilmesi tavsiye edilir. Bkz.: **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 609.

¹³⁷⁹ **Kortunay**, s. 91. Kırca, pay sahibinin TTK. 367. maddede yer alan iç yönergeyle ilgili bilgi alma hakkının tek sınırının TMK. 2. madde çerçevesinde hakkın kötüye kullanılması yasağı olduğunu ve ayrıca iç yönergeyle ilgili olarak pay sahibinin bilgi talebinin reddedilmesi ya da gereği gibi ifa

Genel kurul toplantısında birden fazla pay sahibinin aynı konuyla ilgili olarak aynı kapsamda bilgi talep etmesi halinde bilgi talep eden tüm pay sahiplerinin bilgi alabileceği şekilde sözlü olarak bir defa verilmesi yeterlidir. Buna karşın pay sahibi tarafından talep edilen bilginin birtakım belgelerin de sunulmasını gerektirecek nitelikte olması halinde, bilgi talebi aynı konuyla ilgili dahi olsa bilgi talep eden diğer pay sahiplerinin de bilgi taleplerinin gereken şekilde karşılanması gerekir. Bu noktada bilginin genel kurul toplantısında veya genel kurul toplantısı dışında talep edilmiş olmasının bir önemi yoktur. Pay sahibinin bilgi talebi, talep edilen bilginin diğer bir pay sahibine genel kurul toplantısı dışında verildiği gerekçesiyle reddedilemez.¹³⁸⁰

TTK. 437. maddenin 2. fıkrası gereği bilgi, genel kurul toplantısında talep edilir ve talep edilen bilgi genel kurul toplantısında verilir. Tekinalp, bilgi vermenin kesinlikle ertelenemeyeceği görüşündedir. Tekinalp' e göre pay sahibi tarafından genel kurul toplantısındaki bilgiye ilişkin talep, toplantıdan sonra pay sahibine yazılı olarak bilgi verileceği gerekçesiyle ertelenemez. TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında pay sahibine tanınan bilginin temini için mahkemeye başvurma hakkı bilgi vermenin ertelenmesini kesin olarak engellemektedir. Zira bilgi yalnızca talep eden pay sahibini değil, aynı zamanda genel kurul toplantısına katılan tüm pay sahiplerini de ilgilendirir.¹³⁸¹ Buna karşın kanımızca genel kurul toplantısında karşılanamayan bilgi taleplerinin söz konusu olduğu istisnai hallerde, şirketin ve bilgi talep eden pay sahibiyle birlikte diğer tüm pay sahiplerinin de buna onay vermesi halinde, eşit işlem ilkesi gözetilerek tüm pay sahiplerinin de bilgilendirilmesi şartıyla, talep edilen bilginin genel kurul toplantısından sonra yazılı olarak verilmesi bilgi alma hakkının amacına uygun olacaktır. Bu sayede bilgi talebinin karşılanması ertelenen pay sahibinin dava yoluna gitmeden bilgiye ulaşması sağlanabilir.

edilmemesi halinde şirkete karşı HMK. 105. madde uyarınca eda davası açılabileceğini ifade etmektedir. Bkz.: **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 608, 609. Kanımızca iç yönergeyle ilgili bilgi talebi de TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi alma hakkı kapsamında yer almakta olup, TTK. 437. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde bilgi alma davasına konu edilebilir.

¹³⁸⁰ **Karahan/Bozgeyik**, s. 665.

¹³⁸¹ **Tekinalp**, Sermaye, s. 375. Karşılaştırma için bkz.: **Yurtbaşı**, s. 136.

2. İnceleme İzni Verme

TTK. 437. maddenin 4. fıkrası kapsamında pay sahibi sorusunu ilgilendiren kısımla sınırlı olmak üzere şirket ticari defter ve yazışmalarını incelemeyi talep edebilir. Pay sahibinin şirketin ticari defterlerini ve yazışmalarını inceleyebilmesi ancak genel kurul açık izni veya yönetim kurulunun bu konudaki kararıyla mümkündür.¹³⁸² Bu nedenle pay sahibinin şirket defterleriyle yazışmalarını dilediği zaman inceleme suretiyle bilgi alma hakkı bulunmamaktadır.¹³⁸³ Pay sahibi inceleme hakkı için genel kurulun açık iznini genel kurul toplantısında, yönetim kurulunun kararını ise genel kurul toplantısı dışında talep edebilir. Pay sahibine genel kurul toplantısında veya genel kurul toplantısı dışında izin verilmesi halinde pay sahibi inceleme hakkını kullanabilir. TTK. 497. maddenin 4. fıkrasında iznin alınması halinde inceleme hakkının pay sahibi tarafından ne zaman ve nerede kullanılması gerektiğine dair açık bir hüküm bulunmamaktadır.¹³⁸⁴

Bununla beraber inceleme hakkı konusunda izin alınması halinde pay sahipliğine ilişkin hakların genel kurul toplantısında kullanılır nitelikte olması nedeniyle inceleme hakkı da genel kurul toplantısında kullanılır.¹³⁸⁵ Ancak iznin yönetim kurulu tarafından da verilmesinin mümkün olması inceleme hakkının genel kurul toplantısı dışında da kullanılabileceği anlamına gelmektedir. Zira yönetim kuruluna izin yetkisi verilmesi, inceleme hakkının daha ziyade genel kurul toplantısı dışında

¹³⁸² Yönetim kuruluna incelemeye izin verme yetkisi yönetim kurulunun olasılıklara dayanan, haksız sorulara veya suçlamalara muhatap olmaması, genel kurul toplantılarının ve toplantı tutanaklarının uzamasını önlemek amacıyla tanınmıştır. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 378.

¹³⁸³ **Eriş**, Uygulamalı, s. 380.

¹³⁸⁴ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1506; **Karasu**, Tasarı, s. 83.

¹³⁸⁵ **Ocak**, s. 734, 735; **Karasu**, Tasarı, s. 83.

kullanılması halini ortaya çıkarmaktadır.¹³⁸⁶ Bu çerçevede inceleme hakkı hem genel kurul toplantısında hem toplantı dışında kullanılabilir.¹³⁸⁷

Tekinalp, TTK. 437. maddenin 4. fıkrasındaki şirkete ait ticari defterlerin ve yazışmaların pay sahibinin sorusuyla ilgili kısımlarının incelenebilmesi ifadesinden genel kurul toplantısında sorulmuş olan sorulara ilişkin bir inceleme hakkından söz edildiğinin anlaşıldığı, bu bağlamda inceleme hakkının kullanılabilmesi için de sorunun önce genel kurul toplantısında sorulmuş olması gerektiği görüşündedir.¹³⁸⁸ Buna karşın Bilgili/Demirkapı, TTK. 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde inceleme izni yönetim kurulu tarafından da verilebileceğinden, inceleme izni için önce konunun genel kurul toplantısında görüşülmesi veya pay sahibi tarafından genel kurul toplantısında soru sorulmuş olmasının bir ön şart olarak kabul edilmesinin doğru olmadığını, pay sahibinin yönetim kurulundan talepte bulunduktan sonra talebin reddi üzerine mahkemeye başvurabilmesi gerektiğini, aksinin kabulünün inceleme hakkını sınırlandıracağını ifade etmektedir.¹³⁸⁹

Kanımızca TTK. 437. maddenin 4. fıkrasındaki şirkete ait ticari defterlerin ve yazışmaların pay sahibinin sorusuyla ilgili kısımlarının incelenebilmesi ifadesinden, inceleme izninin muhakkak daha önce genel kurul toplantısında sorulmuş bir soruya ilişkin olması sonucu çıkarılmamalıdır. İnceleme izni verme konusunda genel kurulun yanında yönetim kurulu da yetkilendirilmiş olup, pay sahibinin genel kurul toplantısı dışında yönetim kurulundan inceleme talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu

¹³⁸⁶ **Öztek**, s. 313; **Ocak**, s. 734, 735. **Atalay**, s. 61. **Yurtbaşı**, s. 130. Yönetim kurulunun pay sahibine inceleme talebi için izin vermesi özellikle incelemeye hazır bulundurma süresi içerisinde bilgi alma hakkı yönünden pay sahibine ciddi bir kolaylık sağlar. Bkz.: **Ocak**, s. 735. **Öztek**, pay sahibinin inceleme talebinin ve buna ilişkin yönetim kurulu kararının genel kurul toplantısından önceki on beş günlük sürede gerçekleşebileceğini ve hatta pay sahibinin şirkete ait ticari defterlerle yazışmaları bu on beş günlük süre içerisinde inceleme talep etmesi halinde yönetim kurulunun şirket sırlarını ihlal etmemesi şartıyla izin vermesinin şart olduğu görüşündedir. Yazara göre bu sayede TTK. 437. maddenin 1. fıkrasına göre incelemeye sunulan belgelerde yer alan bilgiler pay sahibi tarafından daha iyi ve eşit işlem ilkesinin en az zedeleneceği şekilde değerlendirilme olanağına sahip olur. Yazar, doktrindeki inceleme hakkının genel kurul toplantısından önceki on beş günlük süre dışında da kabul edilmesi gerektiği görüşüne karşı çıkmış ve bunun pay sahipleri arasında eşitsizlik yaratmaya imkan vereceği gerekçesiyle reddedilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Bkz.: **Öztek**, s. 313.

¹³⁸⁷ **Pulaşlı**, İsviçre, s. 240; **Tekinalp**, Yeni, s. 219; **Tekinalp/Çamoğlu**, s. 211. Madde gerekçesinde de bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesinden bahsedilmektedir. Kanımızca madde gerekçesinden hareket edildiğinde de inceleme hakkının genel kurul toplantısı dışında da kullanılabileceği sonucuna ulaşmak mümkündür.

¹³⁸⁸ **Tekinalp**, Yeni, s. 219; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 58.

¹³⁸⁹ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 507.

nedenle pay sahibinin daha önce genel kurul toplantısında soru sormuş olmasının bir şart olarak kabul edilmesi inceleme hakkının ortadan kaldırılması anlamına gelir. Ayrıca inceleme hakkı bilgi alma hakkıyla aynı düzeyde ve ondan bağımsız bir haktır. İnceleme hakkının, bilgi alma hakkının daha önce genel kurul toplantısında kullanılmış olması şartına bağlanması inceleme hakkını bilgi alma hakkına bağlı bir hak haline getirecek, bu da inceleme hakkının bağımsız niteliğine aykırı olacaktır. TTK. 437. maddenin 4. fıkrasındaki “pay sahibinin sorusu” ifadesini pay sahibinin genel kurul toplantısındaki sorusu olarak değil, pay sahibinin inceleme talebi olarak anlamak gerekir.

Pay sahibine izin verilmesi halinde inceleme hakkının genel kurul toplantısında da genel kurul toplantısı dışında da kullanılması mümkündür. Pay sahibine genel kurul toplantısında izin verilmesi halinde eğer inceleme hakkının genel kurul toplantısında kullanılması mümkün değilse, inceleme hakkı genel kurul toplantısı dışında kullanılır. İnceleme hakkının kullanılması, inceleme talebinin ileri sürüldüğü ve oylamayla izin verildiği genel kurul toplantısında her zaman mümkün olmayabilir. Zira şirkete ait defterlerin ve yazışmaların pay sahibi tarafından incelenecek kısımlarının incelemeye hazırlanması kapsam itibarıyla zaman alabilir. Bu durum genel kurul toplantısına katılan diğer pay sahiplerinin bilgi alma haklarını ihlal edebileceği gibi genel kurul toplantısının insicamını bozarak öngörülen sürede tamamlanamamasına da yol açabilir. Bu durumda pay sahibinin genel kurul toplantısı dışında inceleme hakkını kullanması gerekir. Buna karşın pay sahibinin inceleme talebi kapsam itibarıyla genel kurulun düzenini bozmayacak ve toplantıda hazır bulunan diğer pay sahiplerinin haklarını ihlal etmeyecek nitelikte ve de yönetim kurulunun toplantıya hazırlanma yükümlülüğü çerçevesinde hazır bulundurduğu belgelere ilişkinse inceleme hakkı genel kurul toplantısında da kullanılabilir.

TTK. 437. maddenin 4. fıkrası kapsamında verilecek inceleme izni bağlı şirketlere ait ticari defterlerin ve yazışmaların incelemesini kapsamaz. Pay sahibinin bağlı şirketlere ait defterleri ve yazışmaları inceleme hakkı yoktur.¹³⁹⁰ İnceleme talebine izin verilmesi halinde incelenmesine izin verilen belgeler sadece şirkete ait yerlerde incelenebilir.¹³⁹¹ Genel kurulun ya da yönetim kurulunun ticari defterlerin ve

¹³⁹⁰ Tekinalp, Sermaye, s. 378.

¹³⁹¹ Bilge, s. 439; Karasu, Tasarı, s. 84. Yurtbaşı, s. 131. Bazı durumlarda şirket dışında da incelenebilir. Örneğin; şirket faaliyetinin durmuş olması halinde şirket muhasebecisinde bulunan

yazışmaların orijinallerini veya örneklerini pay sahibine vermek suretiyle şirket dışında incelemeye sunmak gibi bir zorunluluğu yoktur.¹³⁹² Pay sahibinin inceleme izni aldığı belgeleri kendisine ait ev veya işyerine taşımak suretiyle inceleme hakkı bulunmamaktadır. Şirkete ait olmayan yerlerde bulunan belgeler için izin verilmesi halinde bulundukları yerde inceleme yapılabilir. Ayrıca pay sahibi inceleme hakkını kullanabilmesi için şirketten yardımcı eleman ya da fotokopi makinesi, büro malzemesi vb. materyal temin etmesini talep edemez. Buna karşın hakkın kullanılabilmesi için bunların temin edilmesinin şart olduğu hallerde bunların da şirket tarafından temin edilmesi gerekir. Örneğin; mikrofilm içeriğindeki kayıtların incelenmesi için yardımcı temin edilmesi vb.¹³⁹³

Gerek genel kurul gerekse yönetim kurulu ticari defterlerle yazışmaların pay sahibinin sorusunun ilgilendiren kısımlarının incelenmesi için izin verme konusunda tam bir serbestliğe sahip değildir. İnceleme talebiyle şirket sırlarının ifşa olacağı veya diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye gireceği görülürse inceleme izni vermekten imtina edilebilir. Ancak inceleme talebinin keyfi şekilde şirket sırları ileri sürülerek reddedilmesi de mümkün değildir. Her olay kendi şartları içinde değerlendirilerek talebe ilişkin karar alınır.¹³⁹⁴ Yine genel kurul ve yönetim kurulunun inceleme izni konusunda eşit işlem ilkesini ve bilgi alma hakkının kötüye kullanılması yasağını da göz önüne alması gerekir. Bununla beraber daha önce bilgi alma hakkı kullanıldığı veya öncelikle bilgi alma hakkının kullanılması gerektiği gerekçesiyle inceleme talebinin reddi mümkün değildir.¹³⁹⁵ Genel kurulun veya yönetim kurulunun inceleme izni vermesi halinde incelemenin ne şekilde yapılacağını kanuni sınırlar

belgelerde söz konusu olduğu gibi. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 11.04.2005 tarihli 2005/6897E. ve 2005/3537K. sayılı kararında şirketin faaliyetinin durmuş olması halinde ticari defterler ile diğer belgelerin muhasebecide bulunmasının hukuka aykırı bir durum yaratmadığı, bu durumda inceleme hakkının mutlaka şirket merkezinde kullanılmasının şart olmadığı ifade edilmiştir. Bkz.: **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2260.

¹³⁹² **Karasu**, Tasarı, s. 84.

¹³⁹³ **Bilge**, s. 439.

¹³⁹⁴ **Ansay**, s. 251, 252. Pay sahibine inceleme izni verilmesi konusunda ticari defterlerin ve yazışmaların incelenmesine karar vermek ya da sözlü bilgi vermek konusunda bir takdir hakkı bulunmamaktadır. Bkz.: **Baştuğ/Göksoy**, s. 58. Özetle e göre genel kurul veya yönetim kurulu pay sahibinin inceleme talebini herhangi bir gerekçe göstermeden reddedebilir. Bu durumda inceleme talebinin şirket sırları gerekçesiyle reddedildiğinin kabul edilmesi gerekir. Bkz.: **Öztek**, s. 314. Kanımızca bu görüş isabetli değildir. Zira bu durumda olası bir dava sürecinde şirketin inceleme talebini neye dayanarak reddettiğini ispatlaması gerekecektir.

¹³⁹⁵ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 291, 292. Şirketin inceleme talep edilen defterlerle yazışmaların muhasebecide tutulduğunu ve kendisinde bulunmadığını savunarak bunları incelemekten kaçınması da mümkün değildir. Ayrıca tüm bu kayıtların düzenli olarak tutulması sorumluluğu da kimin tarafından tutulduğunun bir önemi olmaksızın her zaman şirkete aittir. Bkz.: **Baştuğ/Göksoy**, s. 56, 57.

içinde kalmak suretiyle takdir etme yetkisi vardır. Bu çerçevede örneğin; pay sahibine ticari defterlerin veya yazışmaların ilgili kısımlarının onaylanmış suretlerini verme yoluna gidilebilir.¹³⁹⁶

Pay sahibinin genel kurul toplantısındaki inceleme talebine genel kurul toplantısında izin verilmesi halinde uygulamada inceleme hakkı şu şekilde kullanılabilir; Genel kurul toplantısının şirket merkezinde gerçekleştirilmesi halinde, pay sahibinin inceleme talebinin saatinin uygun bir saat olması ve incelemeye konu defterlerle yazışmaların getirilmeye müsait olması gibi şartlar göz önüne alındığında genel kurulun da uygun görmesi halinde, incelenecek defter ve yazışmaların toplantı salonuna getirilmesine ve bunların orada pay sahibi tarafından incelenmesine izin verilebilir. İncelemeye konu defterler ve yazışmalar toplantı salonuna getirilmesi için toplantıya makul bir süre ara verilebilir veya bu esnada sonraki gündem maddesine geçilebilir. İncelemeye konu defterler ve yazışmalar toplantı salonuna getirilip pay sahibi tarafından incelendikten sonra önceki gündem maddesine geçilerek müzakerelere devam edilebilir. Bununla birlikte incelemeye konu defter ve yazışmaların toplantı salonuna getirilmesi ve pay sahibinin bunları incelemesi için toplantıya verilecek aranın süresi duruma uygun şekilde toplantı başkanı tarafından oylama yapılmaksızın belirlenir.¹³⁹⁷ Toplantıya verilen arada pay sahibinin incelemeye konu defter ve yazışmaları incelemesi tamamlanamayacaksa genel kurul, toplantıdan sonrası için (genel kurul, yönetim kurulu veya taraflarca ortak şekilde) belirlenen yerde ve tarihte ilgili defterlerin ve yazışmaların pay sahibinin sorusuyla ilgili kısımlarının pay sahibi tarafından incelenmesine karar verebilir.¹³⁹⁸

Bununla beraber genel kurul toplantısının incelemeye konu defterlerin ve yazışmaların getirilmesi için başka bir güne ertelenmesi kararı verilemez. Zira bu durum toplantıda yapılacak görüşmeleri ve oylamaları başka bir zamana erteleme

¹³⁹⁶ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 296, 297.

¹³⁹⁷ Bu noktada her ne kadar genel kurul toplantısı için bir kanuni süre öngörülmemişse de 3 ila 5 saatlik bir ara makul kabul edilmeyecektir. Bu durumda diğer pay sahipleri genel kurul kararının iptali yoluna başvurabilir. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 378.

¹³⁹⁸ **Tekinalp**, Sermaye, s. 377, 378. Sonradan ortaya çıkabilecek olası ihtilaflardan kaçınmak adına toplantı sonrasında yapılacak incelemeye ilişkin kararda incelemenin yapılacağı günün, incelemenin süresinin ve ilgili kısımları gösterecek şekilde konusunun, incelenecek belgelerin isimlerinin, kaç uzmanın inceleyebileceğinin, pay sahibinin sorularını cevaplamakla görevlendirilecek şirket çalışanlarının, incelemenin tutanağa bağlanıp bağlanmayacağının açıkça belirtilmesi tavsiye edilmektedir. Bununla beraber genel kurul hakkın kullanılması şekline ilişkin birtakım esaslar belirleyip, diğer ayrıntıları yönetim kuruluna da bırakabilir. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 378, 379.

yolunu açarak genel kurul toplantısının bütünlüğünü bozar. Ayrıca genel kurul toplantısının şirket merkezi dışında bir yerde gerçekleştirilmesi halinde inceleme talep eden pay sahibinin toplantı devam ederken şirkete giderek belgeleri incelemesine de karar verilemez. Yine genel kurulun inceleme hakkının ileride yapılacak olan ilk genel kurul toplantısında kullanılmasına izin verme yetkisi de bulunmamaktadır.¹³⁹⁹

3. Şirketin İnternet Sitesi

Pay sahibine bilgi verme kapsamında bir kısım bilgilerin şirketin internet sitesi aracılığıyla da pay sahiplerinin bilgisine sunulması mümkündür.¹⁴⁰⁰ Bununla ilgili olarak TTK. 1524. maddenin 1. fıkrasında; denetime tabi sermaye şirketleri ile sınırlı olmak üzere şirketlerin, kuruluş tarihlerinden itibaren üç ay içerisinde internet sitesi açması ve sitenin bir bölümünü de kanun tarafından öngörülen ilanların yayınlanması için özgülemesi gerektiği ifade edilmiştir. TTK. 1524. maddenin 5. fıkrasına göre ise; diğer kanun veya idari düzenlemelerde başka bir süre öngörülmemişse, sitede yayınlanan içerik en az altı ay süreyle yayında kalır.

Ayrıca internet sitesinde yayınlanması gereken içerikle ilgili usul ve esasların belirlenmesi amacıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik (İSDY.) yayınlanmıştır. İSDY.' nin 6. maddesinin 1. fıkrasına göre sitede yayınlanacak bir kısım içeriklerin sürekli, bir kısım içeriklerinse en az altı ay süreyle yayınlanma zorunluluğu bulunmaktadır. İSDY.' nin 6. maddesinin 2. fıkrasına göre ise sürekli yayınlanması gereken içerikte herhangi bir değişiklik olduğu takdirde yeni durumun, değişikliğin meydana geldiği tarihte sitede yayınlanması gerekir.

Şirketin internet sitesinde sürekli olarak veya en az altı ay süreyle yayınlanacak içerik sayesinde pay sahibinin bilgi alması mümkündür. Bu çerçevede pay sahibinin İSDY.' nin 6. maddesinin 1. fıkrasına göre sitede sürekli olarak yayınlanması gereken; şirketin MERSİS numarası, ticaret ünvanı, merkezi, taahhüt edilen ve

¹³⁹⁹ Tekinalp, Sermaye, s. 377, 378.

¹⁴⁰⁰ TTK. 1524. maddede düzenlenen şirketin internet sitesine erişim hakkının pay sahibinin bilgi alma hakkının özel bir görünümü olduğu görüşü için bkz.: Bkz.: Mete Özgür Falcıoğlu, "Anonim Şirketlerin İnternet Sitesi Açma Yükümlülüğü ve Aykırılığın Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü Bakımından Etkisi" Legal Hukuk Dergisi Cilt: 14 Sayı: 159 Volume: 14 Yılı: 2016, s. 1314.

ödenen sermaye miktarı, yönetim kurulu başkan ve üyelerinin adları ve soyadları; bir tüzel kişinin yönetim kurulu üyesi olması halinde tüzel kişiyle beraber tüzel kişi adına tüzel kişi tarafından belirlenen gerçek kişinin tescil ve ilan edildiğine dair açıklama, seçilen tüzel kişinin MERSİS numarası, ticaret ünvanı, merkezi ve tüzel kişiyle beraber tescil edilen kişinin adı ve soyadı; seçilen denetçinin adı ve soyadı ya da ünvanı, yerleşim yeri ya da merkezi, eğer varsa şubesi hakkında siteye her zaman erişerek bilgi alması mümkündür.

Ayrıca pay sahibi İSDY.'nin 6. maddesinin 3. fıkrasına göre en az altı ay sitede yayınlanması gereken; şirketin birleşmesi, bölünmesi ve tür değiştirmesiyle, genel kurul hakkındaki işlemlerle, yönetim kuruluyla ve faaliyetleriyle, şirket sermayesinin artırımı ve azaltılmasıyla, sermaye taahhütlerinin yerine getirilip getirilmediğiyle, şirketler topluluğuyla, şirket esas sözleşmesi değişiklikleriyle ve pay sahiplerinin sayısı ve yönetim kurulu ve genel kurul toplantılarının elektronik ortamda yapılmasıyla ilgili içerikler sayesinde de bilgi alabilir. Bunların dışında pay sahibinin bilgilendirilmesi amacıyla başka belge ve bilgiler de şirket tarafından internet sitesinde yayınlanabilir. Bu anlamda sınırlı sayı ilkesi geçerli değildir.¹⁴⁰¹

İnternet sitesi aracılığıyla anılan bilgilerin şirket tarafından pay sahibine verilmesi mümkündür.¹⁴⁰² Buna karşın her ne kadar internet sitesinde pay sahibinin birçok bilgiye ulaşma imkanı bulunsa da bu durum, TTK. 437. anlamında bilgi alma ve inceleme hakkını ortadan kaldırmaz. Diğer bir ifadeyle pay sahibinin bilgi veya inceleme talebi, ilgili bilgi veya belgenin daha önce internet sitesinde yayınlandığı veya ilgili bilgi veya belgeye o sırada internet sitesinden ulaşılabileceği gerekçesiyle reddedilemez. Türk hukukunda Alman hukukundan farklı olarak bilginin internet sitesinde yayınlanmış olması bilgi vermekten kaçınma nedeni olarak düzenlenmemiştir.

Kanımızca internet sitesinde yayınlanan bilgilerin bilgi vermekten kaçınma nedeni olarak düzenlenmemesi isabetli olmuştur. Zira internet sitesinden bilgi yayınlamak hem şirket açısından hem de pay sahibi açısından riskli bir konudur. Sitede yer alacak bilgilerin hatalı olması, bunun düzeltilmesine kadar geçecek olan süre, bilginin yayınlanma zamanı, pay sahibinin hangi bilgiye hangi anda ulaştığının

¹⁴⁰¹ Bulut, s. 133-138.

¹⁴⁰² İnternet sitesini açma görevi yönetim kurulu tarafından yerine getirilir. Bkz.: Falcioğlu, s. 1307.

tespiti gibi nedenlerden kaynaklanan sorunların yanında şirketin internet altyapısı ve hizmet kalitesi, pay sahibinin internete ve internet sitesine erişim imkanı gibi birtakım sorunların da gündeme gelmesi muhtemeldir. Ayrıca internet yaygın olarak kullanılsa hatta cep telefonlarından bile her an erişilebilse de pay sahiplerinin sürekli şirketin internet sitesini takip etmesini beklemek mümkün değildir. Bunun ancak pay sahiplerine şirket tarafından düzenli olarak bildirim yapılmasıyla mümkün olduğu düşünülebilir. Fakat bu durum da her pay sahibinin kendisine yapılan bildirimleri takip edip etmediği, internet erişiminin olup olmadığı ya da internet erişiminin ne derece iyi olduğu gibi birtakım problemleri de beraberinde getirecektir. Bu bağlamda yeterli internet altyapısı oluşturulmadan, pay sahiplerinin internete erişim ve internetten bilgilenme konusundaki imkan ve kabiliyetleri belirli bir düzeye ulaşmadan internet sitesinde yayınlanan bilgiler gerekçe gösterilerek bilgi vermekten kaçınılması, pay sahibinin bilgi alma hakkının ortadan kaldırılması anlamına gelir.

H. Bilgi Alma Hakkının Sınırları

1. Genel

Pay sahibinin bilgi alma hakkı bireysel, bağımsız, vazgeçilemez ve müktesep bir hak olmakla beraber sınırsızca kullanılabilen bir hak değildir. Bilgi alma hakkının amacına uygun ve etkili olarak kullanılması sağlanırken diğer yandan şirket menfaatlerinin de korunması gerekir. Bu çerçevede TTK. 437. maddenin 3. fıkrasıyla pay sahibinin bilgi alma hakkına sınırlama getirilmiştir. Buna göre bilgi talebi sadece şirkete ait sırların açıklanacağı ya da korunması gerekli diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle reddedilebilir. Dolayısıyla bilgi alma hakkının sınırını şirket sırları ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri oluşturur.¹⁴⁰³ Kanun koyucu şirket sırları ve şirket menfaatleri sınırlarını koymak suretiyle pay sahibinin menfaati ile şirket menfaatinin çatışmasında şirket menfaatini üstün tutmuş, şirket menfaatinin ihlal edildiği noktada pay sahibine bilgi alma hakkı tanımamıştır.

Bununla beraber bilgi alma hakkının tek sınırı TTK. 437. maddenin 3. fıkrası hükmü değildir. Hakkın diğer sınırı ise TMK. 2. maddede düzenlenen dürüstlük kuralına

¹⁴⁰³ Pay sahibinin bilgi alma hakkı birey üstü bir üstün menfaat kavramıyla şirket sırları/menfaatleri ile sınırlandırılmıştır. Bu da aktif bilgi alma hakkının nispi müktesep hak niteliğinin kaynağını oluşturmaktadır. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 260. Hakkın sınırı olarak şirket menfaati kavramının çok esnek olduğu ve yorum güçlüğüne neden olacağı görüşü için bkz.: **Aytaç**, Avrupa, s. 123.

aykırılık, diğ er bir ifadeyle hakkın kötüye kullanılması yasağıdır. Zira TMK. 2. maddenin 2. fıkrasında bir hakkın açıkça kötüye kullanılması hukuk düzeni tarafından korunmayacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle pay sahibinin bilgi alma hakkını kötüye kullanması halinde bu durum TTK. 437. madde bağlamında korunmayacaktır. Pay sahibinin bilgi alma hakkını kötüye kullanması halinde bilgi talebi TTK. 437. madde çerçevesinde bir bilgi talebi olarak kabul edilmez ve bu nedenle de karşılanmaz. Ayrıca imkansızlık durumu da yine hakkın diğ er bir sınırını oluşturur. Bilginin verilmesi fiili veya hukuk herhangi bir nedenle imkansız hale gelmişse, imkansızlık nedeniyle bilgi alma hakkı ortadan kalkar.

Pay sahibinin bilgi talebinin genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesi şarttır. Bununla beraber pay sahibinin bilgi talebinin TTK. 437. maddenin 3. fıkrası çerçevesinde reddedilmesi halinde de bilgi talebinin reddedildiği veya pay sahibine verilen bilginin yeterli, tatmin edici olmadığı hususlarının da yine pay sahibi tarafından genel kurul toplantı tutanağına kaydettirilmelidir. Zira pay sahibi bilgi talebinin haksız şekilde reddedildiği ya da kendisine yetersiz bilgi verildiği kanaatindeyse mahkeme yoluna başvurma hakkına sahip olup, mahkemeye başvurduğunda da toplantı tutanağını delil olarak sunması kendisine ispat kolaylığı sağlayacaktır.¹⁴⁰⁴

2. Bilgi Vermekten Kaçınma

Pay sahibinin bilgi alma hakkını sınırlandıran TTK. 437. maddenin 3. fıkrası hükmüne göre pay sahibi tarafından talep edilen bilginin verilmesinin reddedilmesi yalnızca bilginin verilmesi halinde şirket sırlarının açıklanacağı ya da korunması gerekli olan şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle mümkündür.¹⁴⁰⁵ Anılan hükümle şirket açısından bilgi verme yükümlülüğü, pay sahibi açısından ise bilgi alma hakkı sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırma hem TTK. 437. maddenin 2.

¹⁴⁰⁴ **Atalay**, s. 60; **Pulaşlı**, şerh, s. 1499; **Oy/Oy**, s. 454.

¹⁴⁰⁵ Karasu, açıklanması durumunda şirket menfaatine zarar verebilecek olay ya da konular şirket sırrı kabul edildiğinden, şirket sırrının açıklanması halinde her halükarda şirket menfaati de zarara uğrayacağından iki farklı kavram yerine yalnızca ‘‘şirket menfaati’’ kavramının kullanılmasının daha uygun olduğu görüşündedir. Ayrıca yazar, şirket menfaatinin yalnızca şirket sırlarının ortaya çıkması nedeniyle değil başka nedenlerle de zarar görebileceğini ifade etmekte ve buna örnek olarak pay sahibinin yönetim kurulu üyelerine ya da denetçilere hakaret içeren sorularının, kişilerin ve şirketin itibarını zedelemesi nedeniyle şirket menfaatine zarar vermesini göstermektedir. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 91.

fıkrası gereği bilgi alma, hem de TTK. 437. maddenin 4. fıkrası gereği inceleme hakkı için geçerlidir.¹⁴⁰⁶

TTK. 437. maddenin 3. fıkrası hükmünün amacı bir yandan hakkın iyi niyetli olmayan pay sahipleri tarafından kötü niyetli şekilde kullanılmasının önü geçerek pay sahipleri arasındaki menfaat dengesini ve şirket sırlarıyla şirket menfaatlerini kötüniyetli pay sahiplerine ve rakiplere karşı korumak, diğer yandan da bilgi talebinin keyfi şekilde reddinin önüne geçmek ve şirket menfaati ile pay sahibinin bilgi alma menfaati arasındaki dengeyi korumaktır.¹⁴⁰⁷ Zira şirket genel kurul toplantısına iyiniyetli pay sahiplerinin yanında, kötü niyetli pay sahipleri veya şirketin rakipleri de katılabilir. Bunlar TTK. 437. maddede tanınan bilgi alma ve inceleme hakkını amacı dışında (sadece rekabet amacıyla vs.) başka amaçlarla da kullanmak isteyebilir.¹⁴⁰⁸ Her pay sahibi eşit işlem ilkesi çerçevesinde bilgi alma hakkını kullanabileceğinden, iyiniyetli pay sahipleri ile kötüniyetli pay sahipleri arasındaki menfaat dengesini korumak amacıyla bilgi alma hakkının bu şekilde sınırlandırılması öngörülmüştür.¹⁴⁰⁹ Bilgi alma hakkının genel olarak kabul gören sınırı şirket sırrı bağlamında şirket menfaatidir.¹⁴¹⁰ Bu çerçevede şirket sırları değerlendirilirken şirket menfaati kavramının dikkate alınması gerekir.¹⁴¹¹ Diğer bir ifadeyle her iki sınırlama için ortak ölçüt şirket menfaatidir. Ancak bilgi alma hakkının sınırlarının tespiti için ortak kıstas olan şirket menfaati kavramı TTK. 437. maddede tanımlanmamıştır.¹⁴¹²

Şirket menfaati kavramını açıklamak için farklı teoriler ortaya atılmıştır. Kavramı açıklayan shareholder teorisi, stakeholder teorisi ve iki teoriyi uzlaştırmayı amaçlayan üçüncü bir teori bulunmaktadır.¹⁴¹³ Shareholder teorisine göre şirket

¹⁴⁰⁶ **Dinç**, Gerekçe, s. 459; **Bozkurt**, s. 413.

¹⁴⁰⁷ Şirket menfaatleri pay sahibinin bilgi alma hakkından önce gelmekte olup, şirketi tehlikeye düşürebilecek, şirket menfaatlerini zedeleyebilecek konularda bilgi alma hakkı feda edilmektedir. **Ocak**, bkz.: 731.

¹⁴⁰⁸ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 257; **Dinç**, Gerekçe, s. 459.

¹⁴⁰⁹ **Dinç**, Gerekçe, s. 459.

¹⁴¹⁰ **Dinç**, Gerekçe, s. 459; **Sulu**, s. 86.

¹⁴¹¹ **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2258.

¹⁴¹² Şirket menfaati kavramı özellikle iki noktada öne çıkan bir olgu olarak kabul edilmektedir. Bunların ilki şirket yönetim kurulunun özen ve sadakat yükümlüğünün yorumu, diğeri ise şirketler hukukunun aktörleri arasındaki menfaat dengesidir. Bkz.: **Mehmet Helvacı/Rifat Cankat**, ‘‘Karşılaştırmalı Hukukta Şirket Menfaati Kavramı’’, Prof. Dr. Sabih Arkan’ a Armağan (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019) s. 521.

¹⁴¹³ **Sulu**, s. 88. Helvacı/Cankat’ a göre şirket menfaati kavramı gelişmekte olmaktan öte henüz evrimini dahi tamamlamamış bir kavramdır. Başlangıçta dikkate alınması gerekli olan tek menfaat

menfaati pay sahibinin menfaatiyle paralel olup, şirketin menfaati ne yönde, pay sahiplerinin de o yöndedir.¹⁴¹⁴ Stakeholder teorisi ise şirketin menfaatinin sadece pay sahiplerinin menfaatiyle değil, aynı zamanda şirketle bağlantılı olan yöneticilerin, çalışanların, şirket alacaklılarının, tüketicilerin, devletin vs. kurumların da menfaatiyle paralel ve aynı yönde olduğunu ifade eder.¹⁴¹⁵ Buna karşın şirketin menfaatinin ne sadece pay sahipleri ne de diğer kişi ve kurumlarla aynı yönde gören üçüncü teoriye göre ise; şirket bunların tümünden bağımsız ve farklı bir tüzel kişiliği haiz olduğundan menfaati de bunlardan farklılaşabilir, hatta bazı durumlarda çatışabilir. Bu açıdan şirketin menfaati, kuruluş amacına uygun olarak şirketin değerini artıran işlemlerin yapılmasını gerektiren çıkarlardır. Bu bağlamda şirket menfaati kavramı; şirket esas sözleşmesinde düzenlenen amaç doğrultusunda, şirketle ilişkide bulunan çıkar gruplarıyla beraber, şirketin hukuki, iktisadi ve sosyal yaşamını sağlıklı olarak devam ettirebilmesi için sahip olması icap eden meşru menfaatlerin tamamı olarak tanımlanabilir.¹⁴¹⁶

Bilgi alma hakkının sınırını oluşturan şirket sırrı kavramı ile korunması gerekli şirket menfaatleri kavramı TTK. 437. maddenin 3. fıkrasında tanımlanmamıştır.¹⁴¹⁷ Şirket sırrı kavramı genel olarak; rakip şirketin bilmediği ve bilmemesi gereken, şirketin aleyhine kullanılabilecek, rakip şirketin elde etmek istediği veya isteyebileceği bilgi olarak kabul edilir. Korunması gereken şirket menfaatlerinin zarara uğraması kavramı ise genel olarak; şirketin işletmesinin veya bağlı şirketlerinin ya da müşteri portföyünün, dağıtım kanallarının ve ilişkilerinin zarara uğraması veya buna benzer pek de uzak kabul edilmeyecek tehlikenin varlığı olarak kabul edilir.¹⁴¹⁸ Genel bilgiler her ikisinin de kapsamına girmez.¹⁴¹⁹ Şirket sırları ve şirketin diğer menfaatleri söz konusu olduğunda bilgi talebi reddedilir. Bu kapsamda örneğin; şirketin iş ilişkilerinin bozulacak olması, kamunun tepkisini çekme veya düşmanlığını kazanma ya da maddi zarara uğrama gibi gerekçelerle bilgi talebi

sahibinin pay sahibi olduğu kabulü zaman içerisinde değişmiş, diğer menfaat sahipleri de bu noktada dikkate alınmaya başlanmıştır. Buna karşın diğer menfaat sahiplerinin pay sahipleri karşısındaki konumu halen çözümlenmiş değildir. Bkz.: **Helvacı/Cankat**, s. 547, 548.

¹⁴¹⁴ **Helvacı/Cankat**, s. 524, 525; **Sulu**, s. 88.

¹⁴¹⁵ **Helvacı/Cankat**, s. 541; **Sulu**, s. 88.

¹⁴¹⁶ **Sulu**, s. 88, 89. Karşılaştırma için bkz.: **Helvacı/Cankat**, s. 549.

¹⁴¹⁷ Madde gerekçesinde bunların tanımlanmamasının sebebi olarak dar ya da geniş bir tanımlama yaparak uygulamayı dondurmamak ya da genişletmemek gösterilmiştir. Bkz.: **Dinç**, Gerekçe, s. 459.

¹⁴¹⁸ **Dinç**, Gerekçe, s. 459; **Oy/Oy**, s. 454.

¹⁴¹⁹ **Tekinalp**, Sermaye, s. 380; **Tekinalp**, Yeni, s. 221; **Sulu**, s. 87. Şirketin genel işlerinin nispi ticari sır kapsamına girdiği görüşü için bkz.: **Pulaşlı**, Yeni Ticaret, s. 785.; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498.

reddedilebilir.¹⁴²⁰ Buna karşın örneğin; genel anlamda şirketin imajının olumsuz etkileneceği gibi afaki gerekçelerle pay sahibinin bilgi talebi reddedilemez.¹⁴²¹ Bilgi vermekten kaçınma hakkı istisnai ve dar kapsamlı bir hak olarak kabul edilmelidir.¹⁴²²

Şirket sırları ve korunması gereken şirket menfaatleri söz konusu olduğunda bilgi vermekten kaçınılabılır. Fakat bilgi vermekten kaçınma hakkı, pay sahibine gerçek olmayan bilgilerin verilmesi hakkını içermez.¹⁴²³ Bu nedenle yönetim kurulu veya denetçiler, şirket sırlarının veya diğer şirket menfaatlerinin korunması gerekçesiyle gerçek dışı bilgi veremezler. Şirket sırları ve şirketin diğer menfaatleri söz konusu olduğunda pay sahibine bilgi vermekten kaçınılabileceği kuralının tek istisnası ise TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesinde yer alan bir pay sahibine pay sahipliği sıfatıyla şirket genel kurul toplantısı dışında bilgi verilmiş olması halidir. Bu durumda talepte bulunan diğer pay sahiplerine de aynı bilgi verilmek zorunda olup, bilgi talebinin şirket sırrı kapsamında yer aldığı ya da şirketin diğer menfaatlerini tehlikeye atacağı gerekçesiyle reddedilmesi mümkün değildir.¹⁴²⁴ Pay sahibine TTK 437. maddenin 3. fıkrası uyarınca bilgi vermekten kaçınılması halinde pay sahibi bunu toplantı tutanağına kaydettirmelidir. Zira kendisine haksız yere bilgi verilmediğini düşünen pay sahibinin TTK. 437. maddenin 5. fıkrası kapsamında bilgi alma davası açma hakkı bulunmakta olup, genel kurul toplantı tutanağı mahkeme tarafından yapılacak yargılamada delil olarak kullanılır.¹⁴²⁵

a. Şirket Sırları

Her şirketin kendisine ait bir gizlilik alanı ve bu alanda sahip olduğu gizli bilgileri vardır.¹⁴²⁶ Şirketin, piyasadaki rekabet gücünü muhafaza edebilmesi, ekonomik olarak gelişebilmesi ve başarılı olabilmesi sahip olduğu iktisadi gizlilik alanını korumasına bağlıdır. Şirket sırları şirkete, piyasada yaşanan rekabette avantaj

¹⁴²⁰ Sulu, s. 88.

¹⁴²¹ Sulu, s. 88; Atalay, s. 59; Pulaşlı, Şerh, s. 1497. Kaya, Bilgi Alma, s. 269. Karşılaştırma için bkz.: Bilge, s. 445.

¹⁴²² Öztekin, s. 321; Atalay, s. 59; Pulaşlı, Şerh, s. 1497. Durgut/Kaplan, s. 140. Benzer şekilde bkz.: Şener, Teorik, s. 519. Şirket sırlarının geniş yorumlanmasına ilişkin görüş için bkz.: Sulu, s. 90.

¹⁴²³ Pulaşlı, Şerh, s. 1501.

¹⁴²⁴ TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesindeki düzenleme aynı zamanda bilgi alma hakkının sınırlandırılmasının sınırını ifade etmektedir. Bkz.: Atalay, s. 58.

¹⁴²⁵ Oy/Oy, s. 454; Atalay, s. 60; Pulaşlı, Şerh, s. 1499;

¹⁴²⁶ Sulu, s. 85; Karasu, Tasarı, s. 90; Kaya, Bilgi Alma, s. 256.

sağlayan, bunları piyasada ekonomik olarak değerlendirme imkanı tanıyan rekabet etme araçlarıdır. Bu nedenle de şirket tarafından gizli tutulması şirketin menfaati ve devamlılığı için şarttır.¹⁴²⁷ Pay sahibinin bilgi alma hakkı söz konusu olduğunda ise şirketin menfaati ile pay sahibinin menfaati arasında çatışma söz konusu olur. Pay sahibi açısından bilgiye ulaşma, şirket açısından ise gizli bilgileri koruma amacı mevcuttur. Şirketle rekabet etmeme yükümlülüğü bulunmayan anonim şirket pay sahibinin şirkete ait sırları öğrenmesi halinde bunları kendi lehine ve şirket aleyhine kullanması ihtimal dahilindedir.¹⁴²⁸ Zira şirket sırları şirketle rekabet halindeki bir pay sahibi için oldukça önemli olup, öğrenilmesi halinde büyük avantaj sağlar.¹⁴²⁹ Örneğin; şirketle rekabet halindeki bir pay sahibi, şirkete ait yeni bir ürün planlaması veya reklam fikrini doğrudan kendisine ait işletmede kullanabilir. Bu durum şirketin dezavantajlı duruma düşerek rekabet gücünü kaybetmesine neden olur.¹⁴³⁰ Bu noktada bilgi alma hakkının şirket sırları ile sınırlandırılması suretiyle menfaatlerin dengelenmesi gündeme gelir.

Şirkete ait sırlar, diğer bir ifadeyle gizli bilgiler TTK. 437. maddenin 3. fıkrası gereği bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını oluşturur. Bununla beraber şirket sırrının tanımının ne olduğu, hangi bilgileri içerdiği TTK. 437. maddede açıklanmamıştır.¹⁴³¹ TTK.' da yalnızca haksız rekabete ilişkin hükümlerde “üretim ve iş sırları” kavramı kullanılmıştır.¹⁴³² Alman hukukunda işletme veya iş sırrı kavramları kullanılmakta bu iki kavramı karşılayan ifade olarak şirket sırrı kavramı için işletmeyle ve

¹⁴²⁷ **Karasu**, Tasarı, s. 90.

¹⁴²⁸ Anonim şirketlerde pay sahibinin, şahıs şirketlerinin aksine sadakat yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu durum bilgi alma ve inceleme hakkına sınır konulmasına neden olmuştur. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 61.

¹⁴²⁹ Özellikle şirketin mal veya hizmetlerindeki fiyat indirimleri rekabet gücü açısından çok önemlidir. Rakip şirketlerin fiyat indirimlerinden önceden haberdar olması ve kendileri fiyat indirimi yapmak suretiyle avantajlı duruma geçmeleri durumunda şirketin rekabet etme şansı azalır. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 91.

¹⁴³⁰ **Karasu**, Tasarı, s. 90.

¹⁴³¹ Tekinalp, şirket sırrı kavramının TTK.' da tanımlanmamasının nedeni olarak “şirket sırrı” ve “ticaret sırrı” kavramlarının farklı yerlerde farklı varsayımlarla ilgili olarak kullanılması ve kavramın farklı anlayış ve yaklaşımlara göre değişen bir içeriği haiz olması olduğunu vurgulamakta, buna örnek olarak da ticaret ve şirketler hukukunda bu kavramın daha önceki dönemlere nazaran çok daha daraldığını ifade etmektedir. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 62.

¹⁴³² **Sulu**, s. 10; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 62. TTK. 55. maddenin 1. fıkrasının d bendinde “*üretim ve iş sırlarını hukuka aykırı olarak ifşa etmek*” dürüstlüğü aykırı bir fiil olarak haksız rekabet hali olarak sayılmıştır. Haksız rekabet çerçevesinde sır (eski TTK. 57. maddede yer alan imalat ve ticaret sırları) kavramı; başkaları tarafından bilinmeyen, işletme sahibinin saklı tutmak istediği ve saklı tutmakta rekabet açısından iktisadi menfaatinin olduğu, işletmeyle, işletme faaliyetiyle, üretimle ve ticari konularla ilgili gerçeğe dayanan bilgiler olarak tanımlanmakta ve iş ve işletme sırlarını, teknik sırları, üretim sırlarını ve sınai ve ticari sırları kapsamaktadır. Bkz.: **Aytaç**, Anonim, s. 186, 187.

işletmenin idaresiyle bağlantılı olan, yalnızca sınırlı sayıda kişinin bildiği, aleni olmayan ve şirketin önemli organlarının iradesine göre gizli tutulması gereken her bilgi şeklinde bir tanımlama yapılmıştır.¹⁴³³ Türk hukukunda ise kavramı ifade etmek için ticari sır, iş sırrı, şirket sırrı gibi farklı terimler kullanılmaktadır.¹⁴³⁴

Ticari sır kavramı;¹⁴³⁵ dağıtım ve pazarlama ağını, müşteri iletişim bilgilerini, fatura içeriklerini, banka hesapları ile bu hesaplarda bulunan meblağları, alınan krediler ile bu kredilerin özelliklerini, kredi temin edenleri ve marka, patent ve tasarım lisanslarıyla ilgili bilgileri kapsar. Bunların yanında; tedarik kaynakları ile tedarikçi bilgileri, yatırım alanları, işbirliği yapılacaklar, yeni ürün ve hizmetlere ilişkin bilgiler, fikri mülkiyet hakları ile teknoloji transferleri de yine ticari sır kapsamındadır.¹⁴³⁶ Bu çerçevede genel olarak ticari sır; bağımsız bir iktisadi değere sahip olan ya da iktisadi faaliyetlerde sahibine rekabet avantajı veren, yalnızca sınırlı bir çevre tarafından bilinen ve gizli kalması sahibinin menfaatine olan her türlü bilgi olarak tanımlanmaktadır.¹⁴³⁷ İş sırrı, yapılan işe ve işyerine ilişkin üçüncü kişilerin bilmediği kamuya mal olmadığı gibi aleni de olmayan sadece işyerinde çalışanların bildiği, sahibinin gizli tutulmasında menfaatinin bulunduğu kolaylıkla öğrenilemeyen her türlü bilgi olarak tanımlanır.¹⁴³⁸ Şirket sırrı ise genel olarak şirketin rekabet

¹⁴³³ Grage, s. 82, 83; Wachter, s. 1753, 1754.

¹⁴³⁴ Ticari sır, iş sırrı ve şirket sırrı kavramlarının tanımlamaları ve farklılıklarıyla ilgili detaylı bilgi için bkz.: Sulu, s. 10 vd.

¹⁴³⁵ Ticari sır kavramı TTK.' da tanımlanmamakla beraber "Ticari Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı" nda oldukça kapsamlı şekilde tanımlanmıştır. Tasarının 2. maddesinin 1. fıkrasının a bendine göre; bir ticari işletmenin ya da şirketin faaliyet alanıyla ilgili sadece belirli sayıda mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen, elde edilebilen, bilhassa rakiplerince öğrenilmesi halinde zarar görme olasılığı bulunan ve üçüncü kişilere ve kamuya açıklanmaması gerekli olan, işletmenin ve şirketin iktisadi hayattaki başarısı ile verimliliği açısından önemli olan; iç kuruluş yapısı ile organizasyonu, finansal, iktisadi, kredi ve nakit durumu, AR-GE çalışmaları, faaliyet stratejisi, hammadde kaynakları, imalata ilişkin teknik özellikleri, fiyat politikaları, pazarlama taktik ve masrafları, pazar payları, toptancı ve perakendeci müşteri potansiyeli ile ağırları, izne tabi olan ya da olmayan sözleşme bağlantılarıyla ilgili ya da bu gibi bilgi ile belgeleri ifade eder. Bunun yanında Rekabet Kurumu tarafından çıkarılan 18.04.2010 tarihli 2010/3 sayılı Dosyaya Giriş Hakkının Düzenlenmesine ve Ticari Sırların korunmasına İlişkin Tebliğde de ticari sır kavramı bu defa biraz daha sade ama daha açık şekilde tanımlanmıştır. Tebliğin 12. maddesine göre ticari sır; teşebbüslerin faaliyet alanlarıyla ilgili olan ve gizli tutma iradesine sahip oldukları; sadece belirli ve kısıtlı bir çevrenin bildiği ve elde edebildiği, en başta rakipler olmak üzere üçüncü kişilere ve kamuya açıklanması durumunda teşebbüsün ciddi şekilde zarar görme olasılığı bulunan her türlü bilgi ile belgeler olarak ifade edilmiştir.

¹⁴³⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 62. TTK. bağlamında haklı sebeplerin varlığı halinde müşterilere yapılan özel indirimler, primler, teslim önceliği gibi destek ve teşvikler de ticari sır kapsamında yer alabilir. Buna karşın ilişkili taraf indirimleri ticari sır kapsamında yer almaz. Yine bir personelin tecrübe ve kazanımları, meslek içi eğitimleri neticesinde elde ettiği katkılar kişisel ve mesleki bilgiler kapsamında olup ticari sır sayılmaz. Bkz.: Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 62.

¹⁴³⁷ Sulu, s. 12.

¹⁴³⁸ Sulu, s. 22.

gücünü zayıflatacak ve açıklandığı veya kullanıldığı takdirde şirkete zarar verecek bilgi olarak tanımlanabilir.¹⁴³⁹ Bu noktada şirket sırrı kavramı diğer kavramlara göre daha geniş ve kapsayıcı olup, üçüncü kişilere ya da pay sahiplerine açıklandığı takdirde sakınca doğurabilecek her türlü sırrı içermektedir.¹⁴⁴⁰

İsviçre Federal Mahkemesi şirket sırrı kavramının; şirketin meşru menfaatinin ifşa edilmemesini gerektirdiği iktisadi hayatla ilgili tüm olayları içerdiğini ifade etmiştir.¹⁴⁴¹ Şirket sırları genel olarak şirketin üretim, maliyet ve pazarlama bilgileriyle müşterileri ilgilendiren konulardır.¹⁴⁴² Şirket sırlarına genel olarak; şirketin özel mal ve üretim usulleri, finans tekniği, yatırım planlamaları ve gelecek projeleri örnek olarak verilebilir.¹⁴⁴³ Yine şirketin teknik işleyişiyle ilgili sırlar şirket sırları kapsamındadır.¹⁴⁴⁴ Özetle; saklı tutulmalarında korunmaya değer şirket menfaati bulunan iktisadi yaşamla ilgili tüm olay ve olgularla, şirketin ticari işlemleriyle, finansal durumuyla ve teknik üretimiyle ilgili olan her türlü bilgilerin şirket sırlarını oluşturduğu ifade edilebilir.¹⁴⁴⁵ Buna karşın rakip şirketlerin erişebileceği, farklı kaynaklardan elde edebileceği, bilgileri kullanmak suretiyle

¹⁴³⁹ **Atalay**, s. 58. İş sırları ve ticari sırlar ise şirket sırlarının bir bölümünü oluşturur. Zira iş ve ticari sırlar şirket açısından iktisadi değeri olan ve açıklanmaları halinde şirket açısından malvarlığı zararına neden olan bilgilerdir. Buna karşın tüzel kişiliği haiz anonim şirkete ait sırların ortaya çıkması halinde istisnai hallerde de olsa doğrudan iktisadi nitelikte görülmeyen, maddi olmayan zararlar da ortaya çıkabilir. Bu çerçevede anonim şirketlerin maddi olmayan zararlara neden olabilecek sırları da bulunmaktadır. Bkz.: **Aytaç**, Anonim, s. 187.

¹⁴⁴⁰ **Fusun Nomer**, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü (İstanbul, Beta Yayınevi, 1. Bası, 1999) s. 92, 93.

¹⁴⁴¹ **Öztek**, s. 320.

¹⁴⁴² **Pulaşlı**, İsviçre, s. 240; **Tekinalp/Çamoğlu**, s. 211.

¹⁴⁴³ Karasu, şirket sırlarının gizli tutulmasında şirketin haklı bir menfaatinin bulunup bulunmadığı konusunun dar bir ölçütle değerlendirilmemesi, şirket menfaatlerine zarar verme potansiyeli taşıyan her durum ve konunun şirket tarafından gizli tutulmasında şirketin menfaatinin bulunduğu kabulü gerektiği görüşündedir. Yazar, şirket sırlarının; şirketin müşteri portföyü, müşterilerle akdedilen sözleşmeler, reklam ve yatırım fikirleri, fiyat tahminleri vb. ticari nitelikli iş sırlarını, üretim süreçleri ve şekilleri, makinelerin yapısı ve patent bilgileri gibi teknik nitelikli fabrika sırlarını ve ayrıca üçüncü kişilerle ticari iş yapma imkanlarına ilişkin bilgileri de kapsadığını, üçüncü kişilerle ticari iş yapmaya ilişkin bilgilerin de ticari sır kapsamında gizli tutulmasının gerektiğini, zira ticari iş anlaşması gerçekleşene kadarki görüşmelerin rakipler tarafından öğrenilmesi halinde, rakiplerin üçüncü kişilerle kendi görüşmelerini yaparak ticari işi kendi adlarına yapma ihtimalinin söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 89.

¹⁴⁴⁴ **Sulu**, s. 25.

¹⁴⁴⁵ **Nomer**, s. 93. Tekinalp, diğer şirket sırlarının yanında, şirket sırları kapsamına tasnifli bir şekilde; yatırım, genişleme, rekabet ve hedef kitleler stratejisi ile konuları; yeni ortaklık ve işbirliği olanakları; ortaklıklarla işbirliği olanaklarıyla ilgili temaslar; sağlanması düşünülen veya görüşülen teknoloji ve fikri mülkiyet hakları; yeni ürünler; maliyet ve fiyat oluşumu ile benzeri konuların da gireceğini ifade etmektedir. Bkz.: **Tekinalp**, Yeni, s. 220; **Tekinalp**, Sermaye, s. 379. Benzer şekilde bkz.: **Nomer**, s. 93.

yorum veya değerlendirme yoluyla çıkarılabileceği bilgiler TTK. 437. maddenin 3. fıkrası kapsamında şirket sırları olarak değerlendirilmez.¹⁴⁴⁶

Bilgi alma hakkının genel olarak kabul edilen sınırı şirket sırları bağlamında şirket menfaati olduğundan şirket sırrında ilk olarak dikkate alınması gereken somut olayla bağlantılı olarak şirketin menfaati ve şirket menfaatinin zarara uğramasıdır.¹⁴⁴⁷ Şirketin menfaatinin zarara uğraması, şirketin işletmesinin veya bağlı şirketlerinin ya da müşteri çevresinin, dağıtım kanallarının ve ilişkilerinin zarara uğraması veya buna benzer yakın tehlike olarak kabul edilir.¹⁴⁴⁸ Zararın malvarlığı zararı olması şart olmayıp, şirket sırrının ortaya çıkması manevi zararlara da yol açabilir.¹⁴⁴⁹ Şirkete ait sırların bazıları üçüncü kişilere ait sırlar olmakla birlikte genel kurul toplantısında dahi olsa açıklanmaları şirkete zarara verebilir, şirket menfaatlerini tehlikeye atabilir.¹⁴⁵⁰ Bu noktada doktrinde şirket sırları mutlak ve nispi sırlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel olarak mutlak şirket sırları hiçbir şekilde açıklanamayacak olan sırlar, buna karşın nispi şirket sırları ise şirket organlarının kararıyla açıklanması mümkün olan sırlardır.¹⁴⁵¹

aa. Mutlak Şirket Sırları

Mutlak şirket sırları, kullanılması şirketin iradesine bağlı olmayan açıklanması kesin olarak yasaklanmış olan ya da ilgisinin iradesi dışında açıklanması mümkün olmayan şirket sırları olarak tanımlanır.¹⁴⁵² Mutlak sırların açıklanması halinde sadece şirketin değil, kamunun (başka üstün menfaatlerin) da zarar görmesi söz konusu olur.¹⁴⁵³ Bunlar ne üçüncü kişilere ne de genel kurula (pay sahiplerine) açıklanabilen sırlardır.¹⁴⁵⁴ Bunlar genel hükümlerden kaynaklanabileceği gibi şirketin üçüncü kişi veya şirketlerle akdedilen (gizlilik sözleşmesi ya da gizlilik

¹⁴⁴⁶ **Dinç**, Gerekçe, s. 459. Bilançonun aydınlatılmasına dair sorular şirket sırrı kapsamında değerlendirilmez. Bkz.: **Ocak**, s. 731; **Sulu**, s. 88; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 269. Ayrıca şirketin yapılıp tamamlanmış işleri de şirket sırrı olarak kabul edilmez. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 269; **Sulu**, s. 88.

¹⁴⁴⁷ **Sulu**, s. 86, 87. Benzer şekilde bkz.: **Nomer**, s. 93.

¹⁴⁴⁸ **Dinç**, Gerekçe, s. 459; **Oy/Oy**, s. 454.

¹⁴⁴⁹ **Sulu**, s. 25. Sulu, şirketin manevi zararı da uzun vadede maddi zarara yol açacağı için şirket sırrının açıklanması halinde bunun maddi zarara neden olup olmadığının maddi zararın tespit edilmesi bakımından ölçüt olarak ele alınmasının faydalı olmadığı görüşündedir. Bkz.: **Sulu**, s. 25.

¹⁴⁵⁰ **Ocak**, s. 732.

¹⁴⁵¹ **Atalay**, s. 58.

¹⁴⁵² **Kaya**, Bilgi Alma, s. 267; **Atalay**, s. 58.

¹⁴⁵³ **Ocak**, s. 732; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 267.

¹⁴⁵⁴ **Ocak**, s. 732; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 267.

maddesi içeren bir sözleşme) sözleşmelerden de kaynaklanabilir.¹⁴⁵⁵ Mutlak şirket sırlarına örnek olarak şirketin AR-GE çalışmalarının konuları, safhaları ve teknik detayları,¹⁴⁵⁶ pay sahiplerine ya da şirket yöneticilerine ait banka hesap numarası vb. kişisel bilgiler, banka sırları, müşterilere ait bilgiler (örneğin; bir hastanenin hastalarına ait bilgiler) verilebilir.¹⁴⁵⁷ Yine savunma sanayi, kimya sanayi gibi kamusal ya da ulusal alanda faaliyet gösteren şirketlere ait sırlar da mutlak sırlar kapsamındadır.¹⁴⁵⁸

bb. Nispi Şirket Sırları

Nispi şirket sırları, şirketin menfaatleri için muhafaza edilmesi gereken ve açıklanması şirketin yetkili organlarının takdirinde olan mutlak şirket sırları haricindeki sırlardır.¹⁴⁵⁹ Şirketin belirli ticari iş ve işlemleriyle, müşteri portföyüyle ilgili bilgiler nispi şirket sırlarına örnek olarak verilebilir.¹⁴⁶⁰ Nispi şirket sırlarının ne zaman açıklanabileceği ne zaman muhafaza edilmesi gerektiği konusunda ise belirleyici olan kıstas şirket menfaatidir. Nispi şirket sırlarının açıklanması halinde şirketin doğrudan veya dolaylı şekilde tehlikeye girecek olması yeterlidir. Üçüncü bir kişinin bilhassa da rakiplerin açıklanacak bilgileri öğrenebilme ihtimalinin bulunması durumunda tehlikenin varlığı kabul edilir.¹⁴⁶¹

Pay sahibinin talep ettiği bilginin hangi hallerde şirketin menfaatini tehlikeye sokacağı somut olaya, şirketin yapısına ve büyüklüğüne, gerektiğinde ise pay sahibinin kişiliğine göre değerlendirilir.¹⁴⁶² Ancak burada subjektif değil, objektif bir değerlendirme yapılması gerekir.¹⁴⁶³ Buna karşın pay sahibinin bilgi talebi herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin, soyut ifadelerle bilginin şirket sırları kapsamında

¹⁴⁵⁵ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 267; **Atalay**, s. 58; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498.

¹⁴⁵⁶ AR-GE çalışmalarının yapılıp yapılmadığına ilişkin bilgi ise şirket sırrı olarak değerlendirilmez. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498; **Atalay**, s. 59.

¹⁴⁵⁷ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498; **Atalay**, s. 59; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 267.

¹⁴⁵⁸ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 267.

¹⁴⁵⁹ **Atalay**, s. 59; **Ocak**, s. 732; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498; **Kaya**, Anonim, s. 267.

¹⁴⁶⁰ **Atalay**, s. 59; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498. Pulaşlı, şirketin genel işlerini de nispi şirket sırrı olarak değerlendirmektedir. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1498. Kanımızca bu görüş isabetli değildir. Şirketin genel işlerini de şirket sırrı kapsamına dahil etmek, dar ve istisnai bir hak olarak kabul edilen bilgi vermekten kaçınma hakkını hükmün amacına aykırı şekilde pay sahibi aleyhine genişletmek anlamına gelecektir.

¹⁴⁶¹ **Ocak**, s. 732, 733; **Aytaç**, Anonim, s. 203, 204.

¹⁴⁶² **Öztek**, s. 320, 321; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 268. Benzer şekilde bkz.: **Aytaç**, Anonim, s. 204.

¹⁴⁶³ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 269.

bulunduğu ileri sürülerek reddedilemez.¹⁴⁶⁴ Bilgi talebinin reddi için şirket sırlarının açıklanacağına dair gerekçenin somut şekilde ortaya konması şarttır.¹⁴⁶⁵ Zira şirket sırlarının açıklanacağı gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınma hakkının ancak haklı gerekçelerin varlığı halinde kullanılması gerekir.¹⁴⁶⁶ Haklı gerekçelerin varlığı somut olayın özelliklerine göre tespit edilir.¹⁴⁶⁷ Şirkete ait sırların ortaya çıkması ve bu nedenle şirket menfaatlerinin zarara uğraması ya da zarara uğrama tehlikesinin mevcut olması halinde haklı gerekçelerin varlığından söz edilir. Bu nedenle bilgi vermekle görevli şirket yönetim kurulu ve denetçilerin, şirket sırlarının ortaya çıkmasına neden olmayan veya şirketin diğer menfaatlerini tehlikeye atmayan bilgileri pay sahibine vermeleri gerekir.¹⁴⁶⁸

Pay sahibine şirket sırları gerekçesiyle gerçek dışı bilgiler verilmesi ise mümkün değildir.¹⁴⁶⁹ Pay sahibinin bilgi talebinin şirket sırlarının açıklanacağı gerekçesiyle reddi imkanının, birtakım hileli davranışları ve yöneticilerin beceriksizliklerini veya yetersizliklerini gizlemek amacıyla kullanılması da yine mümkün değildir.¹⁴⁷⁰ Ayrıca şirket sırlarının açıklanacağı gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınma hakkının da şirket tarafından kötüye kullanılmaması gerekir.¹⁴⁷¹ Bu noktada şirket sırları kapsamında olduğu gerekçesiyle verilmekten imtina edilen bilginin şirketteki büyük pay sahibine ya da çoğunluğa sahip pay sahiplerinin yararına olup olmadığı konusunun da özenli bir şekilde incelenmesi ve gerçekten şirket menfaatinin bulunduğu ortaya konması gerekir.¹⁴⁷² Burada hakkın kötüye kullanılmaması sınırı aynı zamanda bilgi vermekten kaçınma hakkının da sınırını oluşturur.

Her ne kadar şirket sırları bilgi alma hakkının sınırını oluştursa da pay sahibinin, şirket içindeki görevi sayesinde veya şirket yöneticilerinden ya da üçüncü kişilerden veyahut tesadüfen herhangi bir şekilde şirket sırlarını öğrenmesi mümkündür. Bu noktada pay sahibinin gerek bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmak suretiyle gerekse başka herhangi bir şekilde öğrenmiş olduğu şirket sırlarını saklama

¹⁴⁶⁴ Atalay, s. 58; Oy/Oy, s. 455; Pulaşlı, Şerh, s. 1496; Üçışık/Çelik, s. 411.

¹⁴⁶⁵ Oy/Oy, s. 455; Atalay, s. 59, 60.

¹⁴⁶⁶ Atalay, s. 58; Aytaç, Anonim, s. 204.

¹⁴⁶⁷ Aytaç, Anonim, s. 204.

¹⁴⁶⁸ Atalay, s. 59.

¹⁴⁶⁹ Pulaşlı, Şerh, s. 1501.

¹⁴⁷⁰ Öztekin, s. 321.

¹⁴⁷¹ Karahan/Bozgeyik, s. 665; Aytaç, Anonim, s. 204.

¹⁴⁷² Aytaç, Anonim, s. 204.

yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı tartışması ortaya çıkmaktadır. Bu tartışmanın ortaya çıkmasının temel nedeni ise eski TTK.'nın yürürlükte olduğu dönemde eski TTK. 363. maddenin 2. fıkrasında herhangi bir şekilde öğrenilen şirkete ait sırların pay sahipleri tarafından gizli tutulması yükümlülüğü öngörülmüşken, halen yürürlükte olan TTK.'da böyle bir düzenlemenin bulunmaması ve hatta kanunun gerekçesinde dahi buna ilişkin bir açıklama yapılmamış olmasıdır. Doktrinde de bir kısım yazarlar pay sahibinin sır saklama yükümlülüğünün bulunduğunu,¹⁴⁷³ bir kısım yazarlar ise pay sahibinin böyle bir yükümlülüğünün bulunmadığını savunmaktadır.¹⁴⁷⁴

Kanımızca eski TTK. 363. maddede yer alan pay sahibinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin olarak TTK. 437. maddede özel bir düzenlemeye yer verilmemesine ilişkin gerekçede bir açıklama yapılmış olsaydı, burada bilinçli bir tercihin mi yoksa bir ihmalin mi söz konusu olduğuna ilişkin tereddüt yaşanmaz ve aynı zamanda pay sahibi açısından sır saklama yükümlülüğünün öngörülüp öngörülmediğinin tespiti açısından da isabetli olurdu. Bununla beraber eski TTK.'da öngörülen sır saklama yükümlülüğüne şu an yürürlükte olan TTK.'da yer

¹⁴⁷³ Kendigelen' e göre pay sahibinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin TTK. 437. maddede özel bir hüküm bulunmamaktadır. Şirket sırlarının inceleme hakkının sınırını oluşturduğu, buna uygun olarak pay sahibinin şirket sırlarını öğrenmesinin mümkün olmadığı ve bu nedenle de sır saklama yükümlülüğüne ilişkin bir hükme gerek olmadığı düşünülebilirse de şirket organlarına bu konuda bir izin imkanı tanınmış olup, şirket organları pekala şirket sırrı kapsamındaki bir bilgi için izin verebileceği gibi, pay sahibi de başkaca yollarla şirket sırlarını öğrenebilir. Şirket sırlarının korunması konusuna önem veren kanun koyucunun tutarlı olabilmesi için sır saklama yükümlülüğüne ilişkin olarak da düzenleme yapması gereklidir. Ayrıca yazar, böyle bir düzenleme yapılmamasının, gerekçede de buna ilişkin herhangi bir bilginin verilmemesinin bilinçli bir tercih değil, önemli bir ihmal olduğu görüşünü savunmaktadır. Bkz.: **Kendigelen**, Değişiklikler, s. 291. Bilgili/Demirkapı, TTK 437. maddede pay sahibinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin açık bir hüküm bulunmadığını, TTK.'nın "*Sır Saklama Yükümü*" başlıklı 527. maddesinin 1. fıkrasında ise görevi dolayısıyla şirkete ait bilgilere ulaşan, şirkete ait belgeleri inceleyen kişilerin iş ve işletme sırlarını saklama yükümlülüğünün pay sahibini kapsamadığını ifade etmekte, TTK 437. maddenin ihdası sırasında taraf menfaatlerini dengeleyecek bir şekilde sır saklama yükümlülüğünün de düzenlenmiş olmasının doğru olacağını belirtmektedir. Ayrıca yazar, pay sahibinin inceleme hakkını kullanması neticesinde öğrenmiş olduğu sırları saklamakla yükümlü olduğunu ve bu yükümlülüğün şirketteki pay sahipliği sıfatı sona erse dahi devam ettiğini vurgulamaktadır. Bkz.: **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 508; 509. Bahtiyar, pay sahibinin öğrenmiş olduğu şirket sırlarını daima saklamakla yükümlü olduğunu ifade etmektedir. Bkz.: **Bahtiyar**, s. 223. Nomer ise üçüncü kişiler tarafından bilinmesi halinde şirket menfaatlerinin zarar görmesinin aşikar olduğu sırların pay sahipleri tarafından saklanması gerektiği görüşündedir. Bkz.: **Nomer**, s. 99, 100. Pulaşlı, pay sahibinin TTK 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde öğrendiği sırları açıklamamakla yükümlü olduğu, bu yükümlülüğe aykırı davranılması halinde ise zararın tazmini için TTK 527. maddenin kıyasen uygulanması gerektiği görüşündedir. Bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1548.

¹⁴⁷⁴ **Dolu**, s. 139; Kaya, anonim şirket pay sahibinin şirkete karşı sadakat yükümlülüğü bulunmadığını ve eski TTK. 363. madde düzenlenen sır saklama yükümlülüğüne ilişkin hüküm anonim şirketin yapısına aykırı olduğunu ifade etmiştir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 256, 257.

verilmemesi kanımızca kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olup anonim şirketin yapısıyla da uyumludur. Zira anonim şirket pay sahibinin şirketle rekabet etmeme yükümlülüğü bulunmadığı gibi şirkete ait sırları saklama yükümlülüğü de bulunmaz. Anonim şirkete hakim olan tek borç ilkesi¹⁴⁷⁵ gereği pay sahiplerinin şirkete karşı başka bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu nedenle pay sahibine böyle bir sorumluluk yüklemek öncelikle anonim şirketin temel ilkesiyle bağdaşmaz. Ayrıca TTK 527. ve TTK. 404. maddelerde düzenlenen sır saklama yükümlülüğünden bağımsız olarak TTK 437. maddede şirket sırlarını pay sahiplerine karşı koruma yükümlülüğü yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler için öngörülmüştür. Pay sahibinin bilgi talebinin şirket sırlarının açıklanacağı gerekçesiyle reddedilmesi yönetim kurulu ve denetçiler için bir hak olduğu gibi aynı zamanda yükümlülüktür. Buna karşın şirket sırrı kapsamına giren bir bilginin yönetim kurulu veya denetçiler tarafından pay sahibine verilmesinin sorumluluğunu pay sahibine yüklemek hakkaniyete uygun düşmez. Aynı durum pay sahibinin herhangi bir şekilde öğrenmiş olduğu şirket sırları için de geçerlidir. Bunun dışında pay sahibinin şirketi doğrudan yönetme veya denetleme hakkı bulunmadığından şirkete, şirketin yönetimine ve denetimine yakın bir pozisyonda değildir. Bu nedenle şirket sırlarına erişmesi de pek mümkün değildir. Kaldı ki bazı durumlarda pay sahibinin şirkete olan uzak pozisyonu nedeniyle TTK. 437. madde çerçevesinde almış olduğu bilginin sır kapsamında olduğunu bilmesi dahi mümkün olmayabilir. Sır olduğunu bile bilmediği bir bilgiyi saklaması pay sahibinden beklenemez. Bir yandan temel prensip pay sahibinin kural olarak sır saklama yükümlülüğünün bulunmaması olmakla birlikte diğer yandan pay sahibinin şirket sırlarını kullanarak şirket menfaatlerine zarar vermesi de kabul edilemez. Pay sahibinin bilgi alma hakkı şirket menfaatine zarar verdiği yerde ortadan kalkar. Ayrıca pay sahibinin bilgi alma hakkının TMK. 2. madde gereği amacına uygun kullanılması gerekmektedir. Bu çerçevede şirket sırları kullanılarak şirkete zarar verme amacının söz konusu olduğu durumlarda pay sahibinin sır saklama yükümlülüğüne aykırılık değil, TMK. 2. maddede düzenlenen dürüstlük ilkesine aykırılık göz önüne alınabilir.

¹⁴⁷⁵ TTK.'nın "İlke" madde başlıklı 480. maddesinin 1. fıkrasına göre; kanuni istisnalar dışında, şirket esas sözleşmesiyle pay sahibine, payın bedelini veya payın itibarî değerini aşan primini ifa etmesi dışında borç yüklenemez.

b. Diğer Şirket Menfaatlerinin Tehlikeye Girmesi

Şirket sırlarının yanında korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girme ihtimali de pay sahibinin bilgi alma hakkını sınırlandırır. Şirket sırlarından farklı olarak diğer şirket menfaatleri kavramında somut olaylara bağlı olma durumu söz konusudur.¹⁴⁷⁶ Korunması gereken diğer şirket menfaatleri kavramı, ihale, kriz yönetimi, bir konsorsiyum içinde ortaya çıkan ihtilaflar, rekabet mücadelesindeki silah ve taktikler benzeri güncel olaylara ilişkin menfaatler kastedilmektedir. Buradaki şirket menfaatleri şirket sırları niteliği de taşıyabilir. Ancak bunların şirket sırlarından farkı şirketin imkan ve kaynakları, üretim, ürün ve müşterileri değil, şirketin ilişkileri ile bağlantılı olmasıdır.¹⁴⁷⁷ Pay sahibine bilgi verilmek suretiyle şirket menfaatleri zarara uğratılamaz. Şirketin zarara uğrama şüphesinin bulunduğu durumlarda pay sahibinin bilgi talebi karşılanmaz.¹⁴⁷⁸

Korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle bilgi talebinin reddedilmesinin uygulamasında da kıstas yine “şirket menfaati” olacaktır.¹⁴⁷⁹ Pay sahibinin talep ettiği bilginin şirketin menfaatini tehlikeye atıp atmayacağı somut olaya, şirketin yapısına ve büyüklüğüne ve gerektiğinde pay sahibinin kişiliğine göre belirlenir.¹⁴⁸⁰ Bununla beraber bilgi alma hakkının sınırı olarak korunması gereken şirket menfaatlerinin güncel menfaatler olması ve bunların zarar görmesi ya da tehlikeye girmesinin söz konusu olması gerekir.¹⁴⁸¹ Diğer şirket menfaatlerinin uygulama alanına şirketin rakiplerini doğrudan ilgilendiren bilgiler girer. Bu bilgiler genelde sır olarak değerlendirilebilir.¹⁴⁸² Örneğin; ortaya çıkan bir kriz ortamı nedeniyle piyasada daralan talebe karşılık şirketin alacağı önlemler korunması gereken şirket menfaati olarak değerlendirilebilir.¹⁴⁸³ Yine faaliyet gösterilen sektörle ilgili olarak yayınlanan bir tebliğ ya da rekabet soruşturmasına karşı şirketin takip edeceği yol da korunması gereken diğer şirket menfaatleri çerçevesinde değerlendirilebilir.¹⁴⁸⁴

¹⁴⁷⁶ Tekinalp, Yeni, s. 220; Tekinalp, Sermaye, s. 379.

¹⁴⁷⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 63.

¹⁴⁷⁸ Pulaşlı, Şerh, s. 1501; Kaya, Bilgi Alma, s. 255.

¹⁴⁷⁹ Pulaşlı, Şerh, s. 1500.

¹⁴⁸⁰ Öztekin, s. 320, 321.

¹⁴⁸¹ Pulaşlı, Şerh, s. 1500.

¹⁴⁸² Tekinalp, Yeni, s. 221.

¹⁴⁸³ Tekinalp, Yeni, s. 220; Şener, Teorik, s. 518.

¹⁴⁸⁴ Tekinalp, Yeni, s. 221.

Bilgi talebinin reddedilebilmesi için korunması gereken diğer şirket menfaatleri açısından tehlikenin varlığının somut delillere dayandırılması ve ayrıca tehlikenin gerçekleşmesinin kuvvetle muhtemel görülmesi gerekir.¹⁴⁸⁵ Bu noktada rakipler genel kurul toplantısında hazır bulunuyormuş gibi kabul edilerek rakiplerin, şirketin açıklamalarından, analiz haberlerinden ve kendi yaptığı araştırmalardan şirket hakkında bir resim oluşturduğu ve genel kurul toplantısında talep ettiği bilgiyle de bu resmin eksik kısımlarını tamamlamak istediği varsayımından hareket edilmesi tavsiye edilmektedir.¹⁴⁸⁶ Bilgi talebinin reddi için pay sahibinin kasıtlı olarak şirkete zarar vermek amacıyla bilgi talep etmesi de şart değildir. Pay sahibinin talep ettiği bilgiyi kullanma yolundaki tutum ve davranışlarıyla, şirketin uğrayacağı zarar arasında illiyet bağı kurulması yeterlidir.¹⁴⁸⁷

Bilgi vermekten kaçınma için şirket menfaatinin zarar görmesi şart olmayıp, zarar tehlikesinin bulunması yeterlidir.¹⁴⁸⁸ Bilginin verilmesi halinde devam eden iş görüşmeleri kesintiye uğrayacaksa veya müşteri kaybetme durumu ortaya çıkacaksa zarar tehlikesinin varlığından söz edilir.¹⁴⁸⁹ Zarar ya da zarar tehlikesinin varlığının tespit edilmesinde somut olayın özellikleri göz önüne alınır. Bu noktada yönetim kurulu ya da denetçilere ait subjektif değerlendirmelerin değil, objektif olarak ticari teamüllerin kıstas kabul edilmesi gerekir. Bu anlamda makul bir tacirin talep edilen bilginin şirket menfaatine zarar verebileceğini öngörerek anlayabileceği durumlarda, bilgi talebinin reddinin haklı kabul edilmesi gerekir.¹⁴⁹⁰ Genel olarak şüphe duyulan bir pay sahibinin yönetim aleyhine delil olarak kullanmak üzere bilgi ve belge topladığı iddiası gibi haller, haklı bir red gerekçesi olarak görülmeyip, aksinin ispatlanması aranır.¹⁴⁹¹ Bununla beraber şirket menfaatlerinin zarara uğraması sadece malvarlığı zararını içermez.¹⁴⁹² Maddi açıdan hesabı mümkün olmayan zararlar da bu kapsamdadır.¹⁴⁹³

¹⁴⁸⁵ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1496; **Üçışık/Çelik**, s. 411; **Atalay**, s. 59, 60; **Ocak**, s. 731. Atalay, burada yaklaşık ispat ölçüsünün söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Bkz.: **Atalay**, s. 60.

¹⁴⁸⁶ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1496.

¹⁴⁸⁷ **Bilge**, s. 445.

¹⁴⁸⁸ **Bilge**, s. 444; **Karasu**, Tasarı, s. 91; **Baştuğ/Göksoy**, s. 65.

¹⁴⁸⁹ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 269; **Karasu**, Tasarı, s. 91; **Bilge**, s. 445. **Baştuğ/ Göksoy**, s. 65. Şirkete kredi verenlerle, şirketin yabancı müşterileriyle veya şirkete teklif sunan müteahhitlerle olan ilişkilerle ilgili bilgilerin gizli tutulmasından kaynaklanan haklı menfaatlerin zedelenmesi de bu kapsamda değerlendirilebilir. Bkz.: **Baştuğ/ Göksoy**, s. 66.

¹⁴⁹⁰ **Karasu**, Tasarı, s. 91, 92; **Bilge**, s. 445; **Baştuğ/ Göksoy**, s. 66.

¹⁴⁹¹ **Bilge**, s. 4445.

¹⁴⁹² **Dinç**, Gerekçe, s. 459.

¹⁴⁹³ **Baştuğ/ Göksoy**, s. 65.

Korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınma hakkının kullanılmasında korunması gereken güncel menfaatin şirket tarafından açık, net ve somut bir şekilde haklı ve maddi temellere dayanmak suretiyle ortaya konması gerekir. Ayrıca bilgi vermemenin gerekçesinin de açıklanması gerekir. Bilgi vermekten kaçınma hakkı, pay sahibine gerçek dışı bilgi verilmesi hakkı vermez.¹⁴⁹⁴ Bu nedenle yönetim kurulu veya denetçiler tarafından diğer şirket menfaatlerinin korunması gerekçesiyle gerçeğe aykırı bilgi verilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte Alman hukukunun aksine TTK. 437. maddede, bağlı şirketlerin menfaatlerinin zarar görme tehlikesinin söz konusu olduğu hallerde bilgi vermekten imtina edilip edilmeyeceği konusunda bir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte bağlı şirketin herhangi bir şekilde zarara uğraması aynı zamanda hakim şirketin de zarara uğramasına sebebiyet vereceğinden bu durumun da bilgi vermekten kaçınma sebebi olarak kabul edilmesi gerektiği doktrinde ifade edilmektedir.¹⁴⁹⁵ Kanımızca bu durum TTK. 437. maddedeki bir eksikliktir. Zira TTK. 437. madde çerçevesinde bilgi alma hakkının kapsamına bağlı şirketler de dahil edilmiştir. Dolayısıyla pay sahibi tarafından talep edilen bağlı şirkete ilişkin bilginin bağlı şirketin menfaatlerine de zarar vermesi söz konusu olabilir. Verilen bilgi nedeniyle bağlı şirketin uğrayacağı zarar dolaylı olarak şirketin de zararına yol açacaktır. Her ne kadar bu sonuca mantık gereği ulaşmak mümkün olsa da uygulamada yaşanabilecek sorunlar da göz önüne alınarak bağlı şirketin güncel bir menfaatine zarar verebilecek bilgiler açısından da kaçınma hakkının bulunduğuna ilişkin bir ifadeye TTK. 437. maddede yer verilmesi daha isabetli olurdu.

3. Hakkın Kötüye Kullanılması

Şirket sırları ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri dışında bilgi alma hakkının diğer sınırı TMK. 2. maddede düzenlenen dürüstlük kuralına aykırılık yani hakkın kötüye kullanılmasıdır.¹⁴⁹⁶ TMK. 2. maddenin 1. fıkrasında herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu, 2.

¹⁴⁹⁴ Pulaşlı, Şerh, s. 1501.

¹⁴⁹⁵ Bilge, s. 445.

¹⁴⁹⁶ Nomer, s. 92; Atalay, s. 60; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 59; Pulaşlı, Şerh, s. 1500; Aytaç, Anonim, s. 202; Bilge, s. 430; Kaya, Bilgi Alma, s. 270. Atalay' a göre pay sahibinin bilgi talep etmekte korunmaya değer güncel bir menfaatinin olmadığı ve bilgi talebinin hakkın kötüye kullanılması teşkil ettiği hallerde pay sahibine bilgi verilmez. Bkz.: Atalay, s. 60.

fıkrasında ise bir hakkın kötüye kullanılmasını hukuk düzeninin korumayacağı ifade edilmiştir. Dürüstlük kuralı herkes için geçerli olduğu gibi anonim şirket pay sahibi için de geçerlidir.¹⁴⁹⁷ Dürüstlük kuralı gereği bir hakkın amacına uygun olarak kullanılması gerekir. Bir kişinin sahip olduğu bir hakkı gereğinden daha kapsamlı diğer bir ifadeyle kendisine yararlı olan ölçüyü aşmak suretiyle başkalarına zarar verecek şekilde kullanması hakkın kötüye kullanılması yasağı gereği hukuken korunmaz. Bununla beraber hakkın kötüye kullanılmasının açık olması, diğer bir ifadeyle ortalama akıl ve düşünceye sahip herkesin anlayabileceği açıklıkta olması gerekir.¹⁴⁹⁸ Hakkın kötüye kullanılmasının hukuk düzeni tarafından korunmamasının sonucu ise hak sahibinin elde etmek istediği faydayı elde edememesidir.¹⁴⁹⁹

Bilgi alma hakkının amacı genel olarak alınan bilgilerle paya bağlı hakların bilinçli ve isabetli kullanılmasıdır.¹⁵⁰⁰ Bilgi alma hakkının öngörülme amacı dışında, başka bir amaçla kullanılması halinde hakkın kötüye kullanılması söz konusu olur.¹⁵⁰¹ Örneğin; pay sahibinin sadece şirketle rekabet etmek veya şirket sırlarını çalmak ya da şirkete zarar vermek amacıyla bilgi talep etmesi halinde hakkın amacı dışında kötüye kullanımı söz konusu olur.¹⁵⁰² Bununla birlikte pay sahibinin bilgiyi amacı dışında kullanmasında kusur şartı aranmaz. Pay sahibinin bilgiyi bilinçsiz olarak amacı dışında kullanmasına ilişkin tehlikenin varlığı yeterlidir.¹⁵⁰³ Pay sahibinin sorusunun hakkın kötüye kullanılması teşkil edip etmediğinin değerlendirmesini ise hakkın bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılması durumuna göre genel kurul, yönetim kurulu veya denetçiler yapar.¹⁵⁰⁴ Bilgi alma hakkının amacı dışında kötüye kullanıldığının ispatı yükümlülüğü ise şirkete aittir.¹⁵⁰⁵

¹⁴⁹⁷ Ocak, s. 732.

¹⁴⁹⁸ Aydın Zevkliler/Ayşe Havutçu, Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler) (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, 2004) s. 88, 89.

¹⁴⁹⁹ Zevkliler/Havutçu, s. 91.

¹⁵⁰⁰ İsmail Doğanay, Türk Ticaret Kanunu Şerhi - Birinci Cilt (Ankara: Olgaç Matbaası, 2. Baskı, 1981) s. 833; Kaya, Bilgi Alma, s. 270.

¹⁵⁰¹ Ocak, s. 732; Emre Kalender, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2017) s. 195.

¹⁵⁰² Kaya, Bilgi Alma, s. 270.

¹⁵⁰³ Baştuğ/ Göksoy, s. 64.

¹⁵⁰⁴ Kaya' ya göre; bilgi alma hakkının kötüye kullanılmasının değerlendirilmesinde gereklilik kriteri ölçü olarak alınır. Talep edilen bilginin pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli ve önemli olması halinde hakkın kötüye kullanımı söz konusu değildir. Bkz.: Kaya, Bilgi Alma, s. 271.

¹⁵⁰⁵ Kaya, Bilgi Alma, s. 270, 271.

Bilgi alma hakkının pay sahibi tarafından kötüye kullanılmasının en sık rastlanan örneği hiçbir faydalı amaca hizmet etmeyen bilgi talebidir.¹⁵⁰⁶ Pay sahibinin sürekli olarak gereksiz sorular sormak suretiyle genel kurul toplantısını meşgul ederek, toplantının insicamını bozması ve toplantıya katılan diğer pay sahiplerini rahatsız etmesi hakkın kötüye kullanılması teşkil eder.¹⁵⁰⁷ Pay sahibinin çok fazla sayıda soru sorması,¹⁵⁰⁸ şirket sırları kapsamında olduğu açık olan bilgiler hakkında bilgi veya belge talep etmesi, bilgi talepleriyle genel kurulu işleyemez hale getirmesi hallerinde de bilgi alma hakkının kötüye kullanılması söz konusu olur.¹⁵⁰⁹ Pay sahibinin bilgi alma hakkı adı altında hakaret, tehdit vb. davranışlarda bulunması da yine hakkın kötüye kullanımı anlamına gelir.¹⁵¹⁰ Yine pay sahibinin kısa süre önce sorduğu soruyu veya benzer bir soruyu tekrar sorması, makul bir sürede cevaplandırılması mümkün olmayan ya da bilgi alma hakkının amacı dışında ileride açacağı olası bir iptal, butlan, sorumluluk vs. davalar için gerekçe oluşturmak ve malzeme toplamak amacıyla sorular sorması da hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilebilir.¹⁵¹¹

Genel kurul toplantısında konuşma yapan bir pay sahibinin konuşması, iç yönerge kuralı gereği ya da genel kurul toplantısının zamanında bitirilmesi amacıyla kesilerek pay sahibi asıl konunun dışına çıkmaması için uyarılabilir. Pay sahibinin bu uyarıya rağmen konunun dışında konuşmaya devam etmesi halinde konuşma hakkı sonlandırılabilir.¹⁵¹² Benzer şekilde pay sahibinin bilgi alma hakkı adı altında konuyla ilgisiz açıklamalar yapması ve hatta hakaret, tehdit, saldırı vb. davranışlarda bulunması da hakkın amacı dışında kötüye kullanımı anlamına gelir.¹⁵¹³ Bu gibi durumlarda pay sahibine öncelikle uyarma veya kınama gibi yaptırımlar uygulanabilir. Buna rağmen bu söz ve davranışlara devam eden toplantı düzenini bozan pay sahipleri genel kurul toplantısından dışarı çıkarılabilir.¹⁵¹⁴

¹⁵⁰⁶ **Kalender**, s. 195. Kalender, sadece kişisel merakın tatmini için sorulan soruları da bu kapsamda değerlendirmektedir. Bkz.: **Kalender**, s. 195.

¹⁵⁰⁷ **Ocak**, s. 732; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 271.

¹⁵⁰⁸ Karasu, pay sahibinin çok fazla sayıda soru sormak suretiyle genel kurul toplantısının işleyişini ve diğer pay sahiplerinin bilgi alma haklarını olumsuz etkilemesini sadakat yükümlülüğü kapsamında ele almaktadır. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, 94.

¹⁵⁰⁹ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 59.

¹⁵¹⁰ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 269.

¹⁵¹¹ **Ersin Çamoğlu**, “*Limited ortağın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılması ve Sınırları*”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’ a Armağan (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), s. 161.

¹⁵¹² **Ömer Teoman**, “*Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibinin Genel Kuruldan Çıkarılması*”, Tüm Makalelerim (1971-2001) Cilt I-II (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Bası, 2012) s. 70.

¹⁵¹³ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 269.

¹⁵¹⁴ **Teoman**, Genel Kuruldan Çıkarılma, s. 71, 72.

Doktrinde bazı yazarlar, şirkette pay sahipliği sıfatı da taşıyan yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olarak ulaşamayacağı bilgiler için bilgi talep etmesinin de hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedir.¹⁵¹⁵ Ancak kanımızca bu görüş bazı durumlarda kabul edilebilir olmakla birlikte her durumda geçerli değildir. Zira yönetim kurulu üyelerinin şirketin yönetim ve temsili ile şirket menfaatlerinin korunması görevlerini yerine getirebilmeleri için pay sahiplerinin ulaşamayacağı şirket bilgilerini de haiz olması şarttır. Aksi halde görevlerini “Özen ve Bağlılık Yükümlülüğü” madde başlıklı TTK. 369. madde çerçevesinde “tedbirli bir yönetici özeniyle yerine getirmeleri” kendilerinden beklenemez. Ayrıca yönetim kurulu üyelerinin yine TTK. 369. madde gereği “şirket menfaatlerini dürüstlük kuralına uymak suretiyle gözetme” diğer bir ifadeyle sadakat yükümlülükleri bulunmakta ve bu çerçevede yine sır saklama yükümlülükleri bulunmaktadır.¹⁵¹⁶ Bunun yanında yönetim kurulu üyeleri TTK. 396. madde gereği de şirketle rekabet yasağına da tabidirler. Pay sahiplerinin erişemeyeceği bilgilerin şirket sırlarını ve şirket menfaatlerini tehlikeye atabilecek bilgiler olduğu göz önüne alındığında yönetim kurulu üyelerinin zaten bu sırları muhafaza etme ve şirket menfaatlerini koruma yükümlülükleri kanunen mevcuttur. Kaldı ki bir şirketin yönetimi ve temsiliyle görevlendirilen kişilere asgari de olsa bir güven duyulması gerekir. Güven duyulmayan bir yönetim kurulu üyesinin o konumda görevine devam etmesi hem ilgili üye için hem de pay sahipleri açısından sürdürülebilir değildir. Buna karşın bazı durumlarda yönetim kurulu üyelerinin de kötü niyetli olması ve bilgi alma hakkını suistimal edebilecekleri bir gerçektir. Bu noktada TMK. 2. madde çerçevesinde hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığı ölçüsünde bir değerlendirme yapılması gerekir. Yönetim kurulu üyesinin bilgi talebi amacı dışında; rekabet etme, şahsi menfaat, bilgilerin üçüncü kişilere sızdırılacağına dair ciddi emareler bulunması vb. nitelikte hakkın kötüye kullanılması teşkil etmediği sürece, sadece pay sahibi olarak ulaşamayacağı gerekçesiyle bilgi vermekten imtina edilmemesi gerekir.

Pay sahibinin, cevaplanması yönetim kurulunun olağan hazırlanma yükümlülüğünü aşacak ölçüde ciddi ve kapsamlı bir hazırlık gerektiren ve genel kurul toplantısından önce pay sahibi tarafından bildirilmeyen detaylı ve kapsamlı bilgi talebinin genel

¹⁵¹⁵ **Kalender**, s. 308; **Kortunay**, s. 332.

¹⁵¹⁶ Özen ve bağlılık yükümlülüğü çerçevesinde yönetim kurulu üyeleri görevlerini yerine getirirken öğrendikleri şirkete ait sırları saklamakla, şirket adına yapacakları tüm iş ve işlemlerde şirket menfaatlerini ön planda tutmakla mükelleftir. Bkz.: **Çetiner/Bozkurt Yüksel**, s. 330.

kurul toplantısında karşılanması mümkün olmadığı gibi zorunlu da değildir. Bu noktada pay sahibinin kendisine haksız yere bilgi vermekten kaçınıldığı iddiasıyla mahkemeye başvurması hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmelidir. Yine TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde incelemeye hazır bulundurulmuş belgelerde yer alan bilgiler bilgi alma hakkına konu edilemez.¹⁵¹⁷

4. Fiili ve Hukuki İmkansızlık

TTK.' da düzenlenmemekle birlikte Türk Borçlar Kanununun 136. maddede düzenlenen imkansızlık hali de bilgi alma hakkının diğer bir sınırını teşkil eder.¹⁵¹⁸ TBK. 136. maddenin 1. fıkrasına göre bir borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı nedenlerle imkansız hale gelirse borç sona erer. Objektif imkansızlık halini düzenleyen bu hüküm pay sahibinin bilgi alma hakkı için de geçerlidir. Bu çerçevede pay sahibi tarafından talep edilen bilginin verilmesi objektif şekilde imkansızlaşmışsa bilgi verme yükümlülüğü imkansızlık nedeniyle ortadan kalkar. Bunun yanında bilginin temin edilmesinin herhangi birisi açısından mümkün ancak şirket açısından imkansız olduğu subjektif imkansızlık durumlarında da bilgi verme yükümlülüğünün ortadan kalkacağı kabul edilmektedir.¹⁵¹⁹ TBK. 137. maddenin 1. fıkrası kapsamında borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı nedenlerle kısmen imkansızlaşmışsa, diğer bir ifadeyle kısmi imkansızlık halinde bilgi verme yükümlülüğü imkansızlaşan kısım için bilgi alma hakkı söz konusu olmayacaktır.

İmkansızlık bir doğa olayından veya kişilerin fiillerinden kaynaklanabilir. Yine maddi veya hukuki bir nedenden de doğabilir.¹⁵²⁰ Bu bağlamda imkansızlık nedeni ile bilgi verme yükümlülüğünün ortadan kalkması deprem, yangın, sel gibi doğal afetler nedeniyle olabileceği gibi, şirkete ait belgelerin kanuni saklama sürelerinin sona ermesi nedeniyle şirket tarafından yok edilmesi halinde de ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda objektif fiili imkansızlık nedeniyle bilgi alma hakkı ortadan kalkar.¹⁵²¹

¹⁵¹⁷ **Karasu**, Tasarı, s. 94. Karasu, pay sahibinin detaylı ve kapsamlı bilgi talepleriyle, incelemeye hazır tutulan belgelerden öğrenilen bilgilere ilişkin bilgi taleplerini de yine sadakat yükümlülüğü çerçevesinde değerlendirmektedir. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 94.

¹⁵¹⁸ **Karasu**, Tasarı, s. 96; **Karasu**, Auskunftserteilung, s. 322; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 277.

¹⁵¹⁹ **Baştuğ/Göksoy**, s. 55.

¹⁵²⁰ **Kemal Oğuzman/Turgut Öz**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1 (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 11. Bası, 2013) s. 568.

¹⁵²¹ **Karasu**, Tasarı, s. 96; **Kaya**, Bilgi Alma, s. 277.

Fiili imkansızlık dışında imkansızlık hali hukuki bir nedenden de kaynaklanabilir.¹⁵²² Bilginin verilmesi halinde yönetim kurulu üyeleri için cezai ya da hukuki sorumluluğun doğacak olması söz konusu olduğunda bilgi hukuki imkansızlık nedeniyle verilmeyebilir.¹⁵²³ İmkansızlık halinin geçici olduğu durumlarda ise imkansızlık haline neden olay veya durumun ortadan kalkmasıyla birlikte pay sahibine bilgi verilmelidir.¹⁵²⁴

Kanımızca TBK. 138. maddede düzenlenen aşırı ifa güçlüğü de bilgi alma hakkına uygulanabilir. Aşırı ifa güçlüğünde borcun ifası imkansızlaşmamakla beraber borçludan kaynaklanmayan nedenlerle aşırı derecede güçleşme söz konusu olur.¹⁵²⁵ Şöyle ki; TBK. 138. maddeye göre sözleşmenin kurulmasından sonra borçludan kaynaklanmayan taraflarca da öngörülme ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum nedeniyle borçludan borcun ifasını talep etmek dürüstlük kuralına aykırı düşecekse, borçlu da borcunu henüz ifa etmemişse sözleşmeden dönülerek borç sona erdirilebilir. Bu çerçevede örneğin; pay sahibinin kendisi açısından pek de önemli olmayan bilgi talebinin karşılanması, aşırı kapsamlı ve detaylı bir çalışmayı veya masrafı gerektiriyorsa aşırı ifa güçlüğü nedeniyle bilgi vermekten kaçınılabilir.¹⁵²⁶

5. Sadakat Yükümlülüğü

Bilgi alma hakkının sınırlarıyla ilgili olarak pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün kabul edilip edilemeyeceği hususu da değerlendirilmesi gereken diğer bir konudur. Doktrinde anonim şirket pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı konusu tartışmalıdır.

Ansay, kolektif şirketlerdeki gibi bir rekabet yasağının anonim şirket pay sahibi için geçerli olmadığı, anonim şirket pay sahibinin sadece TMK. 2. maddedeki dürüstlük

¹⁵²² Baştuğ/Göksoy, s. 55; Kaya, Bilgi Alma, s. 277; Bilge, s. 447; Karasu, Tasarı, s. 96.

¹⁵²³ Kaya, Bilgi Alma, s. 277; Karasu, Tasarı, s. 96; Baştuğ/Göksoy, s. 55.

¹⁵²⁴ Kalender, s. 207.

¹⁵²⁵ Oğuzman/Öz, s. 579.

¹⁵²⁶ Karasu, aynı örneği pay sahibinin sadakat yükümlülüğü çerçevesinde ele almakta ve hakların sakınılması ilkesinden hareketle bilgi talebinin karşılanmayabileceğini ifade etmektedir. Bkz.: Karasu, Tasarı, s. 95. Kanımızca böyle bir durum TBK. 138. madde çerçevesinde ele alınarak çözülebilir. Karşılaştırma için bkz.: Baştuğ/Göksoy, s. 55.

kuralı anlamında sadakat yükümlülüğünün bulunduğu görüşündedir.¹⁵²⁷ Moroğlu, pay sahiplerinin şirkete ve diğer pay sahiplerine karşı kural olarak sadakat yükümlülüğünün bulunmadığını ancak istisnai hallerde egemen pozisyondaki pay sahiplerinin şirkete karşı sadakat yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etmenin gerektiğini ifade etmektedir.¹⁵²⁸ Pulaşlı, pay sahibinin bu sıfatı kazanmasıyla şirkete veya diğer pay sahiplerine karşı sadakat bağının kurulduğu iddiasının gerçekçi olmadığını, bunun yerine TMK. 2. maddede yer alan dürüstlük kuralının uygulanması gerektiği görüşündedir.¹⁵²⁹ Tekinalp de şahıs şirketlerinin aksine anonim şirket pay sahipleri için sadakat yükümlülüğünün bulunmadığını ifade etmektedir.¹⁵³⁰ Kaya' ya göre ise pay sahiplerinin anonim şirkete ödemeyi taahhüt ettikleri sermaye haricinde herhangi bir yükümlülükleri bulunmadığından sadakat yükümlülüğü de bulunmamaktadır. Bu bağlamda pay sahiplerinin öğrendikleri bilgileri saklama veya şirketle rekabet etmeme yükümlülükleri de yoktur.¹⁵³¹

Karasu, pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün bilgi alma hakkının sınırını oluşturduğu görüşündedir.¹⁵³² Yazara göre sadakat yükümlülüğünün varlığının kabulü için tarafların karşılıklı olarak birbirlerinin menfaatlerini etkileme imkanının bulunması yeterli olup ayrıca pay sahipleri arasında bir güven ilişkisinin bulunması gerekmez. Bu nedenle de pay sahipleri arasında güven ilişkisinin bulunmadığı anonim şirketlerde sadakat yükümlülüğünün varlığının kabul edilmesi gerekir. Pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanırken diğer pay sahiplerinin ve şirketin menfaatlerini göz önüne alma zorunluluğu vardır. Sadakat yükümlülüğü bilgi alma hakkının kullanımında pay sahibi açısından sınırlandırıcı rol oynar. Bu çerçevede pay sahibinin diğer pay sahiplerine ve şirkete karşı olan sadakat yükümlülüğü hakkın sınırını teşkil edebilir.¹⁵³³

¹⁵²⁷ Ansay, s. 227.

¹⁵²⁸ Moroğlu, Hükümsüzlük, s. 239.

¹⁵²⁹ Pulaşlı, Şerh, s. 1546.

¹⁵³⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 61.

¹⁵³¹ Kaya, Bilgi Alma, s. 13.

¹⁵³² Karasu, Auskunftserteilung, s. 322; Karasu, Tasarı, s. 92.

¹⁵³³ Karasu, Tasarı, s. 92-94. Karasu pay sahipliği haklarının kullanımına etkisi açısından ise ikili bir ayırım yaparak; şirketin temsili ve yönetimi, yönetim hakkının kaldırılması vb. pay sahibinin menfaatinin doğrudan ilgilendirmeyen konularda şirketin menfaatinin öncelikli olduğunu, buna karşın kar payı, bilgi alma gibi pay sahibinin menfaatinin doğrudan ilgilendiren konularda pay sahibinin menfaatinin önceliği bulunmakla beraber bunların pay sahibi tarafından sadakat yükümlülüğü çerçevesinde şirketin ve diğer pay sahiplerinin haklarını da göz önüne alarak amacına uygun ve ölçülü şekilde –hakların sakınılarak kullanılması ilkesi çerçevesinde- sakınılarak kullanılması gerektiğini, pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanmasıyla elde ettiği menfaat ile hakkın kullanılması nedeniyle

TTK.' da anonim şirket pay sahibi için sadakat yükümlülüğü öngörülmemiştir. Ayrıca anonim şirketin temel ilkelerinden TTK. 480. maddede yer alan tek borç ilkesi çerçevesinde pay sahibinin şirkete karşı başka herhangi bir yükümlülüğü söz konusu değildir. Buna ek olarak anonim şirketin kurumsal yapısından doğan anonimlik ilkesi gereği payın ön planda, pay sahibinin arka planda olması, payın kolayca devredilebilir, pay sahibinin ise kolay ve hızlı bir şekilde değişebilir olması nedenlerinden dolayı pay sahibinin sadakat yükümlülüğünden bahsetmek zordur. Bu noktada pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün bulunduğunu ve bunun bilgi alma hakkının sınırı olduğunu kabul etmek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle pay sahibinin şirkete karşı sadakat yükümlülüğüne uygun davranması değil, doktrinde de ifade edildiği gibi haklarını şirkete ve diğer pay sahiplerine karşı zarar verme amacı taşımadan TMK. 2. madde çerçevesinde dürüstlük ilkesine uygun kullanması gerektiği ifade edilebilir.

6. Hakkın Süre Olarak Sınırlandırılması

Alman hukukunda pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen AktG. 131. madde hükmünde pay sahiplerinin genel kurul toplantısında soru sorma hakkına ilişkin genel veya özel bir süre sınırlaması öngörülmemekle beraber, AktG. 131. maddenin 2. fıkrasında şirket esas sözleşmesiyle veya genel kurul tarafından çıkarılmış bir iç tüzükle pay sahiplerinin soru sorma hakkını süre olarak ölçülü şekilde sınırlandırma konusunda genel kurul toplantı başkanının yetkilendirebileceği hükmü düzenlenmiştir. Hükmün amacı bilgi alma hakkının kötüye kullanılmasının engellenmesi ve genel kurul toplantısının süre olarak yapılandırılarak pay sahipleri tarafından şirket için önemli kararlarla ilgili görüşmelere odaklanılmasını sağlamak suretiyle genel kurulun etkinliğinin ve işlevselliğinin artırılmasıdır.¹⁵³⁴

Türk hukukunda pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen TTK. 437. madde, genel kurul toplantısında aktif bilgi alma hakkının kullanımının süre olarak sınırlandırılmasına dair bir hüküm içermemektedir. Pay sahibinin genel kurul

şirketin ya da diğer pay sahiplerinin menfaatlerine verilen zarar arasında ciddi bir dengesizlik bulunması halinde sadakat yükümlülüğüne aykırılığın söz konusu olacağını ifade etmektedir. Yazar, pay sahibinin menfaati ile şirketin ya da diğer pay sahiplerinin menfaati arasındaki ciddi dengesizliğe örnek olarak; pay sahibi açısından pek de önemli olmayan bir bilginin verilebilmesi için çok kapsamlı ve masraflı bir çalışma yapılmasının gerekmesi halini vermektedir. Bkz.: **Karasu**, Tasarı, s. 93, 95.

¹⁵³⁴ **Lack**, s. 116; **Schmidt/Lutter**, s. 2176.

toplantısındaki bilgi talepleri için nasıl bir süre kullanımı olacağı belli olmadığı gibi, bunun süre olarak sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağına ilişkin herhangi bir hüküm de bulunmamaktadır. Buna karşın pay sahibinin genel kurul toplantısında bilgi alma hakkını kullanmak amacıyla sınırsızca soru sorma hakkının bulunduğunu kabul etmek de hükmün düzenlenme amacına aykırı olacaktır.¹⁵³⁵ Zira genel kurul toplantısı belirli bir süre ve düzen içerisinde gerçekleştirilir ve tüm pay sahiplerinin de senede bir defa düzenlenen genel kurul toplantı süresi içerisinde haklarını TTK. 357. maddede düzenlenen eşit işlem ilkesi gereği eşit şekilde kullanabilmesi gerekir. Bu nedenle pay sahiplerinin bilgi alma hakkı vazgeçilemez nitelikte güçlü bir hak olmakla birlikte, diğer pay sahiplerinin haklarını ihlal edecek şekilde veya dürüstlük kuralına aykırı şekilde kullanılması mümkün değildir.

Doktrinde de genel kurul toplantısının düzenli bir şekilde yürütülmesi bakımından zorunluluk arz ediyorsa pay sahiplerinin konuşma süresinin sınırlandırılabilmesi ve hatta süre sınırlandırmasının, gündem konularının görüşülmesi başlamadan önce de kararlaştırılabilmesi ileri sürülmüştür. Bu noktada pay sahibinin genel kurul toplantısına katılma hakkından doğan kazanılmış konuşma hakkıyla toplantının gerektiği şekilde yürütülmesi arasında denge kurulması gerektiği vurgulanmıştır. Pay sahibinin konuşma hakkının süre bakımından sınırlandırılması zorunluluğu karşısında konuşma hakkının genel kurul kararıyla sınırlandırılması mümkündür.¹⁵³⁶ Bu noktada genel kurulun pay sahiplerinin kendilerini ifade etme olanağını ortadan kaldırmaksızın konuşma hakkını aşırı derecede sınırlandırmaması ve farklı pay

¹⁵³⁵ Genel kurul toplantısında pay sahibinin konuşma hakkının sınırlandırılmasıyla ilgili olarak Teoman; özellikle çok fazla sayıda pay sahibinin bulunduğu şirketlerde herkesin tüm gündem maddeleri hakkında konuşmasının düşünülemeyeceğini, bu nedenle müzakere edilen konu hakkında önceden belirlenecek belirli sayıda pay sahibinin konuşmasından sonra müzakerelerin yeterliliğine karar verilebileceğini, gerek bu kararın aleyhinde söz alacak gerekse daha önce düşüncelerini açıklayacak olan pay sahiplerinin konuşma sürelerinin sınırlandırılmasının mümkün ve hatta bazı hallerde ise zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Bkz.: **Teoman**, Genel Kuruldan Çıkarılma, s. 70, 71.

¹⁵³⁶ **Ömer Teoman**, “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Pay Sahiplerinin Konuşma Süresinin Sınırlandırılması”, Tüm Makalelerim (1971-2001) Cilt I-II (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Bası, 2012) s. 515, 516. Teoman, genel kurulun alacağı bu kararın usule ilişkin bir karar olduğunu, hemen uygulanması sebebiyle o anda önemini kaybedeceğini ve bu nedenle bu karar hakkında iptal davası açmanın kural olarak bir anlamı bulunmadığını, ancak usule ilişkin bu kararın (örneğin; süre kısıtlaması nedeniyle yeterince konuşamama ve ayrıca bilanço hakkında yeterince aydınlanamama vs. nedenlerle) esasa ilişkin bir kararı etkilemesi halinde esas karar hakkında iptal davası açılabilmesini, buna karşın süre sınırlandırılmasına ilişkin bir kararın gelecekte yapılacak toplantıları düzenleme amacıyla alınması halinde bağımsız olarak da iptal edilebileceğini ifade etmektedir. Bkz.: **Teoman**, Konuşma Süresi, s. 517. Esas ve usule ilişkin genel kurul kararları için bkz.: **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 15, 16.

sahipleri veya pay sahibi grupları arasında farklı uygulamalara neden olmadan eşit işlem ilkesini göz önüne alması gerekir.¹⁵³⁷

Her ne kadar TTK.’nin ‘‘Butlan’’ madde başlıklı 447. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde pay sahibinin bilgi alma, inceleme haklarını, kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran genel kurul kararlarının butlanla batıl olduğu; yine TTK. 391. maddenin 1. fıkrasının c bendinde pay sahiplerinin vazgeçilemez niteliğe sahip haklarını ihlal eden ya da bunların kullanımını kısıtlayan veya zorlaştıran yönetim kurulu kararlarının da batıl olduğu; ayrıca GKTHY’ nin ‘‘İç Yönerge’’¹⁵³⁸ üst başlıklı ‘‘İç Yönergeye İlişkin Esaslar’’ madde başlıklı 40. maddesinin 1. fıkrasında¹⁵³⁹ iç yönergenin kanunun izin verdiği durumlar dışında pay sahiplerinin bilgi alma, inceleme gibi vazgeçilemez nitelikteki haklarını sınırlandıran hükümler içermeyeceği ifade edilmiş olsa da, anılan hükümler genel kurul toplantısının düzenini bozacak, diğer pay sahiplerinin haklarını ihlal edecek veya hakkın kötüye kullanılmasına müsaade edecek şekilde yorumlanamaz.

Kanaatimizce genel kurul toplantısında pay sahibinin soru sorarak bilgi alma hakkının süre olarak sınırlandırılması ve bu konuda Alman hukukundakine benzer bir şekilde genel kurul toplantısını yöneten toplantı başkanlığına yetki verilmesi mümkündür. Bu yetki toplantı başkanlığına şirket esas sözleşmesiyle verilebileceği gibi, TTK. 419. maddenin 2. fıkrası ile GKTHY. 40. ve 41. maddeleri çerçevesinde

¹⁵³⁷ **Teoman**, Konuşma Süresi, s. 518, 519. Teoman’ a göre toplantıda bir süre konuşan ancak uyarılara rağmen gereksiz tekrarlamalarla toplantıyı engelleyen pay sahibinin kalan süresinin kısıtlanması için toplantı başkanının yetkili olduğu kabul edilebilir. Bkz.: **Teoman**, Konuşma Süresi, s. 519.

¹⁵³⁸ TTK.’nin ‘‘Toplantı Başkanlığı ve İç Yönerge’’ madde başlıklı 419. maddesinin 2. fıkrası uyarınca yönetim kurulu, şirket genel kurulunun çalışma esaslarıyla ve usulleriyle ilgili kuralları içeren, asgari içeriği GKTHY.’de düzenlenen bir iç yönerge düzenler. İç yönerge genel kurul tarafından onaylandıktan sonra tescil ve ilan edilir. GKTHY.’nin 41. maddesine göre iç yönergede; toplantı yerine giriş ve toplantının açılışı, toplantı başkanlığının teşkili ile görev ve yetkileri, gündemin görüşülmesinden önceki işlemler ve gündem, toplantıda söz alma ve oy kullanımı, toplantı tutanağının düzenlenişi ve toplantı sonunda yapılacak işlemler muhakkak belirtilir. İç yönerge, yönetim kurulu tarafından hazırlanan, şirket esas sözleşmesinde düzenlenmesi mümkün olmayan veya mümkün olupta mahiyeti gereği düzenlenmeyen konuları içeren ikinci dereceden esas sözleşme olarak tanımlanır. Bu çerçevede şirket esas sözleşmesi şirket anayasası, iç yönerge ise şirket kanunu olarak addedilebilir. Bkz.: **Ömür/Çalışkan**, s. 116. İç yönergeye ilişkin hüküm AktG. 129. madde hükmünden alınmış, ancak AktG. 129. maddeden farklı olarak TTK. iç yönerge çıkarılmasını zorunlu tutmuştur.

¹⁵³⁹ GKTHY.’nin 40. maddesinin 1. fıkrasına göre iç yönergenin; TTK.’da izin verilen durumlar hariç olmak üzere, pay sahiplerinin genel kurul toplantısına katılma, oy kullanma, dava açma, bilgi alma, inceleme ve denetleme gibi vazgeçilemez haklarını, genel kurul toplantı başkanlığının TTK.’dan ya da diğer ilgili düzenlemelerden kaynaklanan görev ve yetkilerini sınırlandıran ya da ortadan kaldıran hükümler içermesi mümkün değildir.

yönetim kurulu tarafından çıkarılarak genel kurul tarafından onaylanan bir şirket iç yönergesiyle de verilebilir. Genel kurul toplantılarının düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi, sağlıklı bir müzakere ortamının oluşturulması ve tüm pay sahiplerinin pay sahipliği haklarını amacına ve usulüne uygun şekilde kullanabilecekleri bir toplantı atmosferinin yaratılması için süre olarak sınırlandırılabilmesi gerekir. Hatta bazı hallerde agresif, saygısız ve kötü niyetli pay sahiplerinin engellenmesi açısından süre sınırlandırması tercihten ziyade bir zorunluluğa bile dönüşebilir. Süre sınırlandırmasının temel kanuni dayanağı ise TMK. 2. maddede düzenlenen dürüstlük kuralıdır. Zaten TTK. 447. maddenin 1. fıkrasının b bendinde “kanunen izin verilen ölçü dışında” ifadesi yer almakta olup, TMK. 2. madde bilgi alma hakkının sınırı konusundaki kanuni ölçüyü karşılamaktadır. Pay sahibinin genel kurul toplantısındaki bilgi alma hakkının süre olarak sınırlandırılması konusunda öncelikle genel kurul toplantısı için öngörülen ortalama süre dikkate alınmalı ve bu süre içerisinde diğer pay sahiplerinin de söz alarak bilgi talep edebileceği şekilde ölçülü bir süre sınırlandırması yapılmalıdır. Ayrıca pay sahibinin bilgi alma hakkını amacı dışında kötüye kullandığı kanaatinin oluşması halinde TMK. 2. madde göz önüne alınmalı ve buna göre süre sınırlaması tespit edilmelidir. Son olarak hakkın süre olarak sınırlandırması yapılırken eşit işlem ilkesi göz önüne alınmalı ve genel kurul toplantısında bilgi talep eden tüm pay sahiplerine süre sınırlandırması eşit şekilde uygulanmalıdır.

I. Genel Kurul Toplantısı Dışında Bilgi Alma

TTK.’nın “Eşit İşlem İlkesi” madde başlıklı 357. maddesinde “*Pay sahipleri eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulur.*” hükmü düzenlenmiştir.¹⁵⁴⁰ Özel hukukun farklı alanlarında uygulama bulan eşit işlem ilkesi anonim şirketlerde, eşit durumda olan pay sahiplerine, aksini uygulamayı gerektiren haklı bir neden olmadığı takdirde eşit davranılmasını, pay sahiplerine keyfi olarak farklı işlem uygulanmasını engellemeyi amaçlamaktadır.¹⁵⁴¹ Eşit işlem ilkesinin düzenlendiği TTK. 357. maddenin

¹⁵⁴⁰ TTK. 357. maddesi hükmü AktG. 53a. maddesi hükmü ifadesiyle aynıdır.

¹⁵⁴¹ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), s. 132. Moroğlu’na göre eşit işlem ilkesi TMK. 2. maddede yer alan dürüstlük kuralının anonim şirketler hukukundaki yansıması olup, bu ilkeye aykırılık aynı zamanda dürüstlük kuralına aykırılık oluşturur. Buna karşın dürüstlük kuralına aykırı her davranışın eşit işlem ilkesine aykırı olması zorunlu ve mümkün değildir. Bir defaya mahsus eşitlik ilkesine aykırılık teşkil eden genel kurul kararları (örneğin; aynı hukuki konumda bulunan pay sahiplerine farklı kar payı verilmesine ilişkin, bazı pay sahiplerine kar payı ödenmesi zamanı konusunda ayrıcalık

gerekçesinde de eşit işlem ilkesindeki amacın; şirketin organlarının öznel ve keyfi kararları ile uygulamalarını bir üst hukuk kuralıyla engellemek ve şirket esas sözleşmesindeki hükümlerin adaletli ve menfaatler dengesine uygun olarak yorumlanmasını sağlamak olduğu ifade edilmiştir.¹⁵⁴² Eşit işlem ilkesinin temel işlevi ise anonim şirketlerde karar alma iradesini haiz olan kişilerin diğer pay sahiplerinin menfaatlerini keyfi şekilde zedelemesini engellemek ve bu nedenle de ağırlıklı olarak azınlık pay sahiplerini çoğunluk pay sahiplerine karşı korumak olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁴³

Eşit işlem ilkesi mutlak ya da nispi olarak iki farklı şekilde uygulanabilir. İlkenin mutlak olarak uygulanmasında pay sahiplerinin şirketteki konumlarının herhangi bir nedenle farklılaşmasının engellenerek tüm pay sahiplerine her durumda eşit işlem uygulanması; ilkenin nispi olarak uygulanmasında ise pay sahiplerinin şirketteki konumlarının farklılığı nedeniyle farklı şekilde uygulanması söz konusu olur. Bu çerçevede eşit işlem ilkesi; anonim şirketlerde oransallık ilkesinin uygulama bulduğu pay sahipliği hakları bakımından pay sahiplerinin şirketteki konumlarının göz önüne alınması suretiyle nisbi, oransallık ilkesinin uygulama bulmadığı pay sahibinin elinden alınamayacak ve vazgeçilemeyecek hakları bakımından ise mutlak olarak uygulanır.¹⁵⁴⁴ İlkenin mutlak olarak uygulanması halinde pay sahipliğinin özüyle ilgili haklar bakımından tüm pay sahipleri mutlak şekilde eşittir. Bu noktada pay sahiplerinin şirketteki farklı konumlarının göz önüne alınmasını yasaklanarak, haklar her bir pay sahibine tanımaktadır. Mutlak eşitlik, bu hakların özünde bulunmaktadır. İstisnasız her bir pay sahibine eşit şekilde tanınan haklara örnek olarak genel kurul toplantısına katılma, bilgi alma, genel kurul kararları hakkında iptal davası açma hakları gösterilebilir.¹⁵⁴⁵

Her bir pay sahibine sadece pay sahipliği sıfatıyla tanınan bireysel haklar söz konusu olduğunda mutlak eşit işlem ilkesi geçerlidir. Bu nedenle pay sahiplerinden herhangi birinin herhangi bir nedenle genel kurul toplantısına katılma hakkının veya iptal davası açma hakkının ya da bilgi alma hakkının engellenmesi eşit işlem ilkesine

tanıyan kararlar) iptal edilebilirlik yaptırımına tabi iken, bir defaya mahsus olmamak üzere sürekli aykırılık teşkil eden kararlar ise batıl olur. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 234.

¹⁵⁴² **Dinç**, Gerekçe, s. 371; **Üçışık/Çelik**, s. 58

¹⁵⁴³ **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, s. 133; **Üçışık/Çelik**, s. 58.

¹⁵⁴⁴ **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, s. 139, 140.

¹⁵⁴⁵ **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, s. 140; **Üçışık/Çelik**, s. 61.

aykırılık teşkil eder. Bununla beraber bazı bireysel haklar açısından eşit işlem ilkesi uygulanmasına yönelik açık kanuni düzenlemeler yapılmıştır.¹⁵⁴⁶ Bu düzenlemelerden birisi de TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesinde yer alan pay sahiplerinden herhangi birisine pay sahipliği sıfatı nedeniyle genel kurul toplantısı dışında bir bilgi verilmesi halinde, aynı bilginin diğer bir pay sahibinin talepte bulunması halinde de toplantı gündemiyle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilmesi gerektiğine ilişkin düzenlemedir.¹⁵⁴⁷ Bu düzenleme eşit işlem ilkesinin özel bir görünümü olarak kabul edilmektedir.¹⁵⁴⁸ Bilgi alma hakkı her bir pay sahibine tanınmış bireysel bir hak olması sebebiyle tüm pay sahipleri aynı bilgiyi alma hakkı konusunda eşit tutulmuştur. TTK. 437. maddenin 2. fıkrası 4. cümlesi düzenlemesiyle bir yandan pay sahipleri arasında mutlak bir eşitlik sağlanmakta, diğer yandan herhangi bir pay sahibine farklı işlem uygulanmasını haklı kılabilen nedenler ileri sürülmesinin de önüne geçilmektedir.¹⁵⁴⁹

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesi gereği bir pay sahibi genel kurul toplantısı dışında bilgilendirilmişse, her bir pay sahibi genel kurul toplantısında gündemle¹⁵⁵⁰ ilgili olmasa da aynı bilginin kendisine aynı kapsam ve ayrıntıda verilmesini talep edebilir.¹⁵⁵¹ TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesi çerçevesinde bilgi alma hakkının kullanılabilmesi için bilginin herhangi bir pay sahibine genel kurul toplantısı dışında pay sahipliği sıfatı nedeniyle verilmiş olması gerekir. Pay sahipliği sıfatı dışında başka herhangi bir nedenle örneğin; yönetim kurulu veya icra komitesi üyesi veya herhangi bir komite ya da çalışma grubu üyesi

¹⁵⁴⁶ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), s. 145.

¹⁵⁴⁷ Atalay' a göre azınlığı oluşturan pay sahiplerinin dışında kalan diğer pay sahiplerinin tümünün yönetimde bulunduğu küçük aile şirketlerinde, azınlığı oluşturan pay sahiplerine taleplerine rağmen şirket işleriyle ilgili bilgi verilmemesi, kendileri haricindeki diğer tüm pay sahiplerinin sadece pay sahipliği sıfatıyla olmasa bile bilgi sahibi olmaları da bu hükmün uygulanmasını gerekli kılabilir. Bkz.: Atalay, s. 58.

¹⁵⁴⁸ Kendigelen, Değişiklikler, s. 290; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 64; Şener, Teorik, s.

520.

¹⁵⁴⁹ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), s. 145. Tekinalp' e göre şirkette hakim konumda olan veya yöneticilerle yakın ilişki içinde olan bazı pay sahipleri hakim konumları ve ilişki güçleri sayesinde şirketle ilgili birtakım bilgilere hatta gizli bilgilere ulaşabilirler. Bu nedenle pay sahipleri arasında bozulan dengeyi tesis etmek ve eşit işlem ilkesini korumak amacıyla düzenlenen TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesinde yer alan hüküm bu noktada caydırıcı olabilir de gücün ve hakim konumun kötüye kullanılmasını önlemekte kesin başarı sağlayamaz. Buna karşın herhangi bir pay sahibine veya pay sahiplerine genel kurul toplantısı dışında bilgi verildiğinin kanıtlanması halinde TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında düzenlenen bilgi alma davası etkili bir araç olabilir. Bkz.: Tekinalp, Yeni, s. 219; Tekinalp, Sermaye, s. 377.

¹⁵⁵⁰ Kanımızca maddede yer alan “gündemle ilgili olmasa da” ifadesi gereksizdir. Zira bilgi alma hakkı gündemle sınırlı değildir.

¹⁵⁵¹ Tekinalp/Çamoğlu, s. 211; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 64.

sıfatıyla verilen bilgi bu kapsamda değerlendirilmez.¹⁵⁵² Bilgi talep eden pay sahibinin, genel kurul toplantısı dışında başka bir pay sahibine bilgi verildiğini tam olarak ispatlaması şart olmayıp, buna ilişkin emareleri ispatlaması suretiyle (yaklaşık ispatla) bilgi talep etmesi mümkündür. Zira burada herhangi bir hukuki işlem değil, hukuki bir fiil söz konusudur.¹⁵⁵³

TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesinde genel kurul toplantısı dışında bir konuda bilgi verilmesinden bahsetmekte ve fakat bilginin hangi konuda olması gerektiğine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamaktadır. Bu noktada genel kurul toplantısı dışında verilen bilgiyle her bilginin değil, şirketin işleri veya denetim faaliyetiyle ilgili bilginin kastedildiğinin kabulü gerekir. Zira TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında pay sahibinin yönetim kurulundan şirket işleriyle ilgili denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve neticeleriyle ilgili bilgi talep edebileceği açıkça ifade edilmiştir. Bu nedenle pay sahibine genel kurul toplantısı dışında bu kapsamda yer almayan örneğin; yöneticilerin şahsi meseleleriyle ilgili herhangi bir bilgi verilmesi halinde, bu bilgi şirket işleri kapsamında bir bilgi olmayacağından pay sahibinin TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesi kapsamında genel kurul toplantısında bu bilgiyi talep etme hakkı olmayacaktır.

Genel kurul toplantısı dışında verilen bilginin, genel kurul toplantısında pay sahibi tarafından talep edilmesi gerekir. Pay sahibi tarafından herhangi bir talepte bulunulmaması halinde yönetim kurulu tarafından kendiliğinden bilgi verilmez. Genel kurul toplantısı dışında bilgi verilmiş olması ifadesi ile kastedilen genel kurul toplantısının öncesinde veya sonrasında bilgi verilmiş olması halidir. TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesi çerçevesinde pay sahibi tarafından talep edilen bilgi aynı kapsam ve ayrıntıda yine talebin ileri sürüldüğü genel kurul toplantısında verilir. Bilginin talep eden pay sahibine sonradan genel kurul toplantısı dışında veya özel bir görüşmede ayrıca verilmesi mümkün değildir. Bilginin daha önceki yıllarla ya da daha önceki yıllara ait hesap dönemleriyle ilgili olması halinde de TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesi çerçevesinde bilgi verilir.¹⁵⁵⁴

¹⁵⁵² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 64.

¹⁵⁵³ Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 506.

¹⁵⁵⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 64.

Bu durumda bilginin şirket sırrı niteliği taşıdığı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerini zedelediği iddiasıyla pay sahibine bilgi vermekten kaçınılamaz. Zira bilgi zaten bir pay sahibine veya bir kısım pay sahiplerine genel kurul toplantısı dışında verilmiştir.¹⁵⁵⁵ Bu nedenle şirket sırlarının açıklanmamasına ilişkin menfaat ya da korunması gereken diğer şirket menfaati artık söz konusu değildir.¹⁵⁵⁶ Bu durumda bilgi şirket sırrı niteliği taşısa da veya korunması gereken şirket menfaatlerini tehlikeye düşürecek olsa da bilgiyi talep eden pay sahibine verilmesi gerekir.¹⁵⁵⁷ Pay sahibinin genel kurulda bu bilgiyi talep etmesi üzerine bilginin ikinci defa verilmesi halinde şirketin zararının artacağı şeklinde bir savunma yapılması da mümkün değildir. Ayrıca bilgiyi veren kişilerin bu nedenle doğan sorumlulukları ise saklıdır.¹⁵⁵⁸ Zira genel kurul toplantısı dışında pay sahibine veya pay sahiplerine bilgi verilmesi nedeniyle şirket sırlarının veya şirket menfaatine zarar verecek bilgilerin ifşa olması halinde bunu ifşa eden kişilerin sorumluluğu söz konusu olur. Buna neden olanların yönetim kurulu üyeleri/yöneticiler olması halinde bunlarla ilgili sorumluluk hükümleri, yönetim kurulu üyesi sıfatını taşımayanlar içinse genel sorumluluk hükümleri uygulama bulur.¹⁵⁵⁹

TTK. 391. maddenin 1. fıkrasının a bendinde yönetim kurulu kararlarının eşit işlem ilkesini ihlal etmesi halinde butlan hukuki sonucunu doğuracağı ifade edilmiştir.¹⁵⁶⁰ Buna karşın TTK. 357. maddenin gerekçesinde eşitlik ilkesine aykırılığın neticesinin iptal yaptırımı olduğu ifade edilmiştir.¹⁵⁶¹ Ancak burada butlan veya iptal yaptırımı ayırımında eşit işlem ilkesinin mutlak mı yoksa nispi nitelik mi taşıdığına tespit edilmesi gerekir. Bu çerçevede eşit işlem ilkesinin mutlak olarak uygulandığı -bilgi alma hakkı vb.- hallerde butlan yaptırımının, nispi nitelik taşıdığı hallerde ise iptal yaptırımının uygulanacağı kabul edilir.¹⁵⁶² Bununla beraber TTK.' da genel kurul kararlarının eşit işlem ilkesine aykırılığının hukuki sonucuna ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Genel kurul kararlarının butlanı hallerini düzenleyen TTK. 447. maddede eşit işlem ilkesine aykırılık butlan sebebi olarak sayılmamıştır.

¹⁵⁵⁵ **Bozkurt**, s. 413; **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 506; **Şener**, Teorik, s. 520.

¹⁵⁵⁶ **Bozkurt**, s. 413.

¹⁵⁵⁷ **Tekinalp**, Yeni, s. 219; **Tekinalp**, Sermaye, s. 377.

¹⁵⁵⁸ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 506.

¹⁵⁵⁹ **Tekinalp**, Yeni, s. 219; **Tekinalp**, Sermaye, s. 377.

¹⁵⁶⁰ **Üçışık/Çelik**, s. 58; **Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat)**, s. 515.

¹⁵⁶¹ **Dinç**, Gerekçe, s. 371.

¹⁵⁶² **Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat)**, s. 515.

Bununla beraber eşit işlem ilkesine aykırı genel kurul kararlarının da yönetim kurulu kararlarında olduğu gibi butlanla batıl olduğunun kabul edilmesi gerekir.¹⁵⁶³

J. Bilgi Alma Hakkının İhlalinin Hukuki Sonuçları

1. Bilgi Alma Davası

a. Genel

Bilgi talebi karşılanmayan pay sahibi için TTK. 437. maddenin 5. fıkrası kapsamında yargı yoluna başvurma hakkı öngörülmüştür. Buna göre bilgi alma ve inceleme talebi cevaplanmadığı veya haksız şekilde reddedildiği ya da ertelendiği için bilgi alamayan pay sahibi red kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde, diğer hallerde ise makul bir süre içerisinde şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde dava açma hakkına sahiptir. Bu dava basit yargılama usulüne göre görülür. Yargılama sonunda mahkeme kararında pay sahibi tarafından talep edilen bilginin genel kurul toplantısı dışında verilmesini ve bilginin verilme şeklini belirtebilir. Mahkemenin verdiği karar kesindir. TTK. 437. maddenin 5. fıkrası düzenlemesiyle bilgi talebi karşılanmayan pay sahibinin mahkeme aracılığıyla talep ettiği bilgiyi temin etmesi mümkün hale gelmiştir.¹⁵⁶⁴ Bu çerçevede pay sahibine bilgi vermekten kaçınma hali tam bir yargısal denetime tabidir.¹⁵⁶⁵

Pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlal edilmesi halinde TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında pay sahibine tanınan yargı yoluna başvurma hakkı doktrinde bilgi alma davası olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁶⁶ Bu dava hakkı yoluyla pay sahibinin bilgi alma hakkı güçlendirilmiş ve bu çerçevede bilgi talebi açıkça reddedilen, hiç cevaplandırılmayan veya sürüncemede bırakılan pay sahibinin bilgiye mahkeme

¹⁵⁶³ Üçışık/Çelik, s. 58.

¹⁵⁶⁴ Bilgi alma davası, bilgi alma ve inceleme hakkının yerine getirilmesini sağlayan bir doğrudan yaptırım aracı olarak tanımlanmaktadır. Bkz.: Pulaşlı, Şerh, s. 1508; Atalay, s. 65; Kaya, Bilgi Alma, s. 320. Bilgi alma davası, bilgi almak için sorulan soruları cevaplandırmamanın, şirketin ticari defterlerindeki ve diğer belgelerindeki gerçeği saklamanın ve şahsi menfaatler için gizlemenin yaptırımı olarak da ifade edilmektedir. Bkz.: Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 64. Bilgi alma davasının kötüye kullanılabileceği görüşü için bkz.: Aytaç, Avrupa, s. 123. Kanımızca bilgi alma davasının kötüye kullanılması halinde TTK. 451. maddedeki sorumluluk hükmü kıyas yoluyla uygulanabilir.

¹⁵⁶⁵ Kaya, Bilgi Alma, s. 334.

¹⁵⁶⁶ Atalay, s. 65; Oy/Oy, s. 456; Doktrinde bilgi alma davası kavramı yerine “Bilgi Alma ve İnceleme Davası” kavramı da kullanılmaktadır. Bkz.: Üçışık/Çelik, s. 345; Tekinalp, Sermaye, s. 380; Tekinalp, Yeni, s. 221; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 64.

aracılığıyla ulaşma imkanı sağlanmıştır. Yargı yolu pay sahibinin hem bilgi alma hem de inceleme hakkı için geçerlidir.¹⁵⁶⁷ Bilgi alma davasını açma hakkını ortadan kaldıran ya da sınırlandıran genel kurul kararları TTK. 447. madde gereği batıldır.¹⁵⁶⁸

Bilgi alma davası, hakkın yerine getirilmesini sağlayan bir yaptırım aracı olarak bilgi alma hakkının özel bir türü veya hakkı genişleten bir hukuki yol değildir.¹⁵⁶⁹ Ayrıca bilgi alma davası, başka bir davaya bağlı olan bir olgu ya da inceleme konusu olmadığı gibi, başka bir dava çerçevesinde ileri sürülebilecek veya başka bir davanın sonuçlanmasına yardımcı olacak nitelikte bir talep de değildir. Bilgi alma davası kendisine özgü bir yargılama konusunu ve talebini içeren bağımsız bir eda davasıdır.¹⁵⁷⁰ Bu çerçevede bilgi alma davası genel kurul kararının iptali davasına veya başka herhangi bir davaya (sorumluluk, özel denetim vs.) bağlı bir dava da değildir.¹⁵⁷¹ Bilgi alma davası bir delil tespiti davası da değildir.¹⁵⁷² Bilgi alma davası bağımsız bir dava olarak pay sahibinin bilgi alma hakkının temin edilmesinin yargısal aracı niteliğindedir. Bu çerçevede bilgi alma davasının açılabilmesi için daha önce herhangi bir dava açılması, özellikle de iptal davası açılması şart değildir. Bilgi alma davası ile iptal davası farklı davalar olup birbirlerinden bağımsız davalardır. Pay sahibi gereken şartların varlığı halinde her ikisini de açma hakkına sahiptir.¹⁵⁷³ Her iki davanın varlığı halinde derdestlik itirazında bulunulamaz.¹⁵⁷⁴

Pay sahibi bilgi veya inceleme talebinin reddedilmesi, cevaplandırılmaması veya yeterli olmayan, baştan savma şekilde cevaplandırılması ya da savsaklanarak ertelenmesi halinde bilgi alma davası açabilir.¹⁵⁷⁵ Yine bilgi alma davası yoluna pay sahibinin bilgi veya inceleme talebinin şirket sırrının açıklanacağı veya korunması gereken şirket menfaatlerinin tehlikeye gireceği gibi gerekçelerle reddedilmesi halinde de başvurulabilir.¹⁵⁷⁶ Bilgi alma davasında davacı konumundaki pay sahibi davanın esasına ilişkin tüm olgu ve olayları açıklayarak delilleriyle birlikte ortaya

¹⁵⁶⁷ Dinç, Gerekçe, s. 459.

¹⁵⁶⁸ Üçışık/Çelik, s. 345.

¹⁵⁶⁹ Kaya, Bilgi Alma, s. 322.

¹⁵⁷⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 64, 65. Uygulamada mahkemeler bilgi alma davasını bazen hatalı şekilde iptal davasıyla bağlantılı olarak ele almakta veya delil tespiti gibi değerlendirmektedir. Bkz.: Atalay, s. 65; Tekinalp, Sermaye, s. 380.

¹⁵⁷¹ Pulaşlı, Şerh, s. 1507, 1508; Tekinalp, Sermaye, s. 380; Kaya, Bilgi Alma, s. 320.

¹⁵⁷² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 64; Tekinalp, Sermaye, s. 380.

¹⁵⁷³ Tekinalp, Sermaye, s. 380.

¹⁵⁷⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 65.

¹⁵⁷⁵ Tekinalp, Sermaye, s. 380; Tekinalp, Yeni, s. 221.

¹⁵⁷⁶ Tekinalp/Çamoğlu, s. 211.

koymakla, davalı konumundaki şirket ise şirkete ait menfaatlerin tehlikeye gireceği gerekçesiyle bilgi talebini reddettiğini ispatlamakla yükümlüdür.¹⁵⁷⁷ Bilgi alma davasının kabulüne karar verilmesi durumunda davalı şirketin davacı pay sahibi tarafından talep edilen bilgiyi vermesi ya da pay sahibi tarafından inceleme talep edilen belgeleri bizzat veya uzman aracılığıyla inceleyebilmesi için teslim etmesi ya da incelemeye hazır bulundurması konusunda hüküm verilir. Bu hüküm davalı şirketin bir işi yapmasına yönelik bir eda hükmü niteliğindedir.¹⁵⁷⁸ Bununla beraber bilgi alma davası, sadece davacısı olan pay sahibi açısından sonuç doğuran bir davadır.¹⁵⁷⁹ Bunun sonucu olarak diğer pay sahipleri dava sonucunda verilen mahkeme kararından yararlanamaz.

b. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Bilgi alma davasında görevli mahkeme TTK. 437. maddenin 5. fıkrasına göre asliye ticaret mahkemesidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu 1. madde ve 114. maddenin 1. fıkrasının c bendi çerçevesinde¹⁵⁸⁰ göreve ilişkin kurallar kamu düzeninden olup, mahkemenin görevli olması aynı zamanda bir dava şartıdır. Bu nedenle HMK. 115. maddenin 1. fıkrası gereği davanın her aşamasında ileri sürülebileceği gibi mahkeme tarafından da re' sen dikkate alınır. Mahkeme görevli olmadığını tespit ettiğinde HMK. 115. maddenin 2. fıkrası¹⁵⁸¹ gereği görevsizlik kararı vererek dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesine karar verir. Bu durumda taraflardan birisinin kanuni süresi içinde dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekir. Aksi takdirde dava açılmamış kabul edilir.¹⁵⁸² Bu bağlamda bilgi alma davasının (asliye hukuk mahkemesi de dahil olmak üzere)¹⁵⁸³ görevli olan asliye ticaret mahkemesi

¹⁵⁷⁷ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1505.

¹⁵⁷⁸ **Atalay**, s. 65.

¹⁵⁷⁹ **Tekinalp**, Sermaye, s. 381.

¹⁵⁸⁰ HMK.'nın "Görevin Belirlenmesi ve Niteliği" madde başlıklı 1. maddesine göre; mahkemelerin görevi sadece kanunla düzenlenir. Mahkemelerin görevine ilişkin kurallar kamu düzenindendir. HMK.'nın "Dava Şartları" madde başlıklı 114. maddesinin 1. fıkrasının c bendine mahkemenin görevli olması dava şartı olarak sayılmıştır.

¹⁵⁸¹ HMK.'nın "Dava Şartlarının İncelenmesi" madde başlıklı 115. maddesinin 1. fıkrası; mahkeme dava şartlarını davanın her safhasında re' sen araştırır. Taraflar da bu eksikliği her safhada ileri sürebilir. HMK. 115. maddenin 2. fıkrası gereği ise mahkemenin dava şartı eksikliğini tespit etmesi halinde davanın usulden reddine karar vermesi gerekir.

¹⁵⁸² **Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz**, Medeni Usul Hukuku (Ankara: Yetkin Yayınları, 22. Baskı, 2011) s. 128-130.

¹⁵⁸³ TTK.'nın "Ticari Davalar ve Çekişmesiz Yargı İşlerinin Görüleceği Mahkemeler" madde başlıklı 5. maddenin 2. fıkrasına göre asliye ticaret mahkemesinin bulunduğu yerlerde asliye hukuk mahkemesinin görev alanına giren ve TTK. 4. maddeye göre ticari davalarla özel hükümler gereği ticaret mahkemesinde görülecek işler asliye ticaret mahkemesinde görülür. TTK. 5. maddenin 3.

dışında başka bir mahkemede açılması halinde dava görevsizlik nedeniyle reddedildiğinde pay sahibinin HMK.' da belirtilen kanuni süre içindeki talebi üzerine dosya görevli mahkemeye gönderilir. Pay sahibi görevli mahkemede bilgi alma davasına devam edebilir. TTK. 437. maddede belirtilen on günlük süre içerisinde olmak kaydıyla görevsiz mahkemeye yapılmış olan başvuru süresi içinde yapılmış sayılır ve hak kaybına neden olmaz. Buna karşın bilgi alma davasının açılacağı şirket merkezinin bulunduğu yerde ayrı bir asliye ticaret mahkemesinin bulunmadığı hallerde dava asliye hukuk mahkemesinde açılır. Davaya asliye hukuk mahkemesi asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla bakar.¹⁵⁸⁴ Şirket merkezinin bulunduğu yerde ayrı bir asliye ticaret mahkemesi bulunması halinde pay sahibinin asliye hukuk mahkemesine başvurması durumunda mahkemenin görevsizlik kararı vermesi gerekir.¹⁵⁸⁵

Bilgi alma davasında yetkili mahkeme ise şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir. Konuyla ilgili olarak HMK.' da da bir düzenleme mevcuttur. HMK. 14. maddenin 2. fıkrası¹⁵⁸⁶ gereği şirket veya diğer pay sahipleri tarafından, ortaklık ve üyelik ilişkileriyle sınırlı olmak kaydıyla pay sahibi aleyhine açılacak davalarda özel yetki kuralı gereği şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesi kesin yetkilidir. Buna karşın HMK. 14. maddenin 2. fıkrasında pay sahibinin şirkete karşı açacağı davalardan bahsedilmemektedir. Halbuki madde gerekçesinde özel hukuk tüzel kişilerinin kendi iç ilişkilerine yönelik olarak; üyenin veya ortağın merkeze karşı açacağı davaların merkezin bulunduğu yerde açılacağı ifade edilmiştir. Maddenin lafzı ile gerekçesi arasındaki çelişki bir yana, kanımızca hükmün amacı çerçevesinde pay sahibinin şirkete karşı açacağı davaların da HMK. 14. maddenin 2. fıkrası kapsamında düzenlenmesi doğru olurdu. Madde lafzından hareket edildiğinde ise bilgi alma davasında şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinin kesin yetkili olduğu söylenemez.

fıkrasına göre ise asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev ilişkisidir ve bu nedenle göreve ilişkin usul hükümleri uygulama bulur.

¹⁵⁸⁴ Bununla ilgili olarak TTK. 5. maddenin 3. fıkrası asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yerdeki bir ticari davada görev kuralına dayanılmamış olması halinde görevsizlik kararı verilmeyeceği ve davaya asliye hukuk mahkemesi bakmaya devam edeceği hükmünü düzenlemiştir.

¹⁵⁸⁵ **Tekinalp**, Yeni, s. 221.

¹⁵⁸⁶ HMK.' nın “*Şubeler ve Tüzel Kişilerle İlgili Davalarda Yetki*” madde başlıklı 14. maddesinin 2. fıkrasında; özel hukuk tüzel kişilerinin, ortaklık ya da üyelik ilişkileriyle sınırlı olarak, bir ortağa veya üyeye karşı ya da bir ortağın veya üyenin bu sıfatıyla diğerlerine karşı açacağı davalarda, tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yer mahkemesi kesin olarak yetkilidir.

c. Hak Sahibi

TTK. 437. maddenin 5. fıkrasına göre bilgi alma davasını açma konusunda hak sahibi diğer bir ifadeyle davanın davacısı pay sahibidir. Bu nedenle bilgi alma davası açmak için mahkemeye başvurulduğu tarihte pay sahipliği sıfatının bulunması şarttır.¹⁵⁸⁷ Ayrıca yine yargılama süresince de pay sahipliği sıfatının devam etmesi gerekir. Bu nedenle mahkemeye başvurudan sonra payın devri nedeniyle pay sahipliği sıfatının kaybedilmesi halinde yargılamanın sona erdirilmesi gerekir. Ancak pay sahibinin ölümü nedeniyle pay sahipliği sıfatının sona ermesi ve payın miras yoluyla mirasçılara geçmesi halinde, mirasçılar mirası kabul etmişlerse kanımızca HMK. 55. maddenin 1. fıkrası¹⁵⁸⁸ çerçevesinde mirasçılar davaya devam etmesi mümkün olmalıdır. Zira bilgi alma hakkı paya bağlı bir hak olup payın mülkiyetinin miras yoluyla geçmesi halinde bilgi alma hakkı da payla beraber mirasçıya geçer. Buna karşın TTK. 494. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde bağlamalı bir pay söz konusu olduğunda payın miras yoluyla iktisabında genel kurula katılma haklarıyla oy hakları, şirketin onayına bağlı olduğundan bilgi alma hakkı da şirketin onayına tabi olacak ve pay sahibi olan mirasçıların davaya devam edip edemeyeceği konusu askıda kalacaktır. Şirketin onay vermeyi TTK. 494. maddenin 3. fıkrası gereği talepten itibaren üç ay içinde reddetme hakkı vardır. Şirket onay vermeyi bu süre içerisinde reddetmemişse onay vermiş sayılır. Bu durumda bilgi alma davasına bakan mahkemenin bunu HMK. 320. maddenin 3. fıkrası gereği “zorunlu hal” olarak kabul edip bekletici mesele yaparak şirketin onaya ilişkin kararını beklemesi gerekir. Onay verilmesi halinde davaya devam edilmelidir. Şirket onay vermediği takdirde ise dava sonlandırılmalıdır.

Pay sahibinin doğrudan mahkemeye başvurmak suretiyle bilgi alma davası açma bulunmamaktadır.¹⁵⁸⁹ Bunun için pay sahibinin önce TTK. 437. madde çerçevesinde genel kurul toplantısında veya toplantı dışında bilgi veya inceleme talep etmiş olması, bu talebinin ise genel kurul veya yönetim kurulu tarafından da haklı bir gerekçeyle dayanmaksızın reddedilmesi, hiç cevaplandırılmaması veya açık şekilde

¹⁵⁸⁷ Baştuğ/Göksoy, s. 73; Bulut, s. 58.

¹⁵⁸⁸ HMK.’nın “*Dava Sırasında Taraflardan Birinin Ölümü*” madde başlıklı 55. maddesinin 1. fıkrasında taraflardan birinin ölümü haline mirasçıların mirası kabul veya reddetmemesi halinde mahkemenin bununla ilgili kanuni süre doluncaya kadar davayı ertelemesi gerektiği ifade edilmiştir. Kanuni süre TMK. 606. maddeye göre üç aydır.

¹⁵⁸⁹ Kaya, Bilgi Alma, s. 324.

reddedilmemekle birlikte ertelenmiş olması şarttır.¹⁵⁹⁰ Buradan hareketle TTK. 437. maddenin 2. ve 4. fıkraları çerçevesinde aktif bilgi alma hakkının karşılanmaması nedeniyle pay sahibinin bilgi alma davası açabilmesinin iki temel şartı bulunmaktadır.

Bu şartlardan ilki olumlu dava şartı olup, pay sahibinin bilgi alma veya inceleme hakkını önceden genel kurul toplantısında ya da genel kurul toplantısı dışında ileri sürmüş olmasıdır.¹⁵⁹¹ Bu noktada bilgi alma ve inceleme hakkı bağımsız haklar olduğundan bunların beraber kullanılmış olması gerekli değildir. Yine yönetim kuruluna yöneltilen talebin reddedilmesi halinde aynı talebin bu defa genel kurula karşı da yöneltilmesi veya genel kuruldan yönetim kurulunun kararının kaldırılmasının istenmesi de şart değildir.¹⁵⁹² İkinci şart ise olumsuz dava şartı olup, pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinin kısmen ya da tamamen karşılanmamış olması ya da redde eşdeğer şekilde yetersiz karşılanmış olmasıdır.¹⁵⁹³ Pay sahibinin talebinin kabul edilerek, yeterli şekilde karşılanmış olması halinde ise bilgi alma davası açma hakkı söz konusu olmaz.¹⁵⁹⁴ Bilgi talebinin yetersiz şekilde karşılanmasının tespitinde, mahkeme kendisini pay sahibinin yerine koyacak ve talep edilen bilgiyle amaçlanan nokta ile sunulan bilgi arasındaki farkı tespit edecek ve bu sayede bilginin yeterli olup olmadığını değerlendirecektir.¹⁵⁹⁵ Pulaşlı, bilgi açma davası için tamamlayıcı nitelikte üçüncü bir şartın bulunduğunu, bunun da bilgi veya inceleme talebinin genel kurul toplantısında kullanıldığının ve fakat haksız şekilde karşılanmadığının veya redde eşdeğer bir şekilde yetersiz bilgi verildiğinin genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesinin, talebin yönetim kuruluna yöneltilmiş olması halinde ise bu şartın talebin yönetim kuruluna yazılı olarak bildirildiğini gösteren bir belgenin varlığı olduğunu ifade etmektedir.¹⁵⁹⁶

Kanımızca üçüncü şarta ilişkin bu görüş isabetli değildir. Öncelikle TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında bilgi alma davasının açılabilmesi için genel kurul toplantı

¹⁵⁹⁰ Oy/Oy, s. 456; Atalay, s. 66.

¹⁵⁹¹ Atalay, s. 68; Pulaşlı, Şerh, s. 1508; Kaya, Bilgi Alma, s. 324.

¹⁵⁹² Atalay, s. 68.

¹⁵⁹³ Pulaşlı, Şerh, s. 1508, 1509; Atalay, s. 68, 69; Kaya, Bilgi Alma, s. 327.

¹⁵⁹⁴ Pulaşlı, Şerh, s. 1509; Atalay, s. 68.

¹⁵⁹⁵ Kaya, Bilgi Alma, s. 327.

¹⁵⁹⁶ Pulaşlı, Şerh, s. 1509. Kaya da bilgi talebinin red gerekçesinin olası bir dava sürecinde mahkeme tarafından kontrol edilebilmesi için mutlaka toplantı tutanağına yazılması gerektiğini ve ayrıca pay sahibinin de bilgi talebinin reddedildiğini veya kendisine yetersiz bilgi verildiğini toplantı tutanağına yazdırması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz.: Kaya, Bilgi Alma, s. 276, 327.

tutanağına böyle bir kayıt yapılmış olması zorunluluğu öngörülmemiştir. Maddede öngörülmejen bir şart ileri sürmek pay sahibi açısından dava hakkının kullanılmasını zorlaştırmak ve hatta tamamen ortadan kaldırmak anlamına gelir. Kaldı ki pay sahibinin genel kurul toplantısında sorduğu sorular ile bunlara verilen cevapların TTK. 422. maddenin 1. fıkrası ve GKTHY. 26. maddenin 2. fıkrası uyarınca genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesi şarttır. Ancak bu durum, bilgi almak amacıyla mahkemeye başvurmanın bir şartı değildir. Ayrıca genel kurul toplantısı dışında yönetim kuruluna yapılan bilgi veya inceleme talebinin ise mutlaka yazılı olarak sunulma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle bilgi alma davası için böyle bir zorunluluk öngörmek kanımızca mümkün değildir. Bununla beraber bilgi veya inceleme talebinin genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesinin veya yazılı olarak ileri sürülmesinin, olası bir bilgi alma davası sürecinde pay sahibine ispat kolaylığı sağlayacağı açıktır. Ancak bir hakkın mahkemede kullanılması ile o hakkın mahkemede ispatlanması farklı konular olup, mahkemede ispata tabi olacak bir konunun, hakkın kullanılması şartı haline getirilmesi mümkün değildir. Pay sahibi bilgi alma davasında HMK. 200. madde¹⁵⁹⁷ gereği senetle ispat kuralına tabi olmadan hakkını her türlü kanuni delille ispat hakkına sahiptir. Bu bağlamda bilgi alma davası açma hakkının bu şarta bağlanması mevcut TTK. 437. madde çerçevesinde mümkün görünmemektedir.

TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde pasif bilgi alma hakkının karşılanmaması halinde ise durum biraz farklıdır. Zira pasif bilgi alma kapsamında genel kurul belgelerinin şirket tarafından TTK. 437. maddenin 1. fıkrası gereği pay sahibinin talebi gerekmeksizin pay sahibinin incelemesine sunulması söz konusu olup pay sahibi tarafından bilgi veya inceleme talebi yöneltilmesi söz konusu olmaz. Bu durumda ya pay sahibinin şirket merkezine ya da şubesine alınmaması veya alınmakla birlikte genel kurul belgelerini incelemesine müsaade edilmemesi söz konusu olabilir. Bu durumlarda TTK. 437. maddenin 1. fıkrasına göre pasif bilgi alma hakkı ihlal edilen pay sahibinin bilgi alma davası açma hakkı vardır.

¹⁵⁹⁷ HMK.’nın “*Senetle İspat Zorunluluğu*” madde başlıklı 200. maddesinin 1. fıkrasına göre; bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin, yapıldıkları zamandaki değeri (2021 yılı için 4.880 TL) aşması halinde senetle ispat edilmesi şarttır.

Olumlu ve olumsuz dava şartlarının gerçekleşmesi halinde pay sahibi TTK. 437. maddenin 5. fıkrası kapsamında bilgi alma davası açabilir. Pay sahibinin yanında aynı şartları taşıyan intifa hakkı sahibi de yine bilgi davası açma hakkına sahiptir.¹⁵⁹⁸ Zira pay üzerinde intifa hakkı sahibinin paydan tam yararlanma hakkı çerçevesinde TTK. 437. madde bağlamında bilgi alma ve inceleme hakkı bulunmaktadır. Bilgi alma davası açma hakkı da TTK. 437. maddede düzenlenmiş bir hak olup, intifa hakkı sahibi tarafından kullanılması mümkündür. Pay sahibi ile intifa hakkı sahibinin dışında kanımızca inançlı pay sahibinin de bilgi alma davasını açma hakkı bulunmaktadır.

d. Başvuru

Bilgi talebi açıkça reddedilen veya ertelenen ya da kendisine hiç veya yeterli bilgi verilmeyen veya inceleme talebi açıkça reddedilen, hiç cevap verilmeyen ya da ertelenen pay sahibi mahkemeye başvurmak suretiyle talep ettiği bilginin kendisine verilmesini veya talep ettiği inceleme için kendisine izin verilmesini talep eder. Bu çerçevede bilgi alma davasının konusu pay sahibinin karşılanmayan bilgi veya inceleme talebinin genel kurul toplantısı dışında mahkemenin kararına uygun olarak karşılanmasıdır.¹⁵⁹⁹ Pay sahibi bu amaçla şirketten daha önce talep ettiği bilgiye veya inceleme iznine uygun içerikte bir yazılı dilekçeyle mahkemeye başvurur.¹⁶⁰⁰ Dava bilgi veya inceleme talebini karşılamayan yönetim kuruluna veya denetçilere ya da genel kurula karşı değil, şirkete karşı yöneltilir. Diğer bir ifadeyle bilgi alma davasının davalısı şirket tüzel kişiliğidir.¹⁶⁰¹ Bununla birlikte mahkemeye başvuru dilekçesinde pay sahibi tarafından hangi konuda bilgi talep edildiğinin açıkça ifade edilmesi gerekir.¹⁶⁰² Bu çerçevede talebin sınırları belirli, somut ve kesin olması ve ayrıca olgulara dayanması şarttır.¹⁶⁰³ Bilgi alma davasındaki talep geçici bir hukuki koruma tedbiri talebi olmayıp, bilgi alma veya inceleme hakkının ihlaline son verilmesi talebidir.¹⁶⁰⁴

¹⁵⁹⁸ Atalay, s. 66; Oy/Oy, s. 456.

¹⁵⁹⁹ Tekinalp, Sermaye, s. 380.

¹⁶⁰⁰ Atalay, s. 70.

¹⁶⁰¹ Eriş, Ticari İşletme, s. 2259; Atalay, s. 66, 67; Oy/Oy, s. 456; Baştuğ/Göksoy, s. 74.

¹⁶⁰² Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 507.

¹⁶⁰³ Tekinalp, Sermaye, s. 380; Tekinalp, Yeni, s. 221.

¹⁶⁰⁴ Atalay, s. 64.

Bilgi alma davasında pay sahibi tarafından daha önce talep edilmeyen bir konu talep konusu yapılamaz. Bu nedenle davaya konu edilen bilgi veya inceleme talebinin konusunun daha önceden talep edilen ama reddedilen bilgi veya inceleme talebinin konusuyla aynı olması gerekir. Bilgi alma davasında ancak somut ve belirli konular dava konusu yapılabilir. Bu nedenle pay sahibinin talebinin genel, soyut ve her alanı kapsayacak şekilde olmaması gerekir.¹⁶⁰⁵ Örneğin; şirketin mali durumunun genel olarak izahı bilgi alma davasının konusunu oluşturmaz.¹⁶⁰⁶ Yine şirkette yapılan usulsüzlüklerin tespiti gibi sınırları belirli olmayan genel nitelikli talepler, bilgi alma davasına konu edilemez.¹⁶⁰⁷ Bilgi alma davasında pay sahibinin davaya konu ettiği bilginin konusunu, sınırlarını ve unsurlarını açıkça belirterek somutlaştırması gerekir. Örneğin; şirketin bağlı işletmelerle olan ilişkilerinin nasıl yürütüldüğü, şirkete ait taşınmazlar için ne kadar amortisman ayrıldığı gibi konular dava konusu olabilir.¹⁶⁰⁸ Yine şirketin ürettiği ürünlerin satış fiyatı, Murahhas üyeye ödenen tazminat miktarı vs. konular dava konusu edilebilir.¹⁶⁰⁹

Bilgi alma davasında pay sahibinin dava açmadan önce, somutlaştırılmış bilgi alma veya inceleme talebini genel kurul toplantısında veya toplantı dışında ileri sürmüş olduğunu ve fakat talebinin haksız şekilde reddedildiğini kanıtlaması gerekir.¹⁶¹⁰ Pay sahibinin bilgi alma davası yoluna, TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının 4. cümlesi çerçevesinde pay sahiplerinden birine pay sahipliği sıfatı nedeniyle genel kurul toplantısı dışında bir bilgi verilmiş ve verilen bu bilgi genel kurul toplantısında pay sahibi tarafından talep edilmiş olmasına rağmen, pay sahibinin bu talebinin açıkça reddedilmesi veya hiç cevaplandırılmaması ya da yeterli şekilde karşılanmaması nedeniyle de başvurmuş olması mümkündür. Bu durumda da pay sahibinin buna ilişkin iddiasını aynı şekilde ispatlaması gerekir.¹⁶¹¹ Pay sahibinin davadaki bu iddialarına karşılık şirket ise pay sahibine talep ettiği bilginin TTK. 437. maddeye uygun olarak verildiğini veya bilginin verilmesi halinde şirkete ait sırların ifşa

¹⁶⁰⁵ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 329; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1508, 1509.

¹⁶⁰⁶ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1509; **Atalay**, s. 70.

¹⁶⁰⁷ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 507; **Tekinalp**, Sermaye, s. 380; **Tekinalp**, Yeni, s. 221.

¹⁶⁰⁸ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 329; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1509.

¹⁶⁰⁹ **Tekinalp**, Sermaye, s. 380; **Tekinalp**, Yeni, s. 221.

¹⁶¹⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1508; **Atalay**, s. 70. Kaya' ya göre burada pay sahibinden tam ispat beklenemez. Reddin haksız olmadığının, talep edilen bilginin şirket menfaatlerini ihlal edeceğinin şirket tarafından ortaya konması gerekir. Zira dava konusuyla ilgili tüm bilgi ve belgelere hakim olan taraf şirkettir. Bu nedenle reddin haksız olmadığını da somut ve inandırıcı şekilde ispatlaması gereken taraf şirkettir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 332.

¹⁶¹¹ **Atalay**, s. 69.

olacağına ya da korunması gerekli diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye gireceğine ilişkin iddiasını kanıtlamak zorundadır.¹⁶¹² Ayrıca şirket, pay sahibinin hakkını TMK. 2. maddeye aykırı şekilde kullandığını iddia ediyorsa, bunu da ispat etmesi gerekir.

Pay sahibi bilgi alma davasında somut bilgi alma veya inceleme talebini dava açmadan önce ileri sürdüğünü veya genel kurul toplantısı dışında bir pay sahibine bu sıfatı dolayısıyla bilgi verildiğini ve kendisinin de bu bilgiyi talep ettiğini ve fakat ilk durumda da ikinci durumda da kendisine bilgi veya inceleme izni verilmediğini ispatlamakla yükümlüdür. Bununla birlikte pay sahibinin somut bilgi alma veya inceleme talebini ileri sürdüğünü tam ispat derecesinde ispatlaması gerekir. Zira vakıaya ilişkin deliller pay sahibinin kendi sorumluluk alanında olup, fiil bizzat pay sahibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle de burada tam ispat aranmalıdır.¹⁶¹³ Pay sahibinin somut talebinin haksız şekilde reddedildiğini ispatlamasında ise iki farklı durum söz konusu olur.

İlk durumda eğer şirket, pay sahibinin talebinin reddedilmesinin haklı bir nedene dayandığını açık şekilde iddia etmiyorsa, reddin haksızlığını ispat yükü yine pay sahibindedir.¹⁶¹⁴ Şirketin pay sahibinin talebinin karşılandığını açıkça iddia etmemesi halinde de aynı durum geçerlidir.¹⁶¹⁵ Fakat burada vakıaya ilişkin deliller pay sahibinin değil şirketin sorumluluk alanında olduğundan, şirketin de kendi sorumluluk alanında bulunan vakıaya ilişkin delilleri mahkemeye sunmaması halinde, yaklaşık ispat ölçüsü uygulanarak reddin haksızlığının ispatlandığının kabulü gerekir.¹⁶¹⁶ İkinci durumda ise eğer şirket, pay sahibinin talebinin şirkete ait sırların ifşa olacağı ya da korunması gerekli diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye gireceği veyahut pay sahibinin hakkını TMK. 2. maddeye aykırı şekilde kötüye kullandığı gerekçesiyle reddedildiğini iddia ediyorsa, reddin haklı nedene dayandığını şirketin ispat etmesi gerekir.¹⁶¹⁷ Şirketin pay sahibinin talebinin karşılandığını iddia etmesi halinde de aynı durum geçerlidir.¹⁶¹⁸ Burada da yine vakıaya ilişkin deliller şirketin sorumluluk alanında olduğundan şirketin ispat

¹⁶¹² Pulaşlı, Şerh, s. 1508; benzer şekilde bkz.: Atalay, s. 69.

¹⁶¹³ Atalay, s. 69, 70.

¹⁶¹⁴ Atalay, s. 71.

¹⁶¹⁵ Pulaşlı, Şerh, s. 1508; Atalay, s. 71.

¹⁶¹⁶ Atalay, s. 71.

¹⁶¹⁷ Pulaşlı, Şerh, s. 1508; Atalay, s. 72.

¹⁶¹⁸ Pulaşlı, Şerh, s. 1508.

yükümlülüğü çerçevesinde vakıaya ilişkin delillerini mahkemeye sunması gerekir. Bununla beraber şirketin buradaki iddiası gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir zarar tehlikesinin varlığına ilişkin olduğundan tam ispat değil, yaklaşık ispat ölçüsü uygulanmalıdır.¹⁶¹⁹

Bunun dışında pay sahibinin genel kurul toplantısı dışında pay sahiplerinden birisine pay sahibi sıfatı nedeniyle bilgi verildiği iddiasına ilişkin ispat yükü de yine pay sahibine aittir. Kanımızca burada da tam ispat değil, yaklaşık ispat kuralı uygulanmalıdır. Vakıanın gerçekleşmesinde kuvvetli ihtimal bulunması yeterli kabul edilmelidir.¹⁶²⁰ Pay sahibi ispat yükümlülüğünün bulunduğu yukarıda sayılan vakıaları ispatlarken HMK. 200. madde kapsamında senetle ispat kuralına tabi değildir. Bu nedenle tüm bu vakıaları genel kurul toplantı tutanağı, talep ve cevap dilekçeleri, yazışmalar vb. yazılı belgelerle ispatlayabileceği gibi, yazılı belgeyle ispat zorunluluğuna tabi olmadan başka her türlü kanuni delille de ispatlayabilir.¹⁶²¹

Bilgi alma davasının pay sahibinin TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde pay sahibinin şirket merkezine ya da şubesine alınmayarak inceleme yapmasına müsaade edilmemesi nedeniyle pasif bilgi alma hakkının karşılanmaması neticesinde açılması halinde ise pay sahibinin şirketin merkez veya şubesine haksız şekilde alınmadığını veya alınmakla birlikte genel kurul belgelerini incelemesine müsaade edilmediğini ispatlaması gerekir. İspat kolaylığı sağlaması açısından pay sahibi noter aracılığıyla göndereceği bir ihtarname veya emniyet kuvvetlerine yapacağı bir başvuru ile durumu tespit ettirebilir.¹⁶²² Ayrıca merkeze veya şubeye girmesine izin verilmeyen pay sahibi çevrede bulunan mobese veya özel kamera görüntülerini de delil olarak kullanabilir. Bununla beraber pay sahibinin bu sebeple açtığı bilgi alma davasında da belgeyle ispat kuralına tabi olmadan bilgi alma hakkının haksız yere engellendiğini her türlü delille ispatlayabilmesi gerekir.

Bilgi alma davasının açılması için TTK. 437. maddede süre şartı öngörülmüştür. Dava için öngörülen bu süre pay sahibinin bilgi veya inceleme talebinin hızlı şekilde

¹⁶¹⁹ Atalay, s. 73.

¹⁶²⁰ Bu durumda tam ispat ölçüsünün aranması gerektiği görüşü için bkz.: Atalay, s. 72.

¹⁶²¹ Atalay, s. 71.

¹⁶²² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 58.

sonuca ulaştırılması amacına yöneliktir.¹⁶²³ Bilgi alma davasının TTK. 437. maddenin 2. ve 4. fıkraları çerçevesinde bilgi veya inceleme talebinin haksız şekilde reddedildiği ya da yeterli şekilde karşılanmadığı tarihten itibaren on gün içerisinde açılması şarttır.¹⁶²⁴ Bu çerçevede on günlük sürenin başlangıç tarihi bilgi veya inceleme talebinin genel kurul toplantısında yöneltildiği hallerde genel kurul toplantısının yapıldığı tarih, genel kurul toplantısı dışında yöneltildiği hallerde ise yönetim kurulunun pay sahibinin talebini reddettiği tarihtir.¹⁶²⁵ Buna karşın pay sahibinin TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde bilgi alma hakkını kullanmak için şirket merkez veya şubelerine gittiği ancak merkeze veya şubeye alınmadığı hallerde ise yine bu tarihten itibaren on gün içerisinde bilgi alma davasının açılması gerekir. On günlük süre hak düşürücü süredir.¹⁶²⁶ Dolayısıyla bu süre aşıldığında dava açma hakkı ortadan kalkar. On günlük sürenin hesaplanması HMK. 91. ve 92. maddelere¹⁶²⁷ göre yapılır. HMK. 91. madde uyarınca on günlük süre talebin genel kurul toplantısında yöneltildiği hallerde talebin reddedildiği toplantının yapıldığı tarihte, talep toplantı dışında yöneltilmişse talebin reddedildiği tarihte başlar. HMK. 92. maddenin 1. fıkrası gereği on günlük sürenin hesabında genel kurul toplantısının yapıldığı gün veya toplantı dışında talebin reddedildiği gün hesaba katılmaz ve süre son günün tatil saatinde sona erer.

Pay sahibinin bilgi veya inceleme talebinin açıkça reddedilmemekle beraber cevapsız bırakılması veya hakkın kullanımının ertelenmesi halinde ise makul bir süre içerisinde bilgi alma davasının açılması gerekir.¹⁶²⁸ TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında yer alan “makul bir süre sonra” ifadesi açık değildir. Kanımızca bu ifadeyi; pay sahibinin bilgi veya inceleme talebinin karşılanması için bilgi veya inceleme hakkının kullanımından beklediği faydayı da kaybetmeyecek şekilde ve şirketin talebini karşılaması için gereken süreyi de göz önüne alarak belirli bir süre

¹⁶²³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 65.

¹⁶²⁴ Pulaşlı, Şerh, s. 1509; Oy/Oy, s. 456; Atalay, s. 67.

¹⁶²⁵ Atalay, s. 67; Oy/Oy, s. 456

¹⁶²⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 65.

¹⁶²⁷ HMK.’nın “Sürelerin Başlaması” madde başlıklı 91. maddesinde sürelerin taraflara tebliğ ya da kanunda öngörülen hallerde tefhim tarihinden itibaren başlayacağı, “Sürelerin Bitimi” madde başlıklı 92. maddesinin 1. fıkrasında ise, gün olarak belirlenmiş sürelerde tebliğ veya tefhim tarihinin hesaba katılmayacağı ve sürenin de son günün tatil saatinde sona ereceği ifade edilmiştir.

¹⁶²⁸ Durgut/Kaplan, s. 145; Atalay, s. 67; Oy/Oy, s. 456. Bilgili/Demirkapı, maddede geçen “diğer hallerde” ifadesinin kapsamına pay sahibine cevap verilmiş olması ancak cevabın tatmin edici olmaması halini de dahil etmektedir. Bkz.: Bilgili/Demirkapı, Şirketler, s. 507. TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında ifade edilen bilgi alma hakkının ertelenmesi ile bilginin talep edildiği anda verilmeyerek, aynı genel kurul toplantı süresi içerisinde daha sonra verilmek üzere ertelenmesi kastedilmemekte olup, bilgi vermenin genel kurul toplantısı sonrasına bırakılması kastedilmektedir.

beklemesi, talebinin şirket tarafından karşılanmayacağını anladığında ise dava hakkı düşmeden derhal mahkemeye başvurması olarak anlamak gerekir. Ancak kanun koyucu tarafından makul süre ifadesi yerine açık bir süre belirtilmesi daha isabetli olurdu.

Bu noktada pay sahibine doğru olmayan bilgi verilmesi durumunda bilgi alma davasının açılıp açılmayacağı konusu gündeme gelebilir. Baştuğ/Göksoy, bilginin doğru olup olmadığına ilişkin ihtilafın bu davanın konusu dışında kaldığını ifade etmektedir.¹⁶²⁹ Kanımızca TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında sayılmayan pay sahibine doğru olmayan bilgi verilmesi halinde de dava açılması mümkündür. Zira pay sahibine bilgi yeterli şekilde verilse bile bilginin doğru olmaması durumu söz konusu olabilir. Bu durum ise TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında düzenlenen bilgi vermenin hesap verme ve dürüstlük ilkesi bakımından özenli ve gerçeğe uygun olması şartına aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenle pay sahibine doğru olmayan bilgi verilmesi halinde de, bilgi alma hakkı ihlal edilen pay sahibinin bilgi alma davası açma hakkına sahip olduğunun kabulü gerekir.

e. Yargılama

Bilgi alma davası bir eda davası olup, HMK. 316. vd. maddelerinde düzenlenen basit yargılama usulüne göre görülür.¹⁶³⁰ Davanın basit yargılama usulünde görülmesindeki amaç yargılamanın mümkün olan en kısa süre içerisinde neticelenmesini sağlamaktır. Zira yargılamanın uzun sürmesi bilgidan beklenen faydanın ortadan kalkmasına neden olabilir.¹⁶³¹ Davada mahkeme HMK.’nın “*Ön İnceleme ve Tahkikat*” madde başlıklı 320. maddesinin 1. fıkrasına göre mümkünse duruşma yapmadan dosya üzerinden karar verir. Doktrinde bazı yazarlar yargılamanın duruşmalı yapılması gerektiği görüşündedir.¹⁶³² Kanaatimizce bu görüş isabetli değildir. Zira hem HMK. 320. maddenin 1. fıkrası hükmü hem de pay

¹⁶²⁹ Baştuğ/ Göksoy, s. 72.

¹⁶³⁰ Tekinalp, Sermaye, s. 380; Tekinalp, Yeni, s. 221; Atalay, s. 65.

¹⁶³¹ Karasu, Tasarı, s. 97.

¹⁶³² Atalay, s. 72; Oy/Oy, s. 456. Tekinalp’ e göre bilgi alma davasında kural olarak bilirkişi incelemesi yapılmaz. Zira yargılamada bilirkişi incelemesi sonucu alınan bilirkişi raporuyla tespit yapılması davanın amacına ve niteliğine uygun düşmediğinden TTK. 437. maddenin 5. fıkrasına aykırılık oluşturur. Bilgi alma davası çerçevesinde yapılacak yargılama, bilirkişi incelemesiyle bir hukuki ihtilafın çözülmesi değildir. Bu nedenle çok özel durumlar söz konusu olmadığı sürece bilirkişi tayini yapılmaması gerekir. Bkz.: Tekinalp, Sermaye, s. 380; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 65.

sahibinin bir an önce bilgiye kavuşmasının önemi söz konusu olduğundan davanın mümkün olduğunca kısa sürede sonuçlandırılması için tarafların ya da tanıkların dinlenmesinin gerekmediği hallerde davanın duruşmasız görülerek karara bağlanmasında fayda vardır.

Bilgi alma davasında mahkeme pay sahibinin bilgi veya inceleme talebinin içerik ve kapsamıyla sınırlı olarak inceleme yapar. Bu nedenle davaya konu edilen bilgi veya inceleme talebinin değiştirilmesi mümkün değildir. Pay sahibinin yeni bir bilgi veya inceleme talebini yargılama konusu yapması da mümkün değildir. Bilgi alma davasında mahkeme bilgi alma hakkının maddi şartlarıyla bağlı olup, yalnızca bilgi alma veya incelemenin gerçekleştirilmesine yönelik karar verir. Bu bağlamda mahkemenin kararıyla bilgi alma hakkının sınırını oluşturan şirket sırları ve şirket menfaatlerini aşması ve şirket organlarını buna zorlaması mümkün değildir.¹⁶³³ Bununla beraber mahkemenin yargılamada, şirketin bilgi verme yükümlülüğünün bulunup bulunmadığını kapsamlı bir şekilde araştıracağı, şirket tarafından ileri sürülen kaçınma nedeniyle sınırlı ve bağlı olmayacağı, ayrıca şirket tarafından yeni kaçınma nedenlerinin de yargılamada ileri sürülmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir.¹⁶³⁴

Davanın kabulü için pay sahibinin bilgi veya inceleme talebinin haksız şekilde karşılanmamış olması, diğer bir ifadeyle pay sahibinin TTK. 437. maddeye uygun olarak bilgi alamamış olması şarttır. Mahkemenin, pay sahibinin hakkını kötüye kullanmadığına, bilgi alma veya inceleme talebinin şirket sırlarını ifşa etmeyeceğine veya şirketin korunması gereken menfaatlerini tehlikeye atmayacağına veya bilginin genel kurul toplantısı dışında başka bir pay sahibine verildiğine kanaat getirmesi halinde davanın kabulüne karar verilir. Aksi halde pay sahibinin davası reddedilir.¹⁶³⁵ TTK. 437. maddenin 5. fıkrasına göre davanın kabulüne karar verilmesi halinde mahkeme kararı bilgi vermenin veya incelemenin genel kurul toplantısı dışında gerçekleşmesini ve bilgi verme veya incelemenin şeklini de içerebilir. Ayrıca mahkemenin bilgi verilmesi veya inceleme izni verilmesi gerektiğine karar vermesi halinde, pay sahibine yalnızca talep edilen bilginin verilmesi veya inceleme talebine konu belgelerin incelenmesine izin verilmesi gerekir.

¹⁶³³ Kaya, Bilgi Alma, s. 322.

¹⁶³⁴ Baştuğ/Göksoy, s. 72, 73.

¹⁶³⁵ Atalay, s. 74; Durgut/Kaplan, s. 145, 146.

Bilgi alma davasında mahkemenin davayı kabul etmesi halinde pay sahibi tarafından talep edilen bilginin veya belgelerin pay sahibine verilmesine karar verilmektedir. Bu bağlamda mahkeme kararı davalı şirketin bir işi yapmasına ilişkin bir eda hükmü içerir.¹⁶³⁶ Bununla beraber mahkeme kararının da talep gibi sınırları belirli, somut ve kesin olması ve ayrıca olgulara dayanması şarttır. Mahkeme de olguları esas alarak pay sahibine bilgi verilmesi gereken veya pay sahibi tarafından incelenmesi gereken konuları açıkça hükme bağlamalıdır. Aksi takdirde mahkeme kararı TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında öngörülen amaca hizmet etmeyeceği gibi, pay sahibi açısından hakkın kullanılması için gereken zemini de sağlayamaz.¹⁶³⁷ Bu bağlamda davanın kabulüne karar verilmesi halinde mahkeme kararında; bilgi alma veya inceleme hakkının hangi tarihte ve saatler arasında, nerede, kaç gün içerisinde, uzman veya uzmanlarla beraber mi yoksa yalnızca hak sahibi tarafından mı kullanılacağı, uzmanların sayısının, inceleme talebi söz konusuysa hangi belgelerin (defter, yazışma ve diğer belgeler) inceleneyeceğinin açıkça belirtilmesi gerekir.¹⁶³⁸

Bilgi talebiyle ilgili olarak görülen bilgi alma davasında, davanın kabulüne karar verilmesi halinde mahkeme kararının, pay sahibinin bilgi talebiyle ilgili olarak şirkete belirli bir süre vererek talep edilen bilginin şirket tarafından yazılı olarak eksiksiz ve gerçeğe uygun şekilde pay sahibine verilmesi hükmünü içermesi gerekir.¹⁶³⁹ İnceleme talebiyle ilgili yapılan yargılama neticesinde ise mahkeme kararında inceleme talebine konu ticari defterler ile yazışmaların ilgili kısımlarının şirkete ait yerlerde incelenmesine şirket tarafından izin verilmesi hükmüne yer verilir. Pay sahibinin incelemenin bir uzman aracılığıyla yapılmasını talep etmesi halinde ise; incelemenin uzman aracılığıyla yapılması, uzmanlara şirket merkezinde inceleme yeri tahsis edilmesi, uzmanlar tarafından sorulacak sorular için şirket görevlilerinin hazır bulundurulması ve incelemenin süresi gibi konular da mahkeme kararında belirtilmelidir.¹⁶⁴⁰ Yine mahkeme, ilgili ticari defterlerle yazışmaların asıllarının incelenmesine veya ilgili belgelerin noter tarafından onaylanmış birer örneklerinin verilmesine de hükmedebilir.¹⁶⁴¹ Ayrıca pay sahibinin sorularını ilgilendiren kısımlarla sınırlı olmak üzere şirkete ait bu belgelerin suretlerinin veya

¹⁶³⁶ Oy/Oy, s. 456.

¹⁶³⁷ Tekinalp, Sermaye, s. 380; Tekinalp, Yeni, s. 221.

¹⁶³⁸ Tekinalp, Sermaye, s. 380; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Cilt II, s. 65.

¹⁶³⁹ Oy/Oy, s. 456; Atalay, s. 74; Kaya, Bilgi Alma, s. 334.

¹⁶⁴⁰ Atalay, s. 74; Oy/Oy, s. 456, 457.

¹⁶⁴¹ Kaya, Bilgi Alma, s. 334; Pulaşlı, Şerh, s. 1505.

elektronik veri taşıyıcısında bulunan bilgilerin bir kopyasının pay sahibine verilmesine de hükmedilebilir.¹⁶⁴²

Davanın sonucunda mahkeme kararının gerekçeli olması gerekir.¹⁶⁴³ Mahkemenin vereceği kabul veya red kararı kesindir.¹⁶⁴⁴ Bu çerçevede karara karşı itiraz, istinaf veya temyiz yoluna başvurmak mümkün değildir.¹⁶⁴⁵ Buna karşın kesin karara karşı ancak HMK. 363. madde¹⁶⁴⁶ uyarınca kanun yararına temyiz yoluna başvurulabilir.¹⁶⁴⁷ Ancak kanun yararına temyiz yoluna başvurmak ilamın icrasını durdurmaz.

f. Kararın İcrası

Bilgi alma davasının kabul edilmesi halinde mahkeme tarafından verilen kesin karar davalı şirketin bir işi yapmasına ilişkin bir eda hükmü içerir.¹⁶⁴⁸ Şirketin mahkeme kararına uygun davranmaması halinde kararın cebr-i icra yoluyla uygulanması söz konusu olur.¹⁶⁴⁹ Bu durumda pay sahibi İcra ve İflas Kanunu 30. madde¹⁶⁵⁰ çerçevesinde “bir işin yapılmasına ilişkin ilamın icrası” yoluyla ilamlı takip yapmak

¹⁶⁴² Oy/Oy, s. 456.

¹⁶⁴³ Baştuğ/Göksoy, s. 74.

¹⁶⁴⁴ Tekinalp’ e göre mahkemenin kabul kararı kesin olup, red kararı ise temyiz edilebilir. Bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 66. Aynı yönde bkz.: **Durgut/Kaplan**, s. 147. Madde metninde kararın kesin olduğu belirtilmekle beraber, madde gerekçesinde “temyiz” ifadesi yer almaktadır. Tekinalp, bunun sebebinin gerekçenin TTK.’ nın kanunlaşma süreci içerisinde komisyonlarda veya TBMM genel kurulunda gerçekleştirilen değişikliklerle değiştirilememesi olduğunu ifade etmektedir. Detaylı bilgi için bkz.: **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 65.

¹⁶⁴⁵ **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2259; Aynı yönde bkz.: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1505. Kaya, bilgi alma davası çekişmeli yargı işi olduğundan temyiz edilebilmesi gerektiği görüşündedir. Bkz.: **Kaya**, Bilgi Alma, s. 334.

¹⁶⁴⁶ HMK.’ nın “*Kanun Yararına Temyiz*” madde başlıklı 363. maddesinin 1. fıkrasına göre ilk derece mahkemelerinin kesin kararları ile istinaf incelemesinden geçmeksizin kesinleşmiş kararlarına karşı, hukuka aykırı oldukları gerekçesiyle Adalet Bakanlığınca ya da Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca kanun yararına temyiz yoluna başvurulur.

¹⁶⁴⁷ **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2259. Tekinalp, davanın kabul edilmesine karar verilmesi halinde kararın kesin olduğunu, ancak davanın reddine karar verilmesi halinde temyiz yolunun açık olduğunu, bunun da gerekçede yer alan beşinci fıkranın mahkemenin kararını hızla vermesini sağlamaya ve temyizi de kısa süre içerisinde neticelendirmeye yönelik hükümler içerdiği ifadesinden anlaşıldığını ifade etmektedir. Bkz.: **Tekinalp**, Sermaye, s. 380; **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 65, 66.

¹⁶⁴⁸ **Kaya**, Bilgi Alma, s. 323; **Oy/Oy**, s. 456.

¹⁶⁴⁹ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Cilt II, s. 64; **Oy/Oy**, s. 457; **Baştuğ/Göksoy**, s. 75.

¹⁶⁵⁰ İcra İflas Kanununun “*Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına Dair Olan İlamlar*” madde başlıklı 30. maddesinin 1. fıkrasına göre bir işin yapılmasıyla ilgili mahkeme kararları için icra dairesi tarafından borçluya icra emri gönderilerek, kararda gösterilen süre içerisinde, kararda süre belirtilmemişse işin mahiyetine göre başlangıç ve bitiş tarihi tespit edilmek suretiyle işin yapılması emredilir.

suretiyle cebr-i icra yoluna başvurulabilir.¹⁶⁵¹ Pay sahibi tarafından cebr-i icra yoluna başvurulması halinde ilgili icra dairesi tarafından şirkete ilamlı icra emri gönderilir. Mahkeme kararına uygun şekilde düzenlenen ilamlı icra emrinde dava konusu olan bilginin veya ilgili bilgiyi içeren belgenin ilgili icra dairesine teslim edilmesi ya da yine mahkeme kararına uygun şekilde belirtilen yer, zaman ve usulde pay sahibi veya uzman tarafından inceleme yapılmasına icra emrinde belirtilen süre içerisinde müsaade edilmesi gerektiği şirkete bildirilir. İcra emrinde belirtilen süre içerisinde kararın gereğinin şirket tarafından yerine getirilmemesi halinde, diğer bir ifadeyle şirket tarafından bilgi verilmemesi ya da inceleme için gereken ortamın hazırlanmaması halinde, pay sahibinin talebiyle mahkeme kararının gereği zor kullanmak suretiyle yerine getirilir.¹⁶⁵² Buna rağmen karar gereğinin yerine getirilmeyerek pay sahibinin bilgi veya inceleme hakkının yerine getirilmemesi halinde yönetim kurulu üyelerinin pay sahibinin talebi üzerine -İİK 345. maddenin¹⁶⁵³ yapmış olduğu atıf gereği- İİK. 343. maddesi kapsamında üç aya kadar tazyik hapsiyle cezalandırılması söz konusu olur. Ancak tazyik hapsi uygulanmaya başladıktan sonra mahkeme kararının gereğinin yerine getirilmesi halinde tazyik hapsi sona erdirilir.¹⁶⁵⁴

g. Yargılama Giderleri

Bilgi alma davasında yargılama giderleri HMK. 332. maddenin 1. fıkrası gereği mahkeme tarafından re' sen hüküm altına alınır. Yargılama giderleriyle ilgili olarak HMK.'nın "*Yargılama Giderlerinden Sorumluluk*" madde başlıklı 326. maddesi uygulama bulur. HMK. 326. maddenin 1. fıkrasına göre yargılama giderlerinin davada aleyhine hüküm verilen tarafça karşılanması gerekir. Davanın avukat aracılığıyla takip edilmesi zorunlu değildir. Ancak davanın avukat aracılığıyla takip edilmesi halinde ise yargılama giderleri kapsamında kanuni vekalet ücretine de hükmedilir.

¹⁶⁵¹ Atalay, s. 75; Kaya, Bilgi Alma, s. 334; Oy/Oy, s. 457.

¹⁶⁵² Oy/Oy, s. 457; Atalay, s. 75.

¹⁶⁵³ İİK. 345. maddesinde; tüzel kişilerin söz konusu olduğu hallerde İİK.'da düzenlenen cezaların tüzel kişiliğin cezaya konu fiili işlemiş olan yönetim kurulu başkan ve üyelerine uygulanacağı belirtilmiştir.

¹⁶⁵⁴ Atalay, s. 76; Durgut/Kaplan, s. 146; Oy/Oy, s. 457.

2. Butlanın Tespiti Davası

TTK. 437. maddenin 6. fıkrasına göre pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı, şirket esas sözleşmesiyle veya şirket organlarından birine ait bir kararla sınırlandırılmaz veya ortadan kaldırılamaz. Böyle bir kararın söz konusu olması halinde butlan yaptırımını gündeme gelir.¹⁶⁵⁵ Bilgi alma hakkına ilişkin olarak butlanla batıl kararların genel kurul ya da yönetim kurulu tarafından alınması mümkündür. Genel kurul tarafından alınan butlan yaptırımına tabi kararlar TTK. 447. maddede, yönetim kurulu tarafından alınan butlan yaptırımına tabi kararlar ise TTK. 391. maddede belirtilmiştir.¹⁶⁵⁶

TTK. 447. maddenin 1. fıkrasının b bendinde; pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını kanuni olarak izin verilen ölçü dışında sınırlandıran genel kurul kararlarının batıl olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede bir genel kurul kararının butlanla batıl sayılması için kararın bilgi alma ve inceleme hakkını ya tamamen ortadan kaldırmayı ya da sınırlamayı amaçlaması gerekir. Örneğin; pay sahibinin bilgi alma davası açma hakkını ortadan kaldıran bir şirket esas sözleşmesi hükmü ya da genel kurul kararı batıldır.¹⁶⁵⁷ Bunun dışında genel kurulun pay sahibinin toplantıdan önce incelemesine sunulması gereken belgeleri inceleyemeyeceği ya da en erken iki gün önce inceleyebileceği, gelir tablosuyla bilançonun örneğini alamayacağı, toplantıdan sonra inceleme hakkının kullanılamayacağı gibi kararlar da batıldır.¹⁶⁵⁸ Bu durumda pay sahibinin genel kurul kararına karşı butlanın tespiti davası açarak bu kararın en başından itibaren hükümsüz olduğunu tespit ettirmesi mümkündür.

TTK. 391. maddenin 1. fıkrasının a bendi uyarınca mutlak eşit işlem ilkesine tabi pay sahibinin bilgi alma hakkı bağlamında eşit işlem ilkesine aykırı yönetim kurulu

¹⁶⁵⁵ Tekinalp/Çamoğlu, s. 211.

¹⁶⁵⁶ TTK. 391. maddenin 1. fıkrasının c bendinde pay sahiplerinin, özellikle vazgeçilemez niteliğe sahip haklarını ihlal eden ya da bunların kullanımını kısıtlayan veya zorlaştıran yönetim kurulu kararlarının butlanla batıl olduğu ifade edilmiştir. Bu hüküm aynı zamanda genel kurul tarafından alınan; pay sahibinin genel kurul toplantısına katılma, asgari oy kullanma, dava ve kanundan doğan vazgeçilemez haklarını sınırlandıran ya da ortadan kaldıran kararlar ile pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını, kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran kararları butlanla batıl kabul eden 447. maddenin 1. fıkrasının a ve b bentlerine karşılık gelmektedir. Bu nedenle 447. maddenin 1. fıkrasının a ve b bentlerinde belirtilen hakları tamamen ortadan kaldıran ya da bunları kanunun izin verdiği ölçü dışında sınırlandıran yönetim kurulu kararları da butlan yaptırımına tabidir. Bkz.: Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat), s. 519.

¹⁶⁵⁷ Üçışık/Çelik, s. 345.

¹⁶⁵⁸ Bozkurt, s. 364.

kararları ile TTK. 391. maddenin 1. fıkrasının c bendi uyarınca pay sahibinin vazgeçilemez nitelikteki bir hak olan bilgi alma hakkının kullanımını sınırlandıran ya da zorlaştıran yönetim kurulu kararları da butlanla batıldır. Bu bağlamda örneğin; yönetim kurulunun aldığı kararla aynı belgeyi aynı kapsam ve içerikte incelemeyi talep eden pay sahiplerinden birisine inceleme izni verirken diğerine vermemesi halinde eşit işlem ilkesine aykırılık, yine örneğin; temsilci aracılığıyla genel kurul toplantısına katılmanın yasaklanması söz konusu olduğunda vazgeçilemez nitelikteki bilgi alma hakkının sınırlandırılmamasına aykırılık söz konusu olduğundan yönetim kurulunun bu kararları hakkında butlanın tespiti davası açılması mümkündür.¹⁶⁵⁹ Yine pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının, yönetim kurulunca talep edilen bir taahhütname imzalanmasına bağlanmasına ilişkin yönetim kurulu kararı da batıldır.¹⁶⁶⁰

Butlanla batıl kararlar en başından itibaren hükümsüzdür. Bu kararlar icra edilemeyeceği gibi tescil ve ilan da edilemez. Kararın butlanla batıl olduğu hukuki yararı bulunan herkes tarafından, bilhassa pay sahipleri tarafından her zaman ileri sürülebilir.¹⁶⁶¹ Hakkında butlanla batıl olduğuna karar verilen kararların daha sonradan iyileştirilmesi mümkün değildir. Butlan mahkeme tarafından resen göz önüne alınır. Butlan itiraz olarak da tespit davası yoluyla da ileri sürülebilir. Butlanın tespiti davası süreye bağlı olmaksızın şirkete yöneltilir. Mahkemenin butlan kararı vermesi halinde bu karar geçmiş etkili olur ve işlem en başından itibaren batıl kabul edilir.¹⁶⁶² Butlanın tespiti davası herhangi bir süreye tabi olmadığından, batıl kararın üzerinden uzun süre geçse dahi dava açılabilir.¹⁶⁶³ Dava şirketin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde açılır.

Gerek yönetim kurulunun gerekse genel kurulun kararı hakkında butlanın tespiti davasının açılması halinde TTK. 448. madde gereği yönetim kurulunun butlan davası açıldığını ve belirlenen duruşma gününü usulüne göre ilan etmesi ve şirketin internet sitesinde yayınlaması gerekir. Genel kurul kararı hakkında açılan butlanın tespiti davasında mahkeme tarafından TTK. 449. madde gereği yürütmenin geri bırakılması

¹⁶⁵⁹ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1088.

¹⁶⁶⁰ **Karahan/Arslan**, s. 409; **Üçışık/Çelik**, s. 446; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1088.

¹⁶⁶¹ **Şener**, Teorik, s. 533.

¹⁶⁶² **Kortunay**, s. 168; **Şener**, Teorik, s. 533; 534; **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 344.

¹⁶⁶³ **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2059.

kararı verilebilir.¹⁶⁶⁴ Karar hakkında yürütmenin geri bırakılması kararı verilmediği sürece karar geçerli ve uygulanabilir durumdadır.¹⁶⁶⁵ TTK. 450. maddeye göre butlanın tespiti davası kesinleştikten sonra tüm pay sahipleri hakkında hüküm ifade eder ve karar tescil ve ilan edilerek, internet sitesinde yayınlanır. Butlanın tespiti davasının kötü niyetli şekilde açılması halinde ise pay sahibinin TTK 451. maddesi gereği şirketin uğradığı zararlar nedeniyle tazminat sorumluluğu gündeme gelir.

3. İptal Davası

Pay sahibinin bilgi alma hakkının keyfi şekilde hiç ya da gereği gibi kullandırılmaması ve bu durumun genel kurul kararlarına etkili olması halinde, alınan genel kurul kararları hakkında iptal davası açılabilir. Bilgi alma ve inceleme hakkını somut bir olayda ihlal eden genel kurul kararlarında butlan değil iptal edilebilirlik söz konusu olur.¹⁶⁶⁶ Bu çerçevede genel kurul toplantısından önce veya genel kurul toplantısı esnasında pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlal edilmesi halinde, bu ihlal pay sahibinin iradesinin oluşması aşamasında sakatlığa neden olmuşsa genel kurul kararının iptali talep edilebilir.¹⁶⁶⁷ TTK. 445. maddeye göre kanuna, şirket esas sözleşmesine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırı genel kurul kararları hakkında karar tarihinden itibaren üç ay içerisinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde pay sahipleri tarafından şirket aleyhine genel kurul kararlarının iptali için dava açılabilir.

TTK. 446. maddeye göre pay sahibinin iptal davası açabilmesi için genel kurul toplantısına katılmış olması, ilgili genel kurul kararına olumsuz oy vermesi ve karara muhalefetini toplantı tutanağına kaydettirmiş olması şarttır. Buna ek olarak TTK. 446. madde hükmü çerçevesinde toplantıya katılmamış olan pay sahibinin de belirli

¹⁶⁶⁴ Yönetim kurulu kararları hakkında butlanın tespiti davasında batıl kararlar hakkında da TTK. 449. maddede genel kurul kararları için olduğu gibi yürütmenin geri bırakılması kararı verilebileceğinin kabulü gerekir. Bkz.: Eriş, Ticari İşletme, s. 2060.

¹⁶⁶⁵ Karahan/Huysal, s. 562.

¹⁶⁶⁶ Üçışık/Çelik, s. 345. Üçışık/Çelik' e göre, pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlalinde dürüstlük kuralına aykırılık bulunması halinde TTK. 445. madde gereği iptal edilebilirlik söz konusu olur. Yazar, eşit işlem ilkesine aykırılık bulunan genel kurul kararları için de iptal yaptırımının gündeme geleceğini ifade etmektedir. Bkz.: Üçışık/Çelik, s. 349. Tekinalp ise aksi görüştedir. Tekinalp' e göre TTK. 391. madde gereği yönetim kurulunun eşit işlem ilkesine aykırı kararları batılken, genel kurul kararlarının da iptale değil, butlan yaptırımına tabi olması gerekir. Yazar, eşit işlem ilkesine aykırılığın genel kurul kararları için butlan nedeni olarak sayılmama gerekçesini, batıl kararların çoğunlukla yönetim kurulu tarafından alınması olarak göstermiştir. Bkz.: Tekinalp, Yeni s. 201.

¹⁶⁶⁷ Bozkurt, s. 413.

şartlarda dava açma hakkı vardır. Buna göre toplantıda hazır bulunup bulunmadığına ve oy kullanıp kullanmadığına bakılmaksızın; genel kurul toplantısına çağrının usulüne uygun yapılmadığını, toplantı gündeminin gereği gibi ilan edilmediğini, toplantıya katılma yetkisi bulunmayanların ya da temsilcilerinin toplantıya katılarak oy kullandığını, toplantıya katılmasına ve oy kullanmasına haksız şekilde izin verilmediğini ve bu aykırılıkların genel kurul kararlarının alınmasında etkili olduğunu iddia eden pay sahibi de iptal davası açma hakkına sahiptir. Bu noktada toplantıya katılmayan pay sahibinin anılan aykırılıkların varlığının yanında, bunların neticeye etki ettiğini de ispatlaması gerekir.¹⁶⁶⁸

Davanın genel kurul kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içerisinde açılması gerekir. İptal davasında yetkili mahkeme ise şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesidir. Genel kurul kararı hakkında iptal davasının açılması halinde TTK. 448. madde gereği yönetim kurulunun iptal davası açıldığını ve belirlenen duruşma gününü usulüne göre ilan etmesi ve şirketin internet sitesinde yayınlaması gerekir. Genel kurul kararı hakkında açılan iptal davasında mahkeme tarafından TTK. 449. madde gereği yürütmenin geri bırakılması kararı verilebilir. Karar hakkında yürütmenin durdurulması kararı verilmediği sürece karar geçerli ve uygulanabilir durumdadır.¹⁶⁶⁹ TTK. 450. maddeye göre iptal davası kesinleştikten sonra tüm pay sahipleri hakkında hüküm ifade eder ve karar tescil ve ilan edilerek, internet sitesinde yayınlanır. İptal davasının kötü niyetli şekilde açılması halinde ise pay sahibinin TTK 451. maddesi gereği şirketin uğradığı zararlar nedeniyle tazminat sorumluluğu gündeme gelir.

Bu çerçevede örneğin; genel kurul toplantısına katılma hakkı bulunan pay sahibinin ya da temsilcinin toplantıya alınmaması halinde, bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali nedeniyle genel kurul kararının iptali gündeme gelir.¹⁶⁷⁰ Yine TTK. 437. maddenin 1. fıkrasına uygun olarak genel kurul belgelerinin pay sahibinin bilgi edinmesi için incelemeye sunulmaması halinde bilgi alma hakkının ihlali söz konusu olur. Pay sahibinin pasif bilgi alma hakkının ihlal edilmesi halinde de genel kurul

¹⁶⁶⁸ Bozkurt, s. 367.

¹⁶⁶⁹ Karahan/Huysal, s. 562.

¹⁶⁷⁰ Moroğlu, Hükümsüzlük, s. 120.

kararının iptali gündeme gelir.¹⁶⁷¹ Konuyla ilgili olarak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 23.01.1990 tarihli 1990/307E. ve 1990/113K. sayılı kararında genel kurul toplantısından önce pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması gereken belgelerin hazır bulundurulmaması halinde, bunun genel kurul kararlarının yokluğuna neden olmayacağını ancak iptale neden olabileceğini vurgulamıştır.¹⁶⁷²

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 19.07.2007 tarihli 2006/2171E. ve 2007/10775K. sayılı kararında; (TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında) belirtilen yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetçi raporunun ve net kazancın nasıl dağıtılacağına ilişkin tekliflerin şirketin genel kurul toplantısından en az on beş gün önce şirket merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin incelemesine sunulmasına ilişkin hükme rağmen, bunun gerçekleştirilmemesinin genel kurul tarafından alınan kararın yokluğuna veya butlanına neden olmayacağı ancak iptal yaptırımına tabi olacağı, pay sahibinin bu şekilde bilgi alma hakkının ihlali sebebiyle genel kurul toplantısında yanlış bir karar alınmışsa, diğer gerekçelerin yanında bilgi alma hakkının ihlali ile bağlantılı olarak genel kurul kararının iptalinin gündeme gelebileceği ifade edilmiştir.¹⁶⁷³

Yine TTK.' da belirtilen şartları taşımayan belge ve raporlar pay sahibi için gerçeğe uygun, doğru ve tam bilgi içermeyeceğinden, eksik ve hatalı bilgiler nedeniyle pay sahibinin bilgi alma hakkını ihlal etmesi mümkündür. Bu durumda da genel kurul kararının iptali gündeme gelebilir.¹⁶⁷⁴ Bununla ilgili olarak; şirkete ait mali tabloların gerçeği yansıtmadığı hallerde de pay sahibinin bilgi alma hakkı ihlal edilmiş olur. Zira TTK. 437. maddenin 2. fıkrası uyarınca pay sahibine hesap verme ve dürüstlük

¹⁶⁷¹ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 504. **Bahtiyar**, Bilgi Alma, s. 171. Bahtiyar, TTK. 437. madde kapsamında finansal tablolar ile faaliyet raporlarının pay sahipleri tarafından incelenmeksizin kaldırılmasına dair genel kurul ve yönetim kurulu kararlarının sermayenin korunmasına yönelik hükümlere aykırılık nedeniyle butlan yaptırımına tabi olduğu görüşündedir. Bkz.: **Bahtiyar**, s. 156; 173.

¹⁶⁷² **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2260. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 12.11.2014 tarihli 2014/9367E. ve 2014/17427K. sayılı başka bir kararında ise; bilançonun onaylanmasına yönelik şirket genel kurul toplantısında karar alındıktan sonra yıllık faaliyet raporunun bir yıl süreyle pay sahibinin emrine amade tutulmasının geçerli şekilde alınmış olan genel kurul kararının iptalini gerektirmeyeceğini ifade etmiştir. Bkz.: **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2259.

¹⁶⁷³ **Erdoğan Moroğlu/Abuzer Kendigelen**, İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 10. Bası, 2014) s. 332; **Eriş**, Ticari İşletme, s. 2260.

¹⁶⁷⁴ Doğanay' a göre yıllık bilançonun, şirketin bir yıllık faaliyetinin hiçbir konu gizlenmeksizin tam ve gerçeğe uygun şekilde aktarılması suretiyle düzenlenmesi gerekmekte olup, bu şartları taşımayan veya gerçeğe durumunu yansıtmayan bir bilanço, şirket genel kurulunca gereken şartları taşımadığı farkedilmeksizin onaylansa bile herhangi bir hukuki sonuç doğurmayacak ve genel kurul kararına karşı dürüstlük kuralına aykırı olduğundan iptal talebiyle mahkemeye başvurulabilecektir. Bkz.: **Doğanay**, s. 833.

ilkeleri açısından özenli ve gerçeğe uygun bilgi verilmesi şarttır. Konuyla ilgili olarak Yargıtay şirket belgelerinin gerçeği yansıtmaması halinde bunun dürüstlük ilkesine aykırı olacağını ifade etmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 19.06.1980 tarihli, 1980/2713E. ve 1980/3265K. sayılı kararında şirketin kar-zarar hesabının gerçek durumu yansıtmaması halinde bunun objektif iyiniyet kurallarına aykırı olduğunu vurgulamıştır.¹⁶⁷⁵ Pay sahibinin inceleme hakkının ihlaline ilişkin olarak da Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 16.12.1997 tarihli 1997/7819E. 1997/9306K. sayılı kararında; her bir pay sahibinin şirketin ticari defterlerini incelemesinde hukuki yararının bulunduğunu, genel kurulun herhangi bir neden göstermeksizin pay sahibinin ticari defterleri inceleme talebini reddetmesinin pay sahibinin eski TTK. 363. maddede (TTK. 437. maddede) düzenlenen inceleme hakkını ihlal ettiğini ifade etmiştir.¹⁶⁷⁶

4. Tazminat Yükümlülüğü

Pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlalinin bir diğer sonucu da tazminat yükümlülüğüdür. Bilgi alma hakkının ihlali neticesinde pay sahibinin doğrudan veya dolaylı şekilde zarara uğraması ve ihlale neden olan fiil ile zarar arasında illiyet bağı bulunması halinde zararın sorumlular tarafından tazmin edilmesi gerekir. TTK.’nın “*Belgelerin ve Beyanların Kanuna Aykırı Olması*” madde başlıklı 549. maddesi¹⁶⁷⁷ çerçevesinde belgelerin ve beyanların kanuna aykırı olması halinde belgeyi düzenleyenlerle beyanda bulunanlar bundan kusursuz olarak, buna katılanlar ise

¹⁶⁷⁵ Eriş, Ticari İşletme, s. 2261. Şirkete ait ticari defterlerin TTK. 64. maddeye aykırı olarak hiç tutulmaması ya da eksik veya hatalı şekilde tutulmuş olması ya da şirket defterleri ile yazışmalarının TTK 82. maddeye uygun şekilde muhafaza edilmemesi halinde, TTK. 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde bir inceleme hakkı kullanılamayacak ve TTK 437. maddeye aykırılık söz konusu olacaktır. Ticari defterlerin hiç tutulmadığı ya da eksik veya hatalı tutulduğu, şirket defter ve yazışmalarının da muhafaza altına alınmadığı gerekçesiyle pay sahibinin bilgi talebinin reddedilmesi mümkün değildir. Bu noktada bilgi talebi karşılanmayan pay sahibinin bilgi alma davası yoluyla bilgi temin etme hakkı öngörülmüş olsa da bu yol, hiç veya gereği gibi tutulmamış defterlerin veya muhafaza edilmesi gerekip de muhafaza edilmemiş kayıtların incelenebilmesi açısından etkili bir yol olmayacaktır. Bu noktada pay sahibinin başvurabileceği yol iptal davası açmak olacaktır. Kanımızca bu durumda TTK. 437. maddenin 1. fıkrasında incelemeye sunulması gereken belgelerde olduğu gibi TTK. 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde ticari defterler ile yazışmalarla ilgili olarak bu yükümlülüğe aykırı davranılması halinde de ilgili genel kurul kararı hakkında iptal davası açılabileceğinin kabulü gerekir.

¹⁶⁷⁶ Moroğlu/Kendigelen, s. 332.

¹⁶⁷⁷ TTK. 549. maddeye göre; şirketin kuruluşu, sermayesinin artırılması ve azaltılması ile birleşme, bölünme, tür değiştirme ve menkul kıymet çıkarma gibi işlemlere ilişkin belge, izahname, taahhüt, beyan ve garantilerin yanlış, hileli, sahte, gerçeğe aykırı olmasından, gerçeğin gizlenmiş olmasından ve diğer kanuna aykırılıklardan doğan zararlardan, belgeleri düzenleyen ya da beyanı yapanlar ile kusurlarının varlığı hâlinde buna katılanlar sorumludur.

kusurları bulunmak kaydıyla sorumludur. TTK.’ nın “*Sermaye Hakkında Yanlış Beyanlar ve Ödeme Yetersizliğinin Bilinmesi*” madde başlıklı 550. maddesi¹⁶⁷⁸ kapsamında sermayeye ilişkin yanlış beyanlarda bulunulması halinde ise yanlış beyanda bulunanlar kusursuz olarak, şirket yetkilileri ise kusurları bulunması kaydıyla sorumludur. TTK.’ nın “*Kurucuların, Yönetim Kurulu Üyelerinin, Yöneticilerin ve Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu*” madde başlıklı 553. maddesinde yönetim kurulu üyelerinin kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal etmeleri sebebiyle şirkete ve pay sahiplerine karşı sorumlu oldukları belirtilmiştir. TTK.’ nın “*Denetçinin Sorumluluğu*” madde başlıklı 554. maddesinde ise şirketin ve şirketler topluluğunun hesaplarını, finansal tablolarını ve raporlarını denetleyen denetçilerin de kusurlarıyla neden oldukları zararların tazmininden şirkete ve pay sahiplerine karşı sorumlu oldukları ifade edilmiştir. TTK.’ nın “*Şirketin Zararı*” üst başlıklı 555. maddesinin 1. fıkrası gereği şirketin uğradığı zararların tazmini için pay sahibi talepte bulunabilir. Ancak bu durumda pay sahibi tazminatın şirkete ödenmesini istemek zorundadır. Burada sözü edilen zarar pay sahibinin dolaylı zararıdır. Zira şirketin doğrudan zararı aynı zamanda pay sahibinin de dolaylı olarak zararına yol açmaktadır.¹⁶⁷⁹ Sorumluluk sebebiyle tazminat davası pay sahipleri tarafından bilgi alma hakkını ihlal eden sorumlu yönetim kurulu üyelerine veya denetçilere karşı açılır. Yetkili mahkeme şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesidir. Davada basit yargılama usulü uygulanır.¹⁶⁸⁰

5. Ceza Yaptırımı

Pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlali yalnızca hukuki sorumluluğa değil aynı zamanda cezai sorumluluğu da yol açabilir. TTK.’ nın “*Cezai Sorumluluk*” üst

¹⁶⁷⁸ TTK. 550. maddenin 1. fıkrasına göre; şirket sermayesi tamamen taahhüt edilmemiş ya da karşılığı kanun veya şirket esas sözleşmesi gereği ödenmemiş olmasına rağmen, taahhüt edilmiş ya da ödenmiş gibi gösterenler ile kusurlu olmaları şartıyla şirket yetkilileri, bu payları üstlenmiş kabul edilirler ve payların karşılıkları ile zararı faiziyle birlikte müteselsilen öderler. Ayrıca TTK. 550. maddenin 2. fıkrasına göre sermaye taahhüdünde bulunanların ödeme yeterliliğinin bulunmadığını bilen ve buna onay verenler, söz konusu borcun ödenmemesi nedeniyle doğan zarardan sorumludur.

¹⁶⁷⁹ **Bozkurt**, s. 495; **Karahan/Koşut**, s. 799. Pay sahibinin, örneğin; şirket bilançosundaki bilgilere güvenerek payını devretmesi gibi doğrudan zarara uğramasına neden olan hallerde ise dava pay sahibi tarafından doğrudan şirkete karşı açılır. Dava sonucunda ödenecek tazminat da doğrudan pay sahibine ödenir. Bkz.: **Bozkurt**, s. 498, 499.

¹⁶⁸⁰ **Bilgili/Demirkapı**, Şirketler, s. 601, 602. TTK.’ nın “*Şirket Davalarında Yargılama Usulü*” madde başlıklı 1521. maddesinde ticaret şirketlerinde ortakların ya da pay sahiplerinin şirketle, şirket ortaklığından ya da pay sahipliğinden doğan davalarında ya da şirketin yönetim kurulu üyeleri veya denetçilerine karşı açılan davalarda basit yargılama usulünün uygulama bulacağı ifade edilmiştir.

başlıklı ‘‘Suçlar ve Cezalar’’ madde başlıklı 562. maddesinde tek tek cezai sorumluluğa neden olan haller sayılmıştır. Bunlardan pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkıyla ilgili olan; TTK. 549. maddede belirtilen şirket belgelerinde sahtecilik yapılması ile ticari defterleri kasten gerçeğe aykırı kayıt tutulması, TTK. 550. madde kapsamında şirket sermayesi hakkında yanlış beyanda bulunulması, TTK. 64. maddenin 1. fıkrasına uygun şekilde ticari defterlerin tutulmaması, TTK. 64. maddenin 2. fıkrası gereği belgelerin kopyasının alınmaması, TTK. 65. maddeye uygun şekilde defter tutulmaması, TTK. 66. maddedeki usule aykırı envanter çıkartılması, muhafaza edilmesi gereken belgelerin TTK. 86. maddeye uygun şekilde ibraz edilmemesi, TTK. 88. madde gereği defterlerin TMS’ ye uygun şekilde tutulmaması, ticari defterlerin mevcut olmaması ya da hiçbir kayıt içermemesi hallerinde, şirkette bunlardan sorumlu olan yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumlulukları söz konusu olur.

6. Özel Denetim

Bilgi alma ve inceleme hakkının ihlalinin bir diğer sonucu da pay sahibinin özel denetim isteme hakkıdır. TTK. 438. maddeye göre her pay sahibi daha önce bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olması ve pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olması şartıyla, belirli olayların yapılacak özel bir denetimle açıklığa kavuşturulmasını gündemle sınırlı olmaksızın genel kurulda talep etme hakkına sahiptir. Genel kurulun talebi onaylaması halinde şirket ya da her pay sahibi otuz gün içinde şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinden bir özel denetçi atanmasını talep edebilir. Mahkeme talebi kabul ederse TTK. 440. madde çerçevesinde talebe uygun şekilde inceleme konusunu tespit ederek bir veya birden fazla özel denetçi tayin eder. Özel denetçi/ler ise TTK. 441. maddeye uygun olarak şirket defterlerini, yazışmalarını vs. belgeler ile varlıklarını inceler ve şirket görevlilerinden bilgi alarak incelemenin sonucunu şirket sırlarını korumak suretiyle detaylı bir raporla mahkemeye sunar.

SONUÇ

Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı Alman hukukunda AktG. 131. ve 132. madde düzenlemelerinde, Türk hukukunda TTK 437. madde düzenlemesine göre daha detaylı şekilde düzenlenmiştir. Her iki hukuk sistemindeki düzenlemelerde de benzer hükümler yer almakla birlikte aralarında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Bilgi alma hakkı hem AktG. 131. maddede hem de TTK 437. maddede anonim şirketin her pay sahibine eşit şekilde tanınmıştır. Bu kapsamda hem AktG. 131. madde hem de TTK 437. madde düzenlemesine göre her pay sahibinin şirket sermayesine katılım oranına ve statüsüne bakılmaksızın eşit şekilde bilgi alma hakkı bulunmakta olup, hakkın kullanılabilmesi içinse pay sahipliği sıfatı yeterlidir. Pay sahibi bilgi alma hakkını temsilci aracılığıyla kullanabilir. Temsilcinin pay sahibi olması şart olmayıp, sır saklama yükümlülüğüne sahip kişilerden olması da gerekli değildir.

AktG. 131. madde uyarınca bilgi alma hakkı pay sahibi tarafından genel kurul toplantısında kullanılır. Pay üzerinde intifa hakkı bulunması halinde intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkı yoktur. TTK. 437. maddenin 1. fıkrası kapsamında ise pasif bilgi alma hakkının ve TTK 437. maddenin 4. fıkrası çerçevesinde inceleme hakkının genel kurul toplantısı dışında da kullanılması mümkündür. Pay üzerinde intifa hakkı bulunması halinde intifa hakkı sahibinin ise bilgi alma hakkı vardır.

TTK. 437. maddede pay sahibine tanınan pasif bilgi alma hakkı, AktG. 131. maddede pay sahibinin bilgi alma hakkı kapsamına dahil edilmemiş, AktG. 131. maddede pay sahibine yalnızca aktif bilgi alma hakkı tanınmıştır.

Hem TTK. 437. maddenin 2. fıkrası hem de AktG. 131. maddenin 1. fıkrası düzenlemelerinde pay sahibinin genel kurul toplantısında soru sormak suretiyle aktif bilgi alma hakkı düzenlenmiş ve şirketin işleriyle ilgili olarak bilgi verilmesi

konusunda şirket yönetim kurulu görevlendirilmiştir. AktG. 131. maddeye göre denetim kurulunun bilgi verme görevi bulunmamaktadır. TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında ise yönetim kurulunun yanında, şirket organı niteliğinde olmayan bağımsız denetçiler de denetimin yapılma şekli ve sonuçlarıyla ilgili olmak kaydıyla bilgi verme konusunda görevli kılınmıştır.

TTK. 437. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde denetçilerin bilgi verme görevi ancak denetime tabi şirketlerde söz konusu olur. TTK.' ya göre tüm anonim şirketler bağımsız denetime tabi değildir. Bu anlamda bağımsız denetime tabi olmayan anonim şirketlerin genel kurul toplantılarında denetçilerden bilgi talep etmek mümkün değildir. Bu nedenle de TTK. 437. maddenin 2. fıkrasında öngörülen denetçilerden bilgi alma hakkı uygulaması kısmi niteliklidir.

Hem AktG. 131. madde çerçevesinde talep edilecek bilginin hem de TTK. 437. madde kapsamında talep edilecek bilgi veya incelemenin sözlü veya yazılı olarak talep edilmesi mümkündür. Genel kurul toplantısına katılan diğer pay sahiplerinin ve soruyu cevaplandıracak olan görevlilerin de soruyu anlayabilmesi için genel kurul toplantısında pay sahibi tarafından hazır bulundurulan bir tercüman aracılığıyla yabancı dilde de bilgi talep edilebilir.

AktG. 131. maddenin 1. fıkrası bilginin gündem konusuyla ilgili olma ve gerekliliği unsurlarını bilgi alma hakkının şartı olarak öngörmüştür. Bilgi, ancak genel kurul toplantı gündem konusu hakkında gerçeğe uygun bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olması kaydıyla verilebilir. Gereklilik şartı genel kurul toplantısında o esnada görüşülmekte olan somut gündem maddesiyle bağlantılı olarak değerlendirilir. Gereklilik şartı hakkın kötüye kullanılmasının önüne geçmek amacıyla öngörülmüştür.

TTK. 437. maddede ise pay sahibinin bilgi ve inceleme hakkı gündemle sınırlandırılmamış ve bilginin veya incelemenin gerekli olması şartı öngörülmemiştir. Pay sahibinin bilgi alma hakkının kötüye kullanılmasının söz konusu olduğu durumlarda ise dürüstlük kuralını düzenleyen TMK. 2. maddeye başvurulması mümkündür.

Hem AktG. 131. maddede hem de TTK. 437. maddede bilgi alma hakkının bağılı şirketlerle olan ilişkileri de kapsadığı ifade edilmiştir. Pay sahibinin bilgi alma hakkı bağılı şirketlerle ilişkileri içermekle beraber, bağılı şirketlerin iç işlerini kapsamaz. Bağılı şirketin işlerinin hakim şirketi önemli şekilde etkilemesi halindeyse bağılı şirketlerin iç işleri de hakim şirketin işleri olarak kabul edilir ve bilgi alma hakkının kapsamına girer.

TTK. 437. maddenin 2. fıkrası hükmü bağılı şirketlerle ilgili bilgi alma hakkını hakim şirketin pay sahibine özgüleyen TTK. 200. madde hükmüyle sınırlandırmıştır. TTK. 437. maddenin 2. fıkrasının ve TTK. 200. maddenin lafzına rağmen bağılı şirketin pay sahibinin de hakim şirketle ilgili bilgi alma hakkının bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Genel kurul toplantısında verilecek bilginin ve bilgi vermenin niteliği TTK 437. maddenin 2. fıkrasında, AktG. 131. maddenin 2. fıkrasına benzer şekilde düzenlenmiştir. Her iki düzenlemeye göre de pay sahibine, özenli ve gerçeğe uygun bir şekilde hesap vermenin temel ilkeleri ve dürüstlük kuralı çerçevesinde bilgi verilmesi gerekir. Pay sahibinin talep ettiği bilgi kural olarak sözlü verilmekle birlikte gerektiğinde yazılı olarak da verilebilir. Bilgi verilirken eşit işlem ilkesinin de gözetilmesi gerekir.

AktG. 131. maddenin 2. fıkrası uyarınca şirket esas sözleşmesi veya AktG. 129. maddede belirtilen genel kurul kararıyla çıkartılan ve genel kurul toplantısının hazırlanması ve uygulanması kurallarını içeren iç tüzükle toplantı başkanına, pay sahibinin soru sorma hakkını süre olarak ölçülü şekilde sınırlandırma ve amacına uygun şekilde belirleme yetkisi verilebilir. TTK. 437. maddede ise pay sahibinin soru sorma hakkının süre olarak sınırlandırılmasına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır.

TTK. 437. maddede özel bir hüküm bulunmamasına rağmen, genel kurul toplantısında soru sorma hakkının süre bakımından sınırlandırılması konusunda TTK. 419. maddenin 2. fıkrası ile GKTHY. 40. ve 41. maddeleri çerçevesinde iç yönergeyle toplantı başkanına yetki verilebilir. Sınırlandırma yetkisi TTK. 447. maddenin 1. fıkrasının b bendine ve TTK. 391. maddenin 1. fıkrasının c bendine veya GKTHY. 40. maddenin 1. fıkrasına aykırılık teşkil etmez.

Pay sahibinin bilgi alma hakkının sınırları her iki düzenlemede de açıklanmış olmakla birlikte AktG. 131. maddede tek tek sayılmak suretiyle ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. TTK. 437. madde ise şirket sırları ve şirket menfaati gibi daha genel kavramlarla hakkın sınırlarını belirlemiştir. Hem AktG. 131. maddede hem de TTK. 437. maddede hakkın genel sınırı olarak şirket menfaatinin zarara uğraması ifade edilmiştir.

AktG. 131. maddenin 3. fıkrasının 1. bendine göre pay sahibine bilgi vermekten kaçınılabilmesi için şirketin veya bağlı işletmenin menfaatinin zarara uğraması ve zararın önemli olması gerekir. TTK. 437. maddenin 3. fıkrasına göre ise zararın önemli olması gerekmediği gibi, bağlı şirketin zararı da bilgi vermekten kaçınma nedeni olarak ifade edilmemiştir. Bağlı şirketin menfaatinin zarara uğramasının TTK. 437. maddenin 3. fıkrasında bilgi vermekten kaçınma nedeni olarak açık şekilde ifade edilmemesi eksikliklerdir.

Bilgi alma hakkının sınırı olarak ifade edilen şirket sırlarıyla ilgili olarak TTK. 437. maddede eski TTK. 363. madde düzenlemesinin aksine pay sahibinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin özel bir hüküm düzenlenmemiş, madde gerekçesinde de buna ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. TTK. 437. madde kapsamında pay sahibinin sır saklama yükümlülüğü bulunmamakla birlikte şirket sırları kullanılarak şirkete zarar verme amacının söz konusu olduğu durumlarda TMK. 2. maddede düzenlenen hakkın kötüye kullanılması yasağı göz önüne alınabilir.

Bilgi alma hakkının sınırlarına ilişkin olarak AktG. 131. maddenin 3. fıkrasının 7. bendi düzenlemesine göre pay sahibi tarafından talep edilen bilginin şirketin internet sitesinde yayınlanması durumunda pay sahibine bilgi vermekten kaçınılabilmektedir. TTK 437. maddede ise, TTK. 1524. madde ve İSDY.' nin 6. maddesi kapsamında şirketin internet sitesinde yayınlanan bilgilerin bilgi alma hakkının sınırını oluşturduğuna dair özel bir hüküm düzenlenmemiştir. Pay sahibinin bilgi veya inceleme talebinin bilginin internet sitesinde yayınlandığı gerekçesiyle reddedilmesi mümkün değildir.

Pay sahibinin bilgi alma hakkının AktG. 131. maddede ve TTK. 437. maddede öngörülen sınırlarının yanında her iki hukuk sisteminde de hakkın kötüye

kullanılması, imkansızlık hali ve sadakat yükümlülüğüne aykırılık durumları da anılan maddelerde düzenlenmeyen ve fakat doktrin tarafından hakkı sınırlandıran diğer haller olarak kabul edilmektedir.

Pay sahibinin aktif bilgi alma talebi genel kurul toplantısında karşılanır. Bir pay sahibine pay sahipliği sıfatı dolayısıyla genel kurul toplantısı dışında bilgi verilmesi söz konusu olduğunda hem TTK. 437. maddenin 2. fıkrasına hem de AktG. 131. maddenin 4. fıkrasına göre diğer pay sahiplerine de genel kurul toplantısında talep etmeleri halinde bilgi aynı şekilde verilir. Bu durumda AktG. 131. maddenin 4. fıkrasına göre gündeme bağlılık ve gereklilik şartı aranmaz.

Genel kurul toplantısı dışında verilen bilginin pay sahipliği sıfatı dolayısıyla verilmesi şart olup, pay sahibi de olsa birisine pay sahipliği dışındaki denetim kurulu üyesi, avukat vb. sıfatla bilgi verilmesi bu kapsamda değerlendirilmez. Genel kurul toplantısı dışında verilen bilginin, bilgi alma hakkının konusunu oluşturan şirket işleriyle veya denetim faaliyetiyle ilgili olması gerekir.

Genel kurul toplantısı dışında bir pay sahibine pay sahipliği sıfatı dolayısıyla bilgi verilmesi durumunda hem AktG. 131. madde çerçevesinde hem de TTK 437. madde kapsamında bilgi vermekten kaçınma nedenleri ileri sürülerek bilgi vermekten kaçınılamaz. TTK. 437. maddede bilgi vermekten kaçınma nedenlerini ileri sürememe konusunda herhangi bir ayırım yapılmamışken, AktG. 131. maddenin 4. fıkrasında ikili bir ayrıma gidilmiştir. Şirkete önemli zarar getirme ihtimali de dahil olmak üzere bir kısım kaçınma nedenlerine dayanılarak bilgi talebinin reddi mümkünken, diğer nedenlerle bilgi vermekten kaçınılması mümkün değildir.

AktG. 131. maddenin 5. fıkrasında bilgi talebinin karşılanmaması halinde pay sahibine sorusunun ve red gerekçesinin genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesini talep etme imkanı tanınmıştır. TTK. 437. maddede ise böyle özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte TTK. 422. maddenin 1. fıkrasında ve GKTHY 26. maddenin 2. fıkrasında genel kurul toplantısında pay sahibi tarafından sorulan soruların ve verilen cevapların genel kurul toplantı tutanağına kaydedilmesinin şart olduğu ifade edilmiştir.

TTK. 437. maddenin 4. fıkrasında pay sahibine genel kuruldan veya yönetim kurulundan izin almak suretiyle şirket defterleriyle yazışmalarını inceleme hakkı tanınmıştır. İnceleme hakkının kullanılması için pay sahibinin önce genel kurul toplantısında soru sormuş olması şartı aranmaz. İnceleme talebi genel kurul toplantısında ya da genel kurul toplantısı dışında sözlü veya yazılı olarak ileri sürülebileceği gibi, inceleme hakkının da hem genel kurul toplantısında hem de genel kurul toplantısı dışında kullanılması mümkündür. İnceleme talebi genel kurul toplantısında genel kurula, toplantı dışında ise yönetim kuruluna yöneltilir. . AktG. 131. madde çerçevesinde pay sahibinin inceleme hakkı bulunmamaktadır.

Pay sahibinin bilgi talebinin karşılanmaması halinde pay sahibine hem AktG. 132. madde hem de TTK. 437. madde tarafından şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine başvurarak şirkete karşı dava açma imkanı tanınmıştır. Bu dava genel kurul kararının iptali davasına veya herhangi başka bir davaya bağlı ya da başka bir davanın şartı olmayan bağımsız nitelikte bir eda davasıdır. İptal davası veya başka bir dava açılmış olması dava hakkını ortadan kaldırmaz.

Pay sahibinin AktG. 132. madde çerçevesinde dava açabilmesi için genel kurul toplantısına katılmış veya kendisini genel kurul toplantısında temsil ettirmiş olması ve genel kurul toplantısındaki bilgi talebinin karşılanmamış olması gereklidir. TTK. 437. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde dava açılabilmesi içinse pay sahibinin genel kurul toplantısında veya genel kurul toplantısı dışında aktif bilgi alma hakkı kapsamında bilgi veya inceleme talep etmiş olması, fakat bu talebinin karşılanmamış olması şarttır. TTK. 437. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde pasif bilgi alma hakkı ihlal edilen pay sahibinin de dava açma hakkı vardır.

AktG. 132. maddenin 2. fıkrasında dava hakkı yalnızca bilgi talebi karşılanmayan pay sahibine değil, aynı zamanda verilmeyen bilgiyle ilgili olan gündem konusu hakkında genel kurul toplantısında karar alınmış olması şartıyla, toplantıya katılarak itirazını tutanağa kaydettirmiş olan pay sahibine de tanınmıştır. TTK. 437. maddenin 5. fıkrasına göre ise bu hak yalnızca bilgi veya inceleme talebi karşılanmayan pay sahibine aittir.

Dava açma süresi AktG. 132. maddenin 2. fıkrasına göre iki haftadır. TTK. 437. maddenin 5. fıkrasında ise dava açmak için iki farklı süre belirlenmiştir. Talebin haksız şekilde reddedilmesi veya yeterli bilgi verilmemesi nedeniyle bilgi talebinin karşılanmaması halinde on gün içinde, bilgi talebinin cevapsız bırakılması veya hakkın kullanımının ertelenmesi halinde ise makul bir süre sonra davanın açılması gerekir. Hükümdeki makul süre sonra ifadesini; pay sahibinin talebinin karşılanması için, hakkın kullanımından beklediği faydayı da kaybetmeyecek şekilde ve şirketin talebini karşılaması için gereken süreyi de göz önüne alarak belirli bir süre beklemesi, talebinin şirket tarafından karşılanmayacağını anladığında ise dava hakkı düşmeden derhal mahkemeye başvurması olarak anlamak gerekir. Her iki hukuk sisteminde de dava açma süreleri hak düşürücü sürelerdir. Pay sahibine doğru bilgi verilmemesi halinde de dava açılması mümkündür.

AktG. 132. maddenin 3. fıkrasına göre dava çekişmesiz yargı işi olarak görülür ve karara bağlanır. Mahkeme, kararına karşı şikayet yolunu açık tutabilir. Bu durumda karara karşı şikayet yoluna başvurulabilir. TTK. 437. maddenin 5. fıkrasına göre ise dava basit yargılama usulüne tabi olarak çekişmeli yargı işi olarak görülür. Yargılama sonucunda mahkemenin verdiği karar kesin olup, karara karşı itiraz, istinaf veya temyiz yoluna başvurulması mümkün değildir.

Davada pay sahibinin davaya konu ettiği talebin içeriğinin ve kapsamının açıkça belirtilerek somutlaştırması gerekmekte olup, mahkeme tarafından da pay sahibinin bilgi veya inceleme talebinin içerik ve kapsamıyla sınırlı olarak inceleme yapılır. Bu nedenle bilgi ve inceleme talebinin değiştirilmesi mümkün değildir.

Hem AktG. 132. maddenin 4. fıkrasına göre bilgi talebi için hem de TTK. 437. maddenin 5. fıkrasına göre bilgi veya inceleme talebi için davanın kabulüne karar verilmesi halinde, hakkın genel kurul toplantısı dışında yerine getirilmesi gerektiği mahkeme kararında belirtilebilir. Bilgi talebiyle ilgili olarak davanın kabulüne karar verilmesi halinde mahkeme kararında bilginin eksiksiz ve gerçeğe uygun şekilde pay sahibine verilmesine; inceleme talebiyle ilgili yapılan yargılama neticesinde ise mahkeme kararında inceleme talebine konu ticari defterler ile yazışmaların ilgili kısımlarının şirkete ait yerlerde incelenmesine şirket tarafından izin verilmesine hükmedilir.

AktG. 132. maddenin 4. fıkrası ve TTK. 437. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde davanın kabul edilmesi halinde mahkeme tarafından verilen karar, şirketin bir işi yapmasına ilişkin bir eda hükmü içerir. Şirketin mahkeme kararına uygun davranmaması halinde kararın cebr-i icra yoluyla uygulanması söz konusu olur. Mahkeme kararının gereğini yerine getirmeyen bilgi verme görevlileri hakkında taziyik hapsi gündeme gelir. AktG. 132. maddenin 4. fıkrası kapsamında cebr-i icra yoluna başvurulabilmesi için kararda bunun ayrıca özel olarak belirtilmesi şarttır.

Bilgi alma hakkının ihlali neticesinde AktG. 132. maddenin 4. fıkrası ve TTK. 437. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde açılacak davanın yanında ilgili genel kurul kararının iptali için de dava açılabilir. Mahkemeden özel denetçi tayin edilmesi de istenebilir. Pay sahibine bilgi verme yükümlülüğünü ihlal eden görevlilerin somut olaya göre hukuki veya cezai sorumluluğu da gündeme gelebilir. TTK. 447. ve 391. maddeleri çerçevesinde bilgi alma hakkını kanuni ölçülerin ötesinde sınırlandıran veya tamamen ortadan kaldıran genel kurul veya yönetim kurulu kararlarına karşı ise butlanın tespiti davası açılması mümkündür.

KAYNAKÇA

BASILI KAYNAKLAR :

Akın, Murat Yusuf. *Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş. lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu.* İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 2002.

Altaş, Soner. *Anonim Şirket Genel Kurul Rehberi.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Altaş, Soner. *Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketler.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.

Ansay, Tuğrul. *Anonim Şirketler Hukuku.* Ankara: Olgaç Matbaası, 1982.

Ansay, Tuğrul, ve Aynur Yongalık. *Şirketler Hukuku Bilgisi.* Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (T. İş Bankası A.Ş. Vakfı), 2018.

Arı, Zekeriyya. *Anonim Şirketlerin Denetimi.* Ankara: Ekin Yayınevi, 2019.

Atalay, Oğuz. “Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 16, Özel Sayı, 2014: 53-76.

Aydın, Fazıl. *Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirketler, Limited Şirketler ve Şirketler Topluluğu.* Ankara: Bilge Yayınevi, 2019.

Aytaç, Zühtü. “Anonim Ortaklık Denetçilerinin Sır Saklama Yükümlülüğü”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt: X, Sayı: 1, 1979: 177-218.

Aytaç, Zühtü. “Sermaye Piyasası Hukuku Bağlamında Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Pay Sahipliği Hakları”, *Avrupa Birliği Perspektifinden Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sermaye Piyasasına Etkileri Uluslararası Konferans*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2010.

Bahtiyar, Mehmet. “Anonim Şirketlerde Genel Kurul Toplantı Tutanağı ve Özellikle Kararların Hükümsüzlüğüne Etkileri”, *Şirketler Hukukunun Güncel Sorunları Sempozyumu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Bahtiyar, Mehmet. “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, *Makaleler II*. İstanbul: Beta Basım Yayım, 2008.

Bahtiyar, Mehmet. *Ortaklıklar Hukuku*. İstanbul: Beta Basım, 2012.

Balser, Heinrich, Gunther Bokelmann, Hans Ott, ve Karl Friedrich Piorreck. *Die Aktiengesellschaft*. Berlin: Rudolf Haufe Verlag, 2002.

Baştuğ, İrfan, ve Y. Can Göksoy, “Limited Şirkette Ortakların Denetleme Hakları”, *Prof. Dr. Oğuz İmregün’ e Armağan*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1998.

Baumbach, Adolf, Alfred Hueck, Götz Hueck, ve Joachim Schulze. *Aktiengesetz*. München: C.H.Beck’sche Verlagsbuchhandlung, 1968.

Baumbach, Adolf, Klaus J. Hopt. *Handelsgesetzbuch mit GmbH&Co., Handelsklauseln, Bank- und Kapitalmarktrecht, Transportrecht (ohne Seerecht), Band 9, 38. Baskı*. München: Verlag C.H Beck, 2018.

Berzek, Ayşe Nur. “Anonim Ortaklıkta Pay Üzerinde İntifa Hakkı Sahibinin Oy Hakkı ve Oy Hakkına Bağlı Diğer Haklar”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: VI., Sayı: 1-4, 2002: 223-227.

Bilge, Mehmet Emin. “Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı (Yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümleri

Çerçevesinde)”, *Atatürk Üniversitesi Erzinan Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: IX Sayı: 1-2, 2005: 429-449.

Bilgili, Fatih, ve Ertan Demirkapı. *Şirketler Hukuku*. Bursa: Dora Yayıncılık, 2013.

Bilgili, Fatih, ve Ertan Demirkapı, *Ticaret Hukuku Dersleri*. Bursa: Dora Yayıncılık, 2012.

Bozkurt, Tamer. *Şirketler Hukuku*. Ankara: Legem Yayıncılık, 2020.

Bulut, Abdulkadir. *Anonim Şirket Elektronik Genel Kurul Uygulamasında Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.

Bürgers, Tobias, ve Torsten Körber. *Aktiengesetz*. Ulm: C.F. Müller Verlag, 2011.

Çamoğlu, Ersin. “Limited Ortağın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılması ve Sınırları”, *Prof. Dr. Hamdi Yasaman’ a Armağan*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Çebi, Hakan. *İşletme Sözleşmeleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.

Çebi, Hakan. *Şirketler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

Çevik, Orhan. *Anonim Şirketler, İkinci Kitap*. Ankara: İkbal Yayınevi, Tarih Yok.

Çetiner, Selma, ve Armağan Ebru Bozkurt Yüksel. *Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Dinç, Mutlu. *Türk Ticaret Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.

Doğanay, İsmail. *Türk Ticaret Kanunu Şerhi- Birinci Cilt*. Ankara: Olgaç Matbaası, 1981.

Dolu, Ali Murat. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Domaniç, Hayri. *Anonim Şirketler.* İstanbul: Eğitim Yayınları, 1978.

Domaniç, Hayri. *Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK. Şerhi II..* İstanbul: Temel Yayınları, 1988.

Durgut, Ramazan, ve Ahmet Emre Kaplan, “Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 13 Sayı: 171-172 Kasım-Aralık, 2018: 123-154.

Dröge, Michael. *Die Hauptversammlung.* Hamburg: Verlag Dashöfer GmbH, 2013.

Ebenroth, Carsten Thomas, Karlheinz Boujong, ve Detlev Joost. *Handelsgesetzbuch, Band 1.* München: Verlag C.H. Beck/Verlag Franz Vahlen, 2001.

Emmerich, Volker, ve Mathias Habersack. *Aktien- und GmbH-Konzernrecht.* München: Verlag C.H. Beck, 2010.

Eriş, Gönen. *Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku.* Ankara: Adalet Matbaacılık, 1995.

Eriş, Gönen. *Açıklamalı - İtihatlı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, Cilt II.* 3.Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Falcioğlu, Mete Özgür. “Anonim Şirketlerin İnternet Sitesi Açma Yükümlülüğü ve Aykırılığın Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü Bakımından Etkisi”, *Legal Hukuk Dergisi* Cilt: 14 Sayı: 159 Volume: 14, 2016: 1299-1330.

Gessler, Ernst, Wolfgang Hefermehl, Ulrich Eckardt, ve Bruno Kropff. *Aktiengesetz, Band II.* München: Verlag Franz Vahlen, 1974.

Grage, Katja. *Das Auskunftsrecht des Aktionärs unter besonderer Berücksichtigung von Minderheitsbeteiligungen als Gegenstand aktienrechtlicher Auskunftsbegehren.* Lohmar: Josef Eul Verlag, 1999.

Happ, Wilhelm. *Aktienrecht.* Köln: Carl Heymanns Verlag, 2004.

Heidel, Thomas. *Aktienrecht und Kapitalmarktrecht.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2011.

Helvacı, Mehmet, Rifat Cankat. “Karşılaştırmalı Hukukta Şirket Menfaati Kavramı”, *Prof. Dr. Sabih Arkan’ a Armağan* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Henze, Hartwig, Manfred Born, ve Ingo Drescher. *Aktienrecht – Höchststrichterliche Rechtsprechung.* Köln: RWS Verlag Kommunikationsforum GmbH, 2015.

Hoffmann-Becking, Michael. *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4: Aktiengesellschaft,* 5. Baskı. München: Verlag C.H. Beck, 2020.

Höfs, Stephan. *Das Auskunftsrecht des Aktionärs in der Hauptversammlung und die Folgen seiner Verletzung.* Berlin: Wissenschaftlicher Verlag Berlin, 2013.

Hölters, Wolfgang. *Aktiengesetz.* München: Verlag C.H. Beck - Verlag Vahlen, 2011.

Hüffer, Uwe. *Aktiengesetz.* München: Verlag C.H. Beck, 2012.

İmregün, Oğuz. *Kara Ticareti Hukuku Dersleri.* İstanbul: Gür-Ay Matbaası, 1991.

İmregün, Oğuz. *Anonim Ortaklıklar.* İstanbul: Gün Matbaası, 1974.

Kalender, Emre. *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı.* Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.

Karahan, Sami ed., *Şirketler Hukuku*. Konya: Mimoza Yayınları, 2013.

Karamanlioğlu, Argun. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurul Toplantısında Temsili*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016.

Karasu, Rauf. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt: XXIII, Sayı: 2, Aralık, 2005: 73-114.

Karasu, Rauf. “*Auskunftserteilung und Auskunftsverweigerungsrechte Nach 131 Aktiengesetz Im Spannungsfeld Der Insider-Verboten und Ad Hoc-Publizität Nach Deutschem Wertpapierhandelsgesetz unter vergleichender Berücksichtigung des türkischen Rechts*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 52, Sayı: 4, Aralık 2003: 299-334.

Kaya, Arslan. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001.

Kaya, Arslan. “Müktesep Haklar”, *40. Yılında Türk Ticaret Kanunu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1997.

Kaya, Arslan. “Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”, *40. Yılında Türk Ticaret Kanunu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1997.

Kayıhan, Şaban. *Şirketler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

Kendigelen, Abuzer. *Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı*. İstanbul: Beta Basım Yayım, 1994.

Kendigelen, Abuzer. *Yeni Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2011.

Kırca, İsmail, Feyzan Hayal Şehirali Çelik, ve Çağlar Manavgat. *Anonim Şirketler Hukuku, Cilt 1*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı), 2013.

Kortunay, Ayhan. *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.

Kropff, Bruno. *Aktiengesetz Textausgabe des Aktiengesetzes vom 6.9.1965 und des Einführungsgesetzes zum Aktiengesetz vom 6.9.1965 mit Begründung des Regierungsentwurfs Bericht des Rechtsausschusses des Deutschen Bundestags Verweisungen und Sachverzeichnis.* Düsseldorf: Verlagsbuchhandlung des Instituts der Wirtschaftsprüfer GMBH, 1965.

Kuru, Baki, Ramazan Arslan, ve Ejder Yılmaz. *Medeni Usul Hukuku.* Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.

Lack, Matthias. *Rechtsfragen des Individuellen Auskunftsrechts des Aktionärs nach dem Gesetz zur Unternehmensintegrität und Modernisierung des Anfechtungsrechts.* Frankfurt am Main: Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2009.

Manz, Gerhard, Barbara Mayer, ve Albert Schröder. *Die Aktiengesellschaft.* Freiburg: Rudolf Haufe Verlag, 2007.

Moroğlu, Erdoğan. *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.

Moroğlu, Erdoğan. *Hukuki Mütalaalar II.* İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015.

Moroğlu, Erdoğan, ve Abuzer Kendigelen. *İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Mutter, Stefan. *Auskunftsansprüche des Aktionärs in der HV.* Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2002.

Nomer, Füsun. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü.* İstanbul, Beta Yayınevi, 1999.

Ocak, Nazmi. “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı”, *Prof. Dr. Nuri Çelik’ e Armağan Cilt I.* İstanbul: Beta Basım, 2001.

Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi, ve Saibe Oktay-Özdemir. *Eşya Hukuku.* İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004.

Oğuzman, Kemal, ve Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1.* İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013.

Şener, Oruç Hami. *Yeni TTK. Döneminde Anonim ve Limited Ortaklıklara İlişkin Verilen Yargıtay Emsal Kararlarının Değerlendirilmesi.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

Oy, Osman, ve Gerçek Onur Oy. *Anonim Şirketler.* İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020.

Ömür, Rahmi Can, ve Merdan Çalışkan, *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu.* Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

Öztek, Selçuk. “Şirketler Gruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı”, *Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’ in Hatırasına Armağan.* Ankara: Olguç Matbaası, 1986.

Poroy, Reha, Ünal Tekinalp, ve Ersin Çamoğlu. *Ortaklıklar Hukuku I.* 13. Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.

Poroy, Reha, Ünal Tekinalp, ve Ersin Çamoğlu. *Ortaklıklar Hukuku II.* 14. Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019.

Pulaşlı, Hasan. *İsviçre ve Alman Hukuku İle Karşılaştırmalı, Notlu ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Ticari Mevzuat.* Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.

Pulaşlı, Hasan. *Şirketler Hukuku Şerhi*. 2. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.

Pulaşlı, Hasan. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi ve Eleştirilen Hükümler.”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: II, Sayı: 1, 2005: 429-448.

Schäfer, Sebastian. *Das Recht des Aktionärs Auf Auskunft über Beteiligungen*. Lohmar: Josef Eul Verlag, 1999.

Schmidt, Karsten, ve Marcus Lutter. *Aktiengesetz Kommentar I. Band*, 3. Baskı. Köln: Otto Schmidt, 2015.

Schlegelberger, Franz, Leo Quassowski, Gustav Herbig, Ernst Gessler, ve Wolfgang Hefermehl. *Aktiengesetz vom 30. Januar 1937*. Berlin: Verlag Franz Vahlen, 1937.

Schüppen, Matthias, ve Bernhard Schaub. *Handbuch Aktienrecht*. Düsseldorf: IDW Verlag GmbH, 2010.

Spindler, Gerald, ve Eberhard Stolz. *Kommentar zum Aktiengesetz – Band I*, 2. Baskı. München: Verlag C.H. Beck, 2010.

Seeger, Axel M. *Die Online-Hauptversammlung*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 2002.

Semler, Johannes, ve Rüdiger Volhard. *Arbeitshandbuch für die Hauptversammlung*. München: Verlag C.H. Beck/Verlag Franz Vahlen, 2003.

Stuttgarter Aktien-Club. *Alles über Aktien*. Berlin: Ullstein Buchverlage GmbH&Co. KG, 1998.

Sucu, Nail. “Anonim Ortaklıklarda Pay Senedinin Sahibine Sağladığı Haklar”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 4, Ekim, 1980: 538-559.

Sulu, Muhammed. *Ticari Sırların Korunması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.

Şener, Oruç Hami. *Teorik ve Uygulamaları Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.

Teichmann, Robert, ve Walter Koehler. *Aktiengesetz-Gesetz Über Aktiengesellschaften und Kommanditgesellschaften auf Aktien vom 30. Januar 1937*. Berlin: Verlag Franz Vahlen, 1939.

Tekil, Fahiman, *Anonim Şirketler Hukuku*. İstanbul: Alkım Yayınları, 1998.

Tekil, Fahiman, *Şirketler Hukuku, İkinci Cilt, Anonim Şirketler*. İkinci Bası. İstanbul: Otağ Matbaası, 1978.

Tekinalp, Ünal. *Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku İle Tek Kişi Ortaklığının Esasları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012.

Tekinalp, Ünal. *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013.

Tekinalp, Ünal, ve Ersin Çamoğlu. *Açıklamalı, Notlu ve Karşılaştırmalı 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanun ve Ticari Mevzuat*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012.

Teoman, Ömer. “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Dinleyicilerin Katılması”, *Tüm Makalelerim (1971-2001) Cilt I-II*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Teoman, Ömer. “Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibinin Genel Kuruldan Çıkarılması”, *Tüm Makalelerim (1971-2001) Cilt I-II*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Teoman, Ömer. “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Pay Sahiplerinin Konuşma Süresinin Sınırlandırılması”, *Tüm Makalelerim (1971-2001) Cilt I-II*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Teoman, Ömer. “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”, *Tüm Makalelerim (1971-2001) Cilt: I-II*, 2.Bası. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.

Teoman, Ömer. “Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar”, *Tüm Makalelerim (2002-2010) Cilt III*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010.

Teoman, Ömer. “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne”, *İktisat ve Maliye*, Cilt: XVIII, Sayı: 1, Nisan 1971: 20-23.

Tokay, Gökhan. *Rechte von Aktionären und ihre Durchsetzung, Rechte von Aktionären in Deutschland*. Norderstedt: Grin Verlag GmbH, 2012.

Üçışık, Güzin, ve Aydın Çelik. *Anonim Ortaklıklar Hukuku, I. Cilt*. Birinci Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.

Wachter, Thomas. *AktG – Kommentar zum Aktiengesetz*. Köln: RWS Verlag, 2012.

Wellkamp, Ludger. *Vorstand, Aufsichtsrat und Aktionär*. Bonn: Verlag für Rechts- und Wirtschaftsbücher GmbH, 2. Baskı, 2000.

Wilhelmi, Hans, ve Sylvester Wilhelmi. *Godin/Wilhelmi Aktiengesetz vom 6. September 1965 Kommentar Band I*, 3. Baskı. Berlin: Walter de Gruyter & Co., 1967.

Yavuz, Mustafa. “Anonim Şirketlerde Genel Kurul Toplantılarına Vekaleten Katılma Usulü”, *Mali Çözüm Dergisi* Mayıs-Haziran, 2015: 73-84.

Yurtbaşı, Fatih. *Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Zevkliler, Aydın, ve Ayşe Havutçu. *Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler).* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR :

Amtsblatt der Europäischen Union, 14.07.2007, L 184/17, *Erişim Tarihi:* 15.01.2021
<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007L0036&from=DE>>

Bundesgesetzblatt, 2015, Teil I, No: 55, 30.12.2015, *Erişim Tarihi:* 19.03.2020
<https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=b6f5988ffe72de4af9c6972f5b3c5a722e4e763d×tamp=20210507173425&version=2.2&documentId=820899>

Bundesgesetzblatt, 2002, Teil I, No: 50, 25.07.2002, *Erişim Tarihi:* 19.03.2020
<https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=7f3b291cf35e7560fa458852cbb8c16607909543×tamp=20210507174315&version=2.2&documentId=831184>

Bundesgesetzblatt, 2005, Teil I, No: 60, 27.09.2005, *Erişim Tarihi:* 19.03.2020
<<https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=7f2631e8261dc7708f13c841ddbc469809efb8e9×tamp=20210507174456&version=2.2&documentId=828533>>

Bundesgesetzblatt, 1997, Teil I, No: 71, 28.10.1997, *Erişim Tarihi:* 19.03.2020
<<https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=d67b8c135290ec7029d62346e6c65186d4787de5×tamp=20210507174756&version=2.2&documentId=835016>>

Bundesgesetzblatt, 2005, Teil I, No: 60, 27.09.2005, *Erişim Tarihi:* 19.03.2020
<<https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=0b1968e3ef7706c7bf6854fde329ec4687934ea5×tamp=20210507175019&version=2.2&documentId=828533>>

Bundesgesetzblatt, 2008, Teil I, No: 61, 22.12.2008, *Erişim Tarihi: 19.03.2020*
<<https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=e9db52251a7b4d39bfd0ea398a0ded36bf4dc839×tamp=20210507175137&version=2.2&documentId=826096>>

Bundesgesetzblatt, 2013, Teil I, No: 42, 29.07.2013, *Erişim Tarihi: 19.03.2020*
<<https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=20f2893054f9beded7349c8756311920f819ad9e×tamp=20210507175333&version=2.2&documentId=822507>>

Bundesverfassungsgericht – Entscheidungen, Beschluss vom 20. September 1999 - 1 BvR 636/95, Bundesverfassungsgericht, *Erişim Tarihi: 24.07.2020*
<https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1999/09/rk19990920_1bvr063695.html>

Bundesverfassungsgericht – Entscheidungen, Beschluss vom 27. April 1999 - 1 BvR 1613/94, Bundesverfassungsgericht, *Erişim Tarihi: 24.07.2020*
<https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1999/04/rs19990427_1bvr161394.html>

Bundesverfassungsgericht – Entscheidungen, Beschluss vom 20. September 1999 - 1 BvR 168/93, Bundesverfassungsgericht, *Erişim Tarihi: 02.07.2020*
<https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1999/09/rk19990920_1bvr016893.html>

Der Bundesgerichtshof – Entscheidungen, Beschluss des II. Zivilsenats vom 5.11.2013 - II ZB 28/12, *Erişim Tarihi: 21.06.2020*
<<https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2013&Seite=16&nr=66167&pos=505&anz=3204>>

Der Bundesgerichtshof – Entscheidungen, Urteil des II. Zivilsenats vom 18.10.2004 - II ZR 250/02, *Erişim Tarihi: 12.03.2020*
<<https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi->

bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2004&Seite=22&nr=31064&pos=681&anz=3087>

Der Bundesgerichtshof – Entscheidungen, Urteil des II. Zivilsenats vom 18.10.2004 - II ZR 250/02, *Erişim Tarihi:* 02.04.2020
<<https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2004&Seite=22&nr=31064&pos=681&anz=3087>>

Der Bundesgerichtshof – Entscheidungen, Beschluss des II. Zivilsenats vom 21.9.2009 - II ZR 223/08, *Erişim Tarihi:* 16.04.2020
<<https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2009&Seite=35&nr=49584&pos=1073&anz=3418>>

Der Bundesgerichtshof – Entscheidungen, Beschluss des II. Zivilsenats vom 14.1.2014 - II ZB 5/12 *Erişim Tarihi:* 21.06.2020
<<https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2014&Seite=100&nr=67205&pos=3008&anz=3080>>

Wolters Kluwer, BGH (Zivilsachen), *Erişim Tarihi:* 30.07.2020
<<https://research.wolterskluwer-online.de/document/8f71154c-432e-4ca5-bcd6-ad111cfbad22>>